This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

SZEGED NÉPE.

ŐS SZEGED NÉPKÖLTÉSE

GYÜJTÖTTE

KÁLMÁNY LAJOS.

I. kötet.

ARADON,
NYOMTATTA RÉTHY LIPÓT ÉS FIA.
1881.

Digitized by Google

23252.48

HARVARD COLLEGE
DEC 18 1897
LIBRARY.
Lowell fund.

Digitized by Google

SZEGED VÁROS JÓTEVŐINEK

SZIVÜNK JOBBFELEINEK

HÁLÁVAL ÉS TISZTELETTEL AJÁNLVA.

Digitized by Google

Digitized by Google

Bevezető.

E gyüjtemény nem évek során át tartó fáradság eredménye. Csak negyed évig gyüjthettem szülővárosom népköltését. Betegen mentem haza, és mint ilyen még ez alatt a rövid idő alatt sem tehettem meg mindazt népköltésünk megmentésére, a mit szerettem volna. Válogatott adatokat tartalmazó kötetet akartam a legnagyobb, tiszta magyar város lakosaitól összegyüjteni, még pedig akként, hogy belőle a szomszédos nyelvjárásoknak a mienkre való hatását felismerhessem s a mi nyelvjárásunkat tisztán mutathassam be. A miért is megjelöltem nem csak a városrészeket, tanyákat, honnan az adatokat gyüjtöttem, hanem még a városrészekben külön névvel biró, kisebb helyeket is.

E törekvésemmel fel kellett hagynom, mikor Szeged veszedelmének elkerülhetetlensége valószinüvé vált. Ezután már nem válogattam többé az adatokat, hanem mint a vad virágokkal szokás tenni, kiszakajtottam a kezem ügyébe esőket és az 1879-edik év márczius 12-edikén bekövetkezett gyászos esemény után magammal hoztam, hogy legyen némi nyoma az árvíz előtt fönnállott Szegednek is népköltéstárunkban.

Senki sem veheti rosz néven tőlem, hogy most, ily előzmény után, népköltésünk legcsekélyebb adatát is sietek megőrizni; most, mikor népünknek az árvíz után huzamos időn keresztül más sajátságú népek között való tartózkodása nem marad reá hatás nélkül; most, mikor az ős Szeged népköltését eredetében, változatlanul összegyüjteni majd nem lehetetlenség.

Gyüjteményemet Szeged város jótevőinek, szívünk jobbfeleinek ajánltam, kik legnehezebb napjainkban részvétellel voltak irántunk. Legyen e könyv is hálánknak és tiszteletünknek némi csekély záloga!

Digitized by Google

Gyüjteményem keletkező helyének, az ős Szegednek, területe sokkal ismeretesebb, hogy sem terjedelmes leírására szükség volna. A Tisza és a Maros összefolyásától lefelé, alig negyed órányira, a Tisza jobb partján terült el. Belső részei voltak: a Palánk (bel-, belső város), a Rókus, a Felső-város és az Alsó-város. A gyüjteményben olvasható: Tobány és Szillér Felső-városnak, a Tyúkbögy pedig Rókusnak volt része. Külső részeit a tanyák tették és teszik még ma is, melyek kapitányságokra voltak és vannak felosztva. A kapitányság elnevezést azonban népünk nem kedveli: „madarásztói kapitányság" helyett egyszerüen csak „Madarásztó"-t mond. Én a nép elnevezése szerint jelöltem a helyeket, mint: Madarásztó, Gajgonya.

Közöltem gyüjteményemben a Tisza és a Maros összefolyásánál valamivel feljebb, a Tisza jobb partján fekvő Tápéról is népköltést, nem pusztán azért: mert e helyet IV. Béla királyunk (1247.) Szegednek ajándékozta, hanem főképpen azért, mert lakosai Szeged lakosaival rokonságban vannak s mert beszédjök után Tápé népét egy és ugyanannak a törzsöknek kell vallanunk a Madarásztó lakosainak egy részével.

Gyüjtéskor az ős Szeged lakosainak a száma meghaladta a 70 ezret. Vallás szerént $^1/_{12}$ részét leszámítva katolikusok, nemzetiség szerént, a figyelembe alig vehető szerbeket kivéve, jobbára tős-gyökeres magyarok valának. A mult század vége felé (Mária Terézia s II. József korában) a szlávokon kivül meglehetős számban voltak képviselve a németek is, századunk ötvenes éveiben a csehek is; minthogy azonban a fennmaradáshoz szükséges kellékekkel nem birtak, beolvadtak népünkbe.

Népünk beszédében a szlávon (brátyė, dėvojka, kis czėrkó, lóvė; klapėcz stb.) s németen (ájnslóg, kis-, nagy promonád stb.) kivül találunk oláh (luntra ficsór, binyė stb.), czigány (dėvla, purdė, dádė stb.) s latin (protika, kántálás stb.) szavakat is; mindebből azonban valami különös megjegyzéseket nem vonhatok le. Az oláh szavakat a Tiszán sót és fát szállító, de ismét visszamenő oláhoktól, a czigány szavakat a közébe telepedő, kevés számú czigányoktól sajátította el népünk; a latin nyelv hatása pedig általános hazánkban.

Az ős Szeged népe, mint e gyüjtemény adatainak nyelvjárás

Digitized by Google

szerént való egybevetéséből látható, két törzsökre szakad. Népünk beszédjében való különbséget ezúttal csak a húzi, vonyi (húzza, vonja), húzik, vonyik (húzzák, vonják,) és az ezekkel ellentétes lássa (látja), lássuk (látjuk,) lássák (látják) féle alakokra vezetem vissza. A húzi, vonyi leginkább a városban, a lássa, lássuk, lássák pedig Madarásztó környékén s Tápén hallható.

A nyelvjárások ma már kiveszőben vannak. Sok eltérőt nem mutathatok ugyan fel, de azért elegendőt arra, hogy belássuk, miszerént két törzsökkel van dolgunk. Melyik a kettő közül a régibb Szeged területén? meghatározni bajos dolog. „Szeged város története" írója, Varga Ferencz, szerént míg „Tápé .... már 1138-ban" mint község szerepel: „addig Szegednek krónikáinkban közel három századon át még csak nyoma sincs." (Szeged város története I. 29.) Más részről pedig IV. Béla királyunk Tápét mint néptelent ajándékozta Szegednek. A kérdés megoldását Szeged város története írójának hagyom, talán a történelem adatai megadják az útba vezetőt?! Annyit azonban megjegyezhetünk, hogy akár melyik törzsök telepedett is le előbb Szeged területén, rokonságuk mindinkább, főképpen a török korban, a bujdosás, üldözés korában erősödött. Közös veszedelem ellen közös védést kell e két törzsökről feltennem.

Ritka magyar törzsök az, melynek a „magyar" neve mellett más, mellék neve nincs. Ismerjük a göcsej, palócz, matyó, csángó stb nevet. Szeged népe egy részének is van, ma már azonban csak gúnyolódó, mellék neve: a tahó, mellyel Alsó-város lakosai közül az egyűgyűt, bárgyút, rossz fejűt szokták gúnyolni. Hasonlóképpen gúnyolódó a: pugris, vagy bugris, mint: „Tanyaji pugris!" vagy a dal szerént:

Parton van a Sonka János kocsmája,
Legényöknek van az oda csinálva,
Legényöknek mög a hírös l'ányoknak,
Mög annak a tigérháti pugrisnak.

(Tápé.)

Él még népünk ajkán a tatár gúnyolódó is: „Kutya fejű tatár!" Az utóbb említetteket mellőzve, csak a tahóról akarok néhány adatot felemlíteni.

Digitized by Google

VIII.

Kova Áron gyüjteményében, mely már a 16-odik században össze volt gyüjtve, (Somogyi Antal: Régi magyar énekek.) hegedősöktől eredő énekeket találunk. Az énekekben szó van a tahóról is; a hegedős szerint Kusnak, kibül nagy nép áradt, hét fia volt. A hét fiú között:

„Másad (második) vala Tahaba,
Kitül a Tahók hada
Származott (származazott.)"
míg csak
. . . . . „Ötöd (ötödik)
Volt Szizág, kitül Magyar
És Hunar nemzete ert (eredt.) (Somogyi i. m. I. 5.)

Meghatározza a helyet is, hol a tahók megtelepedtek:

„A Tahók Barkaros hegyin (Barchar, Pariadra) barlangolva ültek,
Tavak havasormok mellett kíeken (kéjükön, kéjük kényük kedvük szerint) hüsödtek.
Azért is a Tahó nemzet mendig (mindig) tavat havat
Kérvéje (kérvén = kivánván), la (lám) Erdélyben is havasokba maradt."
(U. o. 2. lap.)

Mindebből csak kettőt kívánok megjegyezni: a tahók dicsőitését és hogy Erdélybe telepedtek tahók.

Hogy a tahó név még ma is ismeretes mint dícsérő, erre alább hozok fel példát. Sokkal érdekesebb az az állítása a hegedősnek, hogy Erdélybe telepedtek tahók, mert összefüggésben van az éppen most napi renden levő székelykérdéssel.

Köszönettel tartozunk a hegedősnek énekéért, hogy vele figyelmünket a székelyekre fordította. Nem csak közös nevet, hanem közös beszédet is találunk a két nép között. A kinek kedve tartja, hasonlítsa össze a Tápéról s a Madarásztó környékéről lejegyzett adatokat Budenz József „Székely beszéd" czimü értekezésével (Magyar nyelvészet. V. kötet 350 lap.); vagy Kríza János „Vadrózsák" czimü, „Székely népköltési gyüjtemény" adataival s látni fogja, hogy — van közös beszédünk. Az összehasonlítást a következő kötetek valamelyikében teszem meg, mikor majd több ide vágó adatot mutathatok be.

De lássuk a többi adatokat a tahóról!

Munkácsi (Bernát: Magyar nyelvőr. IX. kötet. 444. lap.) a

Digitized by Google

csángó elnevezésről szólva kiterjeszkedik a gányóra és a tahóra is. A gányó és a tahó néptöredékek „közül amannak (a gányónak) „elkorcsosul vagy más synonymféle értelme kellő világossággal vehető ki a gáncsolni, gúnyolni, gányolni tova képzésekben; emezé pedig (a tahóé) azon ugor ᵗɣ ʔɣ-igének jelentésbeli fejlődéséből, mely megvan a magyar tohonya, tonyhó, túnya, gyáva szavakban s mely a finn tuhma: schwerfällig, az észt tuhm: stumpfsinnig analógiája szerint itt is valami „esetlenné, korcscsáválás"-féle jelentésben maradhatott fenn."

Ez tehát a hegedős dicsőítésével ellentétes.

H.-M.-Vásárhelyen: „Itt mén Tót Mihál' zsíros nyakú tahó hat ökre" alatt az oda való ember értelmezése szerint: „Itt mén Tót Mihály jó módú gazda hat ökre" — értendő.

Temesközben tahónak mondják Bácska palóczait.

Ezeket birom jelenleg a tahó dicsőítésére és megszólására felhozni.

Nevezzük e nép egyik-másik töredékét: tahónak, pugrisnak, vagy bárminek is, de azt el nem vitathatjuk tőle, hogy olyan jeles tulajdonságai vannak, melyekkel becsülésünket kiérdemli.

Ha kedves Istennek a magyar népe és választott törzsököt, mellyel a magyarságot terjeszti: akkor az alföld népei közül Szegedét választotta ki e feladat megoldására. — Hogy Szeged népe erre alkalmas is, megmutatta százados működése. Temesközben a mult század vége felé még csak írmagja volt a magyarnak, ma pedig már számos virágzó, jobbára Szeged népéből alakult magyar községet találunk Szőregtől le, egészen Nagy-Becskerekig és be, egészen Versecz alá húzódni.

Az érdem nem azoké, kikre a telepítés volt bízva: „A magyarság községi megtelepitése a volt bánságban ellenkezett az uralkodó politika elveivel, melynek az volt tendentiája, hogy Magyarország délről is egy kis Ausztria által környeztessék és a birodalom itteni végszélei a német és szerb faj által tartassanak elfoglalva" (Szentkláray Jenő: Száz év Dél-Magyarország ujabb történetéből 1879. I. köt. 1. füz. 264. lap.) Abban az időben nem is tekintették egyébnek

Digitized by Google

a magyart, mint dudvának. „Veszedelmes lenne a monarchia határszélein elégedetlen elemeket lakni engedni; mert a forradalmak, melyek az uralkodóházat Báthory, Bocskay, Betlen Gábor, Rákóczy György és Tököli alatt rémitették, könnyen ismétlődhetnének. Nincs ország a világon, melyből minden dudvát ki lehetett volna irtani. Különben is minden időben nagyon veszedelmes volt az államokra nézve határszéleiken elégedetlen népet lakni engedni" (Magy. orsz. levéltár. Vorträge und Referat des Freyherrn v. Bartenstein über die Herkunft der Illirisch. Nation, derselben Privilegia u. das Sistema diese zu regieren. De Ao. 1755. idézve Szentkláraynál a fent eml. lapon.)

Temesköznek a mult századról szóló leírását tekintve azt kellene hinnünk, ha a következményeket nem ismernők, hogy az a majd nem maroknyi nép, mely a mult század vége felé s századunk elején a Tisza partjáról felkerekedett új hazát keresni a Temesközben, beolvad az ittlevő, külömböző nyelvet beszélő lakosok közé és nyomtalanul tűnik el. Hogy ez nem történt meg népünk erejének köszönhető. Ereje magyarságához való ragaszkodásában, tehát sajátságainak megőrzésében és szerencsés, rendszeres előre nyomulásában rejlett, mi szintén sajátsága. Szoros kapocsban, lánczban hatolt előre, — és bármilyen nagyon előre nyomult is, nem feledkezett el ős hazájáról, Szegedről. Szeged volt a forrás, melynek népéből erejét újította; Szeged volt menedékhelye, ha a veszedelem távozásra kényszerítette. Szeged bölcsője, fenntartója e magyarosító áradatnak. Mindezt a következő kötetekben adatokkal bizonyítva látjuk.

Hogy népünk magasztos föladatát minél könnyebben megoldhassa, kettőre van szüksége: Szegedet naggyá tenni, megadni neki az eszközöket, melyekkel a Temesközre magyarosítólag nem csak ideig-óráig hathat, hanem a megkezdett hatást gyümölcsözővé is teheti. Főképpen a felsőbb tanító-intézetek sorozandók ide.

A tapasztalat szerént Temesköznek tanulni Szegedre menő fiai Szegeden nem csak a magyar nyelvet, hanem a magyar szellemet is, ha még ezzel nem birtak, elsajátították. Minthogy pedig Szegednek felsőbb tanító-intézetei nem voltak, hogy tanulmányu-

Digitized by Google

kat befejezhessék, többnyire más, nem ily magyar nyelvű és szellemű városokba mentek, hol a magyar szellemből sokat veszítettek, sőt mi több: néhol a nyelvet is el kezdték felejteni.

A másik, a mire a feladat megoldásában szüksége van Szeged népének, a Temesközbe behúzódó magyar községeknek erősítése. Az erősités a telepítésekkel érhető el; nem úgy, mint még ma is tapasztalható, hogy némely uraság az egyik magyar községet a másik után pusztítja el, minek következtében a lakosok egy része elhagyja a Temesközt. Elég lakatlan, községeknek való hely van Temesközben, ezeket kell betelepíteni magyarokkal!

Hogy mennyire alkalmas Szeged népe a magyarosítás terjesztésére, kitünik sajátságaiból. Megtartotta őseink sajátságát, a költözködést. Erre alkalmassá teszi már maga a család, vagy családárd, tagjainak egymáshoz való viszonya. Nem élnek pátriárkális életet, mindenki önállóságra törekszik. Csak akkor, ha a „böcsület“ hozza magával, ha a „szülék“ öregek, akkor lakik az új házas pár a „szülék“-kel. Ily életet élve nem oly nehéz az elválás, az új „haza“ keresés, mint a pátriárkális életnél.

A gyermek függetlenségre való törekvését nagyban fokozza a családban elfoglalt állása. Az apa hatalma nagyon is szembeszökő, mire nézve legyen elegendő felhoznom, hogy az apa családja minden tagját tegezi, míg a család kendezi őt. Ez a kendezés oly nagy tisztelet adó az alsó rendnél, hogy sértésnek veszik, ha elmarad. Néha tulságba is mennek a kendezésben. Ismertem két, édes testvért: mind a kettő tisztességes állást foglalt el a társadalomban és mégis a fiatalabb az öregebbet „uram bátyám“-ozta, mert a kendezés nem illett az állásukhoz, az öregebb pedig tegezte öccsét.

A gyermek szülőit: é'cs (édes) apám, é'cs anyám, édös szülém, édös dajkám-féle megszólítással tiszteli meg. A szülők pedig: édös gyer'ököm, édös fijam (mi többször a leányra is vonatkozik), édös cselédöm, édös l'ányom-mal válaszolnak.

A gyermeknek házassága után szüleitől való elválását lakó helyük is elősegíti; lakó házuk egy család számára van épitve.

Digitized by Google

Fehérre meszelt, nádas, vagy zsendelyes ház keletnek fordítva kerítéssel, tiszta udvarral, a ház előtt vagy végében kerttel. Ilyenek voltak az ős Szeged alsóbb rendű népének házai; ilyeneket találunk ma is a tanyákon. A görbe, fordított ház helyett tehát egyenes, ilyen lelkük is. Kerítésükön, úccza ajtójukon faragványok voltak; házuknak az udvarra néző oldalán pedig a falon: piros, zöld, kék, fekete színekkel festett jelenetek diszlettek. Természetesen víg jelenetek: tánczoló párokat stb. mutatók. A festésnek e kezdődője a városban utolsó időben már csak a ház belsejében, a „pitar"-ban volt látható; de a tanyákon még ma is elég számmal található.

A ház udvarra eső oldalának a közepén van a „pitar" ajtó, melyen bemenve a „pitar"- (konyha)-ba jut az ember. Innen az úccára eső oldalon van a „komra", hol az „élés"-t (enni való) és a dolgozó „szörszám"-okat tartják. A pitarból a komra felől följáró (lajtorja) vezet négyszegű nyíláson a padlásra.

A szobában (melyet ők ház-nak is mondanak) az ajtó mellett a kemöncze van széles patkájával és tágas kuczkójával. Vele átellenben az ajtó másik oldalán van a hálóhely. A hálótól a fal mellett az úccára néző ablakig zöldre festett, piros és fehér virágokkal kiczifrázott padok nyúlnak be. A padok végén a sarokban van az asztal, ez a szoba fő része: az eleje. Az asztaltól pár lépésre, a kemönczével szemben a „tulipántos láda", míg az asztallal átellenben, a láda mellett a „tormos nyoszoja" fekszik. A nyoszoja előtt székek állanak.

A láda fölött van a fogas (ruha tartó), rajta van a ruhájuk. Ruhájukról, illetőleg viseletükről keveset jegyeztem fel. Sötét kék szinű, magyar nadrág s kabát, ilyen szinű végig gombos, kis lajbli, magos sarkú, hegyes orrú csizma, pörge kalap a viselethez ragaszkodó legények ruházata.

A leányok égy' ágra font hajat viselnek. — Ruhájuk különféle elnevezése érdekes: leves, tű'ledá'ló, boszszantó; továbbá a gyerefelém és a nétová'bos kötő.

Ha a mestör gérendát és a falon függő képeket felemlítem, elmondtam a szoba bútorzatát.

Digitized by Google

A magyarosításra alkalmas nyelvjárása is; nyelvjárása erős és hangzatos. Az idegen hatás következtében veszit ugyan ez a nyelvjárás is erejéből, a hangzatosságából, de van is veszíteni valója. Vegyük csak a zárt *e*-t, melyet nyelvjárásaink jó része *é*-nek ejt: mẽgyẽk, tẽszẽk; más része *e*-nek: megyek, teszek; Szeged népe pedig *ö*-nek: mögyök, töszök. Ha idegen nyelvből vesz népünk át oly szavat, melyben zárt e-nek kell előfordulni, pl. ha a magas hangzóú *e* mély hangzóval jön össze, akkor népünk az *e*-t *é*-nek ejti: flasztẽros, czajgẽr és csak ha már nagyon megszokta, e-nek pl.: templom. A változás tehát ez: *ö*: *é*: *e*, vagyis a hangzatos nyelvjárásból a kevésbbé hangzatosba, innen az egyhangúba. Nyelvjárásáról részletesen a gyüjtemény végén szólok.

Nem kell tehát attól tartanunk, hogy elveszejtve nyelvét egy könnyen beolvad más népek közé.

A beolvadásnak ellentmond szokásaihoz való ragaszkodása is.

Szokásaiból néhányat a gyüjteményben mutattam be, itt felemlítem a csökköt, l'ánynézőt, lakodalmat, kukoricza fosztást, tall fosztást, disznótort, melyek részben ojan mulatságok is, hol tánczolni szoktak.

Tánczuk az ẽgy' lépésös csárdás, hegedű vagy duda mellett. A dudát Madarásztó környékén kedvelik, másutt jobban szeretik a hegedűt. A dudások és a hegedűsök a tanyákon paraszt emberek.

Legjobban meg lehet a népet ismerni a népköltéséből, erről gyüjteményem végén a jegyzetekben mondtam el néhány szót; itt e helyett czélszerűnek tartom a gyüjteményeket elősorolni, melyekben az ős Szeged népköltéséből és részben nyelvjárásából adatokat találunk.

Dugonics Andrást illeti meg az első hely, nem azért, mert időre nézve (1820) megelőzte a többieket, hanem azért, mert ő tett ezen a téren eddig elé legtöbbet. Gyüjteményéről, a „Magyar példabeszédek és jeles mondások"-ról Erdélyi János kedves sorokban emlékezik meg. „A sok oldalú iró — úgy mond — talán egy munkájával sem szerzett oly tartós nevet,

Digitized by Google

elévülhetlen jogot a kések méltánylására, mint példabeszédeivel. Innen volt, hogy elődeit teljesen homályba borítá s az egész közmondási irodalomból legismertebb az ő neve." (Magyar közmondások könyve. 452. l.)

A negyvenes években ország szerte megindult gyüjtés Szegedet is érintette. Erdélyi a Népdalok és mondák. II. kötetének VII. lapján ezt olvashatjuk: „Szegedi népdalok, összeszedte Tóth János, kegyes szerzetbeli tanár, 104 db." Ebből azonban, a most idézett három kötetes gyüjteményben, „Szeged" megjelöléssel csak 7-et találunk.

A hetvenes évek elején (1872.) megjelent Magyar népköltési gyüjtemény I. kötetében 1 betlehem és 1 népdal van közölve, közlötte Török Károly; míg a II. kötetben, melyet Török Károly gyüjtött s általánosan — Csongrád megyei gyüjtés névvel, — jelölt, léptennyomon találunk Szegeden költötteket, sőt a legnagyobb része szóról szóra feltalálható népünknél.

Hat évvel későbben (1878.) Legujabb szegedi népdalok nevet viselő könyv jelent meg Szegeden. Szerkesztő Nagy József, ki, — mint az előszóban olvasható, — 300 népdalt akart kezünkbe adni, valóban pedig, ha a népdalt a legtágabb értelemben vesszük is, csak 130-at adott. De ezek között nincs 10 ismeretlen, a többi már mind megvolt népköltéstárunkban. Petőfi, Czuczor, Tóth Kálmán, Bajza, Tompa, Arany János, s más jelesek és nem jelesek dalait, illetőleg rímes sorait népdalnak keresztelve találjuk Nagy József szerkesztményében. Sőt mi több: elferdítve, meghamisítva találjuk benne a népdalokat. A „Forró a cinkalán nyele" (i. 149. l.) kezdetű népdalunk alá pedig saját nevét írta, noha annak változata már félszázaddal előbb élt a nép ajkán.

Továbbá e sorok írója ismertetett 50-re terjedő adatot, nyelvjárásunk szerént lejegyezve, a Koszorúk az Alföld vad virágaiból nevű gyüjteménye II. kötetében.

Találunk még lapokban, folyóiratokban Szegedről közlött adatokat, de ezek, ha arra kerül a sor, hogy valamely népköltésgyüjteményben jelenjenek meg, nagyobb részt, mint más gyüjteményekben már meglevők, kimaradnak.

Digitized by Google

A most bemutatott gyüjtemény pedig, a Szeged népe, mintegy 500-ra menő, részint ismeretlen adatokat, részint változatokat tartalmaz.

A felsorolt gyüjteményekben található, népünktől eredő adatok oly híven mutatják be népünket, hogy ezek után szinte fölöslegesnek tartom népünk jellemzését. Nem szakajthatom azonban végét soraimnak kedves kötelességem teljesítése nélkül.

Köszönetet mondok Szeged sz. kir. város tanácsának és közönségének mind az erkölcsileg, mind az anyagilag tanúsított, becses támogatásért, mellyel e gyüjtemény megjelenése lehetővé vált.

Kálmány Lajos.

Digitized by Google

Digitized by Google

Balladák és rokon neműek.

1.

A három árva.

A szögedi temetőbe'
Három árva sétál benne,
Hêj-hûj, sájlom!

Jaz is azé' sétál benne:
Édös anynya nyukszik benne,
Hêj-hûj, sájlom!

„Kêjé' ken' föl, édös anyám!
Mer' êszakatt a gyász ruhám."
Hêj-hûj, sájlom!

„Nem kelhetök édös árva:
Mer' ê vagyok méjen zárva!"
Hêj-hûj, sájlom!

Mikor a három árva mosdik:
Mosdó vize vé'ré válik.
Hêj-hûj, sájlom!

Mikor a három árvát fűsülik:
Három felül arczon csapik.
Hêj-hûj, sájlom!

(Fölső város.)

2.

A hűség próbája.

„Jó napot kis húgom, kit vársz itten?
Miért állsz magad itt az útfélen?
Elmaradt tőled a jó pajtásod?
Vagy most búcsúzott el a galambod?

Digitized by Google

Miért oly' porossak szép kezeid?
Miért oly' könynyesek kék szemeid?
Mond meg hát: mi bajod, szép kedvesem?
Bár katona vagyok, ne félj tőlem!"

„Nincs nekem, bácsikám, semmi bajom,
De nézd csak, itt vagyon egygy sír'halom!
Erre ültettem a virágaim',
Azért oly porossak a kezeim.

Ez sírja egygy jámbor útazónak,
A kinek szülei meszsze vannak:
Én ültetek rózsát sír' halmára,
Én hullatok könynyet fej fájára.

Nekem is volt egykor hű kedvesem,
De mivel elvitték meszsze tőlem:
Valahol elesett a csatába',
Nem borulhatok rá sír'halmára.

Emlék jeléül itt e sír'halom,
Ő érte könynyeim itt hullatom
Mindaddig, míg egyszer hozzám megtér.
Míg szívem fájdalma véget nem ér!"

„Ne epedj, galambom, ő érette!
Szünjön meg szemednek zápor könynye:
Él még a kedvesed, de fogságban,
Plézúrral elfogták a csatában;

De meg van még szíve, kit te szeretsz,
A kiért te forró könynyet ejtesz,
Meglátod már őtet nem sokára!
Bár esik szívednek fájdalmára:

Ágyúval ellőtték a jobb lábát,
Két helyen megvágták az orczáját;
Hogy ha te ezeket szemmel látod:
A te, hű kedvesed megútálod!"

„Esküszöm az én, jó Istenemre,
A ki gondot visel az életemre:
Bár menynyi plézúrt is kap kedvesem,
En őtet holtomig hűn szeretem!

Digitized by Google

Csak hogy én még egyszer megláthatnám,
Szívem a szívéhez szoríthatnám!
Legyen bár előttem ezer viszály,
Szívem a szívétől meg soh' sem vál!"

„Köszönöm hűséged', kis anygyalkám.
Jer hozzám közelebb s tekints reám!
Nézz könynyes szemeddel a szemembe,
Ösmerj rá hű szívű kedvesedre!

Én vagyok, kiért te búslakodtál,
Kiért te sok könynyet hullatgattál,
Hálá Istennek, nincs semmi bajom!
Jer' karjaim közé, kis anygyalom!"

„Oh egek, kit látok? kedvesemet?!
Gyullaszd fel szerelmem bús keblemet!
Szünjetek meg tehát zápor könynyek,
Egygy, öröm tengerré merüljetek!

Hálát adok neked, én Istenem!
Hogy megsegítetted hű kedvesem',
Megelégelted már sírásomat,
Megszántad elhagyott leányodat!"

(Fölső város.)

3.

A gonosz nő.

„Gy'é' ken' haza, édös anyám:
Beteg lött az édös apám!"
„Várj, fijam, égy'kicsit:
Hagy tánczôjak égy' piczit,
Minygyá' haza mögyök!"

„Gy'é' ken' haza, édös anyám:
Haldoklik az édös apám!"
„Várj, fijam égy'kicsit:
Hagy tánczôjak égy' piczit,
Minygyá' haza mögyök!"

„Gy'é' ken' haza, édös anyám:
Möghalt mán az édös apám!"
„Várj, fijam, égy' kicsit:

Digitized by Google

Hagy tánczôjak ėgy' piczit,
Minygyá' haza mögyök!"

„Gy'é' ken' haza, édös anyám:
Most temetik édös apám!"
„Várj, fijam, ėgy' kicsit:
Hagy tánczôjak ėgy' piczit,
Minygyá' haza mögyök!"

„Gy'é' ken' haza, édös anyám:
Eltemették édös apám!"
„Várj, fijam, ėgy' kicsit:
Hagy tánczôjak ėgy' piczit,
Minygyá' haza mögyök!"

(Fölső város.)

4.

Szép Julcsika.

A szögedi stokház fala de sárga,
Abba' vannak a rab l'ányok bezárva,
Kívűl sárga, a belseje fekete,
Szép Julcsika sírva néz ki belüle.

„Gombási úr, a'gyon Isten jó napot!"
„Fogagy' Isten, barna fatytyú, mi bajod?"
„Gombási úr, nem nagy az én kérésöm:
Szép Julcsikát a börtönbű' kikéröm!"

„Kevés vôna százhúsz forint ezüs'be',
Szép Julcsika a börtönbe' szenvenne!"
„Szenvedött mán hat nap alatt öleget,
Gombási úr, bocsássa ki, ha löhet!"....

(Madarász tó.)

5.

Super Annus.

Super Annus gyôcs pöndöle
Ki van a gajra terítve,
Piros pántlika van benne,
A Vas János vötte bele;

Digitized by Google

Jobb lött vôna Isten atta:
Kalapot vött vôna rajta!

„Ugyan, János, mit gondoltá',
Hogy az este êmarattá'?"
„Beteg vôtam, nem löhetött,
Édös anyám nem eresztött;
Mikor osz'tán elereszt ött:
Akkô mög az eső esött!

A tava'szal nem vôt eső,
Kis, pej lovamnak nincs mező;
Sokat köllött é'czakázni,
De nem a rúzsámhon járni!....

(Alsó város.)

6.

Kalmár Roza.

Ezörnyôczszáz hetvenhetedik évbe'
Csuda történt a tápaji nagy rétbe':
Kalmár Rozát az eső elásztatta,
Betakarta Kasza Matyi subája.

Ugyan Roza, jó vôt-è a subába'?
„Jó lött vôna, ha mög nem tutták vôna;
De mán mostan híre van a városba',
Szégyönt vittem édös anyám házába!

A szögedi temető kapujába'
Nemzeti szín' lobogó van lêásva,
Szomorúan fûja aszt az őszi szél,
Hej, jó anyám, de héjába neveltél!

Három harang van a bécsi toronyba',
Mind a három feketébe van húzva,
Húzza néköm a szomorú versöket
Kasza Matyi sirathacz mán engömet!....

(Tyúk bögy.)

Digitized by Google

7.

Gėra Ferkó.

Csuda történt csütörtökön hajnalba',
Gėra Ferkó belehalt a Tiszába:
Kezit-lábát maga öszszekötötte,
Úgy ugrott a gyászos Tisza vizibe.

Faragó Mari, ha lė mén a Tiszára,
Sírva néz a Szeles Gyurka malmára,
Sírva néz a gyászos Tisza vizibe,
Gėra Ferkót a' vitte el örökre.

Faragó Mari panaszt tött az anynyának:
„Gėra Ferkó belehalt a Tiszába!"
„Elég baj az, édös lányom, tė néköd,
Ki tánczoltat mög a télön majd tégöd?"....
(Fölső város.)

8.

Sánta Annus.

Komárombû kigyüttek a
Czi-czi-czigányok,
Ketten járnak ėgy' tajigán,
Drombét csiná'nak.

Ėgygyik ága: Sánta Annus,
Haj rá trubiczám!
Másik ága: Dohány Pista.
Haj rá trubiczám!

„Mit hoztá' tė, Annus mátkám?"
Haj rá trubiczám!
„Piros csizmát a lábodra,
Gyere, hûzuk rá!"

„Mit hosztá' tė, Pista pajtás?"
Haj rá trubiczám!
„Piros czipőt a lábodra,
Gyere, hûzuk rá!"

Dohány Pista halva fekszik,
Haj rá trubiczám!

Digitized by Google

Sánta Annus mos' búcsúzik.
Haj rá trubiczám!

Sánta Annus három, fehér.
Slingölt párnája,
Mind a Dohány Pista feje
Alá van rakva....

(Madarász tó.)

9.

Flesi Vèrka.

Csábi Gergő' kis, pej lova
Dombolva jár az ûczába',
Be-bekoczog az ègy hejre:
Flesijékhön a tüz hejre.

Flesi Vèrka örömibe'
Meleg rétest tött elébe:
„Õgyé' Gergő' melegibe',
Ú' sè' jó e' hidegibe'!

Ha nem öszö' melegibe',
Tödd a kendő közepibe.
Ojan kendő közepibe:
Hogy ki nè essön belüle!"

Ha ja zúj sor ho'szabb vôna,
Közepibe' sátor vôna:
Csábi Gergő' âra mönne,
Görög bôtos lönne benne.

Flesi Vèrka âra mönne,
Fekete csurakot vönne.
„Sejmöt vögyé' kis anygyalom,
Nè gyászôjâ' ojan nagyon!"

„Nem gyászolom görög urat:
Mert elölte az uramat;
Nem gyászolom görög urat:
Mert elölte az uramat!"....

(Madarász tó.)

10.

Az öreg bojtár.

Zöld erdőben szemléltem a virágot,
Könnyes szemmel kísértem a nyájamat:
Nem akar a Vezér ürüm legelni,
Csengetyűjét haragossan pengeti.

Idegen szagot érez a pusztában,
Hátra nézek, egygy hadnagy jön utánnam,
Három ágú kancsika a kezibe',
Avval vágott öreg bojtár fejire.

Öreg bojtár az ütést nem szerette,
Gamós botját az ég felé emelte,

Digitized by Google

Gamós botját az ég felé emelte,
Úgy vágott a zsandár hadnagy fejire.

Öreg bojtár keresztül vág a réten,
Gamós botját fenttartja a kezében.
„Ne menj bojtár, hajtsd viszsza a nyájadat,
Még az éjjel rád veretem a vasat!“

(Alsó város.)

11.

Fodor Pista.

Gyászba borût a mintszenti Nagy ûcza,
Fodor Pistát mos' késérik szín vasba',
Fodor Pistát mos' késérik szín vasba',
Örzse né'nye utá'na mén, sira'tya.

Örzse né'nye sürün írja levelet:
„Gyere haza Fodor Pista!“ „Nem löhet!
Haza mönnék, Örzse néném, nem löhet,
Ez a hunczut, fü kapitány nem ereszt.

Mögüzenöm én a feleségömnek:
Hogy gonygyát visêje a gyer'ökinek,
Mer' mán engöm hônap visznek Szögvárra,
Ott ítélnek el az akasztó fára!“

(Gajgonya.)

12.

Barna Fodor.

Terhös fölhö tornyosul az ég ajján,
Barna Fodor maga sétál a pusztán:
Bús dallokkal késérgeti falkáját,
Nem öleli többet kedves babáját.

Möghajnallott, a nap is gyün fö'felé,
Barna Fodort késérik haza felé;
Az útyába' föltekíntött az égre,
Rosz tötteji mos' jutnak az eszibe.

„Jaj Istenöm, jaj de nagyot vétöttem!
Jó pajtásom a pé'zijé' mögöltem;

Digitized by Google

Jaj Istenöm, ugyan mi lösz mos' velem ?!
Az életömmel köl' ezé' fizetnöm !

Isten hozzád Szentösnek szép határja,
Az én lábom fő'dedet nem gázôja ;
É'j boldogul, möntve mindön veszéjtű',
Möntve az ij', gyászos történetöktű' !"

(Alsó város.)

13.

Gyuri Bandi.

Mikor a fa kibimbódzott ző'd ágra :
Gyuri Bandi születött a világra,
Gyuri Bandi fölnyergöli a lovát,
Körülfutytya a gujások gujáját,
Kiszakajtott tizênhárom darabot :
„Ne'tök lányok, tik is boldogûjatok !"

Gyuri Bandi ott hattad a házadat,
A veréstű' féltötted a hátadat ;
Nem tuttad tê mikor a fát kivákták,
Esztendejig a számodra tartották.

„Kéröm szépen a na'ságos urakat,
Nê nézzék az én ifijúságomat :
Hanem nézzék aszt a három fijamat,
Aszt a szép, ártatlan, kis lêjányomat !"....

(Fölső város.)

14.

Csehó Pista.

Esik eső, szép csöndesen csöpörög,
Csehó Pista a csárdába' keserög :
„Kocsmárosné bort ide a kupába,
De a l'ányát istrázsára álícsa !"

„Édös anyám, mán istrázsát nem á'lok,
Mer' itt gyünnek a fegyverös zsandárok !"
Csehó Pista nem vötte eszt tréfára,
Fölugrott a bársony lova hátára.

Digitized by Google

Beugrott a nagy bakonyi erdőbe
Lova lába mögakatt ėgy' gyükérbe',
Lova lába mögakadt egy' gyükérbe',
Ott fokta el kilencz zsandár fektibe'.

„Szépen kéröm vitéz zsandár urakat:
Nem loptam én el az oláj lovakat!"
De a zsandár nem hal'gatott szavára,
Vasat vertek Csehó Pista lábára.

„Mögüzenöm, én a feleségömnek:
Jó' gonygyát visêje a gyerökömnek,
Sė' csikósnak, sė' gujásnak nė adja,
Mer' ha mögnyől, minygyá' zsandár hurczolja.

Mögüzenöm, vagy magam is mögmondom:
Hogy az Isten ėgy' árvát so' sė' agygyon;
Mindönütt ijen az idegön árva,
Sėnki sė' borul a koporsójára!"

(Fölsö város.)

15.

Ürmös Sándor.

Mikô möntünk, jaj de szépen mulattunk,
Viszsza felé a csárdába' bort ittunk,
Ürmös Sándor veri csárda asztalát:
„Mögverök még ma valakit, maj' möglásd!"

Viszszafordût le'kedvesebb pajtása,
Úgy mögszúrta, úgy mögvákta, nem szánta.
„Gyertök l'ányok, tögyetök a szekérbe,
Vigyetök el Tubák Julcsa elébe!

Tubák Julcsa a'gyon Isten jó napot!
Boncsd el a tė, magos, vetött ágyadot!"
Tubák Julcsa fehér párnát tött a feje alája,
Tubák Julcsa r'áborulva siratta.

„Nė sírj Julcsa, nė sirassál engömet,
Borsi Pista végeszte életömet!"

Tubák Julcsa virágos, kék kötője
Bevéreszte Ürmös Sándor előtte.

Digitized by Google

„Mos' ki Julcsa virágos, kék kötődet,
Hogy nė lássam eszt a gyászos vérömet!“

Lėmöhet mán Tubák Julcsa Rét a'jba,
Ott fekszik a' Ürmös Sándor möghalva,
Nem lebög mán polgár inge-gatyája,
Nem csörög a réz sarkanytyús csizmája.

(Madarász tó.)

Digitized by Google

Szerelmes dalok.

1.

A Nagy ûczán szépen szól a czi-czi, czi-czi, czimbalom,
Én nem tudom mi-mi, mi-mi, mi bajom ?
Sejöm kendő a zsebömbe',
Bent vagy szívembe', be-be-be,
Bent!

(Tápé.)

2.

Beteg szögény parasz' legény,
Magán kívül beszél szögény ;
De a szögény parasz' baján
Nem segít csak a paraszt l'ány !

(Tyúk bögy.)

3.

Harakszok én az ojanra :
Ki ja zembört kicsúfôja,
Mert az embör : köszörű kű,
Zörög-börög mint a mén'kű.

Harakszok én az ojanra :
Ki ja za'szon't kicsúfôja,
Mert az aszszony : pörgő rokka,
Kettőt fordul égy' hajtóra.

Harakszok én az ojanra :
Ki ja lėjányt kicsúfôja,
Mert a lėjány : arany alma,
Fölillik az almárjomra.

(Tyúk bögy.)

Digitized by Google

4.

Szöged felű' gyün égy' hajó a Tiszán,
Húzza asztat huszonhárom, szőke l'ány,
E', szőke l'ány fehér kendőt lobo-loboktat,
Az a babám, a ki a kormányt tartya.

(Madarász tó.)

5.

Betekíntöttem a rúzsám ablakján,
É'pen a'kor vetötte föl az ágyát,
É'pen a'kor vetötte föl az ágyát,
Rozmarin'gal söprötte ki szobáját.

(Gajgonya.)

6.

Van égy' gyűrűm karika,
Tènnap vötte Janika;
Ha még é'gyet ije't vösz,
Iccza te!
Két, karika gyűrűm lösz.

Van égy' szoknyám pepita,
Tènnap vötte kis Pista;
Ha még é'gyet ije't vösz,
Iccza te!
Két, pepita szoknyám lösz.

* * *

Van égy' sipkám asztragány,
Tènnap vötte a rúzsám;
Ha még é'gyet ije't-oja't vösz,
Iccza te!
Két asztragány sipkám lösz.

(Fölső város.)

7.

Kis halacska a vízbe' de szépen úszkál,
Barna, kis l'ány a rétön de szépen gyomlál!
Kis halacska a vízbe'
Úszkál a közepibe'.
Iha három, iha három!
Mind a három.
Még sincs gyűrűm, galambom!

Digitized by Google

Három falu, hat határ, iha három, happ!
Három falu, hat határ, iha három, happ!
Három falu, hat határ,
A mi szívünk ê'gyütt jár.
Iha három, iha három!
Mind a három.
Van mán gyűrűm, galambom!

(Fölső város.)

8.

Az én babám piczi, kis kötője
Piros pántlikával van beszegve,
Körű' van aranyozott csipkévê,
Belevar'ta piczi' kis, kezévê.

(Fölső város.)

9.

Árok parton kácsa tojás,
Ez a legény csőre gatyás;
De jó neki, hogy van neki,
A babája vötte neki.

(Gajgonya.)

10.

A nadrágom zsinóros,
Ha r'ám vöszöm takaros;
Aszt is azé' vöszöm r'ám:
Hogy jobban né'zenek rám.

(Fölső város.)

11.

Az én rúzsám szép l'ány vôna,
Ha mindön nap ünnep vôna:
R'á vönné a liszter szoknyát,
Abba' mulatná ki magát.

(Fölső város.)

12.

Sárga pikét a szoknyám,
Ugy-ê babám illik rám!
Tunná rúla, tönné rúla,
Hoty ha tunná, tönné rúla!

Ugy-ê babám illik rám!
Hônap is eszt vöszöm rám.
Tunná rúla, tönné rúla,
Hoty ha tunná, tönné rúla!

(Fölső város.)

Digitized by Google

13.

Piros alma lèesött a sárba.
Ki fő'vöszi nem esik hijába'!
Én fölvöszöm, fölvöszöm,
A rúzsámat csókolom. ölelöm.

(Fölső város.)

14.

Szolnok alatt foly el a Tisza,
Közepében van egy', nagy, nyár fa,
Hajtogatja a viz folya-folya-folyása,
Szép az én rózsám mosolygása.

(Alsó város.)

15.

Ugy-è kedves, kis anygyalom,
Nálunk is lösz lakodalom?
Agy' ègy' csókot, ugorj èggyet,
Öszszöm aszt a szép szentödet!

(Alsó város.)

16.

Mezőn az én lovam
Anynyit nem legel:
Hányszor az én rózsám
Engöm mögölel;

Ámbár éjjel-nappal
Mindég legel,
Anynyit nem legel:
Hányszô mögölel.

(Palánk.)

17.

Árok parti csalány,
Kökény szömű, kis l'ány,
Öszszöm a szentödet!
M'é' vagy oj' halavány?

Nem az ám a rúzsa:
Ki ja kertbe' nyílik;
Hanem az a rúzsa:
Kik ègymást szeretik.

Nem vagyok halavány,
Mind ijen a lèjány:
Kinek a gyűrűjit
Más horgya az ûján:

Mink vagyunk a rúzsák,
Mink szere'tyük ègymást;
Gyere kis anygyalom,
Csókôjuk mög ègymást!

Digitized by Google

Nem vagy lėjány, nem vagy,
Nem mersz csókot anni;
Talán aszt gondolod:
Nem t'om viszszaanni?!

Viszsza tudom anni,
Mög merlek csókolni,
Egy' pár csókod hejött
Százat tudok anni.

Ó' tė barna kis l'ány,
Gyönyörű vijolám,
Tė vagy mán ėgyedűl
Az én kedves rúzsám!

Mikor megölelöm
Karcsú dėrėkadat,
Akkor mögcsókolom
Piros, két orczádat.

(Fölső város.)

18.

Mindön a'szony bazsa rúzsát ültessön,
Mindön kis l'ány barna legényt szeressön:
Mert a barna igazán tud szeretni,
De a szőke csapodár szokott lönni.

(Fölső város.)

19.

Tisza szélin kikő'tött a vad liba,
Még asz'ongyák: jobb a szűr mint a suba;
Jobb a suba, mint a hideg köpönyeg,
Kedves rúzsám de igazán szeretlek!

(Fölső város.)

20.

Üres a hordó s az iccze,
Rúzsám az ajkad piczike,
Adok r'á csókot tízet is,
R'á'dásúl még magamat is!

(Tyúk bögy.)

21.

Este harangozás előtt
Sétá'j el a kapum előtt,

Digitized by Google

Pöngezsd mög a sarkanytyúdat!
Úgy tugygyák, hogy szeretőm vagy.

(Fölső város.)

22.

Elmönnék én kis l'ány tê hozzátok,
Hogy ha nem ugatna a kutyátok,
Mon'tam neki: csiba, te!
Nė ugas' a legényre
Szombat este!

(Tyúk bögy.)

23.

Uccza bizon', mögérött a cserösnye!
Szeret engöm ez a barna mönyecske.
Uccza, te—le—ki,
Rúzsám, gyere ki!
Mögölellek ide ki'!

Uccza bizon' mögérett a paprika,
Nem köl' a'bul a levesbe ė' szikra.
Uccza, te—le—ki,
Rúzsám gyere ki!
Mögölellek ide ki'!

(Fölső város.)

24.

Írí'löm a kakas szavát,
É'félben is hajnalt kijá't,
Mögátkozom, hogy nem kijá't:
Vigye el a sas a fiját!

(Gajgonya.)

25.

Néköm is van ėgy', szép, barna galambom.
A világnak a kincsijé' nem adom:
Hogy is annám, mer' szívembű' szeretöm?
Majd a gyüvő nagy farsangon êvöszöm.

Digitized by Google

Ha az Isten égy' kis búzát, jó bort ád,
Nagy farsangon tartyuk mög a lakomát;
Nagy a világ, maj' valahogy' mögélünk,
Még a hírös Rócsin'dal sè' cserélünk.

(Tyúk bögy.)

26.

De szép, égy' pár rúzsa,
Kihajlott az útra,
Szá'j ki babám karom alul,
Szakajcs égygyet rúla!

Nem szakajtok babám!
Magam is a' vagyok:
Vasárnapra, kedves babám,
Ágyadon virulok.

(Fölsö város.)

27.

Fáj a szivem, hogy hozzád nem járhatok,
Hogy én veled égy' ágyba' nem hálhatok;
Mert az anyád kívül szokott möghálni,
Kincsöm rúzsám, hogy löhet hozzád járni!

(Fölsö város)

28.

Ha hozzátok járok,
Ojan rést csinálok:
Nincs a'nyi pé'zötök,
Hogy mögcsiná'játok;

A'gyuk el a házat,
Vögyünk rajta nádat.
Kivel mögége'tyük
Aszt a vén anyádat!

Nádat rúzsám, nádat,
Kilencz kéve nádat!
Kivel mögége'tyük
Aszt a vén anyádat.

(Fölsö város.)

29.

Elmönnék én tè hozzátok,
Kis anygyalom, ha nem bánod!
Ha bánod is, mind hijába!
Csókot rakok piczi' szádra!

Este van mán, késö este,
Nem gyün az én babám ide!

Digitized by Google

Vagy baja van, vagy nem gyühet,
Vagy mást szeret, nem engömet!?

(Alsó város.)

30.

Rúzsa fát ültettem kis kertömbe',
Várom a babámat ma estére:
A szerelöm árja,
Jaj de búsan várja,
Szány' mög engöm,
Kis anygyalom,
Ha löhet!

(Tyúk bögy.)

A kinek nincs párja,
Jaj de búsan járja,
Szány' mög engöm
Kis anygyalom,
Ha szerecz'!

(Alsó város)

31.

Ki tanyája ez a cser fás?
Nem ha'lik be a kurjantás;
Vagy alszanak, hogy nem hajják,
Vagy talán nem is akarják?!

Ez a kis l'ány mögha'lotta,
Édös a'nyának aszt mon'ta:
Kêjé' kend föl, édös anyám,
Most mén êre az én babám?

(Fölső város)

32.

Tisza partyán csiná'tattam é' csárdát,
Abba' méri az én rúzsám a borát,
Arany iccze, réz a meszöj,
Azé' járok este későn
Tè hozzád.

Digitized by Google

Nyis' ki rúzsám leveles, kis kapudat!
Hagy vezessem be ja kis, pej lovamat,
A'gyá' neki szénát, zabot,
Ú' sė tő't az három napot
Tė nálad!

Kinyitottam zö'd leveles kapumat,
Vezesd be hát a tė, kis' pej lovadat!
Adok neki szénát, zabot,
Tő'thet nálam hat hônapot
A lovad!

Kilenczet ütött az óra, este van,
Haza mönnék, jaj de nagyon sütét van!
Kedves rúzsám, gyûcsá' gyėrtyát.
Mutasd mög az ország ûtyát
Mő're van?!

(Fölső város.)

Esik eső, szivárvány van az égen,
Sír a rózsám, bánat ül a szemében;
Ne sírj rószám olyan nagyon,
Nekem is meggyűlt a bajom
Te veled!

(Palánk.)

33.

Ö'szöm aszt a szépen szóló nyelvedet,
Kivê sokat csalogattá' engömet!
Nem magam gyüttem én ide, anygyalom,
Csalogattak engöm ide, galambom!

Nem azé' gyüttem én ide, anygyalom,
Hogy a subám itt igyam be, galambom!
Hanem azé' gyüttem ide, anygyalom:
Jól vagyol-ė egé'ségbe? galambom!

Egé'ségbe' jóba' vagyok, anygyalom!
Nálad né'kű' sokat vagyok, galambom!
Egé'ségbe' jóba' vagyok, anygyalom!
Szerelömnek rabja vagyok, galambom!

(Madarász tó.)

Digitized by Google

34.

Kis koromba' árvaságra jutottam,
Jaj de hamar más karjára marattam!
Mögtanultam: hogy köl' tűrni, szenvedni,
Aszt is tudom: hogy köl' a l'ányt böcsülni;
Aszt is tudom: hogy köl la l'ányt szeretni,
Jaj de nehéz e világba' mögélni!

(Alsó város.)

35.

Három é'jel nem aluttam égy' órát,
Mindég rúlam beszélgettek a gyávák,
Hajnal felé kesz'tem elszöndörönni,
Érted rúzsám de sokat köl' szenvenni?!

(Fölső város.)

36.

Írígylik a bajúszomat,
Ezt a kedves jószágomat;
Felpederítem a végit,
Úgy megyek az úccán végig.

Írígylik a szalagomat,
Ezt a kedves jószágomat,
Földig eresztem a végit,
Úgy megyek az úccán végig.

Írígylik a szakálomat,
Ezt a kedves jószágomat;
Pedig a nélkül a zsidó
Nem mondja: mi van eladó?

Írígylik a galambomat,
Ezt a kedves jószágomat,
Pedig a nélkül a magyar
Nem is igen derék gavar.

(Palánk)

37.

Fölmászott a fity'fene a megy' fára,
Írígyömet ötöt-hatot mögrágna!
Írígyömet ötöt-hatot mögrágna,
A'kô tudom, engömet nem bántana!

Örülök én annak a fity'fenének,
Néki uszítom én az írígyöknek,
Néki uszítom én az írígyöknek:
Biz' én velem minek kötelőczkönnek?!

(Tyúk bögy.)

Digitized by Google

38.

Írígyök, írígyök,
Átkozott csúf népek!
M'é' írígyöltétök
Az én szeretőmet?!
(Fölső város.)

39.

Fölvirágoztam a babám kalapját,
Fűztem mellé fekete gyász pántlikát,
Könynyeimből volt annak a bimbója,
Kedves babám el nem felejtlek soha!
(Fölső város.)

40.

Csörgős, nyár fa, czitkös a levele,
Rúzsám csókja nincsen elfelejtve:
Ha mulatok, rúla gondolkozok!
Ha aluszok, véle álmodozok.
(Fölső város.)

41.

Mán a nap is lèáldozott az égrű',
De a bánat nem mén le a szívemrű';
Ojan bánat fekszik az én szívemön:
Három hajó nem vinné el a vízön.
(Madarász tó.)

42.

Rétön, rétön, rétön jártam az este,
A vad ludat mögfoktam a fészkibe';
Körű' van a fészke rakva libávâ:
Mint a szívem a nagy szomorúsá'gâ.
(Gajgonya.)

43.

Ha tê tunnád a mit én:
Ki babája vagyok én;
Tí's is sírnál, nem csak én,
Keservessebben mint én.

Túl a Tiszán, innen is,
Álgyon mög az Isten is,
Tégöd babám, engöm is,
Még a ki fölnevelt is!
(Madarász tó.)

Digitized by Google

44.

Új a czipőm, de nem szabad viselni:
Édös anyám nem akari engenni;
Enged' anyám, nem a tė pé'zöd ára,
Babám vötte a szögedi vásárba'.

(Fölső város)

45.

Édös anyám szoktatott a patkára,
Nem szoktatott r'á a puha párnára;
Barna legény szoktatott a subára,
Édös anyám, el is mögyök utánna!

(Alsó város.)

46.

Beteg vagyok, ki gyógyít mög engömet?
Kilencz doktor a bajomrû nem töhet!
Maj' möggyógyít a koporsó dėszkája:
Sárga agyag hul la két ôdalára.

(Tápé.)

47.

Bús gerlicze szabad madár,
Egygyik ágról másikra száll,
Még sem találja a párját,
Búsan éli a világját.

Én is csak bánatban élek,
A kedvesemnél kesergek;
Jaj Istenem, hol keressem!?
Hol lehet az én kedvesem?

Elbújdosok a világba,
Nem lesz addig maradásom:
Még aztat fel nem találom
Kiért élek e világon.

(Alsó város.)

48.

Meszsze virul a lilijom levele,
Meszsze fő'drű' gyalogoltam én ide;
Így jár a ki meszsze fő'dre elindúl:
Nincsen a ki bús vállára boruljon.

(Alsó város.)

Digitized by Google

49.

Mikor alszok, nyukszik a bú,
A'kor nem vagyok szomorú,
Mindön temetőn mögállok,
Maj' talán én is mökhalok
Valahol?

(Fölső város.)

50.

Este virágzik a repcze,
Otthun vár égy', kis mönyecske,
Az ágyát is mögvetötte,
Ö'szöm a ki teremtötte!

(Szillér.)

51.

Nyôcz, kis lány van a csárdába',
Mind a nyôcz kurta szoknyába'.
Sárga recze-ficze,
Barna, kis mönyecske,
Ű'jé', ű'jé' az ölembe!

(Fölső város.)

52.

A Dunárû fúj a szél,
Feküg' mellém maj' nem ér!
Nem fekszök én ken' mellé,
Ú' sė löszök a kendé.
Ha Dunárû nem fûna;
Ojan hideg sė vôna.

(Fölső város.)

53.

Azt üzente a lakatos:
Köl lė, kis l'ány kûcs aranyos?
Nem köl' neköm kûcs aranyos,
Maga sė' köl' a lakatos!

Üzente a gyűrűs zsidó:
Köl lė, kis l'ány pirosító?
Nem köl' neköm pirosító,
Maga sė' köl' gyűrűs zsidó!

(Tobány.)

Digitized by Google

54.

Rozmaring ûczába' lakok,
Nem t'om, ki babája vagyok:
Annak a babája vagyok:
Kinek csókja rajtam ragyog;
Jaj de soké rajtam ragyog,
Még sė' tudom, kijé vagyok.

(Fölső város.)

55.

Szereti a hal a vizet,
Szeretöm a szeretőmet;
De még jobban, ha möghalna,
Ha az Isten szöbbet anna.

56.

Arad felű' gyün ėgy', fekete fölhő,
A'bul esik ė', sűrű, zápor eső,
Zápor eső veri az én vála—válamat,
Más öleli az én kedves babámat!

(Madarász tó.)

57.

Magos a nyár fa teteje,
Sárgul, hėrvad a levele,
Én is olyan hėrvatt vagyok,
Mert a szeretőm elhagyott.

(Rókus.)

58.

Breznó-bányai város házában
Kigyulladt a kémény minapában,
Kiégett belőle a korom,
Elhagyott a régi galambom.

(Palánk.)

59.

Tiszta lisztbű' sütik a kinyeret,
Hej, csak az fáj, hogy a babám nem szeret!
Ha nem szeret, válaszszon mást magának,
Hogy a fene könyörögjön ėgy' l'ánynak!

(Fölső város.)

Digitized by Google

60.

Kopár fő'dbe tiszta búzát vetöttem,
A' hagyott ê, kit legjobban szerettem;
Ugyan m'ért is szokták eszt a szerelmet?
Hogy nê fájlalná néköm a szívemet!
(Gajgonya.)

61.

Tiszta búza virágjába' êfagyott,
Szeretőm, a falu gyönygye êhagyott;
So' sê' hittem: hogy a búza êfagygyon,
Szeretőm a falu gyönygye êhagygyon.
(Gajgonya.)

62.

Bánom, hogy utá'nad jártam,
Tudod, mönynyit ásztam-fásztam;
De mögcsaltá' utojjára,
Itt hattá' magányosságra!
(Fölső város.)

63.

Lêesött a bécsi torom teteje,
R'áesött a Szinaji hat ökrire,
Szinajinak mind a hat ökre vêllás,
Valamönynyi szép lêjány van mind csárdás.
(Alsó város.)

64.

Kiző'delt mán a szögedi erdő,
Abba' nyílt fő' három nyíl fa veszsző,
Három veszszőt háromman ültettük,
Ezt a kis l'ányt de sokan szerettük!
(Fölső város.)

65.

Piros, piros, de nem alma,
Szőke kis l'ány jaj de csalfa

Digitized by Google

Csalfa bizon', mer nincs a'nya,
Piros barna a galambja.
(Gajgonya.)

66.

Márvány kűbű' van a Tisza feneke,
Gyönge vagyok babám a szerelömre!
Gyöngeségöm nem akarom rongálni,
Kedves babám, hogy köl' tűled mögválni?
(Madarász tó.)

67.

Szöged alatt van a gőzös járássa,
Szilaj lónak fájdalmas a rugássa,
Szilaj lónak fájdalmas a rugássa,
Nincsen kedvem a szerető tartásra.
(Madarász tó.)

68.

Még asz'onygyák csikorog a csizmám,
Hogy engömet êhagyott az én kedves babám.
Nem hiszöm, nem hiszöm,
Még én űtet mög nem kérdözöm.
(Fölső város.)

69.

Ha nem szeretnélek;
El sè' mönnék érted,
Aszt a sáros ûczát
Nem gázolnám érted.

Mindön ablak alatt
Páros a dijó fa,
Lám az enyém alatt
Páratlan kökény fa.
(Fölső város.)

70.

Szépen virul a gyönygy virág,
Jaj de hamis ez a kis l'ány!
Nem hiszök én többet neki,
Mert az embört kineveti.
(Fölső város.)

Digitized by Google

71.

Foj a víz a Kőrözsbe,
Harakszik r'ám égy' szőke;
Ha harakszik, hát nè szôjon,
Kedvessinek nè monygyon!

Foj a víz a Dunába,
Harakszik r'ám égy' barna;
Ha harakszik, hát nè szôjon,
Kedvessinek nè monygyon!

(Tyúk bögy.)

72.

Valamönynyi, fehér szőlő mind bajor,
Valamönynyi, barna legény mind lator;
Veszött vôna abba' kevéj a'nyába'!
De sok, kis l'ányt mögcsalt gyönge korába'.

(Madarász tó.)

73.

Elmehetsz már házam előtt,
Nem vigyázlak, mint ez előtt;
De ez előtt vigyáztalak,
Szívem újult, ha láttalak.

Isten hozzád, szép kedvesem!
Tovább nem lehetsz már velem,
Többször rólam megemlékezz,
Soha rólam ne felejtkezz!

Nem kell nekem már szerető!
Áldjon meg a jó Teremtő!
Köszönöm a szereteted,
Boldog úgy sem lennék veled!

Isten hozzád ékes rózsa!
Most jöttem hozzád búcsúra;
Utoljára most ölelj meg,
És a jó Isten áldjon meg!

(Fölső város.)

74

Kiöntött a Tisza vize,
Szőke, kis l'ány fürdik benne,
Én is megfürödtem benne,
R'ám is ragadt a szerelme.

Ki a Tisza vizét iszsza,
Fáj is annak szíve viszsza!
Én is ittam már belőle,
Fáj is az én szívem tőle.

(Tyúk bögy.)

75.

Kerek szöme van a kukuriczának,
Jaj de álnok szíve van a lèjánynak!
Más újamra fordítom a gyűrűmet,
Fölkeresöm a régi szeretőmet!

(Alsó város.)

Digitized by Google

76

Kinek nincsen szeretője:
Mönynyön ki ja zö'd erdőbe!
Sárga recze—ficze,
Barna kis mönyecske,
Gyűjön, ű'jön az ölembe!

Annak ülök az ölibe:
Kinek pé'z van a zsebibe'.
Sárga recze—ficze,
Barna, kis mönyecske,
Gyűjön, ű'jön az ölembe!

Kinek nincsen szeretője:
Mönynyön ki ja temetőbe,
Ássa mög a sírját,
Temesse el magát,
Hogy nẽ lássa a babáját!

(Fölső város.)

77.

Fehér kendő az én babám zászlója,
Mindön a'szony vigyá'zon a l'ányára:
Hogy a legény nẽ fekügygyön az ágyra,
Örökös gyászt hoszhat még a l'ányára.

(Madarász tó.)

78.

Nem hitted, hogy beteg vagyok,
Majd êhiszöd, ha möghalok;
Nészd mög temető hejjemet,
Hová töszik szép testömet;
Szúrd lẽ az én körösztömet,
Árúl sirass mög engömet!

(Fölső város.)

79.

Zö'd leveles dió fa,
R'ám borul a zárnyéka;
— Hej, haj! —
Ha lẽhul la levele:
Koporsó lösz belüle!

(Madarász tó.)

80.

Hej, nyika, nyika!
Rivári kaszíka,
Dẽvolka, dẽvolka!
A rúzsámnak
Koporsót csinálnak.
Dẽvolka, dẽvolka!

(Tobány.)

Digitized by Google

Hazafiúi és katona dalok.

1.

Nè higy' pajtás a némötnek,
Akármikép' hitögetnek.
A'gyon bár oj' nagy levelet:
Mint ègy', kerek, fa köpönyeg,
Üssön pöcsétöt rèája:
Mint ègy' kalap karimája,
Nincsen abba' sèmmi virtus,
Verje mög a Jézus Krisztus!

(Fölső város.)

2.

Siratom magamat,
Elmult napjaimat,
Bízom Istenre dolgomat,
Eligazîtya bajomat.

Siralmim nem múlnak,
Bánatim újúlnak,
Orczámrul könynyejim hul'nak,
Engöm a fák is siratnak.

Tigris téjjel tartott
Fölnevelő dajkám,
Nem t'om, ki vôt én mustohám;
Ki bána'tyát ruhászta r'ám?

Hol vannak napjajim?
Tengörnek habjaji,
Keserűségnek árjaji
Életömnek víg óráji.

(Fölső város.)

3.

Édös anyám, ki a baka, ha én nem?
Ki fűzi be a bakancsot, ha én nem?
Befűzöm a bakancsomat nyôcz ágra,
Öszszeütöm magyar huszár mó'gyára.

(Madarász tó.)

Digitized by Google

4.

A falu nagyon be van kerítve,
De ha löhet, kimögyök belüle;
Kinek te'czik, csak mara'gyon benne,
Hej, haj! nem törődök vele!

Huszárossan ülök a nyerögbe,
Száz forintos bangó a zsebömbe';
Nè fé'j kedves lovam, itt nem hagylak,
Hej, haj! lösz széna mög abrak.

(Madarász tó)

5.

Katona az én szeretőm,
Elvitte a sejöm kendőm,
Aszt írta a négy sarkára:
Haza gyün a zé'czakára.

(Fölső város.)

6.

Ko'sút' Lajos sarkanytyúja,
Nem aluttam a zé'czaka;
Még az é'jel sè' aluszok:
Mert a Vindigréczöt várom;
É'jön a magyar!

(Tyúk bögy)

7.

Vásárhejön meszelik a templomot,
Vásárhejön á'lítik a verbunkot;
Ha'lod pajtás, de szépen muzsikálnak,
Itt a verbunk á'junk be katonának!

Vásárhejön mögütik a réz dobot,
Kia'gyák a kemén' parancsolatot:
Kêjetök föl hív magyarok è' szóra,
Itt a muszka, darabôjuk apróra!

(Tápé.)

8.

Föltörte a bakkancs az én lábomat,
Vászon' bornyú nyomja az én vá'lamat;
No de sè' baj! nem árt az a bakának:
Szolgálatot ád a magyar hazának.

(Tápé.)

9.

A szögedi városháza de sárga,
Oda vagyon kilencz legény bezárva,

Digitized by Google

Lèültetik kanapéra, déványra,
Úgy nyírik lè göndör hajját símára.

Édös a'nya kiváltaná a fiját
Három ezüst forintért, de nem a'gyák.
Mönynyön viszsza édös anyám, nem annak,
Neveld föl a többi árvát magadnak!

Nem mék haza, nem nevelök töb bárvát,
Ferencz Jóska nè taná'jon katonát!
Ha nem nevel édös anyám, nevel más,
Ferencz Jóska még is csak kap katonát!

(Rókus.)

10.

Nem hiszök, nem hiszök
Barátnak, sè' papnak:
M'ér' atta be nevem
Polgár mestör úrnak?

Nem vétöttem soha
Szöged várossának,
Még is besorozott
Engöm katonának!

Huszárnak sorozott,
De bakancsot adott,
Verje mög az Isten
De mögszomorított!

Kéröm a kapitányt:
A'gyon pej paripát!
Ugy viselöm gonygyát,
Nem lel benne hibát!

Ezön a kapitány
Nagyon mögörüle:
Ott van száz rèmonda,
Válasz'hacz' belüle!

Sétálok, sétálok
Rèmonda faráná',
È'czör csak mögá'lok
Egy', sárga csikóná':

E' lösz jó, e' lösz jó
Ez a sárga csikó!
E'bű' lösz valaha
Szép, magyar huszár ló!

(Alsó város.)

11.

Hidegön fújnak a szelek,
Lèhul'nak a fa levelek;
Sok édös anya fölszönné,
Ha ja fiját mögmönthetné.

Hideg üdők vannak télön,
Nincsen maradásom néköm:
Ê köl' mönni katonának,
Itt köl' hanni a rúzsámat!

Szaba'ságom ê van zárva
Ferencz Jóska ládájába',

Digitized by Google

Êveszött a láda kûcsa,
Nem szabadulok mög soha!

(Alsó város.)

12.

Megérett már a szőlő fehérre,
Nem ehetek a télen belőle:
Elvisznek már Lajbak tulsó szélire,
Sírva nézek viszsza szülő földemre.

Viszszanézek Szeged várossára,
De már késő, vállamon a puska!
A kard csörög, bornyú nyomja a hátam;
Jaj Istenem, a babámat nem látom!

(Rókus.)

13.

Mikor én rêgruta vôtam
Szilaj csikón tanítottak,
Kivezettem a rajcsúrba,
Nem jô vágott a galyuba.

Káplár uram haragudott,
Mert lénungja kevés jutott:
Ênye, ênye, aszt a bêtyárt!
Húzza kend mög a dêrêkát!

Szögény huszárt bekévá'nyák,
Keservesen korbácsolják:
Panaszold el, mit álmottá'?
Hogy az é'jê mit raboltá'?

(Fölső város,)

14.

Mikor katonává lettem:
Szilaj csikót fölnyergeltem,
Lábom a kenygyelbe tettem,
Magam a hátára ültem.

A kapitány hogy meglátott:
A lovamról leszállított,
Rövid bakancsba hágatott,
És a gyalogsághoz csapott.

Könyökölök ablakomban,
De csak rab vagyok azonban,
Ki-kinézek rostélyomon,
A galambom nem láthatom.

Szállj le szép, fekete fecském!
Vidd el az én levelecském;
Szállj el vad galamb módjára,
Tedd le a rózsám vállára!

(Fölső város.)

Digitized by Google

15.

Ha'lod-é tè, barna, kis l'ány!
Hát a szoknyád fodros-é mán?
Mit kérdözöd némöt köl'ök?
Nincsen a'hon sèmmi közöd!

(Tyúk bögy.)

16.

Majd êkészül mán majd az a vasút:
A kin êsétál a Perczel, Ko'sút',
Elhozza a három színü lobogót,
Mögá'j némöt, szük lösz még a bugyogód!

(Tyúk bögy.)

17.

Kistelekön vizitálnak,
Á'j be pajtás katonának!
De én âra nem hajtottam,
Tiszta szeretöt tartottam.

(Tápé.)

18.

Söprik a Tápaji ûczát,
— Terêj êre, galambom! —
Szödik a magyar katonát.
Tere-re,
Rette jide, galambom!

Most sorosztak be égy, barnát,
— Terêj êre, galambom!
Aszt a hírös Szeles Jóskát.
Tere-re,
Rette jide, galambom!

Maga monygya a kocsisnak:
— Terêj êre, galambom! —
Sebössen durrancs' a lóra!
Tere-re,
Rette jide, galambom!

Mer' én Pestig mög sè' á'lok,
— Terêj êre, galambom! —
Pesti kaszárnyába szá'lok.
Tere-re,
Rette jide, galambom!

Pesti kaszárnya lukagy' ki!
— Terêj êre, galambom! —
Szeles Jóska ott ugrat ki.
Tere-re,
Rette jide, galambom!

Ugy-é Jóska, job' ide ki',
— Terêj êre, galambom!
Szép l'ányokat ölelgetni!
Tere-re,
Rette jide, galambom!

(Fölsö város.)

Digitized by Google

19.

Tizenkettőt ütött mán az óra,
El köl' mönni vizitáczijóra.
Negyven doktor sebössen vizitál;
Édös anyám, szivem möghasad má'!

(Gajgonya.)

20.

De szépen szól a szögedi banda,
Hônap mögyök vizitáczijóra,
Még engömet a némöt vizitál:
Addég babám ablakomnál sétál.

Sétá'j babám, sétá'j, csak nê sírjá'
Jó az Isten, csak jô imátkozzá'!
Mert ha tê sírsz, elölöm magamat,
Árván hagyom kedves galambomat.

Édös anyám, de szomorú vagyok,
Mijûta én fogoj madár vagyok;
Fogoj madár nem mer ágra szál'ni,
El köl' mönni a császárt szôgálni!

Kilencz hete, hogy a babám fekszik,
Vijola szín' paplany alatt nyukszik:
Kêj föl babám, kêj föl, ha csak löhet,
Én velem mán többet nem beszélhecz'!

Êkészült mán az a hírös vasút,
A kin én maj' masírozni fogok:
Isten hozzád, kedves, kis galambom!
Én mán veled tovább nem mulatok.

(Rókus.)

21.

Az én rúzsám sír magába';
Hogy a hajam lê van vágva.
Nê sírj rúzsám, nê keserögj,
Nyôcz év mulva viszszagyüvök!

(Fölső város.)

Digitized by Google

22

Kinyílott mán a szép, pünközsdi rúzsa,
Katonának be vagyok mán sorozva;
Sírva nézöm pajtásimat,
Régi, sok, jó barátimat
Szabadnak.

Édös anyám fölnevelté' engömet,
Ha tė tunnád az én bús életömet?!
Sírnál, sírsz is bús szíve'dê,
Kedves, jó tes'vérejimmê,
Sajnálom!

Anyám, anyám, a jó Isten álgyon mög!
Utôjára, jó fiadat, ölêj mög!
Mert nem tudom valahára
Láthac czė öreg napodba'?
Vagy soha!

Jó barátim, mán tűletök búcsúzok,
Mint gi'licze, bús nótákat danulok,
Isten áldást a'gyon r'átok,
Rėjátok is magyar l'ányok,
Kévánom!

Nem sokára mögütik a réz dobot,
Kia'gyák a nehéz parancsolatot,
A'kor ál'ni köl' glédába
Magyar katona mó'gyára,
Möglátod!

Nem sokára möggyün mán a vas kocsi,
Azon köl' majd nékünk elmasérozni,
Sírhattok jó magyar l'ányok,
Mert sokan árván marattok
Jô tudom!

(Fölső város.)

23.

Igyunk égygyet, kedves tes'vér!
Még a gőzös ide nem ér;
Ha ja gőzös oszt' ide jér:
Isten hozzád, kedves tes'vér!

(Fölső város.)

Digitized by Google

24.

Vôt szeretőm; göndör hajú,
De elvitte a gőz hajó;
Ha elvitte viszszahozza,
Még is csak az enyim lösz a'!

(Fölső város.)

25.

Csákót cseréltem a csárdás kalapért,
Hoszszú szárú csizmát kaptam bakancsért;
Hogy viselje a bakancsot az oláj:
Mert kár volna az a szép ló az alá.

Az jött nekem a császártól levélbe':
Nyergeljem föl szilaj csikóm elébe;
Felnyergeltem daru szőrű lovamat,
Császár előtt bemutatom magamat.

Mit ér nekem ez a magányos élet,
Hogy ha nem lehetek rózsám te veled?
Magányossan töltöm el az életöm,
Más öleli az én kedves szeretőm!

(Fölső város.)

26.

Gyászba borût az egész Balatony,
Harczol az angol a hírös vasúton,
Tíz ezör ágyú van a vér mezején,
Így hát rúzsám katona löszök én.

Nem hiszöd, hogy katona löszök én,
Majd êhiszöd, ha fölő'tözök én,
Kék átilla szorîtya mejjemet,
Vasas csákó nyomi ja fejemet.

Nem hiszöd, hogy katona löszök én,
Majd êhiszöd, ha masérozok én,
Kilencz fontos gojó ha êtanál,
As' sė mondom: vôt-ė kedves anyám.

Azé' rúzsám nė sirass engömet,
Maj' kitő'töm aszt a tíz évemet;

Digitized by Google

Csak tė rúzsám nė felejcs' engömet,
Mert ha felejcz, mögölöd szívemet.

Mén a hajó a Dunán sebössen,
Ülök én a lovamon kényössen,
Bársony nyerög takarja lovamat,
Más öleli kedves galambomat!

(Fölső város.)

27.

Masérozunk észak felé,
Elmegyünk a porosz elé,
Elmegyünk a porosz elé,
Nem fekszünk a rózsánk mellé!

Lógėr karó a sátorom,
Fegyver árnyékában nyugszom,
Fegyver árnyékában nyugszom,
Sirathatsz már kis anygyalom!

Lógėr karó le van verve,
Köpönyegem r'áterítve;
Köpönyegem a sátorom,
Sirathatsz már kis anygyalom!

Csötörtökön viradóra
Nap is gyászba borult arra,
Gyászba borult éjszakára
Július harmadikára.

A nagy ágyúk zúgadoznak,
Apró fegyverek ropognak,
Fejem fölött kard megfordul,
Piros vérem földre csordul.

Jaj Istenem, nagy a bajom,
Mert a vérem folyik nagyon,
Tele van már a bakancsom,
Sirathatsz már kis anygyalom!

Tele van már a kis csizmám,
Sirathatsz már édes anyám!

Orvos uram, kérem szépen:
Ne hagyja folyni a vérem,

Digitized by Google

Kötözze be a sebemet,
Mentse meg az életemet!

Bekötözöm a sebedet,
Megmentem az életedet,
Megmentem az életedet,
Elvehe'd a szeretődet!

(Alsó város.)

28.

Ezernyolczszázhatvanhatodik évbe'
Letekíntett az Úr Isten a földre,
Körülnézte a porosznak tájékát,
Hogy csatáznak a szép, magyar katonák.

Porosz ország szélén volt a nagy csata,
Hullt a baka, hult a jágèr mind sorba,
Huszárokra hullt a golyó, mint zápor,
Mind elesett nem maradt ott csak három.

* * *

Magyar ország szép vídékén születtem,
Ferencz József hídászszává is lettem,
A nyolcz évet ki kell itten szolgálni,
A csatában mindenütt helyt kell állni.

Édes anyám, m'ért szültél a világra:
Kilencz fontos, ágyú golyó számára?
Kilencz fontos, ágyú golyó eltalál,
Azt sem mondom: voltál-e édes anyám?

* * *

Mikor vittek Porosz ország szélire:
Sok legénynek gyászba borult a szíve,
A kis csizmám félig vérben taposott,
Magyar hazám hozzád jutni nem tudok!

Estve későn feltekintek az égre,
Nincsen csillag, mind lehullott a földre!
Föltekintek, hát csak egy' csillag ragyog,
Kedves hazám, hozzád jutni nem tudok!

Jaj Istenem hol fogok én meghalni?
Ki fog engem keservessen siratni?

Digitized by Google

Nem találok az ég alatt olylyanra:
A ki engem keservessen siratna!

(Tobány.)

29.

Cseh országban járok-kelek én szegény!
Kedves magyar hazámban születtem én;
Bölcsőn kezdem el a szenvedésemet,
Isten tudja, hol végzem életemet?

Száraz ágon bús gerlicze sírdogál,
Észak felől meleg szellő fújdogál,
Észak felől jönnek r'ánk a poroszok,
Traczitinál fekszik az ő táboruk.

Puha ágyat vetett már a természet,
Mert a földre lassú eső csepegett;
A magas ég az én házam teteje,
Fáradt testem egy' kissé pihen benne.

*

Ezernyolczszázhatvanhatodik évben
Júniusnak huszonhét reggelében,
Reggel korán felébredtünk álmunkbol,
Eső esett az ég boltozatjából.

A fényes nap gyász' ruhába öltözött,
Setét felhők húzódnak fejünk fölött,
Sírnak értünk még a magas egek is,
Vérrel virágoznak a csillagok is.

Hogy felkeltünk mindjárt el kezdtünk főzni,
Bágyadt testünket-lelkünket táplálni;
De az étel még fel sem forrt egészen:
Ágyú szólalt meg a tábor fölében.

Mi vitézek mindjárt fegyvert ragadtunk,
Ételt-italt — azt — azonnal ott hagytunk,
Kiöntöttük a drága ételeket,
Mert erősen rohan a porosz sereg.

Szól az ágyú: mint az égnek dörgése,
Mitől remeg az égnek kereksége,
Záporként jön a golyó és a kartács,
Mint a szikra, ha kalapál a kovács.

Digitized by Google

Áll a csata, a magyarok harczolnak,
Vért s életet a hazáért áldoznak,
Biztat minden egygyes embert a remény,
Azért áll ő a csatának elején.

A sok füstből felhők lettek felettünk,
Hogy annál nagyobb legyen veszedelmünk,
Halál között forog a mi életünk,
Az élethez nincsen semmi reményünk.

Az ágyúknak rettentő durranása,
Rakétáknak egygyenként hullongása
Igy prédálja el a golyó azokat,
S a kik élnek sírva nézik társukat.

Hull a golyó, fütyülnek a kartácsok,
De én még vitézen helyemen állok,
Csak a kedves rózsámról gondolkozom:
Mikor lesz az, mikor öt megláthatom?!

Édes rózsám, ne sirassál engemet:
Ha temető nyugtatja a testemet!
Arra kérlek, kedves rózsám, tégedet:
Hogy ne felejtsd el a szívességemet!

Nem gondolnak már én velem ezután!
Jön a porosz a szép, hóka paripán,
Száz ezer ágyú a csata mezején,
Igy hát kedvesem meg sem maradok én!

Sok sebest hoznak ott a csatából ki,
Hazájáért büszkén akart harczolni:
Harczolok is még bennem lesz a lélek,
Kedves rózsám tied leszek, míg élek!

*

Júniusnak huszonkilencz reggelén
Felderült a táj a harcznak mezején:
Ágyú golyók közöttünk süvöltöznek,
Sok, szép ifjak meg a földön hevernek.

Mikor reggel hatot ütött az óra
Egy' ágyú szó állított minket talpra,
Indulunk és megyünk az ütközetre,
Golyó által dűl a katona itt le.

Digitized by Google

Látom, hogy az ég is sír már felettem,
Hogy nekem el kell a csatába mennem;
A felhő is könnyes szemmel néz reám,
Hogy a piros vérem ki kell öntni már.

Édes anyám, hogy ha tudnád ezeket:
Hol temetik el a gyenge testemet?
Ki kedvesen fenntartott mint gyermekét;—
Édes anya, sírhat is már azokért.

Ágyú golyó úgy jön mint a fergeteg,
Sok, szép ifjú az egekre tekintget:
Jaj Istenem, hogy kell nekem meghalni,
Kedves rózsám igen nagy búban hagyni?

Tratenován tornyosulnak a felhők,
Vérrel vannak becsurgatva a mezők,
Sok anyának ott halt meg a gyermeke,
Édes anyja de hiába nevelte!

Sok, szép fiúk, a kik ottan elestek
Sok, keserű fájdalmat is szenvedtek:
Vagy kezük, vagy lábuk nélkül maradtak,
Vagy a kínok halálával meghaltak.

Apák, anyák, gondoljátok magatok:
Mire neveltétek föl magzatotok!?
Hogy kell nekik a hazáért szenvedni,
Piros vérüket a földre önteni!

Hites társak, szép, fiatal menyecskék!
Férjeteket a poroszok megölték!
Ott haldoklik az Cseh ország mezején,
Utolsószor búcsúzik el a nyelvén:

„Oh Istenem, kogy kell nekem meghalni?
Hogy nem lehet kedvesemet meglátni?
Könnyebb volna fájdalmimat szenvedni,
Ha kedvesem ide jönne megnézni!

De távol vagy szép kedvesem én tőlem!
Utoljára m'ért nem lehetsz én vélem?
Ágyú szóval nekem is harangoznak,
Eltemetnek majd az égi madarak!"

Ha fölvetem a szememet az égre . . . .
Boldog Isten, jőjj el segítségemre!

Digitized by Google

Hogy szenvednek itt a szegény magyarok!?
Mint a mészárszékre hurczolt bárányok.

Körülnézek mellettem a térségen:
Mily sok embert látok fekve köröttem?
Kik jaj szóval kiáltnak az ég felé,
És szép lelküket Jézusnak emelék.

Jaj Istenem, de keserves az élet!
A hazáért de sok legény elveszett!
Sír az anya, sír az apa csak azért
A sok, szép, megholt, magyar ifiúért.

Jaj Istenem, de fájdalmas ezeknek:
Kiknek kedves gyermekük ott elvesztek!
M'ért nincs mindenkinek katona fia?
Kit siratna meg minden édes anya!

Nagy fájdalom ez az édes anyának:
A ki fiút nevelt fel katonának;
Mert azt sem tudja, hogy melyik órába'
Teszik bele a földnek a gyomrába!?

Nincsen olyan árva mint a katona,
Ki hazájáért a vérét kiontja.
Életét minden perczben feláldozza,
Piros vérével a földet áztatja.

*

Ezernyolczszázhatvanhatodik évben
Cseh országban voltunk veszedelemben,
Ott hullott el sok, szép vitéz a földre,
Még a nap is gyászba borult fölötte.

Piros rózsa hullajtja a levelét,
Édes anya siratja a gyermekét,
Szegény legény elveszti az életét,
Porosz nemzet eltemette a testét.

Piros vérök megáztatja a földet,
Ki siratja meg az ily' vitézeket?
Temetőbe ki kiséri ezeket?
Fej fájukra ki vágja r'á nevöket?

Siratják a kedveseik honában,
Mert nem tudják, hol esett el csatában?

Digitized by Google

Csak hirét hallják ők az ilyeneknek,
Kiknek kedves gyermekeik elvesztek;
Kik édes anyjuk szívét megvérezték,
Hazájukért vérüket kiöntötték.

Egy' sír vagyon huszonötnek megásva,
De még név sincs a fej fájukra vágva,
Vagy ha csak egy' kereszt van ott leásva;
Sírhat is az, a ki ezt a sírt látja!

Látjátok szülők gyermekeiteket,
Kiket koporsó nélkül eltemetnek?!

*

Cseh országnak híres a harcz mezeje,
Temetőböl van annak kerülete,
Sok, szép ifjak, a kik ottan nyugosznak,
Bokrétájuk szép honunkban hervadnak;

Magyar fiúk, a kik ottan elestek:
Nagy gödörben mélyen eltemettettek,
Szenvedésök után édes örömbe'
Eljutnak az egek örökségébe.

Rózsa bokor terem a sír'halmukon,
Áldás nyugszik a néma sírjukon,
Lelkük pedig illatozik menynyégben
Anygyalokkal az örök dicsőségben.

(Fölső város.)

30.

Ha bemögyök a vizitáczijóra,
Üngöm, gatyám lédobom a pallóra,
Ú' sétálok a szoba közepibe'
Sírva nézök kapitány úr szömibe.

Kapitány úr, a'gyon Isten jó napot!
Bejá'lani katonának nem tudok!
Jó löszöl tė, fijam, magyar huszárnak!
Szép a huszár, ha fölül a lovára.

(Tobány.)

Digitized by Google

31.

Nem jó katonának lönni,
Mert keveset annak önni:
Meszöj leves, bádog csésze,
Álgya mög az Isten érte!

(Tyúk bögy.)

32.

Kesköny ûcza, méj a sárja,
Rövid a bakancsom szára,
Á'talmönnék, de nincs erőm,
Csak úgy nevet a szeretőm.

(Fölső város.)

33

Még asz'onygyák, hogy én nem búsulok:
Hogy az ûczán köpönyegbe' járok,
Köpönyegömnek az ajja
Ojan bodor, mint a kedves babám haja.

(Madarász tó.)

34.

Könynyű néköd oda ben' sétálni,
Nehéz néköm ide kint őrt ál'ni:
Havas eső veri ja vá'lamat,
Elhagyom a kedves galambomat!

(Fölső város.)

35.

Mikô nyôcz esztendős vôtam,
Katonának nem jó vôtam.
Most járok a huszadikba,
Késérnek a háborúba.

Mikô göndör hajam vákták,
Babám kötőjibe rakták,
Nem vôt anynyi hajam szála:
A mönynyi könyv hullott rája.

(Fölső város.)

36.

Dalmáczia hegyes-völgyes határja,
De sok, kis l'ány átkot mondott reája!
Fogadom, hogy meg is fogja az átok;
Barna, kis l'ány megöl érted a bánat!

Édes anyám póstán küldött levelet:
Gyere haza édes fiam, ha lehet!
Haza mennék édes anyám, nem lehet:
Holnap tíz órakor lesz az ütközet!

Digitized by Google

— — — — — — — — ember vagy!
Bakancsot adsz, jaj de rövid szárat szabsz;
Bakancsot adsz, jaj de rövid a szára,
Esik eső, mind elmerül a sárba'!

Dalmáczia köröskörül füstölög,
Ferencz József nagy ágyúja de dörög!
Fújja Ferencz József réz trombitáját,
Harczra hívja sok, szép, magyar bakáját.

Nagy ágyúja van a dalmát seregnek,
Csak úgy ropog, még a fák is reszketnek,
Tüzes golyó hasítja a levegőt,
A sok, holt test beborítja a mezőt.

Ird mög pajtás azt az édes anyámnak:
Hogy a fia beszámolt a világnak,
Ellőtték az egygyik karját szegénynek;
Barna kis l'ány nem ölel meg már többet!

Ha még egyszer szép hazámba mehetnék,
Kedves rózsám az öledbe ülhetnék!
Bús szívemet a ki megvígasztalná:
Egygyetlen egy', barna, kis l'ány te volnál.

(Fölső város.)

37.

Tènnap előtt gyüttem én a csatárû,
Üsmeröm a kis, pej lovam' lábárû:
Kis, pej lovam lába kitöredözött,
Az én babám rúlam êfelejtközött.

(Fölső város.)

38.

A makaji csárda ki van festve,
Teli van legé'nyel mindön este,
Sétálok én ottan, mint az páva,
Sirat édös anyám a szobába'.

Nè sírjé' ken' szülém a szobába',
Nem vagyok még császár katonája,
A'kor löszök császár katonája:
Mikor löszök császári ruhába'.

(Gajgonya.)

Digitized by Google

39.

Az Isten is katonának teremtött,
Az a — — pap is annak körösztölt,
A' vagyok én, szeretöm a l'ányokat,
Mögölelöm, mögcsókolom azokat.

Bús gi'licze hajladozik az ágon,
Mögüzenöm a rúzsámnak, nê várjon;
Haza mönnék, de nem löhet, hijába'!
Fogoj vagyok szögedi kaszárnyába'.

Édös rúzsám, nê sirassál engömet!
Haza segít a jó Isten, ha löhet.
Viszszagyüvök három esztendő mulva,
Kitanulom a rajcsúrt akkorára.

*

Szöged város szélin, égy', zö'd erdőbe'
Ott ültem égy', jegönye fa tüvibe',
Ára gyütt égy', barna, kis l'ány, könyörgött,
Hogy szeressem, de én néköm nem köllött.

(Fölső város.)

40.

Van két lovam, mind a kettő sárga,
Még az é'jel elmék Pétörvárra,
Viszszanézök szép, magyar hazámra,
Hull az könyvem a honvéd ruhára.

(Fölső város.)

41.

A tápaji falu háza
Kivilágít az ûczára,
Előtte, előtte a gyász' kocsi,
Kiben a regutákat êviszik.

(Tápé.)

42.

A Nagy ûczán szépen szól a muzsika,
Fecske Miskát most ültetik a lóra,

Digitized by Google

Lèhajtya a bús fejit a nyerögre,
A'kor jut a révész Mari eszibe.
Két pár galamb öszszecsapja a szárnyát,
A révészné férhön atta a l'ányát!

(Tápé.)

43.

De szeretnék a császá'ral beszélni,
De még jobban szobájába' sétálni,
Mögmondanám a császárnak magának:
Nè vigye el a babám katonának.

Ha nem viszik el babám katonának,
De szépen mö'köszönöm a császárnak:
Mö'köszönöm, nem győzi elfoganni,
A kék eget lè tunnám imátkozni,

Élő Isten, hogy nészhetöd el esztet?
Katonának viszik a szeretőmet;
Hull a könyvem, mint Dunának az árja,
— — — — — — — — — — —

(Tyúk bögy.)

44.

Gyászba borût ta szögedi, Nagy ûcza,
Huszo'négy katonát késértek rajta;
Jaj de bajos az az édös anyának,
Mikor viszik a fiját katonának!

Szöged alatt van a vasút járássa,
A Dunájig tart el annak az ûtya,
Azon horgyák a katonát meszszire:
Török ország, Muszka ország szélire.

(Madarász tó.)

45.

Száraz ágon nincsen levél,
Tisza szélin nincsen legény:
Mind elvitték katonának,
Kit huszárnak, kit bakának.

(Fölső város.)

Digitized by Google

46.

Boszniában írtam én egy' levelet,
Beletettem lánggal égő szívemet,
Úgy küldtem el az én édes anyámnak,
Majd elküldi az én kedves babámnak.

(Tobány.)

47.

Csak még egyszer szép hazámba mehetnék,
Kedves rózsám, az öledbe ülhetnék!
Kedves rózsám, az öledbe ülhetnék,
Világos kék szemedbe kacsinthatnék!

(Fölső város.)

48.

Magyar ország szép határán születtem,
Ferencz József katonájává lettem,
Életemnek a legszebbik korában
Éjjel-nappal harczolok a csatában.

Nagy rohammal jön a bosnyák had sereg.
Nagy méreggel, hogy a fák is reszketnek,
Ágyú morog, ropognak a fegyverek,
Most tudni meg, hogy ki a magyar gyer'ek?

Hull a golyó, mint a zápor a földre.
Magyar baka bátran rohan előre,
Tüzes golyók tördelik a fa ágát,
Sok, magyar l'ány most veszti el a párját.

Kapitány úr kiállítja századját,
Hunczut bosnyák ráereszti ágyúját, ...
Hej, de sok, szép, magyar fiú elesett!
Hej, de sok, szép, barna, kis l'ány árva lett!

*

Torla alatt megfújták a riadót.
Gróf Szapári kiadta a kommendót:
„Rajta fiúk, Boszniáért előre!
Jön a bosnyák harminczhárom ezerje."

Digitized by Google

„Kegyelmes úr, nem mehetünk előre!
Mert nagyon rosz helyünk van itt a völgybe':
Fent a hegyen a bosnyák a sánczában
Leszedi a magyar bakát álltában!"

Boszniában megszólalt már a harang,
Most temetik az elesett, sok magyart;
Síró földje márvány kőből kivésve,
Verd meg Isten a bosnyákot örökre!

*

Drina vize jaj de nagyon zavaros,
A szívem még jaj de nagyon bánatos!
Drina vize nem lesz szenynyes örökre,
De szívemnek so' sem lesz t'án öröme?

*

Magyar ország szép határa de kedves,
Bosnyák ország földjén járni keserves;
Átkozott légy, Bosnyák ország örökre,
Hej, csak egyszer kimehetnék belőle!

Bosnyák ország hegyes-völgyes határa,
Szegény baka de sokat átaljárta!
Áld meg Isten a magyar baka lábát,
Hogy hagyja el a bosnyákok határát!

Bosnyák ország hegyes-völgyes vidéke,
Jaj de sokat kellett szenvedni érte!
De felejtem, elfelejtem bánatom:
Hogy ha hazám drága földjét láthatom.

Ha behoztak Bosznia tartományba,
Adjanak hát ennem-innom javába':
Éhen-szomjan a hegyen nem mehetek,
Magyar hazám, a jó Isten áldjon meg!

*

Zvornyik felöl be van az ég borulva,
Nem is oszlik, nem foszlik a borúja,
Sötét boltján a nap sugár nem ragyog;
Kedves babám, tőled de meszsze vagyok!

(Rókus.)

Digitized by Google

49.

Piros rúzsa hu'lajtya a levelit,
Édös anya sira'tya a gyer'ökit,
Szögény legény êveszti az éle'tyit,
Török nemzet rongá'ja lė a testyit!

Ezörnyôczszázhetvennyôczadik évbe'
Török országba' vôtunk nagy veszéjbe',
Ott hu'lott lė sok, szép legény a fő'dre,
Még a nap is gyászba borût fölötte.

A'gusztusnak ötödikén, röggelén
Kiderült a török gránicz mezején,
Ágyú gojó harsogása hirdeti:
Sok, szép legény az éle'tyit êveszti.

Ágyú gojó úgy gyütt mint a förgeteg,
Sok, szép legény az egekre tekín'get:
Jaj Istenöm, hogy köl' itten möghalni?
A babámat nagy bánatba' itt hanni?

Magyar huszár itat Bosna vizébe',
Jó pajtása mellette van elesve,
Nyerít a ló, érzi a halott szagot,
Kit lėváktak a fő'lázatt bosnyákok.

Bosnyijába' van ėgy' gödör mögásva,
Oda van a sok, szép legény elásva,
Nėfelejcs van sír' dombjukra r'ávágva,
Mert ott nyukszik sok, magyar l'ány babája.

Szarajéva de hírös a tė neved,
Sok magyar vér ászta'tya a fő'dedet!
Verd mög Isten Szėrájévát örökre!
Csak hogy ė'czör kigyühettem belűle!

(Alsó város.)

50.

Pesten írtak katonának, kuk!
Pesten írtak katonának,
De nem tettek kapitánynak,
Ku-kuk, rózsám, kuk!

Haza, haza, haza felé, kuk!
Haza, haza, haza felé,
Az én rózsám háza felé!
Ku-kuk, rózsám, kuk!

(Fölső város.)

Digitized by Google

Pusztai és pásztor dalok.

1.

Ezörnyôczszázhetvennyôczadik évbe'
Nem legölhet az én birkám égy' hejbe';
Ha mögcsapom a bal szárnyát más felé,
Még az é'jê êmögyök babám mellé;
Van tarhonyám, van szalonnám tarsojba,
Mögfőzök én mindön bukor ôdalba'.

(Gajgonya.)

2.

Micsoda erdő ez?
De nagy zaj van benne!
Talán a kedvesöm
Lovakat hajt benne?

Hagy' hajcsa, hagy' hajcsa.
Mögszenvedött érte,
Mert a piros hajnal
Tilalomba' érte.

Elejbe, elejbe!
Sárga ló elejbe:
Hogy be nė ugorjon
Virágos kertömbe.

Be tanál ugrani,
Kárt tanál csinálni,
A rúzsa bimbókat
Lė taná'ja rugni!

(Fölső város.)

3.

Elveszött a lovam
Idros fa erdőbe',
Jaj de jelfárattam, babám,
A nagy keresésbe'!

Nė keresd a lovad,
Mer' be vagyon fogva:
A szögedi istálóba'
Szól a csöngő rajta.

Üsmeröm a lovat
Csinos járásárû,
Csinos járásárû, babám,
Csöngő szólásárû.

Üsmeröm a csöngőt,
Járt is a kezembe',
A szögedi, nagy vásárba'
Fizettem mög érte:

Digitized by Google

Száz forint az ára,
Babám vötte r'ája,
A szögedi hírös vásár
Öröme napjára.

(Fölső város.)

4.

Fát vágok az erdő háton,
Szekérön hordom, nem háton,
Ö'szerakom ûcza szélön,
Tűzi fám is lösz a télön.

(Gajgonya.)

5.

Tiszán túl, Dunán túl,
Tisza mellett a pusztába'
Van ėgy' paraszt bátyostúl;
Ott öszik a kemény kását,
Híg kását,
Kása levest nagy tálbúl.

Tiszán túl, Dunán túl,
Tisza mellett a pusztába'
Van ėgy' juhász juhostúl,
Ott öszik a jó paprikást bográcsbúl.

(Palánk.)

6.

Északaji hôd világon jó idő,
Bėtyár fa'tyú futkározik a mezőn,
Ökröt, barmot, birkát, ménöst keresi,
Szépit, javát válogatva elviszi.

Ha êszakajt harmincz ökröt vörösset,
Êhajti ja váczi keresködőnek;
Bėtyár fa'tyú êszakajti a tinót,
Kupecz embör a'gya érte a bankót.

(Gajgonya.)

Digitized by Google

7.

Bút szöröztem az olájnak,
Bût, bût, bût,
Êloptam az oláj lovát,
El-elmúlt;
A'kor monygya az oláj:
Váj dominė,
Bú jėsztė?
Kár, kár!
Búj, búj, búj!

(Fölsó város.)

8.

Mögá'j Hódi, êloptad a lovamat!
Nem félsz, hogy a vármögyének fölallak?
Nem félök én a vármögye kezitű',
Lėtagadom a csillagot az égrű'.

(Alsó város.)

9.

Búra termött üdő, gond' nevelő szellő!
Gondolok ėgy' órát, van ezör esztendő,
Akár mő're járok, nem látok ögyebet:
Csak a fejem fölött ėgy' sütét föllegöt.

Gondolom magamba': nem jó lösz a hejjem,
Mert ha itt möghálok, mögfog a vármögye;
De ha á'taltöszöm Maroson magamat,
Bánáti gujáshon vöszöm az útamat.

. . . . . .

Mönynyünk Vásárhejre, ott lakik a pajtás,
Ha lovam êfárad, tudom, hogy nyergöl mást;
Hogy ha fölnyergöli aszt a sárga derest,
Ârû a vármögye, tudom, hogy lė nem ejt!

. . . . . .

Gyula várossának csak hírit ha'lottam,
De nem hittem vôna, hogy fő'gyit tapossam!
Gyulaji tömlőczbe' van ėgy', árva legény,
Kilencz esztendeje mijûta rab, szögény!

(Alsó város.)

Digitized by Google

10.

Komám, komám, édös komám!
Bitó fára szült az anyám;
Úgy né'zetök a szömömbe:
Bètyár vôtam életömbe'.

(Szillér.)

11.

Új a czizmám, vágott ôrú, szögedi,
Van szeretőm piros barna, szentösi,
Szentös alatt fő'foktam ègy', pej lovat,
Virattára r'ám verették a vasat.

Szépen kéröm komiszárus uramat:
Nè verje r'ám eszt a szörnyű nagy vasat!
Lopok én még három pejkót, hat derest:
Engöm a vármegye hasztalan keres.

Êmöhecz mán, szögény legény, békévê,
Nincsen hibád, nincsen bajod sönkivê;
Az írígyök nyelve miatt lötté' rab,
Látom lelköm, de szomorú legény vagy!

(Alsó város.)

12.

È'czör vôtam az aradi tömlöczbe',
Vasat vertek a két, gyönge kezemre,
A'kor jutott az Úr-Jézus eszömbe,
Ha valaki gyünne segîcségömre!

(Gajgonya)

Digitized by Google

Bordalok s köszöntők.

1.

Igyá' jó barátom !
Tűled nem sajnálom ;
Hej, sokájig é'j !
Aszt kévánom.
(Gajgonya.)

2.

Igyunk égy' pohár bort,
Mert nagyon jó,
Igyunk, hogy az Isten
Többet agygyon !
Igyá' té's is,
Iszok én is,
Igyunk mind a ketten !
A jó Isten
Úgy álgyon mög
Szörönczéssen !
(Fölső város.)

3.

Három fehér szőlő tőke, három fekete,
Dícsértessék az Úr-Jézus, drága szent neve !
Boldogságos, szűz anyánk,
Légy tê nékünk pátronánk ;
Jézus, segîcs mög minket !
Eszt a kis bort igyuk mög !
(Fölső város.)

4.

Bort ide, bort, kedves rózsám !
Hogy ha meg nem hültél hozzám.

Digitized by Google

Bortol gyullad a szerelem,
Bortol vidul a kebelem.

Ide rózsám a kancsóval,
Egy' pár, gondot űző csókkal!
Úgy sem csókolsz többé soha:
Ha beföd a sírom moha!

(Fölső város.)

5.

Bor fölött mondott köszöntők.

Isten álgyon mög társ!
Kit kezembe' lácz':
Alsó, fölső csuha,
Irházott korona.
Úgy virágozzon lelköd fája:
Mint égy', száraz, dijó fa.

(Madarász tó.)

6

A'gyon Isten mindön jót!
A mi tavaj szűken vôt:
Högyön-völgyön búzát, jót;
A magyarbû gazdát, jót;
A némötnek bugyogót,
Azon lögyön ezör fôt;
A tótnak mög kását, jót:
Hogy arasson a magyarnak búzát jót!

Ez a bor oly' jámbor:
Hogy ma szív vídámító,
Ruha ronygyosító,
Ország pusztító!

Ugyan tė, bor!
Hun van tė benned az a nagy erő:
Kitül a mi szívünk oj' vakmerő?

Igyunk azért pintössen
Aranyos színű bor fölött!
Még oj' vídámok nem löszünk:
Hogy a rúzsánkhon sė' mögyünk;
Pedig tėnnap este jis haragudott rėjám:
Hogy ojan borszagú vôt a szám.

Digitized by Google

No tė, ész vesztő,
Ruha rongyosító,
Erszény pusztító!
Mivel tė engöm tėnnap csúffá tötté':
Sárba keverté',
— Kutya protika,
Katona rėgula: —
Mars az áristomba
Negyvennyôcz órára!

(Fölső város.)

7.

(A következőknél, ha a köszöntött „nem tu'gya êfoganni," akkor nem iszik:)

Isten álgya mög az egész világot!
Felelet: „Csak ė'gyet nė!" (t. i. áldjon a többi rovására.)

8.

Igyuk a bort igön nagyon!
„Hogy az Isten többet agyon!"

9.

Száraz kendör, szösz fonál!
„Nė motolálj, csak igyá'!"

10.

Szen' kú't, Verebély.
„Hagy' ballagjon befelé!"

11.

Kút ágas gémöstű'!
„Ustor fa vödröstű'!"

12.

Sė' erő, sė' egé'ség
„Soha el nė ha'gyék!"

(Gajgonya.)

Digitized by Google

Tréfás és csúfolódó dalok.

1.

Begyüttek, begyüttek a körmösi l'ányok;
Ikkom-bi'kom, lábikom! a körmösi l'ányok,
Összeszöttek égy' marok lüsztöcskét;
Ikkom-bi'kom, lábikom! égy marok lüsztöcskét,
Mögsütötték zsíros pogácsának;
Ikkom-bi'kom, lábikom! zsíros pogácsának,
Beszökött a, beszökött a Makfilkó kutyája;
Ikkom-bi'kom, lábikom! Makfilkó kutyája,
Min' mögötte, min' mögötte a zsíros pogácsát;
Ikkom-bi'kom, lábikom! a zsíros pogácsát,
Mögverték a, mögverték a Makfilkó kutyáját;
Ikkom-bi'kom, lábikom! Makfilkó kutyáját ....

(Madarász tó.)

2.

Tiszta búza pogácsa,
Én vagyok a lángja,
Komám a'szony derczéje,
Örzse a korpája.

(Gajgonya.)

3.

Édös anyám, én mán félök!
(Mitű'?)
Mögölelnek a legényök!
(Mikô?)
Hajnalba', hajnal előtt
(T'án csak nem?)
Nyílik a rúzsa fa
(Igaz?)
Házam előtt,
(Szép, l'ányom!)

Nè fé'j l'ányom, még én élök!
(M'é'?)
Nem bántanak a legényök.
(Szép!)
Hajnalba, hajnal előtt
(T'án csak nem?)
Nyílik a rúzsa fa
(Igaz?)
Házam előtt.
(Szép, anyám!)

(Rókus.)

Digitized by Google

4.

Három éle van a rétön a sásnak,
Tunikája van — — — — l'án'nak,
Tunikája csavarodik a farán,
Barna legény kopoktat az ablakán:
Nė kopoktas' barna legény, gyere be!
Vetve van a dunnás ágyam ide be'.

(Gajgonya.)

5.

Kimöntem én a szőlőbe
Szőlöt csipögetni,
Utánnam gyüt ėgy', kis lėjány
Jô mögverögetni,
Zsib-zsáb,
Karaláb!
Hop' ide bakancsos!
Kapd el papucsos!

(Gajgonya.)

6.

Farkas Mári lepedője,
Ķetten takaróznak véle;
E hun gyün a szombat este,
Tilalom az ölelése!

(Madarász tó.)

7.

Tej, túrú, té'föl,
Szilvás Annus kėj föl!
Bullás Miska az ajtódon,
Nyis' ki neki, kėj föl!

(Tápé.)

8.

Haska Tóni evedzője
Nem hijába jár a vízbe',
É'fél felé, hajnal felé,
Sijet Bene Roza felé.

Haska Tóni író dėják,
Nem köl' neki gyėrtya világ;
Mögíri az a levelet
Bene Roza ágya mellett.

Haska Tóni arany kácsa,
Úszkál az a pocsojába',
Bene Roza ha möglá'tya,
Hetven féle hideg rázza.

(Tápé.)

Digitized by Google

9.

Doktor Annus arany bárány.
Arany bötű van a vá'lán:
A ki asztat elolvassa:
Kis-Babarczi neve rajta.

Doktor Annus mén be felé,
A patika ajtó felé,
Kérdi tűle patikárus:
Mi tecczik most szívem, Annus?

Nem köl' neköm sömmi ögyéb:
Három húszas árú festék,
Kivel magam pirosítom,
Kis-Babarczit ê nem hagyom!

*

Doktor Annus arany kácsa,
Ott úszkál a pocsojába',
Ki-kigyün a tó szélire
Kis-Babarczi beszé'gyire.

(Fölsö város.)

10.

Ezörnyôczszázhetvenhetedik évbe'
Pataki l'ány bebújt a kemönczébe,
Nános Miska úgy föltötte a száját:
Pataki l'án't sė hogy fő' nem taná'ták.

(Tápé.)

11.

Doktor Têcza hírös l'ány vôt,
Még Lévaji Pistáná' vôt:
Két é'czaka ott mulatott,
Huszonkét forintot kapott.

Aszt is mind kávéra atta,
A ház fő'gyin êlocsolta,
Kurafikkal mögitatta,
Kávés lött a fehér szoknya.

Doktor Têcza aszt nem bá'nya,
— Lévaji az ű babája —
Csak hogy kedvire mulatott;
Anynya háza szégyönt látott.

(Tyúk bögy.)

Digitized by Google

12.

É'fél után ėgy' óra,
Ég a gyėrtya a bôtba';
Re-re-recze, recze!
Ég a gyertya a bôtba',

Ott mérik a tratyikát
Rúzsa színű pántlikát;
Re-re-recze, recze!
Rúzsa színű pántlikát,

Sajtos Antal méreti,
Asztalára töteti;
Re-re-recze, recze!
Asztalára töteti.

Géczi Tėcza fölvöszi,
Gelebibe êtöszi;
Re-re-recze, recze!
Gelebibe êtöszi.

Sajtos Antal a pusztán
Levelet írt a bogján;
Re-re-recze, recze!
Levelet írt a bogján:

Ű mán nem várakozik,
Hanem mögházasodik;
Re-re-recze, recze!
Hanem mögházasodik.

Géczi Tėcza mögijett,
Hogy mán fér'hön nem möhet;
Re-re-recze, recze!
Hogy mán fér'hön nem möhet,

Kifli konytyot nem vöhet,
Âra fátyolt nem töhet,
Re-re-recze, recze!
Âra fátyolt nem töhet.

(Madarász tó.)

13.

Tanács Roza pulitéros ládája,
Abba' vagyon Dobó Tóni ruhája:
Nyis' föl Roza pulitéros ládádat!
Hagy' szödöm ki fehér, gyászos ruhámat.

(Madarász tó.)

14.

Szomorú fűsz fának lėhajlott az ága,
Horvát Rozikának lėesött az á'la,
Lėesött az á'la, mert nincsen babája,
Elvitték Szebenbe, Szebenbe huszárnak.

(Fölső város.)

15.

A — — — szőlő árok,
Ott terömnek vastag l'ányok:
Díre-dúra dungó,
Dunára duda borda!

Ojan vastag, mint a hordó,
Hajlik mint a duda bordó.
Díre-dúra dungó:
Dunára duda borda!

Digitized by Google

Ez a kis l'ány — — — —,
A gérèndán á'talmászott.
Díre-dúra dungó;
Dunára duda borda!

(Tobány.)

16.

Új-szögedi legényöknek
Nincsen pé'zük, szögényöknek!
Pé'zük vôna, tánczolnának,
Muzsikást is fogannának.

(Alsó város.)

17.

Ánygyi sütött rétest,
Kivitte a kertbe,
Talléros kendőbe'.

Utánna a bácsi
Nagy, fekete szűrbe',
Elfokta az ánygyit
A kert közepibe'.

De jó ken'nek bácsi
Az ánygyivâ hálni,
A rétesbű' önni.

(Madarász tó.)

18.

Az én uram ojan jó:
Télön disznó, nyáron ló,
Ha kihajtom a rétre,
— Ő'szöm atta! —
Haza nyerít estére!

(Fölső város.)

19.

Mögötte a tyúk a megygyet,
Ketten szerettünk mink égygyet.
Haj rúzsa, rúzsa,
Sárga vijola,
Tè, vén hunczut, gyere haza!

*

Digitized by Google

Ögye mög a fene kendet,
Mást szeret kend, nem engömet.
Haj rúzsa, rúzsa,
Sárga vijola,
Tè, vén hunczut, gyere haza.

(Fölsö város.)

20.

Száraz kórót kaszá'tam,
Úgy mögripögött-ropogott: hogy...!

Tüzet raktam belűle,
Úgy mögricsögött-rocsogott: hogy...!

Tejet töttem melléje,
Úgy mögsírott-fôrott: hogy...!

Kinyeret aprítottam beléje,
Úgy mögdigidött-dagadott: hogy...!

Mellé ültünk ánygyommal,
Úgy jô liktunk-laktunk: hogy...!

(Fölsö város.)

21.

Fütyű'j Pista patak malma,
Torzsábû van a gara'gya,
Egér farka toló fája,
Poczok bűr a vámos zsákja.

(Tyúk bögy.)

22.

Tápén vagyon jó lakás, jó lakás:
Nem hallik a kopogás, kopogás,
Csak a bocskor csuszogás, csuszogás,
Hej, csak a bocskor csuszogás, csuszogás!

(Fölsö város.)

23.

A tápaji csipködött. csipködött
Csipke fára billögött, billögött;

Digitized by Google

A tápaji sza'gatott, sza'gatott
Ajtó mögé ballagott, ballagott;
A tápaji galuska, galuska
Az ajtójig mög viszsza, mög viszsza.

(Fölső város.)

24.

Jaj de bánom, hogy pap löttem,
Hogy vő legény nem löhettem:
Ha vőlegény löttem vôna,
Möny'aszszo'nyal háltam vôna!
Lêtöszöm a könyvecskéket,
Ölelöm a mönyecskéket.

(Alsó város)

25.

Uccza bizon' mögérött a sajáta,
Öszi fene a zsidókat rakásra.
No csak hagy' ögye,
No hát csak ögye
A zsidókat a fene!

(Fölső város.)

26.

Czigán', czigán', m'é' vagy czigán'?
M'é' jársz a magyar l'ány után?
Azé' járok én azután:
Szöbb a magyar, mint a czigán'!
Lösz a muzsikába' módom:
Valamönynyi czigán' legény mind sógorom.

(Gajgonya.)

27.

Hej rumija, rumi, kalá-rumi!
Ázs á kátoná ázs én Peti fijamat besoroszta!
Hej rumija, rumi, kalá-rumi!
Nágyob' rosat néki nem kivánok:

Digitized by Google

— Hej rumija, rumi, kalá-rumi! —
Sára'gyon mèg kezse-lába,
Hogy nè foghàsson à pènnája!
Hej rumija, rumi, kalá-rumi!

(Palánk.)

28.

Édös anyám aszszony,
Gyün a czigány aszszony,
Fözök neki lencsét, babot,
Majd hazudik nagyot.

(Fölsö város.)

29.

Nincs a gádsónak lóvéja,
Bepijélta a csárdába'.
Hej a lóra
Ramóra!
Csirivári —
Csaravári
Gacsóra.

Díkhèl a csaja gácsóra:
Szinyél-è még a lóvéja?
Hej a lóra
Ramóra!
Csirivári —
Csalavári
Gacsóra.

Kit bepijélt, kit becsájélt,
Kit a csajôk'nak odadélt.
Hej de ramó
Ramóra!
Csirivári —
Csaravári
Kacsóra.

Lösz még lubnyi lakodalom.
Lösz is máró az asztalon!
Hej de ramó
Ramóra!
Csirivári —
Csalavári
Kacsóra.

(Fölsö város.)

30.

De jô laktam kásávâ,
Sárga prücsök lábávâ,
Szúnyog ôdal bordávâ,
Balha köröszt csonytyávâ!

(Gajgonya.)

Digitized by Google

Vegyes dalok.

1.

Az én pipi kendőm,
Barna a szeretőm!
Uccza, édös barnám,
De illenél hozzám,
Ha az enyim vôná'!

Ken'hön nem illenék;
Mer' ken' dérék legén',
Mer' kendet mögfogják,
Katonának a'gyák,
Szívem szomorîtyák!

Ó' tė, Birdás Panna,
Tudom a nevedet!
Tudom a nevedet,
Látom leveledet:
Csárdás lösz belűled!

(Fölső város.)

2.

Kimönt a Józsi kaszálni,
Nem tudott kanyarítani,
Sárilom, ne-sze-sze,
Sárilom, ne-sze-sze!

Kinéz az öreg ablakon:
Mit vezecz' Józsi karodon?
Sárilom, ne-sze-sze,
Sárilom, ne-sze-sze!

Kimönt az Örzsi gyű'teni,
Nem tudott petrönczét rakni.
Sárilom, ne-sze-sze,
Sárilom, ne-sze-sze!

Feleli Örzsi öregnek:
Löszök-ė mönye kelmednek?
Sárilom, ne-sze-sze,
Sárilom, ne-sze-sze!

Mögfogi Józsi a karját,
Vezeti Örzsit atytyához.
Sárilom, ne-sze-sze,
Sárilom, ne-sze-sze!

Löszöl az ördögnek,
Löszöl az ördögnek!
Sárilom, ne-sze-sze,
Sárilom, ne-sze-sze!

Azon az öreg mögijett,
Azon az öreg mögijett,
Sárilom, ne-sze-sze,
Sárilom, ne-sze-sze!

(Fölső város)

Digitized by Google

3.

Mögfogadom, hogy ezután job' lëszök,
Ajándékul a pörsöjbe ëgy' pár krajczárt betöszök.
Békit hagyok a barna, kis, szép l'ánynak,
Êmék Dóczra becsapok ott barátnak.

Göndör hajam lëvágatom kerekre,
Úgy mögyök föl a katëdra, përédikáló székbe,
Kipapolom a világ hallatára:
Én vagyok a falu legroszszab' fija.

Högyös hajam lëvágatom kerekre,
Úgy mögyök föl a katëdra, përédikáló székbe,
Kipapolom az — — —, magának:
Nem való ja magyar gyerök barátnak!

Kerek hajam lëvágatom högyösre,
Úgy mögyök föl a katëdra, përédikáló székbe,
Kipapolom én az Isten nevibe':
A ki csárdás az is marad örökre!

(Fölső város.)

4.

Mit érdemöl az az anya,
Ki ja l'ányát így tanîtya:
É'fél után három óra,
Még is kint ál la kapuba'?!

(Fölső város.)

5.

Éltem a hús javávâ,
Gyönge bornyú lábávâ,
Ittam r'ája vörös bort;
Iccza dárom!
Gyere haza, galambom!

(Madarász tó.)

6.

Aszszony szeresd az uradat,
Në veresd véle magadat!
Néköm is van csárdás feleségöm,
A kivel majd világomat élöm.

(Fölső város.)

7.

Harmincz három kocsi szalma
Rotha'gyon el a zágyadba',

Digitized by Google

Harmincz három esztendejig
Lakjad a zágyad fenekit!

(Tápé.)

8.

Vásárheji Hôdi Pál,
Azé', hogy rosz a subád,
Jármos ökröd csak száz húsz pár;
Tinó barma három száz,
Tehén barma csak két száz!
(Utánna mondják:)
Ez ám a hírös Hôdi Pál!

(Gajgonya.)

9.

János gazda, eladó a tanyája,
Hát a fő'gye ki van-é mán táblázva?
Sejöm szoknyát visel a felesége,
Zsidónak termi ja búzát a fő'gye!

(Gajgonya.)

10.

A sírom tetejin,
Szent-András mezejin
Rúzsa fog terömni.
Aszt a szép lėjányok
Lė fogják szaggatni.

Vége Víg Andrásnak,
Mert neki sírt ásnak;
Ma ásnak Andrásnak,
Hônap ásnak másnak.

(Fölső város.)

11.

Hej, fűrjecske, fűrjecske!
Gyönge a tė lábod,
Életöd is keserves
Ha fő'szánytyák a fő'det!

(Gajgonya.)

12.

Mon' mög kis l'ány, mon' mög kis l'ány
Az anyádnak:

Digitized by Google

Agygyon önni, agygyon önni
A tyúkjának.
Én a kakasom nem hatyhatom,
Mer' a kendé verte aszt agyon.

Csíre, csíre, csíre, csíre,
Csíre babos!
Êveszött a, êveszött a
Kendör magos.
Én a kakasom nem hatyhatom,
Mer' a kendé verte aszt agyon.

Az enyim vôt, az enyim vôt,
Kendör magos,
A kendé vôt, a kendé vôt
Csíre babos.
Én a kakasom nem hatyhatom,
Mer' a kendé verte aszt agyon.

Pest-Budára, Pest-Budára
Föl köl' mönni:
A kakasé', a kakasé'
Törvén't tönni.
Én a kakasom nem hatyhatom,
Mer' a kendé verte aszt agyon.

(Fölső város.)

Digitized by Google

Tréfás versek.

1.

Kóbi töri a mákot,
Fáni gyúri kalácsot,
Szá'la közepin körű' ég a gyértya,
Közepin égy', vonyó muzsika;
Táti kiál' a kapuba:
Hogy a muzsika szó
Nė mönynyön potomba.

(Tyúk bögy.)

2.

Ipitom nóbisz,
Szeszke nóbisz,
Kurczina,
Vastag a szalonna!

Ėgy', nagy, — — —
Vágom a nyakad közé.
Hizé János a körte fán üldögélt
És belűle jó ízűen öddögélt.

(Tyúk bögy.)

3.

Jó napot, vitézek! ide hallgassatok,
Jó tormás csukával engem jól tartsatok,
A nagy, sárga répát én nekem adjátok,
Szűröm gallérjából majd egygyet papolok:

Mikor az erdőben én sokat bujdostam,
Rongyos bocskoromat gyakran nyársra húztam,
Kutya ugatását majd tíz nap kerestem,
A veréb árnyékát agyonütögettem.

Vén fa csikorgását tanyiszrára szedtem,
Sokat bujdostam én véle a tengeren.
Láttam egy' czigányt, hogy kilencz kutyát evett,
Kitéptem a hajam, nevetnem úgy kellett.

Digitized by Google

Bujdosásom között voltam egy' városba',
Láttam egy' ökröt, mely' nem tért be az ólba,
Hanem hamarjában bujt az egér l'ukba,
Majd nem hanyit estem álmélkodásomba'.

Két hordó aranyat a zacskómba zártam;
Hogy lovam hátára feltenni akartam,
Soha úgy nem jártam — — — — — —,
— — — — — — — — — — — — —.

Orbánczos a subám, mert a hideg leli,
Pók hálós üngömet a takács most szövi,
— — — — — — — — — — — — —,
Igy tehát az én ruhám: nesze fogd meg semmi.

Mikor szent Lászlónak hírit sem hallottam,
És hogy oda menjek, arrol gondolkoztam,
Jóllehet, még akkor világon sem voltam,
Még is a tarisznyát nyakamban hordoztam.

Meg is töltöttem azt fényes hold világgal,
Téli csillagoknak szagos virágjával;
Igy útra indultam egy' tarisznya mákkal,
A mikor eladtam: lett vagy hatvan zsákkal.

A többiek között egy', nagy úrnál voltam,
Sok, jó ebédet én ottan megkóstoltam;
Látom, az asztaltól egy', nagy úr felkele
A bolond aranyat a zsebembe teve;

Az erszényem tőle megkorságosodott,
Mint egy', bolond bika, úgy megugrándozott.
Találtam egy' zsidót tegnap a nagy úton,
Kérdeztem: hol lakik? azt mondta, hogy: Kúpon.

Nem nézhettem őtet, úgy megvágtam nyakon:
Egy' tetű kiugrott belűle az úton;
Nem volt ő benne több soha egy' tetűnél,
Az is meghalt tegnap a gatyám szélinél.

Jöttek temetésre többen száz ezernél,
Melylyek kikvártélyozták a gatyám szélét:
De nem igen nagyok, olyan mint egy' bocskor,
Megölök százat is ő kelmökből olykor.

Bátyád a szakállát fél válra vetette,
A mi kis esze volt zacskóba kötötte,

Digitized by Google

A zacskó zsíros volt, a kutya megette,
Jaj! szegény bátyádnak nincs már egy' csep esze.

Láttam nagy apádat, zsíros bocskorban járt,
Láttam, hogy izével kenyte meg a haját;
Mégis magad mostan oly' kényesen hordod,
Pedig hát — — vagy, töröld meg az orrod.

Eb hazudjon többet, látom, már unjátok,
Jobb, hogy erszényteknek száját megnyitjátok!
Garasokat reám most hajigáljatok,
Egy'-néhány forintot zsebembe gyugjatok!

(Fölső város)

4.

A csizmadia búcsúzik szerszámától,
Jaj, pedig keserves megválni azoktol!
Elbúcsúzok hát te tőled kedves árom,
A melylyel szurkálom sokszor csizma szárom.
Rajtad van legjobban szurkos kezem szene,
Mert te nálad nélkül a tű át nem mene.

Fordulok most hozzád, legjobbik lapos tűm!
Fordulj elő te is, legjobb, aczél gyűszűm!
Mert ti egy' testvérek vagytok mind a ketten,
Egy'-két krajczáromat veletek kerestem.

A sodró fámat sem hagyom pár szó nélkül,
— Mert a va'ró fonál ő általa készült, —
Sokszor a sodrásban feltörted tenyerem',
Hiába, mert veled kerestem kenyerem!

A sám fa szükséges ezen mesterségbe',
— Ha ez elmaradna, so' se' mennék menynybe, —
Ha szűk volt a szára, ezzel bővitettem,
De hát még a kaptám el is felejtettem!

Veszem hát búcsúmat most a must'a fámtól,
Könynyeim legtöbbet csak ezek után hull!
O', kedves, kis bicskám, jó, hogy megláttalak!
Hogy búcsúzás nélkül téged sem hagyjalak:
Hűségessen vágtad, aprítottad a bőrt,
Véled borotváltam arczomról is a szőrt.

Digitized by Google

Kerekítőm téged az én kár mentőmmel
Egygyütt használtalak, fenytelek fénykővel;
Megvágtad kezemet, volt sokszor fájdalom,
De már fel sem veszlek, mert kerested hasznom'.

Ó', kerek-szék, téged áldjon meg Jupiter!
Te hozzád esküdtem tizenhárom hittel,
Még is el kell hagynom, ó', te hű, szerszámom!
Te rajtad hasadt ki legjobbik nadrágom.

Ó', kedves fordítóm, te is itt vagy, látha'dd:
Hogy búcsúzik gazdád, hogy téged is itt hagy!
Sokszor jó kedvemböl nagyot ordítottam:
A mikor a csizmát rajtad fordítottam.

A láb szíj is itt van, de már ezt nem bánom,
Sokat vertek vele, azért nem sajnálom,
Hogy ha r'á gondolok, most is fáj a hátam,
Mert miatta sokszor róka tánczot jártam.

A tőke legnagyobb a szerszámom között,
Érte erszényembe lapos guta ütött,
A sok szuroktól úgy fénylik, mint pulitér,
Négyszer négy krajczárral mindenkor fel is ér.

A sárga szuroknak legtöbb hasznát vettem,
Mert, ha megéheztem, frustukra azt ettem,
Tudom, hogy a gyomrom még arra fog vágyni,
Pedig ezután csak bőröcskét fog rágni.

Vég' búcsúmat veszem padlásos székemtöl,
A mely'ben naponta sok csizma elkészült;
Mit mondjak te rólad, sok hasznodat vettem,
Boros, tök fejemet rajtad pihentettem.

Téged is kis gunyhóm, áldjon meg szent János!
Sokszor voltam benned éhség miatt álmos;
Tubákos pikszisem most magamhoz veszem,
Veszem utazásom nagyon keservessen.

(Fölső város.)

Digitized by Google

Dajka rímek, gyermek versikék, dalok s játékok.

1.

(Altató.)

Csicsis' baba!
Nincsen papa:
Mer' êvitte
A katona.

(Fölső város.)

2.

(A gyermeket járni tanító.)

Gyere, gyere bábóján!
Gyere, adok kalácsot!

(Fölső város.)

3.

(A kis gyermek „kacsó"-jával tapsikolva mondják:)

Tapsi, tapsi mamának!
Kalácsot süt babának.

(Fölső város.)

4.

Mikor én kicsike vôtam:
Az ágy alá is bebûtam,
Fenyő fábû tüzet raktam,
Kukuriczát pattogattam.
Luf, luf, luff!

(Tápé.)

5.

A mi malaczunkat
Bimbalomnak hîták,
Hej, Bimbalom, Bimbalom,
Bimbalomnak hîták.

(Fölső város.)

6.

Bugyèsz, Nègoj, Rètyèzát,
Nem mind jó szöm a ki lát:
A ki jó szöm meszsze lát,
A ki rosz szöm közê lát.

(Fölső város.)

Digitized by Google

7.

(Sárbol bubát csinálnak, karjukon ringatják s dalolják:)

Csicsis' bujis,
Csicsis' bujis!

(vagy:)

Buj', buj' csicsis',
Buj', buj' csicsis'!

(Fölsö város.)

8.

(Pacsit adók: az ember tenyerén keresztet csinálnak, — körösztölik s mondják:)

Ölöm, vágom,
Könyekölöm,
Körösztölöm,
Pacsit adok. Mökcsókolom!

(vagy:)

Áldás, békesség,
Száz forint a zseb' essék!

(Tobány.)

9.

(Ha valami a szemébe esik, szeme pilláját rázza s kiabálja:)

Isten beletötte,
Boldog a'szony kivögye!

(Tobány)

10.

(Ha valamit elvesztett, kiabálja:)

Ad delő, ördög!
Sė' nė ögyé'
Sė' nė igyá':
Még elő nem adod!

(A kik látják az elveszett tárgyat, mondják:)

Mindön embör láti,
Csak ėgy' vak nem láti!

(Mire a káros keresi s ha közel jár hozzá:)

Tűz, tűz, tűz!

Digitized by Google

(Míg ha meszsze, ezt kiabálják:)

Víz, víz, víz!
Mindön embör láti,
Csak égy' vak nem láti!

(Fölső város.)

11.

(Kiolvasók: a következő versikékből mindenkire egy' szótagot olvasnak, a kire az utolsó szótag esik, azt többé nem olvassák bele, így folytatják mind addig a meddig csak egy' nem marad, a kit még ki nem olvastak, ez azután a választott: csősz, csiga stb, az a mit választani akartak:

Án, tán, tu-tán!
Fír, fár, lu-kán!
Á-rizs, bá-rizs,
Bu-kor bár-rizs!
Dun-ga, dun-ga,
Dun-ga!

(Tobány.)

12.

En, ten, tí-nusz!
Szó-re-ke, tí-nusz!
Szó-re-ke, ti-ka, to-ka,
Oja, oja, bam-busz!

(Fölső város.)

13.

Sárga lábú,
Kis kakas
Kiszál'ott a gyöpre;
Gyönge felesége!

(Tápé.)

14.

Pön, pön,
Pönege,
Száraz malom
Kötele,
Vas a
Bugojája,
Zsíros
Dobogójája!
Kék kötő,
Pántlika,
Sza-lagy'
Ki!

(Tápé.)

15.

Pad alatt, pad alatt
Patytyanytyú!
Nem vagyok én
Fél nyakú;
Isten kovácskája,
Szen' Pál lovát patkolom,
Arany szöggel szögelöm.
Pön, pön,
Pönege!
Száraz malom
Kötele,
Vastag gugorája!

(Tobány.)

Digitized by Google

16.

Ögyedöm, bögyedöm,
Tűz-bűz hajlékát.
Én ánygyomat,
Én ánygyomat kijáltom,
Réz pálczával kongatom:
Kom, kom!
Pétör bácsi,
Szöd' ki,
Vöd' ki
Eszt!

(Tápé.)

17.

Ögyedöm, bögyedöm,
Vikó vár.
Szól a rigó,
Az agár,
Két nyúl
Nyomadék,
Bárány, bárány
Bökedék!
Nyis' ki, szívem,
Az ajtót;
A mejiket,
Akarod!
Innet, onnat
Eszt!

(Tápé.)

18.

Ögyedöm,
Bögyedöm,
Hajdú vár!
Ketten foktunk
Ėgy' kutyát,
Úgy mögvertük
A farát:
Néköd attuk
Golóját.

(Tobány.)

19.

Ėgygyöm, kettőm,
Hábor németöt,
Csízik Tamás,
Lengyelország,
Karika,
Bumm!

(Fölső város.)

20.

Szöm ėgy',
Szöm kettő,
Szöm három,
Szöm négy,
Szöm öt,
Szöm hat,
Szöm hét,
Szöm nyôcz,
Szöm kilencz,
Szöm tíz,
Kullancs;
Dóra dobsz,
Szíve kávéja,
Arany pite,
Lotyty!

(Tobány.)

Digitized by Google

21.

È' szöm,
Két szöm,
Három szöm,
Négy szöm,
Öt szöm,
Hat szöm,
Hét szöm,
Nyôcz szöm,
Kilencz szöm,
Tíz szöm,
Kul'áncs!
Ha én madárka vônék:
A fő'dre jis lèszál'nék.
Ónár-bónár,
Szabó Pétör, Szabó Pál.
Zö'd ága,
Zö'd levele,
Piros bora,
Borajtéka.
Ánygyom tugygya,
Ki nè monygya!
Én, én tudom,
Maj' kimondom:
Raj!

(Tápé.)

22.

Madarak vôtunk,
Fő'dre szál'tunk,
Köles szömet
Szödögéltünk:
Írmát,
Fodormát,
Barna kis l'ány,
Kivagy má'!

(Tobány.)

23.

Ègy', kettő, három négy,
Ökör, bika hová mégy?
Pestre pipájé',
Gyere viszsza dohányé'!
Adok ègy' marék gesztönyét,
Vögyé' rajta p'undrát,
Takard bele Jutkát!
Jutkát adom kocsisnak,
Kocsis ád érte zabot;
Zabot adom lovamnak,
Lovam ád érte gané't;
Gané't adok fő'demnek,
Fő'dem ád érte búzát;
Búzát adom mônárnak,
Mônár ád érte lüsztöt;
Lüsztöt adok szülémnek,
Szülém ád érte czipót;
Czipót adom grófnak,
Gróf ád érte botot.

(Fölső város.)

24.

Ègy', kettő, három, négy.
Bolon' zsidó huva mégy?
Pes're pipájé'.
Gyere viszsza dohányé'!
Adok ègy' marok gesztönyét,
Vögyé' rajta p'undrát,
Takard be ja Jutkát!
Jutka neköm bort ád;
Bort adok kocsisnak,
Kocsis neköm gané't ád;
Gané't adok fő'demnek,
Fő'dem neköm búzát ád;
Búzát adom mônárnak,
Mônár neköm lüsztöt ád;
Lüsztöt adom nénémnek,
Néném neköm czipót ád;
Czipót adok grófnak,
Gróf neköm botot ád,
Úgy mögütök ègy' kutyát:
— — — — — inát.

(Tobány.)

Digitized by Google

25.

(Hintázók: hintázás közben dalolják:)

Hínta,
Palinta,
Régi dunna,
Kis katona
Ugorj a Tiszába,
Vögyé' föl az ágyra.

(Fölső város.)

26.

Égy' elögy alma,
Két, elögy alma,
Három, elögy alma,
Négy, elögy alma,
Öt, elögy alma,
Hat, elögy alma,
Hét, elögy alma,
Nyôcz, elögy alma,
Kilenczedik
Befordúlván
Kis kutya kormányba.
Vesd föl, ánygyom,
Vesd föl:
Malom tetejire!
Még a'ná' jis me'szebb:
Mint a Duna ide!

Ablakom alatt
Égy', kis kert,
Abba rúzsát
Ültettem,
Oda kapott
A szomszéd l'ány,
Mind lètípte
A rúzsát;
Fő'möntem a
Bíróhon,
Még asz'on'ta
A bíró:
L'á'nak való
A rúzsa,
Legénynek a
Bokréta.

(Tápé.)

27.

(Hu' palánta: sárba lyukat vájnak s mielőtt a földhöz vágják, hogy durranjon, a lyukba belekiáltják:

Hu', hu', hu'!
Hu' palánta!
A'korát du'ra'nyon
Mint a város vízi puskája!
Hu' palánta!

(Fölső város.)

28.

Hu', hu', hu'!
Hu' palánta!
Elhal'jon Bánátba,
Katonák várába;
Onnat mög a pijaczra,
Onnat mög a fazékba!

(Szillér.)

Digitized by Google

29.

(Körbe ülnek a gyermekek, van egy' árús és egy' vevő közöttük, ez a kettő áll :)

Vevő: Hogy a kakas?
Arús: Három garas.
Vevő: Hát a tyúk?
Árús: Az is úgy.
Vevő: Hát a jércze?
Árús: Fizess érte!
Mindnyájan: Êszá'lott a purszli!

(A vevő és az árús megkerüli a kört s a ki gyorsabb, az lesz az árús, a másikát pedig fölváltják.)

(Tobány.)

30.

(Csősz játék: van közöttük egy' csősz, a ki alvást színlel, a többi ez alatt szedi a szőlőt, p a r é' t, s kiabálja :)

Csipködik a szőlőt,
Kecske csöcsű szőlőt!

(Mire a csősz felkel, utánnuk szalad s ha elbirja: elveszi tőlük a szőlőt.)

(Szillér.)

31.

(Czicza-macza: a czicza-macza a gödörben, árokban van, a többi pedig az árkot ugrálja át s kiabálja :)

Czicza-macza,
Czicza-macza!
Ha jô czicza vôná':
Egeret is fogná'.

(A kit a czicza-macza elkap, az ôt felváltja.)

(Fölső város.)

32.

(Csiga: párosával állanak egymás megett, előttük egy', a csiga forog, mi alatt a leghátulsó pár elkiáltja magát :)

Csiga ide, párom!

(s ezzel iparkodik a csigát megkerülni, a csiga pedig magának párt fogni, a ki páratlanul marad, az lesz a csiga.)

(Fölső város.)

Digitized by Google

33.

(Tányéricza: két gyermek egymással szem közt állva húzza egymás kezét s forogva dalolja:)

Tányéricza-babicza!
Az én l'ányom: Katicza.
T'ís húszd magadat!
Én is húzom magamat.

(Más hangon:)

Ánygyom, ánygyom
Agy' ëgy' ollót,
Akár kéket,
Akár zö'det!
Kapsz szoknyát!

(Más hangon:)

Itt a tüsök, mátka!
Bele në hágj, mátka!
Szél fûja pántlikámat,
Harma' napos papucskámat.
Kapsz szoknyát, aszszonyom!

(Fölsö város.)

34.

(Körbe forogva dalolgatják:)

Haj, vára, vára!
Eszt a várát hogy a'gya?
Kilencz gyûrû, kettöcske,
Ves' ki vára, vára!

(Tápé.)

35.

(Karikába fogódznak s forogva dalolják:)

Gyüvönek, gyüvönek,
Szaladának.
Ánygyom ide rostya,
Két sereg monygya:
Szép vönék,
Piros vönék,
Mégis kifordûnék.
Fordûj ki, fordûj ki,
Legaranyosabb!

(Mind kifordul.)

(Tápé.)

36.

(Körbe állanak, — egy' a kört kerüli—, s dalolják:)

Haj, vára, vára!
Izri vára!
Izri várát hogy a'gyák?
Ëgy' kis pé'zé' forga'tyák:
Ves' ki vára,
Ves' ki!

(A kerülö valakit kihúz a körböl, a ki azután felváltja.)

(Tobány.)

Digitized by Google

37.

(Körbe állanak, a kinek nevét az 5-ik sorban dalolják az kifelé fordul s a többi követi:)

Arany, lánczi tégla,
Két garas zsírja,
Ző'd sejöm ostya.
Szödi, szödi
Szent Annáját,
Fordûj anygyalodra!

(Tápé.)

38.

(Balta játék: körbe állanak s forogva dalolják:)

Két kalán' zsírba',
Két kalán' vajba';
Szödör szájú, kis Jóska,
Fordûj hátra módra!

(A szólított kifordul, most ujra kezdik: „Két kalán'" stb. s így folytatják mindaddig: a meddig mind ki nem fordult; ekkor egymást kérdezik:)

Ki lopta el a baltát?

(Reá felelik:)

Én nem loptam, tê loptad!

(Forognak s dalolják:)

Maj' mögválik az iga'ság:
Ki lopta el a baltát?

(Addig forognak, míg valaki el nem esik, ezt azután „mögcsipködik", mert ez lopta el a baltát.)

(Fölső város.)

39.

(Körbe állanak, — egy a középre megy, — s dalolják:)

A nyulacska kicsike,
Őgyel-bőgyel, be kutya!
Paripámnak síkossa,
Az aran'nak párossa.

(A középső valakit elhúz s vele tánczol:)

Vagyon néköm kis húgom!
Fonynyad, fonynyad fátyolba!
A szalári, szalári,
Sorki való fátyolba.

Digitized by Google

Mit keres? mit keres a Sárán?
L'án't keres, l'án't keres a Sárán.
Magadat is,
Magadat is
A Sárán!

(Tápé.)

40.

(Karikába fogódznak, — egy' a középre megy, — s dalolják :)

Kemén' kútba tekintök,
Kemén' szálat szakajtok;
Hej, kibe-kibe bevetök!
Izintár, izintár,
Bolon' a ki vár!
Kéresi,
Cserepesi,
Körtény fa.

(A középső táncra húz valakit.)

Imáricza bor,
Mézes bor!
Ha jiszô belüle:
A torkodra fôr.
Kirtyön-kortyon,
Kormos zsírom.
Ha jô tunnád:
Benne vônâ'.
Dirczön-durczon,
Durcz!

(Tápé.)

41.

(Körbe fogódznak, egy' a középre megy, s dalolják :)

Dúdéllára,
Dúdéllára!
Széna viszi
Jó vèllára.

(A középső táncza húz valakit.)

Száj' tuti,
Száj' mudi,
Még asz'onygya:
Fél a mudi.

(Ugrálnak.)

Ta! ta! ta!
Csal a pipi,
Ha, ha, ha!

(Tápé.)

42.

(Kis kácsa: körbe fogódznak, — egy' a kör közepére megy, — s forogva dalolják :)

Kis kácsa fürdik
Fekete tóba'
Fijáhon készül
Lengyel országba.

Digitized by Google

Termött a megy fa,
Hajlik az ága,
Levelibe'
Kis mönyecske,
Ölêj a kit szerecz'!

(A középső valakit elhúz, vele forog ; hangot cserélnek :)

Eszt ölelöm,
Eszt csókolom:
A kit én szeretök.
Zíboldom —
Záboldom,
A pünközsdi
Rúzsa.

Ėgy katonája,
Két paripája,
Kálicz Kata,
Pétör Anna,
Pétör Ilonája.

(Más hangon :)

Haj, légy, légy,
Termött légy!
Termött légynek
Hajlékába',
Itt az édös bor,

Ki mindön nap fôr;
Ė'czör-ké'czör
Iszok rúla,
A torkomra
Fôr.

(Madarász tó.)

43.

(Lásd a megelőzőt.)

Kis kácsa fürdik
Fekete tóba',
A'nyáhon készül
Lenygyel országba.
Hajlott ága, hajlott,

Termött ága, termött,
Levelibe'
Kis mönyecske,
Öleld a kit szerecz'!

(A középső valakit tánczra húz s más hangon :)

Eszt ölelöm,
Eszt csókolom,
Eszt legjobban szeretöm,
A szomszédunk l'ányát:
A szép, kis Têczuskát.
Szüleim kertyibe'

Szépen szödött rúzsa,
Ha én esztet mögszeretöm
Városi módra....
Aga fája,
Sűrű pite lotytya.

(Más hangon :)

A karomat fárîja,
Fárîja,
Szép lovamat ígasztja,
Az elejin, az elejin
Csak gyere, mö'nyünk,

A hátûján, a hátûján
Csak dobot üssünk!
Domb ide, drombos!
Part alá mocskos,
Kus'ki vén bocskoros!

Digitized by Google

(Hangot változtatva :)

Ég a gyértya, ha möggyûtyák,
Aszt a l'ányok szépen fûják;
Fûjad, fûjad jó katona,
Hagy' vigagygyon ez az ûcza!

Ez az ûcza: de szép ûcza,
Rozmarin'gal van kirakva,
Aszt is tudom, ki' rakta ki:
Csöcse Miska pingálta ki.

(Más hangon :)

Soha világ életömbe'
Legényre nem nésztem
Tènnap előtt
Nésztem êgy're,
Teli van a
Falu vége.
Gyönygyöt, gyönygyöt
Az a'nyának,

Gyöngy koszorút
A l'ányának!
Három csatos
Tizenkettő,
Három aranyos
Fé'kető.
Ki tavaji bornyú!

(Fölső város.)

44.

(Lásd a megelőzöt.)

Hej, széna, széna,
Széna szakadéka!
Benned vagyon
Kis mönyecske,
Öleld a kit szerecz'!

(A középső tánczra húz valakit.)

Eszt ölelöm,
Eszt csókolom,
A szomszédunk l'ányát:
A szép, kis Juliskát.

(Más hangon:)

Kicsike még a nyulacska,
Ölgyet-bölgyet befussa,
Paripáját forgassa,
Ne hîjatok engöm:
Kibol Ilonának,

Csak hîjatok engöm:
Virág Ilonának;
Mert én vôtam a Simonnak
Le'kedvesebb l'ánya!

(Más hangon:)

Ző'd löszök rúzsám
Magos kertyibe';
Zinárom-zanárom,
Zabolaji zab szöm.

(Hangot cserélve :)

Kék paradicsom, lilijom,
Ha'lottad rúzsám, jól tudom;
Vagy életöm, vagy halálom,

Mán én neköm mö' köl' válnom,
Édösöm,
Kedvesöm!

Digitized by Google

Piros alma gélégonya,
Lösztök-é benne?
Szénát visztök a vásárba,
Lösztök-é benne?

A tavaji kecske,
Szőregi mönyecske,
Ugorj ki belüle!

(A kit a közepén levő elhúzott, az váltja fel.)

(Tobány.)

45.

(Lásd a megelőzőt.)

Fejér lilijom szál,
Fejér lilijom szál!
Hej, ugorj a Tiszába,

Hej, ugorj a Dunába!
Támaszd mög ôdalát,
Az arany világát.

(A közepén álló csípőjére teszi a kezét.)

Hej, mosakogy' mög szépen!

(Arczát dörzsöli, mint ha mozsdanék.)

Hej türű'köz' mög szépen!

(Annak a ruhájába törülközik: a kivel ezután tánczol, a többi pedig ugrál:

Bár a zsidó êre gyünne,
Kosarába tönne, tönne!
Mönné' jobban sivalkonna:
Anná' jobban vid dê,

Vid dê zsidó, vi' dê
A nagy ülepödbe'!
Zápor eső esne:
— — — keverne!

(Más hangon:)

Vetöttem kendört
Felit felibű',
Felit harmadábû.

Gázsilom,
Pilongári,
I', ju-ju-ju!

(Más hangon:)

Az galambom,
Az galambom
Gyün a komaságra;
Az galambom:
Sindelkupi.

Török ország,
Gimondadom,
Dájdalom,
Dájdalom:
Kupa gilicsöcske!

(Tápé.)

46.

(Szép Örzsébet: körbe állanak, egy': az anya a közepén áll, egy' pedig: „szép Örzsébet" a kört kerüli.)

Anya: Hun jártá' Örzsébet?

Digitized by Google

Szép Örzsébet: Innet-onnat aszszonyom!
Fehérvári Aradon,
Kapitány izente,
Izenetrű' izente:
Kéressük l'án'tokat,
Szöbbiket, jobbikat,
Karcsú magosabbikat!

(Forogva dalolják:)

Mindnyájan: A mi l'ányunk nem eladó,
Csak azonban illendő,
Ki sė' merjük bocsá'tani
Tíz, arany gyűrű né'kű',
Hat ló' hintó né'kű'.
A hintóba' hat ló légyön,
Három pedig szélű' lészön.

(Szép Örzsébet a kinek a vállára üt, azzal kerüli a kört s annak a nevét a dalba szövik:)

Rúzsa l'ányom a kezedet!
Ipatoknak, napatoknak
Sárga sarkanytyúja,
L'án'toknak, legén'töknek
Gyönygyös koszorúja!
Elől kakas járja,
Hátúl kaparnyászsza!

(Tápė.)

47.

(Körbe fogódzanak, egy' fiú vagy leány a középre megy, — e szerént változik a 3-ik és a 7-ik sor, — s forogva dalolják:)

Êvesztöttem zseb kendőmet,
Mögver anyám érte,
Mögtaná'ta ėgy', szép $\frac{\text{legény,}}{\text{lėjány,}}$
Csókot kéván érte.

(A középső, fiú: leányt, ha leány: fiút húz el tánczolni.)

Szabad péntök, szabad szombat,
Szabad szappanyozni,
Szabad ennek a $\frac{\text{legénynek}}{\text{lėjánynak}}$
Ėgy' pár csókot anni!

(Fölső város.)

Digitized by Google

Csúfolódók.

48.

A'gyon Isten jó röggelt!
Mi van a bögrébe'?
Tejes leves estére,
Mögögyük röggêre!

(Fölső város.)

49.

A'gyon Isten jó napot!
Haza hosztuk a papot,
Vöttünk neki kalapot,
Sárga fülű malaczot.

(Fölső város.)

50.

A'gyon Isten jó estét!
A fazékba kását, téjt!

(Fölső város,)

51.

A ki engöm nem szeret:
Ögye mög az egeret.

(Tobány.)

52.

Tárgyakra:

(Ha húrt látnak:)

Akár möjen rosz húr;
Három öles hoszszú!

(Tobány.)

53.

(Talyiga s hintó után:)

Két kerekű, öreg apám kocsija!
Édös apám csinyá'ta;
Neköm is van ojan kocsi!

(Fölső város.)

54.

(Ha kocsin hordót látnak:)

Fő'fordût a hordó!
Elesött a rosz ló!

(Fölső város.)

55.

(Sapkára:)

Az én sipkám de kicsi,
A tê lábod de piczi!

(Tobány.)

56.

Állatokra:

(Bankára:)

Banka, banka,
Büdös banka!

(Fölső város.)

57.

(Kanira:)

Kani, kani dagasztani,
Súgár farkát csóválgatni,
Kilencz kan köszt mögfordulva,
Tizediknek szöd' a szőrit,
Vágd a bőrit,
Hasíesd ki a kis böndőjit!

(Tápé.)

Digitized by Google

58.

(Ugyan arra:)

Dagasztani, nyomtatni,
Fényös kardot csattoktatni!
Brukk, ide! csaff, csaff, csaff!

(Szillér.)

59.

(Gédára.)

Gẽda, gẽda, kecske!
Fejd mög mindön este!

(Fölső város.)

60.

(Macskára:)

A macskának négy a lába,
Ötödik a farka,
Azon mögyünk Mordovába,
Ott teröm az olaj patak!

(Tobány.)

61.

(Varnyúra:)

Kár, kár!
Varga Pál,
A'gyá' neköm ki' csizmát!
Én is adok kis libát,
Mos' tarkázom a nyakát!

(Fölső város.)

62.

Népekre:

(Czigányra:)

Túrút öszik a czigány,
Kérök tűle, de nem ád,
Még asz'onygya: pofon vág;
Pofon bizon' az a'nyát!

(Tobány.)

63.

(Ugyan arra:)

Mezítelen ki' czigány,
Ugrik, tánczol az ûczán!

(Fölső város.)

64.

(Svábra:)

Sváb, sváb,
Karaláb,
Jó neki a
Poczok láb!

(Tobány.)

Digitized by Google

65.

(Törökre :)

Török!
Az ágy alatt nyöszörög,
Hetvenhét istennyila mellette könyörög!

(Fölső város.)

66.

Mesterségekre:

(Asztalosra :)

Asztalos, lakatos:
Részögös kalapos!

(Fölső város.)

67.

(Csizmadiára:)

Csizmadija kerekszék,
Üssön mög a nehé'ség.

(Tobány.

68.

(ugyan arra :)

Csizmadija kapta fa,
Üssön mög a nehéz fa!
Üldögél az ablakba'.

(Szillér.)

69.

(Szabóra :)

Szabó, szabó, szaptató,
Kerék alá csaptató,
Tűz láng égető,
Veszött kutya kergető!

(Szillér.)

70.

Keresztelő nevekre:

Ádány!
Kutya ül a hátán.

Ádám, Éva, Ábrahám.
Mindön jót a számba hány!

Étêl-pêtêl, Pilátus!
M'é' bántottad a Jézust?!

Döme, döme, dömtele!
Van-é esze? van fene.

Gergő'
Tekergő!

Géza, Géza, béka!

Géza, Géza,
Szalma, Széna,
Istállóba' a hejje!

A'leluja,
Möghalt Gyurka,
Êtemették
Poczok l'ukba!

Gyere ki Gyúrka,
Mökharap a pújka.

Ilka-bilka-bibilka,
Faragott lábú, kis macska!

Ilona-bilona, pöngetyű,
Tatár, kutya, hegedű!

Digitized by Google

Jani, gol'ó,
Puska toló!

Atyának, fijúnak,
Szaladok a nagy fának,
Vöszöm a kancsikát,
Ütöm a Jancsikát!

János!
M'é' vagy ojan álmos?
Azé' vagyok álmos:
Mer' a nevem János.

Jóska-bocska-bobocska,
Hetvenkettő, galucska,
Széttörött a fazékba'!

Jóska-bóska-tojóska,
Tojjá' mög a kuczkóba'!

Jóska: poloska,
Tizenhárom galuska!

Jóska: poloska,
Kikelt-é mán a sóska?

Julcsa, Julcsa: bak kecske,
Köl-lé piros mönyecske?

Julcsa,
Mögharap a kis kutya!

Simon Júdás,
Fa furujás!

Kata!
Lëfekütt a padra,
Ára mönt a katona:
Öszsze-viszsza csókolta!

Giribli Matyi,
Szupi Laczi!

Kukutyi —
Mikutyi
Mátyás!

Örzse-börzse,
Büdös bögre,
Bûj a büdös
Keminczébe,
Szöd' ki a pogácsát,
Öd' mög melegibe'!

Örzse-börzse,
Büdös bögre,
Vezsd a büdös
Kemönczébe!

Pali, Pali, Pali, Pál!
Az ágy alatt szundikál,
Dijó hajat öhetnék,
— — — — ihatnék!

Panna, Panna,
Paluzsna!
Hatvan tojás
Alatta!

Pista, Peti, Palkó!
Túrús szájú Jankó,
Tamás bíró, Benedök,
Gyertök elő', ögyetök!

Ittikája-Pittikája,
Alunkája, haluskája!

Roza-boza,
Rosz kápuszta,
Kivetötték
A poszmatra:
Nem jó vôt!

Roza-boza, rosz karó,
Akasztó fára való!

Sándor,
Kis kutyával tánczol!

Sátán-bátán, n'ápicz!

Tèrcsi-bebercsi!

(Fölső város.)

Digitized by Google

71.

(Vezeték névre :)

Bakacsi,
Tizenhárom na'csacsi!
Úton, úton, pijaczon,
Negyvenhárom na'csacsi az úton!

(Tobány.)

72.

(Ábéczésre :)

A, b, cz, cs, nagy konytyú!
Lèesött a pallásrû,
Kitörött a nyaka,
Êfojott a vére;
Mi' csiná'junk véle?
Szögygyük fö' czén tányérba
Vigyük estére elébe!

(Tobány.)

73.

(Arra, a ki roszszul tanul :)

Kis kaliczka, nagy madár,
Némöt Jóska na' szamár!

(Tobány.)

74.

(Ugyan arra :)

Olá' János na' szamár,
Még is iskolába jár;
Két felé ál' a füle,
Nagy szamár lösz belüle!

(Fölső város.)

75.

(Ugyan arra :)

Csa'csi, szamár, goromba,
Fö'szalatt a toromba,
Mö'kérdöszte: hány óra?
Három fèrtáj háromra.

(Fölső város.)

76.

(A leányok körül ácsorgó fiúra :)

L'ányok kutyúkája,
Gyer'ökök pèlènkája.

(Fölső város.)

77.

(Ha fiú leánynyal megy, nevüket dalba szövik :)

Vadász Palit möglűtték, möglűtték,
Méj árokba temették, temették.

Digitized by Google

Fekete fő'd hullott r'á, hullott r'á,
Lẻbu Roza borût r'á, borût r'á.
Lẻbu Roza nẻ sirasd, nẻ sirasd:
Lösz még anná' szöbb urad, szöbb urad!
Lösz még szöb bis, lösz job' is, lösz job' is,
Katonának való jis, való jis!

(Tobány.)

78.

(Bakára:)

Haza, haza, ronygyos baka!
Ott hun vár a jó vacsora.

(Fölső város.)

79.

(Vén aszszonyra:)

Kis kátula, gurguja,
A vén aszszony figura.

(Fölső város.)

80.

(Arra, a ki a köcsögjét eltöri:)

Êtörött a köcsögöm,
Sẻnkinek sẻ' föcsögöm.

(Fölső város.)

81.

(Arra, a ki a korsóját eltöri:)

Êtörött a korsóm,
Sẻnkinek sẻ' mondom!

(Fölső város.)

82.

(Arra, a kinek elöl kiesett a foga:)

Csorba csík!
Mindön huva belecsíp!

(Fölső város.)

83.

(Hoszszú lábúra:)

Gója lábú,
Gebe szájú!

(Fölső város.)

84.

(Piszére:)

Három pisze mög ẻgy' vak,
Bár csak vôna öt, vagy hat!
Hîd ki pisze a vakot,
Hagy' nézze mög a napot.

(Alsó város.)

85.

(Szőkére:)

Szanka-banka,
Széna, szalma,
Kukurieza:
Török búza.

(Fölső város.)

86.

(Azokra, a kik súgdosnak:)

Súg a csacsi a szamárnak,
Súg, súg, súg!

(Fölső város.)

Digitized by Google

87.

(Mikor valamit kér a másiktól :)

Kûdús, kûdús
Falatka,
Ha nem ácz',
Ha nem ácz':
Árpa nyő'jön
Szömedbe!

(Ha nem kap, akkor köpködik egymást.)

(Fölső város.)

88.

(A ruhájukon levő gombokra :)

Pap, kántor, kutya pöczér,
Pap, kántor, kutya pöczér.

(Fölső város.)

89

(Ugyan arra :)

Császár, kiráj, herczeg, gróf,
Nömös — — — hordó!

(Tobány.)

90.

(Ugyan arra :)

Szötted, vötted, loptad,
Szemét dombon taná'tad!
Szötted, vötted, loptad,
Szemét dombon taná'tad!

(Ha az utolsó gombra nem jó szó esik, mint : kutya pöczér, akkor reá kiabálnak : „Kutya pöczér, kutya pöczér!“ ; miért fontos dolog az, hogy hány gomb legyen az új ruhán, a gyermekek mindjárt olvassák.)

(Fölső város.)

91.

(Egymástól kérdezik : „Löszöl-e komám?“, ha elfogadja a kérdezett a komaságot, akkor reákezdi :)

Komám, komám,
Kedves komám!
Kettőt fijadzott
A kutyám :
Egygyik pipa, másik dohány;
Szîja föl kend, kedves komám!

(Fölső város.)

92.

(Lásd a megelőzőt.)

A bárá'nak négy a lába,
Ötödik a farka,
Farka alatt egy' kis hójag,
Fûja föl a gazda!

(Tobány.)

Digitized by Google

93.

(A következőknél az első sorra vállalkoznak mondani s úgy kapják feleletül a második sort:)

Ajtó mögött hat lapát,
Lapûjon mög az apád.

(Fölső város.)

94.

(Lásd a megelőzőt.)

Csütörtök,
Vigyön el a kis ördög.

(Szillér.)

95.

(Úgy, mint a megelőző.)

A toromba' jeget vágnak,
Nyelved alá békát há'nak.

(Fölső város.)

96.

(Csak úgy, mint a megelőző.)

Tepsi,
Tele köpöm, nyes' ki!

(Fölső város.)

97.

(Ugyan csak úgy, mint a megelőző.)

A toromba mosnak,
Nyelved alá tojnak.

(Szillér.)

98.

(Mikor a játéknak vége van, így búcsúznak el egymástól:)

Pű! esteli málé,
Röggeli kávé!

(Fölső város.)

99.

(Ha másnap ünnep van, akkor így:)

Hônap ünnep, üngöt annak,
Szamár — — — — annak.

(Fölső város.)

100.

(Mikor haza küldik egymást, ezt mondják:)

Haj, binyė, binyė már,
Hogy az ördög vinne már!

(Fölső város.)

Digitized by Google

Szokások.

1.

Kántálók.

(„Ádvènt“ alatt esténként gyermekek, ketten-hárman, járnak házról házra „kántálni“: „Szabad-é kántálni?“, vagy: Dícsértessék a Jézus Krisztus! mòghal'gatik-é az anygyali vígasságot?“ féle beköszöntővel beszólnak az ablakon s ha szabadságot kapnak, akkor elkezdik énekelni:)

Ávé Márija!
Gráczija pléna!
Így üdvözlé anygyal
A szép szűz Máriját,
Krisztusnak választott anynyát.

(Ennek az ismeretes éneknek a végeztével tréfás verseket dalolnak:)

Êgyüttünk mink kántálni, kántálni,
Nem köl' münket bántani, bántani,
A'gyanak êgy' darab kôbászt!
Mink is hosztunk fülit-farkát.

(Szóval mondják:)

Eregy szôgáló, nészd mög aszt a pujkát!
Nem vákta-ê el a gujás a nyakát?
Ha'lom, hogy zörgetik a kûcsot, pé'szt akarnak anni:
Ha húszast nem annak, ê sè' fogjuk vönni,
Ha piszka fát annak, ê fogunk szalanni!

(Szillér.)

2.

(Az éneket lásd a megelőzőben.)

Jó bor ivó mészáros, mészáros
Lèvágott êgy' tinót,
A mellé mög lèvágott, lèvágott
Három jó malaczot.

Ne — — —, ne — —, ne — —!
Sárga dunna, lepedő, lepedő.

Digitized by Google

Addég ide nem fekszŏ', nem fekszŏ':
Még vŏlegény nem löszŏ', nem löszŏ'!

Kutya mosi hurkáját hurkáját,
Agár a paczalját;
Zsíros gujás a bagol', a bagol',
Vári a hurkáját!

(Az ablakon bekukucskálva „sebössen" mondják:)

Betekintök az ablakon,
Málét látok az asztalon,
Nem köl' neköm a málé,
Lögyön a gazdájé!

Ide rétes, ronygyos!
Ide kalács fontos!
A vŏlegény ronygyos,
A mönya'szony konytyos!

(Tobány.)

3.

(Lásd a megelŏzŏt.)

Hírös legény a prücsök,
Házasonni készül,
Ölelgeti a legyet,
El akari vönni;

A légy is csak csókôja
A prücsöknek száját,
A prücsök is nyâja-fâja
A légynek orczáját:

Elvönnélek én kis légy,
Ha kicsi nem vônâ'!
Hozzád mönnék én prücsök,
Ha görbe nem vônâ'!

Nagyot hörcsent a hörcsög,
Vŏfény akar lönni;
Oda ugrik az ürge,
Párja akar lönni.

Ez a kettŏ mögtecczött
A vŏlegényünknek,
Szólott is oszt' a prücsök
Mind a kettŏjüknek.

Szaladának a vŏféjök
Násznagyot keresni,

A prücsök is csak hamar
A legyet zsebölni.

Tetŭ lévén a násznagy,
Mögfogi a sörkét,
Üti pofon szögénykét,
Fogi az üstökit.

Gója lévén muzsikás,
Zŏ'd béka a bŏgŏs,
Fosó gém mög a prémás,
Szúnyog a szekundás.

Farkas lévén mészáros,
Lévágott égy' tinót,
Azon kivül mögfujtott
Három, szép malaczot.

Hírös bétyár a bagoj,
Vári a hurkáját,
Oda ugrik a vén tyúk,
Fölüti az á'lát.

Macska hozi palacz' bort,
Köszönti a tyúkra;
Möglött a szent békesség,
Szólott a muzsika.

(Szóval mondják:)

Ha kicsike vagyok, nagyok a fogajim,
Ha kalácsot annak, nagyokat harapok!

Digitized by Google

Ha'lom a gazd'a'szony csörgeti a kûcsot,
Hozzák ki aszt a kevés lénungot!

(Fölső város.)

4.

Betlehemező.

(Karácsony hetében „bötlehömözni“ járnak a gyermekek, van közöttük *Elsö*, vagy *Kis pásztor*, s *Második pásztor*, ez a kettő szűrt vesz magára; továbbá a *Vén*, vagy *Öreg pásztor*, kit *Maksus*nak hívnak, öreg pásztornak van öltözve, szakálas, suba van rajta, bot a kezében; azután az *Anygyal*, a ki fehér „üngöt“ vesz magára, csákót nyom a fejébe, a csákón arany színű korona van és végre a „b ö t l e h ö m“-öt, — templomot — v i v ő k négyen fehérbe öltözve. Házról házra járnak, legelőre megy az)

A n y g y a l:

Dícsértessék a Jézus Krisztus! Jó estét kévánok! Möghal'gatik-ė a bötlehömös pásztorok énekit? (Ha kedvező választ nyer, behozzák a „bötlehömöt“ s bejön az)

E l s ő p á s z t o r:

A'gyon Isten kôbászos, vacsorás, jó estét! (Bejön a)

M á s o d i k p á s z t o r:

A'gyon Isten álmot, be ne têjesö'gyön,
Ha betéjesödik: juhajimnak kárját mind nyakatokba vetöm!
(Bejön a)

M a k s u s: (énekli:)

Hej, víg juhászok, csordások!
Itt csörgedöznek a fórások;
Hej, de gyönyörű ez az é'jel,
Bár tekincsünk csak szé'jel!

Lám amott Bötlehöm fölött
Az égön fényösség lött,
Egy' csillag is ott lészá'lott,
A pajta fölött mögá'lott.

M i n d n y á j a n: (éneklik:)

Csorda pásztorok
Midőn Bötlehömbe'
Csordát őriznek
É'jel a mezőbe';
Isten anygyali
Gyüvének melléje,
Nagy félelömmê
Telik mög ű szíve.

Mö'nyetök csak el
Gyorsan a városban!
Ott taná'játok
Jézust a jászolban.
Nem taná'ták őt
Fényös palotába',
Hanem istáló
Szögény jászolába'.

Digitized by Google

A ki az ég, fő'd
Sarkajit fön'tartya:
Nem lel más hejet
Hol fejét lehajcsa!

(Más hangon:)

Ditéretét bárán't hajtott,
Makszus vitte túrút, sajtot,
Bujtárossa vôt: Möny'viszsza,
Hej pásztorunk: Maj' mögiszsza.

Üdvöz' légy áldott pásztorunk!
Savót hosztunk, mer' nincs borunk:
Savót, mézet, bárán't, tejet,
Ezzê hajtunk térgyet fejet.

(Lefekszenek, kivéve az anygyalt.)

Anygyal:

Nè fé'jetök pásztorok, pásztorok!
Örömet hirdetök,
Mert ma néktök születött:
Kit mögjövendöltetök,
Égy, szűznek méhibű',
Szűzen szült véribű'.
A'le-a'le-lúja!

Hogy ha pedig e csodát, e csodát
Látni akarjátok,
Bötlehömbe möny'etök,
És ez lészön jelötök:
Foktok ott jászolba'
Takarva pójába'
Kisdedöt tanálni.
A'le-a'le-lúja!

(Más hangon:)

Mönyből az anygyal
Lègyütt hozzátok,
Pásztorok, pásztorok!
Hogy Bötlöhömbe'
Sijetve mönvén
Lássátok, lássátok! (Csenget:)
Glórija!

Első pásztor:

Ha'lod pajtás, anygyal szavát ha'lottam!

Digitized by Google

Második pásztor:

Talán bizon' a kakasok kukuríkulnak?

Anygyal:

Glórija inekszenszüz deosz!

Első pásztor: (fölkel s a Második pásztor farára üt:)

Kêj föl Kolêda!
Nagyot ütök farodra.

Második pásztor: (felugrik:)

Mit fárifikánt-úri termetömre?
Képedre töszöm lapos tenyerömet!

(Az Első pásztor tenyerére üt.)

Nem tartasz tê engöm ko'pódnak,
Hogy álmajimbû fölkő'cz'!

Első s Második pásztor: (éneklik.)

Márton' bácsi, kend már öreg,
Nyája után ba'lagjon kend!
Mikor a hold föl fog gyünni,
Bötlehömbe fogunk mönni.

Második pásztor: (Maksust költi:)

Kêj föl öreg kis Jézus imádni!

Maksus:

Kôbászt rágni?

Második pásztor:

Kêj föl öreg kis Jézust imádni!

Maksus:

Pereczöt rágni?

Második pásztor:

Kêj föl öreg a kis Jézust imádni!

Maksus:

Bort inni?

Második pásztor:

Nem bort inni, hanem kis Jézust imádni!

Digitized by Google

Maksus:

Tápéra — — — — csinyá'ni?

Második pásztor:

Kis Jézust imádni!

Maksus:

Kôbászt a kéménybű' lèszönni?

Második pásztor:

Kêj fő' mán öreg kis Jézust imádni!

(A pásztorok botjukkal föltámasztják Maksust, a ki nagy nehezen azután talpra is áll.)

Második pásztor:

Ves' körösztöt magadra!

Maksus:

Mögögyem a pereczöt magamnak?
A'kô neköd nem marad!

Második pásztor:

Ves' körösztöt magadra!

Maksus:

Tyúk hús, lúd hús, meleg czipó, ègy' pohár bor bejárja!

(Énekli :)

Bár csak régön fölébrettünk vôna!
Az kis Jézust mögláthattam vôna.
Már is csöndült az fülembe anygyal szép szólása:
Mögszületött a kis Jézus ronygyos istálóba'.
Úgy ha'lottam, hogy többen is löszünk;
Gyere pajtás, lögyél úti társunk!
Velünk lösz a furujás, a régi bujtárunk.

Mindnyájan: (éneklik.)

Bötlehömbe gyere pajtás!
Ottan lészön a jó lakás:
Bor, pecsönye ölég lészön,
Fojik mint a tengör,
Ihatik az embör!

Digitized by Google

(A pásztorok tánczolnak s dalolnak:)

Kántorok (?), kántorok,
Ügye fogyott jámborok!
Még a juhász oda jár,
Addig törjünk mákot.

Első pásztor: (A „bötlehöm“ előtt letérdepel:)

Üdvöz' légy Me'sijás!
Ki értünk születté',
Hosztunk fölségödnek
Egy' gömöje túrúcskát. (Felkel.)

Második pásztor: (szinte letérdepel:)

Üdvöz' légy születött Me'sijás!
Hosztunk fölségednek aran't tömjén't és mirhát. (Felkel.)

Maksus: (hasonlóképen tesz:)

Üdvöz' légy Mesijás!
Ki jértünk születté',
Hosztunk fölségödnek
Göndör bárán'kát! (Felkel.)

Mindnyájan: (éneklik:)

Szűz Márija e világra nékünk
Hoszta szent Fiját,
A jászolba lefektetvén őtet,
Imigyen szóla:
Alugyá' én virágom,
Nyugo'gyá' én magzatom!
Így énekölvén
És örvendözvén.

Az anygyalok Jézus születésén
Árva (?) zöngenek,
A pásztorok a mö'nyeji fényre
Hozzá sijetnek,
Örömre ébrednek,
Mindön teremtmények
Őtet imá'gyák
És magasztâják.

(Más hangon:)

Pásztorok, pásztorok örvendözve
Sijetnek Jézushon Bötlehömbe,
Köszöntést mondának a kisdednek:
Ki válcságot hozott az embörnek.

Anygyalok szózata minket is űz,
Érözze mög tehát mindön ösz (?) szív!
A kisded Jézuskát mi jis álgyuk,
Mind az hős (?) pásztorok magasztâjuk!

Digitized by Google

Maksus: (szóval mondja:)

Uccza, piszkos szôgáló
Ugorj ki a kuczkóbû!
Türű'd ki csípás szömödet,
Fogad' gazdád szavát,
Hoz zêgy' pohár borocskát!

(Szájához teszi a kezét:)

Kuty, kuty, kuty, kuty, kuty!

(Távoznak s éneklik:)

Elindulának, Szent hajlékához
És el is jutának' Az ég — föld urának.

(Tyúk bögy.)

5.

Tőkét huzó.

(„Hamvazó szerdán" szoknyába öltözött legények, váltakozva olyanokkal, a kiknek a fél lábukon magyar nadrág, a másik felén pedig bugyogó, fejükön kakas toll van s arczuk tűz színűre van festve, járnak le s föl a városban. Egygyiknek lámpás van a kezében, a másiknak bográcz, benne víz és meszelő, ezzel csapkod jobbra-balra; a harmadik meg húzza a tőkét tambura, „czitora", czintányér, rosz bográcz verése mellett; a negyedik pedig ostorral hajtja a tőkést, hol a tőkére, hol a tőkésre vágva; menet közben kiabálják:)

Ij, ju — ju!
Vén ju'!
Kimarattam
A farsangbû!

(A mikor pedig már megúnják a mulatságot, akkor a tőkét oly ház ajtajába húzzák, a hol elég idős leány van s akit nevetségessé akarnak tenni.)

(Fölső város.)

6.

Bográcsot verő.

(„Nagyszombat"-on mikor a harangok megszólalnak a következő pár sor kiabálása mellett verik a rosz bográcsot:)

Kényók, békák szala'gyatok!
Mögszólaltak a harangok!

(Fölső város.)

Digitized by Google

7.

Pünközsdölő.

(Négy — olykor több — leány jár „pünközsd“ első napján házról-házra „pünközsdölni“, párosan, kezet fogva állanak meg: első sorban jobbról a *Királyné* fehér fátyollal leborítva, — ha páratlanul vannak, akkor a középre megy, — balról a *Völegénye*; hátuk megett a *Zsákos*, a ki az ajándékot szedi összse, bal oldalon pedig a *Násznagy*. A hova bemennek, ott így köszöntenek be: „Dícsértessék a Jézus Krisztus! szabad-é pünközsdölni?“ Ha szabad, akkor elkezdik:)

A pünkösdnek jelös napja
Szen' lélök Isten küldö'tye,
Erősîcse mi szívünket
Az apostolokra.

Mel'et Krisztus ígért vala.
A'kor atta tanítványra:

Mikor mönne mönyországba
Mindönök láttára.

Tüzes nyelveknek szólása,
Úgy mint szeleknek zúgása,
Lészál'ván az ű fejükre
Nagy hirtelensé'gel.

(„Sebössebben“ éneklik:)

Kirájné pá'czája,
Kirájné koronája;
Szá'jon êre a házra

Az Isten áldássa:
Mint régönten szá'lott
Az apostolokra!

(A „kirájné“ maga énekli:)

Én kicsike vagyok,
Nagyot nem szólhatok,
Még is az Istennek
Dícséretöt mondok.

Gyönge veszszö vagyok,
Mindön felé hajlok,

Szülejim kertyibe'
Most nyílni akarok.

Nem anyátû löttem,
Rúzsa fán termöttem:
Piros pünközsd napján
Hajnalba' születtem.

(A „völegény“:)

Kêj föl Úr-Istennek
Választott seregje!
Mert mögtecczötté' mán
Egek fényössége!

Fényös, tiszta tükör
A Jézusnak neve,
É', szép lilijomnak
Zö'de'lö mezeje.

(Násznagy:)

Hej, czinkus, czintus,
Fehér tulipántos!
A Jézus markába
Öncsetök virágot!

Égy' kis fehérségbe'
Tulajdon Istenség,

Hiszlek, hogy jelen vagy
Ó' tè drága szencség!

Szencségös Istennek
Csudálatos voltya,
Ádámnak vétkijért
Maga Fiját atta.

Digitized by Google

(Zsákos :)

Fölá'lott szent János
Möglátott ëgy' várost,
A pokol kapuját
Fő'dig lëtapotta,
Mö'nyország ajtaját
Szépen kinyitotta.

Öt ezör embört
Lëtelepítöttem,
Öt árpa könyé'rel
Beölégítöttem.

(Tánczolnak, — ki-ki a párjával, — s dalolnak :)

Mimi-mama, mimi-mama,
Piros pünközsd napja!
Hônap lösz, hônap lösz
A második napja!
András — bukrétás,
Feleségös, jó tánczos,
Jô mögfokd, jô mögfokd
A lovadnak száját,
Në tipögygye, në tapogygya
A pünközsdi rúzsát!

A pünközsdi rúzsa
Kihajlott az útra,
Szögygye föl a mönyaszszony,
Kösse koszorúba!
Dícsértessék a Jézus Krisztus!

(Szillér.)

8.

Tüzet ugrálók.

(Szent Iván=János estéjén magos helyre: töltésre, dombra, tüzet raknak, és pedig, ha szalmából, akkor a boglya alyját, ha rózséböl, vagy vesszöböl rakják, akkor a tetejét gyujtják meg, azután át ugrálnak rajta. Ugrálás közben almát, cseresnyét dobnak a tüzbe, olykor ágastul s garabolyostul s a legények így biztatják egymást :)

Në fé'j pajtás, ugord át!
Nem süti mög a pofád!

(vagy :)

Nem süti lë a bajuszodat!

(Szillér.)

Digitized by Google

9.

(A kis leányok a következő dalt dalolják :)

Zö'd erdőbe' jártam,
Tö' fa tüzet raktam,
Addég rakosgattam:
A kötőmre pattant,
Raktam a kosárba,
Vittem a vásárba.
Kérdik a vásárba' :
Mi van a kosárba' ?
Róka bűr-ė ?
Kutya bűr-ė ?
Patiza tojássa.

(Fölső város.)

10.

(A nagy leányok ezt dalolják :)

Virágos, szent János!
É'czakád világos.
Még előtted löszök,
Tüsztöletöt töszök,
Csak addég világos
Lösz, osz'tán homájos.

(Ekkor bele vetik a tűzbe a gyümölcsöt :)

Hajcsuk, hajcsuk
A cserösnye ágát!
Most éli szép világát;
Hagy' szakajcsunk
A szépibű',
Szeretőmnek:
Kis Pétörnek
A szívibű'!

(Szillér.)

11.

Tyúk verő.

(Az esküvőt követő napon hoszszú rudat kendőznek fel s reá szalonna darabokat, kolbászt, rosz meszelőt, lámpást akasztanak; felváltva rosz bográcsot, lámpást, rosz meszelőt visznek magukkal, a kinek a kezében a rosz meszelő van, az a vizes bográcsból „szentöli" a körülette levőket, egy' pedig serpenyőben tüzet visz. Igy felszerelve a legényes háztol indulnak ki a legény rokonaihoz, hol azután tyúkokat vernek agyon s az agyon vert tyúkokat a póznára akasztják. A hol nem akarják, hogy tyúkot verjenek agyon, ott „sunkát", kolbászt adnak nekik. Menet közben kiabálják :)

Ju-ju-ju! Uj-ju-jû!
Uccza bizony mögérött a megy',
Azon bizony rajta maratt ėgy'!
Möntű' jobban érik a megygy,
Anná' job ba megy', megy', megy';
Möntű' jobban kérik a l'ányt,
Anná' jobban mögy, mögy, mögy!

(Fölső város.)

Digitized by Google

12.

Halott tor.

(Temetésük búcsúzóval megy végbe s a sírnál ki-ki temeti: hantot dob a koporsóra, ezután a házhoz mennek, hol megmossák a kezüket s tort ülnek. Evés-ivás közben egy' s ha kedvük tartja többen is dalolják:)

Az igaz Mé'sijás hogy êgyütt,
Sok féle csudákat kösztünk tött:
A vizet is borrá tötte,
Nász népünket vendégölte
Kána' mö'nyegzőbe'.

Nagy lakodalmat kezdének,
Jézust is elhîták vendégnek,
Őt követik tanitvány'i,
Mint a tyúkot fijaji,
Kána' möny'egzőbe'.

Az első tál ételt fölhoszták,
Jézust is avval mögkénálták;
Tecczött mindönben az étök,
Csak a borba vôt a vétök
Kána' mö'nyegzőbe'.

Jézus anynya esztet hogy látta,
Fogyatkozásukat mögszánta:
Fijam, — monygya — borunk nincsen,
Azé' sömmi kedvünk sincsen
Kána' mö'nyegzőbe'.

Jézus, hogy vígasságot tögyön,
Szent anynya kérése möglögyön:
Parancsojja meríteni,
Kútbû hat vödröt tő'teni.
Kána' möny'egzőbe'.

A szolgák nagy frissen sijetnek,
Kútbû hat vödröt mögtő'tenek;
Jézus borrá váltósztatta,
Első csudáját mutatta
Kána' mö'nyegzöbe'.

Bort attak a násznagy kezibe,
Hogy agygya ja vendég elibe;
Násznagy a bort mögkóstojja,

Digitized by Google

Minygyárt vőlegényt kijá'tya
Kána' mö'nyegzőbe'.

Minynyájan az új bort kóstojják,
De jó, jaj de jó! aszt kijá'tyák;
Jaj de jó bor ez az új bor,
Sokkal jobb mint a régi bor!
Kána' mö'nyegzőbe'.

Pétör társajivâ vígan van,
Köszönti a poharat Andrássâ,
Nem türüli ja bajuszszát,
Fojik a torkán — szakálán,
Kána' mö'nyegzőbe'.

Mátyás a poharat vigyázi,
Soká' kerül r'á, alig vári,
Jakab elül el-elkapi,
Szomjús torkát fölásztati
Kána' mö'nyegzőbe'.

Iskarijótés mikô láti,
Hogy ütet sönki sẽ' kénáli,
Kapja kondért hál'adásé',
Csak iszik a vőlegényé'
Kána' mö'nyegzőbe'.

Agygya Isten! hoty ha örülünk,
Mikô lakodalmat hirdetünk.....
Jó bor mellett duda né'kű',
Bolond a táncz ugrás né'kű'.
Kána' mö'nyegzőbe'.

(Fölső város.)

Digitized by Google

Babonák s reáimádkozók.

1.

Új év napján nem jó szárnyas jószágot enni, mert az hátra kapar, s így elkaparja a szerencsét is; hanem malaczot kell enni, mert az előre dúr, s így előre dúrja a szerencsét is.

2.

Új év napján ne adj ki pénzt, mert akkor az egész esztendőben ki kell adnod.

3.

Uj év napján korán fel kell kelni s jónak kell lenni, hogy az egész esztendőben jók és szorgalmasak legyünk.

4.

Nagy péntökön nem jó a házba' (szobában) mosdani, mê akkô sok balha lösz abba az esztendőbe' (értsd szobában).

5.

Szen' György nap előtt ha kis libákat lát az embör, lopjon el belülük égygyet, törje öszsze, tögye az abrakba: akkor jó lova lösz.

6.

Szen' Györ' nap előtt a ki gyíkot fog, kenynye mög a torkát a kezivê oszt' monygya:

Gyíkocskám, gyíkocskám! a'kor fá'jon az én torkom: mikor én tégöd mögfoglak!

Oszt' ereszsze el, többet nê fogja mög, oszt' nem fáj a torka abba' az esztendőbe'.

7.

A ki szen' György előtt fehér pillét fog, tögye a kendője sarkába, oszt' abba' az esztendőbe szöröncsés lösz!

Digitized by Google

8.

A körmenetek=prosèccijó alkalmával a mozsár ágyúkbol kilött fa fogfájás ellen jó: azzal kell piszkálni a fájós fogat, akkor nem fáj.

9.

Pünkösd é'czakáján szögygyé' árva csalányt, oszt' viszsza kézbű' csapkod' mög vele a tehenet, akkor nem fogik mögrontani.

10.

A szent Iványi tüzét azért ugrálják keresztül, hogy bolhásak ne legyenek.

11.

A szent Iványi tüzén azért vezetik keresztül az állatokat, hogy meg ne rühesedjenek, vagy tetvesedjenek.

(Fölső város.)

12.

A szent Iván' tüzit jó mögtaposni, hogy a vak tetű nè száncsa föl a talpát.

(Gajgonya.)

13.

A szent Iványi tüze ugrálása közben a tűzbe hányt gyümölcsöt kikaparják, mert ez jó torok- s has fájásrol.

14.

Szent András napján a leány böjtöl s estve férfi ruhát vesz magára, hogy megálmodja: ki veszi el?

15.

Lucza hajnalába' mögszurkálik a tyúkokat piszka fávâ, oszt kását szórnak, hogy anynyit tojjon.

16.

Lucza estéjin, a kinek nincs apró jószága, elmén a szomszédba oszt' a szomszéd előtéjibű' lop égy' darabot, haza viszi, oszt' lètapaszti a tüsz hejjire, a'kor sok apró jószága lösz; a szomszédba' mög nem lösz apró jószág.

Digitized by Google

17.

Lucza estéjin lëül az a'szony 7 órakor oszt' fony 12 óráig, oszt' monygya:

Édös tyúkom tojj, koty', koty'!
Másé në tojj, në koty', koty'!
a'kô az üvé sokat tojik.

18.

Karácson böjtjén vacsorakor tormát, foghagymát, diót s almát esznek, e három utolsóbol ketten esznek meg egygyet-egygyet abban a reménységben, vagy hitben, hogy ha eltévednek s viszsza birnak emlékezni, hogy kivel ették meg a foghagymát, diót s almát; akkor megtalálják a jó útat.

19.

A mely leány meg akarja tudni, hogy ki lesz az ő ura? mikor haza megy az „éjféli misérű'", felsepri a házat, a szemetet keletnek fordulva szórja ki s fütytyent a kutyáknak: a merre kutya ugatást hall, arra lakik, a ki őt elveszi.

20.

A l'ányok karácsony é'czakáján csík mákot visznek a templomba oszt' belevetik a szentölt víz tartóba, hogy a hány csík van a mákon: anynyi kérőjük lögyön.

21.

Mikô pedig gyünnek ki (t. i. a leányok) lëő'tik a kezüket a fenekire (a szentelt víz tartónak) oszt a hányat fognak, (csík mákot) anynyi kérőjük lösz a farsangon.

22.

Karácsony é'czakáján ki mén a l'ány oszt' mögrugi háromszor a disznót, oszt' a hányszor röffen', anynyi esztendő mulva mén fér'hön.

23.

Karácsony é'czakáján a bal lába kapczáját a feje alá töszi a legény, oszt' mögálmo'gya, hogy ki lösz a felesége.

24.

Szilvester éjjelén galuskába papirosra írott neveket tesznek a

Digitized by Google

leányok s a melyik galuska forrás közben leghamarabb feljön, azt kihalászszák s megnézik, mi féle név van a galuskában levő papirosra írva, mert úgy tartják, hogy az veszi el őket, a kinek a nevét kihalászták.

25.

Keddön nem jó mosni, mer' akkô vérös tojást tojik az apró jószág.

26.

Péntökön nem jó sömmit sè' êkeszdeni, mer' szöröncsétlen lösz az embör.

27.

A konyha küszöbön nem jó fát vágni, mer' ha viselős asszszony lép rajta körösztű', akkô csorba, vagy pisze lösz a gyer'öke.

28.

Ha gyer'ök ágyas van a házná', nap áldozat után nem jó sömmit sè' kianni, mer' a gyerök mög lösz rontva.

29.

Mikô az aszszony az avatóra mén, jô vigyá'zon magára, hogy ki mén utánna, mer' ha a roszszak a nyomába hágnak, akkô a gyer'öke mög lösz rontva.

30.

A kuka gyer'öknek ojan főző kanalat köl' a kezibe anni: a mijik fazékba' vôt, akkô mögszólal.

31.

Ha a boszorkányok nyergölik a macskát csak foghajmát mög sót köl' a szögény párának a nyakába kötni, akkô nem bántik többet.

32.

Ha férfi cselédöt nyomkonnak a boszorkányok, a'kô húzza ki sebössen a gatya madzagját oszt' vesse át a mestör gèrèndán, akkô a boszorkány nem möhet ki, oszt' mög löhet fogni (t. i. a boszorkányt.)

33.

A kinek árpa nyől a szemében, 4 szem árpát vesz a kezébe,

Digitized by Google

egy' szemmel megkerekíti a szemét s fején keresztül háta megé dobja, 3-szor megkerüli a kútat s minden kerülés után bele dob a kútba egy' szem árpát s elmúlik: az árpa.

34.

Ha valaki sömörös, úgy akarják elmulasztani a sömört, hogy a ki még az illetőt sömörösnek nem látta: széna, vagy szalma szállal megkerekíti a sömört háromszor s minden kerekítés után megszúrja s végül a szalma szálat a fején keresztül dobja.

35.

A kinek a testén kelevény támad, piros almával 3-szor megkerekíti s az almát kidobja az úczára, a ki az almát fölveszi: arra ragad a kelevény.

36.

A kit a tyúktetűk lepnek el: 3-szor megkerüli a kútat, hogy kitisztuljon.

37.

Mikor tehenet vesznek, hogy a roszszak a tehenet meg ne rontsák, mielőtt bekötnék az istállóba, a szénvonyót, piszka fát, sütő lapátot az istálló küszöbje elé teszik, a küszöböt meg aszszony kötőjével leterítik s úgy vezetik rajta keresztül a tehenet s oda bent az istállóban a kötővel megtörölgetik.

38.

Ha a boszorkányok a tehenet megrontották, disznó vályút visznek az istállóba s a kifejt tejet beleöntik s kökényfa seprővel verik a tejet (hitök szerént a boszorkányt) így azután a boszorkány többé nem megy oda.

39.

Ha kinyílik utánnad az ajtó: möghalsz.

40.

Ha halottal álmodik az embör: eső lösz.

41.

Ha az embernek álmában kiesik a foga, vagy ha házat meszel, avagy ha a csizma sarka leesik: rokonyja hal meg.

Digitized by Google

42.

Ha barátunknak kést ajándékozunk: barátságunk nem sokára véget ér.

43.

Mikô zöng az ég, akkô nem jó a kisz széköt fõ'fordítani, mer' lèüt az isten-nyila.

44.

Hogy az isten-nyila lè ne üssön az asztalt, melyen már a szentség rajta volt, fölfordítják.

45.

Ha jég eső esik, ki köl' vetni a sütő lapátot mög a fejszét: a'kô elál'.

46.

Hoty ha mönydörög, vág' bele a fejszét a fõ'dbe: minygyá' nem mönydörög úgy.

47.

Ha a fazèkakat lèborítva tartik a konyhába', nem kel ki a csirke.

48.

Komlót, vagy szitát nem szeretnek kölcsön adni, mert úgy tartják, hogy nem jó lesz a kenyerük s ha adnak is komlót, úgy adják, hogy egy' szemet viszsza vesznek belőle.

(Fölső város.)

49.

Szömverésre:

(Keresztet vet a földre s a szemveréses fejére; a szemveréses feje lágyára teszi a kezét s mondja:)

Elindult a boldogságos, szűz anyánk: Márija, az áldott Jézust job' karjára vötte, elő'taná't három, zsidó lèjányt; az ègygyik monygya: Ó' de szép az áldott Jézus! mint a szép, piros hajnal; a másik monygya: Ó' de szép az áldott Jézus! mint a szép, fényös nap; harmadik monygya: Ó' de szép az áldott Jézus! mint a szép tele hôd. Mögverték, mögigészték, Jordán vizire vitték, mökfürösztötték, mökkörösztölték, piros márván' kûre öntötték; azon a piros márván' küvön mög nem maratt, ennek az ártatlan kisdednek sè' árcson sèmmi, gonosz szöm: sèm fejibe' sèm karjába', sèm bélibe', sèm ôdal csonytyába', sèmmi féle tetemibe' nè árcson sèmmi gonosz szöm!

(Ezután 3 „Miatyánk"-ot és 3 „üdvözlet"-öt mondanak el.)

(Fölső város.)

Digitized by Google

50.

Szömfájásra:

(Először magára vet körösztöt, asztán a szömre, végin mögin' a szömre, asz'tán ékezdi eszt a zimá'cságot:)

Hiszök égy' Istenbe, Jézus, Márija, szent Józsefbe! a tè szen' nevedbe' kezdöm az én imá'cságomat: lögyön a tè szen' neved dícséretire és ezön szömnek a möggyógyulására!

Uram, Jézus Krisztus! mikor a fekete fő'dön járt, méne ű a fenyű fák árnyai alatt és sujtá az ű szent fejit, lèfüggesztötte az ű szent szöme fényit. Hozzája mén a boldogságos, szűz Márija: Uram, Jézus Krisztus! mit szomorkodol, mit bánkódol? mert van a mi urunknál 3 szál virágom: az égygyiket szakajtotta vérrű', másikat szakajtotta természű', harmadikat szakajtotta hájogrû. Vér, termés és hájog! Szakadozzatok és csattogózzatok lè ennek a szömirül!

(Fölső város.)

Digitized by Google

Mesék és rokon neműek.

1.

Tengör szöm tündér.

Vôt a világon égy', nat tó, osz'tán asztat: Szent Anna tójának hîták, osz'tán csináltatott oda égy' város égy' kápolnát, oszt' abba' vôt égy', barát pap, oszt' vôt benne égy' csöngő, mindön nap möghúszták 12-cző', é'félkô mög é'cző! osz'tán haraguttak azé' a Tündérök.

Oszt' âra nagy fü termött, oszt' nagyon kövérek vôtak a bírkák, oszt' égy' juhász âra legöltetetött; mon'ták neki, hogy nè legeltessön âra: mer' êlopik a bírkát, de ű csak legöltetött; este tüzet rakott oszt' mellé ült. E'cző' égy', bika bömbölést hallott; mikô mögha'lotta, fő'vötte a bunkós bo'tyát: hogy maj' agyonüti aszt a bikát! mikor közel ért a Szent Anna tójához, bemönt. Meszszire beúszott' a Madár oszt' mon'ta neki: Nè gyű'j ide be, mê êsüjecz! Mikô viszszamönt, égy' öreg Embör vôt a subájába': térgyig érő vôt a szaká'la, osz'tán vizet löhetött belüle csavarni; — kérdöszte a juhász, hogy mit keres itten? Asz'on'ta az öreg Embör: Ha êlopod abbû a kápolnábû aszt a harangot, a'kô égy' tarisznya aranyat kapsz mög égy' zacskó ezüstöt! Asz'on'ta a juhász, hogy êviszi.

Este bemönt a templomba, mikô alutt a barát, fő'mászott a harangé', oszt' mikô meszszi vôt mán 3-szô mögkondût, akô az öreg Embör elébe mönt, oszt' kiszakajtotta a szívit belüle, oszt' asz'on'ta: A'hon a fenyőhön eregy', ott a pé'z! oszt' az öreg Embör belevetötte a szívit a tóba.

Mikô mán közel vôt a fenyőhön, ojan nehéz vôt a ki' csöngő, hogy alig bírta; mê mán térgyig lèsijett; osz'tán ott vôt az a két tarisznya pé'z égy' ágon, oszt' a nyakába vetötte oszt' vitte. Mikô vitte, mögmutatta az öreg Embör, hogy ezön a sárga nyomokon lépj! mikô mán közel ért a nyájhon, mert égy', másik juhász őrzötte addég, a'kô égy', nagy, fekete Bika lött belüle, oszt' a juhász nem látta mög. Oszt' kimönt a gazda é'cző' oda ki, hogy mögvannak-é a bírkák? Mikô oda ért, a fekete Bika nem bántotta, oszt' nagyon mögörű't, hogy égy', fekete Bikávâ több lött a

Digitized by Google

nyáj; osz'tán mögüsmerte, hogy a juhász vôt a': mer' 2 tarisznya vôt a nyakába'.

A'kô csináltatott a hejség mögén' ėgy' csöngetyűt, a' még nagyob' vôt, mán be jis tötték, fő' jis szentölték, csak még mö' köl' húzni! Húszták oszt' nem szólt, oszt' a Tündérök így csúfolták:

Gingalló, Kérj mástû!
Szent ajtó, De nem ád!
Fősz kását! Ha nem ád,
Nincsen só. Vág' pofon!
Ha nincs só, Gingalló.

Êmöntek osz'tán a ki' csöngőt keresni oszt' mán 3 legény beleesött, a negyedik a juhász vôt; a juhász oszt' êmönt, öszszekötötte a birkáknak a szarvát mög a fülit, oszt a szamarat mög elő'kötötte: a farkát a fülükhön, oszt' oda ült a tó partyához, aszt' asz'on'ta a bírkáknak: Mikô asz'ondom: Ó' Márija, Jézus neve! akô gyertök, oszt' húzzatok engöm! Osz'tán mikô lėült a partra, ė'cző' fő'gyugja ėgy' L'ány a fejit a tóbû: ezüst haja, piros képe vôt mög fehér vôt a testye; osz'tán csalta oda a L'ány, hogy a juhász mö'nyön oda! oszt' a juhász mög asz'on'ta: Gyere tė! oszt' oda mönt a L'ány a tó partyához, oszt' mögfokta, oszt' húszta kifelé, oszt' húszta-vonczolta, de nem bírta. E'cző' êhujánti magát: Ó' Márija, Jézus neve! gyertök elő birkájim! Oszt' a bírkák mögkapták a legényt, oszt' húszták, a juhász mög a Tündért, oszt' mögkötöszte, oszt' vitte haza. Oszt' lakodalmat csináltak, oszt' a'kô tündér lött a juhászbû; oszt' azûta szól a harang; oszt' lėmöntek a tóba, oszt' most is lėnt vannak, ha fő' nem gyüttek.

(Fölső város.)

2.

A Tűz madár.

Vôt a világon ėgy', szögény embörnek 3 fija, osz'tán csak az a gazdagsága vôt, hogy ėgy', nagyon szép kertye vôt, osz'tán ojan rúzsák vôtak benne, mint ėgy' tál, mög ojan virág is vôt benne, hogy heted hét országra is elérzött a szaga, mög ojan virág is vôt benne, hogy mikô bemöntek abba a kertbe, minygyá' csöngött. — Osz'tán oda járt ėgy', Tűz madár, mikô bemönt a kertbe, minygyá' világosság lött, osz'tán lėvakdalta minygyá' a virágokat, oszt' a szögény embör nagyon búsult. Más esztendőbe' mögén' szépen kinyíltak a rúzsák, a'kô kileste a Tűz madarat, de nem bírta mögfogni, oszt' mögmon'ta a három fijának.

Digitized by Google

Elöször êmönt a Jóska, hogy ű majd mögfogja: mán 2 é'czaka ott várta, de nem gyütt a Tűz madár; a'kô lêfeküt, elalutt, oszt' a'kô, mikô elalutt, êgyütt a Tűz madár, oszt' êpusztította mind a rúzsákat. Osz'tán a Pista mönt, várta 5 é'czaka, oszt' a hatodik é'czaka mönt oda a Tűz madár, oszt' êpusztitott mindönt. Osz'tán êmönt a Laczi, a' nem alutt ê, êmult az ősz, a tél, a' még mindég ott vôt; é'czö' oda mönt a Tűz madár, lá'tya hogy sza'ga'tya a rúzsákat, oda mászott osz'tán mögkapta, de a madár êszál't csak êgy' talla maratt a kezibe', aszt mög elatta a kirájnak 500 forinté'. Asz'on'ta osz'tán az apjuk: No, fijajim, mö'nyetök el, oszt' keressétök mög aszt a Tűz madarat! Az apjuk êkésérte űket 3 mér'fő'dre.

Möntek, möndögéltek, elő'taná'tak êgy', nagyon szép kertöt, oszt' abba' jis nagy, szép rúzsák vôtak; asz'on'ta Jóska: Szaggassuk lê! A két öregeb' bemönt, de Laczi nem mönt be, osz'tán mögrepett a fő'd, oszt' kigyűtt êgy', Embör, oszt' nagy farka vôt, oszt' Jóskát öszszenyomta: mint êgy' magyaró; oda hujántott az öcscse, a Laczi: Kös' kötelet a dêrêkadra! fő'húszta, möntek.

Elő'taná'tak êgy', szikla hasadékot, ott vôt êgy' kard, aszt Laczi a dêrêkára kötötte, akkô kigyütt onnan êgy', két fejű Sárkány, oszt' Pista êszalatt, Laczi osz'tán lêvákta oszt' beken'te a Sárkány vérivel magát, oszt' nagyon erős lött, oszt' mönt be'jebb a szikla hasadékba; oszt' kigyütt êgy', nagy, ezüst Medve, êkesz'tek bírkozni; mögfokta a Medve Laczit, hogy szinte ropogott, oszt' a Medve úgy mökvákta, oszt' lêgyőszte. A'kô asz'on'ta a Medve: hogy én mindönt mögtöszök néköd, csak szabadîcs ki! A'kô ott vôt êgy' kű darab, oszt' kiásta, oszt' kiszabadította a medvét; oszt' mon'ta a Medve: Mit kévánsz? Nem kévánok én ögyebet, csak vezes' el a Tűz madárhon!

Fölült a Medvére, oszt' váktatott, oszt' elértek oda, a hun a Tűz madár lakott, oszt' asz'on'ta a Medve: ott van êgy', üveg kaliczka, ha tê asztat mögfogod, a'kô bajod lösz! Laczi bemönt, mögfokta a kaliczkát, mögcsördűlt a kaliczka, oda szalattak az őrök, a kiráj elébe vitték. Asz'on'ta a kiráj: Ha aszt mögtöszöd, a mit én mondok, a'kô tijed lösz a Tűz madár! Jô van! Asz'on'ta: Eregy' el a Vas kirájhon, oszt' annak van êgy', arany sörényű paripája, ha aszt êhozod, a'kô tijed lösz a madár!

Fölült a Medvére, oda értek, oszt' asz'on'ta a Medve, hogy: Van ott êgy', nagyon szép nyerög, de aszt nê bánesd, mert a'kor ê nem hoszhatod békévê. Mán vezetni akarta ki a lovat, oszt' möglátta az arany nyergöt, lêvötte, a' mög kiszalatt, êhujántotta magát, hogy tolvaj van! az őrök mögfokták oszt' a Vas kiráj elébe vitték. Asz'on'ta neki a Vas kiráj: Ara, meszszire van êgy', szép Tündér l'ány, ha aszt êhozod, oda adom a paripát mög a nyergöt, de 49 szobán köl' körösztül mönni oszt' az 50-edikbe' van.

Digitized by Google

Kimönt, fölült az ezüst Medvére, oszt' váktattak, oda értek a palotához; mon'ta a Medve, hogy láb uj' högyön mö'nyön, mê baj lösz! El is mönt oszt' körösztül mönt a 49 szobán, bemönt az 50-edikbe, oszt' möglátta a Tündér l'ány, a' mögölelte Laczit, asz'on'ta, hogy tê az enyim, én a tijéd! oszt' fő'mönt a Tündér l'ány a Laczinak a hátára, asz'tán kigyüttek, fölültek az ezüst Medve hátára. Rö'gê vôt mán, mikô a Vas kiráj palotájához váktattak, hát nézik az őrök, hát nincs a l'ány, fő'möntek a toromba, hát mán 5—6 lépésnyire vôt a Vas kirájhon, oszt' utá'na möntek, de nem érték el, oszt' viszszamöntek.

Mikô oda értek, asz'onygya: No most! hogy a'gyam oda a kirájnak? Asz'onygya a Medve: Töd' lê eszt a gyémánt l'ányt égy' bukorhon, ültesd lê! oszt' az ezüst Medve mögrászkôdott oszt' az is ojan l'ány lött, oszt aszt vezette be Laczi, oszt' el is kapta a paripát. A'kô oda mönt a Laczi a Tündér l'ányhon, oszt' fölültek az arany sörényű paripára; oszt' az ezüst medve csak ojan kirájné vôt, kimöntek a kirá'jâ sétálni, oszt' nagyon szerette vôna a kiráj, ha űtet mögölelte vôna! oszt' mög is ölelte a Medve, hogy szint' úgy ropogott bele!

Osz'tán êszalatt a Medve, oszt' elérte Laczit, oszt' mikô oda ért a'hon a kirájhon, ahun az a Tűz madár vôt, asz'onygya: Hogy a'gyam én oda eszt a paripát? A'kô a Medve êváltôzott arany paripának, osz'tán aszt vezette be Laczi; oszt' mon'ta, hogy: Gyű'jön be önni! Laczi nem mönt, hanem gyütt, oszt' hoszta a Tűz madarat is.

Osz'tán a kiráj r'áült, hogy majd lovagol az arany sörényű paripán, oszt' a'kô vötte észre, hogy Medve; akkô êszalatt a Medve, utôérte Laczit égy' erdőbe', ott oszt' mögpihentek, építöttek 5 gunyhót. Asz'on'ta a Medve: Még 2 kévánságom van, hogy a bátyájidat szabadîcsuk ki! oszt' mög is szabadította űket: mert fölült a medvére, oszt' êmöntek a'hon a hoszszú farkú Embörhön, osz'tán mon'ták, hogy teremcse elő'! oszt' elő' teremtötte.

Oszt' ott éltek égy' darabég, oszt' éccző' csak oda mönt 2, Csábító tündér, asz'on'ták: M'é' nem ölitök mög az öcsétöket? oszt' mögölték, oszt' elosztoszkottak ketten az egészön, oszt' haza möntek az apjukhon oszt' aszt hazutták, hogy az öcsecsüket ênyelte égy', órijás kígyó.

Osz'tán oda mönt a nagy medve a kunyhóba, a'kô mán tutta, hogy mi vôt itt? oszt' szödött füvet, oszt' Laczit mögkereste, föléleszötte, fölültette a hátára, êvitte a bá'tyajihon; éppen akkô akartak mönni esküdőre, a'kô térdre borûtak a bá'tyaji, hogy enge'gyön mög nékik! oszt' mögbocsá'tott, oszt' mögesküdött a tündé'rê, a 2 Csábító mög: iszkiricz! haza mönt, a Medvét mög úgy tartotta, mint bá'tyajit.

(Fölső város.)

Digitized by Google

3.

Vas Laczi.

Vôt a világon, hun nem vôt, vôt égy' kirájnak 3 fija mög 3 l'ánya, osz'tán mikô laptásztak osz'tán öszszetörte égy' a'szonynak a tojását Vas Laczi, oszt' asz'on'ta néki az öreg a'szon', hogy: Maj mögver még tégödet ezé' az Isten! osz'tán êtünt az öreg a'szon'. Osz'tán mikô haza ért Vas Laczi, látta, hogy laptáznak a tes'vérjei; mikô laptásztak, asz'on'ta: ű's laptáz! Osz'tán mikô nagyon möghajigálta az a 3 l'ány, asz'on'ta, hogy: Nyejjön el bennötöket a fő'd! osz'tán ênyelte minygyá'.

Osz'tán asz'on'ta a legöregeb' tes'vére, hogy: Én êmék, maj' mö'keresöm! A'kô êmönt, vitt égy' dárdát mög égy' lándzsát mög égy' szuron't, osz'tán êbûcsúzott oszt' êmönt; égy' hejt beleesött a tóba, a' vôt a 12 fejű Sárkánynak a tója, oszt' a 12 fejű Sárkány fő'kötötte a fára, oszt' tüzeltetött a húgává alá, osz'tán az öregeb' l'ány mögüsmerte, hogy az ű bátytya, oszt' siratta.

Mikô mán sokára nem gyütt, êmönt a másik, oszt' az is beleesött abba a tóba, mikô beleesött, êmerűlt az is, oszt' aszt is fő'kötötte a 12 fejű Sárkány, oszt' aszt is mögüsmerte az öregeb' l'ány, oszt' siratta.

Asz'tán êmönt Vas Laczi, égy' erdőbe mönt, égy', öreg a'szo'nyal taná'kozott, segítöt neki gajjat szönni oszt' a hátára is fölatta, kérdöszte az öreg a'szony: Mit kereső' fijam? A húgajimat mög a bátyájimat! Vôt égy' veszsző nála, oszt' mögcsapta vele a fő'det, oszt' minygyá' égy' láda gyütt ki a'bû a fő'dbű', oszt' vôt benne anynyi étel, a möjik elég vôt addég, még lèért a 6 fejű Sárkányhon; oszt' beleült a ládába, osz'tán öszszeál't a fő'd, mögin' öszszecsukôdott, oszt' mönt a fő'd alatt. É'cző' elért égy' vas hídhon, oszt' azon körösztű' mönt, oszt' kibût a ládábû, möglátta a húgát, oszt' asz'onygya a húga: Hunnan gyütté? Hát itt vattok-é mi'nyájan? Nem, csak én magam vagyok enné' a rosz Sárkányná', ez még a bűrömet is lèhûzi! Oszt' mögha'lotta a Sárkány: No, maj' möglátom én, kimöntöd-é eszt a l'án't? Ki bizony! Oszt' lémönt a Sárkány a vas pinczébe, hogy maj' kihozi a kardot, Vas Laczi utánna mönt, kihúszta a kargyát, lèvákta mind a 6 fejit, oszt' öszszedarabolta, a bűrit mög lèvákta oszt' hídat kötött a vízön körösztű', oszt' beleültette a né'nyit a ládába oszt' r'ácsukta, oszt' vitte haza, oszt' mögnyílt a fő'd, oszt' haza vitte.

Osz'tán êmönt a másikat keresni. A'kô mönt, möndögélt, é'cző' égy' kovácshon ért, asz'on'ta a kovács: Huvá mégy, fijam? itten még a madarak sé' járnak! Êmék, mögkeresöm a húgomat! Osz'tán a kovács fogadott vele, hogy nem győzi lé a Sárkányt. Asz'on'ta a kovács: Ha tè ojan löszö': mint a láng, az Órijás

Digitized by Google

mög ojan lösz: mint a vér, akkô lègyőzöd, de ha a lángba belecsöppen ègy' csöp' vér, akkô tè nèköd vesztöd lösz!

Oszt' mönt, möndögélt, elő'taná't ègy', ezüst hidat, azon körösztű' mönt oszt' a véginé' taná'ta a húgát; mikô mögtaná'ta, kérdöszte: Mit kereső' itt bátyám? Asz'onygya: Tüktöket kereslek! itt vattok-è mi'nyájan? Én csak magam vagyok itten! A'kô bemönt a várba, oszt' mögtaná'ta a 9 fejű Sárkányt; asz'onygya: Mögbírkozô jè velem, fijam? Mögbírkozok én veled, gonosz lélök! Osz'tán mikô ki akarta rántani az Órijás a kargyát, a'kor mán a 6 fejit lèvákta Vas Laczi, a'kô még maratt 3 feje, oszt' a Sárkány hozzá vákta a sisakját, oszt' Vas Laczi elesött, oszt' a Sárkány lèhajûtt, hogy maj' fő'kapi oszt' maj' hozzá vági a sisakját; oszt' mikô lèhajût, kihúszta Vas Laczi a Sárkánynak a dárdáját, osz'tán mind a 3 fejit lèvákta, oszt' szétdarabolta. Osz'tán a l'án't beleültette a ládába, oszt' haza vitte.

Oszt' êmönt a másik né'nyijé is mög a 2 bá'tyájé': mönt, möndögélt, taná't ègy', égő, szalma bagját, osz'tán abbul kiszólalt ègy' kígyó, oszt' asz'on'ta: Vigyé' èngöm haza! Oszt' beleszalatt az égő bagjába, oszt' kihúszta, oszt' vitte haza felé, oszt' mikô möntek az apjához, asz'on'ta a kígyó, hogy nè kérjön mást, mint a kargyát mög a Tátos lovát mög a sze'nyes üngit. Úgy is vôt, mikô êkapta, mönt, möndögélt, elő'taná'ta a 12 fejű Sárkánynak a várát, osz'tán bemönt, látta, hogy ott van a húga; osz'tán mikô bemönt, asz'onygya a Sárkány: Mit kereső' tè itten? Asz'on'ta a húgomat mög a 2 bá'tyámat! Od'adom azé' a lójé', mög azé' a kardé' mög azé' a sze'nyes üngé'! Osz'tán od'atta. Egy' arany hal úszkált a vízbe'.... Oszt' asz'on'ta a Sárkány, hogy: Mos' véged van, a m'é' id'attad eszt az üngöt mög a Tá'tos lovat mög a kardot! Asz'on'ta Vas Laczi: Ha tè aszt a halat kifogod, a'kô tè győző' lè èngöm; ha nem fogod ki, a'kô én győzlek lè tégöd! A'kô lèvetötte az üngöt, a kardot a partra tötte, a Tá'tos lórú lèszál't, oszt' beleugrott, kereste a halat; Vas Laczi mög r'ávötte az üngöt, fő'kötötte a kardot, fölűlt a Tá'tos lóra oszt' 3-szô körű'kerű'te vele a tót, osz'tán körösztű' szál't a'val a Tá'tos lóvâ azon a nagy, szélös tón. A'kô möglátta a Sárkány, kigyütt a vízbű', r'áült a lovára, fő'vötte a pánczélt, utánna mönt, hogy maj' lègyőzi; osz'tán ezön a lovon nem bírta utolérni, asz'tán r'áűlt az aranyszőrű lovára, oszt' Vas Laczi mögá't a Tá'tos lovávâ, oszt' néki váktatott a Sárká'nak, oszt körösztű'szúrta, oszt' lèvákta mind a 12 fejit. Oszt' a felesége nagyon siratta osz'tán belevetötte az urát a vízbe, oszt' fölő'tözött, oszt' ű váktatott oszt Vas Laczi lèvákta a fejit mög a kezit, oszt mögfőszte. Osz'tán lèvákta a 2 bátyát, osz'tán a'kô kifokta a fol'óbû a halat oszt' mögfőszték, mögötték, oszt' nagyon pirossak löttek tűle, ojan mint a vér.

Oszt' haza möntek oszt' nagy vendégségöt adott a kiráj, a'kor

Digitized by Google

7 országra szólott a híre, mert az é'gyik l'ányát a Nap vötte ê, a másikat a Hôd, a legkissebbet mög a Csillag.

(Fölső város.)

4.

A három, szögény embör.

Mikô a 3, szögény embör êmönt pé'szt ásni, a'kô nap nem taná'tak pé'szt; — osz'tán a 2 embör égy' ûczába' lakott, a szögény embör mög a másik ûczába'; — más nap az a 2 embör aszt mon'ta, hogy nè hîjuk a szögény embört, mert ha tanálunk pé'szt, a'kô több jut! Osz'tán nem is hîták, hanem êmöntek pé'szt ásni: ásták, ásták, hát úgy négy óra felé taná'tak égy', vörös köcsögöt, osz'tán az teli vôt Tekenyős békával; osz'tán asz'on'ta a 2 embör: Jaj pajtás, jó lösz ám, ha behajítyuk a szögény embörnek az ablakján, a'kô nagyon mögijed! Úgy is vôt. Oszt' a szögény embör mikô fő'kelt, hát látta, hogy nagyon sok arany mög ezüst van a szobájába': Ugyan édös Jézuskám, hunnan attad tè eszt a sok pé'szt? Rö'gê fő'kêt a szögény embör, a'kor a sok pé'szt öszszeszötte a'kô bele tötte az almár'om fijókba, a'kor úgy 8 óra felé bemönt a bíróhon, oszt' mon'ta: Bíró uram, én neköm adott a Jézuska sok pé'szt! No, szögény embör, ha neköd atta a Jézuska, a'kor tè érdemölted mög! A'kô a szögény embör êmönt a templom elébe, osz'tán vitt égy' nagy kötő ezüstöt mög égy', nagy kötő aran't, osz'tán adott a Jézuskának is mög a kûdúsoknak is: No, imátkozzatok mos' mán a m'é' attam eszt a sok pé'szt! Imátkozunk az élőké' mög a holtaké'; a'gyon Isten erőt, egé'ségöt, hogy még nekünk töb' pé'szt athasson, mög magának is lögyön!

A'kô más nap oda mönt égy' katona, az a katona asz'on'ta: A'gyon Isten jó napot, bá'tyám Uram! mög löhet-è itt hálni az é'czaka? mê még nem taná'tam kovárté't, hanem maj' hônap valahun keresök! Möghálhat katona uram! mert itten jár égy' embör osz'tán bivaj bűre van neki. Osz'tán a'kô asz'on'ta a katona: Jô van, ha majd êgyün az embör, maguk nè szôjanak, hanem maj' a'kor én kimék osztán én fogom mög! Osz'tán kimönt a katona, a mint átölelte a pitar ajtóba', min'gyá' êvitte az embört: mert a katona az ördög vôt. Osz'tán a bivaj bűr ott maratt a pitar ajtóba'; osz'tán a szögény embör êmönt a bíróhon, asz'onygya a felesége: Még tènnap előtt este êmönt, osztán még nem gyütt haza! Hanem nè ijedözzön, mer' mán nem mén el többet a bíró! Osz'tán a'kô a szögény embör haza mönt.

Mikô mán êfogyott a pé'zük tisztára, a'kô búsúlt utá'na, osz'tán möggyûtotta a házat, osz'tán az a'szony mögfullatt.

(Fölső város.)

Digitized by Google

5.

Az örökség.

Vôt, hun nem vôt, vôt a világon 2 embör, annak vôt 2 fija, az ė'gyiknek hagyott 3 darab kötelet, a másiknak mög ėgy' macskát; a kinek a kötelet hatta, êmönt az Ördögök házába, a fijók Ördög ben' vôt a ház ajtón, asz'on'ta neki: No, most fölakasztalak e'vel a köté'lel! Osz'tán a fijók Ördög beszalatt az apjához, a'kor mon'ta az apjának, hogy itt van ėgy' embör, föl akar akasztani! Osz'tán mon'ta neki: Szalagy' ki, monygyad neki: nė aka'szon fő', adunk neki 3 szekér aranyat! Osz'tán asz'on'ta az embör: Nem vagyok r'ászorulva! Eregy', monygyad neki, hogy kap 100 szekér aranyat! A'kor êkapta az aranyat, êmönt vele.

A mint êmönt vele, mon'ta a fijók Ördög az apjának, hogy êmönt mán! Jô van, hát eregy' hát utá'na, monygyad neki, hogy a möj'őnk nagyo'bat tud hu'jántani, azé lösz a 100 szekér arany! Oszt' utá'na mönt, oszt mon'ta neki: Hát hujjáncsá' ė'gyet! Hát az Ördög nagyot hujjántott; mikô a gyer'öknek köllött hujjántani, a'kô êkesz'te abrincsolni az Ördögöt. Asz'on'ta az Ördög: M'é' akarsz tė engöm mögabrincsolni? Hát azé', mê ha én hu'jántok, a'kô szanaszéteső'! No hát a'kô inkáb' nė hujjáncsá', lögyön a tijed a 100 szekér arany! Osz'tán haza mönt, csiná'tatott palotát, osz'tán gazdag embör lött.

A másik mög êmönt ėgy' házhon, szá'lást kért é'czakára, nem akartak neki anni; asz'tán kérdöszte, hogy sok poczok van-ė? mon'ták: Sok! Asz'on'ta: Ez a macska ojan, hogy min' ki birja az egeret fogni! A'kô attak neki szálást; a többi embör min' ládába' hált, ű mög maga csak a puszta fő'dön hált, a'kô a macska min' lėteri'gette a gazdáját poczokkâ mög egerekkê. Rö'gê fő'keltek, elatta a macskát 300 forintė', mikô êgyütt mán, utá'na hu'jántottak, hogy mivel él a macska, ha a poczkok êfogynak? Aszt hu'jántotta viszsza: A mivel az embör él! Ők mög úgy értötték, hogy embört öszik, a'kor agyonütötték a macskát, hogy embört nė ögyön mög! Osz'tán haza mönt a 300 forin'tâ, ez is gazdag lött, még most is élnek, ha mög nem haltak.

(Tobány.)

6.

A kis ürge.

Vôt a világon ėgy' vadász, az elmönt nyulakat keresni, taná't ėgy', kis Ürgét, a kis Ürge mögijett, beszalatt a malomba, a mônár legé'nek mon'ta, hogy bûtassa ê! A mônár legény mon'ta, hogy

Digitized by Google

bûjon a pad alá! Asz'on'gya a kis Ürge: Ott mögtanál, csak bújtas' ê a lüsztös zsákba! Oszt' belebûtatta. Gyütt a vadász, kereste a kis Ürgét; asz'onygya a mônár legény: Itt nincs a kis Ürge, ha csak ê nem bûtt! Mikor êmönt a vadász, a kis Ürge mon'ta, hogy vögye ki mán! Osz'tán kérdöszte a kis Ürge, hogy van-ê pé'ze? Oszt' csak êgy' suszter patkója (: 4 krajczárossa) vôt, oszt' aszt a 4 krajczárját oda jis atta. Oszt' akkô êmönt a kis Ürge rosz kalapokat vönni, egész hajóvâ vött, belehajigálta a vízbe, oszt' úsztak a kalapok; beszalad a kis Ürge êgy' házhon, asz'on'gya: Gyü'jenek csak ki! êgy' hajó êsüjett, oszt' az embörök úsznak! Mindönki kiszalatt nézni, addig a kis Ürge êlopott êgy' zacskó, arany mög êgy' zacskó ezüst pé'szt, bevitte a mônár legé'nek, akkor nagyon szép ruhát csiná'tatott a mônár legénynek.

A mônár legény r'ávötte a rosz ruháját oszt' êmöntek a kis Ürgévê mögkérni annak az úrnak a l'ányát, a kinek a pé'zit a kis Ürge êlopta, a kis Ürge vôt a gűgyű. Asz'onygya az úr, ű nem a'gya ojannak, a ki ojan ronygyos ruhába' van, ű nem a'gya ojannak a l'ányát! A'szonygya a kis Ürge: Jô van no, fölő'tösztet ez aranyos ruhába jis! A'kô a kis Ürge fölő'tösztette a mônár legényt aranyos ruhába: oszt' êmöntek mögén'; asz'onygya az úr: Na mos' mán od'adom a l'ányom!

Más nap a kis Ürge êmönt vékájé', hogy maj' mérnek vele aranyat, êvitte a vékát, mérték az aran't, oszt' mikô a kis Ürge haza vitte a vékát, êgyugott êgy' aranyat a véka csí'nyába, a l'ány mögtaná'ta oszt' az üvé lött az arany. Késő'ben mögén' êmönt a kis Ürge, mögén' belegyugott êgy' ezüstöt a véka csí'nyába, oda szalatt a l'ány, aszt is mögtaná'ta, az is az üvé lött.

Osz'tán, mikô mögesküttek, asz'on'ta a mônár legény, hogy ű nem ide való, oszt' beleültek mingyá' a hintóba, a kis Ürge mög szalatt előre; elő'taná't êgy' csordát, kérdöszte a kis Ürge, hogy: Kijé ez a csorda? Asz'onygya a csordás: A Vasôrú bábájé. Asz'onygya a kis Ürge: Nészd, a hun gyünnek a hintók, ha kérdözik, hogy kijé ez a csorda? asz'ond, hogy: Pé'zmérő Pál uramé! a'kô minygyá' adott neki êgy' marék aranyat. Gyünnek a hintók, az utôján gyütt az úr, kinéz, asz'onygya: Kijé ez a csorda? Pé'zmérő Pál uramé. Asz'onygya az úr a feleséginek: Jaj, de gazdag hejre vötték el a mi l'ányunkat!

Möntek, mödögéltek, a kis Ürge, a kis Ürge csak szalatt elő', elő'taná't êgy' ménöst: Kijé ez a ménös? Asz'onygya a csikós: A Vasôrú bábájé! minygyá' adott neki êgy' marék aranyat, oszt' mon'ta: Hogy ha azok kérdözik, hogy kijé ez a ménös? monygyad, hogy: Pé'zmérő Pál uramé. Gyünnek a hintók, kinéz az úr: Kijé ez a ménös? Pé'zmérő Pál uramé. Asz'onygya az úr a feleséginek: Jaj de gazdag hejre vötték el a mi l'ányunkat!

Digitized by Google

Mögén möntek, möndögéltek, a kis Ürge csak szalatt elő', elő'taná't sok birkát, kérdöszte a juhászt: Kijé ez a sok birka? Asz'onygya a juhász: A Vasôrú bábájé. Minygyá' adott neki égy' marék aranyat, hogy ha aszt kérdözik, hogy kijé ez a sok birka? asz'onygya: Pé'zmérő Pál uramé. Gyünnek a hintók, kinéz az úr, kérdözi: Kijé ez a sok birka? Asz'onygya a juhász: Pé'zmérő Pál uramé. Asz'onygya az úr a feleséginek: Jaj de jó hejre vötték el a mi l'ányunkat!

Möntek, möndögéltek, a kis Ürge csak szalatt elő', elő'taná'ta a Vasôrú bába házát, ott éppen lakodalom vôt; fér'hön mönt a Vasôrú bába l'ánya; a kis Ürge mögá'lította a hintókat, ű mög fúrt égy', kis l'ukat oszt' bemönt a házba. A szakácsné kérdöszte: Hun gyütté' tè ide be? itt még madárnak sè' szabad járni! Asz'onygya a kis Ürge: Jaj csak mö'nyenek innét, mer' a hun gyün égy', nagy ármádija, oszt' szét veri az egész házat! Oszt' a ház előtt nagy oroszlányok mög farkasok vôtak; asz'on'ta a kis Ürge: Lüvő'döz-zék aszt agyon, mert nagy baj lösz! Oszt' agyon lüvő'döszték, az úr mög asz' gondolta, hogy ű elébe lüvő'döznek; oszt a Vasôrú bábájék szétszalattak, oszt' az ételt, mindönt ott hattak, csak égy', öreg a'szony maratt ott, asz'on'ta: ű nem bir szalanni! bebût êgy', kis, szalma bagjába. A'kô a kis Ürge möggyûtotta a szalmát, oszt' kimönt a hintók elébe, oszt' kinyitogatták a kapukat, bemöntek, öttek oszt' lakodalmasztak. A Vasôrú bába nem mert a ház felé sè' mönni. (Palánk.)

7.

Gyönygyike.

A Boszorkány taná't égy', kis, gyönygy szömet, osz'tán beletötte a zsebibe, oszt' mire haza mönt, akkora vôt mint égy' tojás, a'kor bevitte, beletötte az almárjomba. Sok üdő mulva osz'tán mögnyőlt a Gyöngyike, akkora vôt mint égy' eladó l'ány. A Boszorkányok öszszemöntek, hogy 2 év mulva mögölik oszt' a vérivê mögfijatalítik magukat; oszt' a Boszorkány, a mèjikné' Gyönygyike vôt, kikű'tte Gyönygyikét vízé'. Mikô kikű'tte, a patakná' lüvő'dözött Ármin, oszt' a mint möglátta, nagyon beleszeretött, oszt' el is mönt a'kor é'czaka mö'kérni. Asz'on'ta a Boszorkány néki, hogy ha 10 mázsa aranyat hoz, a'kor az üvé lösz a Gyönygyike, máskép' nem!

Êmönt Ármin vadászni, möglátott égy', kis, arany színű bogarat, mög akarta ölni; asz'onygya a Bogár: Nè bánes, tudom én a tè gondolatodat! Mi jaz én gondolatom? Asz'onygya: Gyöngyikét el akarod vönni 10 mázsa aranyé'! A'kô nem bántotta: mê mon'ta, hogy 10 mázsa aranyat visz oda a Bogárka, oszt' 10 mázsa rudat vitt oda, oszt' mind égygyik égy'-égy' mázsa vôt. Bele-

Digitized by Google

tötte Ármin a kis patakba, oszt' nagy álom gyütt a szömire; a'kor é'czaka ott mönt el a Boszorkány, oszt' möglátta, hogy csillámlik valami a vízbe', oszt' 7 féle fűbű' ojan csöppet bocsá'tott bele: hogy szétmönt mind a halak hasára az arany. Más nap Ármin kereste az aranyat, möglátott égy', arany halacskát, asz' gondolta, hogy ű tötte magára aszt az aranyat, a mijiket keresött, oszt' az a hal a halak kirája vôt, oszt' asz'on'ta: Nê bánes, mer' a Boszorkány tötte r'ánk eszt az aranyat! Ármin oszt' nem bántotta, hanem asz'on'ta: Hogy ha én mondom, hogy gyere fő' a vízbű'! a'kô gyere fő' é'czörre!

Más nap mögén' êmönt kérni, mö'kérni, oszt' asz'on'ta a Boszorkány: Hogy ha, a mit én mán 500 esztendeje belehajtottam gyönygy szömet ebbe a patakba, ha tê asztat kivösző, a'kô tijed lösz a Gyönygyike!

Ármin szólt a halnak, a hal mög a halaknak: Gyertök elő'! csöngetött a halak kirája, oszt' elő' gyüttek mind a halak, oszt' mon'ta nékik, hogy a mit a Boszorkány 500 esztendeje belehajtott gyönygyöt keressétök mög! 500 esztendő ûta mán égy' ölnyire lên' vôt, oszt' még is fölhoszták, oszt' od'atták a halak kirá'jának, a' mög Árminnak.

Ármin oszt' vitte a gyönygy szömet a kezibe', oszt' taná'kozott égy' l'á'nyâ, az a l'ány asz'on'ta néki, hogy: Fűszd aszt az égy', gyönygy szömet zsinórra oszt' akaszd a nyakadba, hogy sênki ki nê vöhesse! osz'tán êtávôdzott tűle a l'ány. Osz'tán Ármin êmönt az erdőbe, oszt' esztet a Boszorkány bagoj képibe' nészte a fárû, oszt' a boszorkány oda teremtött nem meszszire égy', szép, rúzsa fát; osz'tán lêszakajtotta Ármin oszt' vinni akarta a rúzsát, oszt' ojan nagy álom gyütt a szömire, hogy ê köllött alunni. Mikô fő'kelt, kereste a nyakába' aszt a gyönygy szömet, oszt' csak a zsinórt taná'ta, oszt' búsult.

Mönt, möndögélt, mögén' taná'kozott a'val a L'á'nyal; mikô möglátta a L'ány, hogy búsul, asz'onygya: Mijé' búsulsz, Ármin? lásd, mögmon'tam, hogy nê á'j mög sê hun sê', kivötték a gyönygy szömet ugy-ê a nyakadbû! Oszt' sok üdő mulva Ármin mög a L'ány êmötek a högyre, hogy hát ha mög akarik mán a L'ányt ölni? Oszt' keresték mindönütt Gyönygyikét, — osz'tán még a'kô é'fél előtt vôt, oszt' a Boszorkányok mán ott vôtak mi'nyájan; asz'onygya Ármin: Mit akartok Gyönygyikének? Osz'tán mög akarták mán ölni, oszt' Ármin égy' Boszorkányt a kargyávâ két felé hasított, a többi mög veszeködésnek ál't: ki söprűvê, ki lapáttâ, mög botokkâ ütötték Ármint, oszt' nem bírták lêgyőzni, oszt' szétszalattak; oszt' így lött Árminé Gyönygyike.

(Fölsó város.)

Digitized by Google

8.

Erős János.

Vôt a világon, hun nem vôt, vôt ėgy' országba' ėgy' szögény, osz'tán ojan erős vôt, hogy sėnki sė' bírta lėgyőzni az egész országba', oszt' êmönt vándorolni, hogy maj' keres . . . a hun jobban mögél; osz'tán taná't, ėgy', virágos rétöt, oszt' abba a rétbe' vôtak arany virágok, oszt' gyémán'tâ vôtak bevonva, lė akart szakajtani ė'gyet, előtte termött ėgy' embör oszt' kérdöszte, hogy: Hogy hînak? Oszt' asz'on'ta, hogy: Erős János! Engöm mög Erős Mihájnak hînak ám, pajtás! Gyere bírko'zunk! oszt' a möjőnk erőseb', azé lösz ez a rét! Birkosztak, birkosztak, harma' nap is birkosztak, oszt' ėgygyik sė' bírta mög a másikat, osz'tán mögė'gyesztek, asz'on'ta Erős Mihái, hogy: Tudod, ide járnak apró Katonák, ėgy' Boszorkány csiná'ta azokat az apró Katonákat, oszt' győzzük lė.

Osz'tán más nap nagyon sok Katona vôt, oszt' ėgy' csapásra 10-et lėváktak a kar'dal, oszt' ėgy' hejött 10 lött. Oszt' János mög a közepire mönt a rétnek, oszt' ėgy' sátort látott oszt' Mihájt is oda hîtta, osz'tán a'kô bemöntek oszt' mögláttak ėgy' öreg a'szonyt: ott vôt nála ėgy' rokka, oszt' mindėg ė'gyet csavarított oszt' mindėg 10 katona lött; oszt' itt Mihái kettőbe akarta csapni, oszt' êszál't, János mög az ajtóra ál't, hogy ki nė mö'nyön! oszt' a tetéjön mönt ki. János mög asz'on'ta: Uccza, fogd ê! Oszt' szalattak utánna. E'cző' oda értek a Boszorkány házához: ėgy' högybe' vôt, oszt' vôt ėgy', kis lakat oszt' sėnki sė' bírta kinyitni. Mihái êmönt a rétre, János mög ott vôt, hogy ha maj' kigyün, hát kettőbe vágja.

Oszt' oda gyütt ėgy' kûdús oszt kért tűle alamizsnát, oszt' János adott neki ėgy' hatost; asz'on'ta az öreg kûdús: Möny' el a gyönygy patakhon, oszt' a mijik virág é'félkô mögcsöndül, aszt szakâcsd lė, osz'tán a'val üsd mög a lakatot oszt' ė'czörre kinyílik! Osz'tán oda mönt, oszt' ėgy' virág mögcsöndű't é'félkor, lėszakajtotta aszt a virágot oszt' êmönt a várhon, mögütötte aszt a lakatot oszt' ė'czörre kinyílt. Bemönt, látott ėgy', öreg Embört mög ėgy' L'ányt; az öreg Embör kiráj vôt, azé vôt a vár, de a Boszorkány êvötte tűle: M'é' gyütté' ide fijam? Hát aszt a Boszorkányt mögölni! No, ha azon a kapun be bírtá' gyünni, akkô a Boszorkányt is lė birod győzni! Oszt' asz' mon'ta az öreg embör néki, hogy mönynyön végig a sziklán a ballanghon, hogy ha a Boszorkány kérdözi: Éhös vagy-ė? Monygyad, hogy éhös! a'kô a boszorkány föleresztt.

Oda mönt, oszt' nem látott csak ėgy', nagy sziklát, oszt' a tetejin látott ėgy', nagy l'ukat, oszt' nem birt fölmönni. Osz'tán mikô kinézött a Boszorkány, a' möglátta Erős Jánost, asz'on'ta: Éhös vagy-ė? Éhös bizony, öreg anyám! Osz'tán lėnyûtott ėgy'

Digitized by Google

sõprût, oszt' asz'on'ta: Ű'j r'á, oszt' fogôdzá' mög benne! Oszt' mögfogódzott, oszt fő'mönt. Oszt mögmon'ta ám neki a kiráj, hoty ha be akar a Boszorkány a mellék szobába mönni, vágja kettőbe, mê sok katonávâ légyőzi! Oszt' a Boszorkány adott neki önni-inni, oszt' be akart mönni a rokkájé' a mellék szobába, osz'tán Erős János kirántotta a kargyát, kettőbe csapta, oszt' öszszedarabolta, lévetötte. A'kô a palota mögújult nagyon szépen, a katonák mind êvesztek, János mög êmönt az erdőbe, lefekütt egy' fa alá.

É'cző' egy', fehér Hatytyú leszál't oszt' mögrászkôdott, egy' Tündér lött belüle, a koronáját létötte egy' kűre, János mög êszalatt vele, oszt' mon'ta néki: Kedvesöm, á'j mög, fordûj viszsza! Szép János! Viszszafordût, mögál't, oszt' êvötte tűle a koronát, oszt' mon'ta: Most má' lögyé' arany bárány a tó mellett, oszt' vak bárány lögyé'! oszt' minygyá' a' lött a tó mellett.

Miháj mög êmönt a kirájhon, mö'kérdöszte, hogy hun van a János, hogy ojan régön êmönt? Asz'on'ta a kiráj, hogy a tó mellett, vak bárány. Êmönt a tó mellett, möglátta a vak bárányt; — asz'on'ta néki az öreg embör, hogy vágja lé annak a báránynak a fejit oszt' vesse bele éccörre a tóba! — Miháj oszt' lévákta a fejit oszt' belevetötte a tóba, János mög kiúszott a tóbû, osz' 7-czörte szöb' lött.

Mikô haza mönt, asz'on'ta a kiráj, hoty ha még éccző' êvöszöd a koronát, nė fordûj viszsza, mê akkô bajod lösz! Mögén' êmönt az erdőbe, oszt' lefekütt egy' bukor alá, oszt' oda szál't a Hatytyú, oszt' mögrászkôdott, oszt' Tündér lött, létötte a koronát, belemönt a tóba fürdeni, oszt' János êvötte a koronát, oszt' ê keszdött vele szalanni; oszt' mögén' kijabált: Édös János, várjá' mög! Szép János, fordûj viszsza! Oszt' viszszafordût mögén', oszt' êvötte tűle a koronát, oszt' asz'on'ta: Mos' lögyé' az erdő szélin, a tó mellett egy', nagy madár! Madár lött; mögén' êmönt Miháj a kirájhon, oszt' kérdöszte, hogy hun van a János? A' mög asz'on'ta, hogy tó szélin egy' madár oszt' iszi a vizet, tė mög lük' bele a tóba! Osz'tán êmönt, mikô ivott a madár, belelükte, a'kô 7-czörte szöb' lött.

A'kô mögén' haza möntek, asz'on'ta néki a kiráj: Hogy ha még é'cző' êvöszöd a koronát, nė fordûj viszsza, mê a'kô mán nagy bajod lösz ám! Oszt' êmönt az erdőbe, lefekütt a bukor mellé, mint ha alutt vôna; é'czző' leszál't a Hatytyú oszt' Tündér lött belüle, oszt' létötte a koronát, a'kô, mikô bukdosott, János êvötte a koronát, oszt' ê keszdött vele szalanni, oszt' mögén' kijabált: Édös János, várjá' mög! Szép János, fordûj viszsza! Osz'tán mögén' csak viszszafordût, êvötte tűle a koronát, asz'on'ta néki: Lögyé' az erdő szélin egy' nyár fa! Oszt' nagyon sűrű lombja vôt néki. Mögén' êmönt Miháj a kirájhon, oszt' kérdöszte,

Digitized by Google

hogy hun van a János? A' mög asz'on'ta, hogy tó szélin égy', nyár fa, osz'tán tė asztat vákd kettőbe ezön a napon, oszt' vezsd bele a tóba! Osz'tán êmönt, osz'tán kettőbe vákta, belevetötte a tóba, hát 7-czörte szöb' lött János!

Mögén' haza möntek, asz'on'ta a kiráj; Ha még é'cző' visszafordûsz, a'kô mán nem löhet segíteni! Mögén' êmönt az erdőbe, lėfekütt a bukor mellé, mint ha alutt vôna; é'cző' lėszál't a Hatytyú, oszt' Tündér lött belüle, oszt' lėtötte a koronát, oszt' János fő'kapta, szalatt, de szalatt vele! Osz'tán a Tündér csak mon'ta: Édös János, várjá' mög! Szép János, fordûj viszsza! De János csak szalatt, oszt' a kiráj mög a l'ánya ott várták a kapuba', oszt' mon'ta a kiráj, hogy vezsd bele a kútba! Mikô belevetötte a kútba, oszt' a l'ány nem bírta kivönni; akkô mögfokta Jánost, oszt' asz'on'ta' hogy: Most tė löszöl az én uram!

Mögházasottak, Mihâj mög êvötte a kiráj l'ányát, oszt' êmöntek a rétre, ott oszt' nagyon jô éltek; é'cző' asz'onygya a János: Êmék én haza! mögnézöm az én országomat is! Oszt' êhîtta az a'nyát is, oszt' ott laktak.

(Fölső város.)

9.

Boszorkány égetés.

Vôt a világon égy' legény mög égy' l'ány, osz'tán mikô a legény mögházasodott, a ki a l'án't êvötte, a'kô az a'nyának asz'on'ta a legény: Édös anyám, én nem jót ha'lottam, mer' ez a l'ány nagyon részögös! Asz'onta az a'nya: Fijam, erigy' el a paphon, a g'árgyijányhon! Osz'tán a legény êmönt, oszt' asz'mon'ta: Tisztelendő úr, én nagyon részögös l'án't vöttem el! A g'árgyijány asz'on'ta neki: Hogy ha mögfizetöd az esküdő pé'szt mög a jegy pé'szt, a'kô elválhatol tűle! A'kô a legény êválalta, hogy inkáb' mögfizeti, mint hogy mögeskü'gyenek! Úgy is vôt, hogy a legény mögfizette; osz'tán asz'on'ta a legény a g'árgyijánynak: Hoty ha másikat vöszök el, mögesküttet-ė a'vâ? Mögesküttetlek, fijam! csak fizesd mög mögén' az esküdő pé'szt mög a jegy pé'szt!

Osz'tán a legény êmönt l'án't nézni; a'kô szép l'ány vôt mög jó l'ány vót, asz'on'ta: Édös anyám, én mán e'vê mög vagyok ölégödve, hanem ű, nem tudom, hogy velem mög van-ė? A'kô êmönt mögkérni, hogy mög van-ė ű vele ölégödve a l'ány? Asz'on'ta a l'ány, hogy: Mög! Osz'tán êmöntek szömre 3-szô, osz'tán a'kô mögesküttek. Oszt' a'kô, mikô a lakodalom vôt — — — — — —, annak a l'án'nak az a'nya Boszorká' vôt: nagyon tudományos vôt.

A'kô, mikô a lakodalom mögvôt a Boszorkán' asz'on'ta a legénynek: Én mán, fijajim! nem tudok dôgozni, êválaltok-ė?

Digitized by Google

Asz'on'ta a legény, hogy ű nem válalhati el, mer' ű's betegös. Asz'on'ta a Boszorkány: No mos' mán a m'é' nem válaltok el, soha sė' lösz kösztetök boldog élet!

A'kô soha sė' vôt boldog élet kösztük: ütötte a feleségit. Oszt' a'kor, mikor az embör nagyon berészögödött mög akarta ölni a nagy késsel az a'szonyt, a'kô az a'szonyt minygyá' elütötte a nehé'ség. A'kor a legénynek az a'nya mögtutta, hogy a l'ánynak az a'nya Boszorkány, osz'tán égy', öl fa közé tötték, oszt' mögégették.

(Fölsö város.)

10.

A boszorkány seprője.

Vôt a világon égy' Boszorkány, vôt annak a Boszorkánynak égy' söprüje, a söprüre fölült, csak fö'felé tartotta oszt' mönt. — È'czör otthun felejtötte a söprüt oszt' a cselé'gye r'áült, oszt' mönt: fö'felé tartotta a söprüt oszt' égy' nap mög égy' é'jel mindég mönt högyekön-vő'gyekön körösztü'; oszt' mikô haza ért, a'kô a Boszorkány otthun vôt mán, oszt' êcsapta a háztû; osz'tán a cselé'gye a söprüt êlopta, oszt' Boszorkány lött: êmönt a gyer'ököket mögölni. Oszt' az embörök bemöntek a város házához; oszt' utôjára a város házához vitték, oszt' a lánczot is êszakajtotta, fölült a söprüjire, mönt; ágyúkkal lüvő'dösztek utánna, oszt' ű neki nem ártott sémmi sė'. Addig mönt, hogy a söprüjibü' nem maratt è' szál sė', lė köllött neki ugrani; oszt' égy' högyre ugrott, oszt' csinált magának égy' gunyhót, oszt' abba' éldögélt.

È'czö' âra mönt égy' vadász oszt' benézött a gunyhóba, hogy ki van ott? oszt' égy' l'ányt látott ott; asz'onygya: Mi' csinálsz tė, l'ány? Asz'onygya: Vándoroltam oszt' êtévettem, itt most vad gyümölcsökkel élök! Osz'tán êcsalta magával, oszt' êmönt a pijaczra söprüt vönni, de a' mán lassan mönt, ütötte nagyon, hogy m'é' nem mén sebössebben! oszt' è'czö' neki mönt égy' högynek oszt' möghalt.

(Fölsö város.)

11.

A beteg kiráj.

Hun vôt, hun nem vôt, vôt a világon égy' beteg kiráj, akár mi' csiná'tak néki, nem használt, sénki orvossa sė' bírta kigyógyítani: ojan beteg vôt; utôjára oda mönt égy', öreg embör, az oszt' aszt a tanácsot atta néki, hogy ha âra a magos, cserösnye fára fö'-

Digitized by Google

mén valaki, oszt' lêvet égy' cserösnyét, a'kô é'czörre möghal, nem köl' neki kénlôni. Kihirdette osz'tán az országába', hogy a ki âra a cserösnye fára fő'mén, oszt' szór lé belüle, annak od'a'gya a l'ányát mög a fele királyságát, oszt' utôjára mög még ha möghal, az a szöröncse éri, a'kor az egész királyságát is od'a'gya!

Az urak mög a király fijak ennek nagyon mögörű'tek oszt' mögpróbálták, de minygyá' lêestek oszt' ott haltak mög; utôjára égy', pásztor fijú hírit ha'lotta, hogy êre mög êre ijen mög ijen király van, neki sé' kö'lött ögyéb, útnak indúlt a kis baltájávâ mög a bunkós botytyávâ. Osz'tán ez mikor oda ért mán: mögpihent, övöttivott, oszt' úgy mönt a király ajtójába, oszt' zörgetött, kinyitották néki, oszt' bemönt, mon'ta, hogy ű fő'mén âra a fára. A király nem engette néki, mon'ta, hogy sokan próbálták mán: urak, király fijak, oszt' möghaltak! Kigyütt nagy szomorúan, oszt' más nap mögén' êmönt, de a király mögén' csak asz' mon'ta néki. Harma' nap mögén' êmönt, mon'ta, hogy ű fő'mén âra a fára, könyörgött néki; utôjára asz' mon'ta: No, nem bánom, ha tè ojan merész vagy, eregy'!

Kimönt a kertbe, fő'nézőtt a fára, hát égy' kicsit mögszöppent, hogy ojan magos, mert ojan magos vôt: hogy nem látott fő' a tetejibe! möggondôta magát, útnak indult, nem bá'nya, ha êvesz is! Mén, mén, a közepe felé van mán belevákta a kis baltáját a fába, r'áült, — lesték az őrök: esik-é mán lé? de nem esött lé —, mögpihent, kivötte a fábû a baltáját, mönt továb'. Mikô fölért, palotába' látta magát, nem gondolt ű asz'tán a cserösnyévê, hanem bemönt oda mögtunni, hogy mi je'? Hát mind a 4 sarkára embör fej vôt kiszögezve, asz' gondolta, hogy űtet is úgy verik ki, de bátor embör vôt, bemönt. Ottan lakott égy' l'ány, az üvé vôt a palota, möghalt apja-a'nya, mindöne az üvé vôt mindön, bemönt hozzá, e' mögfogatta szakácsnak mög mindönösnek.

Vasárnap êmén a királyné a templomba, vôt néki 3 Tá'tossa: réz, ezüst, arany. Bemén a kis pásztor az első szobába, ott vôt a réz Tá'tos, asz'onygya neki: Mit lopod itt a napot! m'é' nem mégy el a templomba? Asz'onygya a kis pásztor: Látod, mijen ronygyos vagyok! Nè gondôj tè a'val, gyere, ű'j föl a hátamra, majd elviszlek! Fölült, mikor a templomba ért, ojan vôt: mind égy' király; asz'on'ta néki a Tá'tos, hogy vigyá'zon, hogy a király l'ány mög né lássa, hanem minygyá', a mint a misének vége van, gyű'jön ki! Úgy is vôt, haza mönt, éccörre ojan pásztor gyerök lött belüle, mint az előtt vôt. Mikorára a király l'ány haza gyütt, készen vôt mindön, mög vôt terítve.

Másik vasárnap mögén' êmén a király l'ány a templomba; bemén a másik szobába a kis pásztor, hát ott ezüst Tá'tos vôt, asz'onygya néki: Ugyan, mit lopod itten a napot! m'é' nem mégy el az Isten házába? Asz'onygya a kis pásztor: Látod, mijen rony-

Digitized by Google

gyos vagyok! Nè gondôj tè a'val, gyere, ű'j föl a hátamra, majd elviszlek! Fölült oszt' êmönt, oszt' a kiráj l'ány mellé mönt; a kiráj l'ány nagyon mögörült, hogy ű mellé a templomba' mijen szép, kiráj fijú ál't! Osz'tán mikor vége vôt a misének, êcczörre csak êtünt; haza gyütt a kiráj l'ány, kérdöszte, szerette vôna aszt a kiráj fi't mögtunni, de nem bírta, utôjára a pásztor fijút kérdöszte; elsőb' nevetött, osztán mon'ta mög, hogy ű vôt. A kiráj l'ány nagyon mögörű't, osztán mögházasottak.

Élnek, élnek boldogul, hát a kiráj l'ányná' égy' embör lè vôt zárva, az az embör mögrászkôdott, oszt' Szörnyeg lött, nem vôt otthun a kiráj l'ány, a pásztor fijú kiszabadétotta, nagyon szépen mögköszönte annak a pásztor fijúnak, oszt' êmönt. A kiráj l'ány haza gyütt, mögtutta oszt' möpirongatta, hogy hogy merte ű asztat kiszabadítani? Hisz' most nem löszök a tijed! asz'onygya: Az most êvisz engöm! Asz'tán búsult a pásztor fijú, égy' hét múlva el is gyütt érte, oszt' êvitte.

Nagy szomorkodva bemén az arany Tá'toshon a pásztor fijú, kérdözi az arany Tá'tos: M'é' búsulsz? Asz'onygya: hogy nè búsulnék, mikor a Szörnyeteg êvitte a feleségömet! Nè búsûj, gyere, maj' próbát töszünk, ű'j a hátamra! Fölült a hátára oszt' êmönt, mikor égy' kúthon értek, látta, hogy a felesége l'ány ruhába' vizet merít, hîtta haza; asz'onygya: Ugyan nè vigyé', nagyon sajnálnálak, ha szétsza'gatna az a csúnya á'lat! Asz'onygya: Nè gondôj vele, csak gyere, maj' próbát töszünk! Nem mék én! Gyere mán no! Êmöntek, mán csak a kerítést köllött vôna átlépni, a'kor ott termött a Szörny oszt' asz'on'ta: Ha még êcczör ê tanálod vinni, 12 darabra szaggatlak! Más nap nagyon szomorúan bemén az arany Tá'toshon, asz'on'ta az arany Tá'tos: Na, még égy' próbát töszünk vele! Elindultak, mögén' ott vôt az a l'ány a kútná', mögén' hîtta, de a l'ány nem akart mönni, csak hîtta, csak hîtta, addég hîtta, hogy êcsalta. Mönnek, mönnek, mikô mán át akarta ugorni a kerítést, êkapta rúla a csúnya á'lat, asz'tán szétszaggatta aszt a kirájt 12 darabra, ott hatta.

Oda mén 12 Holló, oda szál', osz'tán a 11 öszsze akarta csipkönni, asz'onygya a tizönkettedik: Ugyan nè báncsátok, néktök sè' jô esött, mikor a tè testvértöket öszszecsipkötték, job' lösz, ha öszszerakitok. Öszszerakták, asz' mögén csak embör lött belüle. Asz'on'ta, néki a legöregeb' Holló, hogy mö'nyön hamar êre, a mint a kű sziklán átér, tanál égy' várat, mind a 4 sarkán embörök löszsnek, hanem azoktû nè fé'jön, hanem csak ugorjon be, oszt' 3 napig ott lösz, 4 lovat kihajt, oszt' csak a negyediket kérje el, a möjik bal felül ál' az istálóba', az a nagyon sovány ló, mert az az ű testvére, a Szörnyé. Bemén, minygyá' adott néki a Boszorkány önni-inni, az istálóba' csinált néki ágyat. Rö'gê asz'onygya néki a Boszorkány: Hajcs' ki a lovakat! de ha égy' is êvesz, a'kor lèfe-

Digitized by Google

jeznek! Korán kihajtotta a lovakat, álmos vôt, elalutt, mikor fő'kelt, nem láti a lovakat, szalad, szalad, két napig szalad, előtanál ėgy' gyerököt, asz'onygya: Ugyan, nem láttá' tė 4 lovat? Asz'onygya a gyerök: Hun a kantárja! itt van-ė? Asz'onygya: Itt! — Êkérte tűle, êhajti, mind ott lött ėcczörre, möntek haza. Haza értek, kérdöszte tűle az a Boszorkány: Na, mit kérsz? Asz'onygya: Nem kérök ögyebet, hanem ott van az istáló bal ôdalán ėgy', rosz, sovány ló, nem kérök mást, csak aszt! Asz'onygya: Minek néköd az a rosz ló? Nė kérdözze aszt, csak a'gya ide! — Nagy könyörgésre od'atta, oszt' ketten fölültek a lóra, oszt' möntek. Éppen a kű sziklákon át is möntek, beleestek ėgy' pocsojába, nem bírta a ló kihúzni a lábát, osz'tán ott hatták. E'cző' utá'nuk kijá't a ló: Gyertök viszsza! ki birlak én, csak kényösköttem. — Viszszamöntek r'á ültek oszt' möntek; mikô a kúthon értek, a l'ány a'kor is merítötte a vizet, fő'kapták, êgyüttek vele. Látta a Szörnyeg, asz'onygya: Löhet még innom-önnöm, utôéröm én! Êgyüttek, utá'na a Szörnyeg, utôérte; aszonygya a tes'vére a rosz ló; Ugyan, m'é' nem vetöd lė rúlad aszt a csúnya á'latot? Lėvetötte oszt' szinte csurgott a fejibül a vér, ű's ló lött; de oszt' sėnki sé' különbösztette mög, hogy mijikön ültek? ojan ėgy' furma sovány' mög nagyok vôtak.

A'kô bevitte a lovakat is mög a kiráj l'ányt is oda a palotába, mög aszt a gyer'ököt is; oszt' szórt lė nagyon sok cserösnyét, möghalt ėcczörre a kiráj, az üvék lött az egész kirájság. Osz'tán a kis pásztor êvötte a kiráj l'ányát, azét: a mijik beteg vôt, ama' mög a másikat. Êtemették az apjukat oszt' éltek boldogul, még most is élnek, ha mög nem haltak.

(Fölső város.)

12.

Az elkárhozott leány.

Hun vôt, hun nem vôt, vôt a világon ėgy' kiráj, annak vôt ėgy' l'ánya, oszt' a l'ány nagyon gonosz vôt, oszt' nagyon szerették az Ördögök. A l'ány még mög nem halt, mögmon'ta, hogy az ű sírja mellett mindég ėgy' katona á'jon é'czaka! A'kor möghalt, á'lított az apja oda mündön é'czaka ėgygyet; oszt' é'fél tájba' mindég fő'gyütt a l'ány az Ördöktű', oszt' asz'on'ta a katonának: Itt vagy, gyönyörű! itt vagy, gyönyörű! minygyá' szétszaggatlak! oszt szétszaggatta, oszt' 364-et szétszaggatott mán; a'kô oda mönt ėgy', erős katona, az é'fél tájon êbût ta sírja háta mögé, csak möglátta a l'ány, hogy ottan van, oszt' mög akarta önni, de nem bírta.

Digitized by Google

A'kô röggê lõtt, oszt' êmönt a kocsmába, osz'tán nem köllött neki sémmi sé', szomorkodott, kérdöszte a kocsmárosné: Mi lelte? Hát mon'ta, hogy a kiráj ijen mög ijen hejre röndölte! Asz'on'ta a kocsmárosné, hogy nė búsûjon, hanem kérje el a Lukácstû (a sekrestyés neve) a kûcsot, mikô gondôja, hogy gyün föl a l'ány: szala'gyon föl a kórusba!

Êmönt a katona a l'ány sírjához, oszt' mikô észrevötte, hogy é'fél van, êszalatt a templomba, a'kô fő'szalatt a kórusba, oszt' kilesték az Ördögök, oszt' oda útasították a l'ányt. A'kô, a mint êmönt a templomba, csapkotta a templom ajtaját, oszt' êmönt âra az oltár felé; addég a katona kiszalatt, oszt' oda szalatt a sírhon, akkor belefekütt a koporsóba. A'kô, mikô mönt viszsza a l'ány, asz'on'ta: Édös szívem, szép szerelmem, gyere ki! eszt mon'ta 3-szô, oszt' kigyütt a katona, oszt' nem bántotta a l'ány, hanem êmönt a koporsóba, oszt' lėzárta a koporsót: réz koporsó vôt. A katona mög êmönt az Ördögöket agyonütni, oszt' kar'dal agyonverte ûket.

(Fölső város.)

13.

A czigány kiráj.

Vôt a világon, hun nem vôt, mikô még sok kiráj vôt ėgy' országba', vôt ott ėgy' kiráj, oszt' az eleresztötte mind a katonáját. Vôt ėgy' czigány katona mög ėgy', magyar katona, összszebarátkosztak, oszt' êmöntek útazni. Beértek a másik kirájnak a birodalmába oszt' nem vôt pé'zük, sémmijük, osz'tán nem birtak önni. Osz'tán bekű'tte a czigány katona a magyar katonát, hogy kérjön a kirájtû pé'szt, hogy vögyenek eleségöt.

Mikô bemönt, asz'onygya: Kiráj ő fölsége, a'gyon úti szükségöt! Kérdöszte a kiráj, hogy vitéz vôt-ė? Vôtam bizony, enynyi mög enynyi csatába' vôtam! Hát képön mersz-ė vágni? Asz'onygya a magyar katona: Még ha ő fölségét bántanák, hát még aszt is agyonszúrnám! A'kô asz'onygya: Gaz embör vagy tė, nem vôtá' vitéz! Osztán 25-öt vágatott r'á. A'kor, mikor kimönt a magyar katona, a czigány katona kérdöszte: Mit kaptá', pajtás? Asz'onygya 25-öt! Én mög 30-at kérök, pajtás!

Mikô bemönt, asz'onygya: Kiráj filsíge, a'gyon úti szisígėt! Vôtá'-jė vitéz? fijam! Vôtam bizsony! Hát képön mersz-é vágni? Asz'tán asz'onygya: Hágy hájjám? nė monygya csák ké'cző' sé'! Osz'tán képön vákta ké'czör a kirájt. Asz'onygya: Dėrék embör vagy fijam! Nagy vendégségöt adott neki. Osz'tán 6 órakor bekésérték ėgy' templomba, ottan vôt a kirájnak ėgy' elátkozott L'ánya. Ėgy'

Digitized by Google

embör asz'onygya: ű', de jó vacsora lösz ebbű' a nagy L'ánybû a czigánynak! Asz'onygya: Hâl'gâs', — — — — — — —! Kinyitották az ajtót, belükték, a'kô hujángatott. È'czör elébe ál't az Őrző anygyala, asz'onygya: Fijam, csiná'j e'vê a krétávâ égy' várat a mökkorába tê belefésrz; jó lösz, ha êgy' kicsit nagyob' lösz is! 11 órakkor mögnyílt a templom palla'tya, lèeresz'ködött a nagy L'ány tüzes lánczon, csupa fekete vôt mindöne, hujángatott a nagy L'ány; asz'onygya a czigány: Új, — — — — — — — — örző anygyal! hun vagy? A'kô imátkozott, oszt' égy' óra felé êtünt a nagy L'ány. Mikô világosodott, oda mén a kûcs l'ukhon, hogy majd jár âra valaki, oszt' szól néki, hogy nyissa ki az ajtót! Hallotta, hogy gyünnek, a kiráj vitte a koporsót, hogy majd beletöszik a czigánynak a csonytyát; mikô bemönt a kiráj, kiugrott a czigány, asz'onygya: Háb, — — — — — — —, eszt töd' mög!

A'kô mögfrustukolt oszt' alutt a czigány délig, mikô fő'kő'tötték: övött-ivott, mögén' lefeküttt; mögvacsorált 6 órakor, mögén' nem akart bemönni a templomba. Elébe ál' égy' embör, asz'onygya: Ü, de jó vacsorája lösz ebbű' a nagy L'ánybû a czigánynak! Asz'onygya: Hâl'gâs' — — — — — — —! Mögén' belükték, sétált a templomba', elébe ál't az Őrző anygyala: Fijam, úgy tögyé' mint tènnap! Az előtt a kép előtt csinált égy' várat, osz'tán mikô lèereszködött a nagy L'ány, a'kô mán térgyig fehér vôt, osz'tán hujángatott, hogy az ű apja nem kű'dött neki vacsorát, kapkodott a czigányhon, de ja kréta váron belű' nem möhetött. Mögén' hujángatott a czigány: Juj'! Őrző anygyal, — — — — — — — — —! hun vagy? Mikô êmût égy' óra, a'kor êtünt a nagy L'ány. Mikô világosodott, mögént oda mönt a kûcs l'ukhon, mögén', mikô gyütt a kiráj, mögént kiugrott, osz'tán asz'onygya a czigány: Háb, — — — — —, kiráj, eszt töd' mög ni! Mögén' nagy vendégségöt adott neki a kiráj.

Osz'tán mögén' bekésérték, osz'tán maga bemönt, sétált az ajtóba', kinyitották, bemönt; sétált, elébe ál't az Őrző anygyal: Tudod mit, fijam! ha lèesik égy' koporsó, fekügy' bele! A'kô sétált a templomba', 10 órakor lèesött a koporsó, osz'tán a'kô belefeküttt, 11 órakor lèereszködött a nagy L'ány tüzes lánczon, osztán csupa fehér vôt, hujángatott égy' órájig, hogy az apja nem kű'dött neki vacsorát, osz'tán 1 órakor belefeküttt a nagy L'ány a koporsóba, osz'tán hízelködött neki, hogy nè fé'jön nem bánti mán! elaluttak mind a ketten. Mikô vitték a koporsót, látták, hogy a templom közepin lè van ereszködve égy', nagy koporsó, oszt' benne fekszik 2 cseléd; oda möntek, hát látik, hogy a kiráj L'ány mög a czigány, hát nem is kő'tötték föl űket, hanem nagy, muzsika szóval gyüttek, oszt' mögesküttek, oszt' kiráj lött a czigány.

Oszt' êmönt a kirájnévâ è'czör sétálni, a kertbe möntek,

Digitized by Google

é'czör csak elébe ál't égy' Öreg Embör, asz'onygya: Fijam, nem a tijed ez a L'ány! Hát hogy? Hát fele az enyim, fele a tijed! Osz'tán kérdöszte, hogy mi' csinyá'janak vele? Asz' mon'ta: Vágd két felé! Osz'tán nagyon kurázsis vôt a czigány, kettőbe vákta, osz'tán a Gonosz kiugrott a L'ánybû n y ú l képibe', oszt' êszalatt, az öreg Embör mög öszszecsinyá'ta a két fél testöt, oszt' aszt a n y u l a t mögfokta oszt' êvitte. Ez az öreg Embör az Őrző anygyala vôt, ott hatta űket; még 7-czörte szöbb aszszony lött, mint az előtt vôt. Oszt' az előtt sė' vôt czigány kiráj, de ezután sė' lösz.

(Fölső város.)

14.

Az elátkozott, király leány.

Vôt a világon égy' kocsmárosnak két fija, az é'gyiket úgy hîták, hogy János, a másikat mög Istvány. Asz'on'ta az apjuk mindönkinek, hogy ebbű' a Jancsibû ojan gazdag embör lösz, abbû a Pistábû mög ojan szögény embör lösz, hogy önni valója sė' lösz!

Osz'tán möghallották, hogy a kirájnak van égy' l'ánya, ê van átkozva: két Sárkány köszt van; oszt' a kiráj aszon'ta, hogy a fél királyságot is od'a'gya, ha kimöntik a l'ányát. Osz'tán a'kô êmönt az öregeb': a János fija, taná't nagyon sok Hanygyát, lėült önni, oszt' a morzsát is êsöpörte, hogy a Hanygyák nė szöhessék fő', mög öszszegázolta mind a Hanygyát; oszt' mögén' taná't égy' tóba' 12 Kácsát, a' közé mög behajított égy' küvet; osz'tán oda ért a várhon, a hun az a kiráj l'ány vôt, ütötte nagyon az ajtót, hogy nyissák ki! Oszt' kinézött égy', öreg a'szony égy', kis ablakon, asz'onygya: Mit akarsz? Asz'onygya: A kiráj l'án't akarom kimönteni! Kivitt néki égy' zsák, sárga kását oszt' kidű'tötte oszt' asz'on'ta: Fijam, eszt szöd' öszsze mind, a'kô kimöntöd. Osz'tán szötte öszsze, osz'tán a zsákbû mind kimászott: a h a n g y a v ô t a s á r g a k á s a.

Más nap mögén' kivitt az öreg aszszony 12 arany kûcsot, osz'tán belevetötte égy', nagy tóba: No, fijam, eszt szöd' ki! Lėvetköződött, kereste, de nem bírta mögtaná'ni. Kimönt az öreg aszszony: Mögtaná'tad-é? Nem taná'tam én!

Harma' nap mögén' rugdosta az ajtót, az öreg a'szony mög beeresztötte, oda vezette a kiráj l'ány elébe, a' mög 2 Sárkány köszt űlt, oszt' mi'nyája égy'forma ruhába vôt ő'töszködve, oszt' kérdöszte az öreg a'szony: Mijik itt a kiráj l'ány? Asz'on'ta, hogy a jobb kéz felű', az a kiráj l'ány, a másik kettő mög a Sárkány! Osz'tán mögfokta a 2 Sárkány, oszt' kivákta, oszt' behorkatt a fő'd, oszt' ênyelte.

Digitized by Google

Várta otthun az apja, de nem gyütt, osz'tán asz'on'ta, hogy: Mos' mán möny' ê tė, Pista! Oszt' mönt, oszt' csak tarisznya vôt a hátán; elő'tanál ė'cző' nagyon sok Hanygyát, oszt' lėült a Hanygyák közé, oszt' a morzsát ott hatta; oszt' oda ért a nagy tóhon, benne úszkált 12 Kácsa, mögén' lėült önni, oszt' ott hatta a morzsát, oszt' a Kácsák kigyüttek, fölötték, mögén' belemöntek úszkálni; osz'tán oda ért ėgy' várhon, oszt' ojan fényös vôt: mint a nap, asz' gondolta, hogy ott a nap, osz'tán a'kô ottan mögál't az ajtóba', ė'cző' ėgy' öreg a'szony kinéz, asz'onygya: Mit kereső', fijam? Ki jakarom mönteni a kiráj l'án't! Asz'tán kivitt néki ėgy' zsák, sárga kását, oszt' a'szon'ta: Szöd' bele eszt ėgy' szömig, mind! Rakta bele, mászott ki! E'cző' gyütt a sok Hanygya, minynyája vitt ėgy' szömet oszt' mind bele vitték ėgy' fél nap alatt; oszt' bevitte a kását.

Oszt' mögén' kivitt 12, arany kûcsot, belevetötte a tóba: Fijam, esztet kifogod ma! szöd' ki mind! Oszt' nem tudott úszni, lėült a tó partyára; ė'czör hozi a 12 Kácsa a 12 kûcsot, oszt' mind lėrakták elébe, osz'tán bemöntek a vízbe, ű mög a kûcsokat fő'-fűszte a karjára oszt' vitte a várhon. Kinéz az öreg aszszony: Kifoktad fijam? Ki bizony! Jô van, gyere mos' be!

Mögén' közébet' vôt ta kiráj l'ány, a két szélső mög a csúnya Sárkány vôt, oszt' az öreg a'szony kérdöszte, hogy: Mijik a kiráj l'ány? Oszt' mögmutatta, oszt' az öreg a'szony adott neki ėgy' kardot; asz'onygya: Szúrd körösztű' aszt két Sárkányt! Oszt' az ė'gyik nagyon könyörgött, hogy nė báncsa! Nem kögyelmezök én néköd! m'ė' kénlódtattad eszt a kiráj l'ányt? A másik mög êszédült, oszt' annak mög a kezit mög a lábát lėvákta, oszt' belevetötte ėgy' kútba.

A'kô mögha'lotta eszt a kiráj, oszt' nagy lakodalmat készítött, od'atta a l'ányát mög a fél kirájságot.

Oszt' êmönt a bá'tyát mögkeresni, elért ėgy', nagy Órijáshon, ojan vôt, hogy 2 öles vôt, akkora szája vôt: mint a keminczének a szája, oszt' ėgy' mázsás vôt a foga; osz'tán asz'on'ta: Mit kereső' itt tė, haszontalan férög? mer' minygyá' befallak! Mikô be akarta falni, hát tűbű' vôt a ruhája, osz'tán a kar'dal körösztű' szúrta, osz'tán mikô be akarta falni a tűk mögszurkálták, mingyá' möghalt, ott vôt János is. No János! mit kereső itten? Oszt' haza vitte, oszt' nagy vendégségöt adott.

(Fölső város.)

15.

Leves Jancsi.

Vôt a világon, hun nem vôt, vôt ėgy' a'szonynak ėgy' fija, osz'tán az a'nyának asz'on'ta, hogy varjon pogácsát, süssön tarisz-

Digitized by Google

nyát! Osz'tán êmönt útazni, oszt' ėgy', nagy erdőhön ért, oszt' ėgy' fárû lėszólalt a Kigyó, osz'tán asz'onygya neki: Leves Jancsi, vigyé' engöm haza! Osz'tán fő'nyúlt ėgy' nagy doron'gal, osz'tán az a Kígyó fő'mönt, oszt' rátekerődzött a nyakára, oszt' vitte haza felé Leves Jancsi a kígyót . . . . .

Oszt' Leves Jancsi kérdöszte, hogy: Meszsze van-ė még, a huvá viszlek? A hun van a, a hun az a tűz ég! Osz'tán, mikô mönt, elébe ál't ėgy' Disznó, — ê vôt átkozva a grófnak a fija, — asz'on'ta neki: Leves Jancsi, huvá mégy? Asz'on'ta neki: Eszt viszöm haza, jė! Asz'on'ta neki a Disznó: Nė vidd haza, mê maj' bajod lösz, mint mi nékünk! Nem bánom én, êviszöm! Osz'tán mögén' elébe ál't ė', nagy Ló, asz'onygya: Huvá viszöd eszt a kígyót? Asz'onygya: Haza! Nė vid' haza, mê majd mögösznek! Bánom is én, ha mögösznek is! A Ló is ê vôt átkozva: a kirájfi' vôt. Osz'tán mögén' elébe ál't ė', nagy Bika, az is ê vôt átkozva, osz'tán kérdöszte tűle, hogy huvá viszöd eszt a Kígyót? Asz'onygya: haza! Nė vid' haza, mê münket is elátkozott! A nagy Bika gróf vôt. Osz'tán asz'onygya: Nem bánom én, ha elátkoznak is! Oszt' mönt, mönt, möndögélt, asz'onygya: Meszsze van-ė még? Amott van ėgy' tűz, ott van! No addég êviszlek! Ott vôt a vára az apjának, vôt ottan 12 ől, osz'tán möntek, de az utolsón nem akarták beereszteni a kirájhon, osz'tán bejutott a l'ány: a Kígyó, mon'ta az apjának, hogy nyissa ki az ajtót! Osz'tán az úton mögmon'ta a kígyó, hogy sėmmit sė' kérjön az apjátû, csak éppen aszt a nagy abroszt, a mėjiket, ha kiterít, sok étel lösz rajta! Od'atta az apja néki, osz'tán a'kô lėtötte a kígyót a díványra, mikô lėtötte, mögrászkôdott, osz'tán l'ány lött belüle, a vár mög mögújult. A'kô még többet is adott a kígyók kirája: még 16 szekér pé'szt mög 1, regöment lovas katonát, gyalogossat mög 2 regömöntöt, 1, üveg hintót.

Oszt' elő'mönt a hintó, utá'na a szekerek, oszt' elő' jis lovas katonák möntek mög hátû jis, ôdalvást mög a gyalogossak möntek. Mikô mán közel értek a városhon, a hun lakott a Leves Jancsi a'nya, a'kô êkű'dött elöre 20 katonát ló háton, — oszt' ėgy' Órijás is vôt velük. — Oszt' abba' a városba' lakott a földes uraság, osz'tán a'kô mö'kérte a l'ányát. Mikô nem akarta od'anni, az Órijás mögfokta a háznak az oszlopját oszt' öszsze akarta dű'teni a házat. Az uraság mög könyörgött neki, hogy nė dű'cse öszsze a házát, inkább od'a'gya a l'ányát!

Oszt' haza möntek, nal lakodalmat csaptak, osz'tán kiterítötte aszt a hoszszú abroszt oszt' a 4 sarkát behajtotta. Mikô jô laktak, minygyá' muzsikáltak, mindė'gyik sarkán vôt ėgy' muzsikás banda; oszt' az egész országba' ők löttek a leggazdagabbak.

(Fölsö város.)

Digitized by Google

16.

A vörös sipkás.

Ėgy' kirájnak vôt ėgy' fija oszt' sė hogy sė' bírt mögházasonni: sok, szép, kiráj l'án't mö'kért, de mind, mikor mán az esküdőre akartak mönni, mind möghalt, utôjára sėnki sė' mert hozzá mönni. Az apja mög az a'nya mög a tes'vérjeji nagyon búsultak, hogy sė hogy sė' birják mögházasítani; êmöntek a kápolna elébe, ott lėtérdepöltek, oszt' imátkosztak; âra mén ėgy' öreg Embör, oszt' kérdöszte, hogy mijé' ijen szomorújak? Hon nė vônánk szomorújak, mikô a fijunkat sė hogy sė' bírjuk mögházasítani? akár hány l'ány mönt vôna mán hozzá, mikô esküdőre möntek, mind möghaltak. Asz'on'ta az öreg embör: Maj' segítök én a szomorúságukon, csak jó szó'fogadó-jė, a fijuk? mer', ha nem, a'kor nem birok segíteni! Asz'on'ták, hogy szó'fogadó. Asz'on'ta nékik, hogy kű'gyék ê hônap, este felé itt lögyön; csak nė lögyenek ám szomorúk, hoty ha a fijuk pár hônapig oda lösz!

Más nap êmönt oszt' a fijú, oszt' asz'on'ta néki az öreg embör: hoty ha mén, az eledelit mög a ruháját ėgy' Kûdússal cserélje el, osz'tán mög az úton tanál ėgy', Vörös sipkás embört, a' lösz az ű szolgája, oszt' térgyepő'jön lė előtte, oszt' úgy tögyön, mint a' monygya, szót foga'gyon néki; asz'tán útnak bocsá'totta, el is mönt.

Mén, mén, elő'tanáli aszt a Kûdúst, köszön néki, a'val mén továb', êfelejtötte, hogy a'val még a ruháját is ki köl' cserélni, mán ėgy' napi járásra is êhatta, a'kô jutott az eszibe, hogy ki köllött vôna a ruháját cserélni, kapta magát viszszaszalatt, osz' utôérte, oszt' kicserélte vele mindönit.

Mén, mén, möndögél, elő'taná'ta aszt a Vörös sipkás embört, lėtérgyepölt előtte, imátkozott; nem hatta imátkozni, asz'onygya: Kėj fő', gyere! tudom én mán mit akarsz! Mönnek möndögélnek, nagyon éhes vôt a kiráj fi', oszt' éretlen gyümölcsöt öttek; ė'cző' csak elérte űket az eső, asz'onygya a Vörös sipkás Embör, hogy akár hogy' esik, csak nė boszszankogygyon, csak bízzon az Istenbe! Alig hogy aszt kimon'ta, hogy bízzon az Istenbe, ė'czörre kiderű't: szép, napos üdő lött.

Mönnek, möndögélnek, elértek ėgy' erdőbe, ott nagyon nagy eső vôt, villámlott, ott vôt ėgy', kubik gödör, abba bele akart húzódni a kiráj fi', akkor éppen a villám belecsapott abba a gödörbe, ha a'kor ê nem kapi a Vörös sipkás, a'kor vége az életinek, êkapta, asz'onygya: Látod, először möntöm mög az életödet!

Mönnek be'jebb az erdőbe, látnak ėgy' ballangót, asz'onygya a Vörös sipkás: No ha ezön körösztű' mögyünk, a'kô vége lösz

Digitized by Google

minden bajunknak! Körösztül is értek szörönczséssen, é'czörre mögláttak aszt a palotát, a mijiket kerestek: három l'án't pillantottak mög benne, a le'kisebb vôt a lekszöb'. Asz'onygya: Nészd, a le'kiseb' lösz a tijed, a'! hanem vigyázz! a mint én parancsolom, úgy tögyé', mert, ha nem úgy töszö', a'kô nem lösz a tijed! Osz'tán asz'on'ta néki, hogy mö'nyön be, itten sok gyümö'cs van, de é'gyet sé' vögyön lé, mer' ha lévösz, a'kô: jaj! Bemönt, mikô gyütt ki felé, nagyon éhös vôt, nem ál'hatta ki, hogy égy' szömet fö' né vögyön a fö'drű', fö'vött égy' szömet, é'czörre ott termött a Vörös sipkás, oszt' êhajította; asz'onygya: M'é' vötted té esztet fö'? Asz'onygya: Nagyon éhös vôtam! Asz'tán égy' darab, száraz kinyeret adott néki, hogy né lögyön ojan nagyon éhös. Bemöntek mind a ketten, az a l'ány mögterítött nékik, mög ágyat vetött nékik, lefeküttek; a Vörös sipkás adott néki égy' kûcsot, asz'on'ta, hogy: Az a l'ány, ha bemén, oszt' mög akar ölni, csak fordícsd mög eszt a kûcsot, oszt' nem bír mögölni! Bemönt a l'ány, mögfordította a kûcsot, nem birta mögölni, kimönt; bemönt másoczô, mögén' mögfordította a kûcsot, mögén' nem birta mögölni; mikô mán harmaczô mönt be, a'kor mögén' mögfordította a kûcsot, mögén' nem bírta mögölni, a'kô mán hozzá hîtta, oszt' mö'kérdöszte, hogy hozzá mén-é? Nagyon szép legény lött a kiráj fi', oszt' a l'ány nagyon örült, hozzá mönt.

Más nap röggel útnak vötték magukat, êmöntek; oszt' aszt a Vörös sipkást mög aszt az Embört, a ki mögmutatta, hogy hogy házasothat mög, magához vötte oszt' csak úgy tartotta, mint az apját.

(Fölső város.)

17.

A szárnyas, király fiú.

Vôt a világon égy', kiráj kisa'szony mög égy', kiráj fijú, osz'tán a kiráj csináltatott a l'ányának a toromba föl é' szobát, osz'tán ottan vôt é', nagy, zö'd koszorú, osz'tán mikor a' mán hervatt, a'kor járt oda a szeretője, osz'tán a szeretőjinek vôt 2 szárnyája. Mikor mán egész' el akart hervanni a koszorú, a kiráj kisa'szony apja fö'mönt a toromba, oszt' a kiráj kisa'szony szeretője mán ott vôt, osz'tán kiszál't az ablakon, oszt' az é'gyik csizmáját ott hatta; a'kô tutta mög, az apja, hogy szeretője van a l'ányának. — Osz'tán a'kor a szeretője leszál't égy' erdőbe, ottan vôt abba' az erdőbe' é', szép ház, a' tele vôt nagyon szép ruhákkal.

Más nap a kiráj tudakolta a csizmadijákná', hogy ki csizmája ez? Asz'on'ták a csizmadiják, hogy ûk még nem láttak ojan csizmát. Osz'tán a kiráj asz'on'ta a kocsissának, hogy fogjon be!

Digitized by Google

osz'tán kimöntek az erdőbe, mikô kiértek, a'kô mon'ta neki: No tė kocsis, tė itten á'já' mög, addig innen nė möny' ê, még én ebbű' a házbû ki nem gyüvök! maj' mögnézöm mi van ebbe' a házba'? Bemönt az első házba, ottan nem vôt sėmmi sė'; bemönt a második házba, ottan vôt 2 ágy, 2 szék, 1 asztal mög ėgy' sifonér, mögéntelen ėgy' 'porhėjt; bemönt a harmadik szobába, ottan vôt ėgy' kájha, asz'tán a kiráj fi' írt ėgy' ijen kis asztalon (az asztalra mutatott), a kis patkán pedig a csizmája vôt, hát eszt mögláti a kiráj: No, ė hun van az én l'ányomnak a szeretője! ė hun van a másik csizmája! Osz'tán asz'onygya a kiráj fi': Id' a'gya-ė néköm a maga l'ányát? Nem adom oda, hanem tégödet is agyonlű'lek mög a l'ányomat is! Asz'onygya a kiráj fi': Né lű'jön agyon, hanem kössön öszsze, osz'tán vessön lė a toromnak a tetejibű'!

Úgy is vôt, öszszekötötték, lélükték a toromnak a tetejibű'; a'kô nagyon lüvő'dösztek mög muzsikáltak, a'kor a kiráj fijú mög a l'ány êszál't, kijabáltak utánna: Gyű'jön viszsza, nem lüvik agyon! De ők êmöntek a legénynek az apjához, osz'tán lėszál'tak ėgy' erdőbe, mê nagyon ê vôtak fáradva; âra mönt ėgy', öreg, Kûdús embör annak mon'ták, hogy: ôgyon el bennünket! Osz'tán az öreg embör, elôta, osz'tán a kiráj legény mon'ta neki, hogy mö'nyön el az apjához, osz'tán monygya, hogy gyű'jenek fijákėrâ, mer' itt van a l'ány is, osz'tán hozzanak önni valót, mer' maj' êvesznek éhön! Êmönt a szögény embör, asz'on'ta a kiráj a szögény embörnek: No tė, szögény embör, ha igaz lösz a mit mondô, a'kor adok neköd ėgy' falut ojant, hogy lösz benne mindön. Hát asz'tán csak ugyan igaz vôt, adott neki mindönt a mit ígért, a kiráj fijút mög haza hoszták, oszt' êjárták a lakodalmat.

(Tobány.)

18.

János mög a Jakabok.

Vôt a világon ėgy' János nevű legény forma oszt' a tes'vérjeji mind Jakabok vôtak, oszt' Jánosnak nem vôt ögyebe, mint ėgy', mindön tudó Macskája; mönt, mönt, möndögélt a'val a Macskával, bemönt ėgy' házhon a konyhába, oszt' látta, hogy ott rétes mög sült tyúk van. Nem bántott ott a konyhán sėmmit sė', hanem êmönt, előtaná'ta annak a háznak a gazdáját, a' mög kérdöszte tűle: Mit viszö', hé'?! Asz'onygya: Mindön tudót. Gyere hozzánk, maj' mögnézzük: mit tud? Osz'tán êmönt hozzá, oszt' kérdöszte: No, lássuk, mit tud ez a macska? R'átötte János az asztalra, oszt' r'áütött, a macska nyėrvogott, oszt' asz'on'ta János, hogy a macska asz'on'ta, hogy oda ki' rétes van. Osz'tán mö'kér-

Digitized by Google

döszte még, hogy még mit tud? R'áütött János a macskára, a macska nyérvogott; hát asz'on'ta, hogy még oda kint sült tyúk is van. Asztat is behoszta annak az embörnek a felesége, oszt' mögötték oszt' kérdöszték: Hogy adod, hé'?!

Nem aláb':
Három ló,
Hat akó
Bor! Mögvötték.

Mönt János haza felé, mikô mán haza ért, az embör is elő'vötte, végigverte a macskát, de a macska nem szólt sémmit sé', mán agyon is ütötte, de még sé' szólt. Haza mén János, kérdöszték a Jakabok: Hun vötted, hé'?! Tehén bűré'! Azok is mi'nyájan lévákták a tehenüket, aszt' bevitték a pijaczra; oda mén égy' embör, kérdözi: Hogy az a tehén bűr? Asz'onygyák:

Nem aláb':
Három ló,
Hat akó
Bor!

Asz'tán sénki sé' kérdöszte többet, hogy m'é' möntek a pijaczra?

Haza möntek, Jánosra nagyon haraguttak, agyonütötték a feleségit, osz'tán János bevitte a pijaczra, oszt' fölá'lította, vött elébe tűt mög czérnát, mint ha árulna, ű mög meszszirül leste; oda mönt égy' embör, kérdöszte, hogy: Mi ez? A' mög nem szólott, a'kô fő'lükte, János mög oda szalatt, osz'tán asz'on'ta annak az embörnek, hogy: Hogy merted té agyonütni a feleségömet? mos' má' becsukatlak! Asz'onygya az embör: Jaj, csak né csukass be, inkáb' adok 600 forintot! Oszt' nem csukatta be.

Haza mönt, oszt' mögmutatta, hogy mit kapott, a m'é' agyonütötték a feleségit; azok is minygyá' agyonütötték a feleségüket, osz'tán bevitték a pijaczra, oszt' becsukták űket 2 esztendőre. Osz'tán kiszabadultak, oszt' nagyon haraguttak Jánosra. Vôt Jánosnak égy' puttonya, asz'tán a Jakabék tele hányták izével, oszt' a'val János êmönt útazni.

Bemén égy' kirájhon, kért tűle szá'lást, a' mög adott néki; asz'on'ta: Ebbe' sok kincs van, né báncsák! A kocsisok mög nem ál'hatták oszt' bántották, rö'gelre üres vôt, János mög bemönt a kirájhon, hogy az ű drága kincsit êvötték, oszt' asz'onygya a kiráj: Jó lösz-é tele adom ezüs'tel? Asz'onygya János: Nem köl' neköm! No hát, ara'nyal adom tele! János mög êvötte oszt' haza vitte, oszt' kérdöszték, hogy hun vötte aszt a sok pé'szt? Asz'onygya: Azé' kaptam, a mi a puttonyba' vôt.

Azok is minygyá' tele rakták a puttonyukat oszt' kivitték a pijaczra, osz'tán becsukták űket 5 esztendőre; mikô kiszabadultak, Jánost égy' hordóba belefenekölték, oszt' létötték a Duna par-

Digitized by Google

tyára, oszt' ők mög êmöntek a dôgukat végezni; János mög asztat kijabálta a hordóbû:

Éb löszök Budán,
Nem löszök kiráj!

aszt kijabálta 3-szô, âra mén égy' juhász, asz'on'ta: Löszök én! löszök én! Osz'tán kifenekölte Jánost a hordóbû, oszt' János mög ûtet befenekölte.

Asz'tán a'kor a János annak a juhásznak a juhával êmönt, oda möntek Jakabék, oszt' belevetötték a Dunába, oszt' asz'on'ták: Szögény Jánost viszi a Duna vize! Mikor mán belevetötték, meszszire láttak égy', ojan embört, mint János, juhokat hajtani, utôérték, a' vôt a János; kérdöszték: Hun vötted tê ezöket a juhokat? Asz'on'ta, hogy a Duna fenekin, krajczár darabja. Osz'tán mögörültek, osz'tán a legöregeb' Jakab asz'on'ta: Maj' én mék bele, oszt' maj' ha intök, gyertök utánnam! Osz'tán kapálôdzott, rászta a fejit, oszt' gondolták, hogy intöget, utá'na möntek, oszt' nem bírtak kigyünni, oszt' most is ott vannak Jakabék a Duna fenekin, János mög vött házat, oszt' gazdag embör lött.

(Fölső város.)

19.

A jávor fáról.

Hun vôt, hun nem vôt, vôt a világon égy' kiráj, annak vôt 3 l'ánya, kimöntek a gyöpre füvet szönni; asz'on'ta az apjuk, hogy a möjikőjük leghamaréb' tele szödi a garabojját, annak vösz szép, új ruhát, osz'tán a le'kiseb' hamaréb' teli szötte; asz'onygya az öregebbik: Öjjük mög! Asz'onygya a másik, a m'ik az öregeb' után lött: Nê öjjük mög, tögyük a kocsi vágásba! Oszt' az öregebbik mögölte, êtemették a kocsi vágásba.

Azután kinyő'tt az a kis l'ány jágér fának, âra hajt rö'gel a kanász, lêvágott égy' ágat, a'bû csiná't furuját. Hajtotta haza a disznókat, fújja, asz'onygya:

Fújjad, fújjad kis kanászka!
Én is vôtam kiráj l'ányka,
Kiráj l'ánybû jágér fácska,
Jágér fábû furujácska.

Osz'tán mögha'lotta a kiráj, êkérte tűle, osz'tán a'kô fûtta, asz'onygya:

Fújjad, fújjad édös atyám!
Én is vôtam kiráj l'ányka,

Digitized by Google

Kiráj l'ánybû jágér fácska,
Jágér fábû furujácska.

Osz'tán od'atta a feleséginek, fûtta, asz'onygya:

Fújjad, fújjad édös anyám!
Én is vôtam kiráj l'ányka,
Kiráj l'ánybû jágér fácska,
Jágér fábû furujácska.

Osz'tán od'atta a nényinek, fûtta, asz'onygya:

Fújjad, fújjad én nénécském!
Én is vôtam kiráj l'ányka,
Kiráj l'ánybû jágér fácska,
Jágér fábû furujácska.

Osz'tán od'atta az öregebbiknek, a ki mögölte, de a' nem akarta fûni, mon'ták neki, hogy csak fûja! fûtta, asz'onygya:

Fújjad, fújjad én hóhérom!
Én is vôtam kiráj l'ányka,
Kiráj l'ánybû jágér fácska,
Jágér fábû furujácska.

A'kor az a l'ány oda vákta az ajtóhon, oszt' szétrepett a furuja, a'kor még szöb' l'ány lött, mint az előtt vôt. A'kor osz'tán aszt a nényit kivégeszték, a möjik mögölte.

(Tobány.)

20.

M'é' nincs a csirkéknek bírójuk?

Hun vôt, hun nem vôt, vôt a világon égy', csirke bíró, vittek hozzá é' pár csirkét, osz'tán annak ítélte, a ki többet fizetött; mögént êvittek másik párt, mögén' annak ítélte, a ki többet fizetött; a' mán nem hatta jóvá, osz'tán êmönt a macska bíróhon, a macska bíró viszszaítélte neki. — Osz'tán mögén' vittek neki másik párt, asz'tán mögént annak ítélte, a ki többet fizetött, a'kor osz'tán kicsapták onnan, osz'tán êszögényödött a csirke bíró. A csirkéknek mos' má' nincsen bírójuk; azûta szét-széjelöttek, így má' most nincsen bírójuk, az a'nyuk tarti ûket, az a bírójuk, a kakas mög az édös apjuk, osz'tán parancsol nekik, még lé nem vágják.

(Gajgonya.)

Digitized by Google

21.

M'é' van a kecske békák kirájának az ôdalán púp?

Hun vôt, hun nem vôt, vôt a kecske békáknak kirája; ki üsmeri a kecske békáknak a Kiráját? Osz'tán a szögény gyer'ök kimutatta a kecske békák kiráját, hogy möjen a kecske békák kirája, osz'tán kapott érte 100 forintot. Osz'tán tanácsot kért a kecske békáknak a kirájátû, hogy hová tögye a 100 forintot? Osz'tán a kecske békák kirája asz'on'ta, hogy majd êrejti! Od'atta neki a 100 forintot, osz'tán lényelte a 100 forintot, osz'tán nem bírta mögemészteni, osz'tán púp maratt az ôdalán; osz'tán a ki mögláti, mögüsmerheti a kecske békák kiráját, mert ârû üsmerni mög a kecske békák kiráját: hogy púp van az ôdalán.

(Gajgonya.)

22.

A róka mög a farkas.

Fogott a farkas égy' ludat, a róka mög csírkét; a farkas elő' mönt, a róka mög utá'na. A róka kérdöszte: Hunnan viszöd tè a ludat? Tápérû! Oszt' a lúd kiszá'lott a szájábû.

Azután a farkas kérdöszte a rókát: Hunnan viszöd, róka koma a csírkét? Viczi-miczi Mintszentrű'!

Emöntek osz'tán az erdőbe, osz'tán a róka ötte a csírkét; azután asz'on'ta a farkas, hogy a'gyon neki is belüle! Asz'on'ta a róka: Minek eresztötted ê a ludat?!

(Tápé.)

23.

A róka és a farkas.

Vôt a világon égy' farkas mög égy' róka, osz'tán lefeküt a róka a kocsi útra, âra mönt égy' kocsis, fő'vötte a sarogjába, ottan vôt 3 sajt, osz'tán a nyakába vötte a róka, leugrott vele osz'tán êszalatt. Asz' mon'ta a farkas a rókának, hogy hun vötted a sajtot? Asz' mon'ta a róka; Gyere csak, maj' mutatok én neköd sajtot! Êmöntek osz'tán égy' tóhon, é'czaka vôt, a hôd a vízbe sütött, oszt' asz'on'ta: Ha kiiszod eszt a vizet, a'kor ott lösz a sajt alatta! A'kô hozzá fogott a farkas, nem bírta kiinni, beteg lött bele.

Digitized by Google

Osz'tán êmöntek êgy' lakodalmas házhon, ott muzsikáltak, csak muzsikáltak; ê'czõ' csak asz'on'ták: Még szöbben muzsikálunk, ha föleresztenek âra a pallásra, a mêjikön a tyúkok mög a rétesök vannak! osz'tán fölereszt ötték; mikô jô laktak, léugrottak oszt' êszalattak.

Szalattak, taná'tak êgy', nagyon högyös karót, asz'on'ta a róka: Nem birod eszt átugrani! Osz'tán átugrotta a farkas. Hát emígy, háttal ugord át! At akarta ugorni a farkas, oszt' a karó belemönt a hasába; asz'on'ta a róka: Rázzad magad, maj' kigyüsz! Még be'jeb mönt, a'kô asz'on'ta a róka:

Atyának, fijúnak!
Régön kínosztalak:
A m'ê' mögötted a csikót,
A mêjik nem is vôt.

(Fölsõ város.)

24.

A ki bírja az marja.

Égy' embörnek vôt êgy' kecskéje mög êgy' tyúkja, a tyúk fõ'mönt a fára, a kecske mög lédült a fa mellé, oszt' oda mönt a farkas, oszt' a tyúkot kesz'te léhîni, a kecskének mög a nyakát léharapta. Esztet oszt' möglátta êgy' róka, oda mönt, a'kô mög a rókávâ ál't szömbe; a róka dudált neki, a farkas asz'on'ta, hogy: Tánczôj is! Oda mönt êgy' ló, az möglátta a farkast mög a rókát, a ló kesz'te ûket rugdosni, osz'tán a farkas fölugrott a zôrára oszt' a róka mögfokta a farkát, oszt' lêfektették a fõ'dre, osz'tán szétszötték.

Osz'tán möglátta êgy' vadász ûket, osz'tán möglûtte ûket.

Osz'tán kérdöszte a másik vadász, hogy hogy a'gya ûket? a rókának mög a farkasnak a bûrit? Oszt' elatta 20 forinté' a kettõt.

(Fölsõ város.)

25.

Ebül gyült: ebül megy.

A farkas nagyon éhös vôt, csiná't sárbû kinyeret, osz'tán beken'te mé'zel, êmönt a csordáshon, hogy a'gyanak azé' êgy' bornyût; asz'on'ták: Nem adunk mink, hanem eregy' a csikósokhon, maj' azok annak êgy' csikót! Osz'tán azok attak érte êgy' csikót; osz'tán asz'on'ta: Addég nem szabad mögszegni eszt a kinyeret,

Digitized by Google

még a högyön át nem érök! Mikor átért, mögszekték a kinyeret, látták, hogy sárbû van a kinyér; osz'tán keresték a farkast, de nem taná'ták sė hun sė', a'kô êmöntek haza.

Oszt' mindön nap hordott a farkas a csikónak füvet mög vizet. — Osz'tán êgy' róka a színbe' vôt êgy' kosár alatt; — osz'tán asz'on'ta a farkas a csikónak: Addég sènkit sė' eresz' be, még az én vastag hangomat nem ha'lod! Asz'tán a róka az ablakra mönt, osz'tán asz'on'ta:

Csikó, csikó,
Nyis' ki az ajtót!

A'kô kinyitotta az ajtót, osz'tán mögötte.

(Fölsö város.)

26.

A farkas és a kecskék.

Vôt a világon êgy' kecske mög 6 fija, êmönt a kecske a vízé' mög fűjé', asz'on'ta a kecske a fijajinak, hogy sènkit sė' ere'szetök be, csak a mijiknek fehér a körme! Eszt a farkas ha'lotta oda mönt: Fijajim, nyissátok ki az ajtót! Nyûcsd föl a lábodat, maj' mögnézzük: mijen a körmöd! A'kô fö'nyûtotta a körmit oszt' asz'on'ták: Tégödet nem eresztünk be, mê nem tė vagy a mi anyánk!

A'kô mögharagudott a farkas, êmönt a bôtba tűjé' mög czérnájé', asz'tán bevarta a körmit fehérre, osz'tán mögint êmönt, oszt' fö'nyûtotta a körmit, látták, hogy tarka a lába, nem eresztötték be.

Még jobban mögharagudott a farkas, êmönt a bôtba lüszté' mög tojásé', a'kô öszszegyúrta oszt' befehérítötte a körmit, azután mögént fö'nyûtotta, asz'tán örű'tek a kis kecskék, hogy az a'nyuk; osz'tán mögláttá'k, hogy a farkas a'! A'kor êszalattak elö'le, 4-et mögövött, 2 mög êbût a kemönczébe.

Lėfekütt a farkas, haza mönt az a'nyuk a kecskéknek, osz'tán bögött az a'nyuk. Osz'tán kiszalattak a kis kecskék, ütötték a farkast, kihasították a hasát, osz'tán küvet raktak a hasába, oszt' bevarták. Oszt' êmönt a farkas a kútra inni, oszt' mind a torkára szalatt a kű, oszt' beleesött a farkas a kútba.

(Fölsö város.)

27.

A kis kanász mög a farkas.

Hun vôt, hun nem vôt, vôt a világon égy', kis kanász, osz'tán az erdö szélibe' lakott, osz'tán a farkas oda mönt, osz'tán be-

Digitized by Google

kéredzött, asz'on'ta: Ereszd be, kis kanász, a fejemet! Asz'on'ta a kis kanász: Nem eresztöm én, mert mögösző'! Nem öszlek én, csak eresz' be! Beeresztötte a kis kanász; asz'tán asz'on'ta: Ereszd be a dérèkamat! Nem eresztöm én, mer' a'kô mögösző'! Nem öszlek én, csak eresz' be! Beeresztötte a dérèkát; a'kô asz'onygya mögén': Eresz' be a faromat! Nem eresztöm én, asz'onygya, mê mán a'kô mögösző' egészen! Nem öszlek én, csak eresz' be! Beeresztötte a farát is, a farka még kin' maratt; asz'onygya: Eresz' be a farkamat! Nem eresztöm én, mê mán a'kô mögösző' egészen, tisztára! Nem öszlek én, csak eresz' be! Asz'tán beeresztötte a farkát; a'kô asz'onygya a farkas: A'gyá', kis kanász, szalonnát, kinyeret! Adott neki szalonnát, kinyeret, a'vâ beült a kuczkóba. Asz'tán a kis kanász kimönt, kifúrta a kemönoze falát a kuczkó iránt, osz'tán fôralt è', nagy üst vizet, asz'tán lèfôralta a szőrit a farkasnak, asz'tán kiszalatt, fő'mönt êgy' fára.

Asz'tán a kis farkas is kimönt, ordított, oda mönt 3 héján 100 farkas, fő'ágaskottak êgymás tetejire, osz'tán 3 héja vôt még, hogy ê nem érték. Osz'tán ordított mind a 3 héján 100, osz'tán oda mönt 3, osz'tán fő'ágaskottak êgymás tetejire, a mint nyúlt a kis kanászé', a kis kanász asz'on'ta: Fôró vizet a kopasznak! Asz'tán a kis kopasz kiugrott alóluk, osz'tán mind agyonverődött, csak a kis kopasz maratt. Asz'tán a kis kanász lègyütt, elatta a bűrüket, kapott érte 100 forintot, osz'tán êmulatta êgy' kocsmába', osz'tán mikô haza mönt, még kinyere sè' vôt, osz'tán möghalt; osz'tán a kopasz farkas mög mögdöglött. Ha még tovább élt vôna, az én mesém is hoszszabb vôna.

(Gajgonya.)

28.

A vén kutya.

Hun vôt, hun nem vôt, vôt a világon êgy' embör, annak az embörnek vôt êgy' kutyája, az a kutya mán nagyon öreg vôt, hogy mán nem bírt harapni, csak ugatni; è'czör az embör kin' ál't a ház előtt a feleségivel, asz' mon'ta az embör, hogy ű aszt a kutyát agyonlüvi, mer nem biri a húst rágni! Oszt' a felesége könyörgött neki, hogy nè lű'je agyon! de az embör nem ál't r'á hanem csak a mellett vôt, hogy agyonlüvi. A kutya eszt hal'gatta, nagyon szomorú vôt, hogy ütet mán agyonlüvik.

Oszt' kimönt az erdőbe a farkashon, mon'ta neki, hogy mit mondott a gazdája, hogy agyon akari lű'ni! Asz'on'ta neki a farkas, hogy nè búsûj sèmmit! maj' segítök én a bajodon, hanem mit ácz'? A kutya oda ígérte neki a gazdája bárá'nyát, mögêgygyesztek; asz'onygya a farkas: Majd, ha a gazdád kigyün a feleségivê,

Digitized by Google

oszt' kihozik a kis gyer'ököt is, a'kô oda a bukorba lêtöszik, tê mög maj' fekügy' a bukor másik felére, én mög majd fölvöszöm a gyer'ököt, beszaladok vele, tê mög gyere utá'nam, én mög majd lêtöszöm valahun, oszt' tê mög hoszd viszsza az erdő szélire, asz'tán majd nem lösz bántásod! Úgy is töttek, mikor a gazda kihoszta a kis gyer'ököt, a farkas êlopta, az apja mög az a'nya nagyon sírt utá'na; êcczö' csak látik ám, hogy hozi a kutya a kis gyer'ököt, asz'tán haza hîták a kutyát, minygyár' jô tartották: fösztek neki kását kôbá'szal, osz'tán kihosztak êgy' párnát mög êgy' dunnát, osz'tán jó hejet csiná'tak a kutyának.

Jó dôga vôt most' mán a kutyának, mán asz' gondolta, hogy sémmi baj sincs, hát gyün ám ê'czö' a farkas a bárányé'! hát a kutya ugat-ê? Ugat ám! anynyira ugatott, hogy a farkas mögszalatt, asz'tán a mint szalatt a farkas, aszt kijabálta, hogy: Mögá'já', gyere csak ki még êcczör az erdőbe, maj' möglakolsz a'kô!

Hát a kutya nem mert maga kimönni az erdőbe, nem taná't mást, êgy' 3 lábú, sánta macskát, a'val oszt' kimönt az erdőbe. Mán meszszirűl látta a farkas mög a vad disznó, hogy gyünnek, nem tutták sê hogy sé' êtaná'ni hogy mi ja? Aszt gondolták, hogy êgy', nagy küvet gurít, oszt' a'val a kar'dal, — a macska farkával, a kit asz' gondoltak, hogy kard, — hogy a kar'dal mög lêvági a nyakukat. Nagyon féltek, a vad disznó êgy' ba'langó alá bújt, a farkas mög êgy' fára mönt föl, osz'tán, mikô oda értek, nem taná'tak sênkit sê', keresgéltek ott sokájig, êcczö' mögláti a macska, hogy a vad disznó az ôrávâ mozgati a par'ét, a macska oda ugrott, nagyon beleragaszkodott az ôrába, mê asz' gondolta, hogy egér. A vad disznó sivalkodott: Au, au! A hun van a bűnös a fán! én nem bántottam sênkit sê'! A'kô a vad disznó êszalatt, viszsza sê' nézött többet; aszt a kutya mög a macska fő'nésztek a fára, mögláttá'k a farkast, a farkas mög mögszégyölte magát oszt' öszszebarátkozott vele. Még most is élnek, ha mög nem haltak.

(Fölső város.)

29.

A haramia tanya.

Vôt, hun nem vôt, vôt a világon êgy' a'szony, annak vôt 364 lúgya, êgy' nagyon sovány vôt kösztük, êcsapta közűlük. Mén, mén, möndögél, elő'taná't êgy' tűt: Hová mén kend, lúd bácsi? Êmék vándorlani. Én is êmék! Gyere, szurká'j utá'nam! Mén, mén, möndögél, elő'taná't êgy' tojást: Hová mén kend, lúd bácsi? Êmék vándorlani. Én is êmék! Gyere no, gurûj utánnam! Mén, mén, möndögél, elő'taná't êgy' rákot: Hová mén kend, lúd bácsi? Êmék

Digitized by Google

vándorlani. Én is êmék! Gyere no, mász' utá'nam! Mén, mén, mõndögél, elő'taná't égy' macskát: Hová mén kend, lúd bácsi? Vándorlani. Én is êmék! Gyere no, nyèrvogj utá'nam! Mén, mén, möndögél, elő'taná't égy' hollót: Hová mén kend, lúd bácsi? Vándorlani. Én is êmék! Gyere no, szá'j utá'nam! Mén, mén, möndögél, elő'taná't égy' csikót: Hová mén kend, lúd bácsi? Êmék vándorlani. Én ís êmék! Gyere no, nyerîcs utá'nam. Mén, mén, möndögél, elő'taná't égy' bikát: Hová mén kend, lúd bácsi? Vándorlani. Én is êmék! Gyere no, bögjé' utá'nam! Mén, mén, möndögél, elő'taná't égy' partot, lêültek pihenni.

Ott vôt égy' fa, fő'kű'tte a macskát: Eregy' föl a fára, hogy hun lácz' világosságot! Lêgyütt a macska, kérdöszte tűle, hogy hun látott világosságot? Asz'on'ta neki, hogy nem látott; fő'kű'tte a hollót, asz'on'ta néki, hogy: Möny' fő' odájig, a möddig fő' birsz szál'ni! Lêgyütt a holló oszt' kérdöszte tűle: Láttál-è világosságot? Láttam. Hun láttá'? Asz'on'ta: Amott: égy', kis ház fölött.

Mönnek, mönnek, addig mönnek, hogy elő'taná'ták a kis házat, a mijik fölött világosság vôt, osz'tán benézött a lúd az ablakon. — Abba' ja kis házba' 6 haramija lakott; osz'tán a hollót fő'kű'tte a kéménybe, a tojást mög a tüszhejre, a csikót mög a konyha ajtóba, a tűt mög a türű'közőbe, oszt' a rákot mög a vödörbe, a bikát mög a kis kapuba. Aszt a lúd beszál't, betörte az ablakot, elôtotta a gyèrtyát, oszt' paprikást öttek a haramiják, oszt' belecsapta a lúd a szárnyát a paprikásba, oszt' becsapkotta ûket, osz'tán nem láttak. Égy' haramija szalatt a vödörbe mosdani, a mint mosta a kezit, lévákta a rák az ûját; szalatt türű'közni, a'kor mög a tű szúrta mög; szalatt tüzet gyûtani, a'kor mög a tojás kilűtte a szömit; szalatt a kéménybe a húsé', ott mög a holló csípte mög; szalatt ki a konyha ajtón, a csikó úgy mögrukta, hogy még! Osz'tán mind ki akart szalanni, a bika úgy mögdöfte ûket, hogy möghaltak. Osz'tán öszszehîtta a lúd mind önni, csak a tojás nem öhetött, öttek, osz'tán ittak, lêfeküttek még most is alszanak, ha fő' nem keltek.

(Fölső város.)

30.

A bot és a bak.

Êmönt apám a vásárra
Fél pé'zê, más fél pé'zê . . .;
Hej, daru dárom!

Oda mönt az a bot,
Mêgütytye aszt a bakot,

Digitized by Google

A mėj bakot apám a vásárba'
Fél pé'zê, más fél pé'zê . . . ;
Hej, daru dárom!

Oda mönt az a tűz,
Mėgégetytye aszt a botot,
A mėj bot mėgütytye aszt a bakot,
A mėj bakot apám a vásárba'
Fél pé'zê, más fél pé'zê . . . ;
Hej, daru dárom!

Oda mönt az a víz,
Elôtya aszt a tüzet,
A mėj tűz möggyûtya aszt a botot,
A mėj bot mėgütytye aszt a bakot,
A mėj bakot apám a vásárba'
Fél pé'zê, más fél pé'zê . . . ;
Hej, daru dárom!

Oda mönt az a bika,
Mögigya aszt a vizet,
A mėj víz elôtya aszt a tüzet,
A mėj tűz möggyûtya aszt a botot,
A mėj bot mėgütytye aszt a bakot,
A mėj bakot apám a vásárba'
Fél pé'zê, másfél pé'zê . . . ;
Hej, daru dárom!

Oda mönt az a puskás,
Mėglű'je aszt a bikát,
A mėj bika mögigya aszt a vizet,
A mėj víz elôtya aszt a tüzet,
A mėj tűz möggyûtya aszt a botot.
A mėj bot mėgütytye aszt a bakot,
A mėj bakot apám a vásárba'
Fél pé'zê, más fél pé'zê . . . ;
Hej, daru dárom!

Oda mönt az a karvaj,
Szétszögygye aszt a puskást,
A mėj puskás mėglű'je aszt a bikát,
A mėj bika mögigya aszt a vizet,
A mėj víz elôtya aszt a tüzet,
A mėj tűz möggyûtya aszt a botot,
A mėj bot mėgütytye aszt a bakot,
A mėj bakot apám a vásárba'

Digitized by Google

Fél pé'zê, más fél pé'zê . . . .;
Hej, daru dárom!

(Madarász tó.)

31.

Krisztus Urunk ételt kér.

Mikô Krisztus Urunk a fő'dön járt, êcczö' êmönt égy', gazdag embörhön, bíróhon, kért tűle ételt, nem adott néki; osz'tán êmönt a szomszé'gyáhon, a' mög nagyon szögény embör vôt, attû jis kért ételt, az adott néki krumplit. Mikô ónni akartak, mögáldotta Krisztus Urunk, oszt' so' sé' fogyott ki a tálbul, mindig töb' lött. Krisztus Urunk êtünt; möglátta eszt a szomszé'gya: hogy so' sé' fogy ki a tálbul.

Másnap é'pen ojan embört látott a szomszéd, oszt' êhítta, hogy álgya mög a krumpli levessit! ha mögálgya: kap tűle pé'szt; oszt' úgy alkuttak, hogy előre a'gya oda a pé'szt. Od'atta néki a pé'szt, êmönt, oda vitték a nagy tál ételt az asztalra, ű ült legbelűl; osz'tán a'kor áldotta, áldotta, ötték is mög áldotta is; oszt' úgy áldotta, hogy mind kifogyott mán.

É'czör aszt kérdöszte tűle a bíró: Ken' vôt ottan a szomszédba'? Asz'ongya: Én bizon'! Hát az enyimet m'é' nem áldi kend mög? Asz'onygya: E' nem jó krumpli! Igy oszt' êfogyott a krumplija, a szögény embörnek mög mindég vôt.

(Fölső város.)

32.

Krisztus Urunk hálást keres.

Mikó Krisztus Urunk a fő'dön járt oszt' a tanításba' êfáratt, bemönt égy' gazdag embörhön hálást keresni, oszt' a gazdag embör kizavarta; oszt' akô átmönt a szomszé'gyáhon, e' mög beeresztötte, vôt neki égy', kis levesse oszt' mögötték. Mikô mögötték, beszélgettek oszt' lêfeküttek.

Más nap korán röggel asz'on'ta Krisztus Urunk a szögény embörnek, hogy mutassa mög a búzáját! oszt' Jézus fő'gyûtotta; a'kô Jézus fő'nézött az égre oszt' mingyá' nagyon sok szép búza lött, nem is köllött neki kicsépölni. Mikô a gazdag embör látta, hogy ég, örült neki, hogy most a szögény embör házát êvöszi, mer' tartozott a szögény embör a gazdag embörnek 20 forin'tal. Jézus a'kô êtünt.

Más nap, mikor átmönt a gazdag embör hát látta, hogy sok mindöne van; asz'on'ta, hogy agygya mög a pé'zit! Hát a szögény

Digitized by Google

embör adott el búzát oszt' kifizette. A gazda embör mikô haza mönt ű's möggyûtotta a szalmáját, oszt' mindöne mögégött, csak égy' bo'tya maratt mög oszt' a'val mög êmönt kûdulni. Oszt' a'kô este még a szögény emberhön mönt, attû kért égy' darab kinyeret, a' mög adott neki.

(Fölső város.)

33.

Krisztus Urunk és a szegény ember hídja.

Mikor Krisztus Urunk a fő'dön járt, vôt égy' embör, annak vôt égy' fija, osz'tán a házuk előtt vôt égy', nagy yíz, azon a nagy vízön Krisztus Urunk Szen' Pétörrel sűrűn átjárt. Ecczör a szögény embör mög a fija áttő'tötte a vizet, hídat csiná'tak, oszt' oda, a híd alá, kijárt hal'gatódzni, hogy mit beszélnek az embörök? Az első nap mikor Krisztus Urunk âra mönt Szen' Pétörrel, asz'on'ta Kisztus Urunk Szen' Pétörnek: Mit érdemöl az az embör, a ki eszt a vizet áttő'tötte? Asz'on'ta Szen' Pétör, hogy ojan pipát, a ki mindég ég; hogy ojan dohány zacskót, a kibű' soha ki nem fogy; mög hogy ojan kulacsot, a mel'ik soha ki nem fogy. Osz'tán mög is atta Krisztus Urunk neki.

Asz'tán másnap mögén' alá ült a hídnak, asz'tán mögént aszt kérdözi Krisztus urunk Szen' Pétörtűl: Mit érdemöl az a szögény embör, a ki eszt a tő'tést csiná'ta, hogy a vízbe nem köl' mönni? Asz'on'ta neki Szen' Pétör, hogy ojan kinyeret, a ki soha ê nem fogy, mög ojan bicskát, a ki soha ê nem törik, mög hogy ojan kasza küvet, hogy ha végig húzi écz'ör, minygyá' élös lögyön. Aszt is mö'kapta a szögény embör fija.

Harma' nap mögén' alá ült a hídnak, asz'tán Krisztus Urunk mögént âra mönt Szen' Pétörrel, mögént asz'on'ta, Krisztus Urunk Szen' Pétörnek, hogy mit érdemöl az a szögény embör, a ki aszt áttő'tötte? Szen' Pétör asz'on'ta, hogy ojan fő'det, a ki mindég teröm, télön-nyáron, mög hogy ojan fát, a ki mindég termi a gyümölcsöt, mög hogy ojan kemönczét, a ki mindég meleg. Mög is atta Krisztus Urunk a szögény embörnek.

Osz'tán mögházasodott a fija, osz'tán 12 bandistát fogattak, osz'tán most is áll a lakodalmuk, ha mög nem haltak.

(Gajgonya.)

34.

A vadász.

Hun vôt, hun nem vôt, vôt a világon égy' vadász, annak vôt 4 kutyája, é'gyiket hîták: Antalnak, másikat hîták: Bélának,

Digitized by Google

harmadikat hîták: Szivarnak, negyediket: Kesejnek; kimöntek vadászni, oszt' nagyon sok vadat lűttek, szeké'rê hor'ta a szolgája a vadakat. A gazda kin' maratt, tüzet gyûtott, léfeküt, âra mönt égy' török, öszszekötötte, mögláncolta a vadászt; asz'onygya: Pogány török! minek lánczoltá' mög engöm? A kutyák haza szalattak, hîták a szolgát, oszt' a szolga utôérte a törököt, fő'thön vákta r'átérdelt, osz'tán elôdoszta a gazdáját.

Más nap kimöntek, vadásztak, a'kor mög nagyon sok, török katona gyütt, oszt' az a két embör ojan vitéz embör vôt, hogy aszt a sok embört mind szétverte, 4 maratt hírmondó; a'kor mögén' haza möntek.

Oszt' más nap mögén ki akartak mönni, oszt' a vadász felesége mon'ta, hogy nė mö'nyenek ki, hogy hát ha valami baj éri űket! Nem hal'gattak a szóra, oszt' kimöntek, nagyon sok vadat lűttek, oszt' égy' medvét lűttek utôjára, oszt' égy' nagy oroszlányra r'ászalattak a kutyák oszt' mögfokták életten, oszt' êvitték az erdőbe a gazdájukhon; a gazdájuk nem lűtte agyon hanem istrángot kötött a szájába, oszt' mögkötötte égy' fához. Nem sokára gyütt oszt' nagyon sok török; a kiráj fölült az oroszlányra, a szolgája mög égy' kutyára, oszt' úgy harczoltak a csatába', oszt' mögin' győsztek oszt' 6 maratt hír mondó; a'kor haza möntek. Oszt' tél vôt, a medvét, a mejiket möglűttek, mögnyúszták oszt' csináltatott a bűribű' bundát, oszt' abba' mönt vadászni, a'kor csak kardot vittek mög nyílt mög kutyákat mög aszt az oroszlán't; a'kor mög még több török gyütt, oszt' be jis kerítötték aszt a 2 embört mög a kutyát, oszt' a kutyákat hatták magukra, hogy azok üssék a törököket: neki mönt az oroszlány oszt' mögütött a farkává 32-t, mind elesött, a kutyák mög agyonütöttek 20-at, oszt' úgy szétverték, hogy csak 7 maratt mög.

Akkor haza möntek osz'tán sok katonát szödetött öszsze az a vadász, osz'tán Kolozsvárt akarták bevönni, kérdöszték a törököktű' hogy kimönnek-ė szépen abbû a várbû? mert, ha nem mönnek ki, úgy szétverik, hogy ė' sė' marad! Asz'on'ták a törökök: Gyertök be no a várba! de nem mertök?! Égy,' nagy kés vôt náluk, kivákták a vár kapuját, akkor mi'nyájan berohantak, szétverték mind a törököt; oszt' 4 ács vôt kösztük, oszt' a 4 ács becsinálta minygyá', oszt' égy' török sė' möhetött ki a'kor. Mikor ki akarta a török vezér tűzni a zászlót, oda ugrott a 4 kutya mög az oroszlány, oszt' neki möntek. Azok mög mán kevesen vôtak, mögatták magukat oszt' êmöntek Török országba, oszt' nagyon kijabálták, hogy: A törökök győsztek! a törökök győsztek! Asz'tán mögha'lották eszt a magyarok, êmöntek Török országba, mikô Török ország szélin vôtak, a'kor mögpihentek: 4 hônapig pihentek, az oroszlány mög a kutyák elő'möntek. Hát égy', török vezér elébük gyütt oszt' lė akarta vágni az oroszlán't, oszt' a lovának a

Digitized by Google

fejit vákta le, oszt' a lova agyonnyomta a török vezért. Oszt' ojan sebössen möntek, hogy 3 hónap alatt êvötték Török országot, oszt' fölkeresték az erdőket, oszt' á'latokat taná'tak, oszt' a kutyák nagyon sok á'latot foktak öszsze, mind mögötték a kutyák a hôt testöket, oszt' haza möntek.

Oszt' a vadász, a ki kiráj vôt, nem sokára beteg lött, oszt' az orvosok kiráját kihîták, mög akarta gyógyítani a kirájt, de nem bírta, a'kor égy' orvos taná'kozott, asz'on'ta, hogy ű mög biri gyógyítani! Oszt' mögpróbálta, oszt' möggyógyította, a'kor aszt, a ki elsőb' gyógyította, az orvost agyonütötték, hármas koporsóba tötték: fa koporsóba, ólomba mögéntlen vasba, oszt' êtemették.

(Tobány.)

35.

A katona és a legény szeretője.

Vôt a világon è', szögény embör, annak vôt égy' l'ánya, oszt' a l'ányának vôt è' szeretője, mindég este járt hozzá. E'czör êmönt hozzá égy' katona hálást kérni; asz'on'ta a l'ány: Itt möghálhat! hanem az apja estére haza gyün, pörölés lösz! Asz'onygya: Nè fé'jön sèmmit, maj' beszélök én a maga apjával! A'kor este êmönt hozzá a szeretője is, osz'tán lêfeküttek; é'czör csak gyün ám az apja, zörget a l'ány kinyiti az ajtót, a szeretője mög a katona bebûtak az ágy alá, a'kor oszt' a l'ány minygyá' sütött-főzött. Az apja adott neki pé'szt, hogy mö'nyön el a bôtba! oszt' êmönt, hozott riskását mög tojást, a tojást mögsütötte cziczmarának, a riskását mög mögfőszte levesnek, osz'tán öttek. A l'ány oda ült az ágy elébe égy', kar'székre, hogy majd a szeretőjinek a'gya be az ételt; osz'tán a katona is benn vôt az ágy alatt, mikô nyûtotta be a sült hústmög mindönt, hát a katona mindég êkapta a l'án' kezibű' mer' közeléb' vôt, osz'tán a l'á'nak a szeretője kérte a katonátû: A'gyá' hé'! Hát! Mögén' nyûti be a bort, mögén' asz'onygya: A'gyá' hé'! Hal'gas' mê minygyá' kilüklek az ágy alû! Osz'tán mikô vége vôt az övésnek, kibût az ágy alû a katona oszt' mö'kérte szépen, hogy nè báncsák mög főzzenek, égy', nagy üst, fôró kását levessen! A'kor osz'tán beöntött az ágy alá, osz'tán möghalt a l'á'nak a szeretője.

(Fölső város.)

Digitized by Google

Csali mesék.

1.

(Ha valakit erőltetnek, hogy meséljen s nem akar, akkor elkezdi:)

Vôt ėgy' tyúkom, tojott ė'gyet, tojjon-ė még?

A ki erőltette: Tojjon!

Az erőltetett: Nem mondom én, hogy tojjon hanem: vôt ėgy' tyúkom, tojott ė'gyet, tojjon-ė még?

(Így folytatják mind addig, míg végre megelégszik a mesével: a ki erőltette a másikat.)

(Tápé.)

2.

Vôt a világon ėgy' gója,
Hoszszú vôt az ôra,
Belemönt a tóba,
Ott maratt az ôra.
Hoszszú vôt . . . .

(Tápé.)

3.

Vôt a világon ėgy' gója,
Lėmönt a lévaji tóra,
Mög oda, mög viszsza,
Mög oda, mög . . . . .

(Fölső város.)

4.

Vôt a világon ėgy' embör,
Szaká'la vôt kendör,
Betakarta lepedőbe,
Kivitte a temetőbe;

Két kis kutya húszta,
Három macska nyúszta.
Betakarta lepedőbe,
Kivitte a . . . . . .

(Tobány.)

5.

Vôt a világon ėgy' tót,
Csinált ėgy' véka orsót,
Vitte odáb', tötte lė,
Oszt' mindėg szaporodott.
Vitte odáb' . . . . . .

(Fölső város.)

Digitized by Google

6.

Vôt a világon, hun nem vôt, vôt ėgy' pujka, a pujka pityörgött, oszt a többiek möntek utá'na, osz'tán fő'szál't ėgy' fára, osz'tán mikô valaki gyütt, r'ászál't a fejire, oszt' lėszál't a fő'dre, mög fő'szál't a fára. Osz'tán mikô valaki gyütt . . . . .

(Tobány.)

7.

Vôt a világon ėgy', kidűlt-bedűlt kemöncze,
Még is ojan kendörmagos pogácsa sült benne:
Hogy âra mönt ėgy', czigány gyer'ök,
Egy' csöp' ünge eleje sė' vôt,
Még is mind êvitte benne.
Még is ojan kendörmagos . . . . .

(Fölső város.)

8.

Vôt ėgy' embörnek hoszszú, pipa szárja, a másiknak mög ėgy', szőke malaczcza; ha annak hoszszú, pipa szárja nem vôt vôna, a'kô vôt vôna neki szőke malaczcza, de mivel hogy hoszszú pipa szárja vôt, nem vôt szőke malaczcza. Emennek mög hogy szőke malaczcza vôt, nem vôt hoszszú pipa szárja; ha ennek hoszszú, pipa szárja vôt vôna, (Itt megáll, mutató újját a homlokára teszi, mint ha nagyot s nehezet akarna mondani.) nem vôt vôna szőke malaczcza; de mivel hogy szőke malaczcza vôt, nem vôt hoszszú, pipa szárja. Hm, hm! ha annak hoszszú pipa szárja nem vôt vôna. . . . . (Igy okoskodik, míg öszsze nem szidják.)

(Fölső város.)

9.

Vôt a világon ėgy' embör, fölmönt a pallásra szántani, osz'tán ott vôt ėgy' láda, asz' gondolta, hogy pé'z van benne, osz'tán egér vôt benne, osz' lėvetötte a pallásrû. Annak a kis egérnek hoszszú, de nagyon hoszszú farka vôt, ha a dėrėka hoszszabb lött vôna, mint a farka: az én mesém is hoszszabb lött vôna!

(Gajgonya.)

Digitized by Google

10.

Vôt a világon égy' fa, a tunnanon tunnan vôt, az innenön innen vôt, a korpa kazalokon tunnan vôt, az üveg högyekön innen vôt, azon lebögött égy', rosz szoknya, az a szoknya ojan rosz vôt mán, hogy alig vôt mán belüle; ha a szoknya hoszszab' vôna, az én mesém is hoszszab' vôna.

(Madarász tó.)

11.

(A kinek nem hagynak békét, erőltetik, hogy meséljen, az azt mondja a másiknak: „Ne' meröd mindig asz' mondani: én is!" Ha válalkozik reá, akkor reákezdi:)

Hun vôtam, hun nem, êmöntem az erdőbe,
„Én is!"
Kiváktam égy' fát,
„Én is!"
— — — —
„Én is!"
Oda hîtam a malaczokat,
„Én is!"
Öttek.
(Ha nem gondolkozik:) „Én is!" (míg ellenkezőleg azt mondja:)
„Té's is!"

(Madarász tó.)

12.

Égy' a'szon'nak vôt 3 fija, é'gyiket hîtták: Vajnak, a másikat: Sajtnak, a harmadikat mög: Üstnek; osz'tán éhös vôt az a'szony, beteg vôt mán májé', kű'di a Vajat, hogy hozzon néki májat, mê möghal! A vaj asz'on'ta: Én nem mék, mê elolvadok! A' nem mönt, kű'tte a Sajtot. Én nem mék, mê engömet mögösznek! A' sé' mönt, osz'tán kű'tte az Üstöt, a' mög asz'on'ta: Én nem mék, mê éngömet mög êlopnak! Osz'tán asz'onygya az a'szony: No mögá'jatok kutyák! maj' êmék én, de nem kaptok belüle! Kimönt az a'szony a temetőbe oszt' kivötte égy' hôtnak a máját, mög is főszte, mög is ötte.

Lêfeküttek oszt' a Hôt embör oda mönt az ablakra, oszt' kijabálta: Jajjaj májam! jajjaj májam! jajjam májam! Kű'di az aszszony a Vajat: Eregy', nészd mög, ki van az ablakon? A Vaj kimén az ablakon, viszszagyün, asz'onygya: Sénki sé'! Csak monygya a Hôt embör: Jajjaj májam! jajjaj májam! jajjaj májam!

Digitized by Google

Kű'di a Sajtot: Eregy' ki Sajt, nészd mög ki van az ablakon? Kimén, viszszagyün, asz'onyga: Sénki sé'! Mögén' hujángati: Jajjaj májam! jajjaj májam! jajjaj májam! Kikű'tte az Üstöt: Eregy' ki té Üst! nészd mög ki van az ablakon? Asz'onygya: Sénki sé'! Nem möntek ki, mögén' hujángati: Jajjaj májam! jajjaj májam! jajjaj májam! Asz'onygya az a'szony: No, maj kimék én! Kimönt, oszt' nem látta mán az ablakná', látta, hogy a kút ágasná' lé van húzódva, oda mönt, oszt' asz'on'ta a Hôt embör: (Ekkor a mellette levő felé kap, mire ez megijed.) Té ötted mög a májam!

(Fölső város.)

Digitized by Google

Tanálgatós mesék.

Násznagyosak:

1.

Kán'án mönynyegzőbe' ki vôt a mönyaszszony? ki vôt a vőlegény? ki vôt a násznagy?

(Mönyaszszony vôt: Rébika aszszony, a vőlegény vôt: ifijú Tóbijás, a násznagy: öreg Kelemöny.)

2.

Hány balha fér égy' latra?
(Égy' sė', mert lėugrik.)

3.

Hány font a hôd?
(Égy' font, mert négy fėrtáj.)

4.

Ki vágott az anynyán fát?
(Ádány vôt az Isten első emböre, aszt fő'dbű' teremtötte, Ádány fát vágott a fő'dön, a' vôt az anynya Ádánynak.)

5.

Láttál-ė mán l'uk né'kű' húst?
(A tojáson nincsen l'uk.)

6.

Möddig löhet mönni égy' jó lovon?
(Hát csak a fejitül a farkájig.)

7.

Micsoda á'lat az, a kinek kívül van a csonytya?
(Hát a rák.)

Digitized by Google

8.

M[illegible] az [illegible] a [illegible]?

[illegible]

9.

Mikó tört az ördög ágat?

(Akkó tört a z ördög ágat, mikó a z öreg T[illegible]nak vót 9 fija, oszt nagyon szëgënyek vótak. az öreg T[illegible] kérte az Istent, hogy az ördögöt, hogy vigye el [illegible]. Bementek ëgy [illegible] csárdába mind a kilenczen, az ördög rájuk verte a csárdát, mind a kilencz meghalt; így tört az ördög ágat.)

10.

Mié tötték az alsóvárosi torom tetejibe kakast? mié nem tyúkot?

(Azé, mé a tyúk tojik, oszt' a tojása léesik, oszt' összetörik.)

(Felső város.)

Vegyesek:

11.

Alul ojan, mint ëgy' szűrű.
Fölül ojan, mint ëgy' födő?
(Száraz malom.)

12.

Alul ojan, mint ëgy' kád,
Fölül ojan, mint ëgy' tál?
(Kemöncze.)

13.

Ojan hejön forog, mint ëgy' alma,
Ojan térségöt foglal el, mint ëgy' marha?
(Ajtó.)
(Gajgonya.)

14.

Fa négy lába,
Fa kalapja,
Bűr a nyaka?
(Kulacs.)

Digitized by Google

15.

Tizénkét vadász êmönt vadászni, möglűttek 12 ruczát,
Kiki möglűtte a magájét, még is 11 êrepült, hogy löhet az?
(Egy' embört: Kikinek hîtak, az möglűtte a magájét, a többi nem lűtte mög, azoké êszál't.)

(Madarász tó.)

16.

A szögényök êhajîtyák,
A gazdagok kendőbe rakják?
(Nyál.)

17.

Azé' kű'dött anyám aszszony;
A'gyé' ken'tök sivinyítót-savanyítót!
Libé-lábé lajtorja,
Söprű, pemét csatorna,
Töke bele csuszszan?
(Üres hordó, mikor a lopótök belecsuszszan.)

18.

Az az embör, a mi nem embör, bemönt abba a kertbe, a mi nem kert, úgy mögütötte aszt a madarat, a mi nem madár, égy' kűvê, a mi nem kű, hogy minygyá' lêesött a fárû az a fa, a mi nem fa; mi a'?
(Pap, temető, bűr egér, kűköröszt darabja, köröszt fa.)

19.

Csomó, csomó mög csomó,
Csomó fölött égy' farka?
(Nád.)

20.

Égy' embör fő'd hátán, fa tetejin, fő'd alatt mögötte a m'ék a világon sê' vôt, hogy löhet-e?
(Egy' disznó êvetélt oszt' égy' embör mögsütötte a malaczot, a kalapjába pedig fő'det tött, osz'tán fő'mönt égy' fára, ott mögötte; így történt, hogy a fő'd hátán, fa tetejin, fő'd alatt vôt.)

21.

Erdőn nyől, parton születik, vízbe' él, tűzbe' hal mög?
(Hajó.)

Digitized by Google

22.

Ha bánytyák, szuszog,
Ha nem bánytyák, koczog?
(Sün disznó.)

23.

Ha ütik, jajgat,
A huvá mén, ott marad?
(Szög.)

24.

Hányat lép a veréb égy' esztendőbe'?
(Egygyet sė', mert ugrik.)

25.

Hogyan esik az eső?
(Vizessen.)

26.

Hogyan röpül a tarka tyúk a pallásra?
(Tarkán.)

27.

Hogy birná' égy' óra alatt 100 zsömlét mögönni, mög fél akó bort möginni?
(Hát a fejedre tönné égy' órát!)

28.

Hol szokás mögszegni a kinyeret?
(A hun van.)

29.

Hová mönt Krisztus urunk 12 esztendős korába'?
(A tizénharmadikba.)

30.

Hun nem vôt még az Úr-Isten?
(Az utolsó ítéletön.)

Digitized by Google

31.

Kettő jár, kettő ál',
Kettő ėgymásnak
Ellenségire jár?
(Az ég mög a fő'd ál', a nap mög a hôd jár, a víz mög a tűz ėgymásnak ellenségire jár.)

32.

Két fél kinyér: ėgy' egész,
Félnek fele: negyed rész;
Mönynyi a'?
(Anynyi a'!)

33.

Magát mögöszi,
Zseböd üresíti?
(Gyėrtya.)

34.

Melyik a legnagyobb tál a világon?
(Toron-tál.)

35.

M'é' nem mosik a tejet?
(Azé', mer' a né'kül is fehér.)

36.

M'é' néz hátra a farkas, ha kergetik?
(Mê hátul nincs szöme.)

37.

M'é' varják a zsákra a fôtot?
(Hogy lė nė essön.)

38.

Mi a piros, mi a vörös?
(Piros az alma, vörös a hajma.)

39.

Mi' csinyál a l'ány mikor 16 esztendős?
(A tizenhetedikbe fordul.)

Digitized by Google

40.

Mi' csinál az Isten, mikô esik az eső?
(Sarat.)

41.

Micsoda fának nincs árnyékja?
(A tré-fának.)

42.

Micsoda két l'uk az, a möjik êcczörre szelel?
(A pipa, mikô fúvik: mert a száj is szelel mög a pipa is.)

43.

Micsoda madár vöszi a hasára a házat?
(A légy, mikô fő'felé szál', hasávâ van a pallatnak.)

44.

Mi feketéb ba varjúná'?
(Hát a talla.)

45.

Mijé' esik az eső?
(Mê lajtorján nem gyühet.)

46.

Mijen fa van legtöb ba zerdőbe'
(Görbe.)

47.

Mijen kű van legtöb ba vízbe'?
(Vizes.)

48.

Mikor van a mônár a malomba', a lopó mög kívű' van?
(Mikor a mônár a malomba' van, a keze mög kívű' van.)

49.

Mikor van a magyar égy' akaraton?
(Mikor kártyáz, mert akkor mind nyerni akar, mög mikô gyün ki a templombû, mert akkor mög mind első akar lönni.)

Digitized by Google

50.

Mikor van az a'szonynak négy füle?
(Mikor a falra néz, osz'tán az árnyékát láti.)

51.

Mikô néző' a magad szömibe?
(Ha a tűkörbe nézök.)

52.

Mikô ordított a szamár („Pörke néni"-nek is mondják.) akkorát, hogy az egész világ mögha'lotta?
(Mikô Nojė bárkájába' vôt.)

53.

Mikô van lektöb' tal' a kácsán?
(Mikô hági a gádzér.)

54.

Mit annak inygyen a vásárba'?
(Levegőt.)

55.

Mit vösz az embör legelőször a vásárba'?
(Lélökzetöt.)

56.

Möjik fának büdös a béle?
(A ko-fának.)

57.

Möjik gyėrtya ég hoszszab'ra: az öntött, vagy a mártott?
(Mind a kettő rövideb're ég.)

58.

Néha susog,
Néha zuhog,
A szömöddê
Mék sė' látod?
(Szél.)

Digitized by Google

59.

Parton hó, vő'gybe' víz, rúzsa nem virít, 32 tes'vér nincs égygyütt?

(Az öreg embör haja, szöme, képe, foga.)

60.

Úton mén Daru,
Lábán van saru,
Abba' van 12 falu?

(Daru embör, a bocskorába' 12 falu ára. Mögfokták a bétyárok, osz' asz'on'ták, hogy ojan mesét monygyon, a möjiket ki nem birnak taná'ni, akkô eleresztik; eszt mon'ta oszt' nem birták kitaná'ni úgy oszt' eleresztötték.)

(Fölső város.)

Digitized by Google

Jegyzetek.

Népünknek népköltésileg való ismertetése mellett tekintettel voltam népköltés-tárunkra s így nem közöltem minden, Szegeden talált adatot, hanem csak a részben, vagy egészben ismeretleneket, az ismeretes részt pedig megjelöltem. „Népköltés-tár"-unkba nem foglaltam bele minden, népköltést tartalmazó könyvet; ezt nem tehettem, főképpen napjainkban, mikor egész megszokottá vált már gyüjteményeink adatait (ne mondjam: gyüjteményeinkből kiszedegetni) a nélkül, hogy a forrást megjelölnék, közölni. — A népköltést közös kincsnek tekintem, mindenkinek joga van hozzá, csak g y ü j t s ö n; ha gyüjtött, legyen tekintettel népköltés-tárunkra: ne közöljön olyan adatot, melyben nem hogy ismeretlent, de még változatot sem találunk fel. Különben ideje volna már a visszaéléseknek elejét állni! Az ily népköltéses kivonatokat figyelmemen kívül hagytam.

Az ismeretes adatok megjelölésénél a rövidítést tartottam szem előtt, a miért a többször idézett gyüjteményeket a szerkesztő, illetőleg a gyüjtő, avagy a gyüjtemény nevének kezdő betüjével jelöltem, így:

A. = *Arany László:* Eredeti népmesék.
A—Sz. = *Abafi Lajos* jegyzeteivel ellátott *Székely Sándor*: Szerelmi s tréfás népdalok-ja.
B. = *Bartalus István:* Magyar népdalok.
Cs. = *Csapó Dániel:* Dalfüzérke.
E. = *Erdélyi János:* Népdalok és mondák.
G. = *Gaal György:* Magyar népmesegyüjteménye.
Gás. = *Gáspár János:* Csemegék.
Gy. = *Gyulai Pál* s *Arany László:* Magyar népköltési gyüjtemény. I.
K. = *Kríza János:* Vadrózsák.
Ko. = Kálmány Lajos: *Koszorúk* az Alföld vad virágaiból.
Kóv. = *Kövári Béla*: Göcseji népdalok.
Kun. = *Kunsági:* Sárréti dalkönyvecske.
M. = *Mátray Gábor:* Magyar népdalok egyetemes gyüjteménye.
Maj. = *Majláth János:* Magyar regék, mondák és népmesék.
Me. = *Merényi László*: Eredeti-, sajóvölgyi-, duna-melléki népmesék.
P. = *Pap Gyula*: Palóc népköltemények.
Résö = *Résö Ensel Sándor*: Magyarországi népszokások.
Szín. = *Színi Károly:* A magyar nép dalai és dallamai.
T. = *Török Károly*: Magyar népköltési gyüjtemény. II.

Digitized by Google

Th. = *Thaly Kálmán:* Régi magyar vitézi énekek és elegyes dalok; Adalékok a Thököly- és Rákóczi-kor irod. történetéhez.

* * *

Rövidítve vannak még:
V. Sz. = *Vers szakasz.*
l. = *lap.*
A kötetek, illetőleg a füzetek számát a római számjegyekkel (I. II. III. IV. V. VI.) jelöltem.

Digitized by Google

Balladák és rokon neműek.

A ballada neműekből nagyon keveset jegyezhettem le: rövid volt a gyüjtés ideje s sokat, mint már népköltés-tárunkban majdnem szóról-szóra meglevőt, el kellett hagynom. De nem csak keveset, hanem nagyobb részt csak töredékeset közölhettem, még pedig annyira hiányosat, hogy némelyikéről csak sejtem, hogy ballada töredék; jövő köteteink gazdagabbak lesznek az e neműekben.

1. *Három árva.* E. I. 397., K. 10., P. 6., Gy. 185., Ko. I. 23. 24. lapján fordul elő; legszebb változatát a következő kötetek valamelyikében közlöm, hol némi észrevételt is teszek reá.

2. *A hüség próbája.* Változata E. I. 422. lapján van, melyet Abafi Lajos a „Két magyar balladáról" (A Kisfaludy-Társaság évlapjai XII. 131. lap.) írt soraiban a vele rokon, idegen változatokkal összehasonlitott. Változatunk nem népies, a népköltésből van merítve, csak az a kérdés, hogy a magyarból-e, vagy idegenből? S ha a magyarból van, akkor megegyező-e a népiessel?

3. *A gonosz nő,* mint Greguss (Ágost: A balladáról. 130. lap.) elnevezte, változatban E. III. 171., B. I. 17., Ko. II. 69. lapján található.

5. *Super Annus.* Töredék, bővebben, de részben eltérőleg megvan T. 28. 66., Ko. I. 38. II. 91—93. lapján.

9. *Flesi Verka.* Találkozik T. 50. lapján közlöttel, de hogy rokon-e, vagy változat? erre még most nem felelhetek, mert nagyon is töredékes.

10. *Az öreg bojtár.* Népies alakját a Ko. I. 36. lapjáról ismerjük.

11. *Fodor Pista.* Lásd Gy. 225. 236., Ko. II. 82. lapját.

12. *Barna Fodor.* Találkozik a Gy. 205., Ko. I. 56. II. 67. 68. lapján közlöttel.

13. *Gyuri Bandi.* Megvan E. I. 379., Ko II. 81. 82. lapján.

14. *Csehó Pista.* Változataitól: P. 18., Gy. 231., B. I. 14., Ko. I. 44. II. 72. l. néhány sorban üt el.

15. *Ürmös Sándor.* Vesd egybe P. 7., Ko. II. 99. 142. lapján lejegyzettel.

Digitized by Google

Szerelmes dalok.

Szerelmes dalaink legjobban reá vallanak az ős Szeged népének a miveltségére, van közöttük *tiszta-, félig-, alig-,* s *nem népies*; továbbá *új, nem új, magyar sajátságú, nem magyar sajátságú, Szegeden, nem Szegeden költött*, vagyis a dalok minden rendjéből. Találunk közöttük olyan dalokat is, melyeknek sorai egymással semmi összefüggésben sem levőknek tünnek fel, ilyen pl. a 65. számú, melyben az alma szerepel. Az alma szerepe nép költésünkben még mindig kérdéses dolog, megkisértem megfejtését s elősorolom a róla mondott különböző véleményeket:

Az alma jelentősége népköltésünkben.

Ha szabad a számok után ítélni, akkor népköltésünk legkedvesebb fája az almafa; nincs a magyar népköltésnek oly fája, mellyel eddig ismert, népköltés gyüjteményeinkben oly sokszor találkozunk, mint az almafával: a dalokban lépten-nyomon föltaláljuk, a mesékben, közmondásokban, babonákban, szokásokban s gyermek játékokban számtalanszor szerepel. Mind e mellett is valóságos kísértet szerepet játszott: nem hagyta pihenni a népköltés barátait, fejtegették, találgatták, de meg nem oldották.

Népköltésünk egy részének sorai, mert az alma szerepét nem ismertük, úgy tüntek fel előttünk, mint ha minden összefüggés nélkül valók volnának, melyek csak úgy találomra vannak egymás mellé vetve, vagy hogy Kölcseivel (III. köt 30. lap.) szóljak: sok dal előttünk nem volt más, mint „üres, ízetlen rimjáték, mely miatt a legidegenebb ideák összefüzetnek s a köztök olykor elvegyült egymáshoz illőbbel nevetséges tarkaságot formálnak.“ Pedig ez a magyar népköltés legszebb oldala: visszavezet bennünket nemzetünk gyermek korára, mikor még erősen belemélyedtünk a természetbe, bámultuk, megszerettük, neki úgy szólván fogadást tettünk, hogy vonásait megismerve figyelmünkön kívül nem hagyjuk s valóban nem is hagytuk; az ellesett vonásokat megörökítettük népköltésünkben, az anyagnak szellemet adtunk s oly hűek maradtunk mindvégig, hogy nem csak a tiszta, magyar népköltésben váltottuk be szavunkat, hanem a nem népies s az idegen, népünk ajkára szállott dalokat is az elfogadott vonások szerént alakítottuk.

Ezt a következetességet mi következetlenségnek vallottuk, hibának vettük s mint ilyent szokás: takargattuk, jóllehet erre népköltésünknek szüksége nem volt. Hogy így jártunk el népköltésünk iránt, kettőnek köszönhetjük: először nem volt elegendő adatunk arra, hogy

Digitized by Google

ítélhessünk s még is ítéltünk; mikor meg már volt elegendő adatunk, akkor a meglevőket nem használtuk úgy fel, mint a magyar népköltés ügye kötelességünkké tette.

Kölcsey ítélt először, ítéletét hallottuk. Kölcsey nem ismerte s mint hogy elegendő adata nem volt, nem ismerhette a magyar népköltést s hogy még is ítélt, ezt fájlalhatjuk, mert hosszú ideig népköltésünk egy részét üres, ízetlen rímjátéknak tekintettük.

Kölcsey az elkeseredés hangján szólt népköltésünkről, szavai hatásosak voltak annyira, hogy mikor Erdélyi szólalt fel népköltésünk mellett, Kölcsey ítéletét nem hagyhatta figyelmén kívül. Ő már tüzetesebben szól népköltésünkről, kötetek s füzetek állanak rendelkezésére, rajta is van, hogy a sorok közt levő összefüggést kimutassa, mutatja is, de mikor az almához ér, megakad; a népköltésünkért oly annyira lelkesedő lélek elkedvetlenedik, s esetlennek mondja a dalt: „Az aztán egészen más kérdés, ha . . . olly esetlen dalok is költetnek, minő ez:

Három alma, meg egy fél,
Kérettelek, nem jöttél" (Erd. Népd. II. 411.)

Utána jó ideig nem bántották az alma kérdését, úgy látszik, hogy a tiltott fa gyümölcsévé vált, mig azután Gyulai szemügyre vette, felújította. Gyulai nem elégedett meg a népdalok vallomásaival, számba vette a népszokásokat is, hivatkozott Szabó Károly adataira, ki szerént az Alföld némely vidékén az a szokás, hogy a légény annak a leánynak, a kit meg akar kérni, almát küld, s ha a leány elfogadja, akkor számíthat a kezére; más hol meg a csókolódzó ünnepen visz a legény jegyesének almát; továbbá felhozta Salamon F. a török hódítás koráról írt művéből az ide vágó, XVI. századbeli krónika író feljegyzését: Ha a férjetlen keresztyén nő egy almát fogadott el a töröktől s ezt be tudta (a török) bizonyítani . . . . neki itélték. Ezek után így szól: Igy a „Három alma meg egy fél" nem egyéb, mint „kérettelek" jelképes kifejezése. De ezzel nem elégszik meg, tovább megy s fölveti azt a kérdést, hogy a fönt említett szokás eredeti török szokás-e? vagy magyar? avagy mind a kettő? (Gyulai: Népk. II. 584. lap.) E szerént eljutottunk volna oda, hogy a „Három alma meg egy fél" meg van oldva s ha csak ebben az egy dalban fordulna elő az alma, Gyulai megfejtése után nincs szavam, de az alma, mint föntebb is emlitettem, számtalan népköltés adatunkban megvan s még mindig, Gyulai szavai után is, a kísértet szerepét játsza. Igy látjuk ezt Abafinál, ki a Székely Sándor gyüjtötte „Szerelmi népdalok"-ban írt egyik jegyzetében (106. lap.), hol Szelestey „Ez az én szeretőm" kezdetü dalának népies változatáról van szó, a benne előforduló „alattomba" termő almát rontásnak hiszi. Ennyibe foglalhatjuk össze népköltésünk almája kérdésének történetét; hasonlítsuk most össze Erdélyi, Gyulai s Abafi eljárását, lássuk, mily úton-módon akarták megfejteni?

Digitized by Google

Erdélyi s Abafi az almát szóról-szóra vette, Gyulai képletileg; ha szóról-szóra vesszük, egész özöne tárul fel előttünk az üres, ízetlen rimjátéknak; nem csak a „Három alma meg egy fél" látszik ennek, hanem majd nem minden népköltés adat, melyben az alma szerepel. Ismerjük a „Széna, széna, széna terem a réten" kezdetű dalt, ha szórólszóra vesszük, hol van az összefüggés? Széna, rét, alma, rózsám összehordva! Ebben az irányban nem érünk czélunkhoz, vegyük tehát képletileg!

Csak futólagos pillantást vessünk népköltésünkre s már megtaláljuk az útba igazítót! A népköltés ágai közül az alma legtöbbször a dalokban fordul elő, ezek közül is a szerelmes dalokban s ha tovább fürkésszük, úgy találjuk, hogy a szerelemmel, illetőleg a szeretettel összekötve jön elő. Ez a nem véletlen összetalálkozás felkölti figyelmünket, ha csak a megelőző véleménynek rendíthetetlen híve nem vagyunk s azt mondatja velünk, hogy itt rendszernek kell lenni, hogy az alma és a szerelem, illetőleg a szeretet rokon! és ha sorba vesszük a példákat, valóban annak is találjuk s meggyőződünk róla, hogy: *az alma fa a magyar népköltésben a szerelem fája, virága, gyümölcse a szerelem, illetőleg a szeretet nyilvánulása.*

Ha még jobban meg kellene határoznom, mert a szerelem nyilvánulása tág értelmű, úgy jelezhetem, hogy az almafa egyenlő ezzel: szerelem; az alma pedig ezzel: szeretlek, szeretet; a virágja annyi mint a szerelem nyilvánulása, mint a szép szó, csalogatás és a többi; de részint azért, mert, ha az almát is így mondom: szerelem nyilvánulása, akkor sokkal kevesebb akadályra találok; részint azért, mert nem számítom magamat azok közé, a kik minden legkisebb vonásnak magyarázatot akarnak adni, ez utóbb említett meghatározást nem követem.

Az erölködés, úgy tartom, mindig megbosszulja magát; három évtizeddel ezelőtt volt az ily féle eljárás divatos a nyelvészet terén, ma már nevetségessé vált a magyarázatok legnagyobb része. Ennyire nem akarok menni, noha jegyezzük meg, hogy költéssel van dolgunk!

Hogy lett az almafa népünk költésének szerelem fájává? Vagyis mi féle közös vonása van az almának s a szerelemnek? ezt kutassák a természet tudósok, s ha elérték czéljukat, ha megismerték az észnek az itt elkövetett okoskodását, akkor egy lépéssel közelebb vannak az ember és a nagy természet közt fentlevő viszony megismeréséhez.

Azt pedig, hogy hogyan tartottuk meg annyi időn keresztül az almafát a szerelem fájának? erre felelt már Erdélyi: „Mindjárt az előkori mozgalmak ideje alatt megnyeri a nép a maga zamatját, véribe veszi a levegőt és a külvilág befolyását s nyer egy alaphangot, mely az egész tömegen mint húron végig rezeg; egy alapérzést, melyben az egyesek összetalálkoznak, feltalálják a magok belső emberét, vagy a mit szivök szeret, miért élnek halnak, mi aztán eredeti vonása vagy kivonata örökre e nép sajátságának" (Kisebb prózái I. 2.)

Digitized by Google

Ilyen alap népköltésünkben az almafának szerelmet való jelentése, melynek felderítésére, azt hiszem: nem kell népköltésünk minden ide vágó adatára kiterjeszkednem, hanem elegendő, ha egy néhánynak a vallomását kihallgatjuk, megjegyezvén azt, hogy a kinek kedve tartja, lapozza át a népköltés-tárt s óvásul nem kívánok tőle többet, csak hogy a tiszta népies, megbízható kéz után jegyzett adatokat vegye megfigyelésére s hogy legyen tekintettel a változatokra is és a helyre, a honnan az adatok közölve vannak.

Vizsgálódásunk tárgyává legelőször is az *ország almáját* teszszük; tehetjük-e ezt? e kérdésre tagadólag alig ha válaszol valaki. — Bennünket annyiban érdekel, mert nemzetünk a gömböt ország almájának mondja s ez által kivetköztette eredeti jelentéséből. Az ország almája jelkép, ha jelkép jelentősége van, a jelentése népköltésileg véve: az ország szeretete; az alma egyenlő a szeretettel. A legelső magyar embernek az ország almáját kezében tartani népköltésileg annyit jelent: mint az ország, a nemzet szeretetét bírni.

Lássunk még egy egyházi éneket s azután térjünk dalainkra! Népies énekeink közül a Török-féle gyüjteményben fel van jegyezve a:

A kis Jézus aranyalma,
Szüz Mária édes anyja. (317.)

Miért mondja népünk a kis Jézust arany almának? Azért, mert úgy hallja tanítani, hogy Jézus maga volt a szeretet, az ő költése szerént pedig az alma egyenlő a szeretettel.

Több példát találunk dalainkban, nézzük ezeket! Fentebb említettem, hogy kiválólag a szerelemmel összekötve találjuk az almát; vegyünk ilyent! Karasz Juczi (Török. 49. lap.) híres leány, ki a dal szerént:

„Nem talál a gyalog-útra;
Piros alma hull az útra,
Úgy talál a gyalog útra."

Juczikát talán nagyon is lefestette a népköltés, hogy azt mondja róla, hogy csak akkor megy a rendes gyalog úton, ha piros alma hull reá, vagyis ha a szerelem nyilvánulását látja, vagy hallja, ha hitegetik-csalogatják. Olyannak mutatja be tehát, a ki mindíg csak a szeretőket keresi.

Bonyodalmasabb a „Kiszáratt a vad alma fa" kezdetű vers szakasz (Ko. I. 102.) megfejtése, melyben a szerelmük elmúlását adja a szerelmes a világ tudtára:

„Kiszáratt a vad alma fa," egyszerű nyelven elmondva:
Vége van a szerelmünknek;
„Nem terem több alma rajta" más szóval: nem nyilvánul már többször s innen:

Digitized by Google

„Kedves babám gyenge karja
Nem ölê még több hajnalba'."

Szinte az elválást festi egy másik, Pécskán lejegyzett dalunk:

„Leesett a piros alma a fáról,
El kell válni az én kedves babámtól" (Ko. I. 115.)

Leesett az alma a fáról, vagyis a szerelem, szeretet nem nyilvánul többé.

Ne idézzünk több példát, lássuk a kérdéses dalokat!

Az alma népköltésünkben alakjára: *gömbölyü, kerek, fél.* Már a természetben is legteljesebb a gömbölyü; dalunk igy szól:

Széna, széna, széna terem A réten, a réten;
Megcsókollak, kedves rózsám A héten, a héten.
Piros alma gömbö-gömbö-gömbölyü . . .
Az én rózsám igen igen gyönyörü (Szín. 77.)

Végig képletes dal ez: Széna-e vagy szalma? szoktuk egymást kérdezni, ha jól megy dolgunk: „széna" a felelet; a szerelmesnek jól megy dolga, ilyen képet választ magának:

„Széna terem a réten" s mert fáradsága, utána való járása nem esett hiába, ezért érdemesíti kedvesét a csókra, minek oka a tiszta szerelem: *Piros alma gömbölyü* s mert tiszta szeretők szerelmének nyilvánulása, azért az ő rózsája: gyönyörü.

Nem ily tökéletes a *kerek,* azért mondja a dal is:

Terem rajta piros alma mind kerek,
Valamenynyi szép leány van mind szeret.

A *fél* pedig csak gyenge szerelemnek lehet a képe, melyet abba szoktak hagyni, azért nem is jó az almát bántani, mint ez egyik kézíratban levő dalunk tudtunkra adja:

Né szeg' mög a piros almát, mögro'had,
Né szomorîd a szívemet, möghasad.

Vagyis ha szerelmed nyilvánulása elmarad, elmúlik idővel szereteted, ezzel pedig a szívemet szomorítod. Még kevesebb a „fél", a „Három alma meg egy fél"-ben a *három* a teljes számot jelenti: *háromszor iszik a magyar*; *három alma = teljes, tiszta szeretet*; *fél alma = nem teljes, nem tiszta szeretet* s az egész dalnak ez az értelme:

Igazán, tisztán szerettelek, de te nem szerettél igy; megkérettelek, s te nem jöttél,

Ha nem jöttél, ott vesztél,
Lányok anyjává lettél.

Van a népköltés-tárban még egy másik kérdéses, tiszta népies dal is, a:

Digitized by Google

Meg vagyok én búval rakva,
Mint a borízű alma fa,
Kettő három terem rajta,
Még is terítve az alja. (E. I. 201. lap.)

melyről Erdélyink így szól: „E versben ellenmondás látszik; értelme ez: úgy meg vagyok én búval rakva, mint azon fa, mellyen sok termett, de csak kettő három maradt meg, mert a többi korán lehullott.“ (E. I. 476. lap.)

Elfogott betyárról van szó, a ki életét találólag hasonlítja a *boldogtalan szerelemhez = borízü alma fa*, melynek *alig van egy-két édes percze = terem*, de annál több a *keserüböl = terítve az alja*. A mi az alma ízét illeti, itt sem tesz kivételt a népköltés: a *savanyú alma* a szomorú, boldogtalan szeretetnek a jelképe; a borízű, mint két féle ízü: édes savanyás, a két szinü szereteté stb.

Kevésbbé mutatnak ily következetességet az *alig népies* dalok, Szelestey

Ez az én szeretőm, A bakonyba' termett
Ez a piczi barna; Piczi piros alma. (A-sz. I. 106.)

dalát még csak át bírta idomítani sajátsága szerint a népköltés:

Alattomba' terem,
Mint a piros alma. (U. o. 47. lap.)-ra, mit

hogy jól tett-e? a mondottakból érthető: *alattomban terem, mint a szeretet*; de Czuczor (Költeményei. II. köt. 25. lap. 1858. Pest.) „Piros almát szakasztottam“ kezdetü vers szakaszában már eröltetni kellene a megfejtést:

Piros almát szakajtottam, Piros almát szakajtottam,
Aszt is a babámnak attam; Jaj de szomorút álmottam;
Piros almát tübe rakom: Mögálmottam aszt az é'gyet:
Hogy a szerelöm né árcson. Hogy a rúzsám mán nem szeret.

Asz' gondolod, hogy én sírok,
Szomorú levelet írok;
Reszket kezem, nem írhatok,
Fáj a szívem, nem szólhatok.
(Rókus.)

Még több bajjal járna a ponyva irodalom rímes sorait, vagy a népköltésünk sajátságait ellesni, eltanulni nem szerető, de azért „népdal“-t írni akaró, népszinmü írók dalait fejtegetni.

Leghívebben fentmaradt népköltésünknek e sajátsága meséinkben s szokásainkban, egyik nagyon szépen megfejthető mesénkben (Ko. II. 203.) ritkított betüvel nyomattam az ide vágó helyet, hogy feltünővé tegyem. Itt fejtegetni nincs terem, azért még csak a fentemlített szokásokat mondom el prózában:

Digitized by Google

A Gyulai felhozta szokás szerént a legény mikor a leánynak *almát* küld: *szeretetét* ajánlja fel, hasonlóképpen van ez a török korból felhozott szokásban; ha elfogadja az almát, elfogadta szeretetét: alma = szeretet. A csókolódzó ünnepen ajándékba vitt *alma* sem más, mint a *szeretet* jelképileg kifejezve; ugyan ilyen a 10. számú szokásunkban a tüzbe való alma dobás: a tüz iránt való *szeretet, tisztelet* jelképileg kifejezve.

Arra a kérdésre, hogy magyar szokás-e? pár példát hozok fel. A paradicsom tiltott fáját: alma fának festik; Érisz (Eris) almája nem magyar alma, mégis szeretetet jelent s megfordítva a fent idézett tüz ugrálónk nem a török korból eredt, nem számtalan, almáról szóló népköltés adatunk. Mindezek után így szólhatok: a magyar népköltés tartotta fent legnagyobb számban s hívebben az eddig elé ismert népköltések között s így méltán mondhatjuk a magyar népköltés *kiváló sajátságának, gyönygyének* az alma féle képletet.

2. Első sora találkozik az E. III. 40., M. I. 21. lapján közlöttel.
3. A 2. 3. vers szakasz E. II. 193., K. 139., Szín. 115., Kun. 42., A—Sz. I. 14. lapján található.
4. Változata Ko. I. 32. lapján fordul elő.
6. A 2. v. sz.-t lásd Gy. 268., B. I. 115. lapján.
10. Vesd össze a Ko. I. 182. lapján közlöttel.
12. A refrain megvan a Ko. I. 181. II. 246. lapján.
16. Találkozik E. I. 82., Szín. 65., Gy. 272., B. I. 100., A—sz. I. 15. lapján bemutatottal.
17. Az 1—6. vers szakasziglan a Ko. I. 86. 89.; az 1. 2. 4. v. sz. Kőv. 91.; az 1. 2. v. sz. T. 134.; a 3. 4. v. sz. E. II. 164.; az 5. 6. v. sz. E. II. 30. 31.; az 5. v. sz. Cs. IV. 6., Szín. 109., K. 172., Gy. 248. lapján van.
26. Az 1. v. sz. változata megvan Cs. I. 16., E. I. 428. II. 143., K. 68., A—Sz. I. 49., Ko. I. 112. II. 238. lapján.
28. Az 1. vers szakaszt E. I. 74. lapján találtam.
29. Czuczor (Gergely: költ. II. 48.) „Hajnalodik" kezdetü vers szakaszával dalolják, de nem szóról-szóra:

Estelödik, alkonyodik,
Az én babám álmodozik;
Jaj de édös álma löhet:
Piczi, piros ajka csak úgy nevet.

30. A két első sor közös, ezért a változatban fölöslegesnek tartottam ismételni.
31. Az 1. v. sz. a Ko. I. 99. 100. lapján található.
32. Az 1. 2. 4. v. sz.-t lásd T. 113. lapján; a 4. v. sz. találkozik a Czuczor (költ. II. 145.) által feldolgozott „Bort ittam én" féle vers szakasszal, megvan a Ko. I. 157. lapján.
33. Az 1. vers szakasz Cs. III. 34., E. I. 93. II. 174. 332., Szín. 56., K. 146. Kun. 14., B. II. 106., A—Sz. I. 13 Ko. I. 48.; a 2. 3. v. sz. T. 91. lapján van.
34 Pár sora A—Sz. I. 15. lapján fordul elő.
35. Az első sorát E. II. 168., A—sz. I. 72. lapján találtam.
36. Az 1. v. sz. 2 első sorát és a 4. v. sz. 2 utolsó sorát Cs. III. 72. IV. 33.; az 1. v. sz. változatát E. III. 146., A—Sz. I. 25. lapján olvastam.

Digitized by Google

37. Az 1. v. sz. változata a Ko. II. 104. lapján van.
38. Rokon az A—Sz. I. 50. lapján közlöttel.
43. Az 1. v. sz. első sora Cs. I. 27., E. II. 72. 100.; a 2. v. sz. a Ko. II. 105. lapján fordul elő.
47. A 1. v. sz. pár sora E. III. 7. lapján olvasható.
49. Pár sorát lásd T. 99. lapján.
51. A refrain a Ko. II. 79. s alább a 76. dalt.
53. Rokon a Cs. I. 46., E. I. 60., Szín. 53. 81. 202., M. II. 97., B. I. 103. lapján közlöttel.
54. Pár sora A—Sz. I. 12. lapján van.
55. Lásd A—Sz. I. 29. lapját.
56. Vesd össze E. II. 229., Szín. 167.; s alább a „Hazafiúi és katona dalok" 33. 34. számú dalával.
58. Az első sorát Kun. 42. lapján találtam.
60. Változata a Ko. I. 110. lapján fordul elő.
63. Pár sora Kun. 15., T. 148. lapján s alább a 72. dalban van.
69. Az 1. v. szakaszt Kun 38., B. I. 50. lapján találjuk.
72. Lásd feljebb a 63. számúban.
73. Az 1. vers szakasz találkozik Cs. IV. 9., E. II. 126. 168. III. 12. 63., Szín. 140.; a 3. v. sz. Cs. I. 50., E. II. 163. 326., Gy. 249., Ko. I. 74. 75. lapján közlöttel.
74. Az 1. v. sz. pár sora A—Sz. I. 82. lapján olvasható.
75. Vesd egybe B. II. 42., A-Sz. I. 70., Ko. I. 110. 183. l. levővel.
76. Az 1. v. sz. pár sorát Cs. I. 48., E. I. 83. 84. II. 199., Szín. 63. 136., K. 69. 242., Gy. 254., Ko. I. 79. lapján olvastam; a refraint lásd feljebb az 51. számúban.
77. Változata A—Sz. I. 18. lapján van.

Digitized by Google

Hazafiúi és katona dalok jegyzete.

E dalok kevés kivétellel írásos emberek ajkán fakadtak, tehát olyanokén, a kiktől nem várhatunk *tiszta népieseket,* legfeljebb csak *népieseket*, vagy *alig népieseket.* Tova szálltak ugyan, alakultak is, de azért még nem változtak el annyira, hogy forrásukat meg ne lehetne jelölni, mind e mellett is becsesek; becsüket legjobban emelik a *csatákat zengő dalok.* Találunk közöttük egy-két nem népiest s kevésbbé eltérő változatot is; igaz, hogy ha ezeket összevesszük is, még akkor sem tesznek ki valami nagy számot, de azért az ilyeneket mind kihagyom gyüjteményemből, ha a csapás nem következik be, így azonban felvettem ezeket is: hogy annál hívebben mutathassam be az ős Szeged népköltését s vele népét.

1. Csekély eltéréssel közlötte már Th. IV. 114. lapján, költtét 1706. julius végére teszi s „magának II. Rákóczi Ferencz fejedelemnek" tulajdonítja; állításait eléggé sikerülten bizonyítgatja, még azt az ellenvetést sem hozhatjuk föl ellene, hogy a népköltésből ment által a műköltésbe s még is oly találó hangon kelt, kedves, kis, népies dal, minőt írásos emberek vaj mily' ritkán költenek, le is hatott a nép legalsó rétegébe is. A „fa köpönyeg": az a fa házikó, melyben az őrt álló katona magát meghúzza.
2. E bujdosó dalt lásd Th. II. 284.—287.; az 1. 2. vers szakaszát pedig T. 114. lapján. Thaly a XVII. században költöttnek vallja.
4. Az 1. v. sz. változata megvan E. II. 4., III. 46., A—Sz. I. 13. 24. 64. 69., II. 29., Ko. I 74. lapján. Ennek a vers szakasznak ily' változatát is feljegyeztem:

Be van Vásárhej kerítve,
Még is kihosztak belüle;
Ojan rúzsát hattam benne:
Holtig fáj a szívem érte.

Csak az az égy', mire kérlek:
Légy hű még én visszatérök,
Hű szívedbe zárj be engöm.
Isten hozzád, hű kedvesöm!

(Fölső város.)

6. Változatát lásd T. 171. lapján.
7. Az 1. v. sz. találkozik a K. 221., Ko. I. 132.; a 2. v. sz. pedig a Ko. I. 125. lapján közlöttel s alább a 22. dallal. Ujabb korú változata a következő, melyben már nem a hazáért, hanem a galambjáért ontja vérét:

Az ezredné' mögfúták a trombitát:
Mindön huszár nyergöjje föl a lovát!
Én is fő'nyergölöm kis, pej lovamat,
A kirájnak bemutatom magamat.

Az ezredné' mögütik a réz dobot,
Kia'gyák az erős parancsolatot:
El köl' mönni a csatára harczolni,
Galambomé' piros vért köl' ontani.

(Fölső város.)

Digitized by Google

9. Az 1. v. szakaszt lásd Cs. III. 55., P. 54., Gy. 226., T. 36. 42. 178. 185., Kóv. 16., Ko I. 145. II. 80. 133.; a 2. v. sz.-t meg Cs. III. 55. E. I. 351., Ko. I. 151. lapján. Haját becsben tartja, fájó hangon panaszolja el, hogy lehányják a földre, pedig azt babája kötőjébe kellene rakni, (Ko. I. 143. l.) s a nyíró olló is oly' éles! A haj lenyírása a megszégyenítés jelképe, mint ezt oly szépen találjuk kifejezve a következő dalban: „Megszenvedtem érted, Nem gondoltam volna, A fő szolgabíró Hajam levágatta" (Gy. 196 l.) Keleten ugyan, ha önmaga nyírja le, tépi meg, bánatot jelent, de itt nem az ő akaratából történik, fáj neki ez a megszégyenítő s el is kesergi számtalan dalában; ily' hajat kesergő a következő pár dal is:

Sétáltam én Szöged város felé,
Bekésértek a nyíró szék elé,
Széköt töttek kerek farom alá,
Élös ollót göndör hajam alá.

Az van írva csákóm ôdalára:
Nyôcz esztendő van még ide hátra!
Nyôcz esztendőt az Isten elhozna,
Szögény legény haza szabadulna;

Haza gyünne, de nincs édös a'nya
Fő'dbe tötte a fija bána'tya.
(Rókus.)

Ennek változata s részben kiegészítője a következő:

Házam elött van égy' jegönye fa,
Rászá'lott a sárga rigó fija;
Hallod pajtás! mit fütyül a rigó:
Katonának írt a szolga bíró.

Visznek engöm Szöged város felé,
Vezetnek a nyíró szoba felé,
Karos széköt tösznek farom alá,
Élös ollót göndör hajam alá.

Göndör hajam léhányik a fő'dre,
Rezes csákót nyomnak a fejembe,
A' van irva csákóm ôdalára:
Hat esztendő van még ide hátra.
(Fölső város.)

10. A 2. 3. 4. 6. 7. vers szakasz T. 188., B. II. 69.; a 2. 3. v. sz. E. I. 362.; a 2. v. sz. K. 212. lapján fordul elő. Az 1. v. szakaszban előfordul: *barát* és *pap*, sajátságos megkülömböztetés ez Szegeden: „A barát nem pap, (?) a' csak barát", de e szó alatt: barát, nem a szerzeteseket értik, hanem egyedül az Alsó-városon levő sz. Ferencz rendűeket. Ha már a papoknál vagyunk, jegyezzük meg ezt az eltérést is: áldozó pap, [a szép hangzat (?) hívei szerént áldozár] = „misés pap", klérikus = kis pap; falvakon az áldozó pap: „nagy pap" s a káplány a „kis pap; nyelvészetileg nem megvetendő adat az sem, hogy a „Káplány" helyett inkább mondanak „káplár"-t.
11. A 2. v. sz. pár sorát E. II. 34. 35. 189., K. 216. 217., T. 189., Ko. I. 139.; a 3. v.-ét meg E. I. 434., Gy. 213., T. 58., A—Sz. I. 100., Ko. I. 54. 143. lapján találjuk.
12. Pár első sorát K. 206., T. 193. lapján közlötte.
13. Az 1. v. szakaszt T. 198. lapján találtam; lásd a következőben.
14. Az 1. v. sz megvan a megelőzőben; a 3. v. sz. találkozik K. 12.; a 4. v. szakaszt lásd E. I. 420. 422. 432. II. 134. III. 9.; Szín. 132., K. 14., Gy. 191—195.; T. 32—35.; Ko. I., 28. 47. II. 87. 151. lapján.

Digitized by Google

16. Változata T. 173. lapján s alább a 20. dalban van.

18. Az 1. v. sz. K. 185.; az 5. v. sz K. 242., Kőv. 16. lapján található meg. Megérdemli a feljegyzést a következő változata:

Páduvaji kaszárnyába,
Ha, ha, ha! —
Páduvaji kaszárnyába,
Be van a galambom zárva.
Sej, huj, haj!

Be van zárva, nem gyühet ki,
— Ha, ha, ha! —
Be van zárva, nem gyühet ki,
Vele nem beszélhet sönki.
Sej, huj, haj!

Rostéj ablak nyíladoz' mög!
— Ha, ha, ha! —
Rostéj ablak nyíladoz' mög,
Kedves rúzsám szabadûj mög!
Sej, huj, haj!

Lovam lába indulóra,
— Ha, ha, ha! —
Lovam lába indulóra,
Rúzsám szája búcsú csókra.
Sej, huj, haj!

(Fölső város.)

19. Változata T. 42. Ko. I. 150. lapján s alább a 20. és a 30. dalban van.

20. Az 1. v. szakaszt lásd a megelőző dalban; a 4. v. sz. pár első sorát E. I. 45. 433. II. 22., A-Sz. I. 41., Ko. I. 125.; az 5. v. sz.-t feljebb a 16. dalban.

22. A 2. v. sz. pár első sora Ko. I. 169, lapján van; az 5. v. sz.-t lásd a 7. számú dalban.

25. Az 1. v. sz. változata Gy. 284., Ko. I. 146., a 2. v. sz. Ko. II. 128. lapján van.

26. Az 1. 2. vers szakasz B. I. 41. 107.; az 1. v. sz. P. 30., Gy. 293.. B. II. 74.; a 2. v. sz. K. 243.; az 5. v. sz. E. III. 13., M. I. 5., P. 9., T. 104. 187., Ko. I. 32. 86. lapján közlöttel találkozik.

27. Az 1. v. szakasz Kőv. 37.; a 3. 5. v. sz. E. III. 132.; a 3. v. sz. T. 170., Ko. II. 125.; az 5. 8. v. sz. Ko. I. 148.; az 5. v. sz. Kőv. 36. lapján fordul elő. Toldy (Ferencz: A magyar költészet kézikönyve I. köt. 4. lap. 1876.) megjegyzés nélkül nem hagyható sorokban emlékezik meg népünk költéséneк erről az ágáról: „a népies költészet egész az utolsó Rákóczi-forradalomig kísérte az országos történeteket énekeivel"; így csak az írhatott a fent megjelölt évben, a ki népünk költésével keveset foglalkozott s még a *Vadrózsákat* sem méltatta annyira, hogy a 100. lapját elolvasta volna. A nép költésébe szövi mind azt, a mi őt érdekli: dalol, mesél róla de érintetlenül nem hagyja. Azt állítani, hogy a magyart hazája sorsa nem érdekli, nem lehet, sőt ha népköltésébe beletekintünk, azt látjuk, hogy nagyon is kiválólag érdekli: megénekli csatáit, dalában megsiratja elesett bajtársait s mi több: dalt zeng azoknak a sorsukról, a kik arra vannak híva, hogy védjék a hazát, foglalkozik velük a sorshúzástól kezdve egész az övéikhez való visszatértükig, vagy ha áldozatul estek, síró gödrükig. Nem a népköltés itt az elítélendő, hanem mi, kik nyomtalanul hagytuk elenyészni az ily' dalokat s a mink van, azt sem tudjuk felhasználni. Senki se mondja tehát, hogy a magyar népköltés csak ideigóráig kísérte az országos történeteket énekeivel! Kisérte az a mióta csak megvan s kíséri mind addig, a míg csak lesz magyar népköltés, de azzal a különbséggel: hogy míg a multban elég tiszta népies hangon zengett az országos történetekről, addig ma, a műveltség hatása folytán, többnyire csak népies hangon.

28. A 3. vers szakasz B. II. 42., Kőv. 35. lapján s alább a 48. 49. dalban van; a 4. v. sz. E. I. 209., B. II. 26. 42., Ko I. 149.; a 6. v. sz. pár sorának a változata pedig Ko. II. 131. lapján van.

Digitized by Google

29. Az. 1. v. sz. B. II. 42.; a 4. v. sz. Ko. II. 128. s alább a 48. számú dalban; a 8. v. sz. pár sora Ko. II. 129. lapján, alább a 11. vers szakaszban; a 21. v sz. Ko. II. 125.; a 33. 34. v. sz. alább a 49. számú dalban található. Igy veszelődnek el legszebb dalaink s változnak kevésbbé becsesekké, mint e negyven, vers szakaszos dalunkkal is történt, melyből ki tudja, hogy hány, vers szakasz hiányzik? többször megszakad, több helyt érezzük, hogy: itt hiányzik valami! de hol van? Vers szakaszai közt fel-felcsillog a tiszta, kifogástalan népies s ha ehhez hozzá vesszük, hogy a népköltés sajátsága szerént a dal megújul, részben a hol szükséges változik, — miről, hogy messzire ne menjünk példáért, meggyőződhetünk, ha dalunkat a következő dalokkal (48. 49. számúval) összevetjük — s nem hagyjuk figyelmünkön kívül azt sem, hogy ma már inkább számíthatunk arra, hogy a dalok *nem népiesekké* alakulnak, mint sem arra, hogy *elnépiesednek*, ha ezeket szemügyre vesszük, akkor ezt a kérdést is felvethetjük: hol van az a tiszta népies dal, mely dalunknak s rokonainak az alapja? Kérdésünk alapos, nem kitalált, mint ezt a következőkből látjuk: Oly változattal van dolgunk, mint mikor a mű költés a nép költésből nem csak tárgyat merít, hanem sorokat is s csak annyira alakítja által, hogy belőlök könnyen kitalálhatjuk, hogy a nép költésből valók, de hogy melyik adatból? azt nem bírjuk kimutatni, mert nem ismerjük. Az a dalos (kiejtésünk szerént: dallos), a ki ezt a dalt a majd nem más fél, év tizeddel ez előtt történt csatáról (1866. évben) zengte s tőle társai ajkára kelt, nem újat dalolt, csak alakított: alakította a két évtizeddel ez előtt (1859.) ismeretes dalt (Ko. II. 128. lap: az „Ezernyolczszáz ötvenkilenczedikben" kezdetűt), s a ki ezt a csatát (1859.) énekelte meg, az sem tett mást, mint alakított, és pedig a három, év tizeddel ez előtt meglevő (1849.) dalból (Ko. II. 125. l.: a „Várad felül tornyosodnak" kezdetűből). Hogy előbbre nem bírjuk vinni, ezen ne csodálkozzunk! ennek nem a népköltés az oka, hanem édes mi magunk, kik a népköltést csak négy, év tizeddel ez előtt kezdtük gyüjteni s azt is hogyan? Úgy hogy ebből a 40, vers szakaszos dalból az első év tizedben csak egy szakaszt, — az elsőt, — jegyeztünk fel magvául, s mégis panaszkodunk nép költésünkre. Ha dalunkat egybevetjük a „Várad felül (Ko. II. 125. l.) kezdetü dallal, akkor azt tapasztaljuk, hogy az utóbb említett dal népiesebb, mint a most bemutatott, a mi nagyon következetes is, mert a művelődés hatása három évtizeddel ezelőtt még nem volt akkora a nép költésre, mint ezelőtt egy évtizeddel; de jegyezzük meg, hogy csak népiesebb, hogy még ez sem az a dal: az a tiszta, kifogástalan népies! Vegyük még tekintetbe azt is, hogy ezt a most egybevetett, két dalt egy forma müveltségü emberektől írtam le, ezek után azt kell vallanunk, hogy valóban tiszta népiesből eredtek. Annak, hogy művészies, vagy nem népies volna az alapjuk, ellent mondanak, hogy többet ne említsek, ama gyönyörü sorok, melyek népköltésünkhöz tartoznak:

„Sírnak értünk még a magos egek is,
Vérrel virágoznak a csillagok is."
vagy:
„Piros rózsa hullajtja a levelét" stb.

E pár sort tekintve is elmondhatjuk, hogy valóban megérdemli s ne sajnáljuk fáradságunkat a tiszta népies, az alapul szolgáló dal felkutatására; és ha fel nem találjuk is, annyit elmondhatunk népünk költéséről, hogy az országos történeteket érintetlenül nem hagyta.

Digitized by Google

30. Az 1. v. sz.-t lásd feljebb a 19. számú dalban kimutatva; az utolsó sora helyett ezt is dalolják: „Bátran nézök stapsz orvos úr szömibe."
32. Pár sora E. III. 127., Kun. 12., Ko. II. 108. lapján fordul elő.
33. 34. Utolsó sorait az 56. számú szerelmes dalban mutattam be.
35. Az 1. v. szakasznak ily változata is ismeretes:

Most léptem én a huszonégygyedikbe,
Most kerültem a sorozás elébe,
Most értem el életöm legszöb' sorsát,
Ferencz Jóska most adott komisz ruhát!

(Fölső város.)

a 2. v. sz.-t lásd Ko. I. 143., A—Sz. II. 28. lapján.
36. Az 1. v. sz. Kőv. 36. l. s alább a 48. dalban; a 2. v. sz. találkozik E. III. 13., K. 20., T. 185., Ko. I. 139. lapján közlöttel; a 4. v. sz. pedig Ko. II. 134. lapján van.
38. A 1. v. sz. pár sora találkozik E. I. 54. II. 109., M. I. 13., B. II. 50., A—Sz. I. 20., lapján közlöttel.
39. Az 1. v. szakaszt lásd K. 185. lapján.
48. Az 1. v. sz.-t lásd a 28. számú dalban; a 2. v. sz. Kőv. 36. lapján; a 11. v. sz. a 36. számú dalban van.
49. Az 1. 3. v. sz. megvan a 29. dalban; a 2. v. szakasz pedig a 28. számú dalban található.
50. A refrain E. I. 42., B. II. 116. lapján olvasható.

Digitized by Google

Pusztai és pásztor dalok jegyzete.

Népköltésünkben a pásztor életnek s a puszták fiainak dicsőítésével számtalanszor találkozunk, nem más ez, mint népünknek a nomád élet után való sóvárgása s az utóbb említett esetben hozzájárul még a bátorság, ügyesség s más jeles tulajdonságok magasztalása. A kiben tiszteletre méltó tulajdonságot nem talál a nép s mégis betyárkodik, azt gúny tárgyává teszi, leginkább szólásokban tartja fent emlékét, vagy ha dalol is róla, a róla szóló dalok a gúnyolódókhoz tartoznak és a nép nem érdemesíti a betyár névre. Legközönségesebben önmaguk a betyárok költik a róluk szóló dalokat, ritka betyár az, a ki nem ért a dal költéshez, némelyik, hogy így mondjam, lelkit zengi bele dalába, kivált a hattyú dalába; a nép csak az elejtett vallomásokat és a hallott esetet szövi dalba.

2. Az 1. és a 2. vers szakaszt Cs. I. 13., E. I. 222. III. 49., B. I. 92.; a 2. v. szakasz változatát Szín. 187. lapján találtam.
3. Az 1. 2. v. sz. T. 31.; a 2. 4. v. sz. E. I. 221.; a 2. v. sz. Szín 187., Gy. 219.; a 4. v. sz. T. 59. lapján olvasható.
5. Változata E. I. 266.; Th. II. 308. lapján van.
8. Pár sora E. I. 213. Kun. 6. T. 198. B. II. 99. Ko. I. 123. 169. lapján fordul elő.
9. Az 1. v. sz. változata E. I. 381.; a 4. v. sz. Ko. II. 146. lapján található.
11. Lásd a Ko. I. 37. lapján *Túri Bandi* dalát, megegyezik a „Jaj de hunczut ez a“ (Ko. I. 165.) kezdetü dal változataival: Gy. 388., B. I. 54. Ko. II. 243. l.

Digitized by Google

Bordalok s köszöntők jegyzete.

Népünk borozása közben ma már inkább mond tréfás köszöntőt, mint dalt, minek alapja korunkban keresendő. Innen van, hogy több köszöntőt jegyeztem le, mint bordalt, melynek számát ily dalokkal, mint a:

János bácsi, János bácsi
Kejjön föl, kejjön föl!
Harangoznak templomba,
Harangoznak templomba:
Bim, bam, bumm!
Bim, bam, bumm!
(Fölső város.)

szaporíthattam volna még egy párral, de nem a mesterkélt dalok gyüjtését tűztem ki célomul.

2. Pár sora előfordul alább a 8. szám alatt.
4. Az 1. v. szakasz a Ko. I. 172. lapján fordul elő, hol a második vers szakasz után következő vers szakaszokat is feltaláljuk.
6. Változatát lásd E. I. 184., Ko. II. 172. lapján.
8. A 2. számú dalban találjuk változatát.

Digitized by Google

Tréfás és csúfolódó dalok jegyzete.

Népünk költésében nem takargatja, nem palástolja el gondolatait: szókimondó. Hogy ha már egyszer mesterkél, megszünt őszinte lenni, elvesztette költésének egyik legbecsesebb vonását: az igazat. A mint érez, úgy beszél s beszédjében mindent a maga nevén szeret megnevezni, nem folyamodik az elkereszteléshez; — ki veszi ezt rosz néven tőle? Lehet dalaiban, kivált az ez alá a rovat alá tartozókban, előttünk erős kitételeket találni, de ezekért nagyon is sokszor menthető: már maga a tárgy, melyről az e nemű dalok szólanak sikamlós. Enyeleg, tréfál, leginkább azért, hogy igazat mondjon, tudja, hogy így nem oly keserű, mint szárazon megmondani az igazat, s tudja azt is, hogy „Szólj igazat, betörik a fejedet!“ a mit szóval el nem mondhat, elmondja dalában. Nevetségessé teszi a félszegségeket, ostoroz: ha látja, hogy őseinek viselete veszendőbe van, ha az erkölcsök lazulnak; ebben a két utolsó esetben, ha mindjárt mar is a gúnyja, javítani akarással van összekötve: gúnyolódva tanít. Oly hibákat ostoroz, melyek a köz jó rovására is vannak, ne csodálkozzunk tehát rajta, ha feljogosítva látja is magát az erősebb kitételekre. Nem csak annak fáj az, a kit gúnyol, hanem neki is; fájó s olykor elkeseredett lélek szüleménye az e fajta dal. Legyünk tekintettel arra is, hogy mi sokszor másként értelmezzük a szavakat, mint a nép; lássunk példát! Örömestebb eltűri a „csárdás“ szónak bármelyik alakját is, mint ezt: „dáma“; íme, mást értünk mi ez alatt a szó alatt, mást a nép. Ha mind ezt tekintetbe vesszük, vagy is úgy vesszük a dolgot, a mint van: nem akadunk oly sok megütközőre, mint különben.

1. Változatát lásd E. III. 87., K. 241. Bartalus I. „Magyar Orpheus“ 8. A—Sz. II. 25. lapján.
3. A ( ) közt levő sorokat szóval mondják.
5. Pár első sora Kun. 44., A—Sz. II. 47. lapján van.
8. A 2. v. szakasz változata E. II. 173., K. 10. 577. Gy. 186. Ko. I. 57., lapján; a 3. v. sz. pár sora T. 49., Ko. I. 191. lapján s a következő dalban fordul elő.
9. Az 1. v. sz.-t lásd T. 51., A—Sz. II. 20.; a 4. v. sz.-t a megelőző dal 3. v. szakaszában.
12. Kiegészítése a Ko. II. 166. lapján előforduló dalnak.
14. Az első sorát T. 27. lapján közlötte.
15. Az 1. v. szakasz E. II. 44. 148. lapján van.
17. Az 1. v. szakaszt A—Sz. II. 39. lapján találjuk.
19. A refraint lásd A—Sz. II. 56. lapján.
20. Az 1. és a 3. v. szakaszt E III. 35. lapján olvastam.
23. Pár első sora Ko. I. 205. lapján van.
28. Két első sora T. 253. lapján fordul elő.
29. A refrain és a 4. v. szakasz B. I. 57. lapján található.

Digitized by Google

Vegyes dalok jegyzete.

Legtöbbjét az elmondók után inkább hiányos dalnak, mint vegyesnek kell vallanom; nem ismerem az egész dalt, kényemre-kedvemre támaszkodni pusztán csak azért, hogy egyik vagy másik rovatba beékelhessem, nem akartam, de meg bajos dolog is némelyiket az ismert sorok után beosztani. Vegyük csak a 11. számút, melynek változatáról Kríza (Vadrózsák 532. lap.) azt mondja: A mi „fürgecskénken" olyan kicsi, csinos ifjucska, leánka érthető. Kár, hogy azt nem írhatta: „értendő", mert így mind addig találgatásnak van helye, míg a vele szoros összefüggésben levő sorokat nem ismerjük.

Hiszem azonban, hogy kutatásunk idővel a legnagyobb részére megadja az útba igazítót s akkor mint teljes, egész dalokat jogosan sorozhatom a következő kötetekben a megillető rovatba.

1. Hasonlítsd össze T. 29. lapján levővel.
3. Az 1. v. szakasz. T. 102. lapján olvasható.
10. Az 1. v. sz. E. II 13., B. I. 15. lapján található.
11. Pár sorát E. I. 409., K. 117. lapján olvastam.
12. Az 1. v. sz. 2 utolsó sora E. III. 109., Szin 161., Kun. 26., B. I. 46.; a 4. v. sz. változata E. III. 110., Kun. 36. lapján fordul elő.

Digitized by Google

Tréfás versek jegyzete.

Etele udvaráról fel van említve, hogy „egy féleszü szkütha . . . csodálatos és képtelen sületlenségeket habarva mindnyájokat nevetésre fakasztotta“, hogy „az Avszónak nyelvébe ún és góth szavakat kevert, mindnyájukat annyira“ felvidította, „hogy szünni nem akaró kaczagásba“ törtek ki; ily nevetésre fakasztó, tréfás verseket népünk ajkán is találunk elegendőt s mint mutatványunkból (2. számú) látjuk idegen szavakkal kevertett is, szerzőjük *„povétás“* emberek, kik lakodalmakkor, disznótorokban s más mulatságokkor tréfás versükkel állnak elő s nevetésre fakasztják a közönséget. Sok, ily embert ismertem az ős Szegeden, átolvastam szerzeményüket, találtam eléggé népiest is, de a legtöbbje nem, vagy alig népies; dalokat is költenek, de ezek sem tiszta népiesek s a betlehemezők jobbára az ő szerzeményük, vagy ők szerkesztik, állítják össze; a nép előtt kedves emberek.

3. Lásd T. 332, lapján közlöttet.

Digitized by Google

Dajka rímek, gyermek versikék, dalok s játékok jegyzete.

Valóságos tárháza, valóságos menedéke a népköltésnek a gyermek világ maradványa: a gyermek játékok, dalok, versek s dajka rímek. Van itt az egyszerű rímes soroktól s altatóktól egész a ballada töredékekig minden ágából a népköltésnek s az életben előforduló cselekedeteknek. Csupa utánzás az egész de egyszersmind mentő is! A pogány szertartásokat a nagyok elfelejtették, mert tiltva volt végezni, gyakorolni; a gyermekek eltanulták, s fenttartották töredékekben. Szájról-szájra adták egymásnak a dalt, eltanulták egymástól a cselekvényeket s játszottak, senkitől sem őrizve ellen, hogy mit? Hiszen csak gyermek játék az egész! mi ezeknek annyit köszönhetünk, mint az ide vágó, történet adatoknak; s talán többet is? Igy van ez ma is: a gyermek miséz, lakodalmaz, temet és a többi, ellesi a szertartást, szavakat:

Goszpodi pamiló;
Száraz kinyér vakaró!

érthetetlen előtte, csúfolódóvá alakította, de azért elég becses adat volna arra nézve, hogy ha nem tudnók, hogy e szertartás az ős Szegeden ismeretes volt.

Hát a leggyönyörűbb ballada töredékek hol vannak? itt: a gyermek játékokban, mint azt a következő kötetben látjuk. Nem birták végig megtanulni, kikaptak az egészből egy pár sort, mint a szél a magot, s beleültették, beoltották abba az ágába a népköltésnek, melyet gyermek játéknak mondunk.

Nagyon is ágas-bogas fa ez a népköltés fája: ágai egymáson keresztül-kasul nyőlnek, de annyi ága sehol sem találkozik, jön egybe, mint itt: a gyermek játékoknál, ezért mondtam ezt az ágat: valóságos tárháznak; ha szél éri, tördeli a népköltés valamelyik ágát, addig hajlik jobbrabalra, míg erre az ágra borul, a gyermek játék-féle ágra, ebbe azután beleforr, ezért valóságos menedék.

De ha ily becsesek nem volnának is a gyermek játékok, ha nem volnának egyebek, mint multunkra visszaemlékezők, melyek segítségével az ártatlan, arany, gyermek kort vissza idézzük, még akkor is megérdemelnék a megőrizést!

1. Pár sorát Gy. 341., Ko. I. 209. lapján találjuk.
3. Lásd Gásp. 127. lapján közlöttet.
10. Az utolja T. 265. lapján van.
14. Pár sora Ko. II. 183. lapján fordul elő s alább a következőben.
15. Soraiból T. 283., A—Sz. II. 89., Ko. II. 182. 183. l. találunk s feljebb a megelőzőben.

Digitized by Google

16. Változata T. 283. l.; az utolja K. 129., Gásp. 198—201., Gy. 345. 355., T. 285., A—Sz. II. 89. 90.. Ko. I. 212. II. 183., alább a következőben.
17. Az utolját lásd a megelőzőben.
18. Változata T. 282. lapján található.
19. Változata K. 128, Ko. II. 183., lapján van közölve.
22. Lásd K. 128., Gy. 345., A—Sz. II. 88. lapján s pár sorát a megelőzőben.
23. 24. Változata K. 130., Gy. 342, T. 271. 278., A—Sz. II. 74. 79., Ko. II. 184. l. van.
25. Pár sorát Gásp. 145. 146., Gy. 341., T. 304. l. találtam.
26. Soraiból T. 290. 304., Ko. I. 211. 215. II. 184 lapján olvastam.
29. Lásd T. 257., Ko. I. 225. lapját.
31. Változata Ko. II. 186. lapján van.
33. Soraiból T. 281. 282. l. közölt.
34. Lásd alább a 36. számúban.
35. Pár sora E. I. 410., Szín. 91., T. 289. 295., Gásp. 209., A—Sz. II. 92., Ko. I. 217. II. 188. 194. 195. lapján van s alább a 37. számúban.
36. Lásd feljebb a 34. számúban.
37. Lásd feljebb a 36. számúban.
38. Változata Ko. II. 189., s pár sora T. 295. lapján található.
39. Pár sora T. 293., Ko I 221. lapján fordul elő.
40. Pár első sorát T. 301. lapján közlötte.
42. 43. A „Kis kácsa“ játék változatát T. 285—291. 294., A—Sz. II. 90. 91., Ko. I. 217 220. II. 194 - 196. lapján találjuk.
44. Rokon a „Kis kácsa“ játékkal, sok közös szakaszuk van, változatát T. 294. lapján olvastam.
45. Változata Gy. 352., T. 308., Ko. I. 214. 215. II. 197. s pár sora E. III. 96 lapján van.
46. „Szép Örzsébet“ változatát K. 127., T. 313. Ko. II. 190—192. lapján találjuk.
47. Két ismeretes dalból van átalakítva, a játék változata Ko. II. 189. lapján található.
57. 58. Változata T. 275., Ko. I. 226. lapján fordul elő.
60. Lásd K. 131. lapját.
61. Nagy részét T. 266. lapján találtam.
62. Pár sora A—Sz. II. 68. lapján van.
64. Találkozik a Ko. I. 232. lapján közlöttel.
70. 2. bekezdés T. 259.; a 14. bek. A—Sz. II. 77.; a 17. bek. T. 259.; a 32. bek. Ko. I. 229.; a 34. bek. T. 258. lapján közlöttel rokon.
78. Változatára T. 274., Ko. I 231. lapján találunk.
87. Találkozik a Ko. I. 226. lapján közlöttel.
91. Változata T. 257., A—Sz II. 85. lapján van.
92. Hasonlítsd össze A—Sz. II. 85. lapján levővel.
94. Lásd T. 164. lapját.
98. Vesd össze T. 275. lapján közlöttel.

Digitized by Google

Szokások jegyzete.

Az ős Szeged szokásainak számát az itt bemutatott egy nehány szokásból nem határozhatjuk meg. Csak azokat vettem fel, melyekben dal fordul elő s ezek közül is mellőztem a népköltés gyüjteményekben megjelenteket. El vannak tehát hagyva a verses köszöntők, minőket új év napján, név napokon disznó torokon, lakodalmakkor s más alkalommal szoktak mondani; oka egy részről az, hogy nem népiesek, legalább én ilyenekre nem akadtam s népiesedőt is alig jegyeztem fel egy párt, álljon itt mutatványul a legnépiesebb:

(Mártony napra való köszöntő:)

Örvend az ég tisztaságos dícséretökkel,
Vígad a fö'd sok lelköknek üdvösségivel,
Csillagok földerülnek, homájt me'sze kerülnek,
Mindön szentök énekléssel ma zöngedöznek.

Ama hírös Appolónius viszi hárs fáját,
Édösdedön verögeti kedves nótáját,
De remé'löm mind ezök tégödet üdvözölnek,
Mivel nevezetöd napját ez napon szentölöd.

Mi jis buzgó énekléssel tégödet köszöntünk,
Mö'nyeji kévánságo'kal szívbül gerjesztünk:
Szent Márto'nak érdöme vezéröljön mö'nyégbe,
Hogy általa vígadhassunk te'jes életünkbe'!

Ragyog az nap sugáribû tiszta fényivê,
Szent Mártony is vígadoz most mindön szentökkê.
Aszt kévánom szívessen: hogy az Isten éltessön,
Több, számos esztendőkben is szöröncséltessön!

(Gajgonya.)

Elhagytam a pusztán csak cselekedetekből állókat, milyenek, hogy egy párt említsek a

Tüz tiszteletére vonatkozó ablak betörés. A kinél farsang estéjén gyertya nem ég, annak betörik az ablakját. Ez már csak töredék, de elég becses, valamint a

Zöld ág is: Pönkösd napjára zöld ággal s a ki teheti, bodzával ékesíti fel az ablakját, kapuját.

Lucza széke. Ma már babonaságra használják: Lucza napján kezdenek széket csinálni s minden napon dolgoznak rajta valami keve-

Digitized by Google

set, annyit hogy éppen az „é'féli misére" legyen kész; akkor elviszik a templomba, reáülnek s meglátják, hogy ki a boszorkány.

Dió szórás: Karácsony éjszakáján az „é'féli misé'-t megelőzőleg diót szórtak el a legények Felső-városon a templom előtt, s a ki fel akarta szedni, azt ugyancsak megdiózták, mert minden felül szállt reá a dió, úgy annyira, hogy az erős dió hullást nem állhatva abban kellett hagynia a szedést.

— Nézzünk még a *lakodalomból* egy párt:

„*Söprült vetnek* (a menyasszony) elébe," mikor bemegy az ajtón", ha fölvöszi akkor bíznak hozzá, mert: jó tisztogató lösz."

„Sor táncz járáskor *tilt szúrnak*" a menyasszony fölső ruhájába. E szokást a menyasszony ismeri, miért is táncz közben fél kezével folytonosan a ruháját tapogatja, mialatt a dudás, a ki tudja, hogy hova szúrták, azt kiabálja: „Ott-ott-ott!" vagy „Nincs-ott, nincs-ott!" Ha a sor táncz alatt megtalálja a tőt, akkor „jó varó lösz", míg ha nem találja meg, akkor nem sokat bíznak hozzá. Nem utolsó dolog ilyenkor a dudást lekenyerezni, hogy akkor mondja: „Ott-ott-ott!", mikor jó helyt keresi. (Madarász tó.)

Mikor a menyasszony a sor tánczot járja a következő sor rendet tartja: először az urával, azután az ura apjával, testvéreivel, rokonaival, tánczol és így tovább. A sor táncz kezdetén az asszonyok közül a tréfásabbak az újjuk közzé *3 szál gyertyát vesznek s úgy nézik,* hogy hogy tánczol, mit ők arra magyaráznak, hogy azt nézik, hogy sánta-e? Erre vonatkozik a tréfás nyilatkozatuk is: „E', minek vötted ê? sánta e', égy csöpp ûja sincsen!" A sor tánczot még a menyasszony ruhájában járja, de ezután már menyecskének öltöztetik: „hátra konytyolják, föltöszik a *bú fészköt*" (Fölső város.)

Nem válogattam ki a gyermek játékok közül az ős vallás szertartásainak az ide sorozható töredékeit, minő például az *eső üdvözlő játék*:

(Mikor meleg eső esik, forogva dalolják:)

Esik az eső. Lé ké'ne szönni,
Érik a szőlő, Hordóba tönni.
Bodorodik Hunczut a gazda,
A levele, Nem néz a napra,
Csak a szép a'szonyra!

(Tobány.)

Vagy az „Es' eső! meleg eső" kezdetű; továbbá a nap tiszteletére vonatkozó:

Süs' ki meleg Isten kapujába,
Möny' lé hideg ördög kapujába!-féle

(Fölső város.)

üdvözlő, melyet nap fölköltekor kiabálnak.

Minden szokásban dalt keresek, nem pedig puszta cselekedeteket, vagy nem népies verseket s úgy szeretem, ha a szokásoktól a felnyőltek

Digitized by Google

sem idegenkednek. Ha nem találok bennök dalt, kéteseknek tekintem, kivéve, ha az első rátekintésre felismerhetők, hogy nem kölcsönvett, vagy már átalakult szokások; mert úgy látom, hogy szokásaink (főképpen azok, melyek az ős vallás szertartásaiból valók) egyik alkotó részét a dal, az ének tette, nem pedig a verselés. Ezt látom még az új év napján énekelni szokott köszöntőkből is. Ma már egymásnak szóval s versekben kívánunk boldog új évet, de hogy hajdan az új évet énekkel, vagy dallal köszöntötték, annak nyomait az egyház énekében találjuk; ma egymást köszöntjük, hajdan az időt köszöntötték. Már az az eset, hogy az egyház évének kezdete az „ádvént" s még is a Szilvesztert követő napot üljük meg, már ez elegendő figyelmünket felkölteni arra, hogy ez pogány szokás. Ha pogány szokás, keressük a dalt! a versekben nem találjuk meg, de megtaláljuk az „Ó' szép Jézus ez új esztendőbe' kezdetű énekben. Az egyháznak nincs miért üdvözölni ezt az új évet, sőt rajta kellett lenni, hogy „ádvént"-tal kezdődjék az év; s íme, mily változás! a dal a világból kiveszett, az egyházban egyházias színben fentmaradt.

Hogy az újabb, nem az ős vallás szertartásait mutató szokásokban nincs miért dalt keresnünk, ez újabb életünknek a következménye, de nincs is okunk ezeket valami becseseknek tekinteni. Őseinkről olvassuk, hogy énekeket vagy himnuszokat zengettek (hymnos concinunt) a tűz, víz, levegő, föld tiszteletére, ezért keresem a dalt; ma már csak szóval, versekkel végezzük tiszteletünket, ezért mondom a verses szokásokat újabbaknak.

Legyen e helyt elég ennyi eljárásom okadatolására, nézzük a bemutatott szokásokat!

Kántálók. A „kántálás, kántálni" ma már nem oly értelemben veendő, mint a latinban van: canto=éneklek, hanem ily' értelemben: szép szerével kéregetni, mint ezt a szólásokból eléggé kifogástalanul be lehet bizonyítani: „Ha r'á hal'gattam vôna, most êmöhetnék kántálni!" „No té ugyan mögjártad! êmöhecz kántálni!" annak mondják, a ki szerencsétlenül, pórul járt.

A kántálók, mint szokások, a házasság szertartásainak a maradványai: házassággal foglalkoznak, áldozásról, áldozatról szólanak, a menyasszonyt s a vőlegényt gúnyolják. Ez a gúny, alkalmatlankodás nagyon szépen összeeggyeztethető az agárdiak kolompolásával, kik kendő váltás alatt kolompolnak, hogy az áldomásban ők is részesüljenek. (Rész 2. lap.) Hogy nem keresztény szokás, annak a bebizonyítására elegendő felhoznom, hogy az egyház szerént deczember hónapban házasodni tilos. (Lonovics József „Népszerü egyházi archeologia". I. 1—8. l.) Ha az ellenkező oldalról vizsgálom, azt találom, hogy összevág az András naptól új év napjáig terjedő, házasságra vonatkozó babonáskodásokkal. Az egyház az „ádvent"-ot a b. sz. Mária tiszteletére is szen-

Digitized by Google

telte (Lonovics u. o.), így találkozott az egyház éneke s a pogány szokás egy időben s alakult Szegeden a b. sz. Mária dicsőitésére.

1. Az utolsó versszakasz változatát Gy. 73., T. 325, Gásp. 195., Ko. I. 17. II. 175. lapján találjuk.
2. A 2. v. sz. változatát E. I. 97., Szín 213., T. 139., az 5. v. szakaszt pedig T. 325. l. közlötte.
3. Változata T. 328—330., B. I. 89., Ko. I. 207. lapján fordul elő.
4. *Betlehemező.* Változatát közlöttem a Ko. II. 1. 4. lapján. Több helye érthetetlen, így: „Kántorok, kántorok" van a „Pásztorok, pásztorok" helyett: nem akartak „pásztorok"-at mondani, mert ügye-fogyottaknak vannak mondva; majd az „Az anygyalok" kezdetü, vers szakaszban: „Árva zöngenek"-féle érthetetlenség fordul elő, mi a nem népies betanulásából és meg nem értéséből eredt; míg az „Anygyalok szózata" kezdetü, vers szakaszban az „ösz' szív" = *összes,* vagy jobban mondva: *„minden szív"*, a szép hangzatot (?) követő nyelvészkedés gyönyörü mák virágja.
7. *Pünközsdölő.* Változatát T. 291. 315., Ko. I. 223 II. 199. lapján találjuk népköltés gyüjteményeinkben, ily változatát is ismerem:

(Vőlegény:)

Ó' manna jó étel,
Anygyalok kenyere,
Tejbe' kivirákzott,
Aranynyâ bimbódzott.

Álgyon mög az Atya,
Álgyon mög a Fijú
Bo'râ és búzávâ,
Mindön gazdagsággâ.

(Alsó város.)

De ekkor a „kirájné" a „Kirájné pá'czája" kezdetü szakaszt énekli s az „Én kicsike vagyok" kezdetüt a „násznagy"; a „Kêj föl Úr-Istennek"-féle szakasz elmarad.

Az itt elősoroltakon kívül Ipolyi Magyar Mythologiája 584. lapján találtam egyet, mely bennünket, mint hogy Szegedről van közölve, kiválóan érdekel, miért is szóról-szóra átveszem: „a kisebb leányok pünközsd napján délután koszorúval fejökön, s egy virágcsomaggal, mit királyné pálczájának s különös névvel még *cinkusnak* is hínak, házról-házra járva mennek *pünkösdölni* a szokás közönségesen *pünkösdölés*nek neveztetvén; mi következőképen történik: az udvarba érvén, miután a konyha ajtó előtt megállanak kezdik: a pönkösdnek jeles napján a sz. lélek isten küldeték stb. (itt az ünnep keresztyén emlékére vonatkozván a dal, mint a föntebbiekben elhagyom, s csak a karének nevezetesebb részleteit emelem ki), mire az elsőénekszakot végezték, egyenkint kezdenek egy-egy verset mondani kezökben a cinkust (kir. pálcát) körben csóválván:

bor, buza és gyümölcs földetökben legyen. az úr Messiásnak kibimbózott ága,
Juda nemzetének királyné pálcája, király koronája.
szálljon erre házra az isten áldása, mikint régenten szállott az Apostolokra.

Most az első átadja a cinkust a másiknak s ez mondja tovább, a dal szavai ismét tisztán egyházi énekből vevők, mint a következőknél is; különösebbek még a következő versek a negyediknél:

Digitized by Google

	kisasszony rózsája	kihajlott az útra,
(az ötödiknél):	szedje fel menyasszony	tegye koszorúba.
	én gyönge morzsácska	vagyok ím látjátok;
	szavaim halljátok,	friss éjszaka járok,
	nemes szüléimnek	érdemes kertjében,
	én is úgy kinyíltam,	mint viola szépen!
(a hatodik):	én kicsike vagyok,	a lábaim nagyok,
	nincsen az az árok,	a mit át nem ugrok.
(a hetedik):	haj cinkus, cinkus	fehér tulipántos
	öntsetek (hintsetek) virágot	az isten markába.
(a nyolczadik):	felállott sz. János,	meglátott egy várost,
	a pokol ajtaját	földig letapodta,
	mennyország kapuját	szépen kinyitotta.
(a kilenczedik):	én kicsike vagyok.	nagyot nem szólhatok,
	még is az istennek	dícséretet mondok.
(a tizedik):	én gyönge vesszőcske vagyok,	midenfelé hajlok.
	nem anyától lettem,	rózsafán termettem,
	piros pünkösd napján	hajnalban születtem.
(a tizenegyedik):	gyönge vesszö vagyok,	mindenfelé hajlok,
	szülőim kertjében	most nyílni akarok.

ezután kettőnkint összefogódzva forognak s mindnyájan éneklik:

mi van ma, mi van ma	piros pünkösd napja,
holnap lesz, holnap lesz	a második napja.
András bokrétás, feleséges jó táncos,	jól meghúzd a lovad kantárját,
ne tipedje, ne tapodja	a pünkösdi rózsát *).

*) érdekesek ehhez, mint érintém, a beszött egyházi s istenes énekekből vett sorok, melyekben még, a már csak alig egy-két népkönyvi, ponyvairodalmi példányokban fenlevő magyar *passzió* stb. játékok nyomait is vélem észrevenni, melyek még sok tekintetben megérdemlenék a figyelmet, miben eddig szinte nem részesültek; holott a külföld e mezőn is szép virágokat szedett már össze, s pedig ez nálunk is az egyházi s nemzeti költészet régibb kora sivár parlagáról még egy két arany kalászt adna."

Eddig tart az idézett közlemény, kár, hogy nem betűről betűre van ismertetve, nem csak azért, hogy a nyelvjárás ismertetésénél is hasznát vehettem volna, hanem azért is, mert mint különösen a reáimádkozókban látjuk: egyházias sorokban is találhatunk az ős vallás szertartásaira emlékező nyomokat. Megjegyezem, hogy ma a czinkus=czinkos: valami rossz tettben részes társt jelent *Fölsö-városon;* míg *Madarásztó* környékén meg „kifogástalan" barátot: „Szérbusz czinkus!" „Ez az én czinkusom." = jó barátom.

Tüz ugrálók. A 9. számú pár sorát Gy. 354. lapján találtam. „Patiza" helyett pacsírtát is mondanak.

10. Lásd Rés6 269. lapját s Ipolyi 194. lapján az ismertetését.
11. *Tyúk verő.* A dalt közlötte már Szín. 158., B. II. 27. lapon.
12. *Halott tor.* Változata E. I. 153., B. I. 118. lapján fordul elő. E szokás annyiban érdekes, a mennyiben utolsó sorában tánczról szól s lakodalomról, melyhez ha hozzávesszük, hogy a Szegedről származott Szajány lakosai előtt a halál táncz ma sem ismeretlen, azt kell következtetnünk, hogy hajdan a halál táncz Szegeden is szokás volt.

Digitized by Google

Babonák és reálmádkozók jegyzete.

Az ember erejét meghaladó eseményeket, tüneményeket a népek mindenkor felsőbbeknek, az embereknél hatalmasabbaknak tulajdonították, ezekről a hatalmasokról, a mint jó vagy rosz hatással voltak reájok, a szerént alkottak maguknak képeket. E felsőbbek a mi népünknél is nagy szerepet játszanak, főképpen a „roszszak", ezek száz meg száz alakban érvényesítik erejöket, száz meg száz alakban kell, népünk szerént, ellenök küzdeni: babonáskodni. Ezekről a „roszszak"-ról e helyt még néhány jellemző vonást mutatok be:

A roszszak szaporodása két féleképpen történik: *születés* s *nevelés* által. *Születés* által leginkább a *tá'tosok* szaporodnak, kik mint gyermekek nagy foggal jönnek a világra, a miről azután meg lehet őket ismerni s hogy később el ne vigyék őket a *tá'tosok*, ki kell a fogukat törni. S mily erősen hiszik ezt! Gyermek koromban egyik, iskola társunk, kinek fogai meglehetősen ki voltak fejlődve, nem csak a „nagy fogú", hanem az ijesztő „tá'tos" nevet is megkapta tőlünk; mikor a 7-dik esztendőbe fordult napról-napra vártuk, hogy mikor viszik el már a tá'tosok? A tá'tosok nem jöttek, adtunk neki még 7 esztendőt, de ő csak közöttünk maradt.

Nevelés által, itt is hatással van a születés arra, hogy a *roszszak* eljönnek érte, tudni illik *„elátkozott"*-nak születik, de mint a nép hite mutatja, a gyermek *nem roszsz*, nem kell neki semmit mást tenni, mint megőrizni; ennyi, mint láttuk fentebb a született *roszszaknál* nem elegendő, a *tá'tos*-nak születettet bármint őrizzék, ha a fogát ki nem törik, népünk szerént el viszik a tá'tosok. Lássunk példát! A kit nevelőbe akarnak vinni a helyett *„szakállas* gyer'ök"-öt adnak cserébe: Künn a tanyán történt, — a városbeliek számára rendesen a tanyákon, a tanyákon lakók számára pedig rendesen a *„városon"* történnek ily dolgok — hogy mikor az asszony megszülte a gyermekét, a „roszszak" 2, vén boszorkányt küldtek a tanyára, hogy cseréljék ki a gyermeket. Elmegy a 2 boszorkány, tanakodik az udvaron, de az elrejtőzött férj mindent kihallgatott s mikor az elhatározás szerént az egyik bement a „házba" s a másik az ablakon várta a gyermek kinyujtását, akkor a férj oda ment, a kint levőt elkergette s gyermekét magához vette, bevitte anyjának, kinél ekkor már „szakállas gyer'ök" volt; a bentlevő boszorkány pedig eltünt. A férj megsokallotta az áldást, befütötte a kemenczét, a *szakállas gyer'ököt* pedig sütő lapátra tette, hogy majd beveti a kemen-

Digitized by Google

czébe, de a kéményből lecsapott valami *roszsz* s magával ragadta a gyermeket.

Kereszténvies színezetű a következő, hol az imádsághoz fordul az anya, kinek gyermekét, mert „bürök“ (burok)-ben született, el akarták vinni a *roszszak*, kik férjét annyira elaltatták, hogy hasztalanul rázogatta, kiabált neki, nem ébredt fel; míg azután az imádság által megszabadult!

De megtámadják a *roszszak* az állatokat is, elviszik a hasznát, erre legalkalmasabbak a boszorkányok, kik a ház körül ólálkodnak, főképpen mikor a tehén borjúzik, mert ekkor birják legkönnyebben megrontani.

A *roszszak* egy-két faja útazik is, így: ha nagy szélvész dühöng jég esővel, ilyenkor a *tá'tosok* nyargalnak a *sárkányok* hátán; mikor pedig *zamankós* (zimankós) idő van, akkor meg a *garabonczijás dëjákok* mennek a *sárkányokon* a levegőben *Szerecsöny ország* felé.

Még a *fene* fajait említem fel: *fene, fekete-, fészkes-, fity-, fitytyögös-, fitytyögös fity-, mándoki-, válogatós-, válogatós fity-fene s a tótok fenéje. A fene: rág, eszik, lép, száll; „Ojan mind a zö'd prücsök.“*

Mesék és rokon nemüek jegyzete.

Az ős Szeged meséiben nagy szerepet játszanak a boszorkányok; Míg más vidékek: czigány asszonyok, vas orrú bábák, vén banyák és a többi névvel illetik a gonosz tündéreket, addig nálunk: a boszorkány égetésről nevezetes helyen, hol a boszorkányoknak mondott szerencsétlenek égető helye ma nap is a *Boszorkány sziget* néven ismeretes, — megmarattak boszorkányoknak. A boszorkányokról szóló adatokat csoportosítottam, ezt könnyen tehettem. Arany László felosztotta ugyan újabban a keze ügyébe eső meséket: „Magyar népmeséinkről" értekezésében (Kisfaludy-Társaság évlapjai. IV. kötet, megvan a Budapesti szemle VIII. kötetében is) de ez a felosztás magát, Arany Lászlót sem elégíti ki, a mint az a Henszlmann Imre (Magyarországi népmesékről.) felosztásáról szóló s ennek a jelképes mesék féle véleményét elfogadó soraiból kitetszik: „a meghatározás nem eléggé kimerítő", még kevésbbé lesz az kimerítő, ha meséinket összegyüjtjük. E felosztást, mint ki nem elégítőt, mellőztem s helyette a rokon tárgyúakat helyeztem egymás mellé, mi által az adatok felkeresését, a mennyire lehetséges volt, megkönnyítettem.

Népet akartam gyüjteményemmel ismertetni, ezért felvettem minden felölelhető anyagot, felvettem a „Mesék és rokon nemüek" közé mind azt, mit népünk *mesélni s mese szerüen elbeszélni szokott*; felvettem úgy a mint népünk ajkáról hallottam s az ekként való közlést elengedhetetlen kötelességnek tartom a gyüjtőkre nézve.

2. *A tüz madár.* Változatát G. II. 3., A. 1. lapján találtam; a madárért való küldés előfordul G. II. 149. III. 1., E. III. 241. l.; ifijító vízért mennek Me. V. 71., P. 108, Gy. 359., T. 440. lapján; a testvér kiszabadításról pedig Maj. 49., G. I. 159. II. 3. 156. III. 46. 112. E. I. 459., K. 418. 408., P. 108., Me. I. 81. III. 46. 112. 149. V. 115., A. 1. 202 lapján levő s alább a 3. 14. számú mesék szólanak.
3. *Vas Laczi.* Némi eltéréssel megvan G. I. 111., Maj. 187. lapján; a testvér kiszabadítást lásd a 2. számú mesénkben.
5. *Az örökség.* Két mese a (Tilinkó és Csalóka Péter) töredéke egybefoglalva, első részét lásd Gy. 183. lapján; ez a nevetségessé váló örökség van egyik népiesedő dalunkban:

Gazdag vôt az én apám,
R'ám hatta a vagyonát:
Kilencz ökör kötelit,
— Iccza te! —
Három vas vélla nyelit.

Gazdag vôt az én apám,
Nagy örökség maratt rám:
Tíz bagja széna hejje,
— Iccza te! —
Három ökör kötele.

Digitized by Google

Sokat is kerösök ám:
L'ukas: bugyogós csizmám,
Mit hônap köl' kő'tenöm,
— Iccza te! —
Még ma este êveröm.

(Fölső város.)

6. *A kis ürge.* Közlötte már K. 472. lapon, a mienk elmésebb s kerekebb, mint „Csihán király urfi", ezért közöltem.
8. *Erös János.* Lásd G. III. 52. lapját, találkozik K. 442. A. 41. lapján közlöttel.
11. *A beteg király.* Vesd össze Me. IV. 1. l.; feleség kiszabadítás fordul elő: Maj. 225., G. III. 116., E. I. 459., Me. I. 5. V. 1. 98., A. 163. lapján.
12. *Az elátkozott leány.* A babonás hiedelem szerént a kik életökben rosszak, elkárhozásuk, vagy erős bűnhődésök következtében még sírjukban sem maradhatnak nyugodtan, hanem haza járnak, állatok képében mint kísértetek jelennek meg éjszakának évadján. Találkozik G. I. 139, P. 99. lapján közlöttel s a következővel.
13. *A czigány király.* Lásd a megelőzőt.
14. *Az elátkozott király leány.* Mesénk az *édes és mostoha testvér*-ek változata, lásd: M. II. 169. VI. 117.; A. 176. lapján; az állatok segítsége számtalan mesénkben előfordul; a testvér kiszabadítást lásd feljebb a 2. számú mesében.
15. *Leves Jancsi.* Megtaláltam Maj. 187. lapján; *kígyót* vesz pártfogásába G. III. 86. P. 101., Me. VI. 165. lapján közlött meséje.
16. *A vörös sipkás.* Ily házasodni nehezen birót találunk G. III. 127., K. 483 lapján.
18. *János mög a Jakabok.* Mesénk Jánost úgy állítja elébünk, mint a ki szegény s a kire a testvérei, a Jakabok, haragszanak, miért is, mint az: Édes és mostoha testvéreknél, János a szerencsés, ki rászedi testvéreit; a fogásokból E. III. 278., M. I. 143. IV. 171., s hogy ezt is felemlítsem: Jókai Mór: „A magyar nép élcze szép hegedű szóban" 43. lapján, olvastam.
19. *A jávor fáról.* Ez alatt a név alatt közlötte Tompa (Mihály összes költeményei. IV. 139. lap. Pest 1870.) mesénket a népköltéstől meglehetősen elütő feldolgozásban.
23. *A róka és a farkas.* Az első részének a változatát Me. I. 159. lapján találjuk
27. *A kis kanász mög a farkas.* Némi eltéréssel A. 187 lapján van.
29. *A haramia tanya.* Változata A. 273. lapján van.
30. *A bot és a bak.* Megvan K. 133., A. 305., B. I. 25. 27. lapján; a nyelvjárásért vettem fel.
32. *Krisztus Urunk hálást keres.* Találkozik Gy. 397. lapján közlöttel.

Digitized by Google

Csali mesék jegyzete.

Az e fajtájú mesék, — mesék a mennyiben valamit meselnek, mesélni kezdenek, — irodalmunkban a „csali mesék“ néven ismeretesek, még pedig nem ok nélkül, mert a csaló elem mindegyikében megvan; a csaló elem mellett feltünik az érdekeltség keltés is, de ezt, mint a magyar népmesék egyik kiváló sajátságát, számításba nem vesszük: mert, hogy az érdekeltség felkeltést a csali mesékben erősebbnek találjuk, mint a közönséges hosszú meséknél, — hol a mesélő mielőtt a mesére reátérne, a kása, üveg s ki tudná még mi féle hegyeken túl nem megy, — azt rövidségüknek tulajdonitjuk; de figyelembe vesszük a bennök többé-kevésbbé feltalálható bosszantó elemet. A tiszta csali mesékben, ha az elnevezést követjük, a bosszantó elem csak másod rendü lehet: mint a megcsalás, kijátszás következménye, ilyenek 9—12. számú mesék; de eltérnek ezektől a megelőzők (1—8.), melyekben már inkább a bosszantó mint a csaló elem van jobban kifejlődve. Az a folytonos ismétlés, elölről való kezdés már nem a csalásra, mint inkább a bosszantásra céloz s célját el is éri. E szerént csaló és bosszantó mesékről szólhatunk, vagy hogy a „csali mesék“ nevét megtartsuk, a „csali mesék“ egyik ágának a bosszantókat tekintjük. Legerősebben van a bosszantó elem kifejtve az 1. számúban, legszebben az érdekeltség felkeltéssel s a csaló elemmel meglehetősen párosulva a 8. számúban, melyet a csali és bosszantó mesék összekötőjének vehetünk.

4. Pár sorát A. 327. lapján közlötte.
10. Mint bekezdőt, érdekeltség keltőt számtalan mesénkben feltaláljuk.
12. Két csali meséből; a „Juj májam!“-ból, Ko. II 218. lap. és a Ko. II. 222. lapján levő, 7. számú csali meséből van összevonva.

Digitized by Google

Tanálgatós mesék jegyzete.

Megtartottam a nép „tanálgatós" elnevezését, mert nagyon találónak találtam arra az állapotra nézve, mikor a nép lakodalmakkor, fonyókákban s más alkalmakkor e feladványokat *tanálgatja;* valóban akad közöttük nem egy olyan, a melyiket csakugyan lehet *„tanálgatni"* noha mindegyik a nép ismeretéhez mért. Előttünk ugyan egyik-másik olyannak tünhet fel, hogy nem is lehet „tanálgatós"-nak mondani, vagy ha lehet, akkor meg nagyon is „tanálgatós", de ha helyesen akarunk ítélni, akkor a népet is tekíntetbe kell vennünk; lássunk példát.

Mi Daru esetét (60. számú) nem tudjuk, nem is fejthetjük meg ezt a *tanálgatóst;* míg a nép tisztelésére méltó emberének tekínti, szájról-szájra adja történetét, könnyen kitalálhatja. Ha már a Daru-félét hoztam fel példának, jegyezzük meg egyúttal a belőle népünkre vonható jellemzőt: többre becsüli az észt az erőnél, a szellemet az anyagnál. Népünk a betyárokat bátorságukért, mondjuk: vakmerőségükért dicsőíti, szeretettel van iránt uk s még is Darunak a nevét eszességéért a betyárok rovására tartotta fent.

Ily érthetetlennek látszó a 38. számú is: „Mi a piros, mi a vörös?" Itt meg azt kell tudnunk, ha meg akarjuk fejteni, hogy nem csak „vörös hajma"-nk van, hanem „piros alma"-nk is, vagyis: a „piros alma" népünk elnevezése szerént ép úgy fajtája az almának, mint a „pogácsa", „l'ány csöcsü" és a többi.

Felosztásommal azt akartam elérni: hogy a *lakodalmasokat*, melyek inkább a *„vőfény"* megleczkéztetésére, mint egyszerűen csak mulatásra vannak szánva, különösen mutathassam be; ezért osztottam *„násznagyos"*-okra, tudni illik a násznagyok szokták a *kikérés*kor kérdezni, és *„vegyes"*-ekre, vagyis olyanokra, melyeket más összejövetelek alkalmával mindenki kérdezhet.

13. Változata T. 351. lapján van.
20. Lásd Ar. 320. lapján
25. Találkozik T. 362. lapján közlöttel.

Digitized by Google

Az ős Szeged nyelvjárása.

A legbecsesebb adatokat a nyelvész találja gyüjteményemben. Úgy szólván: egész új világ tárul fel előtte. Nyelvjárásunk eddig elé még csak nagyjából volt bemutatva. Néhány adat közlése, és nyelvjárásunk egy pár futólagos ismertetése az egész, mit eddig tettünk. Tegyünk többet ezután! Rajtam mulni nem fog. Kötetekre terjedő, ide vágó kézíratos gyüjteményemben már is sok becses adatot tár elém s hiszem hogy még számtalan becses adatot sikerül feljegyeznem s hogy nyelvjárásunk mentül előbb be lesz mutatva. Megkezdem a hangtannal.

I. Hangtan.

A magyar nyelvet előadó tanító urak közül többen czélszerűnek, jónak ajánlották, hogy a nyelvjárások kimutatásában az irodalom betűitől eltérő jegyekről részletesen szóljak: hogy a tanuló ifijúságnak ne kelljen más müvek után nézni, hogy minden jegyet megértsen. Abban a hitben élve, hogy a lelkes, tanuló ifijúság egyike-másika, ha a jegyeket minden kutatás nélkül, gyüjteményemből megismeri, idővel mentője lesz az irodalom nyelvjárása következtében ma már mindinkább kiveszö nyelvjárásoknak, az ajánlatot helyesnek ismertem el s így nyelvjárásunk kimutatását a jegyek ismertetésén kezdem; szíves elnézést kérve eljárásomért a jegyeket ismerőktől.

Az irodalom betüitől többé-kevésbbé eltérnek a többi nyelvjárások betüi, mi az eltérő kiejtésnek a következménye.

Ha mi a betükkel, jegyekkel a hangot híven akarjuk jelölni, akkor a különböző hangokat különböző jegyekkel kell jelölnünk. — Ily eltérő jegyek:

ȧ, mi nem más, mint az irodalom *á*-ja és *a*-ja között levő *a*, vagyis az *á*-ba menő *a*, minő a latinban: *pater* (= páter), a németben: *Band* (= Bánd), némely tájékon: *ȧpám*, *ȧnyám*. Nyelvjárásunkban csak a csúfolódók- és utánzókban jön elő: bricskȧ huztȧm zȧrunyi (a tótot) ȧzs ȧ kȧtonȧ (a czigányt), vȧk, vȧk varnyú (a varnyút utánozva.)

ė, az *é* és *e* között levő *e*, vagyis az *é*-be menő *e*; zárt *e*-nek mondjuk, mert kimondáskor jobban összezárjuk az ajkunkat, mint az *e* kimondásakor pl: *nė*, *tė*, *sė*, *lė*, *egy'*.

^ = terpesztő, e jegyet a magán hangzókon találjuk: *â*, *ê*, *î*, *ô*, *û*; a hosszú magán hangzókra, az *í*-t kivéve, nem rakható, nem a (·) ponttal jelölt *a*-ra s *e*-re sem (= ȧ, ė), mert bajos volna kinyomatni.

Digitized by Google

A mely magán hangzóra a ∧ (= terpesztő)-t tesszük, azt a hangzót vontatva, meghúzva, terpesztve ejtjük ki: *êmék, êre, âra.*

' = hiány jel, ismeretes az irodalomból, azt jelenti, hogy hiányzik valami pl. a vásár*ba'* voltam — ban a ' jel az *n* hiányzását jelöli: vásár*ban* voltam.

Én minden hiányzó részt, vagy a megelőző hangba beolvadt hangot jelölni óhajtottam, ezért gyüjteményem tele van hiány jellel, ott a hol a ∧ jegyet használhattam, ott nem alkalmaztam a ' jegyet, mert a ∧ úgy is beolvadást jegyez. Nyelvészeink ma már jobbára elhagyják e jelt (') ; pedig *bánya*-t és *bánja*-t, ha a nyelvjárásunk szerént való kiirásban hiányjel (') nélkül írjuk, mind a kettőt *„bánya"*-nak kell írnunk, mi nem helyes: a *bánya á*-ját minden megnyomás nélkül ejtjük ki: *bánya*-nak, míg a *bánja á*-ját megnyomjuk s így, ha hiány jelet teszünk, ez által már figyelmeztetve van az olvasó közönség, hogy itt hiányzik valami a saját hangján s akaratlanul is arra van utalva, hogy az *„á"* után ne azonnal ejtse ki az *ny*-et, hanem késedelmezzék, mi által megnyomás, részben húzás jön létre: *bá'nya.*

Hasonlóképpen nem követtem nyelvészeinket a két jegyü, hosszú mással hangzók egyszerüsítésében, (gygy = ggy, lyly = lly, nyny = nny, tyty = tty) kivéve a czcz = ccz-t, mely egyszerüsítve is a hosszú cz-t jelöli, míg a többi nem, pl: nny = n+ny. Ha e törvény szerént a palócz nyelvjárás adatait jegyzem s *ménnyi*-t írok, ki mondja meg, hogy a *menni* igét jegyeztem-e le: *mennyi*, vagy a kérdő: *ménynyi*?-t egyszerüsítettem: *ménnyire*? Ha következetesen akarunk olvasni, az: *aggyal*-t nem olvashatjuk *agygyal*-nak akkor, mikor a *ménnyit* (ire, gehen) *ménnyi*-nek kell olvasnunk és nem *ménynyi*nek. Miből az a tanulság, hogy a nyelvjárások adatait úgy jegyezzük le, a mint kiejtjük, híven jegyezzük le, elmagyarázhatásokra ne adjunk alkalmat, mert könnyen zavar támad.

Még másban is eltértem, így nem követem azokat, a kik azt mondják, hogy ha: két egyenetlen erejü hang találkozik, az erősebbik a gyöngébbiket egészen elnyomja (p. *jövnek: jönnek, haszonval: haszonnal*) akkor *pótló nyujtás* keletkezik, a mennyiben a megmaradó hang kiejtését meghosszítjuk az elveszettnek pótlására, s ezzel mintegy meggátoljuk, hogy a szó azért ne veszítsen semmit nyomatékából. Nem követem ezt a meghatározást, mert ezen az alapon indulva nem mutathatom be nyelvjárásunkat oly hüen, mint ha a *beolvadás* szerént tüntetem fel.

A kik a pótló nyujtás alapján indulnak, azok szerént az ismeretes (*a, á, e, é, é, i, í, o, ó, ö, ő, u, ú, ü, ű*) magánhangzókon kivül még csak az *á, â, ê* magánhangzónk van, vagyis a fentemlített hangokon kivül csak *á, â, ê* hang van a magánhangzók hangját illetőleg.

Ha figyelembe akarjuk venni az *â*-t s az *ê*-t is, vagyis, ha a legkisebb eltéréseket is meg akarjuk jegyezni, akkor így kell felosztanunk a beolvadás, vagy ha úgy tetszik: pótló nyujtás következtében

Digitized by Google

keletkezett magánhangzók hangjait: *a, á, e, ė, é, i, í, o, ó, ö, ő, u, ú, ü, ű*, ezek a rendesek, közönségesek; ha oly mássalhangzó olvad a magánhangzóba bele, melynek beolvadása egyszerűen csak nyomást hoz létre, vagy a pótló nyujtás szerént: ha rövidülés keletkezik, akkor a megelőző hangzót megnyomjuk. Kísértse meg a ki kételkedik állításunkban a fent idézett *bánya* és *bánja*-t nyelvjárásilag kiejteni, észre fogja venni, hogy míg a „bánya"-t egyszerűen mondja ki, addig a bánja = bánynya = bá'nya-t, a „*bá'nya*" *á*-ját már vontatva, mintegy nyomósan hangoztatja. E szerént e nyomósságot követve kellene a', ä', á', e', ė', é', i', í', o', ó', ö', ő', u', ú', ü', ű'-nknek lenni, vagyis oly jegyeinknek, melyek e nyomósságot jelölik.

Ha pedig oly mássalhangzó olvad a magánhangzóba bele, melynek következtében nem pusztán nyomósság, hanem terpesztés is származik, akkor nem pusztán *â* és *ê*-vel van több hangunk, hanem többel is: *â, ä̂, â̂, ê, ê̂, ê̂, î, ô, ö̂, û, ü̂*. A mint az âra és êre-ben nem csak megnyomjuk, hanem meg is terpesztjük az *a*-t=â, illetőleg *e*-t=ê, éppen úgy teszünk a *kell*=köll-nek a beolvadás következtében származott: *kö̂*'-jében az *ö*-jével nem csak megnyomjuk, illetőleg nyujtjuk, hanem meg is terpesztjük: *ö̂* és így tovább.

Nyelvünk jegyei nem magyar jegyek: kölcsönvettek, nem a nyelv természete szerint valók, nem felelnek meg a jogos követelményeknek, nem jelölik meg híven a hangokat; a most elősorolt jelölés pedig: *a'*, *â* stb. főképpen a nyomtatásnál alkalmatlan, de a kiirásnál is késedelmező, így tehát nem marad más hátra, mint az egyes eseteket elősorolni: mely esetekben tér el a nyelvjárás s mint tér el az irodalom nyelvétől?

Ha így akarom bemutatni nyelvjárásunkat: legkisebb eltéréseiben is feltüntetni, akkor a pótló nyujtást nem követhetem, hanem a hangolvadást kell szemem előtt tartani; majd ha a pótló nyujtást követő nyelvészek úgy kifejtik rendszerüket, hogy minden fennakadás nélkül alkalmazhatom, akkor használni fogom.

Említettem, hogy a betűk nem alkalmasak a nyomtatásnál: mint alkalmatlanokat, csak ott használtam, a hol könnyű szerrel tehettem, ezért meg kell jelölnöm az eseteket: hol fordul elő nyomás? hol nyomás és terpesztés? melyhez nyujtás is járul olykor, de ez jelölve van.

A mássalhangzók nyelvjárásunkban többször beolvadnak a megelőző magánhangzóba, mit elveszésnek nem mondhatunk, mert marad nyoma, fentmarad a nyoma a magánhangzóban, melyet nyomóssá, vagy nyomóssá és terpesztővé tesz, olykor meg is nyújtja. E szerént a mássalhangzókat: *nyomó mássalhangzókra*, és *terpesztő mássalhangzókra* osztom fel.

A nyomó mássalhangzókat egyszerűeknek is vehetem, mert minden mássalhangzónak a megelőző hangzóba való olvadása előidéz

Digitized by Google

nyomást, ha többet nem is: *a*'tál, *a*'ba. Ezt megjegyezve csak a terpesztőket kell bemutatnom.

A terpesztők, mint említettem, olykor nyujtanak is, vagyis beolvadásuk következtében a megelőző rövid magánhangzó nyujtottá, hosszúvá is lesz, nem csak terpedtté. A tiszta *a*-t és a tiszta *e*-t kivéve, a többi rövid magánhangzó: *á, é, i, o, u, ü* mind megnyúlik, mind hosszúvá is lesz, nem csak terpesztőssé pl: *âra, jóvâ, êre, êmék*; merre = mörre = mő're, koldul = kuldul = kûdul.

Az *âra*-t azért hoztam fel például, mert a palóczban már nem tiszta *a*-nak veendő: $\hat{a}$ra.

Terpesztő mássalhangzók.

Terpesztő mássalhangzók a: *j, l, ly, r, v;* kérdéses a *z*. A tiszta terpesztő mássalhangzónak be kell olvadni, legyen akár rövid, akár hosszú, és pedig egészen; miért is nem találunk terpesztést a felcserélésekben: *tavka = tanka, jöv: gyüv = gyün*; nem, ha csak megrövidül s részben olvad be, ekkor csak nyomatékossá teszi a magánhangzót: *kell: köll = köl', hallom: = ha'lom, vallom = va'lom;* nem végre, ha nem tiszta terpesztő mássalhangzóval van dolgunk: *hal lám, ha' lám* (= hadd: hagyd lássam!)

De ha tökéletesen beolvad, akkor terpesztés, illetőleg terpesztést és nyujtást hallunk: *kö'* (köll), *tó'* (tav), *gyü'-j* (gyüj-j; jöjj.)

Ellent mond mindennek a: *hol* s összetételei: *valahol, néhol* stb = *hun, vala hun, né hun,* = *hu'* (Koszorúk az Alföld vad virágaiból II. köt. 221. lapján: *Hún* olvasható, mi a *csali* mesékben előforduló késedelmezésnek, húzásnak, várakoztatásnak az eredménye.) Jegyezzük meg, hogy a *hol, néhol* stb. Szegeden csak az irodalom hatása folytán hallható: *hol*-nak, különben: *hun, néhun* stb. s így nyelvjárásunkat tekintve következetesség van a beolvadásában, mikor csak nyomatékossá teszi az „*u*"-t, mert az „*n*" csak nyomó és nem terpesztő mássalhangzó is.

A terpesztésnél csak a törzsök tekindendő: *vallja = vall+ja = vâ+ja*, a járulék tehát nem számít.

J: Nyujtásában némi rendszer mutatkozik, a mennyiben: *aj: ej=é': taraj = taré', ganaj = gané', lajtorja = lé'tra, zsajtár = zsé'tár, szakajt = szaké't, tápaji = tápé'i, fej = fé', fejkötő = fé'ketö, veszejt = veszé't;* míg egyszerűen lesz terpesztővé s nyujtóvá beolvadása a következőkben: *böjt = büjt = bü't, gyüjt = gyü't, nyujtogató = nyûtogató.*

L: A legközönségesebb: *hônap, jô van, bottâ.*

Ly: Ritkábban fordul elő: *Gergely = Gergöly = Gergö'.*

R: Közönséges: *écczö'-kéczö', hamâ', m'é'.* Nyelvjárásunkban nem hosszú r=*rr* hallható a: *fór-, fóral-, ór-, órol-, virad-, varokban.*

V: egész megszokottá vált: *kü'* (= küv-es), *Gyö'* (= gyev-i) *ó'* (= av-as), *gyü'j* (= gyüv = gyöv, j=gy: jöv-j.)

Z: (?) Semmi rendszer: *âra, êre* (de már *a'vâ, e'vê*) *Pélörhö', Pálhô.* Különben úgy tetszik, hogy a *z* nem terpesztő, hanem csak nyomó, s inkább a felcserélt betűknek köszönhető a terpesztés, mint a *z*-

Digitized by Google

nek: *az-ra, ez-re* = *ar-ra, er-re*, az *r* terpesztő *âra, êre*; *Pétörhöz, Pálhoz* = *Pétörhön, Pálhon,* = *Péterhöl, Pálhol* (ezt ritkábban halljuk ma már) = *Pétörhö', l'álhó',* az *l* terpesztő s így az *r*-nek és az *l*-nek köszönhető.

Elütnek a nyelvjárások az irodalom nyelvétől a hangzók felcserélésével; felcseréléseket mind a magán-, mind a mássalhangzók közt találunk:

Magánhangzók fölcserélése:

a = á: huvá, ád, hamaráb'.
a = é: hunnét, onnét, hamaréb'.
a = i: hanyit', hasidék, faricskál.
a = o: osz'tán lakodalmot.
a = u: csucsi, guriga.
á = é: âréb', odéb'.
e = a: dinynya, kikavaronni.
e: é = a: ögyéb' aránt.
e: é = á: mihánst: mihánt.
e = é: té, sé, lé, né.
e = é: innét, mi'némű, mén'kű.
e = é: köhént, meszszéb'.
e = i: köhint, meszszib'.
e, é = i: girészd, kemincze, kinyér, iránt,
e, é: = ö: { mijik, legislegszöb'. / kemöncze, könyér, möjik, legöslegszöb' / töszöm-vöszöm, szödöm, mögyök.
e, é, ö = ü: sütét van.
e = ü: szügy.
é = á: idáb'
é = i: kezit, fejit, elibe.
é = ű: szűrű.
i = a: kajabál, gijiszta, kaját.
i = é: czéntányér, (czén is), vélla, vélágos.
i = é: mögéntelen, eddég, möddég.
i = ö: hörtelen.
i = ü: lüszt, tüszt, münk, tüktöket.
i, í = ű: tűk vôtatok azok.
í = é: kén, kénál, késérök, létépte, mezétláb, kémél.
o = a: magyaró, tal', bagja.
o = é: marék.
o = i: lapis, lapiczka, abrincs, kápiszta.
o = ö: hőbörtös, bürök.
o = u: mustoha, hun, bukor, bukréta.
ó = ő: hőbörtös.
ó = ú: túrú, fúrú, rúzsa, koppanytyú, kutyú.
ö = é: cséves.

Digitized by Google

ö = ü: türü'köző, gyüvök.
ő = é: eléb',
ő = ű: bűr, fenyű, gyöplű.
u = i: l'ik, kancsika.
u = ü: bürökbe' született.
ü = i: kilső ajtó.

Mássalhangzók fölcserélése:

(Egyszerű felcserélés:)

b = t: septin, dopta, szaptam.
cs = dz: dzadzog (a dzadzogó madár.)
d = gy: gyugó.
g = cs: hencsörög.
g = gy: ögyenös,
g = k: foktam, nyukszik, vákta.
gy = d: eljedzött.
gy = ny: kényó, mönyünk mán.
gy = ty: hoty ha, írítykönné', éty kis.
h = j: oláj.
h = p: pötyke.
j = gy: gyere, gyün.
j = ny: bornyú, varnyú.
k = g: gelebibe, guriga, gunyhó.
l = m: tomom.
l = n: taná'tam, danulok.
ly = j: kevéj, szöméj, tajicska.
ly = l: királ', l'ik-l'uk, tal'icska.
ly = n: mihánst.
ly = ny: vőfény.
ly = r: paszúr.
n = m: ellemben külömös, vagyom.
n = ny: kenyi-fenyi, ocsmánykonni, gyönygyöt.
ny = m: torom, humok.
ny = n: dohán', mön'dörgős mén'kű.
ny = v: könyv.
p = b: csabdossa az ajtót, röbdös, kab' mög!
r = n: mán.
s = cs: csajka, csökél'
s = sz: szusztér.
s = zs: mozs' mög, vezsd ê, Déligázsd! (gúnyolódó)
sz = cz: vonczol, vonczigál.
t = d: viszked, mindégy' százat láttam.
t = p: prücsök.
t = ty: koppanytyú, pörgetyű.

Digitized by Google

v = b: ribaszt, lebögő ég.
v = d: esküdő.
v = f: szíftelen.
v = n: tanka, rín, szűn.
z = dz: babádzott, evedző, takaródzó.
z = n: rúzsámhon, házhon.
z = sz: êdángubászta, fűszfa, aszt kérdöszte.
zs = s: sindöj.

(Hasonulás által való felcserélés:)

dl = ll: pallás, elallak, palló.
dn = nn: tunná, anni, haman napra.
ds = ss: hassereg.
dt = tt: szötte-vötte, attam, êmarattá'.
gk = kk: mökkergették.
gm = m: möm mög itt van mán.
gn = nn: ténnap.
gt = tt: röttön.
gyd = dd: nad dolog, éd darabég.
gyl = ll: nal ló, él lakadalomba sé' vôt.
gyn = nn: fanna, én nagy kutya.
gyny = nyny: énynyihányan vôtunk.
gys = ss: nasságos, és sütet, ús sé' löszök a tijéd.
gysz = szsz: ész szép röggê.
gyt = tt: fottán vattok, nat törvényös vat té.
lj = jj: kejjé' kend fő', nyejjön, oszojjon ê.
llj = jj: hajja, ejjön.
nl = ll: kéllódik, ajállom.
nyj = nyny: anynya,
rl = ll: gyalló, kállátó, ballang, csömöllött.
rl = rr: parrag.
rm = mm: mám ma.
ssz = szsz: ész szen' Lélöknek.
szs = ss: egésség, késség (malom-, pipa.)
tyj = tyty: bátytya.
zs = ss: as sé' igasság, es sé' vitésség.
zsz = szsz: szászszor, tíszször.
Zv = vv: avvâ, evvê.

(Hosszúvá változással való felcserélés:)

b = bb: ögyébbaránt.
gy = gygy: égygyet, égygyaránt, égygyenlő.
l = ll: dall.

Digitized by Google

n = nn: utánna, ker'benn.
s = ss: fölségösseb', kedvesseb', rémségössen,
p = pp: éppenséggê.

(Két mássalhangzó felcserélése:)

dj = gygy: agygya, tugygya, száragygyon.
ds = cscs: izacscság, hazucscság.
dsz = ccz: kű'c czé, másocczô, harmacczô.
gys = cscs: nacscságos.
gysz = ccz: écczör, néccző'.
nj = nyny: szánynya-bánynya.
ts = cscs: kő'cscség, barácscság, segícscség.
ts = cs (ha mellette mássalhangzó van): szencség, tarcson.
tsz = ccz: kécczör, öccz̈r, hacczor, szerec czé?

Eltérnek a nyelvjárások az irodalom nyelvétől abban is, hogy némelyik szóban több, másikban kevesebb hangjuk van, mint az irodalom nyelvének; az hangbővülés, ez hang fogyás. Mind a kettőnek a nyelvjárás sajátsága szerint valónak kell lenni; így a mi nyelvjárásunk nem szereti a magánhangzók torlódását, mással hangzót szúr közébük, leginkább a *j*-t s a *v*-t: lejány, haramija, povétás. Vagy pedig elhagyja az egyik magánhangzót: pajtásim (pajtásaim stb.)

A hangok beolvadását az imént láttuk, itt nem beolvadásról hanem fogyásról van szó; itt már nem marad nyoma a hangnak, ezt mondjuk elveszésnek. Mind a bővülésre, mind a fogyásra közlök néhány példát.

Hangbővülés:

Csalárd, innent, onnant (innen, onnan), osz'táng, osz'téng (osz'tán, az'tán, az után), mögéntelen (megint), valamincségössen (valamint), orczája (arcza), szájájába is hallható (szája), *r'ája*, e helyett *réá*:

Zavaros a Tisza vize, nem tiszta,
Lévezetöm kis, pej lovam, nem iszsza;
Ha nem iszsza, *nézzön r'ája,*
Nem köl' neköm a ken' l'ánya
Sé' soha!

(Tápé.)

alája e helyett *alá*:

Tubák Julcsa fehér párnát tött a feje *alája*. (Lásd a 10. lapon.)

Hangfogyás:

'Acskó, 'ászló, 'egönye fa, vetésim, té's, t'ís (= té+is), ű's (ő: ű+is) stb.

A beolvadásra, felcserélésre, hangbővülésre s hangfogyásra érde-

Digitized by Google

kes adatok vannak: *az állatok hangját utánzókban, az iker szókban, a keresztelő nevekben,* s az *idegen nyelvekből kölcsön vett szavakban.* Noha a most elősoroltak mindegyikében nyelvjárásunk sajátságának nyomaira találunk, mégis kivételt kell tennünk, meg kell jegyeznünk, hogy az idegen nyelvből átvett szavakban a nyelvjárások ereje nem nyilatkozhatik oly szabadon, mint a tiszta magyar szavakban; oka: mert már egészen idegen elemekkel találkozik. Miért a fentebb elősorolt példáimban a mennyire tehettem, kerültem is az ilyeneket; mindegyikből közlök néhányat:

Állat

	hívók:	elhajtók:
Bornyú:	Bocza! bocza! bocza! Bocza ne! bocza ne! Boczikám! boczikám! boczikám!	Tala te! Tala ki te!
Disznó:	Pocza! pocza! pocza! Poczikám! poczikám! Kocza! kocza! kocza!	Kuss! kus' ki te!
Galamb:	Tubu! tubu! tubu! Tubukájim, tubukájim!	Pszt! ssssss! hisss!
Kácsa:	Kacs! kacs kacs! kacs! kacs! Kacsókájim! kacsókájim!	Kacs, te! kacs te, ne!
Tehén:	Böcze! böcze! böcze! Böczikém! böczikém!	Haj, te! farta, te!
Tyúk:	Pi-pi-pi-pi-pi-pi! Pipikéjim! pipikéjim!	His, te! (a kakasnak:) Kankri te!

(Fölső város.)

beszédek:

Békák: (öreg:) Mit varsz? mit varsz? mit varsz?
(fiatal:) Papucsot, papucsot, papucsot!
(öreg:) Atta teremtötte! atta teremtötte!
(kicsije-nagyja:) Urak a papok! urak a papok! urak a papok!

Czinögék: Czipót! czipót! czipót!

Fecskék: Szú'tél-e? Fon'tál-e? Kimaratt a — —!

Disznók: Gróf! gróf! (mikor haza eresztik.)

Kácsák: Sáp! sváb! sáp!

Ludak: Ketten-hárman egy kalászt! (mikor mennek.)
Ki-ki magának! ki-ki magának! (mikor esznek.)

Pipiskék: Szürt vögyé'!
Szür kankó!

Digitized by Google

Pujkák: Csak így élünk csak, csak, csak!
Tûsót! tûsót! (ha valakit észrevesznek.)
Fiját! fiját! fiját! (ha megfogják.)

Tyúkok: Ki kotoz itt! ki kotoz itt! (ha éjjel körülöttük járnak.)

Verebek: Csirip-csup! csirip-csupp! (így csúfolódnak, mikor elkergetik őket.)

(Fölső város.)

Ikerszók.

Mög *agya-bugyáltam* = *agyba-föbe* vertem, *apró-csöprő, ágas-bugas, ákom-bákom* az egész = czél, rend nélkül való, *ázik-fázik, billög-ballag, csecse-becse, csere-bere, csele-csala,* Kothenczékná' ugyan csak *csete-patésztak* = feleseltek, kiabáltak, *csettög-csattog, csicsis-bujis, csiga-biga,* de *buga* is, *csiri-biri* = apró, *csiri-csáré* = kis szerű, *csiri-csárésztak,* = lassan mulattak, mulatásukat mulatságnak nem mondhatjuk, *csirip csup'* = maradék, *csivirintom-csavarintom, csöngö-böngö, csüri-csavari, dere-dura: tere-tura, dé'rel-dûral, dirib-darab, díbdáb, dúl-fúl, encsöm-bencsöm, ellen-bellen, fity firity, fikom-fékom* teremtötte! *(káromkodó), fúrik-faragik, geze: gecze-micze, gézön-gúz, görbe-gurba, gyim-gyom, hányi-veti* magát (hetvenkedik), *hebe-hurgyi, hepe-pepe, hercze-hurcza, hepré-csóré, hibli-hubli, híműl-hámol, húzivonyi, idrös-bodros, inczi-finczi, inog-binog, izög-mozog, igygyel: ügygyel-bajjal, ímmel-ámmal, Kata-fata, kenyi-fenyi, kótya-vetye, kótyom-fityty, láré-fáré* = haszontalan beszéd, *lity'-lotyty, lityög-fityög, locs-pocs, l'ik-l'uk, mende-monda, mis-más, nyali-fali, nyif-nyaf, ökög-bakog, pity-potya* embör = alpári, *pirczöm-purczom, recze-ficze, retye-rutya, ringy-rongy, sete-suta, sír-rí, súg-búg, sülve-fűve, szitálriszál, szödi-vöszi, szurka-piszka* = piszkáló, a mivel piszkálunk, *szuszi-muszi, tarka-barka, tipög-topog, tôdoz-fôdoz, töszi-vöszi, tricstracs, tyutyi-mutyi, zig-zug.*

(Fölső város.)

Keresztelő nevek:

András: Andri, Andris, Andró, Bandi, (Andráska, Andriska, Bandika). Anna: Annus, Panna, Nina, Náni, Nancsi, (Ancsa, Pancsa, Annuska, Ninuska.) Antal: Anti, Tóni, Tona, (Antalka, Tónika.) Ádám: Ádány (Ádámka.) Ágnes: Ágnis, (Ágneska.) Ágota: Ágó. Ákos: Árkus, Ágostony. Bérta. Borbála: Boris, (Boriska, Borcsa.) Erzsébet: Örzsébet, Örzse, Erzsók, (gúnyolódó, mert nem a mi nyelvjárásunk szerint való.) Pösze, Pöre, Lízi, Líza, (Örzsike, Lízika, Pörke.) Fábijány. Ferencz: Ferus, Feri, (Feruska, Fercsi, Ferike, Ferke.) Gergely: Gergej, Gergő' (hozzá teszik:

Digitized by Google

bolondos.) Gizélla: Gizus, Gizi, Giza. (Gizuska, Gizike.) György: Gyura, Gyuri, Gyusza, (Gyurka, Gyuricza.) Ignácz: Náczi, (Náczika.) Ilona: Elona, (Iluska, Ilka.) Imre: (Imriske.) Irén: Irín, Irény, (Irénke.) István: Es'ván', Pista, Pisti, (Is'ván'ka, Pistika.) János: Jani, Jancsi (Jancsó, Jankó, Jancsika, Janika.) József: Józsèp, Józsi, Jóczó, (Jóska, Józsika.) Julianna: Julis, Julcsa, (Julcsika.) Katalin: Kata, Kati, Kató (gúnyolódó) Katalina (Katuska, Katicza.) Kálmány: Kalmus. Klára: Klári. Lajos: Jalos, Nyalos (gúnyolódók.) Lalos, Lala, (Lajcsi, Lajkó.) Magdolna: Magdaléna, Magda. Mária: Márja, Mari, Marcsa, (Mariska.) Mártony: Marczi. Mátyás: Matyi, Matyó (gúnyolódó.) Mihály: Misa, Misi, (Miska.) Pál: Pali, Palcsi, (Palkó.) Teréz: Tèrus, Tèrcsi, Tècza, (Tèrka, Téruska, Téczuska.) Vèron: Véra, (Vèronika, Vérka. Zsuzsanna: Zsuzsa, Zsuzsi.

(Fölső város.)

Kölcsön vett szavak:

á = a: Dajcs, észczajg, financz, glajsz, muszaj;

e = é: Bunyévácz, czajbér, czup'ingér, dilektor, fértignek csiná'ta, flasztér, frajtér, régula, studént, supléncz, sustér, szusztér, télégráf; a nevekben: Krajczpérgér (Kreuzberger), Rajnér (Reiner), Zsóter (Zsóter.)

(e, é = ö:) mestör, sekröstye, Fölmajér (de Fölmajér is = Felmajer.)

(e = é:) Czajgér, fisér, kupczihér, lénung, tislér.

(i, í = é:) Dévány, férhang, mártér, palléroz, né szekéröjjön (szekíroz-zon), mögreszkérozom eszt a pár krajczárt.

Eltérést mutatnak a következök is: *b*agazium, fogkíntelen: nem örömest möntek a katonák a bro*sny*ákokhon, czit*kos* (czitrus) fa erdöbe', fra*ng* bríf (fracht brief), garabô, kon*d*égnáczijós, konfeszto*r*ok, *o*skola, promonád, pun'tum, po*vét*ás, *ros*pont, *stig*lincz, *suhancz*, de *sutytyó* is (Szajányban: *Surbankó*, Pécskán: *Suhé*.) Szarajéva.

Megjegyzések:

Néhány megjegyzésre méltót sorolok még elő.

1.) A zárt *e* = *é*: ö, — mely a mély és a magos hang között, mint közös szerepel, vagyis olyan, melyet mind a magas, mind a mély hang megtür maga mellett: sekröstye, mestör; bunyévácz, flasztér. — Úgy látszik a: krédénczba példából, hogy nyelvjárásunk szerént inkább a mély, mint a magas hang felé hajlik.

2.) Nyelvjárásunk szerént nem kell összeírni az oly beszéd részeket, melyekben, ha összeírjuk, mély hang találkozik magas hanggal,

Digitized by Google

mint: *a'* féle, *a'* mellett, *el* lát, *el* lop stb; mert nyelvjárásunk a mély hangot a magas hang mellett nem türi s ezért: gyertya helyett gyértyát, leány helyett léányt mond. (Lásd a kölcsönvett szavakat.)

3.) Nyelvészeink közül némelyek az irodalom „*ból, böl*"-jének „*bol, böl*"-lel való kimondását (ide sorozandó a tól, től, ról, ről, stb) akképpen akarják megfejteni: hogy a legtöbb ember mennél kevesebb fáradsággal szereti kiejteni a szavakat s így inkább mond a hosszú *ó, ő* helyett rövid *o, ö*-t; én a beolvadásra vezetem vissza az egészet.

Nyelvjárásunk szerént: *ker'bül, boltbul* stbben az *ü, u* stb mindig rövid; míg ha az *l* beolvad, akkor nyujtás s terpesztés hallható: ker'bű', bôtbű', vagy bôtbû. A beolvadásnak megszokottsága az oka annak, hogy *o, ö* stb helyett *ó, ő* stb-t ejtünk akkor is, ha nem olvad be a terpesztő mássalhangzó; így hallunk: gyűjteni-t a gyüjteni helyett, mert megszokottá vált már a *j*-t beolvasztani.

4.) A szótanról és a mondattanról a következő kötetekben szólok; itt még csak néhány adatot sorolok elő a *járó*-ról, melyet a mult évtized közepén (1875.) a rosz: *járda* helyett használatra ajánlottam. A dolgot azóta meghányták jobbról-balról, (némelyek még személyeskedésbe is átcsaptak) s így nem lehet más mondani valóm, mint a népnyelvből jegyzett adatokat sorolni elő:

Megtaláltam a *járó* szót oly értelemben, hogy *járó azt az útat jelenti, melyen járunk* Apáczán (Orosháza mellett), Csanád-Apátfalván, Batonyán, Földeákon, Józován, Padén, Puszta-Földvárott, Szajányban, Török-Becsén s a Gyönygyös vidékéről Szemlakra telepedett palóczok közt. *Pécskán* ily alakban hallottam: „*Átjáró való út*" = út, a melyen átjárnak. Talán átjárni való út? kérdezém. „Én úgy tudom, hogy átjáró való út, többet nem tudok sémmit!" kaptam válaszul.

Mielőtt a *járdás*ok felszólaltak volna a járó ellen, már közlötte, mint látom, *Szabó Károly* (Kisebb történelmi munkái. II. kötet 208. lap. 1873. Budapest): „*Németjáró*, nevét onnan vette, hogy a török időkben *a* Szegedről Debreczen és N.-Várad felé járó *német katonaság*, akkor *itt* (Körös-Tartsán) közel rév nem lévén, *az itteni gázlón szokott átjárni.*" Hogy Szegeden mily megszokott szó, erre felemlítek egy-két járót: *járó, léjáró, fö'járó, átjáró*, = az a hely, a hol járni, illetőleg (valahová) le-, föl-, (valahol) átjárni szoktunk. *Mônár járó*, és pedig *alsó* és *fölsö járó* jelenti: a) azt helyet, a hol a molnárok a Tisza partján naponta tartózkodni szoktak, pl.: „*a fölsö járóba' van.*" b) azt a helyet, a hol a molnárok a malomba bejárnak és a malomból, jobban mondva a Tiszáról kijárnak, pl.: „*ezön a járón nehezeb' kihozni a lüsztöt*" (t. i. mint a másikon.) Az „*óra járója*" sem ismeretlen.

Továbbá a *festök-, vargák-, hajó-, fürdö járója* nem az: a ki jár, hanem *az a dészka, a melyen a festök, vargák lápjára*, ille-

Digitized by Google

tőleg a *hajóra, fürdöre megyünk.* Ide jegyzem, s ezúttal végét is szakajtok soraimnak, a *galambászat* és a *madarászat* szavait, melyek közt szinte találunk *járót* s a *járó* alakjára *nem idegen hatás alatt* alakított, hanem *nyelvünk* sajátságából, *természetéből kifejtett* szavakat:

Galambászat.

Galamb, galambász, galambászni, galambászás.

A galambok fajtái: *bécsi, bögyös, paraszt, kis paraszt, páva, purczli, rimócz = vadócz.*

Színük szerént: *fakó, fehér, fekete, kék, májas, rozsdás, sárga, vörös;* többnyire hozzá mondják: *csupa*, vagy: *tiszta* pl. *csupa kék* stb.

Hátuk után: *fakó-, fekete-, kék-, kis-, máj-, nagy-, rozsdás-, sárga-, szív-, vörös hátú.*

Szárnyukat tekintve: *fakó-, fekete-, kék-, sárga-, vörös-, csapott-, csöppentött szárnyú;* továbbá: *kék-, vörös-,* stb. *abrincsos* (a szárnyon abroncs alakú vonás van); végre *csíkos* (értsd alatta szárnyú.)

A többi test rész szerént: *csöppentött-, tiszta fejü; kis-, nagy füsü; karikás-, kék* stb. *szömü; szömök, pofás, teli pofájú, bajuszos, vastag-, vékony bajuszú; teli farkú, van a farka alatt* (értsd színétől elütő színü toll van a farka tollában); *gatyás, kis-, nagy gatyás; karvaj-, vágott örü; vágott körmü.*

Egyéb tulajdonságuk után: *forgós, lépes, vetös, ámámbrukkús.* (mert kibúgta az: „ámámbrukkú"-t.)

A purczli galambok emberek után: *Báthori fehér, Hubért sárga, Kismiska-Náczi-féle lépes, Liptaji kék stb.*

A galamb: *búg, száll', szü'* (szún), *szüvödik, tün, tünöbe' van, vet, forog, ereszködik, ereszködöbe' van, csal* (lécsali a kódorgót), *csókolódzik, páradzik, háj, tojik, kö't* (költ.)

A kiköltött galamb: *kis galamb, sipítós* (mert „sipít" „sipákol.") *kotús, vágó: levágni való, gyönge, szá'ló, páradzós.*

A mint meg van, vagy nincs megszokva: *szokott, szokatlan, kódorgó, kijáró, szá'ló.* (t. i. hajtani lehet).

Nem szerént: *kan, nyöstény, csíra.*

A galambász eszközei: *galamb ház, étetö* (= a hol a galambász a galambot éteti), *ivó* (= a miből itatja), *ülö* (= a hol a galamb megül), *kijáró* (az a „l'uk", a melyiken a galamb kijár), *á'ló* (= az a fa, a melyiken áll a galamb), *járó* (= az a fa, a melyiken a szokatlan galamb kötött szárnyon jár, sétál a galamb ház körül), *szoktató: szoktatóba' van* (= a hol a galambot „*szoktatik*"), *csapó* (= „kaliczka" alakú galamb fogó), a csapónak *fölhuzó*-ja van (= az a „spárga", a mellyel a csapót „fölhúzik", *léá'ló* (= a hova a galambok, ha kiszálltak magukat, le

Digitized by Google

szoktak állani), *dufa : lépes veszszö, dufázó : lépezö : lépezö rúd* (= az a rúd, a melyikkel a galambot *ledufázik : legurítik, lelépezik*), *cserény, tür, lépes táska.*

A galambász a galambokat: *hajti, fö'hajti, hajkászi, ugraszti, lécsali, lehîji;* a kódorgó alá*: alá legyint, alá ugraszt, alá hajt; ledufázi : legurîti, lelépezi, mögtörözi, mögcserényözi* a kódorgó galambot.

A vércse pedig: *ékapi, lérugi, mögribaszti a galambokat.*

(Fölsö város.)

Madarászat.

Madár, madarász (csúfolódó: Halász, vadász, madarász, galambász, Mind a négy éhön kórász), *madarászni, madarászás.*

A madarász eszközei: *kaliczka, váji*, ennek *ivó*-ja (= az a fele, a melyikböl iszik), s *övöje* van (= az a fele, a melyikből eszik), *á'ló, ugráló, ülö* (= az a fa, a melyiken áll, ugrál, ül), a kaliczkának *fogó*-ja van (= a hol *mögfogik*), *ajtó*-ja, *fenék*-je, *aj*-ja, *tetéj*-je, *ôdal*-ja.

Az a madár, a melyiknek a segitségével hívják s fogják madarat: *hívó; „fogik"* pedig: *csapó*-val, *lép*-pel (*lépes-veszszöt* csinálnak) *tür*-rel, *cserény*-nyel. A lépes veszszöt a lépes fára *rakik.*

A hívó: *lehîji, lécsali* a madarakat.

(Fölsö város.)

Digitized by Google

Tartalom.

Lap.

A, b, cz, cs, nagy . . . . . 93.
A bárá'nak négy a . . . . . 95.
A beteg király . . . . . 131.
A boszorkány seprője . . . . . 131.
A bot és a bak . . . . . 151.
A csizmadia búcsúzik . . . . . 73.
A czigány király . . . . . 135.
Ad delő, ördög! . . . . . 76.
A Dunárû fúj a szél . . . . . 24.
A falu nagyon be van . . . . . 31.
A farkas és a kecskék . . . . . 148.
A gonosz nő . . . . . 3.
A'gyon Isten jó estét . . . . . 89.
A'gyon Isten jó napot . . . . . 89.
A'gyon Isten jó röggelt . . . . . 89.
A'gyon Isten mindön jót . . . . . 57.
A haramija tanya . . . . . 150.
A három árva . . . . . 1.
A három, szögény embör . . . . . 123.
A hűség próbája . . . . . 1.
A jávor fáról . . . . . 144.
Ajtó mögött hat lapát . . . . . 96.
A katona és a leány szeretője . . . . . 156.
Akár möjen rosz húr . . . . . 89.
A ki bírja az marja . . . . . 147.
A ki engöm nem szeret . . . . . 89.
A kis kanász mög a farkas . . . . . 148.
A kis ürge . . . . . 124.
A macskának négy a . . . . . 90.
A makaji csárda ki van . . . . . 46.
A mi malaczunkat . . . . . 75.
A nadrágom zsinóros . . . . . 14.
A Nagy ûczán szépen szól . . . . . 12. 47.
A nyulacska kicsike . . . . . 83.
Arad felü' gyün égy' . . . . . 25.
Arany lánczi tégla . . . . . 83.
A róka és a farkas . . . . . 146.
A róka mög a farkas . . . . . 146.
A sírom tetejin . . . . . 69.
A szárnyas, király fiú . . . . . 141.
A — — — szőlő árok . . . . . 62.
A szögedi város háza . . . . . 31.
Aszszony szeresd az . . . . . 68.

Digitized by Google

Lap.

Asztalos, lakatos . . . . . 91.
A tápaji csipködött . . . . . 64.
A tápaji falu háza . . . . . 47.
A toromba' jeget vágnak . . . . . 96.
A toromba' mosnak . . . . . 96.
A tűz madár . . . . . 118.
A vadász . . . . . 154.
A vén kutya . . . . . 149.
A vörös sipkás . . . . . 140.
Az elátkozott kiráj leány . . . . . 137.
Az elkárhozott leány . . . . . 134.
Az én babám piczi . . . . . 14.
Az én pipi kendőm . . . . . 67.
Az én rúzsám sír . . . . . 35.
Az én rúzsám szép . . . . . 14.
Az én sipkám de . . . . . 89.
Az én uram ojan jó . . . . . 63.
Az Isten is katonának . . . . . 47.
Az öreg bojtár . . . . . 7.
Az örökség . . . . . 124.
Azt üzente a lakatos . . . . . 24.
Án, tán, tu-tán . . . . . 77.
Ánygyi sütött rétest . . . . . 63.
Árok parti csalány . . . . . 15.
Árok parton kácsa tojás . . . . . 14.
Ávé Márija . . . . . 97.
Babonák s reáimádkozók . . . . . 110—117.
Bakacsi, tizénhárom . . . . . 93.
Balladák és rokon nemüek . . . . . 1—12.
Banka, banka . . . . . 89.
Barna Fodor . . . . . 8.
Bánom, hogy utá'nad . . . . . 26.
Begyüttek, begyüttek a . . . . . 59.
Beteg szögény, parasz' . . . . . 12.
Beteg vagyok, ki gyógyít 23
Betekíntöttem a rúzsám . . . . . 13.
Betlehemező . . . . . 99.
Bevezető . . . . . V.—XV.
Bor dalok . . . . . 56—57.
Bor fölött mondott köszöntők . . . . . 57—59.
Bort ide, bort . . . . . 56.
Boszniában írtam én . . . . . 49.
Boszorkány égetés . . . . . 130.
Breznó-bányai város . . . . . 25.
Bugyész, Négoj, Rétyézát . . . . . 75.
Búra termött üdő . . . . . 54.
Bús gerlicze, szabad . . . . . 23.
Bút szöröztem az olájnak . . . . . 54.
Csacsi, szamár, goromba . . . . . 93.
Csak még egyszer . . . . . 49.
Csali mesék . . . . . 157—161.
Csákót cseréltem . . . . . 37.
Császár, kiráj, herczeg . . . . . 95.
Csehországban járok-kelek . . . . . 40.
Csehó Pista . . . . . 9.

Digitized by Google

III.

Lap.

Csicsis' baba . . . . . 75.
Csicsis' bujis . . . . . 76.
Csiga ide, párom . . . . . 81.
Csipködik a szőlőt . . . . . 81.
Czizmadija kapta fa . . . . . 91.
Csizmadija kerek szék . . . . . 91.
Csorba csík! . . . . . 94.
Csörgős nyárfa, czitkös . . . . . 22.
Csütörtök, vigyön el . . . . . 96.
Czicza-macza . . . . . 81.
Czigán', czigán', m'é' . . . . . 65.
Dagasztani, nyomtatni . . . . . 90.
Dajka rímek, gyermek versikék dalok s játékok . . . . . 75—97.
Dalmáczia hegyes-völgyes . . . . . 45.
De jô laktam kásávâ . . . . . 66.
De szeretnék a császá'ral . . . . . 48.
De szépen szól a . . . . . 35.
De szép egy' pár rúzsa . . . . . 18.
Doktor Annus Arany . . . . . 61.
Doktor Técza hírös . . . . . 61.
Ebül gyült: ebül megy . . . . . 147.
Elmehetsz már házam . . . . . 28.
Elmönnék én kis l'ány . . . . . 17.
Elmönnék én té hozzátok . . . . . 18.
Elveszött a lovam . . . . . 52.
En, ten, tí-nusz . . . . . 77.
Erős János . . . . . 128.
Este harangozás előtt . . . . . 16.
Este virágzik a repcze . . . . . 24.
Ezernyolczszáz hatvan . . . . . 39.
Ezörnyôczszázhetvenhetedik . . . . . 61.
Ezörnyôczszázhetvennyôczadik . . . . . 52.
Étörött a korsóm . . . . . 94.
Étörött a kócsögöm . . . . . 94.
Êvesztöttem zsebkendőmet . . . . . 88.
E'czör vôtam az aradi . . . . . 55.
Egy' elögy alma . . . . . 80.
Egygyöm, kettőm . . . . . 78.
Egy', kettő, három . . . . . 79. 79.
E' szöm, két szöm . . . . . 79.
Édös anyám aszszony . . . . . 66.
Édös anyám, én mán . . . . . 59.
Édös anyám, ki a baka . . . . . 30.
Édös anyám szoktatott . . . . . 23.
Éjszakaji hôd világon . . . . . 53.
Éltem a hús javává . . . . . 68.
É'fél után egy' óra . . . . . 62.
Farkas Mári lepedője . . . . . 60.
Fáj a szívem, hogy hozzád . . . . . 18.
Fát vágok az erdő háton . . . . . 53.
Fehér kendő az én . . . . . 29.
Fehér lilijom szál . . . . . 87.
Flesi Vérka . . . . . 7.
Fodor Pista . . . . . 8.
Foj a víz a Körösbe . . . . . 28.

Digitized by Google

Lap.

Fölmászott a fity' fene . . . . . 21.
Föltörte a bakkancs . . . . . 31.
Fölvirágoztam a babám . . . . . 22.
Fő'fordût a hordó . . . . . 89.
Fütyü'j Pista patak malma . . . . . 64.
Géda, géda, kecske . . . . . 90.
Géra Ferkó . . . . . 6.
Gója lábú . . . . . 94.
Gyászba borût az egész . . . . . 37.
Gyászba borût ta . . . . . 48.
Gyere, gyere bábóján . . . . . 75.
Gyönygyike . . . . . 126.
Gyuri Bandi . . . . . 9.
Gyüvönek, gyüvönek . . . . . 82.
Ha bemögyök a vizitáczijóra . . . . . 44.
Ha hozzátok járok . . . . . 18.
Haj binyé, binyé már . . . . . 96.
Haj vára, vára . . . . . 82. 82.
Ha'lod-é té, barna . . . . . 34.
Halott tor . . . . . 108.
Ha nem szeretnélek . . . . . 27.
Harakszok én az . . . . . 12.
Harminczhárom . . . . . 68.
Haska Tóni evedzője . . . . . 60.
Ha té tunnád a mit . . . . . 22.
Hazafiúi és katona dalok . . . . . 30.—52.
Haza, haza, ronygyos . . . . . 94.
Három éle van a . . . . . 60.
Három é'jel nem . . . . . 21.
Három fehér szőlő . . . . . 56.
Három pisze mög . . . . . 94.
Hej fürjecske, fürjecske . . . . . 69.
Hej nyika, nyika . . . . . 29.
Hej, rumija, rumi . . . . . 65.
Hej, széna, széna . . . . . 86.
Hidegön fújnak a . . . . . 32.
Hínta, palinta . . . . . 80.
Hírös legény a prücsök . . . . . 98.
Hogy a kakas . . . . . 81.
Hônap ünnep, üngöt . . . . . 96.
Hu', hu', hu'! . . . . . 80. 80.
Hun jártá' Örzsébet? . . . . . 87.
Igyá' jó barátom . . . . . 56.
Igyuk a bort . . . . . 58.
Igyunk égygyet kedves . . . . . 36.
Igyunk égy' pohár . . . . . 56.
Ipitom nóbisz . . . . . 71.
Isten álgya mög . . . . . 58.
Isten álgyon mög . . . . . 57.
Isten beletötte . . . . . 76.
Irígylik a bajuszomat . . . . . 21.
Irígyök, irígyök . . . . . 22.
Iri'löm a kakas szavát . . . . . 17.
Jaj de bánom, hogy . . . . . 65.
János gazda eladó . . . . . 69.

Digitized by Google

Lap.

János mög a Jakabok . . . . . 142.
Jegyzetek . . . . . 169—216
Jó bor ivó mészáros . . . . . 97.
Jó napot vitézek . . . . . 71.
Kalmár Roza . . . . . 5.
Kani, kani, dagasztani . . . . . 89.
Katona az én szeretőm . . . . . 31.
Kántálók . . . . . 97—99.
Kár, kár, Varga Pál . . . . . 90.
Keméa' kútba tekintök . . . . . 84.
Kerek szöme van a 28
Keresztelő nevekre . . . . . 91—93.
Keskény ûcza, méj a . . . . . 45.
Két kalán' zsirba' . . . . . 83.
Két kerekü, öreg . . . . . 89.
Kimönt a Józsi . . . . . 67.
Kimöntem én a . . . . . 60.
Kinek nincsen szeretője . . . . . 29.
Kinyílott mán a szép . . . . . 36.
Kiöntött a Tisza vize . . . . . 28.
Kis halacska a vízbe' . . . . . 13.
Kis kaliczka, nagy . . . . . 93.
Kis kácsa fürdik . . . . . 84. 85.
Kis kátula, gurguja . . . . . 94.
Kis koromba' árvaságra . . . . . 21.
Kistelekön vizitálnak 34,
Ki tanyája ez a cser fás . . . . . 19.
Kizö'delt mán a szögedi . . . . . 26.
Komám, komám, édös . . . . . 55.
Komám, komám, kedves . . . . . 95.
Kopár fö'dbe tiszta búzát . . . . . 26.
Ko'sút' Lajos sarkanytyúja . . . . . 31.
Kóbi töri a mákot . . . . . 71.
Könynyü néköd oda ben' . . . . . 45.
Krisztus Urunk és a szegény ember hídja . . . . . 154.
Krisztus Urunk ételt kér . . . . . 153.
Krisztus Urunk hálást keres . . . . . 153.
Kút ágas gémöstü' . . . . . 58.
Kûdûs, kûdûs . . . . . 95.
L'ányok kutyúkája . . . . . 93.
Leves Jancsi . . . . . 138.
Leesött a bécsi torom gombja . . . . . 26.
Madarak vôtunk . . . . . 79.
Magos a nyárfa teteje . . . . . 25.
Majd êkészül mán . . . . . 34.
Magyarország szép határán . . . . . 49.
Masírozunk éjszak felé . . . . . 38.
Mán a nap is leáldozott . . . . . 22.
Márván' kübü' van a . . . . . 27.
Megérett már a szölő . . . . . 33.
Mesék és rokon nemüek . . . . . 117—157.
Meszsze virul a lilijom . . . . . 23.
Mezítelen ki' czigány . . . . . 90.
Mezön az én lovam . . . . . 15.
Még a'szonygyák: csikorog a . . . . . 27.

Digitized by Google

Lap.

Még a'szonygyák, hogy én . . . . . 45.
M'é' nincs a csirkéknek bírójuk? . . . . . 145.
M'é' van a kecske békák . . . . . 146.
Micsoda erdő ez? . . . . . 52.
Mikor alszok, nyukszik a . . . . . 24.
Mikor én kicsike vôtam . . . . . 75.
Mikor én réguta vôtam . . . . . 33.
Mikor katonává lettem . . . . . 33.
Mikô nyôcz esztendős . . . . . 45.
Mindön a'szony bazsa rúzsát . . . . . 16.
Mit érdemöl az az anya . . . . . 68.
Mon' mög kis l'ány, mon' . . . . . 69.
Mögá'j Hôdi êloptad . . . . . 54.
Mögfogadom, hogy ezután . . . . . 66.
Mögötte a tyúk a megygyet . . . . . 63.
Nem hiszök, nem hiszök . . . . . 32.
Nem hitted, hogy beteg vagyok . . . . . 29.
Nem jó katonának lönni . . . . . 45.
Né fé'j pajtás, ugord át . . . . . 106.
Né higy' pajtás a némötnek . . . . . 80.
Néköm is van egy', szép . . . . . 17.
Nincs a gádsónak lóvéja . . . . . 66.
Nyôcz, kis l'ány van a . . . . . 24.
Olá' János na' szamár . . . . . 93.
Ögyedöm, bögyedöm . . . . . 78. 78. 78.
Ölöm, vágom . . . . . 76.
Ö'szöm aszt a szépen szóló . . . . . 20.
Pad alatt, pad alatt . . . . . 77.
Pap, kántor, kutya pöczér . . . . . 95.
Pesten írtak katonának . . . . . 51.
Piros alma leesött a . . . . . 15.
Piros, piros, de nem . . . . . 26.
Piros rúzsa hu'lajtya a . . . . . 51.
Pön, pön, pönege . . . . . 77.
Pusztai és pásztor dalok . . . . . 52—56.
Pünközsdölő . . . . . 105.
Pü' esteli málé . . . . . 96.
Rétön, rétön, rétön . . . . . 22.
Rozmaring ûczába' lakok . . . . . 25.
Rúzsa fát ültettem . . . . . 19.
Sánta Annus . . . . . 6.
Sárga lábú, kis kakas . . . . . 77.
Sárga pikét a szoknyám . . . . . 14.
Sé' erő, sé' egé'ség . . . . . 58.
Siratom magamat . . . . . 30.
Söprik a Tápaji ûczát . . . . . 34.
Super Annus . . . . . 4.
Súg a csacsi a . . . . . 94.
Sváb, sváb, karaláb . . . . . 90.
Szabó, szabó, szaptató . . . . . 91.
Szanka-banka, széna . . . . . 94.
Száraz ágon nincsen . . . . . 48.
Száraz kendör, szösz fonál . . . . . 58.
Száraz kórót kaszáltam . . . . . 64.
Szent-kút, Verebély . . . . . 58.

Digitized by Google

Lap.

Szerelmes dalok . . . . . 12.—30.
Szereti a hal a vizet . . . . . 25.
Szépen virul a . . . . . 27.
Szép Julcsika . . . . . 4.
Szokások . . . . . 97.—110.
Szolnok alatt foly el . . . . . 15.
Szomorú füsz fának . . . . . 62.
Szöged alatt van a . . . . . 27.
Szöged felü' gyün egy' . . . . . 13.
Szöm egy', szöm kettő . . . . . 78.
Szömfájásra . . . . . 116.
Szöm verésre . . . . . 115.
Szötted, vötted, loptad . . . . . 95.
Tanács Róza pulitéros . . . . . 62.
Tanálgatós mesék . . . . . 161.—169.
Tapsi, tapsi mamának . . . . . 75.
Tányéricza-babicza . . . . . 82.
Tápén vagyon jó lakás . . . . . 64.
Tej, túrú, té'föl . . . . . 60.
Tengör szöm tündér . . . . . 117.
Tepsi! tele köpöm . . . . . 96.
Ténnap előtt gyüttem én . . . . . 46.
Tisza partyán csiná'tattam . . . . . 19.
Tisza szélin kikő'tött a . . . . . 16.
Tiszán túl, Dunán túl . . . . . 53.
Tiszta búza pogácsa . . . . . 59.
Tiszta búza virágjába' . . . . . 26.
Tiszta lüsztbü' sütik . . . . . 25.
Tizenkettőt ütött mán . . . . . 35.
Török! az ágy alatt . . . . . 91.
Tőkét húzó . . . . . 104.
Tréfás és csúfolódó dalok . . . . . 59.—67.
Tréfás versek . . . . . 71.—75.
Túrút öszik a czigány . . . . . 90.
Tüzet ugrálók . . . . . 106.-107.
Tyúk verő . . . . . 107.
Uccza bizon' mögérött a . . . . . 17. 65.
Ugy-é, kedves, kis anygyalom . . . . . 15.
Új a csizmám, vágott . . . . . 55.
Új a czipóm, de nem . . . . . 23.
Új-szögedi legényöknek . . . . . 63.
Ürmös Sándor . . . . . 10.
Üres a hordó s az iccze . . . . . 16.
Vadász Palit möglütték . . . . . 93.
Valamönynyi fehér szőlő . . . . . 28.
Van egy' gyürüm karika . . . . . 13.
Van két lovam, mind a . . . . . 47.
Vas Laczi . . . . . 121.
Vásárheji Hódi Pál . . . . . 69.
Vásárhejön meszelik a . . . . . 31.
Vegyes dalok . . . . . 67—71.
Virágos Szent János . . . . . 107.
Vót szeretőm: göndör hajú . . . . . 37.
Zö'd erdőbe' jártam . . . . . 107.
Zö'd leveles dijó fa . . . . . 29.

Digitized by Google

JAVÍTÓ.

A kisebb hibákat egyenként nem jelelem meg, ilyenek: *a hiányjel (')*, *olykor a pont (.) elmaradása*; a gyüjteményben a bol, böl stb-nek ból böl-lel való nyomatása; a mesékben gondolkozó tehetséggel felruházott állatok, szellemek, tárgyak nevének kis kezdő betüvel való írása. A nagyobb hibák így javítandók ki:

2.	lap	36	sor	*E*n	helyett	*É*n	teendő.
40.	„	1	„	o*lylya*n	„	o*lya*n	„
44.	„	20	„	nyu*gs*zik	„	nyu*go*szik	„
50.	„	15	„	*A*tkozott	„	*Á*tkozott	„
53.	„	19	„	*É*szakaji	„	*É*jszakaji	„
72.	„	34	„	gaty*a*m	„	gaty*á*m	„
104.	„	10	„	Tökét h*u*zó	„	Tökét h*ú*zó	„
108.	„	10	„	fijaji	„	*a* fijaji	„
112.	„	16	„	*csík van a mákon*	„	*mák van a csíkon*	„
113.	„	11	„	ut*â*n	„	ut*á*n	„
117.	„	8	„	legölte*t*etött	„	legöltetött	„
119.	„	5	„	êpusztitott	„	êpusz*tí*tott	„
120.	„	2	„	*uj*	„	*új'*	„
123.	„	27	„	*e'*czaka	„	é'czaka	„
132.	„	19	„	fö'nézött	„	fö'nézött	„
146.	„	19	„	*E*möntek	„	*É*möntek	„
174.	„	21	„	jelezhetem	„	jelezhet*né*m	„

Digitized by Google

SZEGED NÉPE.

TEMESKÖZ NÉPKÖLTÉSE

GYÜJTÖTTE

KÁLMÁNY LAJOS.

II. KÖTET.

ARADON,
NYOMTATTA RÉTHY LIPÓT ÉS FIA.
1882.

Digitized by Google

Digitized by Google

SZEGED KÖZÖNSÉGÉNEK

NÉPKÖLTÉSÜNK PÁRTFOGÓJÁNAK

HÁLÁVAL ÉS TISZTELETTEL AJÁNLVA.

Digitized by Google

Digitized by Google

BEVEZETŐ.

A nép-törzsökök sajátságainak megjelölésére mindenkor becses adatul szolgál a tőle eredő, de más viszonyok között élő nép-ág megismerése. Új viszonyok között a nép eggyik-másik sajátsága sokkal erősebben nyilvánul s így jobban szembe tűnik, mint a megszokott, rendes állapotban. A más népek között való élés mutatja meg leginkább a nép életrevalóságát, sajátságainak minőségét. Mentül nehezebb valamely nép helyzete, annál jobban próbára van téve, de annál kiválóbb helyet foglal el a népek között, ha emberül megállja helyét.

Ily, Szegedről elköltözködött népet akarok ezúttal gyüjteményemmel ismertetni, nem pusztán vér szerint, hanem lélek szerint is hozzánk tartozót: Temesköz magyar nyelvű lakosságának egy részét. Tudtommal ez az első eset, hogy meghatározható, magyar törzsökből más tájékra hajtott nép-ágat részletesen ismertetünk s hogy ezt tehetjük Szeged sz. kir. város közönségének köszönhetjük.

Szeged közönségének áldozatkészsége fölött már az első kötetünk megjelenése után elismerését fejezte ki a hirlap irodalom:

„Szeged hazafias közönségén kivül a város tanácsa is ... hozzájárult a ... munka közrebocsájtásához. Ezért valóban megérdemli az elismerést. Uttörő Szeged tanácsa e téren. Vajha példája követésre találna.“ (Pesti napló. 1881. 153. szám.) „A gyüjtemény Szeged sz. kir. város tanácsának gyámolitásával jelent meg ... Szegedvárosa e bölcs határozata ... áldozatkészsége által ... dús kamatokat nyert (Hon. 1881. 154. sz.) — „Szegedváros dicséretes áldozatkészsége folytán látott napvilágot ... Az irodalom és tudomány hálára lesznek kötelezve a derék magyar város iránt ... ha lehetővé teszi ... a kiegészítő kötetek megjelenését.“ (Koszoru. VI. kötet 187.) És igy tovább, elismeréssel adóznak mindannyian.

A hálára, és a köszönetre melyről a hirlap irodalom szól, Szeged közönsége iránt legelső sorban én vagyok kötelezve. Nem is késem kedves kötelességemet nyilvánosan is kifejezni. Hálával telt kebellel mondok köszönetet Szeged közönségének népköltésünk megmentésére hozott áldozatjáért s csekélységem iránt tanúsított jóakaratáért. Övé az érdem, hogy gyüjteményemmel az irodalomnak és a tudományosságnak szolgálatot tehetek.

Digitized by Google

A mult század második felében, Mária Terézia, még inkább II. József uralkodása alatt vérző szívvel mondhatta el a magyar, hogy nem leli honját hazánknak azon a tájékán, melyet északról a Maros, nyugatról a Tisza, délről a Duna, keletről meg Erdély havasai vesznek körül. Mert a török dúlás következtében kipusztult Temesközt telepítői mindenféle néppel hajlandók voltak telepíteni — csak magyarral nem. Sötét kor ez, sötétebb a sírnál! melyből hitünk szerint lesz föltámadás, de hogy a magyar Kánaánon valamikor még számot tevő magyarok is lakjanak, erről akkor, ki a telepítést figyelemmel kísérte, még csak nem is álmodhatott. „Már III. Károly ideje óta kimondott elv volt, egyedül katolikusoknak, lehetőleg nem magyaroknak ... engedni a megtelepedést“ (Szentkláray Jenő: Száz év Dél-Magyarország ujabb történetéből. I. 185.) Mi később oda fejlődött, hogy települhetett német, szláv, oláh, franczia, spanyol, ha kellett cigány is, a mint Temesvármegye Márosmellékén és Lugos vidékén telepedett is, csak magyarnak volt megnehezítve a magyar Kánaánra jönni. „Még a muszkát is sívesebben látta a császár (II. József) birodalmában lakosnak, mint a magyart. Van rá példa, hogy József fényes fejedelmi igéretekkel édesgette az orosz alattvalókat Dél-Magyarországra.“ Ha magyar folyamodott települő engedvényért, nem kapta meg: mert „magyar gyarmatosok számára sehol sincsenek telephelyek Dél-Magyarországon“ (Szentkláray i. m. I. 450. —) Annál több volt a többinek.

Mégis a mire Temesköznek mult században élő, magyar ellenes telepítői még csak gondolni is irtóztak: hogy a tenyerükön hordozott, velünk ma sem a legbarátságosabban élő ráczok és a rokon érzésű svábok mellett magyarok is fognak egykoron élni — mi megértük.

Került a hazának népe, mely lehetetlent nem ismert, — mely elütött Temesköz többi szomszéd magyarjaitól, kik tétlenül vesztegeltek, — s várva várta az alkalmat, hogy Temesközre léphessen, hogy újra magyar szó hangozhassék a magyar Kánaánon, s ez a nép — Szeged népe.

Bízott erejében, hogy el nem enyészik a magyar szót nem ismerő földön, hogy nyomokat hagy, hogy hivatásának megfelel. Erejében nem csalatkozott, czélját részben elérte. A mit tett saját erejéből tette, hiszen, mint fentebb láttuk, ápolgatásra nem számíthatott, hanem annál több eléje gördítendő akadályra.

Nem jött ismeretlen s idegen földre. Mint életre való nép Maroson, Tiszán, Dunán egyaránt kereskedést folytatott; ősei meg már a 14. században bírták Temesköz egy részét.

Digitized by Google

Népünket is ismerték Temesközön:

Tisza-Hegyes rácz lakosai ma is remegve emlegetik a Szegedről jött kuruczokat, kik között legrettenthetetlenebb volt Kis Misa. Oly bátor, hogy egymaga egész csordát elhajtott tőlük. Fent is maradt emléke. Ha Tisza-Hegyesről ráczok járnak Szegeden s a barmot Temesköz felé nézni látják, eszükbe jut Kis Misa. Szerintük azért néz a barom Temesköz felé: mert Kis Misa elhajtotta jószágtól való s visszakívánkozik.

Települése rendszeres s fokozatos. 1743-ban még csak Százegyháza körül lakik, hol plébánia van, hova Szeged sz. Ferencz rendű szerzetesei járnak ki az egyh. szertartásokat végezni. 1774-ben Térvárt szállja meg, a kezdet nehézségein túlesve pedig beljebb és beljebb vonul Temesközbe, s valóságos népvándorlást kezd meg elannyira, hogy az 1776. évben, mint Szentkláray írja, „Török-Becsére, Tordára, Kanizsára, Orosziba és Csókára szegedi magyarok jöttek.“ Előbb tehát csak kevesen hagyják oda szülőföldjüket s nem is messzire, Szeged szomszédságába mennek, de később, a mint alkalom nyilt, nagyobb számban beljebb és beljebb nyomulnak.

Mint fentebb láttuk: Temesköz telepítői mit sem akartak a magyarokról tudni; ezen az úton tehát népünk czélt soha sem érhetett volna. Más útat kellett választania. 1781-ben a kincstár birtokainak egy része eladásra került, Szeged megveszi a Szőregről nevezettet, mások, többnyire idegenek, más jószágokat s a vett birtokokon magyar falvakat telepítenek.

Igy települt ezután népünk egy része Roth József meghivására 1780—83-ban Ó-Szt.-Ivánra, 1782-ben a csókai uradalomhoz tartozó Monostorra, továbbá Rábéra, Klárafalvára, Deszkre, Majdánra, Keresztúrra, Kis-Bébára. Hihetőleg ekkor jött Morotvára is, mert Morotva 1787-ben már mint virágzásnak induló község ismeretes. Vedres István, Szeged fia pedig Vedresháza nevű népünkből települt falut szállít 1808-ban. Csakhogy ezekben a telepítésekben sem volt köszönet. Vízjárta földekre jöttek s az uradalmak oly terheket is róttak reájuk, minőket nem voltak kötelesek viselni. (Szentkláray i. m. 448. — és „Protocollum Visitationis Canonicae parochiae Szőregh.“) Ebben az időtájban szállotta meg népünk Padét, Szaját, Józovát, Hodicsot, Tisza-szt.-Miklóst is, mint ezt alább látjuk.

Népet valóban megismerni csak úgy lehet, ha nem csak jelenét, hanem multját is ismerjük. Nekünk pedig kötelességünk is bebizonyítani, hogy gyüjteményünk elnevezése: Szeged népe jogos és megingathatatlan alappal biró elnevezés. Ezért az oly község lakossága eredetének kimutatásában, melynél másra, mint az anya-

Digitized by Google

könyvekre nem hivatkozhatunk, kénytelenek vagyunk ezek alapján bizonyítani be állításunkat.

Szaján és Padé r. k. plébánia I. számú anyakönyvéből vesszük az adatokat. Az anyakönyvekben találjuk meg leghívebben minden nép eredetét, feltéve, hogy az anyakönyvvezető figyelme ennek a megjelölésére is kiterjedt.

Mielőtt a családoknak családnevük szerint való eredetét bemutatnók, érdekesnek találjuk az irányt is megjelölni, melyben népünk húzódott. Kezdetben Szegednél kelt át a Tiszán, Szőregen, Majdánon keresztül húzódva ágazott kétfelé. Az eggyik rész Monostornak tartott s ez az ág lehúzódik Nagy-Becskerek alá, a másik rész Kis-Orosz felé vonul s ma már Versecz alatt van. Később azonban, mikor már valóságos népvándorlássá fejlődött a kezdetben csak szállingózás névvel illethető népmozgalom, mint az okiratokból látjuk, eggyesek más irányt követtek.

Némelyek máshol vélték szerencséjüket feltalálni, ezért csak kerülőkön jutottak Temesközre:

Igy a Kajári család Szegedről Györe (az okiratokban még Gyöv), innen Kistelekre s úgy ment Morotvára. A Palatinus-ok eggyik ága Szegedről Györe, innen Padéra, ezután Morotvára; a másig ága Szegedről Földeákra, innen Morotvára; a harmadik ága Szegedről H.-M.-Vásárhelyre, azután Györe innen Morotvára; a negyedik ága pedig Szegedről Kecskemétre, innen Morotvára vándorolt. Mások úgy látszik Temesközbe indultak, mint a Tót család is, de nem Szegednél keltek át a Tiszán, hanem Adánál, Zentánál, M.-Kanizsánál.

Most már tehát Szeged, M.-Kanizsa, Zenta, Ada azátkelőjük a Tiszán. Hogy miért húzódtak némelyek Bácskán keresztül Temesközre? könnyen megfejthető. Bácska említett községeivel átellenben Temesközön: T.-Kanizsán, Csókán, Padén ekkor már Szeged népe lakott. Kinek merre lakott a rokona, arra ment.

Morotvával kezdjük az anyakönyv adatait elősorolni. Említettük, hogy 1788-ban nagy, magyar község volt; de 1832-ben már elpusztították, ma mintegy 300 lakossal biró puszta.

Szegedről jöttek (a ritkított betükkel nyomott nevet viselő családok a városról a többiek a tanyákról valók:) Ábrahám, Baranyi, Barna, Barta, Bera, Berta, Bécsi, Bogdány, Bogdány, Csukonyi, Csukonyi, Dávid, Dohár (ma Dohar), Dóra, Eszter, Faragó, Förgeteg, Gera, Gobi, Harangozó, Horvát, Horvát, Kapornai, Kecskés, Kérges, Kovács, Kónya, Kormányos, László, Márkus, Nagy, Palatinus, Palatinus, Révész, Szabó, Szarvák, Szarvák, Szeles, Szeles, Tószögi, Törköly, Vas, Veres, Zombori. (44.)

Szeged népéből valók, de nem közvetlenül Szegedről jöttek a következők: Barna, Farkas, Gombi, Iklädi, Kajári, Káposzta, Kelemen, Palatinus, Pozsa (ma Pósa, más nevén Zombori.) Tót, Vas, Zsóter. (12.) Összesen 56.

Mint minden nagyobb településnél szokott történni, hogy a tele-

Digitized by Google

pülökhöz más törzsökűek is csatlakoznak, hasonlóképpen találunk itt is néhány ilyent: Alsó-szt.-Györgyről: Sípos, Félegyházáról: Hegedűs, Szalai, Kecskemétről: Kormos, Kis-Terennéről: Forgács, Ladányról: Szalkaj, Makóról: Ács, Mező-Kövesdről: Kártyás, Szegvárról: Lajos, Zentáról: Bartók. (10.) Ezt a számot: 10, még kisebbíteni is lehetne, de így sem bir jelentőséggel, miután míg a Szegedről származó Bera, Horvát, Palatinus, Szarvák stb. nevet több család viselte, addig ezt a 10 családnevet, a Sipos kivételével, csak egy-egy család, némelyiket meg nőtelen ifjú.

Morotva szomszédságában van Padé, 1780 körül kezdték a magyarok megszállani, de ekkor még alig voltak néhányan.

Szeged népéből valók: Csanádi, Horvát, Komlósi, Kovács, Magyar, Nagy, Szabó, Szűcs, Tombácz, Tót (10.)

Máshonnan valók, és pedig: Adáról: Kovács, Gutáról (Pozsonymegye.): Matula, Marosvásárhelyről: Győri, Trencsén vármegyéből: Kelemen (4.)

Padé lakosságának szaporodását századunk elejére kell tennünk. Ekkor húzódott népünk ide a szomszéd községekből. A legtöbben azonban 1832 körül települtek le Morotva lakosaiból. Morotva lakosainak eredetét fentebb láttuk.

Józova és Hodics egymás mellett terülő községek. A lakosok száma a 800-at nem üti meg, melyből Hodicsra csak $^1/_8$ esik. Hodicsot csekély számú lakosságánál fogva s miután Józovával majd hogy össze nincs forrva, az adatok megjelölésében Józovával jelöltem. Népünk letelepedésének idejét e helyen 1810-re tesszük, mi által csak annyit akarunk mondani, hogy e körül jöttek nagyobb számban ide, mert néhány családot találunk már itt népünkből 1800 körül is.

Szegedről telepedtek: Balog, Biczók, Bezdán, Cseh, Czirok, Dicső, Faragó, Fenyvesi, Fodor, Hegedűs, Ilia, Jaksa, Kerepesi, Kérges, Kis, Kónya, Lőrincz, Margit, Mészáros, Pap, Pózsa, Pozsár, Savanya, Sári, Simon, Somogyi, Szabó, Szécsi, Szél, Sziráki, Tarka, Tót, Varga, Vastag, Zsódos. (35.)

Szeged népéből, de nem egyenesen Szegedről, hanem leginkább Szőregről, Keresztúrról, Tóbáról s a szomszéd községekből valók: Ambrus, Bálint, Bódi, Csillag, Fekete, Gera, Hódi, Horvát, Juhász, Kádár, Kertész, Kocsis, Lakatos, Lévai, Márton, Mészáros, Molnár, Sándor, Simon, Süli, Szabados, Száz, Szemerédi, Szőke, Víg, Urbán. (26.)

Eredetüket nem birtam kifürkészni, de nálunk nagyon ismeretes nevek: Bognár, Bús, Csordás, Kapás, Korom, Lepedő, Oláh, Rácz, Somodi, Sörös, Szarka, Szenes, Zsiga. (13.)

Itt 61 (35+26 = 61) családnevet birunk felmutatni mint olyant, melyet a telepedés korában népünk visel, 13 pedig kérdéses.

Tisza-Szent-Miklóst 1803 körül szállta meg népünk. Szép számmal jöttek folyvást Szegedről s a szomszéd községekből, míg 1836 körül azután egészen megszaporodott.

Digitized by Google

Szegedről valók: Acsai, Balog, Baróczi, Berta, Bezdán, Bodor, Bönde, Deák, Faragó, Farkas, Galambos, Gábor, Juhász, Horvát, Kerepesi, Kis, Kispéter, Krabót, Lábadi, Lippai Lőrincz, Margit, Pap, Rúzsom, Simon, Szeles Sziráki, Szőke, Tót, Tombácz, Vőfény. (31.)

Szeged népéből valók, többnyire Tordáról, Kis-Oroszról, Csókáról, Szőregről, és a szomszéd községekből: Acsai, Ágoston, Bacsó, Balog, Barna, Bálint, Bodor, Bodri, Borsos, Bozóki, Cseh, Csikós, Domonkós, Dóczi, Faragó, Farkas, Fehér, Fekete, Galambos, Gábor, Gál, Gombi, Gyepes, Hajcson, Hallai, Horvát, Hódi, Juhász, Kerekes, Kerepesi, Kis, Kocsis, Koczka, Kormányos, Kovács, Ladányi, Lele, Lengyel, Lévai, Lótos, Ludányi, Magyar, Margit, Márton, Mészáros, Nagy, Pakai, Pintér, Rúzsa, Rúzsom, Simon, Sós, Süli, Sütő, Szabados, Szabó, Száz, Szemű, Szemerédi, Szűcs, Talpai, Tari, Tápai, Tombácz, Urbán, Varga, Vastag, Virág, Vörös, Zsódos. (70.)

Nem népünkből valók, Adáról: Varga; Apátfalváról: Tamási; Kecskemétről: Sas; Kórösladányról Bak, Fábiány; Moholyról: Rafai; Pestvármegyéből; Fehérvári; Petrovaszellóról: Hideg; Szabadkáról: Kis, Szabó; Topolyáról: Ragács, Szántai; Vadkertről: Bakos; Zentáról: Barna, Lukács, Tanács, Táborosi. (17.)

Tehát 101 (31 + 70 = 101) ellenében van 17.

Szajánról a következőket jegyeztük fel. A mult században még vízzel körül vett hely volt. Az öregek szerint, (kik a telepedéskor már mint 10—12 éves gyermekek jöttek Szajánra) kezdetben néhány rabló lakott a víz nem lepte helyen, a kik a szomszéd községekbe jártak rabolni. Egy ízben azonban a rablott jószágokon nem tudtak megosztozkodni, a csalót felkötötték és szétszélyedtek. Mikor a víz elapadt, Szeján (Padé említett anyakönyvében ezen a néven fordul elő) földes ura: Tajnai János betelepítette Szeged népével. A megszállás ideje 1806-ra tehető. A szájhagyomány és a település korában már élők bizonyságtételük szerint Szaján lakosainak a legnagyobb része Szeged tanyáiról származott. Legtöbben jöttek Hantháza, vagy mint ők mondják: Hontháza környékéről, kevesebben a városról: Szegedről, hol számos családnak ma is él ismerős rokona, kivel most is összeköttetésben van. Rokonaikat leginkább, ha Szegedre búcsúra (augusztus 5.) mennek, szokták meglátogatni.

Az egyes családok eredetét Szaján anyakönyveiből kellene kimutatnunk, de ezek nem sok útba igazítót adnak. Az anyakönyvvezető 1807. május 1-től 1810. szeptember 3-ikáig, az anyakönyv (I. számú) ötödfél lapján még csak megjelölte az origó-t = született helyet, de azután elhagyta. E szerint a következők mutathatók ki; Szegedről: Babos, Bakó, Baranyi, Bezdán, Borbély Búbos, Csapó, Juhász, Kormányos, Kovács, Kónya, Kórász, Lábodi, Mészáros, Mészáros, Német, Pálfy, Rózsa, Szarvák, Szarvák, Szél, Tápai, Tót, Török. (24. A nem ritkított betűek Hantháza tájékáról valók.) Szeged népéből, Kis-Oroszról, Tápéról, Tordáról stb. valók: Biacsi, Hallai, Horvát, Jankó, Kismárton, Labancz, Lele, Nyári, Palatinus, Rózsa, Szeles, Szűcs, Talpai, Varga, Zombori. (16.)

Összesen 40 (24 + 16) = 40.

Digitized by Google

Nem törzsökünkből valók: Baksról: Pozsár; Debreczenről: Erdős; Mindszentről: Fülöp, Gyömbér. (4.)

Ha a szájhagyományokat és a település korában már élők bizonyságtételüket nem fogadjuk is el alapul, az anyakönyből is látható, hogy Szaján lakossága Szeged népe: 40 család név ellenében csak 4 van.

Minthogy a családnevek többféle szempontból becsesek de meg Szaján lakossága a szomszéd lakosok ide-oda költözködése, főképpen pedig Morotva pusztulása folytán szerfölött megszaporodott, ide jegyzem a három első évtizedből ismeretes családneveket, annál is inkább, minthogy népünk családneveit ismerjük fel bennök:

Acsai, Ambrus, Antal, Aranyos, Ábrahám, Ács, Ágoston, Árva, Babos, Bajnóczi, Bajúsz, Bakos, Bakó, Balázs, Bali, Balla, Ballagó, Balog, Baranyi, Barát, Barna, Barta, Bartalos, Bazsó, Bába, Bálint, Báló, Bátori, Bene, Benkóczi, Benkő, Bera (Imre néven is előfordul,) Berta, Bezdán, Biacsi, Bita, Bodoly, Bodor, Bodó, Bogdány, Bognár, Boldizsár, Borbély, Boros, Bosnyák, Bozóki, Bóné, Böde, Böjti, Budai, Bujdosó, Bujtás, Bumford, Búbos, Bús, Csapó, Csányi, Csákvári, Csengely, Cserni, Csíkos, Csonka, Csordás, Csókási, Csömöre, Csúri, Czinkota, Czirok, Dallos, Dani, Darabos, Dékány, Dinnyés, Diósi, Dobai, Dobó, Dohar, Domonkos, Dudás, Dugonics, Erdei, Erdélyi, Erős, Égető, Faragó, Farkas, Fazekas, Fábián, Fehér, Fekete, Fenyvesi, Ferenczi, Fényes, Fodor, Forgács, Frank, Fúrús, (másképpen: Ábrahám is, Szegeden együtt is használják ma: Fúrús Ábrahám,) Füleki, Fülöp, Galsai, Garabonciás, Gazdag, Gábor, Gál, Gedó, Gera, Gobi, Gombi, Gombos, Görög, Gulyás, Gyarmati, Gyömbér, Gyöngyi, Hajós, Halápi, Halász, Hallai, Hegedüs, Holló, Horvát, Hódi, Hulló, Jaksa, Jankó, Jenei, Jó, Jópál, Juhász, Kabók, Kajári, Kakuszi, Kalmár, Kani, Kapornyai, Karaj, Kasza, Katona, Káposzta, Kása, Kátai, Kecskeméti, Kerekes, Kerepesi, Kertész, Keszég, Kérges, Kéri, Király, Kiri, Kis, Kismárton, Kispál, Kocsis, Koczkás, Kondász, Konter, Kormányos, Korponai, Kopasz, Kovács, Kozma, Kórász, Kóródi, Kónya, Kósa, Körmöndi, Köteles, Kőmíves, Kurucz, Kurunczi, Kusza, Kusztos, Labancz, Laczkó, Ladányi, Lakatos, Lajos, Lábodi, László, Lázár, Lele, Lendvai, Lengyel, Lévai, Lippai, Lótos, Lőrincz, Ludányi, Lukács, Macsó, Madarász, Magó, Magyar, Majoros, Margit, Maródi, Mák, Mákos, Mári, Márjás, Márton, Medve, Megyes, Mester, Mezei, Méhész, Mészáros, Micsiz, Mihályfi, Miklós, Miskolczi, Mohácsi, Molnár, Mondula, Monostori, Mosolygó, Móra, Nagy, Nagyiván, Nemes, Német, Nógrádi, Nyilasi, Nyomtató, Oláh, Orbán, Orosz, Ónozó, Ökrös, Ötvös, Pakai, Paksi, Palócz, Pap, Pataki, Pál, Pálfi, Pálinkás, Pálosi, Pásztori, Peres, Pesti, Péter, Pénzes, Pintér, Piró, Pozsár, Pozsgai, Pósa, Prágai, Rabszki, Rácz, Rezgő, Réh, Révész, Roskó, Rózsa, Rozsnyik, Rúzsom, Salamon, Sándor, Sánta, Sára, Sebők, Serke, Setét, Simon, Sípos, Somogyi, Sós, Surányi, Sutka, Süli, Szabados, Szabó, Szakál, Szalma, Szanka, Szarka, Szarvák, Száz, Szekeres, Szekszárdi, Szeles, Szemes, Szemerédi, Szél, Szilágyi, Szilvási, Szikura, Sziráki, Szőke, Szőlősi, Szőregi, Szűcs, Takács, Takó, Talpai, Tamás, Tandari, Tapasztó, Tasi, Tarka, Tápai, Tót, Török, Turányi, Túri, Urbán, Újvári, Úri, Vadász, Varga, Vas, Vastag, Váczi, Vecsernyés, Veres, Veszeli, Vetró, Vékes, Vincze, Viola, Virág, Viski, Vőfély, Zakar, Zákány, Zimánk, Zombori, Zónai, Zöldág, Zserai, Zsigovics, Zsoldos.

Az anyakönyvben, ha a név s-sel végződik, hosszú s (=ss)-sel van írva: Kiss, Söss, Vass. (mint Szegeden ejtik,) a cz=tz, a cs=ts. Fazekas helyett Fazakas van. (Erdélyben ma is így.)

Tisza-Hegyes magyar lakosai Szajánról valók.

Digitized by Google

Az elősorolot községek közül azokról, melyekben népköltést gyüjtöttünk, jegyezzük meg még a következőket: Józovát, Kis-Oroszt (Oroszi,) Morotvát, Szajánt, Tordát egyedül csak magyarok lakják. Padén, Szőregen magyarok és ráczok vannak. Tisza-Hegyesen, Tisza-szt.-Miklóson, Török-Becsén magyarok, svábok s szlávok laknak. Török-Becse svábjai már mindnyájan tudnak magyarul s csak eggyesek hányi-vetiségének tulajdoníthatjuk, hogy az egyh. szertartások végzésében nem restellik a német nyelv használatát is követelni. Meg kell még jegyeznünk Török-Becséről, hogy népünk Susán nevű külső részében él keveretlenül; itt gyüjtöttem a népköltést. A város más részeiben már jól össze van elegyedve az újabban Bácskáról jött palóczokkal, svábokkal, bunyeváczokkal.

A most megjelölt, népünkből alakult községek századunk első tizedéig (1810.) keletkeztek; az újabbakról más alkalommal emlékezünk meg.

Népünknek Szegedről való származását nem csak az okiratok bizonyítják, hanem saját vallomásaik is. Némelyike még ma is Szegeden maradt örökségről stb. beszél. $184^{8}/_{9}$-ben, mikor a ráczok elől menekültek, a legnagyobb részének Szeged volt a menedékhelye. Ide húzódtak, rokonaikhoz. Szegedről való származásukat bizonyítják továbbá szokásaik, nyelvjárásuk, viseletük, népköltésük stb.

Kevesen vagyunk, nagyon kevesen vagyunk mi: magyarok. Ez az oka, hogy nálunk, ha nemzetünk eggyik-másik törzsökét ismertetni akarjuk: eredete kimutatása után a szaporodáson s ha törzsökünk nem magyar ajkú lakosokkal érintkezik, a szaporodással együtt a nemzetiséghez való ragaszkodáson kezdjük. Mi népünkre nem panaszkodhatunk sem a szaporodás, sem a nemzetiség tekintetében. Nem a szaporodást illetőleg, ha tekintetbe vesszük, hogy noha az utolsó 12 éven keresztül (1870—1882.) a legnehezebb viszonyok között élt, földjüket folytonosan a víz járta, minek következtében nagyon elszegényedtek, mégis a születtek száma jóval meghaladta a halottakét. Nem akarom e helyen népünk szaporodását nemzetünk egy másik jól ismert törzsökének állapotával összehasonlítani, nem is szükséges ez akkor, mikor pártfogója megjegyzi, hogy „A palóczok átalában véve fogynak s nem szaporodnak." (Pintér Sándor: A palóczokról. 15.) A mit a palóczok védője a szegénységről, testet sanyargató dologról elmond, mi is elmondhatjuk más alakban. De nem találjuk meg törzsökünknél, hogy csak eggyet említsek, a palóczok szaporodását gátló, rossz szokást: az elzárkózottságot. Szégyen a palóczoknál máshonnan, nem falujából házasodni, még akkor is, ha a szomszéd lakosai éppen oly palóczok, mint ők.

Digitized by Google

Népünk másképen gondolkozik. Házasodik Bácska palóczaival, magyarul tudó svábokkal s elvétve ráczokkal is. Természetesen a más törzsökökből eredők alkalmazkodnak a mi szokásainkhoz, a mi a ráczoknál nagyon nehezen megy, de ha egyszer huzamosabb időn keresztül népünk közt él: beleszokik.

Máshova menni férjhez, vagy máshonnan házasodni, népünknél megszokott dolog s a dal szerint büszkének, reátartónak mondják, a ki a falujából máshova nem akar férjhez menni:

Még asz'onygyák, hogy Szajánba' nincs rúzsa,
Holács Zsuzsi, Mata Roza micsoda?
Ha kiál'nak a kis kapu elébe:
R'á sé' néznek a vidéki legén're. (Szaján.)

Ez a főképpen Temesközben a magyarság terjesztésére jó szokásuk összefüggésben van egy másik, megbecsülhetetlen szokásukkal: a költözködéssel. A merre költözködnek, pedig behatolnak Versecz, Nagy-Becskerek alá, minden magyar községben ismerősre, rokonra találnak. A távolabb eső községek lakosaival való házasodás a költözködést könnyíti meg, a máshova való költözködés pedig a házasodást, melyre jó alkalom a más községekben élő rokonok meglátogatása, rendszerint azonban dolog közben ismerkednek meg a fiatalok, tudniillik elszegődnek a szomszéd községekbe dolgozni; továbbá búcsúkor. Leghíresebb búcsúja van Szajánnak, leghasznosabb Józsának, hova a melyik leány búcsúra megy, annak, mint ők tartják, férjhez kell menni.

Ha azután valamelyik községben megsokasodnak, vagy más helyen jobbnak tudják az életet, mit könnyen megtudnak, mert minden felé laknak hiradó rokonok, akkor felkerekedik a község egy része, leginkább a fiatalabbja s a szegényebbje és megszállja az új községnek szánt helyet. Igy települt a Maleniczfalva mellett levő Újfalu, így mentek többen 1879-ben Szajánból Bega-Szt.-György alá másik Újfalut telepíteni.

A testet sanyargató dolog nálunk sem ismeretlen. Népünk főfoglalkozása a dohány ültetés, mint ilyent gányónak nevezik, mit nem szívesen vesz, jobb szereti a kertész nevet hallani. Termeszt továbbá búzát, kukoriczát stb. egész éven át el van foglalva.

Az utolsó évtizedben, hogy víz járta földjét (főképpen Szajánt, Padét, Józsát,) összel bevetette, el kezdődött az esőzés s minthogy földjük laposban van, a vetés víz alá került. Tavaszra újra vetett és ha a tavasz vizes volt, mint a milyen volt is, dolga, magja ismét kárba veszett. Dohányt ültetett ezután a lassanként kiszáradó földbe s megköszönte, ha akkor nem jött a dohányára a víz: mikor szedni kellett. Kora tavasztól késő őszig kocsiján volt az eke s dolga mellett még is tengődnie kellett.

Digitized by Google

A népeket legjobban megismerjük, ha egybe vetjük őket. 185$^0/_1$-ben, mikor már Szaján a szomszéd ráczok földig pusztították, az uraság Kis- vagy Külső-Szaján t, melyet Vilmatérnek nevezett el, részben svábokkal telepítette meg. A mi sváb testvéreink azt hitték először, hogy az uraság pazarolja földjét s népünk nem ért a földmíveléshez, mert mint mondani szokták volt: Az Istennek nincs rossz földje, csak mívelni kell tudni. Gyenge, víz járta földre jöttek, meg is buktak. Némelyik még idején megelégedett néhány ezer forint bukással, tovább állott, de a legtöbb ott maradt s végképpen tönkre ment. Vígan jöttek, sírva mentek s népünk ma is ott van. A ráczoknak örök földjük van Temesközben, földjüket lassanként eladogatják s vándorolnak dél felé, kifelé. Örök földjük van a bolgároknak is s mint tudjuk, tavaly mégis mintegy 65 család hagyta el Temesközt; az idén pedig 200 család ment le Orsováig, hogy itt hagyja Barácsházát, Bessenyőt, Módost s ha meg nem gátolják őket, itt hagyják hazánkat. Mindezt csak azért hoztam fel, hogy megmutassam, miszerint népünknek is test sanyargató a munkája s mellette ott van a szükölködés is. A mily viszonyok között más nép meg nem birt élni, népünk még tartja magát és szaporodik. Pedig népünknek kellene pusztulnia legelőször, hiszen semmi kiváltságban sem részesült. Örökül egy talpalatnyi földet sem kapott s a legtöbbje ma is csak haszonbéres, Petőfivel szólva: „Annyi földet sem mondhat övének, melyben egykor koporsója fér meg," miután csak ezután kezdődik meg, a hol megkezdődhetik, a földek megválthatása.

Itt nem lesz fölösleges a telepítésről újból megemlékeznünk. Hogy népünk nem kapott örök földet, már említettük, lássuk a többit!

A ráczok Mária Teréziától 1751 körül annyi földterületet kaptak, a mennyi megtelepülésükre és élelmükre szükséges volt. (Szentkláray i. m. I. 40 —, 180 —.)Ezen kivül „Nagy-Kikinda, Vránjova, Melencze, Mokrin, Kis-Kikinda, Kárlova, Kumánd, Taras, Josefova és Keresztur egy különálló kiváltságos polgári kerület alkotó részeivé tétettek" s mintegy 20 □ mértföldnyi területet kaptak csekély haszonbér fizetés mellett stb. (Szentkláray I. 50. — 231. 381—453.—) II. József úgy vélekedik a ráczokról, hogy „többet ér közülök egy család, mint három német" (Szentkláray I. m. I. 454.) Pedig II. József a németeket is sokra becsülte, mint az a következőkből kitetszik.

A németek „kik kincstári falvakban és praediumokon földmivelésre vállalkoztak, vert falból épitett és egy szobából, kamrából, konyhából és istállóból álló tulajdon házat kaptak. Szántásvetés alá adott a császár örök tulajdonul a családtagok számaránya és a szükség szerint mindenkinek egy egész, vagy fél, negyed, vagy nyolczad telket ingyen. Aránylagosan a kimért szántóföldhöz ka-

Digitized by Google

pott minden földmivelő család megfelelő kaszálót és legelőt.“ stb. (Szentkláray i. m. I. 426.)

Hasonlóképpen kapott örök földet a bolgár is s kapott volna az Istennek minden népe, csak kért volna, csak a magyar nem kaphatott.

Itt tehát nincs arány. A német, bolgár stb. kap elegendő földet, a rácz még többet is mint a mennyire szüksége volt, a magyar meg semmit. És ime a bolgár vesz, a rácz pusztul, a sváb, mint fentebb láttuk, nem bírt megélni ott, hol a magyar ma is él.

A szaporodásról szólva ne feledjük, hogy a szegénységnél károsabb az erkölcstelenség is, mellyel itt bővebben nem foglalkozhatunk, csak annyit említünk fel: hogy erős, egészséges gyermekeket az erkölcstelenség következtében kiaszott, elcsenevészett szülőktől nem várunk. Nem azoktól sem, kik mint Temesköz népei, népünk kivételével, különféle szerekkel iparkodnak szaporodásukat meggátolni.

Nemzetiségéhez való ragaszkodásra mutat hűen megőrzött nyelve, szokásai stb. legjobban jellemzi őket a következő eset: Mint már az I. kötetben (X. lap.) említettem, népünk részben a magyarságához való ragaszkodásának s rendszeres településének köszönheti, hogy nyomtalanul nem tünt el Temesközben. Temesköz multszázadban élő telepítői nem elégedtek meg azzal, hogy a legjobb földekre telepítették le a ráczokat, hanem úgy helyezték el őket, hogy egymással szoros kapocsban legyenek. Vegyük csak szemügyre a Szegedtől Szőregen stb. Kikindán stb. Melenczén stb. községeken keresztül húzódó vonalat le Nagy-Becskerekig; vagy viszszafelé Nagy-Becskerektől Kikindán stb. Nagy-Szt.-Miklóson stb. községeken Nagylakig húzódót: mily egymás közelében találjuk a ráczokat. Vagy tekintsük a Bácska ráczaival összekötő rácz lakossal biró községeket: Török-Kanizsa Magyarkanizsával, Csóka Zentával, Padé Adával, Fránya s Török-Becse Magyar-Becsével stb. van összekötve: mindenütt rendszert találunk. Az ily rendszeres telepítésekre mi századunkban még nem gondoltunk, de telepítéssel is csak most kezdünk foglalkozni. Nem igy gondolkozik a mi népünk. Az $18^{79}/_{80}$-ik évben a zsidó kézen levő, csókai uradalom számos telepese megsokallotta földesurának felebaráti szeretetét, a kincstártól kért települő földet. A kincstár ki is jelölt a számukra helyet Detta körül s népünk nem ment; mikor az okot kérdeztem, azt kaptam válaszul, hogy arra nem laknak magyarok. És csakugyan a Szegedtől Temesközbe húzódó magyar községek nem arra vezetnek. Itt már ki volnának szakítva a láncból, a kiszakítás következtében ki volnának téve az elnemzetietlenedésnek. Többre becsülték nemzetiségüket, mint a könnyebb élést.

A csókai szemita kézen levő uradalomról szólva nem szabad

Digitized by Google

megfelejtkeznem a többiről sem. Nem irígylendő sorsa van népünknek Padén, ide vágó dal termett Szajánon is:

Hej szajányi lakos vagyok én,
Tajnainak rabja vagyok én,
Nincsen neköm dohán' paláutám,
Fönt is maratt az én áréndám. (Szaján.)

Török-Becsének Susány nevű külső részében meg mióta idetelepítették az uraságok Borjas lakosait, derűre-borúra terem az efféle dal:

Nem agygya ki a Gida a fö'gyit,
Huvá töszi aszt a sok felessit?
Sém tíz pöngő, sém húszért nem feles,
Ugyan hát majd a szögény hun keres?

De azért még tudtommal egy uradalomban sem pusztult el oly könnyen magyar község, Temesközben, mint a csókaiban: Imretelek. És aligha van népünknek Temesközben szomorúbb sorsa, mint éppen a csókai uradalomhoz tartozó községekben.

Népünk katolikus s a legtöbb helyt vallásos is, a hol plébánia van, ha szerit teheti, oda húzódik. Az ily helyeken örömestebb megtelepedik az ujabb időben Temesközbe szállingózó Bácska népe is. Más részt akár a mívelődés, akár a nemzetiség stb. szempontjából tekintsük a dolgot, el kell ismernünk, hogy áldás a községre nézve, ha papja van; kivált a magyarra, ki ügyes-baját fünek-fának panaszolja s legelőször is papjától kér tanácsot. Történt-e újabban valami ebben a tekintetben nemzetiségünk ügyének, vagy ha így tetszik, a hívek lelki üdvösségének előmozdítására? S ha történtek intézkedések, milyenek voltak? mind oly kérdések, melyek nem csak bennünket, szegedieket érdekelnek, hanem nemzetünket is. Erre a kérdésekre itt nem felelek, hosszadalmas is volna, de meg van Temesköznek történet írója, Szentkláray, kinek akarva nem akarva foglalkoznia kell vele. Annyit azonban még is meg kell jegyeznem, mit mindenki észrevesz, ha ennek a megyének a plébánia névtárát a kezibe veszi, hogy számos magyar község van, melyben már lehetne plébánia.

Temesközt, mint említettem, külömböző ajkú népek lakják, kik egymásnak verseny társai. Az életre valók haladnak, a kevésbbé azok maradnak. E népek eggyikét, vagy másikát eggyik-másik kormány fölkarolhatja, a mint a magyart kivéve, föl is karolták már mindeggyiket, de ez csak ideig-óráig tarthat. Ha a nép nem életre való, a mint az ápolás véget ér s nehezebb idők köszöntenek be, pusztulnia kell. A pusztulás nyomainak mint már fentebb említém népünkön kellene meglátszani első sorban, miután kiváltságokat

Digitized by Google

nem kapott, a legrosszabb földeket foglalhatta el, azokat is csak az újabb időben válthatja meg; holmi „überlandiális“ földekről, minőket a ráczok kaptak, még nem is álmodozhatott s népünk mégis megél ott, hol más, kiváltságos népek pusztulnak, mi minden esetre életre valóságára vall. Életre valóságáról szólva, elég annyit mondanunk, hogy Szegedről származott, megvan benne az élelmesség, meg kiváltképpen Szőreg és Török-Becse lakosaiban, de Szaján és környéke lakossága sincs sokkal hátrább.

Külső-Szaján lakosságáról felemlítettük, hogy a svábok elpusztultak, népünk megmaradt, fentartotta s tartja magát. Mikor népünk azt látta, hogy a víz vette föld után meg nem él, rajta volt, hogy más határban vehessen ki földet, ott, hol víz nem járja. Szerencséje volt részben, hogy ráczok voltak a szomszédok, mert ha oly hangya szorgalmú néppel volt volna körülvéve, mint ő, akkor alig hogy ha el nem kellett volna pusztulnia. A tehetősebbek nem csak haszonbérbe vettek Mokrin s Tisza-Hegyes ráczajkú lakosaitól földet, hanem örök áron is. Került több olyan is, a ki Tisza-Hegyesen vett magának házat, mit a ráczok rossz szemmel néztek s felgyujtották. Mint élelmes nép elmegy a szomszéd községbe dolgozni, a dolgot nem tartja lealázónak; nagyon jól tudják, hogy dolgozni nem szégyen. Ha pedig kocsija s lova van, elmegy faluzni, ad — vesz, csakhogy pénzt szerezhessen.

Szaporodás, nemzetiségéhez való ragaszkodás és életrevalóság, ennek a három tulajdonságának meg kellett az utolsó évtizedben lenni Temesköz minden népének, ha fogyni, pusztulni nem akart, ezért emeltem ki e hármat. Egyéb tulajdonságukat megtaláljuk a népköltésben, a mit meg nem találunk s feljegyzésre méltó, a következőkben foglalom össze.

Barátságos, egymáson szívesen segítő nép. De a ki másokat segít, sokkal előbbre valónak ismerik el a segítettnél. Igy ma is igazság, hogy a gazdagság a társadalomban létező felsőbbség eggyik hathatós eszköze. Arisztokratikus nép. Tudják ők és mondják is, hogy Isten az embert egy s nem kétféle földből teremtette. Csakhogy ez náluk nem jelent többet, minthogy barátságukra méltó embernek tartanak mindenkit, a ki nekik nem vétett. Az öregség, elmebeli tehetség s gazdagság az, a mire különös tekintettel vannak.

Népünk családjában fentálló viszonyt elmondtam már Szeged lakosainak ismertetésénél (I. kötet XI. lap.), hol a nép legalsó rétegét tartottam szem előtt, ugyan ilyent találunk Temesközben is.

Ebben a viszonyban legfeltünőbb az, hogy a férj sokkal előbbvaló a családban, mint a feleségc; így van ez a kiváló vallásosságú Szaján lakosainál, így a többinél is. A kereszténység több jogot ad a feleségnek, mint a mennyije van valósággal a magyar népnél. Kutattam a nép nyelvén élő mondákat, hogy nincs-e ezek valamelyikében kifejezve? tudnunk

Digitized by Google

kell, hogy a nép hagyományaihoz ragaszkodik, szerintük alkalmazkodik. Végre megtaláltam az ide vágó adatot, melyet, minthogy a teremtésről szól, nem pusztán közlésre méltónak, hanem kiválóan becsesnek is tartok. Ma találgatós mese alakjában ismeretes:

Miért imádkozzák az Üdvözletben, hogy az asszonyi állatok között?

Mikor az Isten Ádámra álmot eresztett, fél oldalcsontját kivette. Még azonban sárért járt, hogy a csont helyét betapodja, addig a kutya a csontot felkapta a földről s megette. Azután megfogta az Úr-Isten a kutyát, a fél oldalbordáját kivette s abból formálta Évát. Nézzék meg a kutyát, ma is fél oldalbordája darab! Akkor mondta az Isten, hogy ez állat, asszonyi állat.

Népünk úgy gondolkozik, hogy a férj végezi az erős munkát, ő a kenyér kereső, ezért elsőbbsége is van felesége fölött; fontosabb ügyekben meghallgatja feleségét is, s ha lehet, egyöntetűen határoznak, de ha nem eggyeznek meg, a férj saját akarata szerint cselekszik.

A családról szólva, mint különöst kell felemlítenem az örökbe fogadást. Sehol sem láttam annyi örökbe fogadottat, mint Szajánon s tájékán. Náluk megszokott még a nem árvákat is örökbe fogadni. Ha gyermektelen család fogad örökbe valakit, akkor az „örökös" mindvégig az örökbe fogadónál marad, törvényileg is örökösnek mondatja ki s a vagyont örökli. Ha pedig vagyonilag tehetős, de gyermekes a felfogadó, akkor az örökbe fogadott „nem egész örökös." Felneveli, kiházasítja az öröke fogadottat, ad neki valamit örökségül s ezzel elválnak egymástól. Mind a két esetben a gyermek mindvégig „szülém"-nek, „dajkám"-nak, illetőleg „apám"-nak szólítja felnevelőjét, ez pedig „gyer'ökö m"-nek (= fiú), „l'ányom"-nak.

Nagyon természetes, hogy az örökbe fogadottnak jól megy dolga az örökbe fogadónál s ez is eggyik oka, hogy oly sok örökbe fogadás történik. De az örökbe fogadó is meg van a fogadottjával elégedve, neki dolgozik, haszonkereső. Legjobban szeretik örökbe fogadni a fiúkat, miután több hasznukat veszik, mint a leányoknak. A haszonkeresést tartva szem előtt, népünk többre becsüli a fiút a leánynál. Ha gyermekeinek ad örökséget, a fiúnak többet juttat mint a leánynak. Okoskodása oda üt ki, hogy a fiú többet keresett a háznál, mint a leány és hogy a fiú a család nevet fenntartja, a leány pedig férjhezmenetele után elveszti.

A népeket egymástól megkülönböző jelek közt a viselet változik legkönnyebben s leggyakrabban; szóljunk erről is!

Néhol a szükség, célszerűség, máshol s legtöbb helyt a divat az oka, hogy az unokák eltérnek az ősök viseletétől. Az eltérés legtöbbször a fiataloknál tapasztalható. Az eggyik elkezd valami újat, előttük még ismeretlent, mire az oly népnél, mint népünk is, melynél még megvan a megszokott viselethez való ragaszkodás, meg-

Digitized by Google

szólal a dal, mely többnyire gúnyolódó. De később ha az új viselet előttük szépnek, vagy czélszerűnek bizonyul be, még tetsző is, mint:

Kivirákzott a szajányi temető,
Holács Zsuzsi mos' Szajánba' legelső:
Fölköti a piros kendőt fejire,
Pörge haját r'ápödri a szélire. (Szaján.)

S ekkor lassanként utánozzák, általánossá válik míg új nem állja helyét: mert senki sem akar hátra (?) maradni. Nem tesznek így az öregek, szívósan ragaszkodnak őseik viseletéhez.

Öltözetük korukhoz s állásukhoz mért. Az öregek setét, a fiatalok világos színű ruhát viselnek, a gazdagok finomat, a szegények egyszerűt.

Népünk elég takarékos s talán tulságosan is egyben-másban, de közöttük is kerülnek, kik egyideig más népek közt tartózkodva, megtanultak könnyen költeni. Hanem mikor falujukba visszatértek, le kellett róla mondaniok, mert beszéd s dal tárgyává lettek. Igy teremhettek a következő dalok is, melyekben a nem állásukhoz való ruháért vannak kigúnyolva:

Ugyan rózsám mit gondoltá':
Mikor budát csináltattá'?
Van mán térgyig érő budád,
Hambárodba' nincsen búzád.
(Szaján.)

Elü'-hátü kazamér,
Egész hétön nincs kinyér.
Nincsen kinyér, nincsen só,
Nincs is ráncani való.
(Józova.)

Vagy a sokkal erősebb hangú:

Ránczos csizma, fakilincs,
Kinyér mög egy' falat sincs.
Dunárü fúj a szél.

Tajték pipa, zsebóra,
Soha sé' üt ki jóra.
Dunárü fúj a szél.
(Morotva.)

A szépen való járás, vagyis a szép ruha viselete s a tisztaság az egész törzsök sajátsága, egész megszokottá vált már előttük a „Kicsit ögyé', szépen járj!" szólás, de azért a hozzájuk nem illő ruha viselete, legyen az különben bármily szép, megszólásra ad alkalmat.

A férfiak nyírott hajat hordanak, arczuk borotvált, szakálluk nincsen, hanem csak bajuszuk. Fehérneműjük üng (ünnepen kivarrt) és széles szárú kurta gatya. Csizmájuk vágott orrú, kalapjuk széles szélű „szögedi juhász kalap", mellre valójuk kék, vagy fekete szinű, magyar szabású kis lajbli. Ünnepen kék, vagy fekete színű nadrágot húznak fel s megfelelő színű felöltőt, melyet újasnak, kabátnak mondanak. A legények jobb szeretik az újasnál rövidebb dakut, mint dalluk is mutatja:

Nincs édösebb édes anynya tejiné',
Nincs kényösebb a szajányi legé'né':
Bal vállára veti prémös dakuját,
Job' karjává ölêje a babáját. (Szaján.)

Digitized by Google

Mind a lajblijuk, mind az újasuk ezüst, illetőleg ólomgombos. A férfiak télen sipkát, a legények kalapot viselnek. A férfiak zsebkendője kék színű, a legényeké csipkés fehér. Ezt a viseletet találjuk kisebb községekben: Szajánban, Józován stb. Nagyobb helyeken, mint Török-Becsén, Szőregen már pantallóban (bugyogó) is járnak.

Az öreg asszonyok két ágra fonyott hajukból fűsűvel kontyot csinálnak s fekete vagy vörös, kis féketővel behúzzák és e fölé kék, vagy fekete színű kendőt kötnek hátra. Pruszlik (néha: pruszli)-juk és igenyös szoknyájuk (olykor: rokkoja) koruknak megfelelő színű, hasonlóképen kötő-jük és trimfli-jük is. Topánkájuk, czipőjük s csizmájuk alacson sarkú, bőr. Ha az idő megkívánja kaczabájt, otthonkát vesznek magukra. Igy hordják magukat a ház körül. Ha pedig valahova mennek, akkor a fejre való kendőt álluk alatt lekötik, szebb pruszlikot stb. vesznek magukra; gyapjúból vagy szőrbül készült rojtos nyakravaló kendőt vetnek nyakukba, legfelül pedig télen csurakot (ínig érő, bárány bélésű posztóból készült felöltő.), nyáron kaczabájt öltenek fel.

Hasonlóan hordják magukat a fiatalabb asszonyok is, csakhogy koruk és izlésük szerint: sárga, vagy viola, avagy láng színű selyem, vagy pipi szőrös kendőt kötnek hátra a fékető fölé és szinte ízlésük szerint való kendővel kötik be fejüket. Hogy homlokuk felett a kendő keményebben álljon, ficzkót (összehajtott papiros) tesznek a kendőbe. Rokkojájuk néha közepétől aljáig fodros, kötőjük cziklis-czaklis egy szél kötő, pruszlikjukon arany, ezüst csipke látható. Magas sarkú a czipőjük, topánkájuk.

A leányok divatoznak legjobban: Török-Becsén, Szőregen leeresztett két ágba fonják a hajukat; Szajánon stb. a két ágba fonyott hajat koszorú alakban fejükre hajtják, mit kontynak, vagy karika haj viseletnek mondanak. A karika fölé különféle színű pántlikát (fejpántlika) tesznek; a módosabbak pedig aranyos és ezüstös csipkét kötnek a karika fölé. Ünnepeken hátul hosszú, különböző színű (vörös, kék, zöld) pántlikát eresztenek le. Többnyire ezüst, keresztes függőt (fülbe való) tesznek fülükbe s ezüst nyakpénzt nyakukba. Kötőjük stb. hasonló a fiatal asszonyokéhoz. Felöltőjük a testhön á'ló, tűled á'ló, leves, rékli (lékri is), otthonka, kaczabáj. Nyáron kendő helyett nyakuk körül csipkét látunk. Kiválóan szeretik a fehér csipkés zsebkendőt.

Felemlíthetjük tánczukat is, mely, mint Szegeden, az „egy' lépésös" csárdás. Hegedű, olykor czitora s tambura

Digitized by Google

mellett tánczolnak. A czitorások és a tamburások rendesen paraszt emberek, a hegedűsök czigányok és parasztok.

Az építkezésről megjegyezhetjük, hogy a kisebb leginkább dohány ültető községek, mint Torda, Szaján, Józova stb. négyszögűek, elég széles úczájúak, s csinos házúak, de a házak egymástól messzisen vannak. Minden háznak van udvara, kertje, s végiben szántó földje, mi összesen minden háznál két-két lánczot tesz ki. A nagyobb községekben, mint Szőregen, Padén, Török-Becsén a házak rendesen, egymástól kellő távolságra vannak építve.

* * *

A jövő titok előttünk. Előre nem látható s nem várt események a népek sorsán nagyot változtathatnak, de ezekre, mint eshetőségekre, alapítanunk nem szabad. Nekünk a népek multját és jelenét kell számításba vennünk, hogy jövőjükre következtethessünk. Népünk multja és jelene szép reményre jogosít fel bennünket. Azt mondatja ki velünk, hogy a mint eddig megállta helyét, mert „annyi balszerencse közt, oly sok viszály után" is él népünk ezen a hazán, hasonlóképpen meg fog küzdeni a jövőben is a felmerülő nehézségekkel. Mindez elegendő arra, hogy Szeged népének nemzeti ügyünkben tett szolgálatát becsülni tanuljuk. Mert ha népünk nem települ Temesközbe, ma a magyar Kánaánon híre-hamva sincs a magyarnak.

Becsülni pedig csak akkor fogjuk kellően, ha törekvéseiben segítjük.

Az orosz minden eszközt megragadott s ragad, hogy a velünk rokon népeket, főképpen a mordvákat eloroszosítsa. Törekvését már szép siker koronázza. Hasonlóképpen cselekszenek más nemzetek is; és mi?

Mária Terézia mikor a magyar szent korona elidegeníthetetlen tulajdonából 20 □ mérföldnyi területet adott a ráczoknak kiváltságképpen, hozzá tette, hogy „az idők és körülmények kívánalmai szerint szaporítani, kevesbbítenni, avagy egészen eltörülni" lehet neki, vagy utódjainak. „Az idők és körülmények kívánalma szerint" erre a területre székelyeknek, csángóknak kellett volna településök. Mi eladtuk azoknak, kik eddig használták, eladtuk olcsóért. Ma Szeged tanító intézeteit látjuk Temesköz nem magyar ajkú, tanulni vágyó gyermekeivel megtelni s kicsinnyé lenni. Szegeden az idegen ajkúak magyar nyelvet tanulnak, magyar szellemet és miveltséget sajátítanak el s lesznek magyarok, minőnek szeretnők látni minden idegen ajkú testvérünket s mit teszünk? Elismerjük, hogy az Alföldön felsőbb tanító intézeteket kell állítani, mégis mi történik? A kiküldöttek összejárják a felső városokat,

Digitized by Google

az idegen ajkú lakosokkal birókat, hogy bennök fejlesszék a magyar (?) tudományosságot.

Ha mi nemzetiségünket szem előtt akarjuk tartani: Szegednek akarva nem akarva felsőbb tanitó intézeteket kell adnunk, hogy a magyar műveltséget, szellemet, tudományt annál hathatósabban terjessze Temesköz fiai közt. Továbbá magyar községeket kell Temesközbe telepítenünk oda, hol a Temesközbe behúzodó magyar községeknek erősítésre van szükségük. A telepítést megkezdtük, adjuk meg a magyar műveltség, szellem és tudomány fejlesztésére szükséges eszközöket is: hogy Temesköz fiai ne csak beszélni tanuljanak meg magyarul, hanem kivétel nélkül érezni is.

Kálmány Lajos.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Balladák és rokon neműek.

1.

Sallári Kis Kata.

„L'ányom, édös l'ányom,
L'ányom, Kata l'ányom!
Mán én od'annálak
Még az ördögnek is!“

(Az ördög osz'tán fölö'tözött legény ruhába oszt' elmönt hozzá:)

Na'cságos aszszonyom!
„Aszszonyom, aszszonyom,
Agygya ide néköm
Sári bíró l'ányát,
Sallári Kis Katát!“

„Hogy annám én néköd
Sári bíró l'ányát,
Sallári Kis Katát?“

(Êmönt az ördög, csiná'tatott házat, fogadott muzsikást, akkor osz'tán êkü'tte a Sári bíró legényöket, azok mon'ták osz'tán:)

„Aszszonyom, aszszonyom,
Na'cságos aszszonyom!
Agygya ide nékünk
Sári bíró l'ányát,
Sallári Kis Katát,
Csak éty' pár tánczunkra,
Kis mulacságunkra!“

„Od'adom, od'adom,
Csak haza kü'gyétök,
Csak haza kü'gyétök,
Haza késérjétök!

Húsz'fő' l'ányom, húsz'fő'
Kis, karmazsin csizsmád;
Vöd' r'ád l'ányom, vöd'r'ád
Szép kamilló szoknyád;
Húz' az újjajidra
Tíz, aranyos gyűrűd;
Tödd a fejedbe jis
Tíz, aranyos pártát!„

(Akkô mán êmöntek oszt' az ördög mögfokta:)

„Húzzad tė, muzsikás
Asztat a muzsikát!
Mer' kezembe' van mán
Sári bíró l'ánya.“

„Eresz' el, eresz' el
Kék álló kelevény!
Mer' lábamra dagad
Kis, karmazsin csizma,
Dérėkamra dagad
Szép, kamillót szoknya,
Újjajimra dagad
Tíz, aranyos gyűrű,
Mer' fejembe dagad
Tíz, aranyos párta!“

Digitized by Google

„Én is úgy akarom,
Hogy oda dagagygyon;
Ha neköm nem attak,
Másnak sė agygyanak!“

(Látták mán a legényök, hogy elhal a kezibe', a'kô kivötték oszt' vezették haza.)

„Nyis' ki anyám, nyis' ki
Siralmas kapudat,
Nyis' ki anyám, nyis' ki
Gyantáros ajtódat!“

„Gyere be, gyere be,
Add be a pártádat.
Asztalodon vagyon
Borod és pecsönynyéd!“

„Nem köl' mán én neköm
Sė' bor, sė' pecsönynye,
Mögatta mán neköm,
Kék álló kelevény!

Anyám, édös anyám,
Kinek hú'zák mostan
Aszt a hír harangot?“

(Itt mán az ördög húzatta, asz'-gondolta, hogy mán möghalt a l'ány.)

„L'ányom, édös l'ányom,
Hunczutû húzatik,
Hunczutû tanûta!“

(Padé.)

2.

Szögedi bíróné.

„Isten jó nap'! Isten...
Szögedi bíróné!
Azé' kű'dött engöm
Az én, kedves bátyám:
Hoty ha anna néki
Egy' karaj kinyeret!“

„Erigy' tė, szôgáló,
Vágj a kutyákébû!“
Szôgáló mökszánta,
Adott cselédébű'.
Asz' felelé néki
Szögedi bíróné:
„Möny' ki ja házambû
Szolgám csábítója,
Katonám — — ja!“

Haza mén a l'án'ka
Nagy sírva-zokogva:
„Még asz'on'ta néköm
Szögedi bíróné:
Möny' ki ja házambû
Szolgám csábítója,
Szolgám csábítója,
Katonám — — ja!“

„Erigy' édös húgom,
Kérjé' hát csak tűle
Csak ėgy' darab vásznat,
Csak ėgy' darab vásznat,
Hoty ha anna néköm
Néköm szömfödélnek,
Ki nė jelöncsd magad
Le'kiseb' szavadbû!“

„Isten jó nap'! Isten...
Szögedi bíróné!
Azé' kű'dött engöm
Az én, kedves bátyám:
Hoty ha anna néki
Csak ėgy' darab vászont!“

Digitized by Google

„Erigy' tė, szôgáló,
Agy' a ló pokróczbû!"
Szôgáló mökszánta
Vágott a vászonbû.
Másocczor is monygya
Szögedi bíróné:
„Möny' ki ja házambû
Szolgám csábítója,
Szolgám csábítója,
Katonám — — ja!"

Haza mén a l'án'ka
Nagy sírva-zokogva:
„Még asz'on'ta néköm
Szögedi bíróné:
Möny' ki ja házambû
Szolgám csábítója,
Szolgám csábítója,
Katonám — — ja!"

„Erigy' édös húgom,
Kérjé' hát csak tűle
Csak egy' darab dėszkát,
Csak egy' darab dėszkát,
Hoty ha anna néköm
Csak koporsónak is
Ki nė jelöncsd magad
Le'kiseb' szavadbû!"

„Isten jó nap'! Isten...
Szögedi bíróné!
Azé' kű'dött engöm
Az én, kedves bátyám:
Hoty ha anna néki
Csak egy' darab dėszkát,
Csak egy' darab dėszkát,
Csak koporsónak is!"

„Erigy' tė, szôgáló,
Agy' a rosz' hídlásbû!"
Szôgáló mögszánta,
Adott jó dėszkábû.
Harmacczor is monygya
Szögedi bíróné:
„Möny' ki ja házambû
Szolgám csábítója,
Szolgám csábítója,
Katonám — — ja!"

Haza mén a l'án'ka
Nagy sírva-zokogva:
„Még asz'on'ta néköm
A mi, édös anyánk:
Möny' ki ja házambû
Szolgám csábítója,
Szolgám csábítója,
Katonám — — ja!"

„Erigy' édös húgom,
Mon' mög az anyámnak,
Aszt izente néki
Maga édös fija:
Hoty hát csak gyű'jön ê
Takarításomra!"

„Isten jó nap'! Isten...
Aszt izente bátyám,
Az én, édös bátyám,
Mint szülött magzatytya,
A ki katona vôt,
Maga édös fija:
Hoty gyű'jön ê hozzá,
Most van utolsóba',
Hoty hát csak gyű'jön ê
Takarítására!"

Mikô oda méne
Az ű édös anynya, —
Mán akkô a lélök
Elig vala benne, —
Két karral ölelte,
Haza felé vitte,
Paplanyos ágyába
Minygyá' bele tötte,
Mikô bele tötte:
Életinek lött vége.

(Szaján.)

Digitized by Google

3.

Piros szép Örzsébet.

Fojdogál, fojdogál
A szép Duna vize,
Rajta mosakodik
Piros szép Örzsébet.

Rajta mossa, rajta...
Két, szép, fehér karját,
Két, szép, fehér lábát,
Piros, szép orczáját.
Minygyár' ott mögfokta
A föl, török basa.

Mönnek ük, mönnek ük
Törökország felé;
Ecczör csak aszt kérdi
A föl, török basa:

„Piros, szép Örzsébet,
Szerecz czė engömet?"
„Ha nem szeretnélek,
Mök sė' foktá' vôna!"

Mönnek ük, mönnek ük
Törökország felé,
Mögén' csak aszt kérdi
A föl, török basa:

„Piros, szép Örzsébet,
Szerecz czė engömet
„Ha nem szeretnélek,
Mök sė' foktá' vôna!"

Mönnek ük, mönnek ük
Törökország felé,
Mögén' csak aszt kérdi
A föl, török basa:

„Piros, szép Örzsébet,
Szerecz czė engömet?"
„Ha nem szeretnélek,
Mök sė foktá' vôna!"

„A föl törökökné'
Ėsik nagy vendékség,
Álom bort is iszunk,
Piros, szép Örzsébet,
De tė mög nė igyad:
Ha szerec czengömet,
Mer', ha tė mögiszod,
Örökre elalszol!"

A többi mögitta,
De ű mög nem itta,
A többi elalutt,
De ű el nem alutt.

Mögfordult, mögfordult
A hazája felé,
A hazája felé,
Édös anynya felé:

„Nyis' ki anyám, nyis' ki
Rostéjos kapudat!
Nyis' ki anyám, nyis' ki
Gyantáros ajtódat!
Mer' minygyá' itt lepnek
Azok a sátányok!"

(Mikor mán az anynya beeresztötte a lėjányát, akkorára oda értek a törökök.)

„Möny nyê sátány, möny nyê,
Nė késérges' engöm!
Nincs én neköm l'ányom,
Dunába' halászom.

Kilencz hete elmult
Mijûta keresöm,
Tizėnkét forgácsom
Dunába' keresi."...

(Êbûtatta a l'ányát oszt' nem taná'ták mög a törökök oszt' elmöntek.)

(Padé.)

Digitized by Google

4.

Téra.

„Isten jó nap'! Isten...
Szögedi bíróné!
Ad' néköm a l'ányod,
Szép, eladó l'ányod:
Egy' pár pohár boré',
Szép köszönetömé'!"

„Nincsen néköm l'ányom,
Bő'csőbe' ringázom!"
„Van té nékőd l'ányod,
Piros, bodor l'ányod:
Szögedi pijaczon
Piros almát árult;
Vöttem is mán tűle,
Őttem is belűle,
Nagyon mögszerettem
A té Téra l'ányod..."

„L'ányom édös l'ányom,
Élattalak l'ányom:
Egy' pár pohár boré',
Egy' szép köszönetė'!"

„Anyám, édös anyám!
Kinek attá', anyám?"
„Ifjú Török Jánosnak
Od'attalak l'ányom!"
„Átkozott az apa,
Szá'szorta az anya:
A ki a gyer'ökit
Kocsmába' bejiszsza!

L'ányok, l'ány pajtásim
Kérjétök az Istent:
Mikô értem gyünnek,
Hideg borzongasson;
Ha fél útra visznek,
Ugyan ki is rázzon;
Hoty ha haza visznek
Ki is terîcsenek!"

Kitekint a l'ánya
Az üvegablakon:

„Néz' ki anyám, néz' ki!
Mit látok oda ki'!
Amott látok anyám
Egy', fekete föjhőt,
Közepibe' látok
Sárga lábú hollót!?"

„A fekete föjhő:
A fekete holló,
Sárga lábú holló:
Az az arany hintó;
Talán érted gyünnek?!"

Mikô oda értek:
A hideg kirászta,
Hoty fél útra vitték:
Halál hideg rászta.
Kijá'tya, kijá'tya
A nyoszojú aszszony:
„Lassûj mög, lassûj mög
Ifjú Török János:
Mê mán êhanyatlik
A mi mönyaszszonyunk!"

Máso'czor kijá'csa
A nyoszojú aszszony:
„Lassûj mög, lassûj mög
Ifjú Török János:
Mer' mán minygyá' möghal
A mi mönyaszszonyunk!"

Harma'czô kijá'csa
A nyoszojú aszszony:
„Lassûj mög, lassûj mög
Ifjú Török János:
Mê mán úgy is möghalt
A mi mönyaszszonyunk!"

„Kocsisom, kocsisom
Fok' ki a lovamat,
Lekfutósabbikat,
Monygyad az anyámnak:

Digitized by Google

Nė úgy készű'jenek:
Mint lakodalomra,
Hanem csak úgy gyű'jön:
Mint szomorú torba!"

Mikô haza érnek,
Elkezgye siratni:
„Mönyem, édös mönyem,
Ha jó lötté' vôna:
Mézet attam vôna;
Ha roszsz lötté' vôna:
Mérget attam vôna!"

Oda mén az anynya,
Az ű édös anynya.
Elkezgye siratni:
„Vejem, édös vejem,
Csináltac czė néki
Dijó fa koporsót?"
„Csináltatok, szülém
Márvány kű koporsót!"

„Möghúzatod-ė hát
Aszt a hat harangot?"
„Möghúzatom, szülém,
Mind a tizėnhatot!"

„Eltemetöd-ė hát
Temető árkába?"
„Eltemetöm, szülém,
Rúzsás kert sarkába!"

„Mögsiratod-ė hát
A hun sėnki sėm lát?"
„Mögsiratom, szülém,
Mindönök láttára!"

„Kikéséröd-ė hát
A pitar ajtójig?"
„Kikéséröm, szülém,
A sírja halmájig!"

(Szaján.)

5.

A királyfi.

Ėcczör ėgy' kiráj fi'
Mit gondôt magába', —
Hun, hun, hun, tralla la! —
Mit gondôt magába':

R'ávötte a subát,
Zsíros, kocsis ruhát —
Hun, hun, hun, tralla la! —
Zsíros, kocsis ruhát.

Êmönt a kiráj fi'
Gazda bíró l'ányhon —
Hun, hun, hun, tralla la! —
Gazda bíró l'ányhon.

„Jó napot, jó napot,
Gazda biró l'ánya —
Hun, hun, hun, tralla la! —
Űjjön a patkára!"

„Nem azé' gyüttem én:
Hogy én itt lėű'jek —
Hun, hun, hun, tralla la! —
Hogy én itt lėű'jek;

Hanem azé' gyüttem:
Gyüsz-ė hozzám, vagy nem?!
Hun, hun, hun, tralla la! —
Gyüsz-ė hozzám, vagy nem?!"

„Nem mögyök, nem mögyök,
Mê én gazdag vagyok —
Hun, hun, hun, tralla la! —
Gazdagra jis várok."

Êmönt a kiráj fi,
Szögény szitás l'ányhon —
Hun, hun, hun, tralla la! —
Szögény szitás l'ányhon.

Digitized by Google

„Jó napot, jó napot,
Szögény szitás l'ánya! —
Hun, hun, hun, tralla la! —
„Ŭjjön lė a szėkre!"

„Nem azė' gyüttem én:
Hogy én itt lėű'jek —
Hun, hun, hun, tralla la! -
Hogy én itt lėű'jek!

Hanem azė' gyüttem:
Gyüsz-ė hozzám, vagy nem?!
Hun, hun, hun, tralla la! —
Gyüsz-ė hozzám, vagy nem!"

„Elmögyök, elmögyök,
Mer' én szögény vagyok! —
Hun, hun, hun, tralla la! —
Szögényre is várok."

E'ávötte a bundát
Kis kirájfi' ruhát —
Hun, hun, hun, tralla la! —
Elmönt a gazdaghon.

„Jó napot, jó napot
Gazda bíró l'ánya!" —
Hun, hun, hun, tralla la! —
„Ŭjjön a díványra!"

„Nem azė' gyüttem én:
Hogy én itt lėű'jek, —
Hun, hun, hun, tralla la! —
Hogy én itt leű'jek;

Hanem azė' gyüttem:
Gyüsz-ė hozzám, vagy nem?!
Hun, hun, hun, tralla la! —
Gyüsz-ė hozzám, vagy nem?!"

„Elmögyök, elmögyök,
Mer' én gazdag vagyok —
Hun, hun, hun, tralla la! —
Gazdagra is várok."

„Nem köllesz, nem köllesz
Ebatta szajhája! —
Hun, hun, hun, tralla la! —
Ėbatta szajhája.

Nem köllött a suba,
Zsíros, koosis ruha,
Hun, hun, hun, tralla la! —
Nė köjjön a bunda!"

Elmönt a kirájfi'
Szögény szitás l'ányhon —
Hun hun, hun, tralla la! —
Szögény szitás l'ányhon.

„Jó napot, jó napot
Szögény szitás l'ánya!"
Hun, hun, hun, tralla la! —
„Ŭjjön a patkára!"

„Nem azė' gyüttem én:
Hogy én itt lėű'jek —
Hun, hun, hun, tralla la! —
Hogy én itt leű'jek —

Hanem azė' gyüttem:
Gyüsz-ė hozzám, vagy sem?!
Hun, hun, hun, tralla la! —
Gyüsz-ė hozzám, vagy sem?!"

„Nem mögyök, nem mögyök:
Mė én szögény vagyok —
Hun, hun, hun, tralla la! —
Szögényre is várok."

„Enyim vagy, enyim vagy,
Enyim vagy galambom —
Hun, hun, hun, tralla la! —
Enyim vagy virágom!"

Szögény szitás l'ányát
Viszik a hintóba' —
Hun, hun, hun, tralla la! —
Viszik a hintóba';

Gazdag bíró l'ányát
A kutya tartóba' —
Hun, hun, hun, tralla la! —
A kutya tartóba'.

(Padé.)

Digitized by Google

6.

A testvérek.

Kérik mán nénémet
É', szép, kiráj fi'nak,
— Ó jaj, ja, ja, jaj! —
Engömet is kérnek
É', zsíros kanásznak.
Ó jaj, ja, ja, jaj!

Hozzá mönt a néném
A szép, kiráj fi'hon,
— Ó jaj, ja, ja, jaj! —
Én is hozzá möntem
A zsíros kanászhon.
Ó jaj, ja, ja, jaj!

Ültetik nénémet
Az üveg hintóba,
— Ó jaj, ja, ja, jaj! —
Engöm is ültetnek
É', rosz' tajigába.
Ó jaj, ja, ja, jaj!

Viszik má' nénémet
Hat, fekete lovon,
— Ó jaj, ja, ja, jaj! —
Engöm is visznek mán
Egy', fekete vakon.
Ó jaj, ja, ja, jaj!

Ültetik nénémet
Az arany asztalhon,
— Ó jaj, ja, ja, jaj! —
Engöm is ültetnek
A disznó vájúhon.
Ó jaj, ja, ja, jaj!

Étetik nénémet
Az arany vèllávâ,
— Ó jaj, ja, ja, jaj! —
Engöm is étetnek
Egy', rosz', nád vèllávâ.
Ó jaj, ja, ja, jaj!

Fektetik nénémet
A paplanyos ágyba,
— Ó jaj, ja, ja, jaj! —
Engöm is fektetnek
A disznó almába.
Ó jaj, ja, ja, jaj!

Kő'tik má' nénémet
Élös balta fokkâ,
— Ó jaj, ja, ja, jaj! —
Engöm is kő'tenek
Szép muzsika szóvâ.
Ó jaj, ja, ja, jaj!

Viszik má' nénémet
Ki a temetőbe,
— Ó jaj, ja, ja, jaj! —
Engömet is visznek
Hat emeletösbe.
Ó jaj, ja, ja, jaj!

(A né'nye a 99-edik felesége vôt mán a kirájfi'nak.)

(Szaján.)

Digitized by Google

7.

Kató.

„Kató l'ányom, Kató!
Mos' varattam néköd
Kerek ajjú szoknyát,
Elű' rövidödik,
Hátû hoszsza'bodik?!"

„Szabó nem jô szapta,
Varó nem jô varta,
O'ló nem jô fokta
A tű nem jô járta!"

„Kató l'ányom, Kató!
Másocczô kérdözlek:
Mos' varattam néköd
Kerek ajjú szoknyát,
Elű' rövidödik,
Hátû hoszsza'bodik?!"

„Szabó nem jô szapta,
Varó nem jô varta,
O'ló nem jô fokta,
A tű nem jô járta!"

„Kató l'ányom Kató!,
Harmacczô kérdözlek:
Mos' varattam néköd
Kerek ajjú szoknyát,
Elű' rövidödik,
Hátû hoszsza'bodik?!"

„Mán ki köl' mondanom,
Nem szorin'gathatom:
Kis kertömbe' jártam
Gyönygyvári Jánossâ,
Kedves galambommâ,
Rúzsa fa tüvibe'
Estem szerelömbe'."

„Frajok, fra'nczímörök,
Fogjátok, vigyétök
Tömlöcz fenekire,
Hônap tíz órájig
Sé' inni, sé' önni
Néki né agygyatok!"

Akkor tíz órára
Oda ért az anynya:
„Mit álmottá' l'ányom,
Édös, Kató l'ányom?"

„Aszt álmottam, anyám:
Az én, piros csizmám
A lábomra húsztam,
Az én, rókás möntém
A nyakamba köt'tem."

„A tė, piros csizmád:
Hóhérok pallója.
A tė, rókás möntéd
Mög: az akasztó fa!"

„Nyûcs'be anyám, nyûcs'be
A jobbik kezedet,
Hagy köszönöm mög a
Tė jó' karatodat!"

„Nem nyûtom, nem nyûtom
Az jobbik kezemet!"

„Jó jártá' tė, anyám,
Hogy be nem nyûtottad.
Mê r'á süt'tem vôna
A város billegit!"

„Frajok, frajczímörök,
Fogjátok, vigyétök
A nyakvágó högyre!"

„Lassûjatok mög hát
Frajok, frajczímörök,
Hagy írjak levelet
Gyönygyvári Jánosnak,
Az én galambomnak!
Kitű' kű'gyem, kitű'?

Ha gójátû kű'döm:
Ha csontot lát, lészál';
Viddê fecském, fecském,
Az én levelecském!

Digitized by Google

Ha sétálva éröd:
Csak vezsd lė elébe,
Ha ebédön éröd:
Vezsd a tányérjába!“

Ép' ebédön érte,
Tányérjába vet'te;
Kiesött a kanál
Minygyá' a kezibű':

„Le'kiseb' kocsisom
Fok'be csak, fok'be csak
Legfrissebbik lovam!“
Odamönt anynyához:
„Hun van, hun van l'ányod,
A tė, Kató l'ányod?“

„Mos' veti oda be'
Fő' a vendég ágyat!“

Bemén, bemén János,
De nem taná' sėnkit:

„Hun van, hun van l'ányod,
A tė Kató l'ányod?“
„Mos' viszik fő' éppen
A nyakvágó högyre!“

„Czo föl, édös lovam
A nyakvágó högyre!
Lassûjatok mög hát
Frajok, frajczímörök!
Véröm a véröddê
Egy' patakot mosson,
Lelköm a lelköddê
Egy' Istent imá'gyon!“

(Itt kivégeszte magát a világbû: a kargyába dű't.)

(Tisza-Hegyes.)

8.

Kati.

„Kati l'ányom, Kati!
Mi dolog az rajtad:
Mos' varattam ruhát,
Kerek ajjú szoknyát,
Elű' rövidödik,
Hátû hoszszabbodik?!“

„Anyám, anyám, anyám,
Kedves, szülő dajkám!
Szabó nem jô szapta,
Ollója nem fokta,
Varó nem jô varta,
Inas nem tartotta!“

Ilcsa kimönt a kertbe,
Fű'tekintött a magos egekre:
„Kocsisom, kocsisom,
Lekkiseb' kocsisom!
Fog' be a lovamat,
Vid' el a l'ányomat:

Vid' el hat mé'fődre,
Töd' lė a tömlöczbe!“

Tizenharma' napra
Ára mönt az apja:
„Élsz-ė, Kati l'ányom?
Holtod után mondom.“

„Nem élök, nem halok,
Csak bú-bána'skodok!“

Êmönt onnan apja,
Oda szál't egy' fecske
Szép, kis, füstös fecske,
Irt Kati levelet,
Szárnyára kötötte:

„Vid del Váradinak,
Váradi Jankónak,
Kedves galambomnak!

Digitized by Google

Ha jebédön éröd:
Töd da tányérjára,
Ha sétálva éröd:
Töd da job' vá'lára,
Hoty ha fekve éröd:
Töd da zorczájára!"

„Én ebédön értem,
Tányérjára töttem!
Olvasi Váradi,
Könyvitül nem láti."

„Kocsisom, kocsisom,
Lekkiseb' kocsisom:
Nyergöld a lovamat!
Hagy mögyök Katihon,
Kedves galambomhon.
Várjá' hóhér, várjá'!"
A hóhér nem várta,
A nyakát elvákta.
Oda ért Váradi,
A kargyát kiránti,
Magát belevági:

„Véröm a véröddê
Égy' patakot mosson
Testöm a testöddê
Égy' sirba tövő'gyön,
Lelköm a lelköddê
Égy' Istent imá'gyon!"

Égygyiket temették
Nap fő'kő'tte felé,
Másikat temették
Nap nyugotytya felé.

Katinak nem töttek
Fejihön körösztöt,
Hanem oda szúrtak
Égy', száraz, ágácz fát.

Kizö'dellött a fa,
Ára mönt az anynya,
Ágácz fa levelit
Égy're hajtogatytya.

„Nè bán'd anyám, nè bán'd
Eszt a zö'd ágácz fát!
Mert' te elkárhosztá',
Én mögüdvözültem."

(Szaján.)

9.

A három árva.

Amoda mén három árva:
Impíriumba,
A temetö kapujába,
Édös anynya sír'halmára.

„Kêj föl, kel' föl édös anyám!
Mê êronygyollott a ruhánk.
Mosogas' ki ruhájinkat,
Türü'ges' mög fejeinket:
Mer' nincs nekünk édös anyánk,
A ki varogasson rèjánk!"

„Nem kelhetök én szülöttem:
A csonytyajim széthullottak,
Inajim szétszakadosztak!"

Sírva kéri a másik is:
„Kel' föl, kel' föl édös anyám!
Mê êronygyollott a ruhánk.

Mosogas' ki ruhájinkat,
Türü'ges' mög fejeinket:
Mer' nincs nekünk édös anyánk,
A ki varogasson rèjánk!"

„Nem kelhetök én szülöttem:
A csonytyajim széthullottak,
Inajim szétszakadosztak!"

Harmadik is sírva kéri:
„Kel' föl, kel' föl édös anyám!
Mê êronygyollott a ruhánk.

Digitized by Google

Mosogas' ki ruhájinkat,
Türű'gesd mög fejeinket:
Mer' nincs nékünk édös anyánk,
A ki varogasson rèjánk!"

„Nem kelhetök én szülöttem:
A csonytyajim széthullottak,
Inajim szétszakadosztak!"

„Szöd' öszsze a csonytyaidat,
Kötöszd öszsze inajidat!"
Fő'kêt az ű édös anynyuk,

Mögmosta a fejejiket:
De nem vízbe', ha' könyvibe';
Kifűsülte fejejiket:
Nem fűsűvê, tísz körmivê;

Mögmosta a ruhájukat:
De nem vizbe', ha' könyvibe';
Mögvarta a ruhájukat:
Nem czérnávâ, hajszálávâ.

Haza mén a három árva,
Minygyá' monygya a mustoha:
„Hun vôtatok három árva,
Három árva, három kutya?!
Ki fűsülte fejetöket?
Ki varta mög ruhátokat?"
„Szomszédaszszony, a jó aszszony,

A' fűsülte fejejinket,
A' varta mög ruháinkat!"

(Szaján.)

10.

Sasi kígyó.

„Isten jó nap'! Isten...
Kedves, édös apám!
Oda lè' szôgáltam
Dijár vármögyébe',
Ökröket őrisztem
Sári vize mellett;
Oda kötöm lovam
Csipke bukor fához,
Lèhajtottam fejem
A lovam lábához,
Sasi, mérges kígyó
Kebelembe bújja,
Szép, piros vérömet
Mindég egy're szíjja:
Vöd' ki édös apám
Ha igaz vagy hozzám!"

„Bizon' nem vöszöm én,
Szerelmes szülöttem!
I'káb' möglöszök én
Ész, szép fijam né'kű'.
Mint fé' kezem né'kű';
Erigy' a zanyádhon,
Maj' talán kivöszi?!"

„Isten jó nap'! Isten...
Kedves, édös anyám!
Oda lè' szôgáltam:
Dijár vármögyébe',
Ökröket őrisztem
Sári vize mellett.

Oda kötöm lovam
Csipke bukor fához,
Lèhajtottam fejem
A lovam lábához;
Sasi, mérges kígyó
Kebelembe bújja,
Piros, szép vérömet
Mindég egy're szíjja,
Karcsú derèkamat
Majd á'tal szakajtya:
Vöd' ki édös anyám,
Ha igaz vagy hozzám!"

Digitized by Google

„Bizon' nem vöszöm én,
Szerelmes szülöttem,
Inkáb' möglöszök én
Ész, szép fijam né'kű',
Mint fél kezem né'kű'
Erigy' a mátkádhon,
Maj' talán kivöszi? !"

„Isten jó nap'! Isten...
Kedves, édös mátkám!
Oda lė' szôgáltam:
Dijár vármögyébe',
Ökröket őrisztem
Sári vize mellett.

Oda kötöm lovam
Csipke bukor fához,
Lėhajtottam fejem
A lovam lábához,
Sasi, mérges kígyó
Kebelembe bújja,
Piros szép vérömet
Mindég égy're szíjja,
Karcsú dėrėkamat
Majd á'tal szakajtya;

Vöd' ki édös mátkám,
Ha igaz vagy hozzám!"

„Erigy' tė szôgáló
Hoszd be a vas kesztyűt!
Hoszd be, hagy vögyem ki
Sasi, mérges kígyót,
Sasi, mérges kígyót
Babám kebelibű'!"

Mikô belenyújja
Úgy a kebelibe:
Egy', nagy csomó arany
Akad a kezibe.

Akkô monygya apja
Mög az édös anynya:
„Átkozott vagy, fijam!
M'é' nem úgy mondottad?

(Kivöttem vôna én akármijen
nehezömre esött vô'na is." Akkô nagyon mögharaguttak a
fijukra.)

(Morotva.)

11.

Sási kényó.

„Isten jó nap'! Isten...
Kedves, édös anyám!"
„Agy Gyisten néköd is
Édös, kedves l'ányom!
Hun jársz, hun kelsz itten
Ijen, nagy üdőbe'?"

„Oda lė' szôgáltam
A szép, sík mezőbe',
A szép, sík mezőbe',
A szép, zö'd erdőbe',
Csikókat őrzöttem,
Lėhajtottam fejem
Csipke bukor fához,

Sási mérges kényó
A kelebembe bût;
Vöd' ki anyám, vöd' ki!
Ha ki meröd vönni."

„Bizon' nem vöszöm én
Szerelmes szülöttem,
Eregy' el apádhon',
Talán a' kivöszi? !"

„Isten jó nap'! Isten...
Kedves, édös apám!"
„Agy' Isten néköd is,
Édös, kedves l'ányom!

Digitized by Google

Hun jársz, hun kelsz itten
Ijen, nagy üdőbe'?"

„Oda lė' szôgáltam
A szép, sík mezőbe',
A szép, sík mezőbe',
A szép, zől erdőbe',
Csikókat őrzöttem,
Lėhajtottam fejem
Csipke bukor fáhon,
Sási, mérges kényó
A kelebembe bût:
Vöd' ki apám, vöd' ki!
Ha ki meröd vönni."

„Bizon' nem vöszöm én,
Szerelmes szülöttem,
Eregy' a bátyádhon,
Talán a' kivöszi?!"

„Isten jó nap'! Isten...
Kedves, édös bátyám!"
„Agy' Isten néköd is
Édös, kedves húgom!
Hun jársz, hun kelsz itten
Ijen, nagy üdőbe'?"

„Oda lė' szôgáltam
A szép, sík mezőbe',
A szép, sík mezőbe',
A szép, zől erdőbe',
Csikókat őrzöttem
Lėhajtottam fejem'
Csipke bukor fáhon,
Sási, mérges kényó
A kelebembe bût:
Vöd' ki bátyám, vöd' ki!
Ha ki meröd vönni."
„Bizon nem vöszöm én,
Kedves, édös húgom
Eregy' a mátkádhon,
Talán a' kivöszi?!"

„Isten jó nap! Isten...
Kedves, édös mátkám!"
„Agy' Isten néköd is
Kedves, édös mátkám!
Hun jársz, hun kelsz itten
Ijen, nagy üdőbe'?"

Oda lė' szôgáltam
A szép, sík mezőbe',
A szép, sík mezőbe',
A szép, zől erdőbe'
Csikókat őrzöttem,
Lėhajtottom fejem,
Csipke bukor fáhon,
Sási, mérges kényó
A kelebembe bût,
Vöd' ki mátkám, vöd' ki!
Ha ki meröd vönni!"

„Bizon' kivöszöm én
Inkáb' ê löszök én
A fél kezem né'kű',
Mint szerelmem né'kű'!"

(Kivötte, aran' vôt benne mög ezüst; akkor osz'tán êkű'tték a levelet az apjáhon mög az anyáhon, hogy nem Sási, mérges kényó vôt; osztán mögbánták, hogy nem nészték mög.)

(Szaján.)

Digitized by Google

12.

A szögény legény.

Mögöltek égy' legényt
Hatvan forintyájé',
A Tiszába bevetötték
Pej paripájájé'.

Tisza be nem vötte,
Partyára vetötte,
Ára mönt égy', hajós legény,
Hajójába tötte.

Hajójába tötte,
Városra fő'vitte:
„Kijé ez a szögény legény
Hajómba' mögölve?"

Oda mén az apja,
Kő'tye, de nem hajja,
Ezüs' gombos, kis mándlija
Mejjire van tagyva.

Oda mén az anynya,
Kő'tye, de nem hajja,
Szép, fekete göndör haja
Vá'lára van fagyva.

Oda mén a bátytya,
Kő'tye de nem hajja,
Sárga sarkanytyú' csízmája
Lábára van fagyva.

Oda mén babája,
Kő'tye, aszt möghajja:
Kêj, fő', kêj fő' kedves babám
Borûj a nyakamba!

Borûj a nyakamba.
Hagy vigyelek haza,
Harma' napig, negye' napig
Nyugogy' az ágyamba'!"

„Csináltac czé, babám,
Dijó fa koporsót?"
„Csináltatok, kedves babám
Márván' kű koporsót!"

„Betakarsz-é, babám,
Vijaszkos vászonnyâ?"
„Betakarlak kedves babám,
Arany paszomán'tâ!"

„Möghúzatod-é hát
Mind a hat harangot?"
„Möghúzatom, kedves babám
Mind a tizénhatot!"

(Szaján.)

13.

A gonosz nő.

„Gyé' ken' haza, édös anyám!
Ágyba' fekszik édös apám."
„Várjá' fijam égy' kicsit,
Hat tánczolok égy' piczit,
Min'gyá' haza mönünk!
Húz' r'á czigán' égy' kicsit,
Hagy ugratok égy' piczit,
Min'gyá' haza mögyök!"

„Gyé' ken' haza, édös anyám!
Haldoklik az édös apám."
„Várjá' fijam égy' kicsit,
Hat tánczolok égy' piczit,
Minygyá' haza mönünk!
Húz' r'á czigán' égy' kicsit,
Hagy ugratok égy' piczit,
Minygyá' haza mönök!"

Digitized by Google

„Gyé' ken' haza, édös anyám!
Möghalt mán az édös apám!"
„Várjá' fijam ėgy' kicsit,
Hat tánczolok ėgy' piczit,
Minygyá' haza mönünk!
Húz' r'á czigán' ėgy' kicsit,
Hat tánczolok ėgy' piczit,
Minygyá' haza mögyök!"

„Gyé' ken' haza, édös anyám!
Dėszkán fekszik édös apám."
„Várjá' fijam ėgy' kicsit,
Hat tánczolok ėgy' piczit,
Minygyá' haza mönünk.
Húz' r'á czigán' ėgy' kicsit,
Hagy ugratok ėgy' piczit,
Min'gyá' haza mögyök!"

„Gyé, ken' haza, édös anyám!
Koporsóba' édös apám!"
„Várjá' fijam ėgy' kicsit,
Hat tánczolok ėgy' piczit,
Minygyá' haza mönünk!
Húz r'á czigány ėgy' kicsit,
Hagy ugratok ėgy' piczit
Minygyá' haza mönök!"

„Gyé' ken' haza, édös anyám!
Szögezik lė édös apám."
„Várjá' fijam ėgy' kicsit,
Hat tánczolok ėgy' piczit,
Minygyá' haza mönünk!
Húz' r'á czigán' ėgy' kicsit,
Hagy ugratok ėgy' piczit,
Minygyá' haza mögyök!

„Gyé' ken' haza édös anyám!
Énekölik édös apám."
„Várjá' fijam ėgy' kicsit,
Haty ugratok ėgy' piczit,
Minygyá' haza mönünk!
Húz' r'á czigán' ėgy' kicsit,
Hagy ugratok ėgy' piczit,
Minygyá' haza mögyök!"

„Gyé' ken' haza édös anyám!
Viszik mán az édös apám."
„Várjá' fijam ėgy' kicsit,
Hat tánczolok ėgy' piczit,
Minygyá' haza mönünk!
Húz' r'á czigán' ėgy' kicsit,
Hagy ugratok ėgy' piczit,
Minygyá' haza mögyök!"

„Gyé' ken' haza édös anyám!
Temetőbe' édös apám."
„Várjá' fijam ėgy' kicsit,
Hat tánczolok ėgy' piczit,
Minygyá' haza mönünk!
Húz' r'á czigány ėgy' kicsit,
Hagy ugratok ėgy' piczit,
Minygyá' haza mögyök!"

„Gyé' ken' haza édös anyám!
Sírba' van mán édös apám!
„Várjá' fijam ėgy' kicsit,
Hat tánczolok ėgy' piczit,
Minygyá' haza mönünk!
Húz' r'á czigán' ėgy' kicsit,
Hagy ugratok ėgy' piczit,
Minygyá' haza mögyök!"

„Gyé' ken' haza, édös anyám!
Temetik mán édös apám."
Húzd vígan, hal lögyön,
Hogy a fő'd alatt lögyön,
Mos' má' haza mögyök!"

(Tisza-Hegyes)

Digitized by Google

14.

A húsz legén'.

Ver' mög Isten a Fekete dépóját!
M'é rablották ki a czukrász ládáját?
Szögény czukrász sírva néz föl az égre,
Ú' sétál a kösség háza elébe:

„Agygyon Isten, bíró uram, jó napot!"
„Agygyon Isten, czukrász öcsém, mi bajod?"
„Az én bajom mög a bánat mög a bú:
Czukoromat kilopták a ládábû!"

„Kerű'j elé, czukrász öcsém, a székre.
Majd elvégzöm az bajodat estére!
Két, kis bírót á'lítok a fijókhon,
Húsz-húsz krajczárt fizessenek czúkoré'!"

A húsz legén' û sétált a gariesba:
Mint szögén' czukrász a kösség házába.

(Szaján.)

15.

Balog Pali.

Árok parton szépen
Szól a haris madár,
Nincs szöb' bétyár Török-Becsén
A Balog Paliná':

A szép, göndör haját
Símára fűsű'je,
A szép, barna mönyecskéket
Kedvire ölêje...

„Ű'j lé Pali ű'j lé
Êre a pallóra!
Majd elvégzöm a bajodat
Hônap tíz órára.

Elvégzöm a bajod
Hônap tíz órára,
Fő'kű'döm a leveledet
Még ma Pes'várára;

Elvégzik a bajod
Ottan nem sokára
Majd ott visznek el tégödet
Az akasztó fára!"

„Véröm a véröddê
Êgy' patakot mosson,
Testöm a testöddê
Êgy' koporsót nyomjon!

Sárga agyagos fő'd
Ús sé' vösz be engöm,
Még az én kedves galambom
Mög nem csókol engöm!"

(Török-Becse.)

Digitized by Google

16.

Gyula Bandi.

Gyula Bandi mit gondôt ê magába':
Mögfon'ta a zsebkendőjit hat ágra,
Ú' teríti felesége nyakára,
Fő'húzza a színnek az ágassára.

„Gyula Bandi hadd mög az életömet,
Ha' nevelöm föl a hat gyer'ökömet!"
Gyula Bandi âra sémmit sém adott:
Kása Örzsi a palláson hal'gatott.

„Jaj Istenöm, jaj de nagyot vétöttem:
Feleségöm' szeretőmé' mögöltem!"
Gyula Bandi kilső csárdán bort iszik,
Kása Örzsi bundájába' nyugoszik.

Gyula Bandi fölnyergöli a lovát,
Este látogati mög a rúzsáját:
„Mos' ki rúzsám ingöm, gatyám fehérre,
Ugy mögyök ê fő kapitány elébe'!"

Új-Szögedön mos' faragik aszt a fát:
Kire Gyula Bandit maj' fölakasztyák,
Esik eső szép csöndesen csöpörög,
Gyula Bandi bitó fáján keserög.

(Szaján.)

17.

Csöppencs András.

Csöppencs András kimönt a mezőre,
A bús fejit lehajtotta a fő'dre,
Nagypál Pali fokossává vákta lé,
Piros vére elborîtya a mezőt.

Csöppencs Andrást jaj de szépen sirassák,
Nagypál Palit köröszt vasba vasajják.
„Jaj Istenöm, né vasajjon oj' nagyon!
Hiszén látytya, majd êszakad a karom."

Csöppencs Andrást viszik a temetőbe,
Nagypál Palit a szögedi tömlöczbe,
Látod pajtás, ijen a l'ányhon járás:
Sokat beszél, öszszeveszejti égy'mást."

Digitized by Google

Esik eső, szép csöndesen csöpörög,
Nagypál Pali a tömlöczbe' keserög,
Keseröghet mán ű, szögény, bújába',
Hônap lösz az utolsó vég órája.

(Morotva.)

18.

A számkivetett.

„Amoda van égy' ház,
Árgyérus a neve,
A kit abba' főznek:
Keserű a leve;
Abba' van égy' asztal
Búval beterítve,
Azon van égy' pohár
Méröggê mögtő'tve.

Istenöm, Istenöm!
Hogy igyak belüle?
Pedig látom, e' mán
Nekôm van készítve!

Ott ül tizenkét úr,
A tanácsot töszi,
Egygyik aszt kijá'tya:
„Fő' kő' akasztani!"

Másik aszt kijá'tya:
„Fejit ê kő' vönni!"
„Harmadik asz' monygya:
Ifijúságátû
Kár még mögfosztani!
A szép göndör haját
Szélnek erögetni.
Szép, pamuk gatyáját
Szélnek loboktatni,
Szép, pötyke csizmáját
Szélnek öszszeverni!"
. . . . . .
. . . . . .

Akkô monygya néki
Az ű, édös anynya:
Szerelmes szülöttem!
Mikô gyüsz mán haza!"

„Akkô mögyök haza:
Mikô asztalod pad ajját
Kaszáló fű hajtya,
Tűszhejjöd tetejit
Fodor mênta fojja,
A kapud félfáját
Rozmaringszál hajtya!
Asztat tudod anyám:
Hogy soha sèm nem lösz!

Majd ê mögyök én mán
Tengör szigetytyibe,
Hun a csillag ragyog:
A magas egekbe'.
. . . . . .
. . . . . .
Nincs én néköm apám:
A ki papot hozzon,
Nincs én néköm anyám:
A ki mögsirasson!

Êtemetnek engöm
Az erdeji vadak,
Mögsiratnak éngöm
Az égi madarak!"

(Szaján.)

Digitized by Google

19.

A rab.

„Amott kereködik
Egy', fekete fölhő,
Abba' tollászkodik
Sárga lábú holló.

Holló, holló várj mög!
Hagy izenök tűlled
Apámnak, anyámnak,
A három árvámnak,
Jegybéli mátkámnak.

Ha kérdi: hogy vagyok?
Monygyad, hogy rab vagyok,
Ebbe' a csárdába'
Térgyig vasba' vagyok,

Térgyig vasba' vagyok,
Könyékig bilincsbe',
Kiapad a szömöm
A nagy sütécscségbe'.
Urajim, urajim,
Gyöngyös, jó urajim!
Szabad-é neköm is
Csak égygyet szólani?!"

„Szabad fijam, szabad
Tízet is szólani!"
„Kár vôna még neköm
Akasztó fán csüngni!

Sárga, bodor hajam
Szélnek êhordani,
Két, fekete szömöm
Hollónak kiásni,
Két, piros orczámat
Napnak hérvasztani!

Makó fa levele
Lêesik a földre,
Változik a színe:
Zenyim is változik
Apámé', anyámé'
A három árvámé',
Jegybeli mátkámé'.

Levelek, levelek
Rejcsetök el engöm,
Mer' az én galambom
Holtig keres engöm!"

(Török-Becse.)

20.

Kecskeméti gavallérok.

Kecskeméti gavallérok
Öten vôtak nagy hunczutok
Varga Sándor, Mônár Miska,
Kocsis Antal, Kovács Pista,
Ötödik vôt a Csutora.

Kocsis Antal, Kovács Pista
Fölpakoltak a kocsira,
Elindultak észak felé:
Kecskeméti csárda felé.

Digitized by Google

Befordûtak az udvarba,
Be jis möntek a csárdába,
Parancsojják a kellernek:
„Bort hozzon hát a vendégnek!“

Mônár Miska parancsojja:
„Húst főzzenek vacsorára,
Húst főzzenek vacsorára
Szögény bètyárok számára!“

Kocsmárosné nem ajá'jja,
Hogy ű neki nincsen húsa,
Hogy ű neki nincsen húsa,
Szögény bètyárok számára.

Nem asz'onygya a Csutora:
„Fogjanak hát a kocsiba,
Mindön legén' fegyvert fogjon,
Bètyár módra mökharczojjon!“

Elindûtak észak felé:
A gyallósi puszta felé,
Ott taná'tak égy' nyáj', juhászt,
Legelteti a nyájáját,
Várja az ű bajvívóját.

Mögérkesztek a bètyárok,
Pásztor módra fütyürésznek.
„Jó nap' Isten, jó barátom!
Ijedező' a mint látom?!“

„Ijedöszhetök én magam:
Mikô öt gyilkosom látom;
Hajjátok-é, jó barátim,
Nè verjetök engöm agyon
Öt-hat vágót úgy is adok!“

Nem asz'onygya Mônár Miska:
„Nem köl' neköm öt-hat vágód.
Nem köl' neköm öt-hat vágód,
Elhajtom a fele nyájad!“

Nem asz'onygya a Csutora:
„Nem köl' neköm fele nyája!
Elhajtom a fele nyáját,
A vérödbe' is megfürdök!
Mök köl' fogni, mök köl' ölni.
Juhász vérbe' köl' fürdeni!“

Digitized by Google

„Verjön mög az én Istenöm!
Az én keserves könyvejim!
Feleségöm öt árvává.,
Sír a szivem fájdalmába'!"

*

Uccza bètyár, múlik a nyár!
Ús sè' soká' bètyárkocz' mán:
Csak ma, hônap, hônap után,
Az után az akasztó fán;
Maj' mögfognak nem sokára,
Vasárnapra virradóra!

*

Kecskeméti gavallérok
Öten vôtak nagy bètyárok.
„Nyergöjjünk a paripánkra,
Majd elmögyünk nagy rablásra!

Vasárnapra viradóra
Elindultunk váczi útra,
Elindultunk váczi útra,
Szűr szabónak rablására...

Gyerünk haza kedves pajtás,
Széjjel szalatt a lovasság!"
„Haza mönnék, de nem löhet,
Mert a vármögye kerű'get!"

Mögfokták az hunczutokat,
Akasztófára valókat,
Becsukták az áristomba,
Abba a siralom házba.

Kovács Pista asz' kijá'tytya:
Ketten estünk nar rapságba
Pej paripánk bitangságba',
Feleségünk árvaságba';
Rapságunkat nem sajnájjuk,
Csak hogy fő' nem akasztanak!"

Varga Sándor asz' kijá'tytya!
„Ketten vagyunk halál fija!
De êszökött a Csutora,
Kerű'het ű még horogra!

Digitized by Google

Kerű'jön is hamarjába'!
Nekünk nem engedött soha;
Csak asz'on'ta: Mök köl' ölni,
Juhász vérbe' köl' fürdeni!"
(Padé.)

21.

A számadó.

„Kocsmárosné, agygyon Isten jó napot!
Aszt kérdözöm: ki mulat itt ken'nél most!"
„Három hete itt iszik égy' számadó,
Százasonként válogatytya a bankót!"

„Szájjatok lé legényök a lovakrű,
Kössétök mög az akasztani valót!
Kössétök mög a két kezit, két lábát,
Maj' kivajja: hová tötte a falkát?"

„Szépen kéröm komiszárus uramat:
Nė kösse mög a két kezem', lábomat!
Itt a fegyveröm, od'adom az úrnak,
Van még pé'zöm' maj' kiváltom magamat."
(Padé.)

22.

Zöld Marczi.

„Fegyvernekre bejutottam,
Itt égy' házná' lakodalom,
Itt égy' házná' lakodalom,
Kedvünk lösz itt mán galambom!

Rajtunk csapott a vármögye,
Elcsabdostam a gyértyákat,
A gyértyákat elcsabdostam,
Az ablakon kiugrottam,
Úgy szalattam, mint égy' havas,
Mint égy' tetéjben szúrt szarvas.

Ké'cségbe estem futtomba',
Beültem égy' rosz' gunyhóba;
Oda gyün égy', zsíros subás:
„Én is ojan vagyok mint más!"

Digitized by Google

„Talán nem vagy rosz' emböröm?
Mert a lelköd úgy üsmeröm;
Ha ravasznak gondolnálak:
Örökké elátkoználak!"

„Emitt pajtás, itt è' sorba'
Jó két ló van, ègy' majorba'!"
„Mond el néköm az ègygyiket,
Hoszd el néköm a szöbbiket!"

„Bemönt hannagy a faluba'
Mindönt föl pakol a lóra....
Jaj Istenöm, jaj mik vattok?
Talán halál pósták vattok?
Törvén' né'kű' nè öjjetök,
Mer' tik is gyilkosok lösztök!

Fegyverneki pusztájába'
Késértenek föl a fára,
Gyün is velünk a többi jis,
Gyün is velünk a mestör is.

Urak, urak, szavam vôna!
Nem öltem én sènkit soha!"
„Húsz' föl hóhér âra fára,
Száragygyon mög keze-lába!"

(Tisza-Hegyes.)

23.

Lévaji Panna.

Lévaji Panna bújába'
Lèmönt a nagy Tiszára,
Utánna mönt az anynya:
„Panna l'ányom gyűj' haza!"

„Haza mönnék, nem merök,
Gyurka bátyámtû félök!"
„Ne fé'j lányom, nem bánt a',
Édös bátyád, bátyád a'!"

Mihént haza érkösztek
Keszégékhön elmöntek:

„Keszég Illés, gyere ê,
Házasogygyá', vögyé' ê!"

„Êvönnélek, nem löhet,
Édös anyád nem enged!"
„Tagad' mög az anyádat,
Mindön retye-rutyádat!"

„A kocsiba kék fogni,
Kökindára kék mönni,
Kökindára kék mönni,
Pannát vizitáltatni."

Digitized by Google

„Lakodalmat sė' csinálj,
Inkáb' bő'csőt vögyé' mán.
Szűz koszorú sėm köl' mán,
Hamaréb' fásli köl' mán.

Pántlikám is eladom,
Bő'cső madzagra szánom!"

Pántlikáját lėvöszi,
Bő'cső gombjára töszi.

Lakodalmat sėm tösznek,
Az árán bő'csőt vösznek.

(Szaján.)

24.

Szabó Vilma.

Âra alá vörös az ég ajja,
Ott teröm a narancs piros alma,
Nem jó íze vagyon az almának:
A kit Vilma szakajtott magának.

Szabó Vilma lėmönt a kis kertbe,
R'áborût ta hársfa levelire,
Háromszor is kijá'tottam néki:
„Kêj föl Vilma, mer' möglát valaki!"

Szabó Vilma nem vötte tréfának,
Kisétált a mukrinyi kocsmába,
Még a borát ki sė' is ihatta:
Kilencz zsandár á'lott az ajtóba'?

Szabó Vilmát hat zsandár késéri,
Szögény Sándor az ablakon nézi;
„Nė nészd Sándor gyászos életömet,
Gyer'öködé' szenvedöm ezöket!"

Szabó Vilma krinolin szoknyája,
Nem lá'czik azon a vastaksága,
De mögmon'ta vármögye bábája:
Hogy a Vilma három gyer'ök anynya.

Szabó Vilma nem fájt-é a szíved,
Hogy mögölted három gyer'öködet?
„De hogy nem fájt, talán mög is hasatt,
Halálomig csörgetöm a vasat!"

Szabó Vilma lėmönt az erdőbe,
Fő'tekintött a csillagos égre,
Fő'tekintött a csillagos égre,
„Jaj Istenöm de rosz' jut eszömbe!"

Digitized by Google

Szabó Vilma aszt üzente anynyának :
Párnát kű'gyön a feje ajjának ;
Az anynya aszt üzente Vilmának :
Haját tögye a feje ajjának !

(Szaján.)

25.

Betyár legény.

Istenöm, Istenöm,
De nagyot vétöttem :
Mikô Holdi Matyijékhon
Az udvarra léptem.

Istenöm Istenöm,
De na' remén'ségöm !
Ijjen tizènhat embör köszt
Nincsen engödelöm.

A garics ajtaja
Sarkig ki van nyîva,
Abba' fekszik szögény legény,
Nincs a ki sirassa.

Hat szél gatya rajta
Pereczbe van hajtva,
Fekete, szép, bodor haja
Vérrê van befagyva.

Mán tizènkét óra,
Veri a toromba',
Eszt a szögén', bètyár legén't
Töszik a kocsiba....

Maj' mögbánynya Torda,
Mind a két ôdala,
Möggyullad, möggyullad
Holdi Matyi háza.

(Morotva.)

26.

Lakatos Antal.

Hej ! kihallotta hírit Lakatos Antalnak,
Becskerekben lakott gyászba borult háznak ?!
Annak lakó hejje : tömlöcznek feneke,
A kit abba' öszik : keserű a leve.

Möghèrvadok mán én, mer' mán nem éra szél,
Tömlöcznek fenekin mögro'hadok mán én.
Nyûcsd be hozzám atyám atyai karodat,
Hagy köszönöm tűled atyai voltodat !

Zúg az ég, möndörög, hul'nak mén'küveji,
Zúg va jár a földre, sűrűn követöli ;

Digitized by Google

Sej! kiál'ja ellent az égi csatának,
Ej! Gráczija parton az halál fijának!

Rajna vize partyán fölnyúlt gyönge nyírfa,
Avval gyönge testöm sújtogatták volna.

(Torda.)

27.

Rózsa Sándor.

„Ezön a sütét écczakán
Csillag ragyog az ég ajján;
Csillag ragyog, hajnal hasad,
Szeretnélek, de nem szabad.

Csütörtökön viradóra
Taná'tam égy', csősz gunyhóra,
Mellém raktam fegyverömet,
Öleltem a kedvesömet.

Még jô ê sé' szöndöröttem,
Kilencz zsandár ál' mellettem;
Zsandár urak, mit akarnak?
Talán bizon' mögvasalnak?!"

„Mögvasalunk, mökkötözünk,
Kalocsára bekísérünk!"

„Kalocsaji nat törvén'be'
Harminczhat úr ül a székbe',
Kacsin'gatnak a szömömbe:
Hány pár csikó jut eszömbe?"
„Nem jut neköm több eszömbe:
Mint miért vagyok tömlöczbe'.

Csittög-csattog a vas ajtó,
Talán gyün a tömlöcz tartó?
Vizitá'jják a rabokat:
Mivel mulatytyák magukat?

Monygyátok tömlöcz tartóm-
Nė örü'jjön rapságomnak, [nak:
Mer', ha rapságomnak örü',
Nem soká' ü jis bekerü'.

Vigyétök rúzsámnak hírül:
Holtakkâ vagyok ėsz színü,
A mit öszök, nem jó ízü,
Étel-ital mind keserü.

Monygyátok édös anyámnak:
Külgyön égy' párnát fijának;
Mögsegít még a jó Isten,
Nem kénlódok mindég itten.

Rózsa Sándor az én nevem,
Ösmerös is minden hejjön,
Csongrád megye a lakásom,
Hatvan bėtyár a pajtásom."

(Török-Becse.)

28.

Záró Zákó.

Szögény Záró Zákó
Most esött rapságba,
Nem lop mán töb' lovat,
Sėm vasas kocsikat.

Zörög a gőz' kocsi,
Tiszta vas az útytya,
Szögény Záró Zákó
Maga szalajt rajta!

Digitized by Google

Elesött a lova,
Kitörött a lába,
Szögén' Záró Zákó
Így esött rapságba.

Szögény Záró Zákó
Sétál a gang alatt,
Kiesött fejibű'
A szép, sejöm kalap.

„Gyere Farkas Viktor,
Ad' föl a kezembe!
Aszt már úgy is tudom:
Nem töszöm fejembe!"

„Jó estét kévánok!
Mi bajod érközött?
Talán a vacsora
Nem jó ízűn esött?

Hosztam égy' kulacs bort,
Igyá' hát belűle!
Látom, bús a szíved,
Hagy vidûjon tűle!"

„Nem köl' neköm borod,
Csak igyál tė magad!
Elmúlt sorsajiddal
Csaltad tė mög magad!"

(Szaján.)

29.

Varga Ferkó.

Varga Ferkó mulat a kocsmába',
Száz iccze bort hozat az asztâra,
Száz iccze bort mög három szál gyêrtyát,
Varga Ferkót hônap fölakasztyák.

Harangoznak csütörtökön dé're,
Varga Ferkót viszik Becskerekre;
Ekkor fölál' az é'féli székre,
Fő'teként tött a csillagos égre.

Akkô jutnak mindönök eszibe:
Hány pár csikót lopott életibe'?
„Nem loptam én csak égy' fakót, derest,
A kit a vármögye mindég keres!"

(Tisza-Hegyes.)

30.

Kongó János.

Esik eső szép csöndesen lefelé,
Kongó Jánost most késérik befelé!
Esik eső, szép csöndessen csöpörög,
Kongó János bitó fáná' keserög.

Digitized by Google

Most faragik Új-Szögedön aszt a fát:
Kire szögény Kongó Jánost akasztyák.
Mikor az a fa bimbóczott virágra,
Kongó akkô születött a világra.....

„Édös anyám, akkô löszök ken' fija:
Mikô viszszafelé fojik a Tisza;
Édös anyám a' pedig nem lösz soha,
Úgy hát többé nem löszök a ken' fija!"

(Szaján.)

Digitized by Google

Szerelmes dalok.

1.

Ki tugygya, hogy én kit szeretök!
Ki tugygya, hogy én kit ölelök?
Ölelöm-csókolom
Barna, kis galambom!

(Török-Becse.)

2.

Fodros a szoknyám ajja,
Nem vagyok én
A lėján'nak legajja!
Sėm eleje, sėm legajja
— No de — nem vagyok:
Ėgy, szép barna,
Legény babája vagyok!

Csipkés a gatyám ajja,
Nem vagyok én
A legé'nek legajja!
Sėm legajja, sėm eleje
— No de — nem vagyok:
Ėsz, szép, barna
Lėjány babája vagyok!

(Szaján.)

3.

Becskereki, hírös szolga bíró
Tajigán jár: mint az rongyos zsidó,
Sűrűn fordul az kereke,
Nem t'om: mi a rúzsám neve!

(Morotva.)

4.

Szép a virágos fa
Május hônapjába',
Ezörszöb' a l'ány
Eljedzött korába'.

Nem anyátû lötté',
Rúzsa fán termötté',
Piros pünközs' napján
Hajnalba' születté!'

(Szaján.)

Digitized by Google

5.

A füge fa ága
Mind két felé hajlik,
Az én kedves rúzsám
Ugyan mő're lakik?

Rúzsám kapujába'
Egy', dijó fa nyő' ki,
Gyönge termött ága
Mind lefelé hajlik.

Ha én madár vônék:
Ara fészket raknék,
Piros szép hajnalnak
Arû danulgatnék.

(Tisza-Hegyes.)

6.

Eik esö, nyől a sár,
Szól a gilicze madár;
Nem szól az ám mindön fán,
Csak a rúzsám ablakán.

(Morotva.)

7.

Kis ûczán a sarkon
Ott lakik a galambom,
Piros almát válogat,
A'val engöm csalogat.

(Szaján.)

8.

Elig várom, hogy a nap leáldozzon,
Fényes csillag az ég ajján ragyogjon!
Az ég ajján szokott a nap áldozni,
Szőke legén' barna l'án'tû búcsúzni.

Mán mi nálunk áldozóba' van a nap,
Késércs haza kedves babám magamat!
Êbúcsúzok: tizénkettő az óra,
Még haza mék: kettőt üt a toromba'.

(Padé.)

9.

Három élű, fekete sás,
Agygyon Isten jó é'czakát!
Keskény ágyat, szélös dunnát,
Kivel betakarjuk egymást!

(Szaján.)

Digitized by Google

10.

Még asz'onygyák: udvaromba' nincsen kút,
De bizon' van márván' kűbű' gyalog út.
Rúzsa vagyok, nè felejcsd a nevemet!
Kedves babám, ölêjé' mög, ha szerecz'!
(Padé.)

11.

Magos sarkú csizmám vagyon,
Érted kopik el angyalom!
Nem bánom én, ha értem elkopott:
Majd mögadom aszt az ègy' pár csókot.
(Török-Becse.)

12.

Piros kendő a láda fijába',
Nem adom a csókomat hijába;
Ha ja kendőt fölrakom magamra:
Rakd a csókot piros, két ajkamra!
(Padé.)

13.

Végig mönnék Kis-Oroszon danolva,
Ál' a babám a Kis-kocsma ajtóba',
Teli palaczk a kezibe', köszö'nye,
Gyönge karja dèrèkamat ölêje.
(Kis-Orosz.)

14.

Fúj a szél, forog a szél malom,
Êzsibbatt neköm a job' karom!
Êzsibbatt a kedves galambom alatt:
Hó fehér színű testye alatt.
(Szaján.)

15.

Édös anyám születése vagyok én,
Piros, barna szeretőket tartok én.
Piros, barna két karjávâ mögölel:
Lè nè essek az ágyárû mellőlle.
(Padé.)

Digitized by Google

16.

Iccza dárom, madárom,
Kapuba' vár a párom!
Három mög kettő.

Körű' csipkés a kötőm,
Barna az én szeretőm!
Három mög kettő.

Körű' csajhos a szoknyám,
Vasárnap sincs vacsorám.
Három mög kettő.

(Tisza-Hegyes.)

17.

Bár csak hamar este lönne,
Hogy a malaczom êveszne!
Lê felé mönnék keresni,
A galambom mögölelni.

(Szaján.)

18.

Hej! itt is, amott is,
A mi házunk előtt is
Heje — huja! lakodalom,
Nálunk is lösz, ha akarom.

(Padé.)

19.

Má' ma péntök, hônap szombat,
Talán mökkéretnek?
Édös anyám, édös anyám,
De nagy kénra vösznek.

(Szaján.)

20.

Zö'd erdőbe' rigó madár fütyürész,
Vasas kocsit csiná'tattam, de nem kész;
Vasâj kovács! mer' az kedves galambom
Esküdőre azon vinni akarom.

(Padé.)

21.

Harminczhárom fodor van a szoknyámon,
Asz' gondôtam: fér'hön mék mán a nyáron;
De mán látom: nem mék fér'hön a nyáron,
Hijába van a fodor a szoknyámon!

(Józova.)

Digitized by Google

22.

Esik eső a kápiszta levélre,
Fáj a szívem ész, szép, barna legényre.
Fáj a szívem, ki nem löhet ál'ni:
Egy' legényé' mö'nyit köl' szenvenni!

(Szaján.)

23.

Jaj de sürü eső esik,
Halálomat sokan lesik,
De én azé' nem halok mög,
Tüled rúzsám nem válok mög!

(Török-Becse.)

24.

Három színü szőre van a lovamnak,
Mán Becsébül ki köl' mönnöm magamnak!
Nem hagygyák a kedves babám szeretni,
El köl' mönni, másikat köl' keresni.
Maj' hagygyák a szeretőmet szeretni,
Nem köl' neköm más szeretőt keresni.

(Török-Becse.)

25.

De kisíkütt a dijó fa a síkra!
Kedves babám kiszalatt a kü hídra?!
Kedves babám, mijé' mégy ki a hídra?!
A babádat hônap viszik Rábéra.

(Szaján.)

26.

Mán én tégöd rúzsám
El sé' felejthetlek
Mint a piros almát
El sem is rejthetlek

Elrejtlek a szívembe,
Hordozlak életömbe':
Édös, kedves rúzsám,
Érted halok mög!

(Morotva.)

Digitized by Google

27.

Szajány szélin van égy', paplanyos árok,
Abba' vannak a szajányi, szép l'ányok,
Közepibe' égy', aranyos tulipánt,
Kedves babám mikô lássuk mög égymást!

(Szaján.)

28.

Édös anyám, êmögyök világnak,
Hogy az égi madarak sê' látnak;
Úgy êmögyök körül az ég ajján,
Még mög nem halok a kedves babám karján.

(Szaján.)

29.

Nė sírjál el kedves babám meszszire,
Mer' kivisznek a temetô végire;
Ha kivisznek a temetô végire:
Lêtösznek a méj sírom fenekire.

(Kis-Orosz.)

30.

Szá'j lė madár a Duna közepire,
Két szárnyaddal csab' két felé a vizet,
Két szárnyaddal csab' két felé a vizet,
Vigyél engöm a babámhon, ha löhet!

(Szaján.)

31.

Hármas levelet irtam a babámnak,
Magam vittem a padéji póstásnak,
Sírva mon'tam én a póstás legé'nek:
Keresse föl a régi szeretőmet.

Hol keressem én föl a kedvesödet?
Hol talá'jam én föl az szeretődet?
A jó póstás nem szokott êtévenni,
A jó Isten igaz útra vezé'li.

(Padé.)

Digitized by Google

32.

Édös anyám írasson égy' levelet!
Hogy a rúzsám mást szeret, vagy engömet?
Hogy ha ez a barna, kis l'ány mögcsalna,
Édös anyám nė várjon haza soha!

(Kis-Orosz.)

33.

Haza felé, haza felé visz az útam,
Babám nė gondoskogy' rúlam!
Mindég haza felé mögyök,
Babám rúlad mög nem felejtközök!

(Szőreg.)

34.

Hej, de régön nem láttalak,
Sė' elő' nem taná'talak!
Piros orczád de mögkėrvatt:
Mûta mög nem csókoltalak!

Sárga vagyok, nem ér a szél,
Mind őszszel a nyárfa levél,
Nyárfa levél hideg mijatt,
Én mög a szerelöm mijatt.

(Szaján.)

35.

Három cséves kukuricza,
Az én babám jaj de nyalka!
Nyalkasággal van tele,
A mönynyi csak fér bele.

(Tisza-Szent-Miklós.)

36.

Nincsen széle a piros zsebkendőnek,
Nincsen kedve a kedves szeretőmnek!
Maj' lösz széle a piros zsebkendőnek,
Maj' lösz kedve a kedves szeretőmnek!

(Szaján.)

37.

Sárga répa piczike, parányi
Gyere kis l'án' sajátát kapálni!

Digitized by Google

Nem mögyök én sajátát kapálni:
Gyönge karom nem akar hajlani!
Nem mögyök én sajátát kapálni,
Inkáb' mögyök a babám ölelni.

Iczi — piczi, parányi, parányi,
Gyere velem kurumplit kapálni!
Nem mögyök én tè véled kapálni:
Rosz' a kapád, nem akari járni.

(Szaján.)

38.

Tõ' fa, mogyoró fa ez az erdõ,
Val'd ki kis rubintom: kit szeretõ'?
Nem szeretök sönkit, csak tégödet,
Aszt a két, szép, kökény szömeidet.

Hogy tudott kend babám ide gyünni?
Szélös itt az árok, átugrani?
Vagy kezed, vagy lábod tanál ficzemönni,
Ki fog ottan kendön szánakozni?

Szánakoznék rúzsám, de nem merök,
Barna szeretõm van, attû félök;
Minap is égy' este fenyigetött,
Az ûtátû fogva mindég félök.

(Szaján.)

39.

Udvaromba' garmadba' van a búza,
Mind êhorgya a más tyúkja, galambja!
El is horgya édös babám tè tüled:
Mindég más legényre fáj a tè szíved.

(Padé.)

40.

Kurta az én cziczám farka,
Hun fekete, hun mög tarka;
Az én babám ojan csalfa:
A l'ányokat csalogatytya.

(Szaján.)

Digitized by Google

41.

Barna, kis l'ány a konyhába mosogat,
A babája az ablakon koczogat.
Gyere babám, gyere babám be hozzám!
Tė r'ád nem harakszik az édös anyám.
(Padé.)

42.

Hallod rúzsám, mit mondok!
Véled hálni akarok.
Ágyadat jól mög vezsd,
Kibe engöm lėfektecz'!
Elgyühecz' elgyühecz',
Mán én néköm nem köllesz!
(Török-Becse.)

43.

Udvaromba' nė járká'j!
R'ád uszítom a kutyát,
R'ád uszítom a kutyát:
Hasîja lė a gatyád!
Lė hasíti a gatyád,
Nem fizetöm az árát!
(Török-Becse.)

44.

Gyönge a l'ány: mind a virág,
A legényön mégis ki ád.
A l'ány szíve csak búra visz,
Hamis a numerusa is.
Igazán.
(Szaján.)

45.

Fölleg között bujdosik a hôd világ,
Kis kertömbe' most nyildogál ėgy' virág;
A virágnak a neve; elnėfelejcs,
Mon'tam, nė ölėj mög, hoty ha nem szerecz'!
(Józova.)

46.

Ha tuttad határját
Rövid szeretetnek,
M'é' vetötté' hálót
Szabad életömnek!?

Szerelmed hálója
Fogott mög engömet,
Annak a kötele
Kötött mög engömet.

Mindön kis madárnak
Szabad szárnyon járni,
De néköm nem szabad
A rúzsámhon járni!
(Morotva.)

Digitized by Google

47.

Idő, idő, tavasz idő,
Kibe' nyílik mindön mező,
A virágok illatoznak,
A madarak fára tojnak;
Mindön madárnak van párja,
Csak neköm nincs, igaz árva.

(Török-Becse.)

48.

Mögéröm én aszt az üdőt:
Sírva mégy el kapum előtt,
Mögölelöd kapum fáját,
Úgy siratod a gazdáját;
A gazdáját, gazd'a'szonyát,
Gazd'a'szonya barna l'ányát!

Betörhetöd a kapudat,
Fölszántha'd az udvarodat,
Vethecz' bele bazsa rúzsát,
Nem gázolom a bimbóját.

(Szaján.)

49.

Világra termötté'
Gyönyörű, szép anygyal!
Szöb ba mosojgásod
Mint a piros hajnal,
Fehéreb ba képed
Fehér patyolatná',
Feketéb ba szömöd
Fekete bogárná'.

Köszönöm anygyalom:
Hogy eddég szeretté',
De aszt is köszönöm:
Hogy mán mögvetötté';
Nem derül föl többet
Víg napja éltömnek
Mer' végire jártam
Az én életömnek.

Bujdosik az elmém
A szerelöm mijatt,
Mint kis, fecske madár
Kering az ég alatt.

(Szaján.)

50.

Esik eső az eke szarvára!
Né hal'gas l'ány a legény szavára:
Mer' mögcsali gyönge, l'án' szívedet,
Elvesztöd a l'ány böcsületödet!

(Morotva.)

Digitized by Google

51.

Sárga rigó asz' monygya a fijának:
Rakjon fészket a hun szeret magának,
Én is asz' mondom a kedves babámnak:
Szeressön hát szöbbet-jobbat magának!

Sárga rigó földuzasztya a tallát,
Barna lejány siratytya a babáját,
Ugy sira'tya, maj' möghasad a szíve,
Szombat este nem beszélhetött véle.

(Tisza-Hegyes.)

52.

Szöged felű' van egy', kerek erdő,
Rigó madár kerüli aszt kettő,
Én is vôtam annak kerülője,
Barna, kis l'án' igaz szeretője.

Rigó madár fölszállott az ágra,
Búsul szögén', êhatta az párja,
Engömet is êhagyott a babám,
Árva vagyok, mint a rigó madár.

Sárga rigó, nè repű'j a fára,
Hanem inkáb' babám ablakjára,
Hoty ha kérdi tűled mi jaz újság?
Algyő, Tápé, Szöged szomorúság.

(Szaján.)

53.

Tisza szélin mondula fa virákzik,
Vízbe hullik a levele, elázik.
Mondula fa terömhet mán mondulát,
Kedves rúzsám szerethecz' mán igazán!

*

Terömhet mán mondula fa mondulát,
Kedves rúzsám szerethecz' szökét-barnát!

(Padé.)

54.

Házad előtt nem járok már,
Ajtódat sè' zörgetöm már,

Digitized by Google

Szép rúzsáddal vígadhacz' mán,
Szívemet szomorídha'd mán!
Lögyé másná' oj' keserves:
Mint én nálam vôtá' kedves!

(Szaján.)

55.

Házasonnék, de nincs l'án',
Mint akkora, mint egy' szál;
Ha egy' kicsit nagyob' vôná',
Talán az enyim is vôná'!

(Padé.)

56.

Mögérik a füge őszre,
Van szeretőm ész, szép szőke;
Nem kévánom halálomat,
Véle élöm világomat!

(Szaján.)

57.

Parti fecske, daru madár,
Sirac ezé még édös babám?
Nem siratlak, csak zokoglak,
Beszédöddê nem gondoltam.

Haragodra nem számítok,
Gyűj' el hozzám szombat este,
Gyűj' el hozzám szombat este
Puha ágyam mög lösz vetve.

Puha ágyam mög lösz vetve.
Gyűj' el hozzám, feküg' bele!
Takaródzód lösz a paplany,
Bele fekhecz' gyönge anygyal!

(Morotva.)

58.

Beteg vagyok, röszkednek az inajim,
Eltemetnek szomorú bánatytyajim!
Utoljára fölvetöm a szömömet,
Kire hagyom a kedves szeretőmet?!

(Kis-Orosz.)

59.

Nehéz a madarat
Pápa szömbű' lű'ni,
Életlen kaszávâ
Parrag rétöt vágni.

Nehéz két embörnek
Egy' párnán fekünni,
Szeretetlen tár'sâ
Holtig élőskönni.

Sírdogál egy' galamb
Nojé bárkájába',
Rajna vize mellé
Hallik zokogása.

(Tisza-Hegyes.)

Digitized by Google

60.

Kiöntött a Tisza vize partyára,
Elütötte a rúzsámat az árja,
Eltemette a Nagy ûcza árkába,
Örökös bánatot hagyott az anynyára.

(Szaján.)

Digitized by Google

Hazafiúi és katona dalok.

1.

Rákóczi, Rákóczi,
Ó', Bivaj, Bocskori!
Ó', Bivaj, Bocskori!
Kitiltódott Rákóczi.

Kitiltódott Rákóczi
Szép Magyarországbul;
Nem taposod többet
Szép Magyarországot!

Valóban kimondván:
Nem taposod többet
Szép Magyarországot,
Úgy is ki vagy tiltva
Mindön ivadékoddâ.

Nem taposod többet,
Mert tudom szeretnéd:
Még fő' nem tanálod
Mindön ivadékod'.

Lásd mög, lásd mög, lásd mán,
Hogy gondolkozol mán!

Lásd, hogy mögbánod mán!
Hogy gondolkozol mán!

Mögszánta dolgait,
Sajnáli országit,
Bizonyos sajnáli
Mindön gyermököstül,
Holtig való bánása:
Hogy löhet szánása.

Bizon', bizon' mondom,
Szépen, jól is mondom:
Sajnál Magyarország
Mindön ivadékostû,
Még a gyermöke is
Mindég sóhajt tégöd.

Rákóczi, mikor tè
Mögfordítottad
Lovadnak patkóját:
Az elejit hátra,
Möl' szöröncsétlen vôtál,
Akkor mit mondottá'?

Magyarország: szép ország,
Holtig való sajnálás;
Magyar nemzet: szép nemzet,
Lássák, m'ért cselekszöm eszt?!

Fordîd hozzám a lovamat!
Nem kéröm az országomat;
Elmégyek a magisztérhon,
Fordîcsa mög a patkókat!

Az elejit hátra,
Nè fordûjak viszsza!

Ú' sè' gyüvök viszsza
Szép Magyarországra;

Digitized by Google

Nem gyüvök viszsza már,
Makóra mögyök már,
Itt hagyom országom:
Szép Magyarországot.

Dobosom, dobosom!
Most néköd mögmondom:
Né aszt verd, hogy: mars, mars.
Hanem aszt, hogy rajta!

Ördög üsse anyádat!
Né úgy verd a dobodat!
Né úgy verjed, mint eddig:
Isten tugygya, hogy lösz? mint?
Hanem úgy verd: rajta!
Rajta, rajta, rajta!
Úgy is tudod már:
Hogy kimögyünk már.

Magyarország sirat engöm,
Ugyan, jô mög is fontolja:
Hogy kit kergettek ki innen
Jó Rákóczi kögyelmében.

Itt hagyom, itt hagyom
Szép Magyarországot,
Szeret Magyarország,
Holtig bán, holtig szán.

Sirat Magyarország,
Még a gyermöke is
Rákóczi ivadékját
Mög nem veti soha.

(Szaján.)

2.

Hej, Rákóczi, Rákóczi,
Hírös Bözörédi!
Tík vôtatok
Magyarország
Elárulóji!

Mohári, Pohári,
Kohári, Árpádi,
Tük vôtatok,
Magyarország
Föláldozóji!

Lá'd a németöl' kövér:
A bűribe' elig fér,
Országunkba' a németöl
Mijatt êfogy az kinyér.

(Morotva.)

3.

Darvajim, darvajim,
Ó' jédös darvajim,
Job' vôna mán néköm
Darvakkâ êmönni,
Vagy más madarakkâ,
Végbe' búcsút vönni!

Czitrus fa, czitrom fa,
Tégöd a szél sé' ér,
Köszönöm galambom:
Hogy eddig szerettél;
Árû sé' töhetök,
Hogy mán mögvetötté'.

Digitized by Google

Erdőben a levé'
Papirossé válna,
Tiszában mög a víz
Mind tintájé válna.
A mezőn a fü szál
Kalamussé válna.....

Dallok rúzsám, dallok,
De nem azé' dallok:
Hogy bort ittam vôna,
Hanem azé' dallok:
Hogy jó kedvem vôna,
Hogy jó kedvem vôna!

(Szaján.)

4.

Zö'd erdők harma'tyát,
Piros csizmám nyomát
Hóval lepi a szél,
Hóval lepi a szél.

*

Zö'd erdő zúgása,
Vad galamb szólása:
Kedves galambomnak
Szíve dobogása.

Az rúzsám sírása:
Gyönygy harmat hullása,
Mind a két szöminek
Könynyek kihullása.

Né sírjál galambom,
Mögsegít az Isten!
Úgy sé' maradhatnánk
Árván mind a ketten.

Nagyon fáj a szívem
Kívül-belül érted,
Mûta a szerelmet
Mögismertem véled.

Álgyon mög az Isten
Szívem legjobb gyönygye!
Hogy ha az Úr-Isten
Esztet így röndölte:

Életöm-halálom
Holtig fölajállom,
Kedves, édös rúzsám,
Tüled nem sajnálom!

Szívemhöz szorítlak:
Mint égy', bazsa rúzsát,
Fogadom, éltömben
Hogy nem szeretök mást!

Akár mő're járok,
Akár mő're löszök,
Rúlad, édös rúzsám,
Mög nem felejtközök.

Kéröm a Teremtőt:
Agygyon áldást rejánk!
Hogy egész halálig
Szeı ethessük égymást.

(Morotva.)

5.

A háromszáz negyvenötbe' (?)
Gyütt a török víg Szögedre,
Asz'tán elveszti a csatát,
Elveszti a víg zászlóját
A török.

(Szaján.)

Digitized by Google

6.

Ko'sút' Lajos udvarába'
Muzsikálnak é'fél tájba';
Talán azé' muzsikálnak:
Éngöm visznek katonának.

Becskereki, nagy, küves út
Csöng azon az én sarkantyúm,
Csörög-börög az én kardom:
Sirathacz' mán kis angyalom!

(Torda.)

7.

Magyarország jaj de föl van zöndülve!
Az őrsereg fegyverbe van ő'tözve;
Ugyan pajtás, mi lösz ennek a vége?
Kinek sírás, kinek öröm a vége.

Miniszter úr mos' kű'detött levelet:
El köl' mönni a padéji legé'nek:
El köl' mönni, masérozni meszszire,
Itt köl' hanni a babámat, nincs kire.

Té r'ád hagyom lekkedvesebb pajtásom,
Éjjed vele világodat, nem bánom;
Én mán éltem világomat, nem mondom.
A kit holtom napjájig mindég bánom.

Mikô 'ászló alá köllött eskünnöm,
A könyvejim kihullottak szömömbül;
Polgár társ és őrsereg az én nevem,
Nem kérdözik: hogy keresöm kinyerem?
Gyer'ökömet a bő'csőbe' itt hagyom,
Magamat az országé' fölajá'lom.

(Padé.)

8.

Amoda van égy' nagy kerek erdő,
Rigó madár sétál benne kettő
Kék a lába, hamu szín' a talla,
Ez a legény Ko'sút' katonája.

(Szaján.)

Digitized by Google

9.

Tisza szélin van egy' dészka csárda,
Abba' tánczol Ko'sút' katonája,
Jaj de szépen pöng a sarkantyúja.
Bús szívemnek mögvídámítója.

(Szaján.)

10.

Szépen szól a Ko'sút' muzsikája,
Szépen jár a kis, pej lovam lába;
Arany zabla' arany kantár szárja,
Ha jelindul, vigyázni köl' r'ája:
Hogy el ne szakagygyon a zablája,
Szépen illik gyönge testöm r'ája.

(Szaján.)

11.

Fölindult az ocsmány rácz,
Úgy gondolta, hogy a láncz
Csörög a magyar karján;
Mögérzi maga nyakán.

Mögígérték magyarnak:
Homlokán dohán't vágnak:
Nehéz vôna próbálni,
Nagy ként kéne kiál'ni.

Az ráczok öszszegyültek,
Karlóczán öszszeültek,
Tíz ezör rácz asz' mon'ta:
Hogy az magyart mögrontya.

Mögha'lotta Kis Ernöszt,
Nyôcz száz legén't kiküldött,
A ráczokat mögverték
És jól mögfrüstökölték.

(Török-Becse.)

12.

Perczel Móricz magyarok vezére,
Álgya mög az egek Teremtője:
Mer' bevötte a Römaji-sáncot,
Kihajtotta belüle a ráczot.

Kis-Oroszi magyarok hodája,
Elmögyök belüled a csatára:
Jó magyar nem raki szögre kargyát,
Ha veszél'be láti a hazáját.

(Kis-Orosz.)

Digitized by Google

13.

Csantavéri, csantavéri, poros út,
Jaj de beteg, jaj de beteg az Ko'sút'!
Ko'sút' Lajos az magyarok vezérje,
Szűz Márija mög a védelmezője,
A jó Isten mindön jóra segîje!

(Szaján.)

14.

Lipót felől tornyosulnak a fölhők,
Gyün a németöt: mint a fekete ördög,
Köszte, köszte a fehér szín valami,
Úgy lácczik: hogy magyarok, de foglai.

(Monostor.)

15.

Édös hazám, magyar hazám, — — — — — — — — —
De gyászba' vagy, jaj oj' korán! — — — — — — — — —
Engöm, mint szögény fijadat, Tarcs' mög Isten magyar vezért
Vasra vertek katonának. Vele égygyütt a nemzetöt.

Görgeji nagy hamissága
A'tal atta nagy rapságra.

(Török-Becse.)

16.

Ko'sút' lova mögérdemli a zabot:
Háromszor futotta mög az országot;
Verje mög a három Isten Görgejit,
M'é' rakatta lé a magyar fegyverit!

(Török-Becse.)

17.

Jaj Horgas, Martonyos, Csantavér, Kanizsa,
Szénta, Pacsér, Morovicza, Csérvénka!
Ver' mög Isten, ver' mög 'Pátfalvát, Palotát:
Tíz forintér' adott égy' öl búza szalmát;
Tíz forintér' adott égy' öl búza szalmát,
Felibű' tartotta ki a szarvas marhát.

(Török-Becse.)

Digitized by Google

18.

Ko'sút' Lajos befogatta négy lovát,
Fölültette feleségit, kocsissát,
Kinyitotta üveg hintó ablakját,
Úgy mondott az magyarnak: jó écczakát!

(Szaján.)

19.

Szöged alatt elkészült mán a vasút,
A kin kimönt, viszsza is gyün a Ko'sút',
Majd elhozza magyarok koronáját,
A némötnek mindön féle pompáját.

Világosná' raktuk lé fegyverünket,
A Görgeji ott adott el bennünket;
Világosná' raktuk lé fegyverünket,
A Görgeji ott adott el bennünket.

Muszka lova érdemli mög a zabot,
Mer' bevötte kécczör Magyarországot;
A Görgeji érdemli mög a vasat,
M'é' atta el Világosnál a magyart.

(Török-Becse.)

20.

Szolnok alatt êkészült mán a vasút,
A kin kimönt, a kin kimönt a Ko'sút';
Kivitte a, kivitte a koronát,
A némötnek mindön, ékes têmpóját.

Keminczébe', keminczébe' sül a tök,
Ko'sú'tal gyün, Ko'sú'tal gyün a török.

(Szaján.)

21.

Nincsen piros csizmám,
Maj' hoz Ko'sút' apám;
De nehéz aszt várni,
Maj' hoz Galibaldi,
Éljön Galibaldi.

Gazdag Garibaldi,
Jó vôna mökcsalni,
De nem hagygya magát,
Éjjön a szabacscság,
Éljön a szabacscság!

(Török-Becse.)

Digitized by Google

22.

Császár körte nem vad alma,
Árvábû lösz jó katona,
Árvábû lösz jó katona:
Mer' annak nincs pár'fogója.
(Szaján.)

23.

Jaj Istenöm, jaj de beteg vagyok,
Harman napra talán mög is halok!
Ha möghalok, el nė temessenek:
Még rúzsámnak levelet nem kü'nek.

Arva vagyok, nincsen édös anyám!
A jó Isten gondot visel én r'ám;
Árva vagyok, rúzsám, mint a gója,
Kinek nincsen sėmmi pártfogója.

Ha engömet katonának visznek:
Harman napra utánnam gyü'jenek;
Mögüsmerik csákót a fejembe',
Gyönge testöm halom tetejibe'.

Ha möghalok, aszt is mán möghagyom:
Hogy a rúzsám nagyon nė búsûjon!
Mögsirathat é'jeli álmába',
Mikô fekszik tormos nyoszojába'.

Sír' lė rúzsám sürü sohajtássâ,
Mer' êhatta a kedves babája ....
De én rúzsám mégis csak sajnálom:
Hogy én néköm tüled mök köl' válnom.

Sajnálhatom sok, szép csókjajidat,
Gyönge ölelgetös, karjajidat;
Köszönöm is sok, szép szavajidat,
Utánnam való fáracscságodat!
(Padé.)

24.

A ki baka: hûza föl a bakancsát,
A ki huszár: nyergöjje föl a lovát!
Rúzsa Sándor fölhúszta a bakancsát,
Bodó János fölnyergölte a lovát.
Látod anyám, ijen a huszár élet:
Sürü könynyek ásztatik a kötödet.
(Szaján.)

Digitized by Google

25.

A Nagy-ûczán de ugatnak a kutyák,
De mulatnak a szajányi règuták!
Én hùsztam ki a legelsö czédulát,
Sirathacz' mán szomorú, édös anyám!
Fájdalmas is az az édös anyának:
Mikô öszszê viszik fiját huszárnak.

(Szaján.)

26.

A mindönit ennek a rongy világnak!
M'ért sorozott engöm be katonának?!
Huszár vagyok, szeretöm a l'ányokat,
Mögölelöm, mökcsókolom azokat.

Barna, kis l'ány ö'szöm az Istenödet!
Isten álgya mög aszt a szép lelködet!
Köszönöm az eddég való hûségöd,
Álgya mög az Isten mindön lépésöd.

(Szaján.)

27.

Sûrûn mögesik az rajtunk:
Hogy nincsen komisz prófontunk,
Panaszkodunk a tüsztünknek,
Még az Istenömet szigygya.

Még az Istenömet szigygya,
Késér' káplár áristomba!
Töd' r'á aszt a rövid vasat,
Huszonötöt vágjunk r'ája!

(Török-Becse.)

28.

A Tiszába' van égy' nyárfa,
R'ászá'lott a fehér gója,
Ott neveli föl a fiját,
Nè szüjj én anyám több árvát!

Mer' elviszik katonának,
Ott ö'tösztetik huszárnak;
Hoty ha fölül a lovára:
R'ánéz a vár kapujára.

(Szaján.)

29.

Szögedi kaszárnya
Nem az Isten háza,
Ott hèrvatt el sok, szép l'án'nak,
Aszszon'nak babája.

Most is ott sír kettö:
Ész szöke, égy' barna,
Kinek az kedves galambja
Oda be van zárva.

Digitized by Google

Nė sírj kis l'ány, nė rîj,
Nė jis szomorkogygyá',
Jó az Isten, maj' mögsegít,
Csak jô imátkozzá'.

(Tisza-Szent-Miklós.)

30.

Nė sírj rúzsám, nė keserögj,
Mer' héjába!
Mer' én néköm el köl' mönnöm
A csatába.

Föltöszöm én a lábomat
A kengyelbe.
Viszsza sėm tekéntök rúzsám
Többet êre.

(Torda.)

31.

Jaj de szépen ragyognak az csillagok!
Az Franczijaország felé ballagok,
Fényös puskát választok a kezembe,
Avval á'lok az ellenség elébe.

(Szaján.)

32.

Ezörnyôczszáz hetvenhetedik évbe'
Fölszólított Ferencz Jóska elébe:
Fölvönném a fegyverömet! nem löhet!
Karjajimba' mind êhaltak az erek,
Karjajimba' mind êhaltak az erek,
Mögölelném a babámat, nem löhet.

(Józova.)

33.

Gróf Andrási fújatytya a trombitát:
Hogy sorakozzanak be a rėgruták.
Sír ėgy' anya, sír a másik, harmadik,
Hogy a fiját katonának elviszik;
Sír ėgy' kis l'ány, sír a másik, harmadik,
Az babáját katonának elviszik.

(Török-Becse.)

Digitized by Google

34.

Háromat fütytyentött a gőzös,
Rab vagyok én mán, t'án örökös:
Évisznek meszszire hazámbû,
Évisznek a kedves babámtû.

Háromat fütytyentött a masina,
Föl kõl' ülnöm a gõz' kocsira;
Nektök is padéji lejányok:
Sok jó egésségöt kévánok.

(Padé.)

35.

Tele van a gróf udvara tüsökkel,
Padé falu piros, barna legé'nyê;
Árván maratt Padé falu legén'tû',
Mint a kufa a vásáron edén'tû'.

(Padé.)

36.

Ha elmögyök Bosnyijába csatába,
Edös anyám, r'ávigyáz' a babámra!
Fáj a szívem a szép, magyar hazámé',
Benne maratt lekkedveseb' babámé'

Bosnyijába' hul' a magyar rakásra,
Oda haza sírnak-rínak javába';
Sír az apám, sír az anyám, szeretõm,
Soká' tellik ki a három esztendõm!

(Szaján.)

37.

Árva, árva, az Isten is látytya,
Októbérba' haza gyün a párja, ...
Árva vagyok, árvának születtem,
A babámat igazán szerettem,
Az írígyök elszólották tûllem,
Mos' lött igazi árva belûlem.

(Szaján.)

Digitized by Google

38.

Édös anyám, keljön ken' föl ész szóra,
Haza gyütt a ken' fija a katona;
R'áborul az édös anynya sírjára,
Hull az könyve vörös, köröszt fájára.

(Torda.)

39.

Nincsen néköm apám, anyám,
Az Úr-Jézus az én atyám;
Szűz Márija, édös anyám,
Magos mönybül tekincs réjám..

Anynyi vagyon az írígyöm:
Mint a fű szál az mezöbe',
Úgy mög vagyok határozva:
Mint szilaj ló kantározva.

Szabacscságim lé van zárva
Ferencz Jóska ládájába.

(Török-Becse.)

40.

Ferencz Józsép mögnevezött király'unk,
Ű kormányozza az Magyarországot:
Éltesse az Isten űtet sokájig,
Mer' ű á'tal Magyarország virákzik.

(Szaján.)

Digitized by Google

Pusztai és pásztor dalok.

1.

Nem vagyok én úri fajta nevelő,
Nem köl' néköm sejöm paplan' takaró;
Ha r'ám vöszöm bodor szőrű subámat:
Betakarom az én kedves babámat.

(Szaján.)

2.

Esik eső hóval elegy,
Hajt a juhász lóval elegy,
A számadó káromkodik:
Hogy a bujtár jó bort iszik.

É'gyik iszik Becskerekbe',
A másik mög Bukéres'be',
A harmadik mög Morgóba',
Guja ménös csavargóba'.

(Morotva.)

3.

Zöngedözik a tavasz,
Maj' mögnyílik mindön gaz!
Édös, kedves paripám
Mögúnta mán az á'lást;
Maj' köl' annak szalanni:
Szilaj csikót hajtani.

(Szaján,)

4.

Hej, kikelet, kikelet,
Nẽ fûd én r'ám a szelet!
Nem vagyok én csapodár,
Nem is járok más után.

Szögén' legény vagyok én
Csak úgy éldögélök én,
Nincsen neköm ögyebem:
Csak égy', pányva kötelem.

Czo föl, édös deresöm!
Mert a babám keresöm;
Ha keresöm, möglelöm
A sámsoni gyöpösön.

(Tisza-Hegyes.)

Digitized by Google

5.

Két embör bujtárom is van,
Még is rézsdás a bográcsom;
De nem a sok, lopott hústû,
Hanem a nagy lustaságtû.

(Morotva.)

6.

Maj' êgyün mán a víg tavasz,
Maj' sok csikót kihajtanak!
Kötõ féköm harminczhárom,
Majd a fejibe rángatom.

(Padé.)

7.

Hej, de szép zõ'd ez a puszta!
De szépen legel a guja!
Job' szárnyán a számadója,
A bal szárnyán a bujtárja.

Asz' hujjánytya a számadó:
Jô vigyázzá', jó barátom!
Jô vigyázzá', jó barátom,
Kárt nè tötes sa határon!

Van Szajá'nak hat szolgája,
Maj' mögfizetye a nyáron!

(Szaján.)

8.

Még asz'onygya néköm az édös anyám:
Kutya vérû, nem élsz tè mán igazán!
Isten tugygya, édös anyám, hogy élök?
Egy' igazé' két lopottat cserélök.

(Józova.)

9.

Álgya mög az Isten az én apámat!
Hogy elkeszdött rabolni a pusztába',
Én is harminczhárom éves koromba'
Öt pej csikót, három kík szõrû tinót loptam.

(Tisza-Szent-Miklós.)

10.

Mán én többet szamáron nem járok,
Mert elfognak a lovas zsandárok,
Mökkötöznek, mögvasalnak,
A tömlöczbe be jis dobnak.

(Padé.)

Digitized by Google

11.

Möktunni aszt: ki ja hírös bètyár?
Az elõtt vagy kilencz iccze bor ál';
Én elõttem csak hat iccze bor ál',
Nem is tugygyák: ki ja hírös bètyár?

(Szaján.)

12.

Igyá' bètyár, múlik a nyár,
Ú sè soká' betyárkocz' má'!
Lèhullik a nyárfa levél,
Huvá bûsz el bètyár legény?
Maj' lèhul la lapu levél,
Beletakarôczik szögén'.

Én is bètyár legény vagyok,
Hat, szürke paripán járok,
Hat, szürke paripán járok,
Úgy késérnek a zsandárok.

(Szaján.)

13.

Kérmènyáki Kis-kocsmába'
Szögén' Popán de mögjárta:
Belelûttek a gyomrába,
Fölültették a lovára,
Êvitték a tanyájára.

(Morotva.)

14.

Lá'd mögmön'tam: nè möny nyâra,
Nè möny nya zelsõ ûczára!
Ott lakik a szolgabíró:
Szögény legény szomorító.

(Szaján.)

15.

A szajányi, kis pacsírta
Mind a két szömit kisírta;
Édös anyám hogy nè sírna:
Mikô néki van r'ám gonygya,
Mikô néki van r'ám gonygya.

Nem a tilaji kocsmába',
Sèm galambomnak ágyába':
Csak ègy', kögyetlen pusztába'
Csipke bukor árnyékjába'
Estem én a na' rapságba.

(Szaján.)

Digitized by Google

16.

Az adaji Nagy-híd alatt
Három, hírös bètyár jajgat,
Veri a vármögye ûket,
De sajnálom szögényöket.

Nem loptak azok ögyebet:
Csak három meddû tehenet;
De sajnálom szögényöket,
Veri a vármögye ûket!

(Padé.)

17.

Mökfoktak engömet
És. sárga csikójé',
Bilincsöt töttek r'ám
Egy', nyerög szörszámé'.

(Török-Becse.)

18.

Minek a csárdás kis kalap:
Ha birka nincs hatvan darab?
Minek a pèrkál ing, gatya:
Ha a mögye kiporolja?

(Kis-Orosz.)

19.

Három ürü mind vezér,
Babám rab löszök ezér'!
Kilencz tok ju' mind sárga,
Babám be löszök zárva!
Gyere babám, válcsá' ki,
Nè hagy' engöm itt veszni!

(Török-Becse.)

20.

A becseji város háza,
Oda van a babám zárva,
Ara kéröm bíró urat:
Vasat nè tögyenek r'ája,
Vasat nè tögyenek r'ája:
Mer' nem léphet föl az ágyra.

(Török-Becse.)

21.

Ezör egé'ségöt kû'denék drága kincs,
Ugyan honnat kû'gyek, mikô magamnak sincs?
A kinek a kezin-lábán van bilincs,
Hogy ád szabacscságot, mikô magának sincs?

(Padé.)

22.

Vas rostéjon nézök ki,
Gyere babám, válcsá' ki!
Váltanálak, nem löhet,
Huszo'négy úr nem enged:
Ottan ál' a puskával,
Egész ármádzijával.

Minek a pamuk gatya,
Ha ja pá'cza szaggatytya?
Minek a pötyke csizma,
Ha ja vas csörög rajta?
Minek a sejöm kalap,
Ha ja szögön êro'had?

Digitized by Google

Jaj Istenöm, jaj annak:
Kinek szeretője van,
Maga a tömlöczbe van,
Szeretője távol van.

(Szaján.)

23.

Nem vétöttem soha
Tóba falujának,
Mégis az írígyök
Neköm árkot ástak.

Verje mög a jó ég
Az én írígyömet!
Kik engöm ártatlan'
Rapságba ejtöttek.

Itten a levest is
Fértájossâ mérik,
A kis prófontot is
Kettöbe êvágik.

Van a börtön fölött
Börtön föligyellő,
Lektiszláb' üdőbe'
Üsse mög a mén'kű!

Kár, hogy bugyogóba
Szülte mög az anynya,
Hogy — — — — —
Ét tüsök bukorra!

(Morotva.)

24.

Kis, pej lovam az út szélbe'
Mint föllegölte a füvet,
A gazdája be van zárva,
Nincs ki gondot visel r'ája.

Âra kéröm az urakat:
Nè vágják lè az hajamat!
Çsak az urak aszt felelték:
Így ítéli a törvén'szék!

Nap, hol', csillag három féle,
El vagyok zárva elüle,
Beletöttek az êgygyesbe,
Nem beszélhettem sênkivê.

Bôt hajtásos az én szobám,
Még a hôd világ sèm süt r'ám,
Csak az fényös nap súgárja
Süt az piros, két orczámra.

(Tisza-Hegyes.)

25.

Ökröm van a rétbe',
Gujám a mezöbe',
Tajigám a boroszdába',
Magam a csárdába'.....

Csütörtökön délbe'
Csak aszt vöttem észre:
A szajányi ûccza végin
Vasra vagyok verve.

Digitized by Google

Látom a galambom :
Sirat engöm nagyon,
Nė sirass kedves galambom,
Fáj a szívem nagyon !

Hon nė siratnálak :
Mikô vasba' látlak,
Hônap után nyôcz órakor
Pestön vizitálnak.

(Morotva.)

26.

Ha még ėcczör kimöhetnék,
Még nagyob' rapságot tönnék :
Kirabolnám a templomot.....
Még nagyob' rapságot kapok !

(Padé.)

27.

Vótam én mán Kecskemétbe' dėzėntor,
De mögfogott engöm a pėrszėkútor ;
Száz aranyat attam én a zsarónak :
Tėríjėk mán jóra az én bajomat !

(Józova.)

28.

Rúzsa Sándor hírös bėtyár,
Ki van kötve az oszlopná' :
Ara kėröm az urakat,
Hogy nė verjėk r'ám a vasat !
Gyönge szívem maj' möghasad.

(Szaján.)

29.

Föltekíntök a csillagos egekre,
Feleségöm akkô jutott eszömbe ;
Ha még ėcczör innen kiszabadulnék,
Soha többet ijenöket nem tönnék !

(Tisza-Hegyes.)

30.

Mikor a bėtyárok
Világbû kimulnak :
Gazda kocsmárosok
Kûdulásra jutnak.

De a szép aszszonyok
Mind lėronygyolanak,
Hegedûs czigányok
Haza ballakhatnak !

(Szaján.)

Digitized by Google

Bor dalok s köszöntők.

1.

Kocsmárosné, hajja-jė?!
— No de, hajja-jė?! —
Fél litėr bort hozzon ki!
— No de, hozzon ki! —
Tögye az asztâra,
Mongya: mi az ára?
Fizetöm.

(Szaján.)

2.

Kocsmárosné, hajja kend!
Tíz liter bort hozzé' kend!
Zsebömbe van az ára,
— Iccza te! —
Vágom az asztalára!

(Padé.)

3.

Hozzá' bort, de nė vizesset, — Ancsa! —
Hogy héjába nė fizessek; — Pancsa! —
Mer' ha hijába fizetök, — Ancsa! —
Hozzád vágom az üvegöt. — Pancsa!

(Morotva.)

4.

Nincsen a világon ennél szöb' szó:
Igyuk a vörös bort! mer' ügön jó;
Ez a mi szívünket vídámítytya,
Bús gondolatunkat eloszlatytya.

(Tisza-Hegyes.)

Digitized by Google

5.

Hej, kis korsó, kis korsó!
Torkom' vígasztaló,
Kocsmárosné búsító,
Ruha ronygyosító!

(Szaján.)

6.

Kocsmárosné, de ugat a kutyája,
De sok legény mulat az udvarába'!
Én is bekötöm a kis, pej lovamat,
Még az é'jel kimulatom magamat!

Kocsmárosné, de savanyú az bora,
Ojan: mint az szabatkaji bi's alma!
Kocsmárosné, czukrozza mög a borát,
Úgy vezesse be a legszöb' lejányát!

(Padé.)

7.

Szép á'lat a liba,
Magát mögmossa,
Örávâ tallait
Fölborzogatytya.

Három, öreg ludam,
A többi liba,
Ezöket örízni
Nem kis galiba.

De még is csak inkáb'
Mögörözgetném:
Ha szép, barna, kis l'án't
Mellém vöhetnék.

Édös, kedves biruskájim
Jaj de szeretlek....
Édös, kedves, siller borom
Fölhörpentelek!

(Szaján.)

8.

Bort iszok én, bort,
Nem alma levelet;
Borral jóval,
Csókkal sokkal
A'val élök én,
Az én kedves
Barátimmal
Így mulatok én.

Hej — huj igyunk r'ája!
Úgy is elnyel a sír szája.

(Kis-Orosz.)

9.

Mindön embör jô vigyázzon,
Hogy a bortû ê nė ázzon,
Mer' a bortû ha elázik:
Vagy hoszszút köp, vagy okádik.

E' sėm részög, ez sėm józan,
Itt is, ott is nagy hiba van.
Hej — hûj, igyunk r'ája!
Úgy is elnyel a sír szája,
Ott lesz fáratt testünk
Csöndes tanyája.

(Torda.)

Digitized by Google

10.

Édös kedves feleségöm
Né szomorkogygyá',
Nem löszök én a kocsmába'
Továb' hajnalná'.

Ürítgessük a poharat,
A kulacs tele,
Vezsd pokolba a kontyodat,
Né gondôj vele!

(Török-Becse.)

11.

Sárga levél, darázs fészök,
Nem is legény, ha nem részög.
Drávó, Szávó, Duna, Tisza,
Duna, Tisza;
Hunczut: a ki ki nem iszsza!

(Padé.)

12.

Tarka bögre, vörös bor,
Mikô iszunk ijenkor?
Kéczör — háromszor.
Akkô iszunk ijenkor:
Mikô r'ánk kerül a sor.
Kéczör — háromszor.

(Szaján.)

13.

Szögén' kántor számtalanszor
Az Úr-Istent dícséri,
Ád is neki jó borocskát,
Kivel lényomja a porocskát.
Így jár: a ki mindég bort iszik,
Még a temetőbe nem viszik.

(Török-Becse.)

14.

Itt az Eger jó bora,
Hörpencsünk föl czimbora!
Még kulacs a patika:
Addig nincs sémmi hiba.

Jó bor mellett
Okos löhet
A szamár is,
Nem köl' oda
Sém tinta, sém
Kalamáris.

Még a halál: a káplár
Valahol réánk talál....
Ott sém talál ögyebet:
Emböröket öleget.

Haza kéne mán mönni,
Nem kék mindég mulatni!
Sütét az écczaka,
Babám késérjé' haza!
Viszszaszôgálom valaha.

(Török-Becse.)

15.

Minek az az icczés üveg:
Hoty ha éjjê-nappâ üres?
Teli köl' hozatni,
Úgy löhet mulatni.

Sej-huja
Egész éjjel.

(Józova.)

Digitized by Google

16.

Üres bográcz, nincs benne hús,
Üres palaczk, nincs benne bor;
Kocsmárosné hozza tele,
Itt az ára a zsebömbe'.

(Morotva.)

17.

Igyunk, a ki angyala van!
A bankónak nagy döge van,
Valamenynyi rongyos bankó
Mind az én zsebembe való.

Megittam már mindenemet,
Hat ökrömet, szekeremet;
Hat ökrömet, talyigámat,
Három ágú, vas villámat.

(Tisza-Hegyes.)

Bor fölött mondott köszöntők.

18.

Isten tarcsa mög a magyart:
Még a neve a fő'dön tart!
Paradicsom hazájába'
É'jön mind hal a Dunába'.

(Torda.)

19.

Az Isten álgya mög határunkat,
Nyájunkat mög kirájunkat,
Országunkat, lelki pásztorunkat,
Véle égygyütt minynyájunkat!

(Török-Becse.)

20.

Isten tarcson engöm, tégöd!
Tarcsa mög e szép vendégöt!
Tarcsa mög a magyarokat
És a mi házi urunkat!

Agygyon Isten bort, búzát
baraczkot,
Tarka farkú malaczot!
Szekerünknek kereköt,

Poharunknak feneköt!
Hogy ihassunk öleget.

(Török-Becse.)

Digitized by Google

Tréfás és csúfolódó dalok.

1.

Az én bundám tetves bunda,
Még is bunda a bunda!
Kiviszik a szemét dombra,
Még is bunda a bunda!

A bundámnak nincs gallérja,
Még is bunda a bunda!
Kivetik a szemét dombra,
Még is bunda a bunda!

A bundámnak nincsen nyaka,
Még is bunda a bunda!
Kiviszik a szemét dombra,
Még is bunda a bunda!

A bundámnak nincsen újja,
Még is bunda a bunda!
Kivetik a szemét dombra,
Még is bunda a bunda!

A bundámnak nincsen gombja,
Még is bunda a bunda!
Kiviszik a szemét dombra,
Még is bunda a bunda!

A bundámnak nincsen ajja,
Még is bunda a bunda!
Kivetik a szemét dombra,
Még is bunda a bunda!

A bundámnak nincs hátûja,
Még is bunda a bunda!
Kiviszik a szemét dombra,
Még is bunda a bunda!

Az én bundám végig ronygyos,
Még is bunda a bunda!
Kívű' szőrös, belű' bőrös,
Még is bunda a bunda!

Iccza bunda, tetves bunda,
Még is bunda a bunda!
Hej, bundám, tetves bundám!
Még is bunda a bunda.

(Morotva.)

2.

Zsidó legény vagyok én,
— Huppaj dí, huppaj dá'! —
Annak sė' jó vagyok én:
— Huppaj díjė dán! —
Húsztam a bűrt a fagyon,
Kutyák ugattak nagyon.
Huppaj dí, huppaj dán,
Huppaj díjė dán!

Mônár legény vagyok én,
— Huppaj dí, huppaj dá'! —
Annak sė' jó vagyok én:
— Huppaj díjė dán! —
Ké'czör vöttem a vámot,
Félig hattam a zsákot.
Huppaj dí, huppaj dán,
Huppaj díjė dán!

Digitized by Google

Kufa legény vagyok én,
— Huppaj dí, huppaj dá'! —
Annak sė' jó vagyok én:
— Huppaj díjė dán! —
Nem jô mértem a szilvát,
Szitták a kezem szárát.
Huppaj dí, huppaj dán,
Huppaj díjė dán!

(Padé.)

3.

Kijártam én, ipszom — ripszom,
Ribidálijom kis kertbe,
Âra sétált ipszom-ripszom,
Ribidálijom, galambom.

Szöttem néki, ipszom — ripszom,
Ribidálijom szőllőt.
Hêj — hûj, Tokó Mari,
Körmös Bábi, Tüzes Rúzsi,
Partyi Ágnyis, Száraz Vérka,
Naty Kalára, Trű — tyű — tyű!

(Szaján.)

4.

Budzsák várok fekete fő'd,
Mék csak kocsma sincsen benne,
Még az keller is elszökött,
Összetörte az üvegöt.

(Józova.)

5.

Lótó Jani gur — gurguj,
Balogékhon begurû;
Balog Mári nem bánynya,
Dunna alá takarja.

(Szaján.)

6.

Csőszteleki bíró l'ánya
Tököt főzött vacsorára,
Ojan sűrű mint az író,
Ögye mög a szolgabíró!

(Torda.)

7.

Esik eső, fúj a szele,
Gyün a Sas Károj szekere,
Húsz tinó is van előtte,
Még is éhös a cselégygye.

Nyis' ki János a kapudat,
Hagy hajtom be a lovamat!
Kinyitottam az kapumat,
Hajcs' be Pista rosz' lovamat!

Eregy' Margit dagasztani
Tė mög Julcsa mosogatni . . .

(Morotva.)

Digitized by Google

8.

Amott gyünnek a katonák,
Lassan ballagnak,
Befordûnak Sütőjékhön,
Kerekbe ál'nak.
Ki vôt az első?
Csak Bunford Miháj,
Mög akarta Katát csalni,
Mökcsalta magát.
Rút vagy, elmöhecz'!
Csúf vagy, nem köllecz'!
Gyere ide Varga Károj,
Tégöd szeretlek!

(Szaján.)

9.

Csöre Ágnès fehér testhön állója
Bálint Antal tísz forintya kôstájja,
Fényös mídèr szorítytya a dèrèkát,
Bálint Antal csókolgatytya szép száját.

(Szóreg.)

10.

Három iccze kendör mag,
Zombori Kata kijé vagy?!
Nem vagyok én senkijé:
Csak a Kovács Jánosé.
Ugyan János vöd dê mán!
Mert a tyúk is tugygya mán;
Ha ja kakas mögtugygya:
Ki jis kukuríkûja.

(Padé.)

11.

A Holácsék fehér háza,
Czégér sincsen, mégis csárda;
Sé' nem csárda, sé' nem kocsma,
Zŏ'd táblájuk ki van nyitva.
Balázs Ferkó âra sétál,
Holács Pösze kikukucskál.
Holács Pösze rúzsás kertye,
Benne van a varó tűje,
Párnájára asztat varja:
Balázs Ferkó mos' lösz párja.

(Szaján.)

12.

Ezörnyôczszáz hatvanharmadikba'
Köl lè Kata szentiványi alma?
Köl lè Kata szentiványi alma?
Köl' bizon', ha Varga Károj agygya.

Varga Károj nem vötte tréfára,
Fölmászott az alma fa ágára,
Fölmászott az alma fa ágára,
Êhasatt az ègygyik, gatya szára.

Digitized by Google

Sütő Kata nem vötte tréfára,
Belenyûtt az anynya ládájába,
Ki jis vötte ja varó kosarát,
Mögvarta az é'gyik, gatya szárát.

(Szaján.)

13.

Kontérékná' besütött a hôdvilág,
Kontér Téra kipirosîja magát:
Fele fehér, fele piros, fele más,
Bóka Jóska, ha vétötttem, mögbocsáss!

Jóska fijam, eregy' be a kis házba,
Maga fekszik Téra l'ányom égy' ágyba',
Fekügy' mellé, öleld mög a karoddâ,
Majd én addig vigyázok a lovadra!

(Padé.)

14.

Sárga csikó, csöngő rajta,
Hová mönynyünk mostan rajta?
Hová mönynyünk mostan rajta?
Andrójékhon mönynyünk rajta.

Andró Panna a patkán ül,
Rozsnyik Pétör a padra ül;
Gyere Panna az ölembe,
Mos' kacsincsá' a szömömbe!

(Morotva.)

15.

Szávicsékná', Szávicsékná' mi történt?
Balog Andrást a konyhába' ott érték:
A szógáló a dunnávâ takarta,
De a Balog András magát nem hatta.

(Padé.)

16.

Tapodó Margit szűzen akar élni,
Szűz koszorút föl akarja tönni;
Mögmutatytya vármögye bábája:
Másfél sukkal hoszszab' a szoknyája.

(Padé.)

Digitized by Google

17.

Száraz tészta, sós csipödött,
Móra Mári mögcsömöllött;
Van is annak ölelője:
Aranyos Ferencz szeretője.

(Szaján.)

18.

Márton Kata kis kertyibe'
Marczi Miska sétál benne,
Sétá'j Miska kék belibe',
Tijed lőszök gyüvő őszre.

Márton Kata hírös l'án' vôt,
Marczijékná' szôgáló vôt;
Ojan ajándékot kapott:
A kit bő'csőbe' ringatott.

(Padé.)

19.

A susányi, ökör járás
Sivalkodik rajta a sás,
Vörös ispán mökhallotta,
Mingyá' Szűcs Imrének mon'ta:

De az Imre mög asz'on'ta:
Nem az üvé a kis Jóska.

(Török-Becse.)

20.

Három orsó, hat gombojag
Talán lösz egy' pászma?
Ringa'd kis l'ány a fijadat,
Hagy ugrok a tánczba!

Hej Julcsa, Fáni,
Tunná'-jė kapá'ni?
Maj' möglá'tyuk estére
Ki tud czitorá'ni?

(Szaján.)

21.

Ablakomba' három bús gilicze,
Kettő: fehér, egy': tiszta fekete,
A' jis azé' hoszta magát gyászba,
Szabó Roza szomorúságára.

(Tisza-Hegyes.)

Digitized by Google

22.

Szép hejjön van a szajányi Nagy-kocsma,
Legényöknek van az oda csinálva,
Legényöknek mög a Horvát l'ányoknak,
Mög annak a hírös Mata Rozának.

A szajányi kocsma udvar de tiszta,
Azon sétál kilencz legény.., mög viszsza,
A tizedik Szabó Sándor, jaj de szép,
A ki utánn Mata Roza sírva néz.

(Szaján.)

23.

Hajnal Eva dunnája
Fölakatt a fűsz fára,
Még aszt mon'ta vögyem lé,
Hogy a fene ögye lé!

(Szaján.)

24.

Gyömbérékné' három dészka dijófa,
Azon fekszik Gyömbér Pali mökhalva,
Sejöm mándli végig gombos van rajta,
Holács Pösze végig-végig siratytya.

(Morotva.)

25.

Kerek levele vagyon a dohá'nak.
Sütő Kata mégis kimaratt l'á'nak;
De nem azé' maratt ki, hogy nem jó vôt,
Varga Károj katonának való vôt.

(Szaján.)

26.

Ölêjön mög az a rúzsa
Ki a száraz malmot húzza,
Csókoljon mög az a madár:
Ki a pocsojába' ugrál.

(Padé.)

27.

Szaján alatt van égy' putri,
Abba' lakik Balog Panni,
Annak van égy', vak lakója,
Az a l'ányok dilektorja.

(Szaján.)

Digitized by Google

28.

Istenöm, Istenöm!
Ugyan mi' csiná'jak?
Hoty vigyek éty kis zsírt
Kabók Pistánénak.

Mán a zsírt möktutták,
Szélkét fő'thön vákták,
Vékon' lábom szárát
Az ajtóhon csukták.

A bödön ajtaját
Mán lakatra csukták,
Istenöm, Istenöm!
Hogy öszök pogácsát?!

(Szaján.)

29.

A szajányi pijaczon
Söprűt árul égy' aszszon',
Haj ro'ka, mutolla,
Borsos, kis kátyulla.

Sűrű szita szitáló,
Gyúró dészka, mángolló
Happat rúzsám!
Hap', hap', happ!

(Szaján.)

30.

Török Zsuzsi asszony
Sétál a pijaczon.
Fé're ütytye konytyát'
Úgy szigygya az urát.

(Török-Becse.)

31.

A szajányi, hírös barát
Nem tugygya az Úr-anygyalát,
Léveti a barát ruhát:
Émonygya az úr anygyalát!

(Szaján.)

32.

Juhász szamara,
Tarka a háta,
Kecske bűr az iszákja,
Nincs szalonnája.
Felesége rigyás,
Maga zsíros gujás.

(Szaján.)

33.

Jaj Istenöm vásárkô,
De sok zsidó lösz akkô;
Vöszök zsidót, öszöl-é?
Hát a fene öszik-é?

(Török-Becse.)

34.

Morognak a zsidók a templomba'
Asz' gondojják: zsidó van az ólba';
Ördög bújjon a zsidó hasába,
Mögötte a sűlt krumplit hajába'.

Digitized by Google

Gondolkozik a zsidó magába':
Áj lė — váj lė! mi lösz vacsorára?
Kitöttem a sű't krumplit hajába',
Mögötte a kutyája bújába'.

(Török-Becse.)

35.

André Bandi gazdálkodik
Háza vége tapasztódik,
Dufla mé'szel meszelődik,
André Bandi elrejtődzik.

Szödik öszsze czėn tálakat,
Hîjik öszsze az urakat,
Ojan nagy urakat hînak:
Mind a Dubėcz mestör urat.

(Szaján.)

36.

Vastag Jóska kutyát lopott,
Abbû dudát csiná'tatott,
Dudájávâ asztat fúja:
Dû, dû!
A kutyábû szél fû!

(Morotva.)

37.

Ballag' csillag, ballag',
Az ég ajján ballagj!
Nagy Andris is ballag
Cséki Panni felé.

Nem jó itten lakni
Magyar Itabében,
Mert itten az embört
Mög szokták patkolni.

Soha én nem láttam
Aszszon' kovácsokat,
A Köröszt ûczába'
A kalapácsokat.

(Torda.)

38.

Êtört a lovam,
Mögdöglött a tajigám,
Nincsen kerék ajja,
Elszakatt a hám!

(Gyű te, sárga!
Mit attak, fijam?
Tojást, apám.
Vákd a kerék agyhon!)

Digitized by Google

Kápiszta éréskô
Múlt esztendeje:
Hogy kifutott az uramnak
Mind a két szöme.

(Gyű te, sárga!
Mit attak, fijam?
Tojást, anyám.
Vákd a kerék agyhon.)

(Kis-Orosz.)

39.

Elbujdosott a kemincze,
Utánna a kuczkó,
Utánna a zsiradék
Mindön púzsérostû.
Hej, szotyirom, szotyirom,
Ágas—bugas bukérom!

Muzsikál a gölödény
Zsíros üngbe', gatyába',
Tánczba ugrik a laska
Paszamétos nadrágba'.
Utánna a csipötke
Ën nagy, hírös süvegbe'.

(Szaján.)

40.

Iccza — czucza, reszelő!
Fér'hön mönt a meszelő.
Házasodik a lapát:
Elvötte a piszkafát.

Pitar ajtó a kontrás,
A ház ajtó a dudás,
A ház ajtó a dudás,
Kuczkó mög a muzsikás.

(Szaján.)

Digitized by Google

Dajka rímek, gyermek versikék, dalok, s játékok.

1.

(*Altatók*:)

Isten elaltatytya,
Márija virasztya!

(Török-Becse.)

2.

Csicsis baba!
Nincsen papa,
Mögötte a
Másik baba!

(Padé.)

3.

(A kis gyer'öknek mögfogik a kezit oszt' a homlokára töszik :)

Itt a bibis!
(Az ôrára :) Itt fáj!
(A hasára:) Itt a kulacs!
(Az al'felire :) Itt igyá'!

(Szaján.)

4.

(*Pacsit adó*:)

Áldás, békesség!
Möny'ben dicsőség,
Búza kinyér, egé'ség!
Száz forint a zsebibe,
Neköm is jusson belüle!

(Szaján.)

5.

(Mutató újjával a gyermek újjaira mutat s mondja :)

Ez êmönt nyulászni,
Ez haza hoszta,
E' mögfőszte,
E' mögötte,
Ez êmosogatott.

(A tenyerében kört kerít :)

Főzi anyám a kását,
Főzi!

(A gyermek hóna alját csiklandja:)

Êre szalatt a kis nyúl,
Taná't tégy', kis l'ukat.
Beszalatt!

(Padé.)

Digitized by Google

6.

Égygyöm,
Kettőm,
Hábor némöt
Ökör, bika,
Lengyel László,
Bibicz Berta,
Karika, bunkó,
Buty'!

(Padé.)

7.

(*Kiolvasók*: lásd az I. kötet 77. lapját)

Ögyedöm,
Bögyedöm,
Törköcske!
Hová való
Nénike?
István kiráj
Országábû.
Csum, csum, csum!

(Török-Becse.)

8.

Ögyedelöm,
Bögyedelöm,
Billegény!
Hová méty tė
Kis legény?
Czinczináti
Falujába,
Súrinomi
Erdőségbe;
Bum, csim, bum!

(Török-Becse.)

9.

Ögyedelöm,
Bögyedelöm,
Törtecske!
Hová való
Mönyecske?
Czipő, vas,
Főző kanál
Várossábû;
Csinadratta
Csin, csin, csin!

(Torda.)

10.

Ögyedöm,
Bögyedöm,
Törtecske!
Hová való
Mönyecske?
Szántó fő'dre
Bukdosik,
Béke l'ukba
Bukdosik;
Hip'—hap'!
Szabó pap,
I'káb' löszök
Holtig rab.

(Padé.)

11.

Ögyedöm,
Bögyedöm,
Tacs—kacs kék!
Csúvâ
Vala
Mönyecskét.
Sánta sigra,
Ugra riba,
Buba, szip',
Hap', tap'!

(Szaján.)

Digitized by Google

12.

Ögyedölöm,
Bögyedölöm,
Karkan'tyú!
Tyúkon
Járó
Szalma szál.
Kívül van a
Böndő!
Bab suta—buta,
Bábiska!

(Török-Becse.)

13.

Ögyedelöm,
Bögyedelöm,
Törköcske!
Ábri,
Tábri,
Dominé!
Éksz—péksz.
Pohárèksz,
Ekom,
Pèkom,
Dráné
Drèkom,
Puccz!

(Török-Becse.)

14.

Énkèti—pènkèti
Czúkor méz,
Ábèl—fábèl
Dominé.
Ölcz—pölcz
Trup', trausz!

(Tisza-Szent-Miklós.)

15.

Énkèti—pènkèti
Csukordálé,
Áblé—páklé
Dominum
Éncz—véncz
Tót!

(Morotva.)

16.

Fekete, fekete,
Czukor méz,
Ábér—fábér,
Dominéz!

Eszt—preszt
Onnan ki!

(Szaján.)

17.

Enczi—menczi
Takom enczi!
Pri—prá,
Zapotány!
Êre—mêre
Búza kerek
Priccz!

(Török-Becse.)

Digitized by Google

18.

Evem—nevem,
Neves táncz!
Kéröm udi
Udi jáncz!
Pif—puf,
Kalán
Ki!

(Szaján.)

19.

Énád—bénád, konfénád,
Né szödögesd a szilvát!
Csicsirke, forka,
Vékon' szárú trombita,
Dob!

(Török-Becse.)

20.

Ene — dene, tontánija,
Szija — vija, kompánija,
Szilva raka, ráka raká
Bum, bum!

(Morotva.)

21.

Êne — vêne
Kedves terne!
A párolé rótész,
Tikli — fakli, tropis
Trájusz!

(Józova.)

22.

Ellen — bellen, borbánicska!
Ukmán — dukmán,
Zélena jabuka
Priecz ki!

(Tisza-Hegyes.)

23.

Illán — pillán, pamparító!
Isten, túrú, tallarító.
Opmán — popmán,
Gyá, pu, ki!

(Szaján.)

24.

Éllán — péllán, pamarító,
Isten túrú, toló — rító,
Opmán — pokmán,
Gyupor kiráj,
Ki mán!

(Torda.)

25.

Ellen — bellen
Vikátí!
Tával tuma
Tumati

Digitized by Google

Czukor ló.
Iglis — figlis
Guta figlis
Az apád.
Ett — pett
Tutt — futt
Tráusz!

(Padé.)

26.

Ékkora — békkora,
Csüngő — büngő,
Váró, köczög — biczög,
Tót!

(Kis-Orosz.)

27.

Unoma — dunoma,
Kerekvári kukora!
Éngédi — béngédi,
Li — dicz ki!

(Szaján.)

28.

Élékula — fakula,
Csöngős — böngős
Város li dör,
Koczog — biczczög,
Tót!

(Torda.)

29.

Unoma — dunoma,
Kele — kula pakula,
Engecz — bengencz
Város, bí, licz
Kete kicz!

(Szaján)

30.

Idi nana,
Dórgina!
Szevi szőr
Pipi szőr,
Tócsina,
Tatánia,
Buczcz ki!

(Morotva.)

31.

Czinczi dárom,
Czimbó rárom,
Tráj aszszon,
Fráj!
Medve
Zsuzsánna.
Álom, álom,
Pestve zálom,
Hap' súri,
Halá rics!

(Padé.)

Digitized by Google

32.

Kijárom,
Budárom,
Szumpor,
Pumpor,
Parapicza —
Ripicza,
Szarkot —
Markot,
Kukurú
Dėják ki!

(Szaján.)

33.

Hán filán,
Kón filán,
Nė szödögéld
A szilvát!
Most érik a baracz',
Mos' zsöndül a szőlő!
Cziczi — linka,
Foló — rinka,
Tuba bácsi
Torombita, buff!

(Szaján.)

34.

Míkó mink kis
Madarak vôtunk,
Fő'dre szál'tunk,
Szőlő szömet
Szödögéltünk.
Szíl — szál,
Szalma szál,
Kilencz apró
Pogácsa,
Kocsmárosné sütötte,
Gazsi Pista mögötte.
Ojan szépen köszönte,
Hogy pirosra sütötte:
Süssé' rúzsám
Má'szor is,
Mökcsókollak
Szászor is.

(Padé.)

35.

Szödi Kata
Domórija,
Dob szívija,
Kávé arany
Pityis,
Lotyty!

(Szaján.)

36.

Két, kis kakas öszszeveszött,
Hasba rukták a tojását.
Tírmán — fodormán,
Két süvegű boszorkán'.

(Török-Becse.)

Digitized by Google

37.

Ó' tė, vén csila — mila!
Tiszán túl de — le — le!
Áréndáné,
Csattogáné,
M'é' nem gyün mán
Csónik bácsi?
Csonka dębėlláré!
Szívem Sári,
Napom Pári!
Rosz' katona csé!

(Szaján.)

38.

Ting — ting, tala ring,
Rári Roza fara ring!
Cziczom ví, ingöláj,
Kézėr — kézėr, tėktėláj!

(Morotva.)

39.

Tîj — tûj, taka — nûj,
Ise — fise, kampa — nûj!
Száva, 'Ráva, tipe — tapa,
Ula — pula ruszt!

(Tisza-Hegyes.)

40.

(*Hintázó.*)

Égy' ángyomnak égy' ládája,
Két ángyomnak két ládája,
Három ángyomnak három ládája,
Négy ángyomnak négy ládája,
Öt ángyomnak öt ládája,
Hat ángyomnak hat ládája,
Hét ángyomnak hét ládája,
Nyôcz ángyomnak nyôcz ládája,
Kilencz ángyomnak kilencz ládája,
Tísz, tísz, tiszta víz,
Ojan mind a fojó víz!

Ánygyom a'szony kis l'ánya
Bele halt a Tiszába,
Mivê halá'szuk ki?
Szögygyünk öszsze
Cserepeket és csontokat,
A'val halászszuk ki!
Túl a Tiszán égy' barát
Süti, főzi a hurkát,
Kérök tűle, de nem ád,
Még asz'onygya: pofon vág,
Pofon bizon' a kutyát,
Annak is a kis l'ukát!

(Szaján.)

Digitized by Google

41.

Gyermek dalok:

Túl a kúton,
Prika púton,
Jé szénát
Át a kocsi a vizön.

(Morotva.)

42.

(Mikor a nap elbúvik:)

Daru, daru,
Mönyny fő' égbe:
Hujjánes égygyet
A Jézusnak:
Hogy agygyon melegöt!
A darunak teleköt,
Mi nékünk mög melegöt!

(Szaján.)

43.

Hoszd ê fijam
A horgot!
Hagy rántom lê
A napot.
Hoszd ê kûdús
A napot!
Adok égy', rosz'
Kalapot!

(Szaján.)

44.

(Mikor „déli bátor"-t = déli bábot látnak, körbe forogva dalolják:)

Kum, Kum bába,
Kukuricza fába!

(Szaján.)

45.

(„Pimpim bábá"-t vesznek a szájukba s kijabálják:)

Pim — pim bába,
Bodorogy' fő'!

(Szaján.)

46.

(Lásd az I. kötet 80-ik lapján a 27-ik számút:)

Paprika palánta,
Térgyig való saláta,
Nagyobbat szój mint a
Vármögye puskája.

Hu, hu!

(Morotva.)

47.

Bikát utánzó: (Mikô kihajtik a bikát, asz'ongya:)

Kijé ez a falu! Kijé ez a falu!

A *tehén* mög r'á feleli:

Mi—jênk! mi—jênk, mi—jênk!

Digitized by Google

Disznót utánzó: (Esős időben, mikor a disznókat haza eresztik, ezt röfögik:)

Ha én asztat tuttam vôna,
Pokróczot is hosztam vôna!

Malaczok: Én îs, én îs, én îs!

(Ha pedig jó idő van:)

Disznók: Ha én asztat tuttam vôna,
Pokróczot sė' hosztam vôna!

Malaczok: Én sė', én sė', én sė'!

(Padé.)

48.

Czízik ezt énekli: Duli, duli Dêzső!

Stiglincz: Czipity' Lőrincz, czipity Lőrincz, tyaf, tyaf, tyaf!

Varnyú: Kár, kár, kár! (Mindég kárt keres.)

Tor varnyú: Tor, tor, tor! (Ez meg tort keres.)

Verebek: Maj' hônap végezünk!
Maj' hônap végezünk! (Ha csoportban vannak.)

(Szaján.)

49.

(*Humócska.* Egy'nek bekötik a szemét s kivezetik: humni, a többi elbúvik a szobában, jeladásra a humó bejön keresni s mondja:)

Kot', kot', Benedök!
Itthun vannak-ė ken'tök?

(A kit humott szemmel megfog, az lesz a humó.)

(Padé.)

50.

(*Csont ide.* Sorba állanak, váltakozva fiú leánynyal: párosan, egy, a bíró oda megy az első párhoz s kérdezi:)

Szeretöd-ė a párodat!

(Ha a válasz: „szeretöm", akkor meg kell neki csókolni, ha pedig: „nem" a felelet, akkor sorra megy párt kérni; a ki nem akarja oda-

Digitized by Google

adni a párját, annak a bíró a kezére üt befonyt kendővel. Igy kérdezi a bíró sorra őket s ha mindegygyik cserélt párt, akkor elkiáltja magát:)

Csont ide!

(Mire a leányok mennek a jobb oldalra s őket kérdezi a biró, hogy szeretik-e a párjukat.)

(Padé.)

51.

(Hoszszant fogódznak s szaladva kiabálják:)

Êmönt ördög a malomba,
Kitört a fél lába!
Csír csavarító!

(Mögrántik egy'mást, a mi'ik elesik, aszt csiripölik = csipködik.)

(Szaján.)

52.

(Két sor lánczba fogódzkodnak összze, az egygyik sorból a legerősebb átkiált a másik sorhoz:

Albêrt tuti!
(Feleletül kapja:) Pogány tuti!
(A ki legelőször szólt:) Tubi ide: János!

(A szólított neki szalad a láncznak, ha elszakajtja, akkor az elszakajtott részt magával viszi, ellenkezőleg ott marad: láncznak.)

(Szaján.)

53.

(Sorba ülnek. van egy' ördög mög egy' anygyal: az anygyal mindönkinek ád nevet, akkô gyün az:)

Ördög: Jó napot, kakas!
Anygyal: Jércze-ficze fogadás!
Mit keres?
Ördög: Mindön féle festéköt.
Anygyal: Tessék válaszszon!

(Akkô tanálgati: vagy arany kácsát mond, vagy arany körtét, oszt' addig mindég tanálgati: még ki nem tanáli.)

(Szaján.)

54.

(Sorba ülnek a bírót kivéve, a ki kérdezi:)

Kinek látok fehér fogát?
Bíró szödi 'álogát!

Digitized by Google

(„A kinek a bíró mögláti a fogát", az zálogot ad. Így folytatják mindaddig, míg mindenki zálogot nem ad, ezután kiváltják a zálogot, mi úgy történik, hogy mindenki megmondja a szeretőjének a nevét.)

(Padé.)

55.

(Karajba ülve hátra teszik a kezüket s csipködik a füvet:)

Csipödöm, csipödöm
Füvecskét!
Ási l'ukát, ási,
Èb: a ki nem ási!
Nemcsak papot öltem,
Dèjákot is öltem,
Harma' napra
Haza gyüttem
Sé bűribű'
Sé' csonytyábû
Sémmit sé' taná'tam!
Gin, gin borsó,
Hul la korsó!
Ki mit hozott a vásárbû:
Ide fityogassa!

(Felugranak.)

Nyis' ki, nyis' ki
Ládikádat!
Lássuk mi van
Benne!?

(A kinek van valami a kezében, az győztes = arany; a kinek nincs, az vesztes.)

(Szaján.)

56.

(*Papok táncza.* Legugulnak, kezükkel térdjüket átkapcsolva egymás után ugrálnak s dalolják:)

Pipő, pipő,
Pipőricske!
Magó, magó,
Magóricska!
Gór,
Gór!
Lakatom kûcscsa,
Bűr papucscsa;
Ez a papok táncza.

(Padé.)

57.

Kîcz—kôcz, kendörkôcz,
Az a papok táncza!
— — disznó, — malacz,
Az a fordulása.

(Szaján.)

58.

(A gyer'ökök összefogódzkonnak ketten, oszt' a lábukat összevetik, sörgenek, oszt' akkô monygyák:)

Csip—csip, csip—csip
Csip pogácsa!
Szél fúj piros
Pántlikámra!

(Torda)

59.

Haj, pöröm, pöröm
Pestike!
Szögedi mönyecske.

(Szaján.)

Digitized by Google

60.

(Kettő összefogódzik s tánczolva dalolja:)

Hej búra, búra,
Hete búra!
Hete búra,
Cse, cse, cse!

Két, kis várom forgassa,
Vesd be várom, vezsd be!

(Ezután egy hozzájuk csatlakozik s tovább játszák, még csak mind nem játsza; ekkor az utolsó sor helyett: „Vesd ki várom, vezsd ki!"-t mondanak s egygyenként kimennek; legutoljára marad a ki legutolsó volt bemenni.)

(Szaján.)

61.

(Kerekbe állanak s forogva dalolják:)

Haj, kerepesi, kerepesi,
Kerepesi czérna!
Fagygyús gyértya.
Lángot vetött a zsizsike,
Tánczba ugrott a kemöncze,
Búvocska!

(Legugolnak.)

(Szaján.)

62.

(Karikába fogódznak oszt' ugrándoznak oszt' danûjják:)

Édös bor, mézös bor,
Ki mindön nap fôr.
Barna legén' göndör haja
Kalapjára bodoronna!

Édös bor stb.

(Török-Becse.)

63.

(Kerekbe fogódznak s forogva dalolják:)

Hej, Mártony, siblikány,
Sibli—bibli—jány!
Uti beti jány!
Náta bél,
Ita bél,
Akkô Mártony

Fordûj ki!

(A szólított kifordul s így folytatják mindaddig: még mind kifelé nincs fordulva; ekkor az utolsó sor helyett: „Fordûj be!"-t mondanak s a szerént tesznek.)

(Morotva.)

Digitized by Google

64.

(Kerekbe állanak s forogva dalolják:)

Ondó, jondó — Mindön embör
Tüzes köles jondó — A tenyerit
Jô a fő'thön verje!

(A tenyerüket a földhöz verik.)

(Szaján.)

65.

(Az eleje megégygyez az előbb említettével:)

Hej, Adró, Andró! — Hej, a ki itt van
Küves, küves Andró! — Mind így mosdókogygyon!

(Mosdókonnak, oszt' mögén' csak aszt szórik: Hej Andró stb. az utolsó szó helyett ezután: „türülközzön"-t, azután: „tapsikôjon"-t, majd: „csipkolôgygyon"-t, majd meg: rángolôgygyon"-t s végre csókolkozzon"-t mondanak, s a szerént tesznek.)

(Török-Becse.)

66.

(Körbe állanak, egy a kör közepére megy, kit „piros almá"-nak hívnak, egy pedig, a „fehér alma" kint marad s körbe forogva dalolják:)

Piros alma telelőre, — Akkor szeresd: ha jelvöszöd,
Nė szeresd a lán't előre! — Ha magadénak töhetöd!

(Ekkora fehér alma megcsókolja a pirosat s a piros egygyet kihúz s ez lesz a piros alma, a ki piros alma volt fehér alma lesz, a ki pedig fehér alma volt a körbe megy.)

(Padé.)

67.

(Páratlan számúak játszák, körbe állanak, egy a középre megy s forogva dalolják:)

Egy' bolon' a közepibe'
A többi mög körülötte!
Hajnalba', hajnal előtt
Nyílik a rúzsafa házam előtt!

(A középső valakit átölel s vele forog, a többi is pár után lát, a kinek nem jut pár, az megy a középre.

(Padé.)

Digitized by Google

68.

(Körbe fogódznak, egy a kör közepére megy s forogva dalolják:)

Hej, kácsa, kácsa!
Özvegy kácsa!
Ninesen párja,
Elvesztötte;
Ki keresi:
Möktanájja!

(Ha fiú van bent, leányt húz el, fordul vele s dalolják:)

Egy barnának
Van mán párja!

(A leány bent marad a középen s újra kezdik.)

(Török-Becse.)

69.

(Az elejére nézve lásd a megelőző játék elejét:)

Egy' ágy hajma,
Két ágy dinynya,
Cserép a feneke.
Hív aszszon', hív aszszon',
Gyü'jön ki az aszszon'
Az adaji bôtba!

(A külső szalad oszt' ha elbiri fogni — t. i. a belsőt — akkor ű mén belül.)

(Török-Becse.)

70.

(Egy gyermek ruhájának a szélét a gyermekek körül állva kezükben tartják, egy pedig az így kerített kört kerüli, mi alatt dalolják:)

Hej, tinája, tinája!
Széna szakadékja,
Benne forog
Kis mönyecske,
Nyût, nyût fonalat,
Angyalává nyelezi,
A bögyivê bögyezi.
Bögyem, bögyem

Jó barátom,

(A kinek a kezét megfogja az vele kerüli a kört.)

Ölêj a kit szerecz'!

(Így folytatják, míg a kinek a ruháját tartották maga nem marad; ekkor csömbézésbe megy át a játék, vagyis a középen állónak bekötik a szemét s így kell a körülötte szaladgálók közül valakit elfognia. A kit elfog, ha tovább játszák, annak a ruháját fogják meg.)

(Padé.)

Digitized by Google

71.

(Körbe állanak, egy a közepére megy s forogva dalolják:)

Erdő mellett nem jó lakni,
Mer' sok fát köl' hasogatni
Tizénhárom ölet
Mög égy' felet,
Ölêjön mög a ki
Engöm szeret!

(Ha fiú van bent, leányt húz el tánczolni s megfordítva, ha leány van a kör közepén.)

E' szeretöm,
Mökcsókolom,
Már régön is
Eszt akarom
Domb ide, dombos!
Kalács ide, fontos!
Rétes ide, rongyos!
Dob' ki belűle, lilium!

(A ki bent volt: kijön s a kit tánczolni húzott el, marad bent.)

(Szöreg.)

72.

(A játék úgy kezdődik, mint a megelőző.)

Hej, vára, vára!
Egre vára!
Egre várát forgassák,
Két, kis pé'zé' forgassák.
Ves' ki vára,
Ves' ki!
Hej, tulipán', tulipán'!
De sok székfű, székvirág!
Tele kertöm zsálávâ,
A szerelöm lángjával.
Mikô rúzsám illatytya,
Akkô szívem bisztatytya.

(Egygyet tánczra húz el:)

Nyisd mög rúzsám
Kapudat!
Hagy kerülöm
Váradat!
Szita, szita, péntök,
Szerelöm csütörtök,
Zab szerda.

(Kis-Orosz.)

73.

(Összefogóczkonnak, egy' a közepire mén oszt' ê keszdik kijabálni:)

Termött megy',
Termött megy',
Hajlott ága
Kivirágzott.
Ez az áldott bor,
Ki mindön nap fôr,
Ha jiszô belüle:
A torkodra fôr!
Fősztem égy', fazék répát
Katona szeretőmnek,
Még a pinczébe jártam:
Addég êlopták tűlem.

Digitized by Google

A bor möginni való,
Nem szeretgetni való.

(Akkô a ki bent van, êhúz valakit oszt' sörögnek.)

Szép mönyecskét,
Szép mönyecskét
Szeretgetni való!

(Ha újra kezdik, akkor a kihúzott megy a középre.)

(Morotva.)

74.

(Összefogóczkonnak oszt' egy' bent forog, oszt' kijabálik:)

Hun jártá', jámbor?
Szõ'lõbe', jámbor.
Mit hosztá', jámbor?
Éneköd, jámbor.
Fûjjad, jámbor!
Nem fûhatom:
Nehéz a kótája
Lá'd a l'ányok
Szépen fûják:
Mikor a páros
Tánczot járják.

(Akkô elölel valakit oszt' ketten forognak benne.)

Járjad, járjad
Egy' katona,
Hagy vigagygyon
Ez az ûcza!
Ez az ûcza
Tiszta ûcza,
Márván' kûvê
Van kirakva,
Azon sétál
Egy' katona,
Talán bizon'
Atyámfija?
Hon nè vôna
Atyámfija?
Mikô édös
Apám fija.

(Más hangon:)

A mi kutyánk mögfijadzott
Kettõt a szalmába',
Egygyik gyömbér, másik szögfü,
Id' mög pálinkába'!

(Hangot változtatva:)

Hap' ide, dombos!
Kalács ide: fontos!
Rétes ide: rongyos!
Czo ki, vén bocskoros!

(A mi'ik régebben van bent, a' kimén.)

(Szaján.)

75.

(Körbe, fogódzanak — egy' a középre megy, — s dalolják:)

Kis kácsa fürdik
Fekete tóba',
Fijáhon készül
Len'gyel országba.
Hajlott a megy' fa,
Termött az ága,
Levelibe' kis mönyecske,
Ölêj a kit szerecz'!

(A középsõ valakit elhúz forogni.)

Eszt ölelöm,
Esz' csókolom,
Már régön is.
Eszt akarom;
Sájdilom,
Sájdilom!

Digitized by Google

Egy' pé'szt vetöttem
A hegedűbe,
Még sė' möhettem
Az elő táncba!
Téli czicza,
Téli macza,
Téli tal'igája,
Kóra szödi,
Fa tarisznya,
Hajcs' ki Boriskája!
Ki tavaji kecske!
Benne maratt fecske,
Szögedi mönyecske,
Ugorj ki belüle!

(Ha újra kezdik, akkor az marad bent, a ki későbben ment be.)

(Szaján.)

76.

(Egymástól pár lépésnyire szöget alkotva s befelé fordulva ül a földre három gyermek, a többi lánczba fogódzik öszsze; a láncz a jobb végén levő gyermek kezdése s az alant közlött dal mondása mellett megindul és pedig ugy, hogy az első gyermeket félkörben megkerüli, vagyis: a háta megett jön el s előtte halad el, azután a szög közepén levő gyermek háta megett halad tovább s a szög másik végén ülő gyermek előtt megy el, félig megkerüli s a háta megett a láncz két végén levő gyermek öszszefogódzik.)

Zibit-zabot
A lovának,
Botot-botot
A gazdának,
Gyöngyöt-gyönygyöt
Aszszonyának,
Gyöngy koszorút
A l'ányának.
Gyönygy koszorút
A l'ányának,
Hajlós pá'czát
A fijának!
Ég a gyėrtya,
Ha möggyûtyák,
Mikor a sor
Tánczot járják;
Járjad, járjad
Víg katona,
Hagy vígagygyon
Ez az ûcza!
Ez az ûcza:
De szép ûcza,
Márván' kűbű'
Van kirakva,
Azon sétál
Egy' katona,
Talán bizon'
Atyámfija?
Hon nė vôna
Atyámfija:
Mikô édös
Anyám fija?

(Tapsikolnak.)

Êre csörgezsd
Mög a lánczot!
Mind a czigány
A bográcsot.

(Majd ismét öszszefogódzanak s elölről kezdik.)

(Padé.)

77.

(*Hollėva.* Kerekbe állanak, Holléva a középre megy, forognak s kérdezik:)

Holléva!
Holléva!

Digitized by Google

Hová méty tė kis l'ány?
Hollėva!
Hollėva!

(Holléva kiszalad a körből, a többi utánna s a ki elfogja, az lesz a Holléva.)
(Szaján.)

78.

(Bátyám uram.) (Kút közelében kerekbe fogódzanak, „Bátyám uram" a középre megy, körüljárja a kört, a többi forog s kérdezi :)

Hová mén ken', bátyám uram?

(Bátyám uram :) Elmögyök a kútra! (Megy a kútra, a többi utánna, mikor odaérnek, úgy tesznek : mint hogy ha vizet mernének s mondják :)

Vizet merök a bikának,
Ustorom viszöm velem,
Lovam kötöm utánnam.

(Szaján.)

79.

(Karikába állanak, egy körülszaladgálja a kört, a másik kergeti s ha a befonyott kendővel reá bir ütni, kérdezi :)

Mi puffant?
(A kit kerget :) Sűrű szita.
(Kergető :) Ki verte lė?
(A kit kerget :) Kis macska.
Én nem szólok sėmmit sė'!

(Ekkor valakit kihúz a körből s ez lesz a kergető, a ki kergető volt, az szalad körül; a ki pedig körül szaladta a kört, körbe fogódzik.)
(Szaján.)

80.

(Körbe = kert — fogódzanak, egy bemegy a kertbe, ez a t o l v a j, egy pedig kívül van a körön = kerten, ez a g a z d a, kinek befonyt kendő van a kezében.)

G a z d a: Mit kereső' kis kertömbe'?
T o l v a j: Szőlőt önnék, ha vôna!
G a z d a: Lusta vôtá, nem ültetté'!
Ha jén bemék?!
T o l v a j: Én mög kimék.

(A gazda kergeti a tolvajt s ha reá bir ütni a kendővel, reáüt; a tolvaj párszor megkerüli a kört s valakit kiránt a körből s ez lesz a gazda, a ki pedig gazda volt, tolvaj lesz, a volt tolvaj körbe fogódzik.)
(Padé.)

Digitized by Google

Csúfolódók.

81.

Tyúk, tüdő,
Malacz máj,
Görge (görbe) ôrod
Êre vágd!

(Szaján.)

82.

Ittrom — fit'rom,
Fa palaszt,
Ha át ugrod,
Idd mög aszt!

(Morotva.)

83.

Állatokra:

(Bikára:)

Kést, kést,
A bikának,
Fôró vizet
A nyakának,
Bunkós botot
A hátára,
Tüzes lánczot
A lábára!
Ilus,
Peneczilus,
Tukk neki
Murmus!

(Padé.)

84.

(Kanira:)

Agyarára, kis kargyára,
Sűrű erdő zúgására,
A pacsirta szólására,
Tukk neki, huszárka!

(Morotva.)

85.

(Ugyanarra:)

Csatra, botra,
Csatornára!
Zöld erdőnek
Zúgására,
Vad galambnak
Szólására,
Tiszta búza
Kalászszára,
Szögén' embör
Szándékára,
Tiszta víznek,
Fojására,

Tukk neki, huszárka!

(Padé.)

Digitized by Google

86.

(Csak arra:)

Dúr a disznó — — l'ika,
Az árokba', Fúr!
Dúr! Fúr neki,
Nincsen neki Fúr!

(Szaján.)

87.

(Szinte arra:)

Kesej lábod igazgasd, igazgasd!
Rosz' kanokat hasigasd, hasogasd!
Ártányokat vígasztald, vígasztald!
Szívedet mög váltogasd, váltogasd!
Sörtédet mög bodorgasd, bodorgasd!
A habodat rágogasd, rágogasd!
Agyaradat csattoktasd, pattoktasd!
Trrrk neki! trrrrrk!

(Tisza-Szent-Miklós.)

88.

Népekre:

(Czigányra:)

Czigány dúré, Czigány — — — szél fû,
Vas kandúré! Gyug' be fijam hátû,

Nė dudá'jon ráczû!

(Torda.)

89.

(Magyarra:)

Árpa kinyér,
Zab haluska'
Szalagy' magyar,
Gyûn a muszka!

(Szaján.)

90.

(Oláhra:)

Oláh háta,
Fáj a háta,
Törjön ki a
Lába!

(Torda.)

Digitized by Google

91.

Rácz, rácz,
Kovėdács!
Minek ötté'
Szalonnát?
Azé' döglött
Mög apád!

(Szőreg.)

92.

(Ráczra:)

Rácz, rácz,
Kovėdácz!
Neköd tojok
Kis bicskát,
A'val ögyé szalonnát!
Dögöjjön mög az apád!

(Padé.)

93.

(Ugyanarra:)

Rácz, rácz pokolba
Magyar, magyar templomba!

(Józova.)

94.

(Zsidóra:)

Mén a zsidó
Döbröczönbe,
Hempörög a
Lepedőbe'!

(Szaján.)

95.

A zsidónak nincs Krisztussa,
Nincs is annak möny'be jussa;
Van neki egy', rosz' papucscsa,
Az néki a möny'be jussa!

(Török-Becse.)

96.

(Halászra, mikor emelő hálót visz:)

Éb emeli,
Kutya viszi!

(Morotva.)

97.

Keresztelő nevekre:

András,
Kukoricza mártás!

Ágó, Ágó,
Macska rágó,

Kilencz békát
Öszszerágó!

Imre, Imre,
Fa bötű!

Digitized by Google

Jóska, Jóska, kukóska!
Tojjá' mán a katlanba!
Hatvan tojás alatta,
Mint kiszáratt alula,
Csak égy' maratt alatta!

Két krajczáros kis bögre
Fekügy' mellém Örzsike!

(Szaján.)

98.

Gyula, Gyula,
Zö'd — — — !
Foghajmává
Be van gyugva!

Károj, Károj,
Káromkodik!

Mátyás,
Mártás!

Jóska, Jóska,
Poloska!
Fábû csiná't
Muzsika!

Misa, Misa,
Bi's alma!
Faragott képü
Kis macska!

(Török-Becse.)

99.

(Mikor távozóban vannak:)

Agygyon Isten jó écczakát!
Haza hosztuk a tajicskát;
Nem töttünk benne sémmi kárt:
Összetörtük az ôdalát!

(Szaján.)

100.

Esteli málé,
Kö'csön kinyér,
Tetü, balha
Bûjon beléd!

(Morotva.)

Digitized by Google

Szokások.

1.

Kóringáló.

(Kóringálásnak mondják a kántálással majd nem mindenben megegygyező szokást. Eltér a kántálástól anynyiban, a menynyiben az ének a betlehemezőbe tartozik; megegygyez vele, a menynyiben a kántálás évadjában járnak házról-házra a gyermekek s a vers is kántáló szerű. A „*Csorda pásztorok*“ énekkel kezdik, ezután a következő verset mondják:)

Agygyák ki kigyelmetök:
A mit néköm szántak,
Mer' nem á'lok soká',
Mer' mögfázik lábom!
Lássa mijjen a nadrágom:
Nem fekete bársony,
Budából készítött
Hetvenhetös vászon'!“

(Török-Becse.)

2.

Betlehemező.

(Öten vannak: két angyal, az egygyik fején piros, a másik fején pedig zöld csákó van, fehérbe öltözve, oldalukon fa kard; három juhász ingben, gatyában és subában. A juhászok kint maradnak a konyhában s lefekszenek; az angyalok beviszik a betlehemet a szobába s éneklik:)

Angyalok:

Mönyből az angyal
Légyütt hozzátok
Pásztorok, pásztorok,
Kik Bötlehembe
Sijetve mönynyünk,
Lássátok, lássátok!
Az Isten Fija
Ki ma születött
Jászolba, jászolba,
A' lészön néktök
Üdvözítőtök
Valóba', valóba'.

(Hangosan mondják:) Glórija, glórija!

Digitized by Google

Öreg juhász:

Ha'lod pajtás, gomoja!

Angyalok:

Glórija in ekszelzűjó!

Második juhász:

Ha'lod pajtás, baktér türköl a toromba!

Angyalok:

Glórija in ekszelzűó!

Harmadik juhász:

Ha'lod pajtás, angyal szólás!

Angyalok: (éneklik:)

Pásztorok, pásztorok
Kejjetök föl!
Örömet, örömet
Mondok néktök
Mert születött
Az Messijás,
Kit megjövendölt
Az Irás.

Öreg juhász: (föl kel s énekli:)

Szaporán, szaporán kejjetök föl bujtárok!
Az angyal, az angyal asz'on'ta, hallottátok:
Üdvözítőt im' maj' láttok,
Vélem égygyütt imádgyátok! (Fölkel a)

Második juhász (s énekli:)

A' sém tugygya gazdánk:
Mő're mönynyünk?!
Azér' csak sürgesse,
Hogy sijessünk.
Angyal szavát
Úgy értötte:
Született kis Jézus
Bötlehömbe'.

Harmadik juhász (énekli:)

Ime, amott látok fényösségöt,
Bizonyos angyali jelönségöt!

Öreg juhász:

Erigy Bandi, nészd mög, ott vagyon-é?
Bízvást oda möhetünk-é?!

Digitized by Google

(odá mén a betlehem elé, letérdepel, benéz s mondja:)

Első juhász:

Ott vagyon bizonnyal, már mögnésztem,
Hogy oda értem, betekíntöttem.
Jaj ott fekszik a jászolba',
Be vagyon takarva posztócskába.

Mindnyájan: (éneklik:)

Hej víg juhászok, csordások,
Sörkendöznek a fórások!
De gyönyörű ez az é'jel
Bár csak tekíncsetök szé'jel!
Nézzetök Bötlehöm felé,
Micsoda nagy fényösség lött?
Egy',szép csillag a mint szá'lott,
A pajta fölött mög á'lott.

Égy' csillag támatt Jákobbul,
Föl is sörkentem álmombul;
Mer' álmomba' láttam tüzet,
Mely jelentött, anyám, szüzet.
De régön is fúj mán szele,
Esz téhát annak a jele:
Hol születött a Messijás,
Kit mögjövendölt az Írás.

Öreg juhász:

Ó te álmos Rebike,
Mit szunnyacz a patkán?
Jobb vôna, ha afarod'
Riszálnád a rokkán!

Az anyád is ott halt mög
A száraz patkácskán;
Kiridom — karidom,
Nagyot ütök a farodon!

(A három juhász tánczol, az angyalok éneklik:)

Fújad Istók a dudát,
Te mög Pétri furuját,
Húz' r'á Makszus égy' nótát,
Pöngezsd hegedűd húrját!

A ki nevet bennünket,
Szívből imágygyuk űtet.
Dicsértessék a Jézus!

(Mikor kifelé mennek, a következőt éneklik:)

Elindulának
És el is jutának,

Szűz Márijának
Jó napot mondának!

(Török-Becse.)

3.

Három király játék.

(„Fehérbe öltözve, válukon keresztbe kötött szíjjal, oldalukon karddal járnak házról-házra a királyok, hároman. Fejükön csákó van, és pedig a „szerecsöny"-é feketés szinü, a „napkeleti"-jé sárgás, a „napnyugoti"-jé pirosas. A „napnyugoti" kezében van a csillag. Ahova bemennek, éneklik:)

Három kirájok napját,
Országunk égy' istápját

Dícsérjük énekökkê,
Vígadozó stb.

Digitized by Google

(Az ének végeztével a konyhából a szobába nyit s a következőket mondja a)

Szerecsön' kiráj:

Dícsértessék a Jézus Krisztus! Én vagyok az első: szerecsön' kiráj, én gyöttem szerecsön' országbû, én hosztam a kis Jézuskának lekszöbb ajándékát: aran't, tömjén't és mirhát, éty, kis, göndör bárán'kát!

(Ezután belép s a következőt szavalja a:)

Napkeleti kiráj:

Dícsértessék a Jézus Krisztus! Én vagyok a második: napkeleti kiráj, én gyöttem napkeleti országbû, én hosztam a kis Jézuskának lekszöbb ajándékát: aran't, tömjén't, mirhát, kirájok ajándékát. (Bejön a:)

Napnyugot'i kiráj:

Dícsértessék a Jézus Krisztus! Én vagyok a harmadik: napnyugot'i kiráj, én gyüttem napnyugot'i országbû, én hosztam a kis Jézuskának lekszöbb ajándékát: aran't, tömjén't, mirhát, (kinyujtja a csillagot) szentöjjük mög Jézuskát! (Kifelé indulnak s éneklik:)

Elindulának és el-bejutának stb.

(Török-Becse.)

4.

Kosár küldő.

(Fonyóban megszólal az egygyik:)

Kosarat kű'dök!

(Kérdezi a másik:) Mit kű'cz benne?

(A fölszólaló:) Égy' pár, piros almát,
Mögént Hulló Pistát.

(Vagy:)

Ègy' pár, piros körtét,
Mög Bújdosó Illést!

(Ezután a kit kosárba küldtek, az kezdi el s igy folytatják végig.)

(Szaján.)

Digitized by Google

5.

Kísérő adó.

(Tollfosztóban elkezdi az egygyik:)

Sütét erdő,
Csillagos mező,
Kis kirájné,
Kapitá'né!
Kit ád néköm:
Kivê haza mönynyek?

(A szomszédja feleli:)

Kormányos Pétört.

(Ha nem kedvére való:)

Fogom az ölembe,
Viszöm a kertömbe,
Ott vagyon egy', bukorcsalán',
Vetöm be!

(Ha kedvére való:)

Fogom a szoknyámba,
Viszöm a szobámba,
Léülök vele a díván'ra.

(Ezután a szomszédja kezdi el s így folytatják végig.)

(Jázova.)

Digitized by Google

Babonás hiedelmek, babonák és reá-imádkozók.

1.

A Lucza széke és a boszorkányok.

Mikô a Tapasztó gyer'ökök ê kesz'tek Lucza napján ész székõt csiná'ni, oszt' beü'tek a kuczkóba, oszt' mindön nap csiná'tak é' kicsikét; osztán Karácson' napjára mökcsiná'ták. Oszt' mikô el akarták vinni a templomba, oszt' a fejükhön vák-tak nagy, kátrányos fazékat a boszorkányok, oszt' úgy töttek, hogy: Tilli li! Tilli li! oszt' mégis êvitték a templomba, jó hoszszú vôt, ráü'ttek, oszt' mög akarták nézni, hogy kicsodák vôtak azok a boszorkányok, a kik a fejükhön vákták a fazékat? Lëültek, oszt' nészték, mindég oda nésztek az ajtóra, oszt' mökfok-ták üket a boszorkányok széköstü', oszt' kivákták az ajtóba, oszt' ezök csak nészték üket, oszt' fé're tötték a boszorkányok a fejüket oszt' úgy möntek be: akkora szarvuk vôt.

(Szaján.)

2.

A boszorkány ló képében.

Mikô öreg apám legén' vôt, kimönt a lovakkâ legêtetni ojan szép hôd világon, este égy' kicsit léfeküttt, oszt' elalutt, oszt' 4 lo-vuk vôt, oszt' az ü lovuk êmönt oszt' oda mönt elébe 4 ló, oszt' möntek elõtte jó sebössen, oszt' ü mög mönt utá'nuk mindö-nütt; mán a'kor kiértek âra az uraság Ludassa felé, oszt' akkô szôt a lovaknak, hogy: Ájjatok mög mán! Oszt' akkô êhujjántották ma-gukat azok a lovak: Ha, ha, ha! de mökcsaltalak! De nem csaltatok tík engömet, mê jobban mökcsaltalak téktöket! Oszt' azok a lovak: boszorkányok vôtak.

(Szaján.)

Digitized by Google

3.

Az ördöngős kenyője.

Vôt a világon égy' ördöngős, öreg aszszony, annak vôt égy' mönye, oszt' este az öreg aszszony mö'kenyeködött a kuti'bû: vôt neki ojan kenyője; oszt' mikô êmönt a zöreg aszszony, a mönye is oda mönt, oszt' mökkenyeködött belüle, oszt' ê muszáj vôt neki mönni oda a napáhon. Mikô oda mönt, asz'on'ta: T'ís itt vagy, fijam? Akkô asz'onygya: Itt ám, édös anyám! Asz'onygya: Ne, ez a veszszső, eregy' haza, oszt' a zurad ottfekszik a szalma tartóba', vág' r'á, oszt' égy', nagy ha'lé êváltóczik!

Mikô haza mönt a mönyecske, vôt égy', fehér kutyájuk, osz' r'ávágott a kutyára oszt' a kutya égy', nagy ha'lé váltóczott; oszt' êvitte a mönyecske oda viszsza: a hun vôtak. Mögfőszték, oszt' mikô mögötték, a csonytyajit mind öszszeszötték, oszt' od'atta a mönyinek, hogy vigye haza, oszt' tögye oda, a hun vôt oszt' öncselé!

Mikô haza mönt, lèöntötte oda, a hun feküt a kutya, osz'tán mögén' csak kutyájé vált Az á'la csonytyát mög nem vitte el, oszt' nem vôt álla a kutyának, oszt' a zöreg aszszon' röggê tutta mög, hogy a kutyát ötték mög.

(Morotva.)

4.

A bűbájos és a leány.

Êgy', búvájos aszszonnak vôt égy' húga: l'ány vôt, oszt' az a l'ány bemönt a hodájbû a falura a né'nyihön, oszt' fő'kereste a búvájosnak a kenyőjit, oszt êvitte tűlle. Az aszszon' nem vôt otthun, mikô haza gyütt, kereste a kenyőjit este felé, oszt' nem taná'ta mög; akkô ráű'tt a piszka fára, kimönt âra a hodáj felé utánna, oszt' a l'án't mán anynyira utôérte, hogy nem vôt hozzá égy', fél düllőre, akkô utánna eresztötte a nyilat, oszt' nem érte el a l'án't, oszt' oda mönt, oszt' az egész hodájt körű' húszta koromma, oszt' asz'on'ta: Mögá'j, mê még úgy is mögrontalak tégöd!

Még csak ê nem mönt, addig nem birtak kimönni a házbû.

(Morotva.)

5.

Pistyom.

Az öreg Matáné kimönt a kútra az este, oszt' oda mönt hozzá a Pistyom, oszt' asz'on'ta az aszszon': Mindön lélök dícsérje az urat! Oszt' akkô bemönt az aszszon', nem szôt sèmmit sè', három

Digitized by Google

napig bű'tölt érte. Mikô betelt a három nap, kimönt az ágyra, a színe alá fekünni, oszt' oda mönt hozzá oszt' tiszta kík láng gyütt ki a szájábû; asz'on'ta: Értem többet né bű'töj', mer' most nagyob' kárba vesztem!

(Szaján.)

6.

Bénga.

Mikô édös apám éccző' oda vôt mulatni, gyütt égy' pajta mellett, mikô oda ért a pajtához, akkô a Bénga dörgölődzött hozzá, oszt' ahhon nem lõhet hozzá szólni, mê, ha hozzá szólnak, asz'onygyák, êveszti az életit. (Hát milyen az a bénga?) Ojan fejetlen szamár.

(Szaján.)

7.

Milyen a Bénga?

Az öreg Palatinus asz'on'ta, hogy fejetlen szamár, aszt is ha'-lottam, hogy fejetlen ló. Ojan haza járó lélök lösz az, asz'onygyák, hogy kincsöt őriz.

(Szaján.)

8.

A Bénga furujál.

Öreg apám mög öreg anyám éccző' möntek a temetőn végig a disznó torba, oszt' ott furujá't égy' mesgyén a Bénga; asz'onta öreg apám: Hogy ha a Jézus segít, hát mögnézöm! R'ávetötte a körösztöt a nagy késre, mikô oda mönt hozzá, éccörre êtünt elüle; akkô gyüttek a Viskijék fő'gyükön, mögén' mögtaná'-ták mán.

(Szaján.)

9.

A Bénga pipál.

Az öreg Gál Jánoshon a Bénga 15 esztendejig is êjárt. Röndössen a pajtábul gyütt ki, esténkint körű' járta a házat. Későbbet mán nem is féltek tűle. (Milyen az a Bénga?) Én nem láttam, hanem fejetlen embörnek hírösztölték. Az öreg Gál mög is kínálta dohánynyal, tüzet is adott néki, de azér' a Bénga égy', szót sé' szólt.

(Szaján.)

Digitized by Google

10.

A tüzes kerék.

Égy' embör kimönt puskázni karácsony écczakáján, oszt' oda szalatt égy' nyúl hozzá écczaka, oszt' möglűtte a nyulat oszt' kiugrott a lesbű', hogy maj' fő'vöszi; akkô êszalatt onnat a nyúl. Akkô mögén' beleült a lesbe, mögén' oda szalatt hozzá égy' nyúl, r'álűtt, oszt' a nyúl êszalatt. Mikô oda mönt a harmadik, asztat agyonlűtte, oszt' szalma csóvájé vált; mikô gyütt haza felé, bele tötte a tarisznyába a szalmát, oszt' mönt az úton: előtte mög gyütt r'á söm köszt a tüzes kerék, oszt' ű mög êkerű't a másik, két czimborájához. Akkô beszé'tek égy'máshon, hogy mit látott égygyik is, másik is; mire haza értek, mind a hárman möghaltak.

Az a tüzes kerék a zincsellért átkoszta mindég: mê nem jô mérte a fő'det.

(Tisza-Hegyes.)

11.

A haza járó lélek adóssága.

Vôt égy' haza járó lélök, mikô haza mönt, a kar'székbe fúrt él l'ikat, oszt' abba beleűlt, oszt' sivított, osz'tán êvitték a papot oda, a' mö'kérdöszte, hogy m'é' jár haza? asz'on'ta, hogy êlopott a szomszédbû é' zsák tojást; agygyák mög a zsák tojást, akkor oszt' majd nem jár haza többet! Mögatták a szász tojást, a'kor oszt' még égy' é'czaka mönt haza; a'kor mögén' mö'kérdöszte a pap, hogy: Hát mijé' gyüsz' haza? ha mán mögatták a zsák tojást! Azé' járok haza, mer' még 3—mâ tartozok, 3 tojássâ! Mögatták, osz'tán nem mönt haza többet!

(Tisza-Hegyes.)

12.

A haza járó lélek eszik.

Haza járó vôt a' jis, osz'tán haza mönt, osz'tán a kemincze mellé űlt, a kezibe vötte a nagy kést, szegött kinyeret, osz'tán övött, oszt' a fija mindég söprűvê kergette ki a házbû. Osz'tán mindég úgy mönt ki: szegött égy' darab kinyeret, oszt' êvitte a sírba, oszt' a nagy kés nyele mindég vérös vôt.

(Tisza-Hegyes.)

Digitized by Google

13.

A sír földjéről.

Egy' embör fogadott, hoty hát átmén a temetőn, osz'tán mikô mönt át: és sírnak a tetejirű' é' tarisznya fő'det szödött, oszt'án mikô mönt viszsza felé, egy' mélák kutya a nyakába kapaszkodott, oszt' akkor hátra hajított egy' marok fődet, a mélák kutya viszszamönt, oszt' fő'szötte a szájába. Az embör mögén' êmönt éd darabon, akkor a mélák kutya mögén' a nyakába kapaszkodott, a'kor mögén' hátra hajított egy' marokká, a mélák kutya mög viszsza mönt oszt' fő'szötte. Mögén' mönt az embör éd darabon, a kutya mögén' a nyakába kapaszkodott, oszt' ott vôt egy' víz, oszt' belehajîtotta a tarisznyát, a kutya bele mönt oszt' többet nem látta, oszt' êvösztötte a fogadását.

(Szaján.)

14.

Pápa imádságról.

Vôt a világon egy', jó módú embör, vôt annak jó, két lova, osz'tán mindég olvasott ű a pápa imá'ságbû: hogy a lovát ê nė lopják. Egy' este nem olvasott belűle, êmönt a szomszédba, mikô haza mönt, ê vôt fáradva, nem imátkozott, asz'on'ta: nem imátkozik, az egy' é'czaka nem lopik ê! Lefeküttt, elalutt, hajnalba', mikô fő'kelt, ki akart mönni a lónak önni anni, látta, hogy az ajtó ki van nyîva; akkor csak szalatt viszsza a házba, minygyá' olvasott a pápa imácságbû oszt' êmönt a csöndérökė'. Akkor az az olvasás ojan vôt, hogy ha elolvasik: akkor a hun viszik a lovat, mög muszáj neki ál'ni; oszt' éppen mire elolvasta a pápa imá'ságot, akkorra a szajányi határbû akart kiérni az az embör, a ki lopta a lovat. Nagy árok termött akkô előttük, a tolvajok előtt, oszt' az égygyik a hogy vezette a lovat előre, kiért a szajányi határbû a mukrinyi határba, a másik mög itt maratt a szajányi határba'. Mikô a nagy árok mögtermött előttük, a másik átnyûtott é' szál dészkát, de êpattant az a szál dészka is, êtört dérékon, oszt' oda értek ép' a csöndérök, mögfokták, fölakasztották, osz'tán mikô möghalt: 4 felé vákták, Szajá'nak a 4 sarkára tötték, onnan is lėágyúszták.

(Tisza-Hegyes.)

15.

A gazdag ember és a halál.

Vôt a világon égy', gazdag embör, êmönt hozzá a halál, hogy no mos' mök köl' halni! Asz'on'ta a gazda embör: Agygyá' még 10

Digitized by Google

esztendőt, hogy éjjek! Adott a halál neki 10 esztendőt, azután êmönt. A gazdag embör élt éd darabég, asz'tán mögén' êmönt a a halál, mikô a 10 esztendő êgyütt: No, embör, mök köl' halni! Könyörög az embör mögén', hogy még 10 esztendőt agygyon néki! Adott néki még 10 esztendőt; asz'tán elmén a halál: No, gyere embör, mök köl' halni! Könyörög az embör: hogy még csak 10 esztendőt agygyon néki! Aszt is mögatta; jô mönt a sorja a gazdag embörnek, hamar êgyütt a 10 esztendő; mikô êgyütt a 10 esztendő, mögént csak êmönt a halál: No, embör, mök köl' halni! Könyörög mögint az embör, de a halál nem enged; asz'ongya hát az embör: No, várjá' halál, maj' êvégzöm a dôgomat! Kimönt osz'tán az embör égy' lúdnak a szárnyábû kiszakajtotta a legvastagab' tallat, oszt' êvákta égy' furmára, oszt' égy', kis l'ukat hagyott rajta, azután bemén, asz'ongya: Ugyan halál, mijen löhecz' tė, mikô lekkiseb' vagy? Akkô a halál ojan kicsike lött, mint égy' hangya, belebûtt a tallba; a gazda embör csiná't êty, kis, fa gyugót, asztat erőssen belegyukta a tallba, akkô elvitte a pintérhön, beöntette ólommâ, oszt' akkô csiná'tatott r'á égy' hordót 4 abrincsra, oszt' mög égy' másikat 4 abrincsra, oszt' mög égygyet, oszt' mind rakatta addig a hordókat, még 12 nem lött égymásba rakatva. Elvitte lė, a Tiszára, eleresztötte a vízön, úszott a hordó égy' esztendejig, asz'tán kifokta ė' szögén' embör, nagyon nehéz vôt a hordó, nem merte bántani, de a halál nagyon könyörgött, hoty csak boncsá', boncsá', nagy ajándékot adok: sok kincsöt! Asz'tán bonti a szögén' embör, mikô szétver égy' hordót, ott van a másik, mögén' nem akari bontani, de a halál asz'onygya: Boncsá', boncsá', nagy ajándékot adok: sok kincsöt! Asz'tán az embör szétverte a hordókat, taná't éty kis tallat, a tallat kifejtötte, hát a halál nem akarta, hogy az embör mögijegygyön, embörnek váltôczott, oszt' az embörnek mögatta az életit.

Asz'tán mén a halál a gazdag embörhön, az útba' számoli, hogy miféle kéméletlen fájdalmakat ereszt az embörre: fokfájást, görcsöt, öszszezsugorodást, köszvén' öszszerántást, guta ütést, haj elmönést, nyílamlást, asz'tán oda mén a halál a gazda' embörhön, gazda' embör sétál a gangon: No, embör, gyűj', mök köl' halni! Az embör asz'on'ta: Ugyan halál, mijen löhecz', mikô lekcsúnyáb' vagy?! A halál ojan csúnyának váltôczott: a gazdag embör minygyá' hanyitt vágódott, mök halt. A halál nagyon mökharagudott magára, hogy nem birta rajta a mérgit tő'teni.

(Szaján.)

Babonák.

16.

Újságon vetni nem jó, mert akkor virágzik, de nem magzik a mit vetettünk.

Digitized by Google

17.

Mikô szen' Györ' nap előtt legêső' zörög a zég, akkô gurûnak az embörök: ho' né fájjon a hátuk.

18.

Szen' Györ' nap előtt kakuk füvet szönnek, a'vâ főzik ki aszt a fazékat, a kibe a tejet szűrik: hogy töb' vaja lögyön.

19.

Szen' György écczakaján azok a bűbájos aszszonyok húzik a lepedőt a gyöpön, oszt' kijabálik:

A ki hûzi: annak lösz,
Ki nem hûzi: annak nem lösz!

Mikô haza mén, kicsavari aszt' a harmatot a lepedőbű', akkô közé dű't még egy', kis vizet a közé: a kit kicsavar, akkô mögitati a tehenivê, végig veri az abroszszâ a tehenet, akkô asz'onygya: Anynyi vajat agygyá' mindön hétön, a mönynyi vizet mögittá'!

(Szaján.)

20.

Szent Györgykor hajnalban, nap fölkölte előtt, fűzfa ágat törnek le s azon keresztül nézik a csordát, mert azt tartják, hogy minden boszorkány ekkor meztelen jár a csorda körül.

(Szőreg.)

21.

Lucza napján êkeszdenek ustort fon'ni (a leányok) oszt' abba az ustorba mindön nap fonnak egy' kicsit. osz'tán karácson' bű'tyin végzik be, oszt' êviszik karácsony é'czakáján a templomba, oszt' a mijiket (legényt) akari, mögcsapi, oszt' annak a legé'nek ê kő' vönni (t. i. azt a leányt.)

22.

Mikor tavaszszal két veréb veszekedik, üsd le az egygyiket, égesd meg, porából végy magadhoz s mikor a fazekakat égetik, hints belőle oda, közibe, mind tánczol a fazék.

23.

Augusztusban, akkor szedd a tányériczát: mikor a nap az oroszlány jegye alatt van s nem félhetsz az írígyektől.

Digitized by Google

24.

Augusztus hóban mikor a nap az oroszlány jegye alatt van, szedj tányériczát, tedd a templom ajtóba, akkor azok az aszszonyok, a kik az urukut nem szeretik, nem birnak kijönni.

25.

Ha oda mén a boszorkán' az embört mögnyomni, ha ê biri ôdni (az ember) a gatya madzagját, oszt' lê biri kötni a (z ajtó) kilincsöt: akkô nem bir kimönni a boszorkán'.

26.

Mikô fekszik az embör oszt' oda mén a boszorkán', oszt' mög akari nyomni, oszt' ha akkô ê biri kapni viszszakézbű': a'kor êvadul.

(Szaján.)

27.

A kinek a torka fáj: 3-szor mondja:

Föld anyám torkom fáj,
Néköd panaszolom!

S mindannyiszor ölelje meg a kemenczét.

(Szöreg.)

28.

Ha beteg a kis gyer'ök, a háznak a négy sarkárû kaparjon meszet körösz'be (t. i. valaki) osz'tán tögye asztat a fürdőjibe (értsd: a kis gyermekébe), akkô mossa mög, akkô jobban lösz a (kis gyermek.)

29.

Vagy pedig vögyön a ház négy sarkárû nádat, tögye a feje alá (a kis gyermeknek) akkô jobban lösz (a kis gyermek.)

30.

Ha azt akarod, hogy a vendéged aludjon, a kés nyelére ezt ird: A. Y. K. P. H., vagy pedig ezt: N. S. H. F. G. és vesd a kést az asztal alá, akkor nem mulat, hanem alszik mindaddig: még csak a kés nyeléről le nem vakarod az írást.

31.

Ha azt akarod, hogy valaki ne alhasson, a fecskének a szemét tedd a feje alá az ágyba s nem alhatik.

Digitized by Google

32.

Vedd ki a fecskének a nyelvét, tedd a nyelved alá, a kit megcsókolsz: meg fog szeretni.

33.

A möl' lán't nem húznak tánczolni, ha tanál valahun bűregeret, három felé szakíti, a csontyábû tösz a pruszlikjába, belevari, akkô jobban tánczoltatik.

34.

A nyúl szívit tedd az alvó feje alá: minden titkot kibeszél.

35.

A ki aszt akari: hogy mán gyer'öke nélögyön, a' vögyön rucza füvet, akkô csapja alá a rucza füvet, akkô nem lösz több gyer'öke.

36.

Ha a kutya gödröt ás, halott lesz a háznál.

37.

A kire a macska mosdása közben legelőször reánéz: kikap.

38.

Ha a jószágba' férög van, hát csak szótalan, há't vízzê veszejtheti ki. Vögye föl aszt a vizet oszt' viszássan öncse r'á! (Szótalan há't viz = éjjel a szobában hált víz. A ki eszt teszi annak azon a napon cselekedete előtt nem szabad szólania = szótalan.)

39.

A kinek a kotlója roszszul ül, lopjon valahunnan ócska szeget, tegye a tyúk fészkébe: akkor oda szegezi vele a tyúkot.

40.

A ki aszt akarja, hogy szép kaporja legyen: korán reggel menjen ki szótalanúl a kertbe, markoljon fel földet, szórja el s szórása közben ezt mondja: kaport vetek! akkor szép kaporja lesz.

41.

Mikô el akarnak valami nél lábú jószágot a vásárra vinni elanni, akkô van ojan, a ki úgy csináli, hogy viszsza kézbű' port vág utánna.

Digitized by Google

42.

Másik pedig oda tőszi a kapuba a vájút, akkô veri a jószágnak a farát a sütő lapáttâ, hogy êkejjön.

43.

Hoty ha aszt akarik, hogy üszőt ejjön a tehén, mikô elsőb' csapik ki (a legelőre), akkô vágjanak r'á mikô a kis kapuba' mén háromszô veszszővê, akkô üszőt ellik.

44.

Mikô bű'tbe' já'czanak (a leányok) oszt' a möjik legén't legjobban szereti, annak a hajábû szakajt, oszt' haza viszi, lèási az ablakja alá, oszt' annak a legé'nek ê kő' vönni aszt a l'án't.

45.

Mikô a l'ány elalszik, vágjon a legény èd darabot a hajfonyójábû, tögye a kocsi keréknek az agyába, akkô még az ê nem vesz, addég nem bír magávâ a l'ány (t. i. annyira a legény után van.)

46.

Mikô tyúkot ültetnek, mikô az aszszony lèül nézni a ki' csirkét: hogy kel-è mán ? oszt' lègugul, akkô nè csapja alá a szoknyáját, mê befullad a ki' csírke.

(Szaján.)

47.

Ha a tyúk kukuríkul, le kell vágni: mert veszedelem éri a házat s így saját veszedelmét kukurikulta ki.

48.

Ha a tyúk kicsit tojik, hogy veszedelem ne érje a házat, a tojást a ház tetején keresztül a szomszédba dobják.

49.

Vendég lesz, ha a kakas a konyhában kukuríkul.

50.

Ha a macska magosan kapar: eső lesz, és pedig olyan nagy sár lesz, a milyen magosan kapar.

Digitized by Google

51.

Nagy szombaton azért kolompolnak, hogy kígyók, békák ne legyenek a házban, ezért mondják:

Kígyók, békák szaladjatok,
Mögszólaltak a harangok!

52.

Ha álmában fojik az embernek az orra, másnap bort iszik.

Reáimádkozók.

53.

Ha a lóban féreg van

(ezt kell reá olvasni:)

Csiri-biri kan veréb,
Hátû van a farka.
Sár, kocsi kerék, kisafa
Elmarathacz' ettû',
Gajdacsinak négy kutyája
Jô lakhattok ebbû'!

(Szőreg.)

54.

Féreg irtó.

(Ha az állatban féreg van: az ember a jobb kezét reá teszi s ezt mondja:)

Az én jószágomba' tíz kukacz vôt, égy' êfogyott, maratt kilencz; az én jószágomba' kilencz kukacz vôt, égy' êfogyott, maratt nyôcz; az én jószágomba' nyôcz kukacz vôt, égy' êfogyott, maratt hét; az én jószágomba' hét kukacz vôt, égy' êfogyott, maratt hat; az én jószágomba' hat kukacz vôt, égy' êfogyott, maratt öt; az én jószágomba' öt kukacz vôt, égy' êfogyott, maratt négy; az én jószágomba négy kukacz vôt, égy' êfogyott, maratt három; az én jószágomba' három kukacz vôt, égy' êfogyott, maratt kettő; az én jószágomba' két kukacz vôt, égy' êfogyott, maratt égy'; az én jószágomba' égy' kukacz vôt, égy' êfogyott, maratt égy' csöp' sé'.

(Eszt így háromszô köl' êmondani, akkô kimén a jószágbû a férög.)

(Szaján.)

55.

Fájásra való.

(Ha valakinek valamije fáj, az Úr angyalát és a következő reáimádkozót egymás után 9-szer kell elmondani:)

Mikor Krisztus Urunk Pétörrê a fő'dön járt, bemöntek a városba, onnan mög bemöntek égy' házba; taná'tak jámbor gazdát, haragos gazd'aszszon't. Kért tűlle vacsorát; adott nekik kű kinye-

Digitized by Google

ret, fa kést, főzött nekik sajtalan kását. Azután mög kért tűlük szá'lást; vetött nekik gyékény ágyat, kű párnát. Jézusnak a kű párnán nem vôt maradása, az tė testödbe' ennek a nagy fájdalomnak úgy nė lögyön maradása!

(Török-Becse.)

56.

Szömverésrül való.

(Jobb kezének neveletlen ujjával keresztet vet magára s a kisded fejére s kisded fején tartva jobbját mondja:)

Elindult a boldogságos szűz anyánk, Márijánk, a rėluzsálėmi, szencséğös, szen' misére, vitte a szép Jézust a karján, elötaná'ta 3, zsidó l'án' asz'onygya a zsidó lány: De szép a szép Jézus, mint a szép, fényös nap! Asz'onygya a másik: De szép a szép Jézus, mint a szép, fényös, hôd világ! Asz'onygya a harmadik: De szép a szép Jézus, mint a szép, fényös csillag! Végre hal'gatta a boldokságos szűz anyánk a rėluzsálėmi, szent misét, szörnyen mögbágyódott a karján a szép Jézus; elvitte haza, mökfürösztötte a Jordán vizibe', r'áöntötte a piros márván' kűre. Tė néköd is: János, úgy nė árcson a szöm verés, mint a Jézus fürdője mög nem á'lott a piros márván' küvön!

(Még egyszer keresztet vet a kisded fejére.)

(Szaján.)

57.

Szömfájásrul való.

(Neveletlen ujjával keresztet vet magára s a fájós szemre, mondja:)

Mikor a Jézus Krisztus szent Pétörrė a fő'dön járt, möntek ėgy' erdőségbe', mökcsapta a fenyű fa ága az ű szent szömit, asz'onygya Pétörnek: Pétör, eregy' el Ágnis doktorhon, kérjé' tűle 3 féle virágot: Vérrű' vörösset, hájogrû fehéret, természű' termöttet! Valamint a hogy Krisztus Urunk szöminek használt a 3 féle virág, úgy használjon a tė szömödnek az én imácscságom!

(Ezután neveletlen ujjával körül kerekíti a fájós szemet, mikor mind ezt 3-szor ismételte, elmond 1 miatyánkot.)

(Szaján.)

58.

Torok fájásrul való.

(Neveletlen ujjával keresztet vet magára s a fájós torokra:)

„Miatyánk Isten“ (stb. az „amen kihagyásával.) Az Úr anygyala köszöntötte szűz Máriját és méhébe fogadá. Üdvöz' légy Márija!

Digitized by Google

malasztal tejjes, Úr vagyon tė véled, tė vagy áldott az aszszonyok között és áldott a tė méhednek gyümölcse: a Jézus; aszszonyunk: szűz Márija, Istennek szent anynya, imád' Istent érettünk most és halálunk órájān; fölajállom az én imácscságom a 3, Úr angyalának a tüsztöletire, hogy ez a fájdalom innén tisztûjon, takarogygyon el!

(Szaján.)

59.

Kelésrül való.

Neveletlen ujjával keresztet vet magára s a kelésre, jobbjában kő golyót tartva mondja :)

Mi atyánk Isten, ki vagy a mönynyekbe', mökszentöltessék a tė szent neved, gyű'jön el a tė országod, légyön mög a tė szent akaratod miképpėn möny'ben azonképpen itt a földön. Rejcsd uram, Teremtőm, eszt a sújos nyavaját!

(Ezt 9-szer mondja, ezután :)

A mint szerelmes, szent Józsėp mög nem nyugodott a szalma szőrzsák pokrócz alatt, nehéz körösztfa sújos terhe alatt: úgy mög nė nyugogygyon a tė kezedön (vagy: lábadon stb.) ez a fájdalom, hanem tisztûjon a fő'dbe! (Ekkor a kő golyóval 9-szer körülkerekíti a kelést, 9-edikszer a föld felé viszi a kezét, mint ha a fájdalmat a földbe húzná le; ezt is 9-szer ismėteli, ezután folytatja a reáimádkozót :)

Szent Anna, szent Joákim mög nem nyugodott a szalma szőrzsák pokrócz alatt, nehéz körösztfa sújos terhe alatt: úgy mög nė nyugogygyon a tė kezedön (vagy: lábodon stb) ez a fájdalom, hanem tisztûjon a fő'dbe! (Ekkor a kő golyóval 9-szer körül kerekíti a kelést stb. mint fentebb; azután elmondja a Miatyánkot, Üdvözletet, Hiszekėgygyet amen nélkül s folytatja :)

Ajállom a Jézus Krisztusnak, a keserves kén szenvedésėé' tisztîja el eszt a fájdalmat inné'! Ajállom szent Józsėp tüsztöletire, hogy a szencségös esedözése által Jézus tisztîjja el eszt a fájdalmat inné'! Ajállom szent Joákim, szent Anna tüsztöletire, hogy a szencségös esedözése által Jézus tisztîja el eszt a fájdalmat inné'! Ajállom a boldokságos szűz Márija tisztöletire, hogy szent sugallata által Jézus tisztîja el eszt a fájdalmat inné'! Ajállom szen' Pėtör, szen' Pál apostol és Istennek mindön szentei tisztöletire, hogy Jézus tisztîja el inné'!

(Szaján.)

Digitized by Google

60.

Nyilamlásrul való.

(Két tart a jobbjában a beteg felett s mondja:)

Mi jatyánk Isten, ki vagy a mönynyékbe', mökszentöltessék a tė, szent neved, gyű'jön el a tė, szent országod, légyön mög a tė, szent akaratod miképpen a mönynyékbe', akképpen itt a földön! Tė nyilamlás, fájdalom, betekség! mit kereső' tė ebbe' az ártatlan testbe'? mikô néköd itten sėmmi nyúgodalmas hejjed sincsen! (A két a szúrásra — nyilamlásra — teszi s a következő mondáskor 3-szor végig húzza rajta:)

Möny nyê! möny nyê! möny nyê!

(A két a földbe szúrja s folytatja:)

a fekete fő'dbe! ott van a tė nyugodalmas hejjed.

(Eszt hécző' kő' mondani.)

(Szaján.)

Digitized by Google

Mesék és rokon neműek.

1.

Tehén fijú, szép, vitéz Jankó.

Hun vôt, hun nem vôt, vôt a világon égy' tehén, annak vôt égy' fija, 7 esztendejig mán szoptatta, akkor oszt' a fija asz'on'ta: No, édös anyám, mos' mán êmék, itt hagyom! A'val oszt êmönt; mönt, möndögélt, heted hét országon, erdőn, tüskön, mindönön körösztű', écczör osz'tán égy' erdőbe taná't égy' embört, az ojan erős vôt, hogy a legnagyob' fákat az erdőbe' nyűtte öszsze űket, a'val osz'tán Tehén fijú, szép, vitéz Jankó monygya neki: Üm, pajtás, de könynyen szaggatod? Könynyen ám, pajtás, nem gyünné' el égy' pár birokra? Tehén fijú, szép, vitéz Jankó akkô monygya: Kész' vagyok r'á! A'val oszt' a kis ú'jával mögfokta, fő'thön vákta a Fanyüvőt. No pajtás, asz'onygya a Fanyüvő, öszszeá'lok veled czimborának, gyerünk országnak! Nem bánom, asz'onygya, elférünk az országba'. A'val osz'tán möntek, möndögéltek heted hét ország ellen möntek, az innenön innen, a tunnanon tunnan, még az opere'czijákon is tunnan, écczör oszt' a högyek köszt mögén' taná'tak égy' legén't, a' mög a küvet morzsolta, akkor oszt' mögén' monygya Tehén fijú, szép, vitéz Jankó: Üm, pajtás, de könynyen morzsolod aszt a küvet? Könynyen ám! nem gyünné' velem égy' pár birokra? Asz'onygya a Tehén fijú, szép, vitéz Jankó: Kész' vagyok r'á! A'val oszt' a Tehén fijú, szép, vitéz Jankó mögkapta oszt' fő'thön vákta a kis ú'jával; asz'onygya a Kű morzsoló: Pajtás êmönnék veletök, lögyünk czimboraság! Pajtás, asz'onygya, nem bánom, êférünk, nagy az ország! A'val oszt' mögén', hároman möntek, möndögéltek, heted hét ország ellen möntek, az innenön innen, a tunnanon tunnan, még a korpa kazalokon is tunnan: écczör osz'tán taná'tak az erdő szélin szép, kis tanyát, házat, abba oszt' bemén Tehén fijú, szép, vitéz Jankó: hát láti, hogy van oda bent a házba' égy', kis asztal, azon van 3 tál étel, ott van 3 ezüs' kalán; asz'onygya Tehén fijú, szép, vitéz Jankó: No' gyertök be, ez itt éppen mi nekünk van! A'val osz'tán, bemönnek, hanem nem akar ez a kettő hozzá fogni önni. Tehén fijú, szép, vitéz Jankó monygya nekik: Nė fé'jetök, ögyetök, úgy nézöm, hogy fé'tök! Én birok,

Digitized by Google

asz'onygya, három embörrê, tik ketten csak birtok êgy' embörrê, csak ögyetök, nė fé'jetök! Mikô jô laktak, monygya Tehén fijú, szép, vitéz Jankó: Pihenynyünk lė, látom, hogy itt van 3, szép, vetöt ágy' bizonyossan nekünk van, Lėfeküttek, más nap' osz'tán azon osztoszkottak, hogy ki marad itthon főzni? A'val osz'tán a Fa nyüvő asz'onygya: Majd itthun maradok én! t'án féltök? emezöknek monygya. Oszt' êmöntek élelöm után nézni; mikô mán gyüttek viszsza, még az a Fanyüvő akkô kesz'te a kását főzni, mikô főzi a kását, mán maj' mögfő'tt mán a kása, kimén nézi, hogy gyünnek-ė mán amazok? De sė hun sė' látta ûket, a'val osz'tán kinéz, hát lát 12 Hatytyút, beleszál't a tóba, mer' a tó ép' ott vôt a házuk előtt, mögrászkôttak, hát Tündér l'ányok löttek a Hatytyúkbû; a tó partyáná' vôt ėgy', nagy fa, avval a fa tetejibül lėgyütt Hét sing embör: 7 sing vôt a szakálla, ėgy' vėlla vôt a kezibe', utánna ál't a Tündér l'ányoknak, hajtotta ûket nyomtatni, körű'-körű' mindég, muszáj vôt nekik mönni a gilicze tüskön (Milylyen az? Az út szélibe' szokott lönni, högyös tüsök, más kép' szérvijány tüsöknek hîják = szerb tövis) még ê nem nyomtatta rajtuk. Mikô êvégeszték, a 7 sing embör fő'mönt a fára, eme' mög látta, a mijik a kását főszte: a Fanyüvő; asz'onygya a Fanyüvőnek a 7 sing embör: Mögfő't tė mán a kása? pajtás! Mögfő't, asz'onygya, hanem mit kérdözöd? ús sė' öszö' belüle! Eme' asz'onygya: Öszök biz' én! De csak nem öszö'! Avval oszt' lėgyütt a 7 sing embör a fárû, esztet fő'thön vákta, hasára tötte a tüzes bokrácsot, mögötte a kását. No hát pajtás, látod, hogy mögöszöm a hasadon a kását! De hát csak a mezítelen hasára tötte a tüzes bokrácsot, a ruhán belű'; eme' csak nézögeti a hasát azután; még az ôdal bordáját is mögsütötte a bográcsa. Asz'onygya neki a 7 sing embör: No hát csak mos' lás' másik után, fő'zé'! Emezök mikô haza értek még akkô kezdött a kása fôrni, kérdöszték tűle: hogy m'é' késött így el a főzéssê? De ű nem mon'ta mög; mikô mögfő'tt a kása, emezök öttek, de ű neki még as sė' esött jô, nem övött; hîtták önni, de ű nem övött, asz'onta: nem éhös. Más nap' mögén' kérdözi a Tehén fijú, szép, vitéz Jankó: Ki marad itthun kását főzni? Avval oszt' asz'onygya a Fanyüvő: Én nem maradok! Majd itthun maradok én, monygya a Kű morzsoló, hanem főzök akkorra 3 bokrácscsal is: mikô haza gyüttök! A Fa nyüvő csak nevet, asz'onygya: Maj' kiválik! Akkô mán örű't a Fa nyüvű, hogy nem csak maga lösz mán a jegyös. Emezök êmöntek, a Kű morzsoló mikô mán úgy vôt, hogy a kását mögfőzi egészen, kimönt nézni, hogy gyünnek-ė mán? De hát nem gyüttek, hanem mögén' 12 Hatytyú szál't a tóba, mögrászkôttak, hát Tündér l'ányok löttek. Avval oszt' a 7 sing embör mögén' lėgyütt a fárû a vėllávâ, hajtotta ûket nyomtatni. Mikô ênyomtatta rajtuk a tüsköt, mögén' fő' mönt a fára; avâ' oszt' a Kű morzsolónak asz'onygya a 7 sing embör: Mög-

Digitized by Google

fő't té mán a kása? pajtás? Mán, asz'onygya mögfő't pajtás, de nem öszö belüle! De az asz'onygya: öszök biz' én! A'val oszt' lémönt a fárû, fő'thön vákta a Kű morzsolót, a hasára tötte a bokrácsot; mikô ötte a hasán mindég asz'on'ta neki: Lá'd pajtás, mögöszöm a hasadon a kását! No, asz'onygya, pajtás, mos' mán lás' másik után, fő'zé'! Mögén' fő'tötte a kását: mer' ott nem vôt ögyéb csak kása, égy' ezrig való köböl. Mögén' fő'tötte a kását, hát csak nézögette, annak is egész az ôdal bordájájig besütötte a bokrács; mikô még fele fövésibe' vôt a kása, haza értek amazok, akkor oszt' monygya neki a Tehén fijú, szép, vitéz Jankó: Ej nye, pajtás, hát t'ís úgy êkésté'? El ám! asz'onygya nasz szomorújan. Ötték a kását, a Kű morzsoló nem övött. Más nap' mögén' monygya a Tehén fijú, vitéz, szép Jankó: Ki marad itthun kását főzni? Asz'onygya a Kű morzsoló: Én nem maradok! Amaz is asz'onygya: Én sé' maradok! Asz'onygya Tehén fijú, szép, vitéz Jankó: No, no, no! nem kő' osztoszkonni, majd itt hun maradok én! Oszt' ű ott hun maratt, föszte a kását, mán mögfőlt a kása, kimén nézni, hogy gyünnek-é mán amazok? amazok nem gyüttek, hanem látta, hogy 12 Hatytyú bele szál't a tóba, mögrászkôttak hát Tündér l'ányok löttek, utánnuk a 7 sing embör a véllávâ, hajti űket az ágyásra. A'val oszt' a Tehén fijú, szép, vitéz Jankó oda szalad, minygyá' monygya Tündér l'ányoknak: Nem âra, hanem ide be a szobába! nem muszáj a tüsköt gázônotok! Asz'tán a 7 sing embör monygya: Nem âra! Veri űket ôron, a'val oszt' a Tehén fijú, szép, vitéz Jankó még is erősebb vôt, hogy be bírta űket téríteni a szobába. Akkô osz'tán asz'onygya a 7 sing embör: Mögfő't té mán a kása? pajtás! Mög ám, pajtás! hanem nem öszö' belüle! De hon nem, asz'onygya, pajtás! Mög akari fogni Tehén fijú, szép, vitéz Jankót, hogy maj' fő'thön vági! a'val osz'tán a Tehén fijú, szép, vitéz Jankó a 7 sing embörnek a szakállát a kezire csavarta, vitte a 100 esztendős fához, a fát kettőbe hasította oszt' a 7 sing embörnek a szakállát közé tötte, oszt' oda szorûtt, a'val oszt' a kását lévötte, sütött húst, mindönt mellé. A'kor oszt', mikor kész' vôt mindön, amazok gyüttek haza felé, hát látik a 7 sing embört, hogy fő' van akasztva szakálláná' fogvást: Ej nye, pajtás, hát jô mon'ta a Tehén fijú, szép, vitéz Jankó, hogy ű 3 embörrê bír maga, űk mög csak ketten bírjanak égy' embörrê! Akkor oszt' égymás köszt beszélgetnek, a Kű morzsoló monygya emennek: Ugyan a té hasad mögsütötte jé? Ej, bizony mög, nészd csak, egész az ôdal bordámig besütötte a bokrács, hanem, asz'onygya, maj' möglakoltassuk mos' mán! A'val osz'tán mikô haza értek a kása úgy êhült, hogy még melegíteni köllött.

Hát a Ha'tyúk köszt vôt a legelső Tündér Ilona, a' parancsolt az egésznek, oda ült a Tehén fijú, szép, vitéz Jankó mellé; osz'tán êbujdosott Tündér Ilonávâ, lakodalmat csiná'tak;

Digitized by Google

fér'hön vötte Tündér szép Ilonát, Tehén fijú, szép, vitéz Jankó, én is mög vôtam lakodalomba hîva, vőféj vôtam, vôt égy' jó pajtásom, aszt is êhîttam; a Tisza mög a Duna be vôt égy' zsákba kötve, bottâ vôt mögkötve, madzaggâ mögtámasztva, hát a násznagy kijabált: Hátráb' vőféj! hátráb' vőféj! hátra czurukôttam. Tök hajbû vôt a sarkanytyúm, uborkábû vôt a taréjja, kivákta a zsákot, elvitte az egész lakodalmast a mesévê égygyütt, még most is viszi, ha vala hun mög nem akatt.

(Szaján.)

2.

Tündér szép Ilona.

Vôt a világon égy' embör, annak vôt két fija, a harmadik azután születött; mikor az mögszületött, abba' az órába' kibödönt (= kikelt) éty', kis fa a kertbe', a gyer'ök is mög a fa is nyő'tt; a legény járt mán a kocsmába, a fa is mán termött arany almákat. Ojan fa vôt, hogy este virágzott, é'félkô mög nyő'tt rajta az alma, 2 órakô mögért, röggê nem vôt rajta. Az apjuk mon'ta a fijajinak: No fijajim, kimék oszt' möglesöm, hogy ki viszi el az almát? Ki is mönt, fütyült, danult, écczö', mökcsapta éty', kis szellő oszt' elalutt; mikô fölérzött, néz föl az alma fára, asz'onygya: Jaj Istenöm, asz'onygya, hova lött az alma? Öszszecsapta a kezit, mon'ta a fijajinak, hogy nem bírta mögőrzeni; asz'onygya a legöregeb' fija: Maj' mögőrzöm én, édös apám! Másnap este a legöregeb' fija mönt ki, fütyül, danul, álom szellő gyün a szömire, elalutt écczörre az ágyon, écczö' fölérzik, hát nincsen az alma a fán, sémmi sé', nem szól sémmit, csak bemén a házba, oszt' búsul. Écczö' kérdözi a középső fija, asz'onygya: Mit búsûsz tê, bátyám? Mit búsulok? asz'onygya, tê, asz'onygya nem tudod! a kertbe' lévő alma fát nem bírtam mögőrzeni! Asz'onygya a középső fija: Maj' mögőrzöm én! A'vâ harman nap este kimönt őrzeni; fütyül, danul, écczö' álom szellő gyütt a szömire, elalutt, azután fölérzött, néz a fára, nincs a gyönyörü alma; bemén nagy zokogva, kérdözi a legkiseb': Mi lelt tégöd? bátyám! Ha, asz'onygya, ha tê asztat tunnád! a ker'be lévő alma fát nem bírtam mögőrizni! Asz'onygya a lekkiseb': Maj' mögőrzöm én! Kimén őrzeni a negyedik este, fütyül, danul; êccző' szellő gyütt a szömire, úgy tött mint ha alutt vôna, de nem alutt ê, écczö' 2 órakor látytya, hogy 6 Hatytyú a fára szál', a 7-edik a nyoszoja gombjára. Asz'onygya a legényke: M'é'r bántitok tik aszt az almát? nem tik palántáltátok! Asz'onygyák a Hatytyúk: De mink palántáltuk! Akkô a Hatytyú l'ányé v'á't oszt' oda ugrott, oszt' mögölelte, mökcsókolta a legén't, asz'onygya: Édös szivem, szép szerelmem, én a tijed, tê az enyim! a'vâ beszé-

Digitized by Google

gettek égy'más köszt, addig a 6 Hatytyú ott várakozott; asz'onygya nekik a l'ány: Eregygyetök mán haza, mit várakosztok itt? Asz'on'ták neki: Gyere csak haza! sijessünk haza, mê meszsze lakunk, soká' érünk haza! De a l'ány csak nem mönt, êmönt a 6 Hatytyú, êcczö' elaluttak: a legény mög a l'ány. Hát annak a legén'nek az apjáná' vôt égy', vén, Ördöngős aszszony, az a vén Ördöngős aszszony êvákta annak a l'án'nak a hajját, écczö' fölérzött a l'ány, hát a haja ez előtt ojan nagy vôt, hogy lêért a nyoszoja gombjárû a fö'dre, oszt' csak félig maratt a haja, mê ênyírta a vén Ördöngős aszszony. Écczö' fölérzött a l'ány, asz'onygya: Jaj Istenöm néköm! többet, asz'onygya, nem gyüvök a tê házadhon, ha a tê házadba' ijen rabló van! Akkô écczörre êvá'tôzott Hatytyúvé, fö'szál't magost, oszt' akkô viszszakiál'tott: Ha el akarsz, asz'onygya, gyünni, csak asz' kérdöszd: mő're van Fekete város? A'val êmönt, eme' bemönt nagy sírva az apjához: No fijam mögőrzötted-é az almát? Asz'onygya: Mögőrzöttem, hanem szép szeretőm el is szalajtottam; hanem édös anyám, süssé' ken' tarisznyát, varjé' ken' pogácsát, maj' êmögyök én útazni! Útazott az erdőbe', rétökön, mindönütt; êfogyott a tarisznya, a pogácsa mögmaratt, hát nem tudott mit önni, vad almát övött, gyükerekkê élt. Écczö' mén az erdőbe', nagy sikojtást hal', mögál', hogy mi löhet az a sikojtás? No, asz'onygya, Uram Jézus, segîj! mögnézöm én, asz'onygya, hogy micsoda?

Mönt osz'tán oda, hát mikor oda ér, hát láti, hogy 3 Ördög fi' veszekszik 2 bocskoron mög 1 ustoron; oda mén közéjük, kérdözi, hogy mi' csinálnak? Asz'onygya a lekkiseb': Mökhalt az édös anyánk, oszt' hagyott 2 bocskort mög 1 ustort, oszt' nem tudunk rajta elosztoszkonni! Asz'onygya: Segítök én, asz'onygya, a bajotokon! Asz'onygya: Látitok-é aszt a högyet amoda? a ki, asz'onygya, lekhamaréb' oda ér mög viszsza, azé lösz a bocskor mög az ustor! A bocskor mög az ustor ojan vôt: hoty ha fő'kötötte akar ki, csak asz' köllött néki mondani: Hip', hop', ott lögyek a hun én akarom! oszt' ott lött. Az ördögök möntek a hogy csak bírtak, a legény mög nagy sijetve fő'kötötte a bocskort, elik hogy fő' bírta kötni, kürű' vakdalta magát az ustorrâ, asz'on'ta: Hip', hop', ott lögyek a hun én akarom: Fekete város határjába'! Mikorára a határjára ért, akkorára a lekkiseb' ördög is ott vôt, oszt' azé lött a bocskor mög az ustor. Akkor osz'tán kérdöszte, hogy hun kő' bemönni? Oszt' mindönütt mon'ták, hogy itt mög itt! oszt' mikor oda ért, hát sehun sé' vôt ott a Fekete város; oszt' éty hejre bemönt, oszt' ott nagyon szép l'ányok vôtak, nagy város vôt az is, êgondolta magába', hogy beál'ok én ide kertésznek! Oszt' beál't.

Écczö' möktutta az a l'ány, a ki Hatytyú képibe' vôt, hogy ott van abba' a kertbe' êmönt hozzá; a legén'ke a fa alatt leü'tt a hüvösre, akkor osz'tán kinyîtt a kapu, möglátta, az a legén'ke

Digitized by Google

aszt a l'án't, mire möglátta, akkorára égy', ördöngős aszszony álom szellőt eresztött a szömire, a legény elalutt; oda mén a l'ány, kő'ti, mit nem csináli, forgati, de nem mozdul, utóbb oszt' mán r'áunt ott lönni, ott hatta. Mögmon'ta a l'án' a szolgának, vôt ott ész szolga: Mon' mög, hogy itt vôt a szeretőd, asz'on'ta, ha má'szô elalucz, nem gyüvök többet el! Osz'tán mon'ta neki a szolga. Ó', asz'onygya, m'é' nem kő'tötté' fő'? Asz'onygya: Kő'tött az a l'ány, de nem kelté' föl! No jô van, asz'onygya, má'szô nem alszok én el! Más nap osz'tán mögén' úgy dél felé léül a fa hűvössibe, ott fütyül, danul, écczör kinyílik a kapu, fölugrik a legén'ke, mán akkô nem alutt ê: Jaj, asz'onygya, édös szívem, szép szerelmem, én a tijéd, tè az enyim, csakhogy mögláttuk égy'mást! Akkor osz'tán öszszeölelkősztek, sétá'tak a ker'be'; écczör asz'onygya a l'ány: Édös szívem, szép szerelmem, 2 óra, el köl' mönni haza! Hát, asz'onygya a legén'ke, mikô mönök én tè hozzád? nem tudom, hogy hun lakô! Asz'onygya: Csak aszt kérdöszd, hun van Fekete város, a Tündérök vára máskép'. No, asz'onygya, jô van, hônap êmögyök! Êmönt a l'ány, más nap a legén'ke is útnak indult; oda ért a várnak a kapujára, mögláti a szógáló: Jaj, asz'onygya, gyün a maga kedvesse! Asztat a l'ány pofon vákta; akkorára kiszalad a másik szógálója, mán akkor a kaput nyiti, beszalad, asz'onygya: Gyün a kedvesöd! Akkor aszt is pofon vákta; akkô mögén' kiszalatt a kit elöszö' pofon vágott, akkô mán az ablakná' gyütt a legén'ke, beszalatt asz'onygya: Gyün a tè kedvesöd, itt gyün mán az ablakná'! Aszt is pofon vákta, hogy kiesött a pitarba; akkor osz'tán kimönt maga is, möglátta a legén'két: Jaj', asz'onygya, édös szívem, szép szerelmem, hogy jutottá' ide? mikô itt még madárnak sè' szabad êszál'ni! Hó, asz'onygya, édös szívem, szép szerelmem, tè mon'tad neköm, hogy csak Fekete város', tündérök várját keressem! Akkor oszt' más nap mögeskütték, éltek világukat, még most is élnek, ha mög nem haltak.

(Szaján.)

3.

Vár hejött várt ád.

Vôt a világon égy', öreg k û d ú s, annak az erdőbe' vôt égy' kastéjja, êmönt a faluba kûdûni, r'áestelödött, bemönt égy' házhon, ott vôt égy', öreg aszszony mög 3 l'ány; osz'tán röggê fő'kêtt az öreg kûdús, mögmosdott, kimönt, kikésérte az égygyik l'ány, êgurította előtte az a r a n y a l m á t, osz'tán a l'ány szalatt utánna, az arany alma után. Mikô oda értek az erdőhön, asz'on'ta az öreg kûdús: No, az enyim vagy mán! Akkô teköntött szét a l'ány, asz'onygya: Jaj Istenöm! hun vagyok én?! Asz'tán akkô asz'on'ta az öreg kûdús: No mos' mán maragy' itt! Adott neki, annak a l'á'nak égy' k o p o n y á t, hogy hát mire haza gyün, akkorára aszt mögfőzze,

Digitized by Google

mög égy' fűr' fijat is adott neki, hogy aszt ű ögye mög! Akkor osz'tán êmönt a kútra a l'ány oda szál't két, fehér Galamb oszt' asz'on'ta az é'gyik, hogy agygyon neki vizet! Oszt' nem adott neki vizet, asz'onygya neki a Galamb: Vár hejött várt ád! Akkô oszt' êmönt föl a l'ány, mögfőszte a koponyát. Haza mönt az öreg kûdús, oszt' kitálalt a l'ány oszt' övött az öreg kûdús. Mikô övött, akkô kérdöszte: Hűtt fűr', hun vattok? Asz'onygya a sarokba'! Jô lakott, oszt' a l'án't öszszedarabôtta. Mögén' másnap röggê fő'kêtt az öreg kûdús, akkô mögén' êmönt a faluba kûdulni, mögén' csak oda mönt be; akkorára a középső l'ány mökhalt, êtemették a l'án't, az öreg kûdúst tötték papnak, akkô, mikô êtemették, êmöntek az öreg aszszon'nak a házához; röggê fő'keltek, mögmozsdott az öreg kûdús; akkô mán az anynya késérte ki a kûdúst, de a l'ány kiszökött az aszszony után, mög a kûdús után, a kûdús mögén' êgurította az almát a kapuba', a l'án' möglátta osz'tán êszalatt a l'ány az alma után; asz'onta az öreg kûdús: No, az enyim vagy mán! Asz'onta a l'ány: Jaj, neköm! hun vagyok én mán?! Akkor oszt' haza möntek a kûdús kastéjjába; másnap röggê 9, szoba kûcsot adott neki, a tizediket nem adta oda neki, mög adott neki az öreg kûdús égy' koponyát mög égy' fűr't, asz'on'ta: hogy főzze mög a koponyát, a fűr't mög ögye mög ű! Mikô êmönt, akkor osz'tán ê kesz'te a l'ány az ajtókat nyitogatni ki; a tizediket nem birta kinyitni, osz' nagy nehezen a kilenczedik kûcscsâ kinyitotta a tizedik szoba ajtót is, abba' vôt két kád vér, belenyûtotta az ûját a két kád vérbe, oszt' êszakajtotta az ûját, akkor oszt' becsukta az ajtókat, lêmönt a kútra, oda szál't a két fehér Galamb asz'onta az égygyik: hogy agygyá' vizet! Oszt' merte a vájúba a l'ány, oszt' ivott, asz'on'ta a Galamb neki: Várjá' tê égy' kicsit! Eregy', a gérênda fölött van égy' pá'cza, vág' mög a nénédnek a húsát a kádba' avval a pá'czávâ, akkô majd föléled! Osz'tán mög a gérênda alatt van égy' kű, aszt vöd' lê onnan, maj' mikô az öreg kûdús legé'nek váltódzik, sompojogj oda, oszt' kend mög az ôra ajját avval a kűvel, akkor oszt' kű válványnyé teremtődik; tik mög űjjetök a ládába, osz'tán sutytyancz égygyet a pá'czávâ, akkor oszt' kiszál' a két láda az ablakon! Mikô mén haza az öreg kûdús, a két l'ány ott ül a ládába', akkor oszt' sutytyantott égygyet a pá'czávâ, akkor oszt' kiszál't a láda az ablakon: Ej, ha tuttam vôna, vége lött vôna az életötöknek! Akkor más nap röggê fölő'tözött az öreg kûdús szép ruhába, rugott égygyet a lábávâ, szép, fijatal embör lött belüle, êmönt, a l'án't mög akarta kérni; akkor az öreg aszszony asz'onygya: Várjá', maj' mondok valamit! akkor oda sompojgott, mö'ken'te az ôrát, oszt' nagy, kű várvá'nyé vá't. Az aszszony mög a két l'ány még most is él, ha mög nem halt.

(Morotva.)

Digitized by Google

4.

Az ôra mög a füle.

Hun vôt, hun nem vôt, vôt a világon ész szögén' aszszon', annak vôt három l'ánya, écczö' êmönt hozzá az Ördög legén' képibe', asz'on'ta: Ád-é fér'hön l'ányát? Asz'on'ta az öreg aszszony: hogy szívessen ád. Od'atta a legöregebbet; mikô mönnek, möndögélnek, elő'taná'nak égy' kútat, mikô elő'tanálik a kútat, ott lèfekszik az ördög a mátkája ölibe, ottan êkeszdött a mátkája keresni a fejibe', écczö' oda szál' 3, fehér Galamb a vájúba, oszt' mon'ta, hogy merícscsön nekik vizet! Asz'on'ta: nem hagyi ű ott a kedvessit! Avval êszál' a 3 Galamb, fő'kel az ördög, mönnek, möndögélnek, r'átaná'tak a tanyájukra; akkô elökereste az ôrát mög a fülit, asz'onta: hogy mire ű haza gyün, ha mög nem öszi, akkô évöszi az életit! oszt' êmönt. Az aszszony lèásta a küszöb alá az ôrát mög a fülit; écczö' haza gyütt, asz'onygya: Ôra füle, hun vagy? Asz'onygya: Itt vagyok a fő'd alatt! Akkô fő'kötötte a kémén'be a feleségit, oszt' akkô mögén' êmönt az öreg aszszon'hon, hîtta aszt a második l'ányát, hogy nézze mög a né'nyit! Akkô êmöntek, möntek, möndögéltek, elő'taná'ták a kútat, akkô mögén' lèfekütt az Ördög, oszt' mögén' oda szál't 3, fehér Galamb, asz'on'ta a l'án'nak, hogy merícscsön nekik vizet, mê szomjassak nagyon! Oszt' nem merítött nekik, asz'on'ta: nem hagyi ott a sógorát! Mögén' elértek az Ördögnek a házához, mikô oda értek láti, hogy né'nye a kémén'be' csüng. Akkô mögén' elöhítta az Ördög az ôrát mög a fülit, oda'tta neki, asz'on'ta: hogy ha mög nem öszöd mire én haza gyüvök, akkô mögöszöm a fejedet! Mikô êmönt az Ördög, lèásta a küszöb alá. Haza gyün mögén' az Ördög, asz'onygya: Ôra-füle hun vagy? Asz'onygya: Itt vagyok a sarokba'! Akkô aszt is fölakasztotta a kémén'be. Akkô mögén' êmön az öreg aszszonyhon, hîtta aszt a lekkis'eb' l'án't: hogy mönynyön ê, nézze mög a nénynyejit! Mönnek, möndögélnek, előtanálik a kútat, oda lèfekütt mögén' az Ördög, mögén' oda szál't 3, fehér Galamb, oszt' asz'on'ták: hogy merícscsön nekik vizet! A l'án' fő'kelt oda mönt a kútra, merítött nekik vizet; akkô as' súkta neki égy' Galamb közűlük: hogy van annak az Ördögnek, mê az Ördög: a kivê tè mégy égy' úton, van annak égy', fekete macskája, osz'tán annak az Ördögnek van: ôra mög füle, ha od'agygya neköd, étesd mög a fekete macskávâ! Akkô fő'kêtt az Ördög oszt' êmöntek; mikô haza értek, asz'on'ta az Ördög: Ne az ôra mög a füle! ha eszt mög nem öszöd mire haza gyüvök: akkô vége lösz az életödnek! Mikô êmönt az Ördög, mögétette a fekete macskávâ; écczö' haza mén az Ördög, a l'án' mög a macskát fő'tötte a szoknyája alá, asz'onygya az Ördög mikô haza gyütt: Ôra-füle, hun vagy? Asz'onygya: Itt vagyok a meleg gyo-

Digitized by Google

morba'! Akkô asz'on'ta az Ördög: Jô van! Asz'on'ta: Êmék én most, mire haza gyüvök süssé' pogácsát! Mögsütötte a pogácsát. Mikô haza gyütt az Ördög, fő'kereste a pincze kûcsokat, vôt 12 pinczéje, 11 kûcsot od'adott ű neki, hogy abba' a tizénégy' pinczébe' járhat mindég, de a tizénkettődikbe nem möhet! Mikô êmönt az Ördög onnan hazûrû, lémönt a l'ány a pinczébe' fő'vött égy' táska pé'szt, oszt' akkô êmönt ott hatta a tanyát mindönöstű', êmönt, csiná'tatott égy' üveg koporsót. Mikô mögcsiná'tatta az üveg koporsót, akkô belefekütt, oda tötetött mellé égy' jérczét mög égy' kakast, oszt' lévitette magát a Rajna vizire, oszt' êkeszdött a vízön mönni. Mén a vízön, écczö' csak êvákta a jérczének a nyakát, harma'napra azután a kakasét; oszt' kivetötte a víz a koporsót a kiráj kert lábjába. Écczö' âra mén lé égy' bérös, a kiráj bérösse, mögnézte: hogy ott fémlött, fő'szalatt a kiráj fi'hon, hogy van ott valami a kert lábján! lémönt a kiráj fi' vele, oszt' fő'nyitották a koporsót, oszt' látta: hogy van benne ész, szép l'ány, mán akkô aranynyé váltódzott a haja, oszt' êvötte a kiráj fi' feleséginek. Éltek, éldögéltek, écczö' a kiráj fi' berukkôtt katonának; oszt' vastagon hatta itthun a feleségit. Oszt' vôt 2 á'latytya; mögszülte a gyer'ököt, két gyer'öke lött. Écczö' êmén keresni az Ördög; oszt' ott a Prága szélin égy', öreg aszszony mosta a pélénkákat, asz' kérdöszte tűle az Ördög, hogy: hogy möhet ű itten át a kiráj palotába? Asz'on'ta: Vögyé' 20 font húst, oszt' van ott 2 á'lat, vezsd oda nekik! Oszt' léterítött égy' pélénkát az öreg aszszony a vízre, oszt' átusztatta az Ördögöt; mikô oda ért, oda vetötte a zá'latoknak a húst, akkô bemönt a mönyecskéhön, asz'onygya: Gyere velem! Fő'kêt ta zaszszony, a két, kis gyer'ökit a karjára vötte: No, asz'onygya, eregy' elő'! Asz'on'ta, hogy ű nem mén! Akkô mögén' asz'on'ta: hogy eregy' elő'! Osz'tán sé hogy sé' akart elő' mönni, úgy oszt' elő' mönt az Ördög. Mikô kiért a kapuba, az aszszony szólt az állatoknak némötű', oszt' szétszaggatták az Ördögöt. Akkô osz'tán, mikô haza gyütt a kiráj fi', akkô mögtötték a lakodalmat; még most is élnek, ha mög nem haltak.

(Szaján.)

5.

A szaba'cságos katona.

Vôt a világon é' szaba'cságos katona, a hogy mönt haza felé égy', öreg aszszony ott rítt a kút száján, oda mönt a katona, asz'onygya: Mijé' rî ken', öreg anyám? Hon nė rînék fijam? három százasom beleesöt a kútba, od'adom felit, csak vöd' ki! Asz'tán lévetköződött a katona mesztelen, osz'tán mögfokta az öreg aszszon' a lábát, léeresztötte a kútba, oszt' a katona kereste, écczö' kér-

Digitized by Google

döszte: Mög van-é mán a pé'z? A katona asz'on'ta, hogy nincs! Mögén' kereste a katona a pé'szt, az öreg aszszon' mögén' kérdöszte, hogy mög van-é mán? Asz'on'ta a katona, hogy nincs mög! Mögén' kereste, asz'tán mögén' kérdöszte, hogy mög van-é mán? Asz'on'ta, hogy nincs! Akkô beleejtötte a katonát a kútba, asz'tán êvitte a ruhát az öreg aszszon'. Együtt 4 l'ány mög mönyecske a kútra, mögláttak, hogy benne van a katona, osz'tán oda intögették a juhászt; közê vôt, legeltette a juhokat, kihúszták a kútbû, fázott oszt' föl akart szalanni égy' putrihon, égött a gyértya, oszt' be akart mönni, osz'tán a szomszédba' vôt és sindölös ház bemönt oda. Oszt' az aszszon'nak vôt kura fija: égy' mészáros, oszt' éppen mikô bemönt, akkô alutt ê a gyértya, beugrott az ágy alá, hanem akkô ott vôt mán a mészáros is. Ecczê' együtt a gazda, asz'on'ta: Nyis' ki aszszony a kaput! A' mög kimönt, kinyitotta, bemönt a gazda oszt' kért önni; a felesége a mészárosnak: akar mit visz, égy' üveggê mindég lényût az ágy alá! Osz'tán mikô vitt be, égygyê mindég lényûtott az ágy alá, asz'tán a katona mindég êkapta; oszt' hosztak be húst, asz'tán mög sütemén't, ebbül is minynyájibû êkapta a katona a ménázsit; asz'tán vittek be bort, lényûtott égy' üveggê, oszt' a katona vötte ê aszt is, oszt' hor'ta csak az aszszon', oszt' a katona mindég êvötte, oszt' asz'on'ta a mészárosnak, hogy nincs mán mód, hogy nê danôjak! Asz'on'ta a mészáros: Nê danûjj, od'adom a bundám! Asz'tán mikô ivott, mögén' asz'on'ta hogy nincs mód benne, hogy nê danújjak! Asz'tán asz'on'ta a mészáros, hogy van oda ki' az istálóba' 3 százas mög égy ló fő' van nyergölve aszt is od'adom mind, csak nê danújj! Asz'tán elalutt a a gyértya, kiugrott a katona, kimönt az istálóba, kivötte a 3 százast, kivezette a lovat oszt' fölült r'á, kimönt a kapun, oszt' oda mönt az ablakra, de a kaput betötte, hogy nê tugygyák, hogy ott vôt; asz'on'ta: Gazd' uram szá'lást agygyanak a katonának! Osz'tán minygyá' kimönt a bérös, oszt' kinyitotta a kaput, oszt' begyütt a katona, bevezette a lovat külöm istálóba oszt' r'ázárta az ajtót, önni attak neki; bemönt a katona a szobába, asz'on'ta a gazdának: Gazd' uram, de szomorú maga! asz'onygya: Nem tudom mi lelt, csak ugyan szomorú vagyok! Asz'onygya: De én bű' szagot érzök a maga házába', hanem, ha ád 3 százast, akkô kihajtom! A gazda od'atta, néki a 3 százast, asz'tán asz'on'ta a katona a gazdának, hogy főzzenek égy' kasztroj kását, addig főzzék: még ű nem monygya, hogy: ölég! Mikô mán nagyon fôrt, asz'on'ta, hogy: Hozzák be! Akkô bevitte oszt' nagy kalánynyâ hajigálta az ágyak alá' asz'tán ecczô' oda vákta, a hun a mészáros vôt, a mészárost mögégette; két béröst az ajtóra ál'ított vas vèllákkâ, a két gazda mög az ablakokra ál't, vas vèllákkâ azok is, osz'tán mögén' oda vákta a kását a mészároshon, akkô a mészáros: kiugrott, elütötte a bérösöket, onnét akkô êszalatt lê a fő'dbe a repczébe, várta ki a katonát, de nem mönt ki, bent maratt a házba'.

Digitized by Google

Mikô r'ájuk estelödött, hogy mán egészen sütét vôt, elôtották a gyértyát, lefeküttek, a katona is lefekütt, de nem alutt ê. Éppen akkô écczaka êvetélt a lovuk, észrevötte, oszt' kimönt az istálóba, bevitte a csikót poklástû, mindönöstü', oszt' oda vetötte a szôgálók közé; a két bérös mög a padon fekütt, öszszevôt a fejük, azoknak öszszekötötte a hajukat a két öregnek öszszevar'ta a pöndölt a gatyáhon, a kis kanásznak mög furujája vôt, oszt' — — — — — —. Écczö' csak az égygyik szôgáló fölébrett aszonygya amannak: Kêj fö' Kata! fatytyat vetötté'! Nem vetöttem én, te vetötté'! Asz'onygya a bérösnek: Fûd föl a mécsöt! mê még akkô úgy fûták fö', oszt' a hogy ugrott lé a padrû: amaszt is lérántotta, oszt' veszeköttek. Asz'onygya a gazda a kis kanásznak: Erigy' mán tè fûd fö' a mécsöt, tè magad vagy! A' mög a hogy nagyon fûtta, oszt' nagyon szôtt — — — — a furuja, osz' szitta a gazdája; a hogy ugrott lé az ágyrû a gazda, lérántotta a gazd'aszszonyt, kikapta a kis bérös — — — a furáját, fö'fûtta a mécsöt; asz'onta a gazda: No, eszt mind a katona csiná'ta! A katona mán akkô êmönt, a hogy mönt, égy putrira égy' ágú, fa vèllávâ akartak fö'hán'ni dijót; asz'onygya: agygyanak neki 3 százast, fö'hányi ü minygyá', amazok mán 3 hét ûta hán'ták, oszt' égygyet sè' vetöttek fö'. Oszt' a kezibe vött égy' fa lapátot, ü avvâ fö'hán'ta, oszt' attak neki 3 százast. Mögén' mönt, elatta a lovát 3 százasé', mikô elatta, vött ész' szamarat 8 forinté', akkô mögén' mönt. Mén, mén, möndögél, hát écczö' csak láti, hogy ész szürke lovat akarnak fö'vezetni égy' putrira, nagyon jó fü vôt rajta, létrán akarták fö'vezetni; asz'onygya a katona: agygyanak neki 3 százast, ü jô tarti abbû a szürkét! Asz'tán asz'on'ta: agygyanak égy' rosz kaszát! Osz'tán fö'mönt a teté're, oszt' lékaszálta mind, lehán'ta, a szürke lovat jô tartotta belülle. Osz'tán mögén' mönt; égy' hejt möghajtották a szögén' emböröket az uraságnak fizetni, az ü szamara csödör vôt, asz'on'ta a katona a szögén' embörnek: agyon érte 3 százast, od'agya néki! oszt' ha oda mén a kis bíró, csak aszt monygya: Nem fizetök, mê: szabadosom van; mögvötte a szögény embör. Mikô oda mönt a kis bíró, asz'on'ta: Nem fizetök, mê: szabadosom van! Micsoda szabadosod van? A szögény embör csak asz'on'ta, hogy: szabados, más nevit nem tutta.

Asz'tán êmönt oda az uraság maga égy', tarka, kancza lón, osz'tán asz'onta: micsoda az a szabados? nézzük! Akkô a szögény embör kirántotta a fejibü' a kötő féköt, akkor aszt kieresztötte, hát a szabados: szamár vôt, csödör vôt, jô élt nagyon. Mikô kirántotta a fejibü' a kötőféköt, neki ál't az uraságnak, oszt' az uraság szalatt, lebûtt a híd alá, oszt' asz'on'ta az uraság: veszszön ott az adósság, csak ütet nè báncsák!

A katona mög haza ért oszt' mögházasodott, májig is él, ha mög nem halt.

(Szaján.)

Digitized by Google

6.

János mög a Jakabok.

Vôt a világon ėgy', kiráj l'á', az asz'on'ta: hogy nem mén fér'hön ezön a világon, hanem êmén mönnyeknek országába! Oszt' ėgy' kocsis eszt mögha'lotta, fő'készű'tt az uraság ruhájába, befogatott a hintóba másik kocsissâ né' lovat, asz'tán ėgy' tepszi rétest tött a hintóba mög ėgy' süveg czúkort, mögén' ėgy' üveg bort; a hogy möntek, ėgy' bukorhon lėtötték az üveg bort, másikhon a czúkort, harmadikhon a rétest. Osz'tán êmöntek a kiráj kapujához, csöngő vôt a lovon, mögha'lotta a kiráj l'án', nem is hatta beál'ni űket, csak fő'készű'tt oszt' mönt a hintóba; osz'tán akkô gyüttek viszsza: a kiráj l'án' mögéhözött, mê ott hun nem övött örömibe', osz'tán lėszál't, a kocsis elvitte a rétest, ki vôt darabôva mecczésre; osz'tán asz'on'ta: Uram Teremtőm rétest csak attá', hanem agygyá' ėgy' kis czúkort is! Osz'tán a kocsis mögén' lėmönt, a czúkoré', osz'tán öttek, mikô jô laktak, asz'on'ta a kiráj l'ány annak, a ki êvötte: A'gyon ėgy' kis bort is! Mer' asz'gondolta, hogy az Ur-Isten. Asz'on'ta a kocsisnak: Szá'j lė, hoszd el a bort! Êvitte a bort oszt' mögitták, a'korra haza értek, kitelt akkor a kocsis ideje, vöttek ėgy' házat, oszt' abba möntek lakni űk ketten. Késŏb' osz'tán êszögényöttek, oszt' a kiráj l'ány a zurátû kikű'tte a ruháját a pijaczra elanni, oszt' asz'on'ta néki: hogy nė agygya oda 64 forinton alul, a' mög od'atta 4 forint 60 krajczáré', osz'tán vött ėgy' darab kinyeret mög ėgy' darab szalonnát, a többit mögitta. Mikô haza mönt, kérdöszte a felesége: hogy hun van a pé'z? Asz'on'ta: hogy hát kinyeret vöttem rajta. Osz'tán êfogyott a kinyér mög a szalonna is, még vôt a l'án'nak ruhája, aszt is od'atta neki, hogy vigye ki, aszt is agygya el, as' sė' agygya 64 forinton alul! Kimönt az embör, osz'tán aszt is od'atta 4 forint 60 krajczáré', vött ėgy' kinyeret, 2 font szalonnát, a többit mögitta, a kinyeret haza vítte, mikô a kinyér êfogyott mán, akkor a kirá' l'án'nak nem vôt ruhája. Osz'tán kimönt az embör vadászni, látott ėgy' nyulat, r'áfokta, asz'onta neki a nyúl: Nė lűj' mög, mögá'lok! Mögfokta, haza vitte, asz'on'ta a feleséginek: Nész' hé'! mit foktam! Asz'on'ta: Nem soká' tart e'! Kivitte a pijaczra, akkô mán mögén' ott vôt az a 3 êmbör, a ki a ruhákat szötte, asz'on'ták: Mit árûsz, János? Asz'on'ta: hogy e' sürgönyözőnek való (Mi az a sürgönyözŏ? Mikô sürgönyöznek vala hová levelet, hogy e' futós, hát frissen kŏ' mönni), kérdösztek: hogy hogy adod? Asz'on'ta: 3 százasé'. Mögvötték, haza vitték oszt' sürgönyösztek levelet: r'áragasztották a hátára, ėgy' pokróczot vött a kezibe az embörnek a kocsissa oszt' ijeszgette vele, hogy jobban szalagygyon! eleresztötték, soha sė' mönt többet viszsza. Mögén' kimönt János vadászni, látott ėgy' farkast,

Digitized by Google

czélozott a farkasra, asz'on'ta a farkas: Nė lűj' mög, mögá'lok! Osz' haza vitte, asz'onygya: Nész' hé'! mit foktam! Osz'tán mög' kivitte a pijaczra, mögén' ott vôt a 3 embör, asz'onygyák: Hát, hé'! êmönt a sürgönyözŏ örökre! Asz'on'ta: hogy hát valamit csiná'tak neki! Asz'on'ták: Pokróccâ ijesz'gettük, mer' nem nagyon szalatt! Aszt' asz'on'ta: Minek ijesz'gették? viszsza mönt vôna! Oszt' kérdöszték: hogy mit árul? Asz'on'ta: hogy ju' szaporítót. Oszt' kérdöszték: hogy hogy szaporíti ez a juhot? Asz'on'ta: hogy csukják a juhok közé é'czakára a pajtába, osz'tán csiná'ják r'ájuk az ajtót, osz'tán röggelig nė báncsák! röggê, mikô nézik, akkô mán tele lösz úgy, hogy nem bírnak bemönni! Osz'tán mögvötték 300 forinté' aszt is, haza hoszták oszt' betötték a juhok közé; először a legöregeb', oszt' mind mögfújtogatta a juhokat, körösz'be rakta ŭket ott az ajtóba', röggê alig bírtak tűle bemönni. Oszt' êmönt a zöregeb' öcscse, oszt' kérdöszte: Sok van-ė? Oszt' asz'onta: Anynyi van, hogy elig bírt bemönni! Ŭ's êvitte, asz'tán, ŭ's úgy csiná't, a hogy a bátytya, oszt' ŭ nála is mind mögfujtogatta, osz' körösz'be rakta ott az ajtóba'. Osz'tán oda mönt a legfijatalab' öcscsük, kérdöszte: hogy hát szaporított-ė? Osz'tán asz'on'ta: hogy anynyit szaporított, hogy elig bírt bemönni! Osz'tán ŭ's êvitte, ŭ's úgy csiná't, mint a bátytyaji, osz'tán az üvét is mind mögfújtogatta. Oszt' êmönt a bátytyajihon, asz'on'ta: hogy az üvét mind mögfújtogatta, asz'on'ta a bátytya: hogy az enyimet is! Osz'tán êmöntek az öregeb' bátytyukhon, az is asz'on'ta: hogy az enyim is mögfújtogatta; mind asz'on'ták néki: hogy hát minek atta nékik, hogy hát ha tutta, hogy hát az üvét mind mögfújtogatta!? Asz'on'ta: hogy hát hároman vöttük, hároman károsogygyunk! Oszt' asz'on'ták: hogy agyonütik Jánost! Osz'tán kimöntek a pijaczra, mögén' mögtaná'ták, akkô mán botot árûtt; osz'tán asz'on'ták néki: hogy mind mög fújtogatta, hanem mos' má' agyonütünk! Asz'on'ta: hogy hát minek úgy csiná'ták? mer' ŭ nem úgy mon'ta, hanem az ajtóját m'é' nem hatták nyitva? Asz'tán abba is belenyugottak, asz' kérdöszték: hogy mit árûsz? Asz'on'ta: a ki aszt mögvöszi, aszt a botot, a'val a feleségit mögfijatalíthati, bûtassa be a keminczébe, mikô bûik ki belüle üssön égygyet a fejire, fijatalab' lösz, mög szöb'! Aszt is elatta 3 százasé'. Az öregeb' vitte el először, bebûtatta a a feleségit a keminczébe, mikô bûtt ki, a fejire ütött, minygyá' mögholt, bevitte a belső házba (= szobába). Êvitte az öregeb' öcscse, a jis a feleségit bebûtatta a kemönczébe, fejire vágott annak is égygyet, a jis minygyá' mögholt, bevitte a belső házba. Elvitte az öcscse, a jis bebûtatta, oszt' mikô bût ki, a fejire vágott, a jis minygyá' mögholt, êszalatt a fijatalab' bá'tyához, hogy ŭ a feleségit agyonütötte, akkô êmöntek mögén a bá'tyukhon mögnézni a zánygyukat, hát az is agyonütötte. Minygyá' fő'készű'tek, hogy elmönnek, Jánost agyonütik a maga házáná'; mikô oda értek: Já-

Digitized by Google

nos égy' koporsót csiná'tatott, oszt' abba belefeküttt, égy' likat hagyott, lészögesztette a koporsót, égy' ollót vött be. Mikô oda mõntek, látták, hogy ég a gyértya, oszt' mon'ták: hogy mõghalt a gazda, asz'on'ták: hogy szögén'nek kár vôt mer' nagyon jó embör vôt, de azé' mék sẻ' hitték; a l'ikon szagúlta a legöregeb', János mög az ollóvâ az ôrát lèvákta. Akkô mögijettek, kocsira szalattak, t'án még most is nyargalnak; János mög kikelt a koporsóbû, még májig is él, ha mög nem halt.

(Tisza-Hegyes.)

7.

A szögény ember jövendő mondója.

Vôt két szögén' embör, égygyiknek vôt három ökre, a másiknak égy', összefoktak, a mi'knik égy' ökre vôt: a' hajtotta a zökröt, mindég ú' szólította: Haj no édös ökrejim! ama' pörõ'te, hogy minek monygya: Édös ökrejim, mikô neki csak égy' van? aszt az égygyet is agyonszúri, ha még többet monygya: Haj no, édös ökrejim! Végig mõntek, égygyet-kettőt kerű'tek, a szögén' embör êfelejtötte, hogy ama' mögöli a zökrit, ha még écczõ' monygya: Haj no, édös ökrejim! mögén' monygya: Haj no, édös ökrejim! Emez avval kikapta a züsztökit, agyonütötte az ökrit, ez oszt' mögnyúszta a zökrit, vitte a bűrit. Mönt, möndögélt, hát nagyon meleg vôt, mög mán êfáratt, lèszúrta a züsztökit, r'áterítötte a bűrt, ű avval lèfeküttt pihenni; a'val oszt' r'ászál't égy' varnyú, kaparta a bűrt. Asz'onygya a szögén' embõr a varnyúnak. Eregy' el, mer' mögfoglak! A varnyu a'val nem mönt el, êkapta a lábát a varnyúnak, avval oszt' vitte, ott hatta a bűrt; écczör elestelödött, kér szá'lást égy házná', éppen égy' aszszon' vôt otthun, az ura kin' vôt szántani, az aszszon'tû kér szá'lást, de az aszszony asz'onygya: Nem athatok, mer' az uram nincs itthun, hanem hát még is asz'onygya, adok az udvaron! Asz'ongya a szögén' embör az udvaron nem hálok, mer' valami kutya mögmar az éjjel! Avval oszt' az aszszony asz'onygya: hogy mönynyé' ken' a pallásra, ott mõghálhat ken'! Avval oszt' az embör fölmönt a pallásra, ép' a hun a pitar vôt; vôt a palláson égy' lik lè, hát a lik szájához mönt ű, oszt' nézött lè a likon mindég. Az aszszon'nak vôt szeretője, ű sütött-főzött; főzött paprikást, aszt' betötte a keminczébe, sütött rétest, aszt is betötte a keminczébe a'val égy' kanta bort êtött s kors'á'ló (= korsóálló) alá, de eszt' a szögén' embör a pallásrû a l'ikon mind látta; oszt' az aszszon' főzött tészta levest. Haza gyün az ura, bemöntek a házba, bevitte az aszszony az ételt, az embör asz'onygya: Aszszon', idegön szagot érzök! Mit érzene ken' asz'onygya, nincs' itten sẻnki sẻ'! De az embör asz'onygya: Van valaki, hanem hîd elő! Van, asz'onygya, é', szögény embör

Digitized by Google

palláson. szá'lást kért, hát attam neki. Hîd lê! monygya neki az embör. A'val oszt' lègyütt a szögény embör, êhîtták önni, hát övött, è'gyet falt, a másik falatot mindég od'atta a varnyúnak; mikor oszt' jô laktak az embör kérdözi a szögény embört: Micsoda á'lat az a kezibe'? Asz'onygya: E' drága á'lat! asz'onygya jövendő mondó.

Hát jövendőjjön valami jót! A szögény embör mögszoríti a nyakát, êvértyantotta magát; asz'onygya neki az embör: Hát mostan mit jövendő'tt? Aszt jövendő'te, hogy a keminczébe' van ègy' tál paprikás. Eregy' aszszony, hoszd be! asz'onygya az embör. Asz'onygya a zembernök az aszszony: Van is ott! hazudik ez az öreg embör! mer' öreg embör vôt mán. No csak eregy', asz'onygya, hát ha van!? Kimén az aszszony, beviszi a tál paprikást. Lá'd aszszony, hogy igaz, hogy van! Avval oszt' mögötték a paprikást; monygya neki az embör: Jövendő'jön még ègy' jót! Mögén' mögszoríti a nyakát, êvèrtyanti magát; asz'onygya: Hát most mit jövendő'tt? Asz' jövendő'tte, asz'onygya, van a keminczébe' ègy' tál sű'tt hús. Eregy' aszszony, hoszd be! De mán akkor az aszszony szidi, hogy hazudik a zembör, nincsen semmi sè'! Beviszi a sű'tt húst, aszony'gya: Látod aszszony, hogy van! Avval oszt' mögén', mikô mögötték, asz'onygya: No hát jövendöjjön még ègy' jót! A szögény embör mögszoríti a nyakát, êvèrtyantotta magát mögén'! Hát most mit jövendő'tt? Aszt jövendő'te, asz'onygya, hogy a keminczébe' van ègy' tál rétes. Eregy' aszszony, hoszd be! Asz'onygya néki: Van is ott! nincs ott semmi sè'! De mán akkô harakszik a zaszszony nagyon az embörre. Mögén', mikô mögötték a rétest, asz'onygya az embör: No hát jövendöjjön még ègy' jót! Mögén' mögszoríti a nyakát, êvèrtyantotta magát; asz'onygya: Mit jövendő'tt most? Aszt jövendő'te, asz'onygya, kors'á'ló alatt van ègy' kanta bor. Eregy' aszszony, asz'onygya, hoszd be! De mán akkô bánkódott, hogy nem jut a szeretőjinek, sèmmi sè' nem maratt. Mikô mögitták a bort, mögén' kérdözi a zembör: Jövendöl-è még? Ugyan, asz'onygya, valami jót jövendöltessön vele! Asz'onygya: Mindég nem jövendöl! A'val osz' az embör kéri a szögény embörtül a jövendő mondót, monygya neki: Ugyan, hogy anná? Evvel a szögény embör asz'onygya: Három százas! Avval èccörre kifizette az embör a három százast, csak hogy neki van jövendő mondója. Avval osz'tán êmönt a szögény embör, a gazda êtötte a jövendő mondót a pinczébe, a'val ű kimönt emitt mög az aszszony nem tutta, hun a jövendő mondó? Èccör oszt' êgyütt a szeretője, asz'onygya neki: Gyerünk lè, mer' a jövendő mondó ide fön' möglát! Lèmönnek a pinczébe, hát ott a jövendő mondó: Jaj, asz'onygya, mos' mán mögmondi, hanem ijeszszük el! Avval oszt' möntek felé, a varnyú beléjük ragaszkodott, mögfokta ûket. Ecczör oszt' az embör haza gyütt, a' vôt a zelső, hogy mögnézi a jövendő mondóját, hogy mög-

Digitized by Google

van-é? Lémén a pinczébe, hát láti, hogy ott fogi a feleségit mög az embört, szalatt fő' viszsza, csak ül a paripájára, mén a szögény embör után; mikô mögláti a szögény embör, szalad tűle; mögijett, hogy mán elvöszik tülle a pé'szt, eme' mög azé' ijett mög, hogy utô nem éri, ecczör oszt' utôérte, akkô mon'ta neki: No még itt van három százas a jövendő mondójé'! Ekkor oszt' a két ökör ára mögvôt a szögén' embörnek; avval oszt' êmönt haza az embör, lémönt a pinczébe, agyonverte a feleségit is mög a szeretőjit is, így osz'tán maga maratt az embör, úgy éldögélt; a szögény embör mög vött ökröt négyet, oszt' úgy szántogatott.

(Jázova.)

8.

A róka keresztelése.

Hun vôt, hun nem vôt, vôt a világon égy' szarka, annak a szarkának vôt 6 fija, êmönt köröszt komát keresni, hát a róka asz'on'ta, hogy ű majd mökkörösztöli; oda mönnek, hát a róka a fa alá á'lt, a szarka mög fő'mönt a fára. No, asz'onygya, mostan hán'd lé felé! majd én mökkörösztölöm üket! A'val oszt' a szarka veti lé felé, asz'onygya: Egy'! oszt' a róka is asz'onygya: Egy'! A'val oszt' mögötte. Mikô a szarka mögén' léveti, asz'onygya: Kettő! a róka is asz'onygya: Kettő! A'val oszt' mikô mögötte, a szarka mögén' vetött lé, asz'onygya: Három! a róka is asz'onygya: Három! A'val oszt a szarka mögén' lévetötte, asz'onygya: Négy! a róka is asz'onygya: Négy! de csak öszi mög. A szarka mögén' lévet égygyet, asz'onygya: Öt! a róka is asz'onygya: Öt! hányi befelé. A'val a szarka mögén' léveti, asz'onygya: Hat! a róka is asz'onygya: Hat! Asz'onygya a róka akkor: Nincs töb'? A szarka asz'onygya: Nincs. Mög vannak azok mán körösztölve? Mán ezök, asz'onygya, mögvannak, mer' mögöttem mind! A'val oszt' utána a szarka, de mindönütt csak a feje fölött szál a rókának; ecczör oszt' tanál égy', fehér kutyát a szarka, asz'onygya a fehér kutyának: Nem ál'ná' be bérösnek! De bizon' beál'ok, asz'onygya, hanem nagyon öhetném! Nė búsûj, asz'onygya, sėmmit: a mészáros mos' vágott lė hízott bikát, majd én asz'onygya, bemék a méhejbe, csörgök, addig tė öhecz'! A'val osz'tán úgy is vôt: a szarka bemönt, hajigálták fejszévê, baltávâ, bár'dâ, de sė hogy sė' birták êverni; a'val oszt' a fehér kutya asz'onygya: Mos' mán nem vagyok éhös, hanem szomjos! Nė búsûj sėmmit, asz'onygya, égy' aszszony mos' feji a tehenet, van mán 50 akó, majd én a konytyára az aszszonynak r'ászá'lok, a' maj' gebeszködik, addig tė mögiha'dd! Úgy is vôt, avval oszt' r'ászál't az aszszonynak a konytyára, gebeszködik az aszszony, addig mög itta a kutya a tejet. Akkor osz'tán asz'on'ta a kutya:

Digitized by Google

Mos' mán nem bánom, ha mönyünk a róka után nis! Avval oszt' möntek, möntek, fö'taná'ták a rókát: a szarka a hogy' magos' szál't, hát möglátta a búzába', hogy feküt a róka, akkor osz'tán kijabált: Êre, bérös! êre, bérös! Mikor a kutya oda ért, a róka fölébrett, útnak vötte magát, szalatt a róka, a kutya mög utánna; mikô szalattak égy' szögény, embör 3 lovon vitt 100 akó bort, a hogy az úton szalattak át: a róka mög a kutya, a szögény embör fö'kapta a baltát, hogy elüti a rókát, agyonütötte a kutyát. A'val oszt' a szarka asz'onygya: Hát m'é' ütötted agyon a bérösömet? A szögény embör asz'onygya: Nem aszt akartam, hanem a rókát akartam elütni! Neköm, asz'onygya, mos' mán mindégy', ha a rókát akartad is elütni, hanem mos' kiásom a lovad szömit! a hogy oda szál't a ló fejihön, a szögény embör fö'kapta a baltát, hogy agyonüti a szarkát, a'val hogy a baltát utánna hajîtotta a szarkának, a lovának szé'jel ütötte a fejit, a' mögdöglött. A'kor asz'onygya a szarka: E' még nem vôt ölég! hanem kiásom a másiknak is a szömit! Mikô mögén' oda szál't a másiknak a fejihön, oda akarta vágni a baltát a szarkához, szé'jel ütötte mögén' a lova fejit, a baltávâ. A'val oszt' asz'onygya: Még e' sé' vôt ölég, még a harmadiknak is kiásom a szömit! A'kor oszt' mögén' agyon akarta ütni a szarkát a baltávâ, utánna vákta, mögén' a lova fejit ütötte szét. A'val oszt' asz'onygya a szarka: Még es sé' vôt ölég, hanem kieresztöm a 100 akó bort! Oda mén a hordóhon, a gyugót kapari, a szögény embör mögén' fö'kapi a baltát, hogy maj' agyonüti a szarkát, a'val oszt' szétütötte a hordót, kifojt a bor, êvitte a szögény embört is a bor, a szarkát is, még talán most is viszi üket, ha föl nem akattak valahun.

(Szaján.)

9.

A róka mög a kis pacsirta.

Vôt a világon égy', kis pacsírta, oszt' a rókának a fö'gyin vôt a fészke; oda mönt a róka, oszt' kért tüle égy' fiját, asz'on'ta: A'gyá' neköm pacsírtát, mer' ha nem acz', fö'szántom a fö'det! Akkô adott neki égygyet; mögén' kis üdő vártatva oda mönt a róka: Agygyá' neköm kis pacsírtát, mer' fö'szántom a fö'det! Osz' mögén' adott neki, akkô a kis pacsírta fö'szá't égy' gaz' szálra oszt' sírt-rítt keservessen, oda mönt a kis kutya: M'é' rívô pacsírta? Hát a róka asz'onygya, êvitt 2 fijamat! Asz'onygya: Nè agygyá' neki többet, hanem mongyad, hogy szánesd föl a fö'det, ha van eked, engöm mög takarjá' lè gazzâ! Oda mönt a róka: Agygyá' égy', kis pacsírtát, mer' fö'szántom a fö'det! A pacsírta asz'on'ta: Nem adok, hanem szánesd fö' a fö'det! A róka neki ál't,

Digitized by Google

a két, első lábává kapart, szántott, kijabá'tta hogy: Gyü, hó! gyü, hó! Osz'tán a kis kutya fölugrott, oszt' kergette; a róka beszalatt a l'ukba, a kis kutya mög a l'uk mellé ült, oszt' a róka a l'ukba' asz'on'ta: Ó, két szömöm világa, de tuttad vigyázni, hogy mő're van a l'uk! Ó, édös, két első lábam, de tuttá' kapaszkonni! hogy utô nė érjön a kis kutya. Ó, édös, két, hátulsó lábam de tuttad rugni a port, hogy nė lásson! Hát tė, nagy labanczos farkam csak hátra felé húsztá', hogy a kis kutya utô érjön! Tégödet kitollak! Farolt kifelé, oszt' a kis kutya êkapta oszt' szétszakgatta.

(Padé.)

10.

A szarka mög a róka.

Vôt a világon égy' szarka mög égy' róka. A róka êmönt ahhon a fához, a mîkön a szarka vôt, asz'on'ta:

Fő' szántom a fő'det,
Kivágom a fát,
Agygyá' neköm kis szarkát!

Lėhajított égygyet, osz'tán êmönt a róka; akkô mikô êfogyott a kis szarka, mögént oda mönt, mögént ê kesz'te:

Fő'szántom a fő'det,
Kivágom a fát,
Agygyá' neköm kis szarkát!

Akkô mögént lėhajított égygyet; oda mönt a holló, asz'on'ta neki: Minek vecz' lė kis szarkát? mongyad neki:

Száncs' föl a fő'det,
Ha van ekéd!
Vág' ki a fát,
Ha van fejszéd!

Akkô êmönt onnét a holló, oda mönt a róka:

Fő'szántom a fő'det,
Kivágom a fát,
Agygyá' neköm kis szarkát!

Akkor asz'on'ta a szarka:

Száncsd föl a fő'det,
Ha van ekéd!
Vág' ki a fát,
Ha van fejszéd!

Digitized by Google

Asz'onygya a róka: Tudom, hogy ki' tanított r'á, hanem mögá'j! Akkô êvetötte magát a róka, oszt' oda mönt a holló, vakdosta a lába közit, oszt' a róka oda csapta a nyakát, mögfokta a hollót. Akkô asz'on'ta a holló: Jaj, jaj! eresz' ê, möktanítalak szá'ni, akkô mögöhetöd a szarkákat! Mögégygyesztek. Asz'on'ta a holló: Fogôdzkogy' a farkamba! A róka belefogôdzkodott, vitte fõ'felé, asz'on'ta: Látod-é még a fõ'det? Asz'on'ta: Látom, akkora mint égy' szürű. Még vitte fõ'felé: Látod-é még a fõ'det? Látom, akkora mint égy', kerek alma. Akkor vitte még fõ'felé: Látod-é még a fõ'det? Látom, akkora mint égy' gombos tű feje. Akkô még vitte fõ'felé: Látod-é még a fõ'det? Asz'onygya: Nem látom mán! Akkô oda vitte égy' füstös tőke fölé, oszt' asz'on'ta: Ereszd el a farkam, csóváld a farkadat, akkô maj' szál'sz — lefelé! Oszt' a róka úgy tött, szál't lefelé; mikô lefelé ért, möglátta a füstös tőkét, asz' gondolta, hogy embör van ott, aszt kijabálta: Szalagy' embör, agyonütlek! A tőke nem szalatt ê, a róka r'áesött a tőkére, két felé esött a dérêka.

(Tisza-Szent-Miklós.)

11.

A szamár mög az oroszlány.

Vôt a világon ész szamár mög égy' oroszlán', osz'tán kérdöszte a zoroszlán' a szamártû: hogy ű micsoda féle á'lat? Asz'onygya: Én vagyok a juhászok tár szekere, bárányok kirája! Asz'onygya neki a zoroszlány: Hát rugjá' tê neköm ebbű' a fődbű' vizet! Asz'onygya a szamár: Rugjá' tê! Akkô asz'onygya: Nészd, én rugok! Akkô belevákta a körmit, vizet rugott. Látod, asz'onygya, mos' tê, rugjá'! Akkô lêült a szamár, osz'tán csuszorá'ta a farát, osz'tán — — —. No látod, nem ojan nagy erővê töttem én, mint tê, hanem kisebb erővê! Mögén' kérdözi az oroszlány: Micsoda vagy tê? Mon'tam mán, asz'onygya, juhászok tár szekere, bárányok kirája! Asz'onygya az oroszlány: Ha a juhászok tár szekere, a bárányok kirája vagy, húszd lê tê neköm aszt a fa tetejet! Asz'onygya: Húszd lê tê; Oszt' az oroszlán' lehúszta; akkô asz'on'ta a szamár: Várjá' maj' én belekapaszkodok! Belekapaszkodott, fõ' vitte ja fa jág, körösztül vetötte rajta, oszt' égy' bukorra esött, ott vôt égy' nyúl, oszt' agyonütötte. Asz'onygya: Látod pajtás ijen erős á'lat lögyé' tê, hogy még nyulat is fogjá'! Akkor asz'onygya a zoroszlány: No mutas' neköm valami, kis erőt, ha ojan erős vagy! Neköm, asz'onygya, ojan erőm van, hogy ha égygyik fülem hátra csapom, akkô még fél haragba' vagyok, de ha mind a kettőt hátra csapom, akkô szalagygy, ha szalathacz'! Mögijett az oroszlán', êkeszdött szalanni, szalad, szalad, möglát égy' farkast: Hova szalacz', oroszlán'? Van az erdöbe' égy' erős á'lat, néköm asz'on'ta, hoty ha az

Digitized by Google

égygyik fülit hátra csapi, akkô még nem, de ha mind a két fülit hátra csapi, akkô szalagygy, ha szalathacz'! Asz'onygya: Gyere visszsza, maj' mögögyük mink asztat! De nem akart viszszagyünni a zoroszlány, szaladóba' vôt, mer' mögijett; asz'onygya: No, gyere viszsza, fonynyunk égy', fa gúzst, oszt' akasz'szuk a tè nyakadba mög az enyimbe, oszt' ha tè mögijecz': húzzá'! Közel értek hozzá, oszt' a farkas is mögijett mög a szamár is; oszt' a szamár hátra csapta a fülit, az égygyiket; asz'onygya az oroszlány: Nészd mán, asz'onygya, harakszik! Akkô a szamár hátra csapta mind a két fülit, elordította magát, hozzá foktak szalanni, de viszi jè a farkast az oroszlány? de viszi ám! Akkô mögfullatt a farkas, écczö' mögál't az oroszlán', hátra tekíntött a farkasra, a' mán mög vôt dögölve, a foga kilá'czott, az oroszlány asz' gondolta, hogy nevet, asz'onygya:

Üm, pajtás!
Neköd neve'cség,
Neköm ije'cség,
(Morotva.)

12.

A bojszi kutya.

Vôt a világon égy', bojszi kutya mög égy' farkas, a farkas keresgélt a szemét dombon, oszt' kérdöszte tűle a bojszi kutya, hogy mit keres? Asz'onygya a farkas: Csizma talpat keresök, mer' tél az üdö! Asz'onygya a bojszi kutya: Hiszèn csizmadija vagyok! Nem varná' neköm csizmát? De varnék! asz'onygya, hozzá' jégy' üszőt oszt' annak a bűribű' csizma lösz! Hozott égy' üszőt; oszt' mögmon'ta neki, hogy égy' hétre gyű'jön el, akkor kész lösz a csizma! Oszt' êgyütt a farkas, asz'on'ta a bojszi kutya: Nem kész még, mos' van a cserzőbe', hanem hozzá még égy' disznó kö' kenyőnek! Oszt' akkô hozott aszt is a farkas. Akkô êgyütt a farkas más nap' oszt' kérdöszte: Kész-è mán a csizma? Asz'onygya: Nem kész, mê r'ászorított a baj, mö' köllött önni! Asz'onygya: Mögá'j ezé' bajt fogunk vinni! Asz'onygya a bojszi kutya: Nem bánom! Oszt' êmöntek katonát keresni.

Égy' aszszony mögvert égy' macskát, kiszalatt, kérdöszte tűle a bojszi kutya: Huva mégy macska? nem álná' be katonának! Asz'onygya: De beál'nék! Oszt' mögén' taná't égy' sin disznót: Nem ál'ná' be katonának?! Asz'onygya: De beál'nék! Oszt' taná'tak még égy' va' disznót. Asz'on'ta a va' disznó: Maj' én ide lèfekszök a cserfa hajba, maj' mikô közê gyün a farkas mög a medve, majd akkô fölugrok oszt' êbüffentöm magam, majd azok mögijennek! Mikô közê möntek a farkas mög a medve, akkô fölugrott, osz' êbüffentötte magát, oszt' a farkasnak mög a medvének öszsze

Digitized by Google

vôt a farka kötve, öszszekötötték; hogy a medve nem bírt szalanni, a farkas mög bírt, hogy maj' húzik égy'mást! Mikô a va' disznó fölugrott, êszalatt a farkas mög a medve, a farkas má' anynyira szalatt, hogy maj' mögszakatt, a medvének mög mán a fák köszt öszsze vôt törve a feje, mög vôt dögő've. Asz'onygya a farkas: Üm, pajtás! neköd csak neve'cség, én mög maj' mögszakadok: anynyira szaladok! Pedig a medve mán akkô mög vôt dögölve, êvicsorította a fogát, hogy öszszeverte a fejit; osz' csúfolta a farkas:

Bajt viszi veretlen,
Nagy a feje, töretlen!

(Józova.)

13.

A kis kecskék.

Vôt a világon égy', szögény embör mög égy', szögény asszszony, azoknak vôt égy' disznajuk, befokták a disznót hízni, oszt' mon'ták: Addig hízik, még hájat nem — — — —, oszt' az asszszony êmönt a szomszédba hájat keresni, taná't hájat a szomszédba', êvitte haza, belegyukta a disznó farába, akkor oszt' beszalatt, mon'ta az urának: hogy mán a disznó hájat — — — —! Az ura, minygyá' kimönt, látta, hogy a disznónak a farába' csakugyan van háj, akkor oszt' minygyá' levákták. Mikô levákták, az a'szon't kű'tte az ura a Tiszára vízé', mikor az aszszon' viszszagyütt a vizzé, akkorra az ura behor'ta a húst, oszt' becsukta az ajtót magára, az aszszon't nem eresztötte be. Akkor az aszszon' mon'ta neki: No, addég é'jé' ken': még a húsba' mög a lüsztbe' tart! A hús mög a lüszt möntű' s elöb' êfogyott.

Az aszszon' mög êmönt bûdosni, oszt' taná't az erdőbe' éty, kis szobát, teli vôt falevé'lê, bemönt, kisöprötte, befütötte a házat. Ecczör oszt' gyütt haza 5, bak kecske, mikô begyütt a legelső, mon'ta:

Házacskánkat kisöprötték,
Keminczénket befütötték,
Dili, dili dob!

Mikor a másik bemönt, az is csak úgy tött:

Házacskánkat kisöprötték,
Keminczénket befütötték,
Dili, dili dob!

Digitized by Google

Mikor a harmadik bemönt, az is csak úgy mon'ta:

Házacskánkat kisöprötték,
Keminczénket befütötték,
Dili, dili dob!

A negyedik is, sorba mind:

Házacskánkat kisöprötték,
Keminczénket befütötték,
Dili, dili dob!

Az ötödik is csak aszt mon'ta:

Házacskánkat kisöprötték,
Keminczénket befütötték,
Dili, dili dob!

Akkor az aszszony bent ült a kuczkóba', asz'onygyák a kecskék:

Szögén' vagy-é,
Boldog vagy-é?
Gyere ki a kuczkóbû!
Élhecz' itten boldogû:
Van sajt, túrú,
Mindön!

Akkor oszt' az aszszon' kigyütt, boldogû élhetött, mer' vôt mindön; sokájig úgy éldögélt, hát ecczör az eszibe jutott, hogy mán az ura ezûta talán mög is halt? Akkor oszt' fölpakólt túrúbû, sajtbû, íróbû, mindönbû'; oszt' fő'mönt a pallásra, hát egy' l'uk vôt ott a palláson, oszt' látta, hogy mán az ura tátogati a száját. Akkor is szórta a sajtot a szájába, mög az írót, mög mindönt, hogy élegygyön föl, de sémmi okkal-móddal föl nem élett mán akkô; akkor oszt' az aszszon' mögharagudott oszt' asz'on'ta: Ha ettű' nem élecz fő', azé' sé' kapsz többet sémmit sé'! Akkor osz'tán vizet dű'tött a szájába, akkor oszt' az ura fölébrett, kinyitotta az ajtót, beeresztötte a feleségit, akkor oszt' mon'ta az urának: hogy mönynyenek, ott élhetnek boldogul; hanem a ken'nek a farát — — — — — —, — — — — — Akkor oszt' êmöntek az erdőbe a kis házba, mögén' az aszszony kisöprött, befütött, bemöntek a kuczkóba mind a ketten, beű'ttek. Ecczör oszt' mögén' mönt az öt bak kecske haza felé: mikô beért az első, az is mögén' út tött:

Házacskánkat kisöprötték,
Keminczénket befütötték,
Dili, dili dob!

Digitized by Google

A másik bemönt, az is csak út tött, akkô mind sorba, mind úgy tött:

Házacskánkat kisöprötték,
Keminczénket befütötték,
Dili, dili dob!

Akkor oszt', mikô minynyájan bemöntek, asz'onygyák a kecskék:

Szögény vagy-é,
Gazdag vagy-é?
Gyü'j ki a kuczkóbû!
Élhecz' itt boldogû:
Van sajt, túrú,
Mindön!

Akkor az embör elköhentötte magát, akkor a bak kecskék mögijettek, êszalattak; az embörnek mög az aszszonynak mán akkô vôt 2, kis l'ánya, êmöntek a kecskéket keresni, nagy nehezen oszt' fö'taná'ták. Mikô fö'taná'ták, kikü'tte a legöregebb l'ányát velük, a kecskékkê, oszt' oda hajtott: a hun legnagyob' fü vôt, akkor oszt' este mönt haza felé, mikor este haza ért, kérdöszte a gazda a kecskéket, hogy jô laktak-é? Asz'on'ták: De hogy laktunk! oda hajtott a nyomásra: a hun sémmi sé' vôt, ü mög êmönt a legényök közé jácczani! Akkor oszt' êvákta a l'án'nak a nyakát az embör; akkô oszt' mon'ta a másiknak: Eregy' mos' té ki! de ha jô nem tartod, t'és úgy jársz, mint amaz! Az is kimönt, az is oda hajtotta: a hun legnagyob' fü vôt, jô tartotta üket kedvük szörént; mikô este haza mönt mögén' kérdöszte a gazda a kecskéktü': hogy jô laktak-é? Asz'onygyák a kecskék: Ej, dehogy laktunk, mikô oda hajtott: a hun legtöbb disznó — — vôt! Akkor osz'tán êvákta annak is a nyakát; akkor oszt' mon'ta a feleséginek: No aszszony, mos' eregy' ki té, hanem hoty ha jô nem tartod: t'ís úgy jársz, mint amaz! akkor oszt' ü's êhajtotta oda: a hun legnagyob' fü vôt, mindég talpon vôt mellettük, mikor oszt' haza hajtotta, mögén' kérdöszte a gazda a kecskéket, monygya nekik: hogy jô laktak-é? Aj, de hogy laktunk, mikô oda hajtott: a hun a legtöb' marha — — vôt! ü mög êmönt az embörök közé beszé'getni. Akkor oszt' a feleséginek is êvákta a nyakát. No, asz'onygya, maj' kimék én hônap, jô tartalak én bennötöket, akkor oszt' ü's oda hajtotta: a hun legnagyob' mezö vôt. Mikô haza mönt, kérdöszte a kecskéket: hogy jô laktak-é? No, asz'onygya, kecskéjim, most jô laktatok! Ej, asz'onygyák, de hogy laktunk, mikô oda hajtott: a hun legtöb' ló — — vôt, maga mög êmönt az aszszonyok közé beszé'getni! hogy laktunk vôna jô! Ej nye, asz'onygya, hát még mos' sé' laktatok jô?! Akkor osz'tán nagy kést vött a kezibe: No, asz'onygya,

Digitized by Google

ha nem laktatok jô, mostan mán eleventen mögnyúzlak bennõtöket! Akkor oszt' zavarászi ûket, de csak égygyet bírt êkapni, a többi êszalatt; mikô mán félig mögnyúszta: nem fokta a kés: Maj' bemék, asz'onygya, mögfenyöm a késöm elsõb'! Mikor kigyütt, akkorra êmönt a kecske, mönt, mönt, möndögé't taná't égy', róka l'ikat, bemönt a róka l'ikba; mikô haza mönt a róka, asz'onygya:

Ki van a róka koma házába'?
Én vagyok a félig nyúzott, bak kecske,
A lábommâ dobbantok,
Szakálommâ trüszszentök!

Avval oszt' nagyon mögijett a róka, oszt' szalatt, a mõ're szalatt: hát az út szélbe' vôt égy' farkas; akkor oszt' monygya neki: Hova szalacz', róka koma? A', asz'onygya, nem tudom, mi van a házamba'? kérdösztem, de asz'on'ta: hogy én vagyok a félig nyúzott, bak kecske, a lábommâ dobbantok, szakálommâ trüszszentök! Avval oszt' a farkas asz'onygya: Gyere nézzük mög! maj' mögnézöm én: mi csoda az oda be'? Oda mén a farkas is, hát kérdözik, asz'onygya:

Én vagyok a félig nyúzott bak kecske,
A lábommâ dobbantok,
Szakálommâ trüszszentök!

A farkas is mögijett, szalattak, mikor így szalattak, taná'tak égy' sin disznót, a sin disznó asz'onygya: Hova szalacz, róka koma? Asz'onygya: Nem tudom, mi van a házamba'? Kérdösztem, de asz'on'ta: hogy én vagyok a félig nyúzott bak kecske, a lábommâ dobbantok, szakálommâ trüszszentök! Gyerünk no, róka koma, maj' kihajtom én a házbû, akkor oszt', mikô oda mönnek a l'ik szájához, kérdözi a sin disznó: hogy mi van a róka koma házába'? akkor oszt' asz'onygya:

Én vagyok a félig nyúzott bak kecske,
A lábommâ dobbantok,
Szakálommâ trüszszentök!

No, asz'onygya, pajtás, a rókának mög a farkasnak monygya: ide két felé ájjatok, maj' én lègurulok, oszt' majd én kihajtom, hanem, asz'onygya: neköm aditok a tüdejit mög a máját! Akkor oszt' öszszegömböjödött a sün disznó, oszt' lègurûtt a l'ukba, mögszurkálta a kecskét; akkor oszt' a kecske szalatt ki felé, mikor szalatt ki felé a kecske, emez a kettõ möglátta: a róka mög a farkas, akkor oszt' még jobban mögijettek, szalattak tûle, a kecske mög utánuk, a farkas mög a róka mindég aszt kijabálták: Tüdejit, máját! tüdejit, máját! A kecske mindég utánuk szalatt, még t'án mot is szalannak, ha mög nem ál'tak.

(Szaján.)

Digitized by Google

14.

Az állatok dínom-dánomja.

Mikô öszszeszötte a gazda a galambot mög a ludat osz'tán mög a gúnárt mög a kácsát, oszt' becsukta üket rakásra, hogy majd levági üket. Búsultak szörnyen nagyon búsultak, búsulásukba' kicsavarták a csapot; a kácsa asz'on'ta: Csak csapra! csak csapra! a gúnár mög hujángatott, hogy: Îgyunk! îgyunk! a lúd mög mindég asz'on'ta: Áldotta, teremtötte! Áldotta teremtötte! a galamb mög: Ó, ó, ó, ó! ó, ó, ó, ó! Begyütt a gazda, möglátta, hogy a bor ê van eresztve, kihajtotta üket, lëmöntek a szűrűre, akkô mon'ta a lúd: Ketten-hároman ész szömet! ketten-hároman ész szömet! Mikor oszt' oda értek a búzához, a garmadához, asz'on'ta hogy: Ki-ki magának! ki-ki magának! Mikor oszt' kimönt a gazda utánuk, a gúnár möglátta, akkor mon'ta, hogy: Kádár! kádár! oszt' szana-szét szál'tak.

(Tisza-Szent-Miklós.)

15.

Az ember és a madár.

Vôt a világon égy' embör oszt' mönt körösztű' az erdön, möglátott ész, szép, kis madarat, êkesz'te kergetni égygyik fárû a másikra, anynyira szalatt mán utánna, hogy fölakatt mán a fán, oszt' ott möghalt, szétszáratt a feje. Nagy eső lött oszt' a kis madár bele mönt a fejibe, oszt' mögpuhût a feje, oszt' öszszecsukódott! akkô a kis madár asz'onygya:

No, të még éltë' fut'tá', szalattá',
Mög nem foktá';
Mos' mán möghaltá',
Mögfoktá'!

(Szaján.)

16.

Miért hajlik le a szomorú fűz ága?

Mikô a zsidók Krisztus Urunkat hajszolták, nagyon êfáratt, oszt' a fűszfa alá ült lë, mer' a fűszfa a lekszölídeb' ta, nincs neki szúró ága. Hogy Krisztus Urunk léült, a fűszfa r'áhajult, oszt' viszsza së' hajult többet, úgy maratt.

(Jázova.)

Digitized by Google

17.

M'é' bogárzik most a marha, mikor ez előtt a ju' bogárzott?

Mikô lén' járt Krisztus Urunk, osz'tán szomjas vôt, êmönt a gujáshon, a gujás heverészött, r'áért, mert deleltek a marhák. Oszt' oda mönt Krisztus Urunk, agygyon neki égy' ital tejet, mer' nagyon szomjas! Asz' felelte neki a gujás: várjon égy' kicsit, hever még! maj' pihen! No csak piheny', asz'onygya Krisztus Urunk, ha nem acz', maj elmék, maj' kapok másik pásztornál! Elmönt a juhászhon, a'nak mög a mönynyi birkája vôt, anynyi felé vôt, szalatt szé'jel, bogárzottak, nem győszte ûket összeforgatni. Krisztus Urunk osz'tán oda mönt, asz'on'ta: A'gyá' égy' ital tejet, maj' segítök rajtad, látom nagy dologba' vagy! Osz'tán a juhász nagy nehezen mögfogott é'gyet, mökfejte oszt' úgy adott a Krisztus Urunknak tejet. No juhász, asz'onygya Krisztus Urunk, jót tötté' velem, mer' nagyon szomjas vôtam, no hát ettűlen fogva a marha fog bogárzani, a bírka mög delelni. Azûta osz'tán a marha bogárzik égy' hónapig, a bírka mög delel, a gujás szaladgál, a juhász mög pihen.

(Szaján.)

18.

M'é' öszik a ló mindég?

El volt mán Krisztus Urunk fáradva, oszt' taná't égy', kis sarat mög taná't égy' lovat, oszt' hîtta a lovat, hogy vigye á'tal! Aszt felelte a ló: Várjá', maj' elsőbb jô lakok! Asz' felelte Krisztus Urunk: No hát ögyé' akkor is, mikor nem akarsz, ha nem gyűsz'! Osz'tán külömössen fé're legelt é' szamár, ahhon elmönt Krisztus Urunk: Gyere vigyél át ezön a sáron! Hát éppen égy' nád szálat mögfogott a szamár, hogy majd elharapi, osz'tán még a nádat is eleresztötte, a möjiket szorított, hogy majd elharapi. Oszt' fölült Krisztus Urunk a szamárra, oszt' a marján az ustorát körösztül tötte, azûta lú'czik az a fekete csík, az a köröszt . . . No hát most mán áthosztál a sáron, gondom lösz, hogy a szemét dombon is kitelelsz! Ki is telel a' még a paszúr szalmáu is. Azûtátû a ló so' sé' lakik jô, a szamár mög jô lakik; a nádon mög a jegy májig is ott van, a mint a szamár a fogával szorította.

(Morotva.)

19.

M'é' van a szamárnak ojan hoszszú füle?

Mikô az Isten mökteremtötte az á'latokat: minynyájinak mögmon'ta a maga nevit, hogy kinek mi ja neve? Oszt' más nap

Digitized by Google

előhívatta űket, oszt' kérdöszte, oszt' minnyáji mögmon'ta a nevit, csak a szamár nem tutta, mögmondani. Oszt' a szamár hogy nem tutta, mökfokta a fülit, mögrászta; azútátû fogva van nagy füle, hogy akkô mögnyût.

(Kis-Orosz.)

20.

M'é' szidják az ácsok Szent Pétert?

Mikor Krisztus Urunk Szent Péterrel a földön járt, egyszer egy' kocsma előtt ment el, éktelen lárma hallatszott ki a kocsmából: mulattak az ácsok. Péter minden áron meg akarta tudni, hogy kik vannak bent? Krisztus Urunk csak mondta neki: Péter ne menj be, mert megvernek! de Péter nem állott kötélnek, neki állt a láncznak: bement. Mikor Krisztus Urunk látta, hogy Péterrel szép szóval nem boldogulhat, hagyta a maga útján menni. Nem is csinált neki egyebet, mint a hátára teremtett egy' bőgőt s tovább ballagott. Bemegy Péter a kocsmába, hátán a bőgő, mulatnak az ácsok, de szörnyen nagyon, meglátják a bőgőt, nem is kellett egyéb. Pétert czigánynak nézték, mindjárt parancsolták neki, hogy húzza r'á! Péter csak szabadkozott, hogy ő nem czigány, hogy ő nem tudja húzni, de az ácsok kutyába sem vették az ő mentegetődzését. Péter szeretett volna szép szerével tovább állni, megbánta már, hogy közéjök keverődött: mint a kutya, a melyik kilenczet fijadzott, de az ácsoktól nem szabadulhatott. Utoljára meg már az ácsok is beleúntak a sok nógatásba, kapták magukat, Pétert elagyabugyálták amúgy Isten igazából. Péter azután mikor látta, hogy több a kettőnél, ill' a berek, nád a kert! szalatt Krisztus Urunk után. Krisztus Urunk akkor már a másik határban járt, Péter alig győzte utánna szedni a lábát. Nagy nehezen beérte azután Krisztus Urunkat, keservesen panaszolta el, hogy hogy' járt. Krisztus Urunk csak azt felelte reá: Mondtam ugy-e Péter, hogy ne menj be! Hanem Péter ezzel nem elégedett meg, csak fúrta az oldalát, hogy hogy' adja viszsza a kölcsönt? Azt kérdezte Krisztus Urunktol, hogy miért haragszanak legjobban az ácsok! Krisztus Urunk megmondta neki, hogy azért, ha a fában görcs van. Péternek sem kellett több, csak hogy megtudhatta, nem hagyott Krisztus Urunknak békét, arra kérte, hogy teremtsen minden fába annyi görcsöt, s oly erőset vasbol, hogy az ácsok ne győzzék kiszedni s ha ki akarják verni, a szerszámjok törjön el mind! De ebbe Krisztus Urunk sehogy sem egygyezett bele, hanem, hogy az ácsok is megkapják, a magukét, Péter is békességben legyen, minden fába beleteremtette a görcsöt, de csak fábol. Hanem a fa görcsök közt is van erős görcs; mikor az ácsok ilyenhez érnek, nem győzik Pétert szidni, mert tudják, hogy ennek Péter az oka.

(Szaján.)

Digitized by Google

21.

Mibül lőtt a tekenyős béka?

Mikô lén' járt Krisztus Urunk a fő'dön kûdús ruhába', osz'tán az aszszony könyeret sütött, osz'tán szakajtott égy' czipót a kûdús számára. Osz'tán nagyob'ra nyő't a czipó mint a könyér. Mökparancsolta a fijacskájának: Fijam, ha majd ide gyün a kûdús, maj' én êbûjok, oszt' aszt mond neki, hogy nincs ide haza édös anyám! Oszt' téli kendő vôt a nyakán, nagy, vastag osz' alá bújt a sütő teknyő alá, a sütő lapát mög ott vôt a teknyő alatt oszt' âra r'áhasalt. Hát mikor oda mönt az Úr Isten a házhon, a kis gyer'ök kimönt elébe: Nincs itt hun édös anyám, asz'onygya, elmöhet Isten hírivê! nem athatunk sémmit sé'. Jô van, fijam, ha nincsen itthun, asz'on'ta Krisztus Urunk, jobban tudom én mint tê, hanem maragygyon a teknyő a hátán, a sütő lapát a hasa alatt, a kendő mög a nyakán! Igy maratt osz'tán az a'szon'nak a sütő lapát a hasán, a teknyő a hátán, a vastag kendő a nyakán. Osz'tán tekenyős béka lött, mög is lá'czik most a teknyő a hátán, a sütő lapát a hasán, a vastag kendő a nyakán, mer', mikô Krisztus Urunk êmönt, asz'on'ta: No hát Isten álgyon mög fijam, hanem nem tugygyátok lêvönni a teknyőt mög a sütő lapátot, osz'tán mög a vastag kendőt!

(Józova.)

22.

Mibül lött a gomba?

Mikô Krisztus Urunk szen' Pétörrê a fő'dön járt, bemöntek égy' zsidóhon, kaptak êt tarisznya túrút. Szen' Pétör nagyon szeretött vôna a túrúbû önni. Jézus előre mönt, szen' Pétör mög utánna, osz' Pétör kivött égy' marék túrút a tarisznyábû, ê kesz'te önni. Mikô ötte, Jézus mökszólította: Gyüsz'-e, Pétör?! Pétör nem bírta lênyelni, kiköpte, abbû a túrúbû nyő'ttek a gombák.

(Tisza-Hegyes.)

23.

Hogy lött a zsidóbû disznó?

Mikô Krisztus Urunk a fő'dön járt, bemönt ê' zsidóhon, osz'tán a zsidó a teknyő alá bûtatta a gyer'ökejit. Krisztus Urunk kérdöszte: Mi van a teknyő alatt? Oszt' asz'on'ta: Disznó. Akkô disznójé váltak a gyer'ökök.

(Tisza-Hegyes.)

Digitized by Google

24.

Mibűl lött a majom?

É' szögény, öreg aszszon' vitt a malomba búzát őrölni, mikô elmönt érte, hát nagyon sok el vôt belüle véve, könyörgött a mônárnak, hogy ű mijen szögény, hogy agygya viszsza, de a mônár nem atta. Mikô kigyütt a malombû, viszsza kijá'tott: Hogy a képed ojan lögyön mint a majomé! Osz'tán más napra ojan lött a képe mint a majomé.

(Török-Becse.)

25.

Mijûta kaparik a tallót?

Mikô az Úr Isten szen' Pétörrê a fő'dön járt, êmöntek az ű várossukba, kérdöszte szen' Pétör Krisztus Urunkat: Ó', Uram Teremtőm! Micsoda termés lösz a nyáron? Lösz-e eső, vagy nem? Ó', Pétör, asz'onygya, nasz szárasság lösz a nyáron! Szen' Pétör haza mönt, asz'on'ta az ű rokonynyajinak, atytyafijajinak, hon nė vessenek búzát, mer' a nyáron nasz szárasság lösz! Nem vetöttek búzát szen' Pétörnek a nemzecscségeji, tes'vérjeji, a többi embörök vetöttek. Szörnyen na' termés lött abba' az esztendőbe'. Asz'on'ta szen' Pétör az Úr-Istennek: O', Uram-Teremtőm, hisz' asz' montad tė, hogy nasz szárasság lösz a nyáron, nem lösz termés! Ó' Pétör, nem mon'tam én, ho' nem lösz termés! hanem csak asz' mon'tam, ho' nasz szárasság lösz. Oszt' akkô asz'on'ta az Úr-Isten szen' Pétörnek: Erigy' haza, mon' mög a tes'vérjejidnek, hogy csináljanak gerebjét, a hun más embör lėvákta a búzát, oszt' elhor'ta, ott kaparjanak, oszt' lösz neki is anynyi búzája, mind a többinek, a ki aratott. Azûta mindég kaparik a tallót.

(Török-Becse.)

26.

Krisztus Urunk házasítása.

Mikô Krisztus Urunk szen' Pėtörrê a fő'dön útazott, ėccző' az aratók felé jis êmönt: az ûtyába esött, oda köszöntött hozzájuk, oszt' vizet kért. Vôt ott égy', eladó l'ány, ojan tizenhat-tizennyôcz esztendős l'ány, oszt' nagyon szívessen fogatta ûket, mint útasokat: fő'kapta a korsót, szalatt fris vizé', oszt' mökkínálta fris vizzê ûket. Mökköszönték szépen a'vâ továb' möntek.

Mönnek, möndögélnek, de Pétörnek sė hogy sė' mén ki a l'ány az eszibű'; asz'onygya ėccző': Uram, Teremtőm! mit agygyunk annak a l'ánynak: a m'é' ojan jó, fris vizet hozott? Asz'ony-

Digitized by Google

gya Krisztus Urunk: Várjá' Pétör! A'val csak möntek, beértek a város szélire, elő'taná'tak égy' nyájat, a pásztor a fa alatt fekütt a hűvösbe', égy', kört'e fa alatt: a száját êtá'totta oszt' úgy várta, hogy majd a szájába esik a kört'e. Asz'onygya neki szen' Pétör: Kejj fő' barátom! Asz'onygya a pásztor: Minek kejjek fő'? De csak kejj fő', oszt' úgy ögyé'! De a pásztor nem kelt fő'!

Mönnek be a városba, asz'onygya szen' Pétör Krisztus Urunknak: Uram, Teremtőm! mit érdemöl ez a legény, mikô ojan lusta: hogy csak éppen aszt várja, hogy a kört'e a szájába essön? Asz'onygya Krisztus Urunk: Hát aszt a l'ányt, a ki nekünk aszt a jó, fris vizet hoszta! Asz'onygya szen' Pétör: De Uram, Teremtőm! hogy gondolod asztat, mikô nem érdemli mög? mikô az a l'ány ojan fris, ez mög ojan lusta?

Jaj Pétör! ez is lusta lögyön mög a felesége is lusta lögyön, akkô hogy élnek mög? De így osz'tán mögélnek!

(Szaján.)

27.

Krisztus Urunk hálást keres.

Mikor Krisztus Urunk szen' Pétörrel a fő'dön járt, hát a mint ballaktak, bejértek égy', nagy dúz gazdag városba, betértek égy' nagyon gazdag embörhön, kértek hálást, de ott nem akartak nekik anni, de anynyira könyörögtek neki, hogy mögengette. Este, mikô lė akartak fekünni, sütöttek nekik égy' bodagot, abbul attak osz'tán nekik önni, a jis sótalan vôt, ojan mind a száj. Akkor oszt' a konyhába szórtak nekik szalmát, oda lėfeküttek. Röggê, mikô fő'kelnek, elindulnak, mökköszönték a szálást, szen' Pétör asz'onygya az Úr-Istennek: Ó', Uram, Teremtőm, mit acz' ennek a dúz gazdagnak! Én Pétör, aszt adom, hogy êvöszöm mind a mije van, utóbb ojan szögény lösz: miut a kuldus, adok neki 12 gyer'ököt, a ki mindön vagyonát széttékozli. Asz'tán êmöntek égy' szögény aszszonyhon, nem vôt neki sömmije, ėsz szakajtó lüsztecskéjéné' nem vôt töb', kértek tűle szálást, de a szögény aszszony anna jis, nem is, mê nem vôt neki a mit a fejük alá tögyön, de mégis adott nekik. Aszt a szakajtó lüsztöcskét möksütötte czipónak, vacsorá'tak, lėfeküttek, a fejük alá tött égy', kis darab új vászon't, mán más nem vôt a mit a fejük alá tögyön, ojan szögény vôt. Hát röggel fő'keltek, Krisztus Urunk adott a szögény aszszon'nak êd darab aranyat. Hát osz'tán kimöntek, kérdözi szeu' Pétör: Ó', Uram Teremtőm, mit acz' ennek a szögén' aszszon'nak? Ó', Pétör, aszt adom, hogy az a darab vászon', a kit a fejünk alá tött, 7 hétig mindég szögygye föl, mék sė' biri fő'szönni, aszt a darab aranyat a kit attam neki, anynyi lögyön neki, hogy soha ê nem fogy, mög

Digitized by Google

aszt a czipót, a kit az este möksütött az utolsó lüsztyibű', soha ê nem fogy. Mikô osz'tán beviszi az aszszony a czipót, hát láti, hogy egész, létérbegyültek mellé, hogy mijen jó az Úr-Isten hozzájuk. Kihúzik a fijókot, hogy maj' mögnézik az adomán't, az aranyat, tele van a fijók, nem tuttak örömükbe': sírjanak, vagy örű'jenek? Viszszakű'di Krisztus Urunk szen' Pétört, hogy szögygye föl a vászon't, vögye föl a ki a fejük alatt vôt. Êkeszdi a szögény aszszony fő'szönni, de egész nap szödi, mék sė' biri fő'szönni, ús segítött osz'tán szen' Pétör neki. Utóbb nagy gazdaságokat szörzöttek, gróf fijak löttek.

(Török-Becse.)

28.

Krisztus Urunk tanácsa.

Mikô Krisztus Urunk a fő'dön járt szen' Pétörrê: kûdús ruhába' jártak, ögyelgöttek az ûczába', osz'tán r'ájuk estelödött, oda möntek ėgy' ablakra ėgy', szögény aszszonyhon szá'lást kérni: Szögé' aszszo', acz czė nekünk szá'lást? Asz'onygya a szögé' aszszony: Nem athatok én, mer' az én uram nagyon rosz' embör! Agygyá' má' szögény aszszony! Nem athatok én, mondom, mê nagyon rosz' az én uram! Asz'onygya Krisztus Urunk: Agygyá' mán, mê mán este lösz: mire haza érünk! Akkô látta a szögén' aszszon', hogy nem távôznak az ablakrû, kinyitotta nekik az ajtót oszt' bemöntek; mikô beeresztötte üket, asz'onygya: Vezs' mög az ágyat szögén' aszszon', maj' mi lėfekszünk alunni! Akkô lėfeküttek, ėccző' asz'onygya ám az embör: Aszszony, nyis' ki az ajtót! Kinyitotta neki a szögény aszszony az ajtót, asz'onygya: Van-ė étel? Asz'onygya a szögény aszszony: Van! Oda vitte a szögén' aszszony az embör elébe, osz'tán nem öszik, akkô asz'onygya: Hát ögyé' ken'! Akkô az embör mögharagudott oszt' lėvötte a kancsikát a szögrű' oszt' mögverte a feleségit jô. Akkô asz'onygya szen' Pétör, — szélű' fekütt —: Uram, Teremtőm, válaszd ê kűjé! Asz'onygya Krisztus Urunk: Hal'gas' Pétör, nė szôj sėmmit sė'! Akkô sétál az embör a házba', kezibe a két ágú kancsika, mögén' mögverte jô a feleségit; akkô mögén' sétál a házba', oszt' möglátta szen' Pétört mög Krisztus Urunkat, hogy ük is ott vannak, avval sė' szó, sė' beszéd, csak fogi mög szen' Pétör kezit, ránti lė az ágyrû oszt' veri mög. Mikô fő'hagyott vele, szen' Pétör fő'mönt az ágyra, asz'onygya: Uram, Teremtőm! válaszd kűjé! Csak hal'gas' Pétör, asz'onygya Krisztus Urunk, nė szôj sėmmit sė'! Akkô mög asz'onygya szen' Pétör: Uram, Teremtőm! ereszszé' belű'! Akkô belű' eresztötte a Jézuska szen' Pétört. Akkô mögén' sétál az embör a házba', asz'onygya: Má' mög a belsőt veröm mög! Akkô mögfokta szen' Pétör-

Digitized by Google

nek a kezit, mögén' lérántotta, jô mögverte; akkô fő'mönt az ágyra, mögént asz'onygya: Uram, Teremtőm! válaszd ê kűjé! Csak hal'gass Pétör! hal'gas'! A szögény aszszon' mög rítt a patkán, akkor az embör mögfokta a kar' széköt, kezibe vötte a kést, kimönt a pitarba, öszsze darabôta. Akkô asz'onygya Krisztus Urunk a szögén' aszszon'nak: Eregy' ki szögény aszszon', nészd mög: mi' csinál az urad! Mán akkô hamujé vá'tt az embör: No, mi'csinál? Asz'onygya: Nincsen sé hun sé'! Akkô még jobban rítt a szögény aszszon'; asz'onygya Krisztus Urunk: Csak fekű'gyé' lé szögén' aszszony, alugygyá' mán! Akkô lefeküttalunni, röggê fő'kênek, asz'onygya Krisztus Urunk: Tudod mit? az első kérődhön nė möny', akár hogy kérnek, hanem a második kérődhön erigy'! Akkô Krisztus Urunk mög szen' Pétör êmönt, oszt' a szögén' aszszonyt mökkérték, hozzá mönt, pedig mögmon'ta Krisztus Urunk, hogy az elsőhön nė mönynyön hozzá. Krisztus Urunk mög szen' Pétör csak őgyelöktek a faluba', kûdûtak, éccző' r'ájuk estelödött, akkô oda möntek mögén' a szögény aszszonyhon, kértek szá'lást, asz'on'ta a szögény aszszony: Nem athatok, mê nagyon rosz' az én uram! De nem akart onnan Krisztus Urunk szen' Pétörrê távoczni, osz'tán nem távôsztak az ablakrû, oszt' beeresztötte űket, akkô lefeküttek alunni. Mögén' haza mönt az embör, asz'onygya: Aszszony, nyis' ki az ajtót! Akkô asz'onygya: Aszszony, van-e leves, vagy étel? hoszd be! Oda vitte elébe, ott öszik, éccző' csak kezibe vöszi a kancsikát, mögveri a feleségit, akkô fölül a szögén' aszszony a patkára, rín; asz'onygya szen' Pétör: Uram, Teremtőm! válaszd ê kűjé! Asz'onygya Krisztus Urunk: Csak hal'gass Pétör, hal'gass! Nė szôj sėmmit sė'! Oszt' itt is ú' jártak, mint akkô, mikô Pétör kikapott. Mögén' mögmon'ta Krisztus Urunk a szögény aszszon'nak, hogy az első kérőjihön nė mönynyön, de ű csak hozzá mönt, ė' mán dús gazdag vôt. Krisztus Urunk mög szen' Pétör csak őgyelöktek a faluba', éccző' r'ájuk estelödött, êmöntek a dús gazdaghon, oda möntek az ablakára, asz'onygyák: Annának-e ken'tök szá'lást? Asz'onygyák: Bizon' nem athatunk, mê nem ijen embörökkê társalkodunk, mint tűk vattok! Akkô nem attak, hozzá foktak önni, ösznek, éccző' csak elő'vöszi a dús gazdag a két ágú kancsikát oszt' üti ám a feleségit! Oszt' vôt a dús gazdagnak fija is, oszt' annak csak aszt atták a mi az asztalrû maratt: morzsát. Hát a dús gazdag az ördögökkê társalkodott, oszt' beteg lött, akkô mán az ördögök ott vôtak, várták a lelkit; akkô êkű'tte a fiját a paphon, hogy gyű'jön ê, gyóntassa mög! Êmén a paphon, hîji, de nem gyün, asz'onygya: Nem mék biz' én, mê nagyon nagy urakkâ társalkodik az a tė apád! Osz'tán akkô asz'onygya: Gyű'jön, inkáb' adunk ėgy', sejöm kalapot! Nem kő' neköm! asz'onygya. Akkô asz'onygya: Gyű'jön, gyóntassa mög! adunk ėgy' ő'tözet ruhát. Akkô êmönt, möggyóntatta. möghalt; az ördögök mögfokták a lelkit, êvitték pokolba; azután

Digitized by Google

nem sokára mögh alt a fija, akkô asztat is êtemették, annak is a lelke pokolba mönt, oda, a hová az apjájé. Ottan mögüsmerte az apja a fiját, könyörgött a fijának, hogy csöppencsön égy' csöp' vért az ú'jára, hogy maj' mögszabadúl mind a kettő a pokolbú! Asz'on'ta neki a fija: Nem én, édös apám! mê én néköm abbû az ételbű' attak önni, a möjikbű' a kutyának! Oszt' csak könyörgött, de nem használt sèmmit sè'; osz'tán mán nem ál'hatták az ördögök, ólmot öntöttek a torkába, oszt' mögh alt, nem bírt a fijának könyörögni. (Hát az aszszonyból mi lett?) A' mög oszt' êbúsulta magát, oszt' az is mökhalt, nem lött szöröncsés, mert nem ahhon mönt, a kihön Krisztus Urunk mon'ta.

(Szaján.)

29.

Krisztus Urunk itélete.

Mikô Krisztus Urunk a fő'dön járt szent Pétörrê, êcczö' templom előtt möntek ê, éppen akkô mutatta fő' a pap az ostyát: Szen' Pétör ezé' térgyet hajtott a templom ajtóba', Krisztus Urunk mög csak mönt tovább; szen' Pétör három lépéssê el is maratt. A nagy vendéglő mög éppen ott vôt a szomszé'ságba', itten mög Krisztus Urunk hajtott térgyet, szen' Pétör mönt tovább. Ára aszt felelte szent Pétör: Uram, Teremtőm! mi dolog az, hogy itt térgyet-fejet hajtol a kocsma előtt, holott az anya, szent égyház előtt nem hajtottál? Ó', Pétör, Pétör! Látod ez a 3 embör, a ki itt a kocsmába' mulat, nagyobb hasznot tösz, mint az a pap ottan! Asz'onygya szen' Pétör: Mijé', Uram Teremtőm! hisz' az ott imádkozik, ezök mög itt isznak? Jaj Pétör, nem ér sömmit! Az a pap mikô kifordul az oltártû, oszt' asz'onygya: Daminusz vabiszkum! mindég a szömibe néz annak a szép aszszon'nak, a ki ott ül az első székbe'; így oszt' nincs áldás az imá'ságán; ez a 3 embör mög asz'onygya a kocsmába': Isten álgyon mög! Isten álgyon mög! Többet ér ennek a 3 embörnek a kocsmába' való létytye, mint annak a papnak a mise szolgálatytya!

(Szaján.)

30.

Krisztus Urunk muzsikája.

Vôt a világon égy' embör mög égy' aszszony, annak vôt 3 fija: Kettő okos vôt, de a harmádiknak nem vôt ölég esze; az apjuknak vôt fé'láncz szőlője. Mikô mán a szőlő keszdött zsöndûlni, asz'onygya a legnagyob': Édös apám, maj' én kimék a szőlőt őrzeni, hogy mög ne ögyék a seregjék! Oszt' vôt neki jó kancsikája,

Digitized by Google

kimönt, ê keszdött durrogni, lármázni; âra mönt Krisztus Urunk mög szen' Pétör, kért Krisztus Urunk vizet attul a gyer'öktül, de a gyer'ök, hogy nagyon meleg vôt, mök sė' akarta hallani, csak feküt a fa alatt. Ecczö' gyünnek a seregjék, durrog, lármáz, de a seregjék nem möntek el a szőlőrű', csak ötték. Asz'tán haza mönt, asz'onygya: Édös apám, én nem birom a szőlőt mögőrzeni, mer' mögöszik a seregjék! Asz'onygya az öcscse: Ejj, bátyám! tė nem bírtad mögőrzeni? mögőrzöm én! Osz'tán a' jis ú' tött, mint a másik, a' sė' bírta mögőrzeni, a' jis haza gyütt; akkô asz'onygya a', a möjiknek nem vôt ölég esze: No, két bolond! ha mög nem bírtátok őrzeni, majd mögőrzöm én! Kezibe vöszi az ustort, mén ki a szőlőbe, durrog, lármáz, ėcczö' csak úgy dél tájba' meleg vôt, mögszomjazott, êmönt a kútra vízé', azután gyütt viszsza felé, âra gyütt Krisztus Urunk mög szen' Pétör, kért Krisztus Urunk vizet, asz'onygya: Nem adok, öreg apám, mer' meleg a víz! A gyer'ök viszszaszalatt a kútra: Várjé' ken', öreg apám, maj' hozok a kútrû! Oda viszi, isznak; kérdi a gyer'köt Krisztus Urunk: mit kéván a vizé'? Asz'onygya a gyer'ök: Nem kévánok én, öreg apám, sėmmit sė', mert az útas embörnek szoktak vizet anni! Eszt így mon'ta háromszor, oszt' harma'czor asz'mon'ta a gyer'ök mégis, hogy nem kéván csak ojan muzsikát, hogy az égi madarak is tánczôjjanak, ha fuvom! Oszt' mög is kapta.

Krisztus Urunk osz' êmönt, ėcczör ėgy', ronygyos zsidó ėgy' lovon mög ėgy' rosz' kocsin âra mönt, ê vôt törve az ustor nyele, kért a gyer'öktű' kökény fát; asz'onygya a gyer'ök: Mö'nyön, asz'onygya, oda, van ott sok a szőlő köszt! Oda mén a zsidó, válogati az ustor nyelet, bele ér a közepibe; mögfûtta a gyer'ök a muzsikát, hozzá fogott a zsidó tánczôni, hogy még a pipiskék is mind ugráltak a szőlő ûtyán, a zsidó mög úgy tánczolt, hogy még a lába is vérbe' vôt. Akkor oszt' êhatta a gyer'ök a muzsikát, a zsidó fölült a kocsira, fő'mönt a városházához, bejelentötte; minygyá' kis bírót kű'ttek a gyer'öké'. Beviszik a gyer'köt a városházához, minygyá' aszt ítélték neki, hogy fölakasztik; osz'tán késérték ki az akasztófához. Oda értek, mikô akarták húzni föl az akasztó fára, asz'on'ta a bírónak: hogy ėgy' perczöt engegygyön, még az ű muzsikáját mögfujja! Engettek, mögfûtta, hogy még a bíró is mög a zsidó is ú' tánczolt a vérös lábbâ. Mon'ták neki, hogy hagygya ê, nem bántik! úgy oszt' êhatta oszt' a zsidót akasztották fő'.

(Morotva.)

31.

Krisztus Urunk és az óriás.

Mikô Krisztus Urunk a fő'dön járt, a Tiszán át akartak mönni, nem vôt sė' csónyik, sömmi sė', hát ėgy' Órijás járt a Tiszán,

Digitized by Google

mon'ta néki Jézus, hogy szen' Pétört vigye á'tal magát. Az Orijás nagyon mögharagudott, hogy ű 15-öt is át bir vinni! nem êgygyê kullog! Szent Pétört vitte a vízön, a víz közepirű' kivetötte a partyára, maj' kitört a nyaka; asz'tán viszszamönt, a Jézust fölvötte. Mikô a Jézust fölvötte, asz'onygya: Ej nye, tė magad ojan nehéz vagy, mint 15! Asz'tán mikô kivitte Jézust a szélire, a tulsó szélire a Tiszának, lėtötte a Tisza szélire; a Jézus elindult, az Órijás minygyá' mögholt, asz'tán Jézus az Órijás lelkit a köpenyege alá tötte; az Órijás lelke viszszatekintött, asz'onygya: Ej nye, de nagy dög fekszik ott! Osz'tán Jézus mon'ta: A tė testöd. Azé' büntette mög Krisztus Urunk az Órijást, mê szen' Pétörrê úgy bánt!

(Szaján.)

32.

Szent Pétör atyjafiai.

Mikô Krisztus Urunk a fő'dön járt szen' Pétörrê mindég az úczába' möntek, lė-fő'jártak, szen' Pétör mindég êkéreczködött az atytya fijajihon, mindég r'áparancsolt Krisztus Urunk: hogy soká' nė lögyé', Pétör! osz'tán mindég sokájig oda maratt. Mögén' möntek az ûczába', szen' Pétör mögén' êkéreczködött, oszt' mögén' r'áparancsôtt Krisztus Urunk: Pétör, soká' nė lögyé'! Pétör csak êmaratt. Mikô mán viszszamönt sokára, asz'onygya Krisztus Urunk: Tė, Pétör! minek maracz tė ojan sokájig, mi' csiná'nak a tė atytya fijajid? Ó', Uram Teremtőm! ôsznek-isznak, sütnek-főznek, vendégöskönnek, asz'onygya, mê sok búzájuk van a palláson. Asz'onygya Krisztus Urunk: Üm, Pétör! ojan gazdagok a tė atytya fijajid? Ugyan engöm, hallottad-ė, hogy emlögettek-ê? Bizon', Uram, Teremtőm! nem hallottam, hogy emlögettek vôna. Akkô, mikô harmaczô mönnek az ûczába' lė-föl, akkô mögén' êkéreczködött Pétör: Nem eresztelek ê, asz'onygya Krisztus Urunk, mê nagyon soká' lösző'! Nem, Uram Teremtőm! asz'onygya minygyá' gyüvök! Êmén az atytya fijajihon, sírnak-rînak az atytya fijaji; asz'onygya: Ken'tök mé' sírnak-rînak? Asz'onygyák: Êfogyott mán a pallásrû mi vôt! Akkô szen' Pétör minygyá' fordût viszsza, nem is ült lė; oda mén szen' Pétör Krisztus Urunkhon, asz'onygya Krisztus Urunk: Üm, Pétör! de hamar viszsza fordûtá'? Uram Teremtőm! êfogyott mán a sok búzájuk a pallásrû, sírnak-rînak. Asz'onygya Krisztus Urunk: Engöm mos' említenek-ê: Bizony, Uram Teremtőm! asz'onygyák mindön szavukba'! mindég asz'onygyák: Ó', Istenöm, êfogyott mán a pallásrû! Asz'onygya Krisztus Urunk: Eregy' viszsza, Pétör! monygyad nekik, hogy szörözzék mög az uraság tallóját, oszt' kaszá'ják mög, akkô maj' lösz nekik élelmük! oszt' má'szô nė csak akkô monygyák, hogy: Ó', Istenöm! Ó', Istenöm! mikô mán êfo-

Digitized by Google

gyott a pallásrû! Szen' Pétör oszt' êmönt, mögmon'ta nekik, oszt' úgy is töttek, oszt' nem fogyott lė a pallásrû.

(Szaján.)

33.

Az Úr anygyala a földön.

Az Úr-Isten lékű'tte az û szent anygyalát, hogy ėgy', mögbízott aszszon't hozzon föl vagy testöstül-lelköstül, vagy éppen csak a lelkit! Az aszszonynak éppen akkô két, kis gyer'öke lött ėcczörre. Az Úr anygyala, mikô oda mönt érte, látta, hogy két szép ártatlan gyer'öke van; asz'onygya magába': hogy vögyem én el ezöktű' az anynyukat? ki fogja gonygyát viselni nekik? Inkáb' êkéröm elsőbbet a két gyer'ökit, asz'onygya: Anya, ad' ide gyer'ököd! Asz'onygya az anya: Jaj nem adom sėnkinek, sėmminek sėmmi módon! Êre asz'onygya az Úr anygyala: Légy, asz'onygya türelömmê, mê az Úr parancsolta! De az aszszony szép kérelömmê, hajlandó szavakkal lėbeszélte; asz'onygya: Látod, neköm anynyi sincs, a ki gondomat visêje, ez a két gyer'ök majd gondomat viseli! Igy az Úr anygyala osz'tán mögsajnálta, osz'tán viszszamönt. Mikô viszszamönt az Ur Istenhön, asz'onta: Uram Teremtőm, légy irgalmas ennek a szögény aszszonynak! Asz'monygya neki az Ur-Isten: Ej, te! ej, te! hát elöb' való az az ėgy'etlen ėgy' aszszony az û két, kis gyer'ökivê: mint a hogy én parancsoltam tė neköd?! Asz'onygya az Úr-Isten anygyalnak: Most 21 évig köl' neköd a fő'dön vándorolni, hogy a gyer'ökökre tė visėj gondot, addig a mönynyeknek országába nem gyüsz' be! Igy gyütt lė az anygyal a fő'dre oszt' beál't ėgy', öreg paphon udvarosnak; mivel hogy jô viselte magát, az öreg plébános úr mindönt r'ábízott.

Ėcczö': 21 esztendő mulva elmönt az öreg pap vásárba. Mönnek a vásárba', látytya a szolga, hogy ėgy' embör lop ėgy' fazékat, a hôna alá csapi, osz'tán dikhecz, ha möhecz! ezön a szolga êmosojodott; az előtt az öreg pap nem látta mosojodását, de eszt észrevötte. Möntek továb', ėgy' sarkon taná'tak ėgy' kûdúst, oj' szépen könyörgött! oj' szépen könyörgött! hun ide, hun oda hajult, csak mon'ta: A'gyatok, agygyatok: a mit Isten adott! Ezön a szolga szinte êmosojodott, a pap eszt jô látta, de nem szólt sėmmit. Azután êmöntek a csizmadijákhon, a plébánus úr válogatta a csizmákat, hogy möjik lösz tartósab'? a szolga mögén' êmosojodott; az öreg pap csak tél szömmê nészte. Mönnek ki felé a csizmadijáktû, mönnek a sátorok előtt, ottan mulat két, jó barát, ėgygyik a másiknak asz' kíványnya: Álgyon mög az Úr-Isten! Álgyon mög az Úr-Isten! Akkô a szolga térgyet-fejet hajtott; a pap csak nészte, hogy mi' csinál? Mikô möntek be a városba, akkô gyütt öt-hat

Digitized by Google

hintó szöm köszt, akkô a plébánus mán meszszirű' lèvötte a kalapját, mê látta, hogy a püspök gyün mög a tes'vérje, de a szolga még a kalapja után sè' nyult. Akkô haza möntek.

Mikô haza értek, behívi a plébánus a szolgát: Gyere be, fijam! asz'onygya, asz'onygya: Huszon égy' esztendeje: mûta, asz'cnygya, nálam vagy, oszt' soha mosojodat nem láttam, csak mikô a cserép edényösök köszt möntünk? Ó', hogy nè nevettem vôna, mikô a fő'd a fő'det lopi?! Asz'monygya neki a pap: Mijé' fijam? Lássa azé', hogy az is fő'dbű' lött oszt' lopta a fazèkat! a fő'd a fő'det lopta. Azután asz'onygya: tudod fijam, asz'onygya, mikô êmöntünk a sarokra, égy', szögény kûdús rimánkodott alamizsnájé', oszt' tè asztat kinevetted, holott én attam neki égy' krajczárt? Lássa, asz'onygya, annak a kûdúsnak anynyi pé'ze vôt alatta, hogy mán csak úgy feszölgött rajta. Hát a csizmadijáná' m'é' nevetté'? Asz'onygya: Azé', mê mán ma-holnap úgy is mög fog halni, oszt' még is aszt kereste: möjik a tartósab'? Hát a sátorba' m'é' hajtottá' tèrgyet-fejet? Ó', plébánus úr, hon né hajtottam vôna, mikô asz'on'ták: Az Isten lögyön velünk!? Mikô így lebögött fölöttük az Úr anygyala? Hát mikô möntünk a városba, m'é' nem tüsztölted mög aszt a püspököt, mikô ojan nagy parádévâ möntek ki a városbû? Êre asz'onygya a szolga: Jaj tugygya, asz'onygya, 21 esztendeje, hogy szenvedök azé' a két gyer'öké', mijé' hajtanék én nekik tèrgyet, mikô én vagyok az őrző anygyaluk? mê az Úr Isten lèkű'dött, hogy az anynyukat vigyem fő', oszt' mögsajnáltam ûket, nem vittem fő', ezé' büntetésül 21 évet köllött szenvenni! No, plébánus úr, nagyon szépen köszönöm, hogy eddig ojan jô viselte gondomat, de azé' a csizmát nem szakajti ê! Asz'onygya: Mijé' fijam? Azé', mê továb' nem él! oszt' harma' napra mög is halt.

(Szaján.)

34.

Az ember éveiről.

Mikô az Isten az embört teremtötte, behîtta magához, kérdöszte: hány esztendőt akarsz az életbe'? Akkor mon'ta, hogy 30 év ölég lösz. Osz'tán kimönt az embör, mögbánta, hogy keveset kért; asz'onygya: Mit ér neki az a kevés élet?! Mögál't az ajtóba', oszt' vakaródzott. Akkor az ökör mönt be, osz'tán kért élet módot: 20 esztendőt, mikô kimönt, akkô gondolkozott, hogy ű sokat kért; az embör asz'mon'ta neki: ha sokallod, ad' neköm felit! Asz'onygya: Od'adom! Azután gyütt a szamár, eszt is kérdöszte az Úr-Isten, e' kért 30-at, ez is mögbánta, hogy sokat kért; asz'on'ta: ad' neköm felit! Od'atta az embörnek a felit. Osz'tán gyütt a kutya, a'

Digitized by Google

12-t kért, abbul adott 8-at. Azután a majom mönt be, a' mög 20-at kért, od'adott az embörnek 10-et. Akkô viszszamönt az embör az Úr-Isten elébe, oszt' mon'ta, hogy kiègygyesztek. Most az embör még 30 éves, addég embör alakba ál', osz'tán 30-tul 40-ig, addég az ökör módot viseli: dôgozik, húz von; osz'tán 40-tül 55-ig mán nehezödik az embör, mind a szamár viszi a terhöt; a ki 55, a' lustul, spórol 63 éves koráig, otthun hagyik ház örzőnek mind a kutyát; 63-tul 79-ig pedig gyer'ökségbe' van, mán akkô jácczanak vele: mint a majommâ szokás.

(Torda.)

35.

Az ősz ember parazsa.

Vôt a világon ész, szögén' embör mög égy', öreg aszszon, osz'tán nem vôt nekik sè' pé'zük, sè sémmi nem bírtak tüzet gyûtani, nem vôt pé'zük égy' krajczár sè'! Osz'tán êmöntek a faluba kûdûni, oszt' kaptak égy' kis lüsztöt, öszt' mög akarták sütni; asz'onygya az öreg aszszon': Mönyyé' ken' az ûczára, oszt' nézé' ken' vala mő're tüzet! Kimén, lát ott a zûcza végin tüzet, bemönt, a feleségínek mon'ta, hogy agygyon neki égy' fazékat! Osz'tán mönt, mönt, hát nem a zûcza végin vôt, hanem még jô távû vôt, mikô oda ért, látta, hogy ott van égy', öreg Ősz embör, oszt' oda köszönt neki: Jó estét, öreg apám! Agygyon Isten! hát hun jársz, hun kelsz? Hát asz'onygya, tűzé' gyüttem! No hát, fijam asz'onygya, vihecz', látom, úgy is nagyon szögényök vattok! Osz'tán haza hoszta a zöreg embör, gyûtottak tüzet, oszt' a mi mögmaratt a fazékba, betötték az ágy alá, osztán lèfeküttek. Röggê fő'kêtek, hogy maj' gyûtanak tüzet, akkô nézik a fazèkat, hát aran' vôt a parázsbû mög ezüst! Oszt' tött ê magának égy' darab aran't mög égy' ezüstöt, oszt' êmönt kártyázni, oszt' ênyerték tűle; kérdösztèk, hogy hun vötte? Hát, asz'onygya, az Isten atta! Így mög így . . .

Asz'on'ta a gazdag embör: Én is êmék oda! oszt' êmönt oda ű's: vitt égy', nagy fazèkat, mögörű'tt, hogy maj' lösz neki is pé'ze! Oda mén, asz'onygya: Jó estét agygyon Isten, öreg apám! Asz'onygya: Mijé' gyütté', fijam? Asz'onygya: Tűzé' gyüttem, nem birunk tüzet gyûtani! No hát fijam, asz'onygya, vihecz', van itt ölég! Osz'tán mögörű'tt az embör, haza vitte, betötte az ágy alá; osz'tán röggê fő'kêtek, nészték a fazèkat, hogy mos' teli van pé'zzê! oszt' nem pé'z lött belüle, hanem pörnye, mê tutta az Öreg embör, hogy ű gazdag, nincs ű r'ászorûva a tűzre.

(Tisza-Szent-Miklós.)

Digitized by Google

Csali mesék.

1.

Nyergölöm a fakót, ugrok a deresre,
Nyargalok a mesék elébe.
Möntem, möntem, möndögéltem,
Egy' nagy erdőségre értem,
R'ám estelödött.
Kipányvásztam a nyergöt,
Fejem alá töttem a derest.

A nyergöt êvitték a farkasok, a derest êhor'ták az egerek; egy' tarisznya mákot vöttem a válamra, mögén' útnak indúltam.

Möntem, möntem, möndögéltem,
Taná'tam egy' nagy fát, âra fő'möntem.
Azon vôt egy', rudas fa,
Annak a tetejibe' vôt egy', rosz' szoknya;

minynyáji ránczán vôt é' zseb, abba' szöb'né' szöb' mesék vôtak, válogattam üket; asz'tán é' szél támatt, maj' lefûtt rúla, egygyet êkaptam: de nagyon kurta vôt.

Ha szél nem lött vôna,
Az én mesém is hoszszab' lött vôna.

(Szaján.)

2.

Vôt, hun nem vôt...
Fölnyergöltem a fakót,
Elmöntem egy', kerek erdöbe,
Ott vôt jó tűz, jó víz,
Jót ittam, jót melegöttem,
A fakót a fejem alá töttem.

Dél felé fölébredök,
Ueczu, nyerög!
Hun a fakó?
Talán bizon'
Mögötte a farkas?

Elmöntem egy', kis sűrűbe,
Mögrásztam egy' csipke fát,
Úgy hullott rúla a dijó:
Majd agyon ütötte
A mogyorót.

Digitized by Google

Oda gyün égy', öreg a'szon':
Ucczu, lánczos Pista!
Mit szödöd te itt
A csicsókát?
Czellert, répát?
Nem neköd ültették
Az uborkát!
Úgy mögütött égy'
Vörös tökkel:
Szint' úgy csattogott
A fejsze foka
A hátamon.

Vôt a zsebömbe'
Égy' fél dijó
Mög égy' fél magyaró,
Az égygyikbű' csiná'tam
Hajót,
A másikbul evedzőt;
Mire a Tisza partyán
Átmöntem:
Nagy lábú dêjákok
A Tisza partyát bevetötték
Tyúk fűvel, lúd fűvel.

Tisza partyán vôt égy' ház,
Ott főszték a csicsókát, czellert, répát.
Engöm is úgy jô tartottak:
Szint' úgy gőzölög az órom a tökmagtû,
Majd ha nem gőzölög, továb' mondom.

(Józova.)

3.

Vôt a világon égy' embör mög égy' gyerök, hideg vôt nagyon. Asz'onygya az embör: Gyerünk fő' fijam a pallásra szántani! Szántanak, szántanak, taná'tak égy' ládát. Száncsunk fijam, száncsunk maj' mögtaná'juk a kûcsát! Szántottak, szántottak oszt' mögtaná'ták a kûcsát is, kinyitották a ládát, benne vôt égy', kurta farkú egér; êszalatt az egér, êszalatt a mese is.

(Torda.)

4.

Vôt a világon égy' aszszony mög égy' embör mög égy' l'ány, azoknak vôt égy', kis macskájuk; a kis macska nem övött más kép' ha csak nem ráktak neki. Osz'tán rágott neki a l'á', osz'tán r'áúnt rágni, kivetötték a kis macskát a gádra, mönt ára égy' zsidó, kiszalatt a kis macska a kocsi útra, fő'vötte a zsidó, hogy jó egerésző, kis macska; asz'onygya, hogy: Lám, most is kin' van a gádba'! Fő'vötte, oszt' êvitte. Oszt' mikorára haza vitte, akkorára mán dél lött, délebédösztek: attak a kis macskának kalácsot, osz' nem ötte; oszt' ráktak neki, oszt' ötte. Akkô a zsidó mögharagudott, kivetötte, most is mén a kis macska; várjuk mög, maj' ha visszagyün, én is továb' mondom!

(Morotva.)

Digitized by Google

5.

Vôt a világon ėgy', ző'd jágėr, kimönt az erdőbe. möglátott a fán ėgy' füles bagojt, r'áfogi a puskát, lėlűtte, a bagoj nem látott, a jágėr vak vôt, fő'vöszi, nézi, viszi, lėtöszi, fölvöszi, nézi, de nem ojan jágėr vôt mint a többi, ző'd jágėr; a bagoj vak vôt, a jágėr nem látott, fő'vöszi....

(Padé.)

6.

Vôt a világon ėgy' katona,
Szakálla vôt szalonna;
Elolvatt a szalonna,
Êszalatt a katona.

(Padé.)

7.

Vôt a világon ėgy' legény,
Szakálla vôt tehén,
Mögdöglött a tehén,
Êszalatt a legény.

(Morotva.)

8.

Vôt a világon ėgy' Úr,
Szaká'la vôt húr,
Êszakatt a húr,
Êszalatt az Úr.

(Padé)

9.

Vôt a világon ėgy' tót,
Csiná't ėgy' köböl orsót,
Fölvitte a pallásra,
— — legényök számára.

(Szaján.)

10.

Kimöntem vadászni.
Lűttem ėgy', fekete varnyút,
Sírgettem-forgattam,
Csak a — — — — vôt,
Pétör ôra benne vôt.

(Szaján.)

Digitized by Google

Tanálgatós mesék.

Versesek.

1.

Árkot ások,
Árok parton,
Csudát látok,
Vas keze,
Vas lába,
Mi' a'?

(Puska.)

2.

Döm, döm dészka,
Döm pa'latytya,
Döm kirá'nak
Döm a l'ánya,
Dömmê aranyozza,
Mi' a'?

(Templom.)

3.

Dönczö' dészka,
Fa szekere,
Ezörnyöczszáz
A kötele,
Taná'ja ki
Micsoda — e'?

(Szüvő szék.)

4.

Dön, dön, dönege,
Száraz malom kötele,
Vas a bugojája?

5.

Zsizsi, zsizsi te,
Búza van a bögvibe'
Vas a bubojája?

(Száraz malom.)

6.

Egész erdő mögázik,
Négy szál veszszö nem ázik.

(A tehén mögázik, de a csöcse nem ázik mög.)

7.

Én vagyok: a kit nem szültek,
Azon ülök: a kit nem ellöttek,
Az anynyábû van rajta a szörszámja?

Digitized by Google

(Az aszszony terhös vôt osz'tán möghalt, úgy vötték ki a kis lelköt belüle; a ló mög hasas vôt osz'tán mögdöglött, a csikót kivötték belüle eleventen; nyergöt csiná'tak az anynyának a bûribû' mög kantárt, osz'tán a gyer'ök fölült r'á, osz'tán úgy lött: hogy se' nem szülték, se' nem ellötték.)

8.

Gircsös-görcsös, fekete,
Úgy ég mint a fity fene?

(Szén.)

9.

Högyös ôrú,
Görbe lábú,
Búzát, füvet szereti?

(Kasza.)

10.

Ide ben' ellik,
Pusztán nevêködik
Vas van az ôrán?

(„Kovács fújó: a faluba' ellik" — t. i. a csikót — „pusztán nevelködik, vas van az ôrán mikor már fúvó.")

11.

Itytyös-fitytyös,
Fityfiritytyös,
Fényös farkas,
Nat törvényös?

12.

Títos-tákos,
Tákfüllérös,
Fényös farkú,
Nat törvényös?

(Puska.)

13.

Nagyob ba házná',
Kiseb' az egérné',
Édössebb a mézné',
Keserűbb a mérögné'?

(Dijó fa mög dijó.)

14.

Papogó, szuszogó,
Pillantó, kopogó,
Ző'd mező,
Ző'd mezőbe' kurta csikó?

(Száj, órr, szem, homlok, haj s hajban tetû.)

15.

Pipa kupakostû,
'Zöreg kupak szárastû?

(Egy öreg egy fiatallal cserélt volna pipát, a fiatal az öreget „öreg kupak"-nak mondja, tehát a fiatal odadja a pipát kupakostól, az öreg = öreg kupak, szárastól való pipájáért.)

16.

Várj virág, várj:
Öreg fának eldűlésit,
A forgácsnak fölszödésit,

Digitized by Google

Maj' elmögyünk oda:
A hun a száraz a nyerset tartya?

(A szolgáló mondta a szeretőjének = virág, hogy addig várjon még megveti az ágyat = forgács fölszödése, még az öregek elmennek aludni = öreg fa eldülése, hol a száraz = ágy a nyerset = test tartja.)

Egyszerűek.

17.

A malomba' mi ja legöregeb'?

(A kefe, mer' a' legszőröseb'.)

18.

Ág ágat tart, ág öszi ágat, ág az ágnak világbelit is tart?

(Egy' embör kimönt kapálni, oszt' asz'on'ta a feleséginek: mire ű haza gyün, birka húst főzzön, osz'tán êküttę a l'ányát a mészárszékbe, hogy hozzon húst, osz'tán nem vôt a mészárszékbe', oszt' lévákta a kisseb' fiját, oszt' êdarablotta a czomb'át, osz'tán mögsütötte, bevitte az apja elébe mikô haza együtt; oszt' a többit az ágyba tötte oszt'r'áült, a zsírjábû mögén' tött a mécsre, akkô mon'ta a zaszszony, mikor ötte az apja a fiját, ág ágat tart, ág öszi a zágat, ág az ágnak világbelit tart.)

19.

Csont halmot tülök eke szántya?

(Fej mög fűsű.)

20.

Disznóná' kisseb' lóná' nagyob'?

(Ló pokrócz: lóra fő'terítik, a lóná' nagyob', ha pedig lêterítik a disznóná' kiseb'.)

21.

Egy' ölt égygyet, egy' ölt háromat, három oszt' tizênháromat?

(Egy' bôtosnak a fija el akart útazni, oszt' az apjájék attak neki mérges kávét, oszt' a lova fülibe öntötte. Mikô êmönt, taná'kozott égy' katonávâ, a lova mög az útba' mögdöglött. A lónak a lábán vôt 4, aran' patkó, a katona viszszamönt, lévötte a 4, aran' patkót, mán akkô ott vôt 3 holló mögdögölve; a 3 holló kiszötte a

Digitized by Google

l

ónak a szöme világát, mögdöglött. Aszt' is a tarisznyába tötte. Akkô möntek, möndögéltek, égy' erdőbe értek, abba' az erdőbe' vôt égy', kis ház, a kibe a haramiják laktak, kértek önni valót, vittek be nekik kinyeret mög szalonnát. Akkô asz'on'ta a bôtosnak a fija, hogy a' nem kő', hanem vigyenek be csak tiszta kinyeret! Akkô vittek be 2 tányért, âra töttek 2 puskát; akkô asz'on'ták nekik, hogy égygyik az égygyiké, másik a másiké. Asz'on'ta a bôtos fija: Hosztak 3 csirkét Magyarországbû, főzzék mög, osz'tán hozzák be! Akkô mögfőszték a haramiják, akkô mind a 13 möghalt tűle. Igy ölt mög égy' égygyet, égy' háromat, három mög tizénháromat.)

22.

Elű' vélla, hátû söprű, középett a szalma tartó?

(Tehén: elül van a 2 szarva, az a vélla, hátû van a farka, a' mög a söprű, középett van a hasa, a' mög a szalma tartó.)

23.

Fehér égy' ház fél lábon ál'?

(Gomba, és a lúd mikô féllábon ál'.)

24.

Fekete bika vörös nyelvit nyûtogatytya?

(Keminczébe a tűz.)

25.

Ha fölá'lítik akkora mint égy' ajtó, ha lefektetik: úgy fekszik mint égy' tehén?

(Ajtó.)

26.

Hány fa van a jô êkészített kocsiba'?

(Kettő: 2 hám fa, mer' a többinek más neve van.)

27.

Hány paszúr mén égy' fazékba.?

(Égy' sé', mer nem bír mönni, hanem úgy töszik bele.)

28.

Hány vége van a beledeti hat árnak?

(Tizénkettő, mer' mindégygyik árnak két vége van.)

Digitized by Google

29.

Három hôtbû ègy' elevent hoty csiná'nak?

(A 3 hôt az aczél, kova, tapló, abbû kigyün a szikra, az oszt' eleven.)

30.

Hogy löhet 100 nyulat mög 100 egeret èczörre áthajtani a Tiszán?

(„Hát 100 disznót áthajtok, abbû kitelik a nyúl is, mög az egér is" t. i. a disznónak nyúla is van meg egere is.)

31.

Hoty tunni mög: hogy a kôbásznak mijik az első, mijik a hátulsó vége?

(Ha a vá'lára töszi az embör: az ègygyik vége elő' van, a másik hátû, úgy tunni mög.)

32.

Hun nem szőr a bajusz?

(A harcsáná'.)

33.

Hun tarti a kocsis az ustorát.

(A nyelin.)

34.

Hun teröm a jó bor?

(Magján kívül, héján belül.)

35.

Kerek mint a malom, fehér mind a hatytyú?

(Gomba.)

36.

Két karom, azon fölű' két akó, azon fölű' átom-tátom, azon fölű' szirtyöm-szurtyom, azon fölű' illa-pilla, azon fölű' sűrű erdő, abba van a riska disznó?

(Láb, has, száj, ôr, szöm, haj, tetű.)

37.

Kijé a kakas mikô kukuríkul?

(Tyúkoké.)

Digitized by Google

38.

M'é' nincs a rókának csizmája?
(Mer' nem hagyi a lábát mögmérni.)

39.

Micsoda högy van legtöb ba világon?
(Fű högy.)

40.

Micsoda rosz' köl' mindön házná'?
(Abrosz.)

41.

Micsoda sóra van mindön embörnek halála után szüksége?
(Koporsóra.)

42.

Mi' fának nincs vége?
(A kugli gojó fának.)

43.

Mi ja híja égy' vadonat új csizmának?
(Párja.)

44.

Mijen szőrű ló van legtöb' a világon?
(Högyös szőrű.)

45.

Mijik legszélösseb' víz a világon?
(A harmat, mer' mikô harmat van, az szélössen esik.)

46.

M'ík csipöt' föl mög hamaréb' mög: a mijiket elsőb' töszik a fazékba, vagy a mi'iket utojjára?
(A mijiket utojjára, mer' écczörre dű'tik ki.)

47.

Mi mén át a Tiszán csont nékű'?
(A pijócza.)

Digitized by Google

48.

Minek van a farán a füle?

(A fa ekének.)

49.

Mirű' való a ló feje a fő'dön?

(A nyakárû.)

50.

Vôt én néköm ojan tehénkém, hogy a hátán hordoszta a tő'gyit?

(Hász tetéj.)

(Szaján.)

Digitized by Google

Jegyzetek.

Idővel fogjuk csak látni: hogy mennyi kincset rejt magában népköltésünk; akkor, mikor a magyar népköltésnek jóval több más-más szempontból kiinduló, hívatott feldolgozója lesz, mint ma nap van. A jegyzeteket tevő mindezt nem teheti meg, kivált ha gyüjtő is, mert ekkor a gyüjtés rovására dolgozik s erre egymaga kevés is; elegendő részéről, ha meg tudja ítélni, hogy melyik adatnak van értéke s mily szempontból? Jegyzeteim közt mind e mellett is több, hosszas megjegyzés van: legtöbbje beccsel biró müvekben található, szeríntem helytelen vélemények helyreigazítása, kevesebbje pedig a lapokban megjelent, népköltésünkről írt sorok czáfolata. Az ily czáfolgatásokra némely lap nagyon is bő anyagot nyujt, olyant is, minőnek csak közönségesen szerkesztett lap hasábján sem volna helye, minő, hogy példát is hozzak fel, a következő berzenkedés: hogy a gyüjtő miért nem keveri össze a tréfás verseket a tréfás dalokkal? (Fővárosi lapok. 1881. évf. 153 sz.) Hogy az ily sorokat nem kell czáfolgatnunk, ha mindjárt oly lapban jelennek is meg, mely a „nagy közönség" számára van szerkesztve, mondanom sem kell, miután a „nagy közönség" tudja, hogy jó volna a dallamokat is összegyüjteni, a népköltés gyüjtőjének pedig nem az a feladata, hogy a dallamgyüjtőt útvesztőbe vigye, t. i. hogy a dallammal nem biró versnek is dallamát kerestesse. A jegyzetek így is ívekre terjednek, hogy még hosszabbra ne nyuljanak, nem csak a felhozott féle sorokkal nem foglalkozunk, hanem még a többször idézett gyüjteményeket is csak a gyüjtő, illetőleg a gyüjtemény nevének kezdő betüjével jelöljük, így:

A. = *Arany László:* Eredeti népmesék.
A—Sz. = *Ábafi Lajos* jegyzeteivel ellátott *Székely Sándor:* Szerelmi és tréfás népdalok-ja.
B. = *Bartalus István:* Magyar népdalok.
Cs. = *Csapó Dániel:* Dalfüzérke.
E. = *Erdélyi János:* Népdalok és mondák.
E. vál. = *Erdélyi János:* Válogatott meséi. (A nép költészete.)
G. = *Gaal György:* Magyar népmesegyüjteménye.
Gy. = *Gyulay Pál* s *Arany László:* Magyar népköltészeti gyüjtemény. I.
K. = *Kriza János:* Vadrózsák.
Ko. = *Kálmány Lajos: Koszorúk* az Alföld vad virágaiból.

Digitized by Google

Köv. = *Kövári Béla:* Göcseji **népdalok.**
Kun. = *Kunsági:* Sárréti dalkönyvecske.
M. = *Mátray Gábor:* Magyar **népdalok egyetemes gyüjteménye.**
Me. = *Merényi László:* Eredeti-, **sajóvölgyi-, duna-melléki népmesék.**
P. = *Pap Gyula:* Palóc **népköltemények.**
Szín. = *Szini Károly:* A magyar **nép dalai és dallamai.**
T. = *Török Károly:* Magyar **népköltési gyüjtemény II.**
Th. = *Thaly Kálmán:* Régi **magyar vitézi énekek és elegyes dalok;** Adalékok a Thököly- és Rákóczi-kor irod. történetéhez.

* * *

Rövidítve vannak még:
I. Köt. = *Szeged népe I. kötete.*
V. Sz. = *Vers szakasz.*
l. = *lap.*
A kötetek, illetőleg a füzetek számát a római számjegyekkel (I. II. III. IV. V. VI.) jelöltem.

Digitized by Google

Balladák és rokon nemüek jegyzete.

Elhitettük magunkkal, hogy csak Erdély bérczei közt találhatók arisztokrata színü balladák, miből kiindulva azután annyira mentünk, hogy ha Alföldünkről lejegyzett ilyféle balladát olvastunk, reáfogtuk, hogy a székelyektől került hozzánk; panaszkodtunk, hogy mi szegények, nagyon szegények vagyunk a ballada nemüekben, szegénységünk okát is fürkésztük, s oda jutottunk, hogy azért nincsenek szép számú balladáink, mert a balladák hazája a hegyes vidék. Összegyüjtött adataim egészen másról győznek meg engemet, arról: hogy elkéstünk a gyüjtéssel.

Erdély székelyei helyzetüknél fogva mindég szívósan ragaszkodtak öseiktől öröklött hagyományaikhoz. A nemzetiség kérdése, a vetélkedés náluk végképen nem aludt ki soha, székely, szász, oláh egyaránt becsülte, őrzötte kincseit. A hagyományokhoz való ragaszkodásának köszönheti Szeged népe is, hogy népköltésében több, kiváló becsü adat van, hogy némelyiket nem töredékben bírja, mint a székely, hogy itt is vannak arisztokrata színü s régi korból eredő balladák.

Száll az ének szájról-szájra, szokták mondani, de itt, a ballada nemüeknél, ha mindjárt nem kell is kivételt tennünk, kell megszorítást. Hosszas balladák, örökségféle képpen szállanak anyáról leányra, nem oly keletüek, mint a rövid dalok. Sokkal nehezebb tehát ha száll is (?) székely balladának az Alföldre szállani, mint eddig mondtuk. S miért ne lehetnének nekünk arisztokrata színü balladáink?

Ha a székely népköltést a mienkkel összehasonlítjuk, úgy találjuk, hogy a mienkben túlnyomó számban vannak az újabb költésü adatok, a székely népköltés pedig, mint a régiség őrzője tünik fel. Mi költünk derüre-borúra, a székelyek őrzik hagyományaikat. Hogy így írjak a székely népköltésről, erre okot adnak a *Vadrózsák* és a *Magyar népköltési gyüjtemény* első kötetének adatai. A *Vadrózsák*-ban keresve kell keresnem az újabb eseményekről szóló dalokat s ha találok is, mint a 241—245. számút, az is alig népies. Már pedig, hogy a székelyeknél is fordulnak elő betyárok s tulságosan szerelmes leányok, nem csak nálunk, mindenki megengedi, hogy van tehát, hogy ezekről alig van népköltésükben említés? Nálunk az újabb dalok kiszorítják a régieket, a székelyeknél meg van fordítva. S vajjon minőek azok a régi balladák? Vegyük a példákat gyüjteményünkből: *Salláry Kis Kata* (1. sz.), *Szögedi bíróné* (2. sz.), *A három árva* (9. sz.) s más adatok régi tárgyúak, de ilyen-e a nyelv? A nyelv változó: *Salláry Kis Katát* a nép nyelvén dalolják, de ki fogja ilyennek mondani *A három árvá*-jét? A legelső átolvasásnál fennakadunk a *„fejejinket“*-en, *„fejejiket“*-en; ily alakot a népnyelvv nem ismer s nem ismert soha. Az ily balladák tárgya a népköltésből való, de nem a nyelve. Olyanoknak kellett ezeket nyelvileg átdolgozniok, kik nem csak a magyar, hanem más nyelvet is beszélők körül tartózkodtak, kik a nép gyermekei voltak, de helyzetüknél fogva eltanulták a nem nép nyelve szerint való beszédet s fel is használták. Azt hiszem, hogy nem csalódom, ha itt a *dallosok* rendjére gondolok. Dallosokban legjobban bővelkedett Erdély, de mi sem voltunk híjukkal, nem az arisztokratáknak sem; miért ne lehetnének tehát nekünk is arisztokrata szinü balladáink? miért kelljen másoktól kölcsön vennünk?

Digitized by Google

Nincs tehát okunk másénak mondani a magunkét! Más részről a székely mese a történettudósok előtt mindinkább mesének tűnik fel, a székelyek pedig magyaroknak, elmagyarosodott besenyőknek, oláhoknak, szlávoknak. (*Hunfalvy P.: A székelyek.*) Mi tehát, ha valamely arisztokrata színű balladát, kivált ha hosszút, mind az Alföldön, mind a székelyeknél ismeretest olvasunk, nem arra a következtetésre jutunk, hogy a székelyektől szállott volna hozzánk, hanem arra, hogy a balladát mielőtt testvéreink tőlünk elszakadtak s székelyekké váltak volna, már ismertük, már ekkor megvolt népünk költészében. Hogy az ilynemű balladákban ma szegényebbek vagyunk mint a székelyek, önmagunkat okozhatjuk. Mi dalt dalra költünk, de nem jegyeztük fel; mind e mellett is, noha nagyon elkéstünk a gyüjtéssel, reményljük, hogy az Alföldről is meg nem vethető számú, kiváló becsü s arisztokrata színü balladát sikerül összegyüjtenünk.

A gyüjteményben közlötteken kívül szép számú ballada s rokon nemü él a nép ajkán Temesközben, de legtöbbje már szóról-szóra, vagy némi eltéréssel megvan népköltés-tárunkban. A már meglevőket újra közleni fölöslegesnek tartom, elég, ha a hallottakat megjelölöm, s a bennük előforduló, különböző szempontból becses adatokat feldolgozom.

Erdélyi gyüjteményében levőkből megtaláltam tör edékesen *Szilcs Marcsa* t (I. 378. Szaján, Padé.), *Barna Péter*-t (I. 380. Mindenütt ismeretes = Általános.), *Czifra Jancsi*-t (I. 381. Szaján, Józova, Morotva.), *Fehér Anna*-t az „Ezen verseket csinálta“ vers szakasz elhagyásával (I. 383. Általános.) Ily eltéréssel is hallottam:

Fehér László lovat lopott,
A fekete halom alatt,
Rajta csapott a vármögye,
Méj garicsba létötette.
Méj garicsba létötette,
A tömlöcznek fenekire.

Elmén oda Fehér Anna
Asz tömlöcznek rosté'jára:
„Fehér László, édös bátyám!
Élöl-é még, vagy möghaltál?“
„Sé nem élök, sé nem halok,
Anna rúlad gondoskodok!“

„Fehér László, édös bátyám!
Minek hîják itt a bírót?“
„Fehér Anna, édös húgom,
Itt a bíró! Horvát Miklós!
Úszôj neki tál aranyat
Kesej lábú, sárga lovat!“

Mingyá' mögyön Fehér Anna
Horvát Miklós ajtajára:
„Horvát Miklós, szolga bíró,
Eresz' ki az én bátyámat!
Adok néköd tál aranyat,
Kesej lábú, sárga lovat!“

„Nem köl' néköm tál aranyad,
Kesej lábú, sárga lovad;
Há'já' velem az écczaka:
Maj' kieresztöm hajnâra!“

Elmén viszsza Fehér Anna,
Az tömlöcznek rostéjjára:
„Fehér László, édös bátyám,
Élöl-é még, vagy mökhaltá'?“
„Sé nem élök, sé nem halok,
Anna rúlad gondoskodok!“

„Fehér László, édös bátyám,
Nem köl' néki tál aranyad,
Nem köl' néki tál aranyad,
Kesej lábú sárga lovad;
Há'jak véle egy' écczaka,
Maj' kiereszt az hajnâra!“

„Né há'j véle a hunczuttâ,
Akasztó fára valóvâ:
Szüzességöd elküveti,
A bátyádnak fejit vöszi.“

Elmén viszsza Fehér Anna,
Horvát Miklós ajtajába,
Ajtajábû szobájába,
Véle hálott egy' écczaka.

„Horvát Miklós, szolga bíró,
Mi csörög az udvarodon?“
„Lovam viszik itatóra,
Zabla csörög a szájába'!

Föl kel röggel Fehér Anna,
Föl a tömlöcz rostéjjára:
„Fehér László, édös bátyám,
Élöl-é még, vagy mökhaltá'?“

Digitized by Google

„Né itt kerezsd a bátyádat,
Sík erdőbe', zö'd mezőbe',
Sík erdőbe', zö'd mezőbe',
Akasztó fa tetejibe' !"

„Horvát Miklós, szolga bíró,
Átkozott légy Horvát Miklós:
Mozsdó vized vé'ré vá'jon,
Türü'közöd lángot hánynyon,
A kinyered kűjé ájjon,
Páros késöd szívű' járjon,
Lovad lába mögbotojjon,
A nyaka is alá rogygyon !"

(Török-Becse.)

Kríza Vadrózsák gyüjteményében levőkből *Kömives Kelemenné* (314.)-nek pár sorát jegyezhettem le *Török-Becsén*. Érdekes volna tudni, hogy itt az Alföldön levő változat, mennyiben tér el a székelytől; utánna jártam, de haszontalan volt fáradozásom, mert *Török-Becse közös iskolaszéke* (Lásd a *Pesti napló* 1881. 75. szám.), mintha csak a finnek közt ismeretes *„tánczolók örjöngő felekezetét"* (hyppyjä) akarta volna utánozni, akadékoskodott. A nép között el volt terjesztve, hogy „a ki nótát mond, befogik." Reánk nézve, szegediekre vígasztaló az egészből az, hogy törzsökünkből e szép testületben csak egy ember volt, a történetíró Szentkláray, ki népköltésünk nagy becsülője, a többi: emanczipált magyar, palócz, elmagyarosodott bunyevácz stb. kiktől azonban mégis el lehetne várni, hogy tanulják becsülni a magyar kincseket.

Gyulai gyüjteményében közlöttek közül *„Az anya és leánya"*-t (198. Általános.), *„Az ispánné leánya"*-t (203. Padé, Szaján.), *„A gulyás szeretője"*-t (206. Szaján, Józova.) az utolsó versszakasz kivételével; *„Sár, Mári"*-t (210. Szajánon: Móra Mári néven) *„A fonóban"*-t (214. Szaján Padé) hallottam s *„Bogár Imre"*-t (221.) némi eltéréssel:

Zavaros a Tisza,
Nem akar higanni,
Az a hírös Bogár Imre
Á'tal akar mönni.

Á'tal akar mönni,
Lovat akar lopni,
A szögedi nagy vásárba'
Pé'szt akar csinálni.

„Kocsmárosné, hajja!
Van-é istá'lója?"
„Van istá'lóm, vas ajtója
A bétyár számára."

„Kocsmárosné, hajja!
Van-é vacsorája?"
„Van vacsorám, paprikás hús,
A bétyár számára!"

„Elmult kilencz óra,
Mögvót a vacsora,
Gyerünk öcsém, feküggyünk lé,
El vagyunk fáradva!"

„Lánczot a zsiván'nak
Kezire, lábára!"
Duli Marcsa a babáját
Mán hijába várja.

„Harangoznak dé're,
Fél tizénkettőre,
Szépen kérjük Bogár Imrét:
Ű'jön a szekérre!"

Fölült a szekérre,
Fő'nézött az égre,
Akkó jutott mán eszibe,
Mit tött életibe'.

„Mán látom rab vagyok,
Térgyig vasba' vagyok
Hónap után tíz órakkó
Akasztó fán vagyok!

Repű'j madár, repű'j
A Tiszán körösztű'!
Ott lakik az édös anyám,
Maga van égyedűl.

Ha kérdi, hogy vagyok?
Monygyad, hogy rab vagyok,
Hónap után tíz órakkó
Akasztó fán vagyok."

Harangoznak délre,
Fél tizénkettőre,
Mos' késérik Bogár Imrét
A vesztő he'jire.

(Szaján.)

Digitized by Google

Továbbá a *„Beh sok falut“* (227. Általános.) és az *„Édes anyám kiment“* (236. Általános) kezdetût ismerik.

Török-ébôl *„A kis lány“*-t (25. Szaján, Padé.) és *„A bujdosó“*-t (Morotva, Józova, Torda) említhetem fel.

„Koszorúk az Alföld vad virágaiból“ II. kötete adatai közül néhány sorban eltérôen hallottam *„Pista“*-t:

Kis kocsmába kék mönni
Veszeködés fog lönni;
Három legén' indîja,
A negyedik csindîja,
Ötödik a fejire
Kendôt köt a sebire.

„Látod pajtás, mi'csiná'sz,
A másiknak bajt csiná'sz!“
„Addig pajtás nem nyukszok:
Még vérödbe' nem úszok;
Ha vérödbe' mögúszok,
Akkô pajtás mögnyukszok!“

„Édös anyám, édösöm!
Van-é ingöm, sze'nyessöm?
Ha nincs üngöm sze'nyessöm:
Maj' hozok én vérössön!

Siras' anyám, sirass mán!
Sírom szélin vagyok mán.“
Szilvás falu gyászba van,
Juhász legény halva van,
Még szombaton délután
Vígan mönt a ju' után.

(Padé.)

A naptárok (kalendárijom) útján kettôt ismernek: a *„Szökött baka“*-t (66. Általános.) és a *„Szekeresi“*-t (82. Általános.). Elég töredékesen *„Török Zsuzsi“*-t (67. Szaján, Kis-Orosz.). *„Fábijány Pista“*-t (70. Török-Becsén: Milfaji Pista.) Pár sorban elût *„Pápaji“* (74.):

Jaj de szélös, jaj de hoszszú az az út,
A kin az a kilencz bétyár elindût,
Mind a kilencz fölnyergölt a lovára,
Átváktatott a bácskaji csárdába.

„Agygyon Isten, kocsmárosné, jó estét!“
„Agygyon, kilencz, bétyár, szörönesét!“
„Kocsmárosné né kíványnyon szöröncsét,
Még az é'jel kiöncsük a piros vért!“

Kocsmárosné a mint asztat ha'lotta,
A két kezit a fejire kûcsolta:
„Jaj Istenöm, hogy kék ennek möglönni,
Még az é'jel ártatlanul möghalni!“

Kocsmárosné beszalad a szobába,
Pista fija mög besétált utánna,
Élös bárgyát még élösseb're fen'te,
Kivel az édös anynyát kivégeszte.

„Fáni, húgom, gyûcs' mög eszt a szál gyértyát,
Hagy vágom el az édös anyám nyakát!
Hagy vágom el, hagy trancsérolom öszsze,
Hogy a doktor né bajlókogygyon véle!“

Pista fija föltekint a nagy égre,
Két, kis gyer'ök csak úgy fürdik a vérbe:
Aszt jelenti: édös anynya ártatlan,
Hunczut fija mégis nyakát elvákta.

Digitized by Google

Pista fiját késérik a tömlöczbe,
Édös anynyát viszik a temetőbe,
Szögény Fáni keservessen siratytya,
Árván maratt maga a nagy világba'.
(Szaján.)

Továbbá néhány vers szakaszában ismerik *„Super Annus"*-t (92. Szajánban: *Búbos Véra.*), *„Török Zsuzsi"* (68.) és *„Ürmös Sándor"* (I. kötetünk 10. l.) verseiből van átalakítva:

Kis Rókus.

A Kis Rókus aszt üzeni húgának:
Csipkés párnát kű'gyön feje ajjának;
De a húga aszt üzeni bá'tyának:
Hatvan téglát tögyön feje ajjának.

Hatvan tégla úgy möktörte a fejit:
Piros vére festi tömlöcz fenekit.
Gyertök l'ányok, tögyük föl a szekérre,
Úgy vigyük el Horvát Panna elébe!

„Hoszd ki Panna csipkés kendőd mejjemre,
Né fojjon ê drága véröm örökre!"
„Nem hozom ki csipkés kendőm mejjedre,
Hagy fojjon ê drága véröd örökre!"
(Szaján.)

1. *Salládi Kis Kata.* A pogányság korából leszármazó népköltemény, melyen a pogányság bélyege meglátszik, eddig elé nem ismertünk. A most bemutatott az első, méltán tettük tehát az első helyre. A benne előforduló *Kék álló kelevény* a pogányság korából ered; ha a kereszténység hatása ki bírta volna egészen vetkőztetni e költeményt, bizonyára mind a két helyen a napjainkban ismeretlen *Kék álló kelevény* helyett *ördög* volna, a mint a nem verses sorokban csakugyan az is van. Az irodalom történet író ez ideig a pogány korban létező költeményeknek csak a tárgyát sorolhatta elő, sorolhasson ezután sorokat is elő! Változatait E. III. 153., P. 10., Gy. 208.—, Köv. 25., Ko. II. 64.—l. találjuk.

3. *Piros szép Örzsébet.* Hasonlítsd össze a következő számúval, az *oláhok Ilonka*-jukkal (Vulcanu József: Román népdalok. 8. 28.), továbbá *„Molnár Anná*-val, melynek változatait s rokon vonásait Abafi (Lajos: Figyelő. 1876. évf. 321—) mutatta be. *„Molnár Anná"*-t azért említjük, mert mint a következőből látjuk, szoros összefüggésben van vele:

Gyönyörű Bán Kata.

„Gyere csak, gyere csak
Gyönyörű Bán Kata
A mi országunk'a:
Szép Törökországra!"

Nem mék én, nem mék én
Fekete Rácz Pétör:
Mer' van néköm fijam,
Kis, futosó fijam,
Karon ülő l'ányom,
Kedves, hitvös párom!"

„Né gondôj te vele!
Gyere csak, gyere csak
Gyönyörű Bán Kata
A mi országunkra:
Szép Törökországra!
Kutya sé' úgy ugat
Szép Törökországon:
Mint Magyarországon!"

„Nem mék én, nem mék én
Fekete Rácz Pétör:

Digitized by Google

Mer' van néköm fijam,
Kis, futosó fijam,
Karon ülő l'ányom,
Kedves, hitvös párom!

„Gyere csak, gyere csak
Gyönyörű Bán Kata
A mi országunkra:
Szép Törökországra!
Két száz ezüs' pé'zé',
Hatvanhat talléré'!
Három száz aranyé'!"

(Ekkô mán êmönt vele.)

Elérték az erdőt,
Ott hatta a fiját,
Kis, futosó fiját,
Karon ülő l'ányát.
„Jegönye fa mellett
Itt hallak ti'töket.

Mikor a madarak
Szárnyukkâ csattognak:
Csak asz' gondojjátok,
Hogy édös anyátok
Beszél téhozzátok!

Mikor eső esik:
Csak asz' gondojjátok,
Hogy én fürösz'getlek
Az édös anyátok!"

(Föltötte ûket a fára, elmönt.)

Sasok vágik szívit,
Hollók szödik szömit,
Szögény ártatlan lélöknek
Hasítytya bús szívit.

Möntek, möndögéltek,
Azután leültek,
Fejibe' keresött
Kata a töröknek.

„Mi dolog, mi dolog
Gyönyörű Bán Kata:
Sé' eső nem esik,
Sém föjhő nem lácczik,
Mégis az én fejem
Csupa csavaró víz!?"

Most kereködött itt
Egy', fekete fölhő,
Abbû csöpörödött
Énynyihány szöm eső."

(Fő'nézött, oszt' látta, hogy egy' madár éteti a fiját, azé' sírt.)

„Indûjunk, indûjunk
Gyönyörű Bán Kata,
Indûjunk, indûjunk,
Mê mán este lösz r'ánk!"

A hogy oda értek,
Török lakására,
Hogy pihenést vöttek
Török szobájába',
Fekete Rácz Pétör,
Mingyá' csak aszt monygya:
„Fözzé' mán, fözzé' mán,
Gyönyörű Bán Kata!"

Gyönyörű Bán Kata
Kimönt a konyhára,
A *nyálát leköpte*
Konyha közepire:
„Most édös, kis nyálom,
Ha monygya a török:
Fözzé' mán, fözzé' mán
Gyönyörű Bán Kata!
Csak aszt feleld néki:
Mingyá' készen lösz mán!"

„Tálâj mán, taláj mán
Gyönyörű Bán Kata!"
„Mingyá' tálalok mán
Fekete Rácz Pétör!"

„Tálâj mán, tálâj mán
Gyönyörű Bán Kata!"
„Mingyá' tálalok mán
Fekete Rácz Pétör!"

„Tálâj mán, tálâj mán
Gyönyörű Bán Kata!"
„Mingyá' tálalok mán
Fekete Rácz Pétör!"

Nem győszte mán várni
Fekete Rácz Pétör,
Kimönt a konyhára,
Sé hun sé' taná'ta
Gyönyörű Bán Katát;
Gyönyörű Bán Kata
Útnak vötte magát.

Mingyá' fö'nyergölte
Fekete Rácz Pétör
Legjobb paripáját;
Erdőrü' erdőre
Ruktatott nyomába;
De mög nem taná'ta,
Viszsza jis ruktatott
Fekete Rácz Pétör

(Gyönyörű Bán Kata a mikô oda ért ahhon az erdöhön, a hun a

Digitized by Google

kisdedöktü' êváltak, nem taná't semmit se', csak a csontokat; vitt belüle haza, anynya lakására.)

„Nyis' ki anyám, nyis' ki
A zárós ajtódat!
Én vagyok a l'ányod
A te Kata l'ányod!"

„Möny nyê sátán, möny nyê,
Ne késérges' engöm!
Nincs én néköm l'ányom,
Kilencz hete elmult,
Tizedikre fordul:
Mûta a halászok
Hálóvâ keresik,
Se hogy' se' tanálik!"

„Nyis' ki anyám, nyis' ki
A zárós ajtódat!
Én vagyok a l'ányod,
A te Kata l'ányod!"

„Möny nyê sátán, möny nyê,
Ne késérges' engöm!
Nincs én néköm l'ányom,
Kilencz hete elmult,
Tizedikre fordul:
Mûta a halászok
Hálóvâ keresik,
Se hogy' se' tanálik!"

„Nyis' ki anyám, nyis ki
A zárós ajtódat,
Mer' ha ki nem nyitod:
A szívem möghasad!"

„Nem nyitom, nem nyitom,
Nincs én néköm l'ányom,
Kilencz hete elmult,
Tizedikre fordul:
Mûta a halászok
Hálóvâ keresik,
Se hogy' se' tanálik!"

(Mikor kinyitotta az ajtaját az édös anynya, ott feküt Bán Kata, arczra borût a kis gyer'ök csonytya mellett.)

(Csanád-Apátfalva.)

Itt kellett közlenünk e kiválóan becses adatot, mert C.-Apátfalva népe csak kis részben népünkből való s nincs is Temesközön.

Piros szép Örzsébet-ben „forgácsom . . . keresi" fordul elő, jegyezzük ide, hogy ma a vizbe holtakat úgy szokták keresni, hogy *czipóba égö gyertyát* szúrnak s eleresztik a vizen, abban a hiedelemben élve, hogy a czipó a vizen a holt fölött megáll, fölötte forog.

4. *Téra*. Gyulai 148. lapján találjuk elég töredékesen, *Boriska* név alatt; teljesebb a Ko. II. 53—56. levő *Bátori Ilonka* és *Piros szép Örzsébet*; a most bemutatott pedig nem csak teljesebb, hanem oly vonásokat is foglal magában, melyeknél fogva rokonnak találjuk *Világ szép Erzsókkal* (Gy. 180.), a P. 1., Ko. I. 17. lapján levő *Szép piros Örzsébettel* és *A zsiványfelesége*-vel (K. 137., Gy. 195., B. I. 5. 6.). Figyelemre méltó, hogy 2 első versszakaszát *gyermek játékban* (Ko. I. 216.) találjuk fel. Vesd össze a megelőzővel is. Megvan a *rusnyák* népköltésben is (Fincicky Mihály: Magyar orosz népdalok 156.) itt is az anya adja el a töröknek leányát, Mariskát. Eljönnek érte, de ő szolgálót öltöztet fel maga helyett. Csele nem sikerül, reáismernek, elviszik, ő pedig az evésre kért késsel keresztül szúrja magát; öreg anyja eléje megy, de már szavát sem veheti.

5. 6. *A királyfi* E. I. 373., Szín. 40., Gy. 153—., T. 9—, B. I. 19., Ko. II. 56. és *A testvérek* E. I. 390., K. 17., Ko. II. 58—. Már a Ko. II. 58. lapján levő változat feltünt előttem, hogy benne *A királyfi* ismeretes versszakaszai *A testvérekéivel* vannak összekötve s úgy látszik nem is alap nélkül. Igy egybe foglalva az *édes és mostoha gyermekek* mesére emlékeztet bennünket, de a most bemutatott *testvérek* változata *A grófkisasszony*-t is (E. I. 340.) emlékezetünkbe hozza. Kérdés, hogy *A királyfi* és *A testvérek* vers szakaszainak találkozása a mesék hatásának tulajdonítandó-e? Vagyis azért füzi-e össze a nép ezt a kettőt, mert az említett mesének is ily menete van? vagy *A királyfi* és *A testvérek* hajdan szoros egészet tettek s csak idővel züllöttek szét?

Digitized by Google

Ide vágó értekezést találunk a *Figyelő* 1877. évf. 68.— lapján.

7. 8. *Kató. Kati.* Noha számtalan változatát ismerjük már: — Gy. 162—172., T. 3—7., Ko. II. 60—62., Greguss Ágost: A balladáról 112., Aigner Abafi Lajos: A népdalról 3—7., — mégis mind a két közlemény becses. *Kató*-ban az álom magyarázata, *Kati*-ban a száraz fa kizöldülése és a nép ítélete érdemel figyelmet. A fa kizöldülésére vonatkozólag felemlítem a következőket. *Szegednek* a M.-Radnára járó népétől hallottam, hogy öreg, bűnös koldús, kit bűneitől nem oldoztak fel, száraz ágat szúrt le Radnán a hegyen s a Marosból térden csúszva hordott vízzel öntözte mindaddig, míg ki nem zöldült a száraz fa; mi megtörtént s bűneinek elengedését jelentette. Ily tartalmú ballada a *németben*: *Tannhauserlied* (Pogatschnigg u. Hermann: Deutsche Volks-Lieder aus Kärnten II. 176. 179.) Nem volt-e nekünk is ily balladánk?! s nem ennek töredéke-e a most felhozott hiedelem? A koronázás előtt szinte *Szegeden* széltében-hosszában beszélték, hogy M.-Radnán még 1849. után abban a hitben szúrtak le száraz ágat: hogy mikor az kizöldül, akkor lesz Magyarországnak királya. A fa a koronázás évében zöldült ki. A nép tovább ment: Kossuth Lajos számára is szúrt le eggyet; a fa a koronázás évében kihajtott, de Kossuth nem jött *haza*. Nálunk tehát több ily hiedelem van s talán még több ily nemű ismeretlen ballada-töredék is él a nép ajkán!?

Megjegyezhetjük még, hogy Abafi Lajosnak szép idevágó értekezése van közölve a *Kisf. társ. évlapjai* XII. 169—. Töredékesen találtam *Kató*-nak egy másik változatát is, melyben a legénynek, *Csöndérvár János*-nak a szülője megy kérdezni a megsértett anyát:

„Nász aszszon', nász aszszon'!
Hun van a mönyaszszon'?"
„Oda van, oda van, oda van a kúton!"
(Szaján.)

9. *A három árva.* Akár népköltésünkből ismert változataival (I. 171.) hasonlítjuk össze, akár más nemzeteknél található rokonaival, mind a két esetben kiválóan becsesnek találjuk.

Népköltésünkben levő töredékes társai nagyon is csonkák, még az anya sem kel fel bennök sírjából; nem így rokonaiban.

A *ján*-ban *„Az édes anya"* (Külföldi lant II. 118., melyet Gyulai Pál az *„Éji látogatás"*-ában dolgozott fel) nem csak hogy kikel sírjából, hanem egyiket megfésüli, másikat öltözteti, stb. a mostohának pedig szemrehányást tesz, hogy miért nem viseli gondjukat? mire a mostoha megjavul.

A *norvég „Ulf úr és Silberlind szüz"* nevüben (Gregus Á: A balladáról 63.) már nem tesz ennyit az anya, csak megínti a mostohát.

A *lengyel „Az árva gyermekről"*-ben pedig csak megvígasztalva küldi haza gyermekét, ki harmadnapra meghal s mennybe megy, a mostoha meg pokolba. (Greguss i. m. 64.)

A népköltés most elősorolt adatainak alapjául *a mostoha szívtelensége és az édes anya szeretete* szolgál. Ezt legszebben tünteti fel a mienk. Lehet-e az anya szeretetét szebben kifejezni, mint ebben van? Könnyében mossa meg, körmével fésüli őket, hajszálával varrja össze ruhájukat, tehát *testével ápolja* őket. A mostoha szívtelensége a *„három kutya"*-ban van összepontosítva s hogy még a nem ő tette ápolást is irígyli, sajnálja tőlük.

Megvan a három árva az *eszt Kalevipoeg* mondában is. A fiúk anyjukat keresik, mint a mi árváink, kiáltanak neki, de nem felel, mint nem segít eggyik változatunkban (Ko. I. 23.), Kalevipoeg újra útnak indul, mint a most említett változatban a legkisebb gyermek. Menjünk to-

Digitized by Google

vább! Kalevipoeg „Egy szigetre ér, hol pihenni s aludni készül, midőn dalt hall. Leány dalol messzelevő kedveséről, ... Kalevipoeg körülnéz s egy cserfa alatt meglátja a leányt... Vígasztalja... hogy ne búsuljon az eltávozott után, hanem szeresse őt (Budapesti szemle 1868. I. füzet 81.) A mi *hűség próbánkban* (E. I. 422.) alma fa alatt ülve dalol a leány jegybeli szép mátkájáról, mire megszólamlik egy idegen szózat, vígasztalja: ne sírjon ne keseregjen, fogadja el őt hitestársul. Vessük fel a kérdést: nem Kalevipoeg-hez hasonló, egykoron létezett (?) epikánk szétzüllött maradványa-e *A három árva* s több más balladánk?

Említsük fel még itt műköltésünkből Arany (János: Kisebb költ. II. 230. 1869.) *„Árva fiú“*-ját s Eötvös József *„A megfagyott gyermek“*-ét; a mint Gyulai nem merítette *„Éji látogatás“*-át a *magyar népköltésből*, hasonlóképpen nem a most említettek.

10. 11. *Sasi kígyó. Sási kényó.* Töredékesen Gy. 189., Ko. I. 21. II. 62. lapján van. Ilyen szeretetpróbára találunk az *eszt Leány kiváltása*-ban (Greguss Á: Népek lantja 94.) a *tót Kiszabadult Jónos*-ban (Szeberényi Lajos: Tót népdalok 9.), az *oláh Illés*-ben (Vulcanu József: Román népd. 27.); ebben az utóbb említettben az anya szeretete a legnagyobb. A *„Figyelő“* (1877. évf. 212.) szerint Moldován Gergely fordított volna magyarra a most bemutatottakkal megeggyezőt, melyben szintén a kedves veszi ki a kígyónak vélt aranyat.

12. *A szögény legény.* Változatait E. I. 877. K. 212., Th. I. 310. Gy. 219., T. 29., Szín 48. találjuk. Greguss (Á: A balladáról. 31.) Thaly közlötte változatra megjegyzést tesz s esetlennek mondja: „mert kedvesének sikerül őt felkölteni, a mi a megölés tényével s az egész dal hangjával ellenkezik.“ Mint látjuk, a mienkben is sikerül szeretőjének felkölteni, azért esetlennek még sem mondjuk, sőt ellenkezőleg nagyon is népköltés szerűnek. Hogy röviden végezhessünk, felemlítjük *A három árva*-t, hol szinte fel kel az anya fia szavára, *Kalevipoeghez* a föld alól beszél az atya, s a tengerbe ugrott leány még a víz alatt is dalol (Budapesti szemle 1868., évf. I. füzet 82.) és hogy magával Gregussal bizonyítsuk be, a *dán Édes anyára* tett megjegyzését idézzük: „Gyakori tünemény a mondavilágban, hogy az anya is feljő sírjából“ (Greguss i. m. 63.) Hasonlóképpen sikerül a *szegény legényt* felkölteni kedvesének a következő változatban is:

Túl a Tiszán laktam,
Házasonni vôtam,
Oda gyütt a híröm neve,
Egy' legényt mögöltem.

Mögöltem egy' legényt
Kilencz forintyájé',
A Tiszába bevetöttem
Nyôcz ezüs' gombjájé';

Tisza be nem vötte,
Partyára kitötte,
Ára gyütt egy' hajós legény,
Hajójába vötte.

Az *városra* vitte,
Minygyá' dobra verte,
Kijé, kijé ez a legény
Hajómba' mögölve.

Oda mén az apja,
Kô'tye, de nem hajja,
Sárga sarkantyús csizmája
Lábára van fagyva.

Oda mén az anynya,
Kô'tye, de nem hajja,
Fekete szín göndör haja
Vérbe van aludva,
Vá'lára van fagyva.

Oda mén rúzsája,
Kô'tye, aszt möghajja:
„Kêj föl babám, kêj föl babám!
Hagy vigyelek haza.

Hagy vigyelek haza,
Az örökös házba.

Nyis' ki anyám, nyis' ki
Zô'd erdős kapudat:
Hagy tögyem lé én még ecczör
Az mögholt fijamat!

Digitized by Google

„Csiná'tatsz-é te hát,
Márván' kű koporsót,
Möghúzatod-é hát
Aszt a hírharangot?
Möghúzatom, kedves fijam,
Mind a tizenhatot!"

(Tisza-Hegyes.)

De nem fog sikerülni akkor, ha a népköltésből idővel a *csodás* kivesz.

A változatban előforduló „*Városra f'övitte*" alatt Szegedre felvitte értendő. Szeged tanyáin s Tápén ma is így beszélnek: „Városra mék", „Haza mék" = Szegedre megyek.

13. *A gonosz nő.* Változatainál (I. 171.) teljesebb, de így sincs népköltésileg a gonosz nő eljárása okadatolva. Népköltésünk szerint vagy van oka: hogy miért nem szereti az urát (ekkor hiányzik az eleje) vagy nincs, ekkor bünhődnie kell (így meg az utolja hiányzik.) Sokban, főképpen menetében hasonlít hozzá a következő:

Gy'é' kend haza, kedves uram, dél az üdő,
Mögfö'tt mán a marha velő, mind a tüdő!
A hogy' föszted levesödet, úgy mögöhe'd
Én te érted nem hagyom a kedvesömet!
Nálad né'kű' sajtalan az életöm,
Mer' te veled öszszekötött a szerelöm.

Gy'é' kend haza, édös uram, este az üdő,
Mögvan vetve mán az ágya, csak fekünni kő'!
A hogy' mögvetötted ágyad, úgy lefekhecz'
Hagy' mulatni a kocsmába' kedvesödet.
Gy'é' kend haza, kedves uram, csattog az ég,
Kis-bikási halom alatt potyog a jég!...

(Tisza-Hegyes.)

14. *A húsz legén'.* A legismeretesebbek eggyike; változatait kiváltképpen az eggyes versszakaszokét P. 19., Gy., 218., T. 40. 55. 64., Kőv. 19. 24., Ko. I. 33. 45. II. 73. és az I. 4. lapján találjuk. Ily' változatok a következők is:

Pozsár János.

Jaj de vérös Pozsár János gatyája,
Bevéröszte a maga udvarába':
„Mos' ki Kata ingöm-gatyám fehérre!
Hônap mögyök Bazsó bíró elébe.

A'gyon Isten Bazsó bíró, jó napot!"
„Agygyon Isten, Pozsár János mi bajod?"
„Az én bajom nem nagyob ba semminé',
Bérösömet mökszúrtam egy' kicsijé'!"

„Pozsár János ú'j le mellém a székre!
Maj' mögírom a leveled estére;
Mög is írom el is kű'döm Zomborra,
Bogdán Kata sírva möhecz' utánna!"

Bogdán Kata mit gondolt ú magába':
Száz forintot szorított a markába,
Beletötte kis csurakja zsebibe,
Ú' sétált a szolgabíró elébe.

Digitized by Google

„A'gyon Isten, szolga bíró, jó napot!"
„A'gyon Isten, Bogdán Kata, mi bajod?
„Az én bajom mög a bánat mög a bú:
Pozsár János szíve értem szomorú!"

(Szaján.)

Barna János.

A halasi Nagy ûczába' mi történt:
Barna János czimboráját mögölték:
Jaj de vérös Barna János gatyája:
Bevérösztek a halasi pusztába'.

„Mos' ki rúzsám ingöm, gatyám fehérre,
Hônap visznek szolga bíró elébe!
Bíró uram agygyon Isten jó napot!"
„Fogagy' Isten, Barna János, mi bajod?"
„Az én bajom mind nagyobb a sömminé':
Czimborámat mögöltem a pé'zijé'!"

„Ű'jé' lé té, Barna János, a székre,
Maj' elvégzöm a bajodat estére!
Fölküldöm a leveledet Szögvárra,
Barna János, sírva möhecz' utánna!"

Barna János aszt üzente anynyának:
Kű'gyön párnát neki feje ajjának!
De az anynya aszt üzente fijának:
Hogy a tégla jó lösz feje ajjának.

„Mögszólalt mán a szögvári nagy harang,
Húzza asztat három, fehér vad galamb;
Mind a három elmaratt a párjátû,
Én is elmaratam az én babámtû!"

Jaj de szépen kifarakták aszt a fát;
Kire hônap Barna Jánost akasztyák;
Fújja a szél pamuk ingit, gatyáját,
Veri öszsze magos sarkú csizmáját.

(Padé.)

15. *Balog Pali.* Hiányos, sokban megeggyez' a megelőzővel; lásd ennek jegyzetét. Balogról több dalt jegyeztünk le, de hogy erről a Balogról-e? erre nem felelhetünk; összevetésül álljanak itt a következők:

Micsoda falu ez?
Micsoda puszta ez?
A szögény Balognak
Szülötte fölgye ez...

Lá'd mögmon'tam rúzsám,
Né higygy mindön szónak!
Mert a ki szépen szól,
Nem javadra való.

Elszökött a Balog,
Szólnak harangok,
Mind lóra kapkottak
A hírös bétyárok.

Két út visz két felé:
Jobbra is, balra is,
A harmadik eltér
Babám háza felé.

Digitized by Google

Gyünnek a zsandárok,
Vajjon mő're mönynyek?!
Mer' tudom mögfognak,
Maj' elvisznek engöm.
Letösznek engömet,
De én aszt nem bánom,
De én aszt nem bánom,
A rúzsám sajnálom.

(Török-Becse.)

Balog a röggelödet!
Kivöszöm a szömödet,
Kivöszöm a szömödet,
Mind a kettőt, ha löhet!
Sándor bácsi nagyot lűtt,
Mer' a bírka szétterű't,
Sándor bácsi, galambom,
Né báncsa ken' a juhom!

Úgy is adok egy' vágót,
Egy' vacsorára valót!

(Torda.)

Megjegyzem még, hogy az elmondó szerint a „Sándor bácsi" „Kátaji Sándor."

16. *Gyula Bandi.* Vesd össze E. I. 379., Ko. II. 81. 82., I. kötetünk 9. lapján levővel s a következővel:

Gyuri Bandi ű mit gondolt magába':
Összefon'ta zsebkendőjit hat ágra,
Aszt kötötte felesége nyakára,
Akasztotta az á'ló fa ágára.

„Gyuri Bandi édös, kedves galambom,
Százezörször kezed-lábod csókolom:
Csak még éczör hagyd mög az életömet,
Hagy nevelöm föl a hat gyer'ökömet!"

Gyuri Bandi ű mit gondolt magába':
Fölnyergölte paripáját bújába',
Fölnyergölte paripáját bújába',
Kifuttatott a zombori gujára,
Elszakajtott harminczhárom darabot:
„Ne'tök l'ányok, tik is boldogûjatok!

Most virákzik a zombori temető,
Engöm temessenek bele legelsöb',
Csak a' lögyön körösztömre rajzolva:
Hogy itt fekszik Gyuri Bandi mökhalva;
Csak a' lögyön körösztömre rajzolva:
Jó szerető tartó vôtam valaha."

(Padé.)

17. *Csöppencs András.* Lásd I. kötetünk 171. lapján „*Ürmös Sándor*" jegyzetét; összehasonlítható még Gy. 225. lapján levő: „*Benkö Ambrus*"-sal.

18. *A számkivetett.* Nagyon is töredékes; nem vehető ki, hogy miért ítélik el? Kibujdosik, mint a svéd *Rózsakerti fiú* (Greguss Á: Népek lantja 87.), vagy mint a finn *Véres fiú* stb. Vers szakaszaiból találunk E. I. 444., K. 14., Ko. I. 123. 168. lapján, de az útbaigazítót nem találjuk meg bennök, nem a következő dalban sem:

Amoda van egy' ház,
Árgyérus a neve,
A kit abba' föznek
Keserű a leve.
Abban van egy' asztal
Búval beterítve,
Azon van egy' pohár
Bánattâ mögtö'tve.

Digitized by Google

Lögyön akár kijé
Az a teli pohár,
Csak engöm vigyön el
Az a mérges halál!

Csináltas' koporsót,
Ű'j a tetejibe;
Hal'gasd a harank szót
— — — — — — —

(Szaján.)

Sokban hasonlít hozzá a következő:

Nem hittem örömöm
Hogy búra fordújjon,
Gyönge úri testöm
Vasakat hordozzon.

Szép, göndör hajamat
Szélnek elhordani,
Fekete, két szömöm
Hollónak kiásni.

Kár vôna én neköm
Búval möghervanni,
Ifijúságomat
Rapsá'gal tölteni.

Látom a törvénybe'
Tizénketten űlnek,
A szögény rabokrû
Sürün beszélgetnek.

Kár vôna én neköm
Akasztó fán csüngni,
Gyôcs ingöm, gyôcs gatyám
Szélnek leböktetni,

Vármögye házára
R'ászá'lott a páva,
A szögény raboknak
Szabadullására.

(Padé.)

19. *A rab.* Hasonlítsd össze E. I. 422. 431. II. 134. III. 9. Szín. 132., K. 14., Gy. 191.—, T. 32.—, Ko. I. 47. II. 86. lapján levővel. Ide jegyzem még a következőt:

Rab vagyok, rab vagyok,
Szabadulást várok,
A jó Isten tugygya
Mikô szabadulok.

Rab vagyok, rab vagyok,
Könyékig bilincsbe',
Ugyan kedves rúzsám,
Jutok-é eszödbe?

Jutol rúzsám, jutol
Écczör esztendőbe'!
Akkor is úgy, kedves babám:
Ha más hoz eszömbe!

(Padé.)

20. *Kecskeméti gavallérok.* Kevésbbé népies változatát Ko. I. 50. lapján találjuk.

22. *Zöld Marczi.* Kedves dalnak kellett lenni keletkezőjében, mert jóllehet nem tiszta népies, mégis elterjedt. Több dal szól *Zöld Marczi*ról: E. I. 189.—, Ko. II. 86. 144., az egészet azonban még ma sem sikerült összeszedni. Ily dal ez is:

„Itt égy' házná' lakodalom,
Kedvünk lészön, ott mulatunk,
Né gondojjuk: hogy a pandúr
Hadnagyokkâ itt mögfordul:

— — — — — — — — —
— — — — — — — — —
Rajtunk csaptak a ha'nagyok,
Hat vagy hét perszekútorok."

Becskereki, Marczi kedve
Muzsikásnak sok pé'szt vete;
Rajtuk csaptak a ha'nagyok,
Hat vagy hét perszekútorok.

Becskerekit fö'dig ütik,
Kögyetlenü' mögkötözik.
Becskerekit Palatènczkit
Útik-verik szögén' Vald-kit.

Digitized by Google

Szögén' Marczi kiugratott,
A gyertyákat elcsapdosta;
Ű' szalattam mint egy' havas,
Mintha tetejémbe' vőna
a sas .....

„Addig várlak még Mártonyom:
Még eszt a szöszt le nem fonyom,
Ha el nem gyüsz' akkorára:
Mást kötök föl a rokkára

Ki kopoktat az ajtómon,
Talán mögha'lotta szómat?
Gyere Márton', bebocsá'tlak,
Jaj de tiszta szívbű' várlak!"

„Mögengegygyé' szép anygyalom:
Mer' esz' magam is sajnálom;
Nem hibábû cseleköttem:
Hogy té hozzád nem gyühettem;
Mer' támatt egy' ellenségöm,
Elveszött a remén'ségöm.

Fúj a szellő Fegyvernekrű',
A lelköm is fázik belü',
Háromszô tért viszsza lovam:
Még engömet ide hozott,
Szögény vé'rel tajtékozott,
Ide s tova itt hordozott.
Mögérzötte romlásimat,
Haszontalan járásimat."

(Padé.)

23. *Lévaji Panna.* A Ko. I. 29. lapján közlött *Brácski Véra* féle töredék kiegészítője.

24. *Szabó Vilma.* Változata Gy. 223., Ko. I. 30. II. 93. 94. l. van. Hogy mennyire elterjedt, mutatják változatai, melyekből még egy párt ide jegyzek:

Kontér Técza kimönt a kis kertbe,
Lefeküttaz alma fa tüvibe,
Szép magja van a piros almának,
A Kontérné hajadon l'ányának.

Kontér Técza kimönt a kis kertbe,
Lefekütta rúzsa fa tüvibe,
Bóka Jóska az ablakon lesse,
Édös anynya kis kapuba' nézze.
Bóka Jóska né nészd az én bajom,
Gyere fog' föl az én jobbik karom!

Kontér Técza bajlódik a kertbe',
Édös anynya az ablakon nézze,
Édös l'ányom segítenék rajtad,
De gyün apád, félök, hogy nem szabad.

(Padé.)

Potyka Pétört hat zsandár késérti,
Smidég kontész az ablakon nézi,
Né nészd kontész gyászos életömet,
Mind té érted szenvedöm ezöket,

A Smidégné kimönt a kis kertbe,
Fő'tekíntött a csillagos égre:
„Jaj Istenöm, elölöm magamat!
Gyászba hoszták eszt az egy' l'ányomat.

Smidég kontész tekíncs föl az égre,
Kivê vizitölté' mindön este,
Kivê vizitölté' mindön este!
Mögvötte a szívedet örökre!

Este, este, este akar lönni,
Smidég kontész bálba akar mönni,

Digitized by Google

Bálba mönne, de nincs késérője,
Mer' elhatyta Potyka szeretője.

Smidég kontész piros pántlikája
Nem lebög mán többet a hajába',
Töd' ê kontész a ládád fijába,
Maj' lösz l'ányod, jó lösz a hajába.
(Török-Becse.)

27. *Rózsa Sándor.* Lásd E. I. 201., Ko. I. 40. II. 85. lapján levőket. Számtalan, egymástól többé-kevésbbé eltérő változata él a nép ajkán; egy párt ide jegyzek:

„Valaki az Isten fija
Rabol, gyilkol a pusztába',
A vármögye katonája
Mind a lova nyomát járja.
Komiszáros harmincz három
Aszt keresi télön nyáron.

Csütörtökön viradóra
Kimöntem az itatóra,
Még jô ê se' szöndöröttem:
Kilencz zsandár ál' mellettem,
Kérdöm tüllük: mit akartok?
Talán bizon' mögvasaltok!?"

„Mögvasalunk, mökkötözünk,
Szögedére fölkésértünk,
Fölkésértünk Szögedébe
Gróf Rádaji elejébe!"
„Vigyétök rúzsámnak hírü':
Holtakkâ vagyok égy' színü!

A szögedi nat törvén'be',
Tizenkét úr ül a székbe',
Kacsíngatnak a szömömbe:
Hogy mi juthatna eszömbe!
Egy' pár csikó jut eszömbe,
Azé' vagyok a törvén'be'.

Nem fekszök én varott párnán,
Csak a subám égygyik sarkán,
Zég bôtytya a takaródzóm,
Rúzsám csókja az italom."
(Torda.)

Vers szakaszaiban találkozik a következővel:

Bôt hajtásos az én szobám,
A hôd világ sé nem süt r'ám;
De a fényös nap súgárja
Piros orczámat sárgíja.

Csittög-csattog a vasajtó,
Talán gyün a tömlöcz tartó?!
Vizitájja a rabokat:
Föl ne akaszszák magukat.

Vizitájja fejem ajját,
Nem szöttem-é föl a téglát?
Nem szöttem-é föl a téglát,
Nem mon'tam-é jó écczakát?

Tudod babám mit fogattá'
Mikor velem égygyütt vôtá'?
Hoty ha rab tanálok lönni,
Gondomat fogod viselni.

Sokat sírtam, sóhajtosztam,
Más jô lakott, én koplaltam.
Erős ajtó a záwárom,
Húsz kiló vas a lábomon;
Erős ajtó, vas rostéjja,
Nyûcs' be babám karod' rajta!
Egy' iccze víz, meszszö' étel,
Jaj de keserves élelmem!
(Török-Becse.)

Hasonlóképpen vers szakaszaiban találkozik vele a következő, mely a Ko. I. 43. lapján levő *Babáj Gyurka* változata:

Mikor én kicsike vôtam:
Adán gujás bujtár vôtam,
Fö'feküttem zö'd halomra,

Onnat nésztem a baromra;
De mán mikô nevelöttem,
Álnok szívü lött belülem.

Digitized by Google

Écczör nézök haza felé,
Gyün a vármögye kifelé,
Szaladok az lovam felé:
Világos pej, kesej felé.

De mikô lovamra ültem
Két zsandár á'lott me'lettem:
„Mögá'j bétyár, mök köl' ál'nod,
Nem szabad továb' szalannod!"

Jaj Istenöm, mi'csiná'jak?
Szalagygyak-é? vagy mögá'jak?
Ha szaladok: agyonlú'nek,
Ha mögá'lok: mökkötöznek!

Hátra kötötték karjajim,
Úgy verték ki az fogajim,
Jaj de sokat elájultam,
Csak hogy életbe' marattam.

Feleségöm nem is tugygya:
Hogy mögfogott ez a kutya,
Bár valakinek monthatnám,
Hogy neki tuttára annám!

Édös, kedves feleségöm,
Szöd döszsze hát a szenynyesöm,
Mert elmögyök meszsze útra,
Kirül többet né várj viszsza.

Mond mög a komiszárosnak:
Né örü'jön rapságomnak!
Mert, ha rapságomnak! örül:
Kés fordul mög szíve körül.

Nem fogok mindég rab lönni,
Ki fogok még szabadulni,
Ki hogy' szokott vélem bánni,
Úgy fogom viszszaszôgálni!

(Józova.)

28. *Záró Zákó.* Több vers szakaszában találkozik K. 16., P. 8., Gy. 205. lapján közlöttel. Egy másik adatunk szerint Záró Zákónak *Rádaival* gyült meg a baja:

Jaj de vérös Farkas Viktor a szoknyád,
Bevéröszte szen'-tamási na' rablás;
Mos' ki Viktor a szoknyádat fehé're,
Hônap mögyünk a Rádaji elébe!

„Agygyon Isten, gróf Rádaji jó napot!"
„Fogagygy Isten, Farkas Viktor, mi bajod?"
„Nincsen ögyéb: csak a bánat mög a bú,
Záró Zákó szíve értem szomorú!"

„Ü'j lé Viktor ide mellém a székre,
Hagy végzöm el a bajodat estére!"
„Kéröm szépen gróf Rádaji uramat:
Né hagygya el estére a bajomat!
Né hagygya el, ha csak löhet, estére,
Végezze el, ha csak löhet ma dé're!"

29. *Varga Ferkó.* Vesd egybe *Bogár Imrével* Gy. 221. s *Szabó l'állal*: Ko. I. 47.

30. *Kongó János.* Eltéréssel megvan a Ko. II. 98. lapján. Figyelemre méltóvá teszi az utolsó versszakasza, mely alig ha más ballada töredéke nem?! A népköltésben többször kérdezi az anya veszni induló gyermekét, hogy *mikor tér haza?* Igy tesz *Bátori Erzsébet*, ki eladta leányát a török császár fiának, mire a leány azt feleli:

Mikor ablakodba',
Kék iboja terem,
Pedig jô tudod aszt,
Hogy soha se' lészen."
(Ko. II. 54.)

Hasonlóképpen kérdezi a *svéd „Rózsakerti fiú"*-t, ki megölte bátyját s kibujdosni készül. A fiú az anya kérdésére ekként felel: „Ha megfakúl a holló, anyám, te szomorú" (Greguss Á. A balladáról 56.) Nem ily féle töredék-e *„Kongó János"* utolsó vers szakasza is? melyben, mint olvassuk, a felelet: „akkô löszök ken' fija: Mikô viszszafelé fojik a Tisza.

Digitized by Google

Szerelmes dalok jegyzete.

A mint elütnek egymástól, vagy megeggyeznek egymással gondolkozásukban, érzésükben, erkölcsükben a nemzetek, hasonlóképpen különböznek, illetőleg találkoznak népköltésükben is. A miben elütnek egymástól, abban sajátosak, ez sajátságuk, *elkülönítőjük*; a miben megeggyeznek egymással, az rokon vonásuk, *összekötőjük*.

Nincs ez másképpen az ugyan ahhoz a nemzethez tartozó törzsöknél sem. A törzsöknek is van elkülönítőjük, választójuk: sajátságuk és van összekötőjük, rokon vonásuk. Az összekötővel füződnek egymáshoz s tesznek: nemzetet, a választóval különböznek egymástól s lesznek: törzsökökké.

Ezeknek a különböző vonásoknak leghívebb s legszembetünőbb kifejezője a nyelv, nem ily éles a népköltés. A népköltés terén legkönnyebben vehetők észre e vonások a szerelmes dalokban.

Mentül erősebb valamely törzsöknek a sajátságát fenttartó ereje, vagyis mentül jobban ragaszkodik sajátságához, annál erősebben meglátszik sajátsága nyelvén s népköltésén. Meglátszik sajátsága nyelvén s népköltésén még akkor is, ha idegen anyag kerül nyelvébe vagy népköltésébe, mert a mennyire teheti sajátsága szerint valóvá alakítja, reá nyomja bélyegét, mi által sajátjává teszi. Az idegen *segrestye* a palóczban *sekrestye*-nek hangzik, nálunk *segröstye*-nek, vagy *sekröstye*-nek. A müköltésből a nép ajkára szállt: „*A Bakonyba' termett*"-ből, mint az I. kötet 177. lapján láttuk, a népköltés sajátsága szerint való: „*Alattomba' terem*" lett, vagyis a nép, a mennyire tehette, reá nyomta bélyegét, sajátságát. A Megváltó nem azt kérdezte a farizeusoktól, hogy kié ez az ércz? hanem, hogy „kié ez a kép, és e fölírás?" (Máté XII. 21.) mi is azt keressük a népköltésben: kié ez a kép? kié ez a fölirás? más szóval, melyik népnek, illetőleg törzsöknek a sajátsága van az adaton?

A most elmondott igazságok a népköltéssel tüzetesen foglalkozók előtt nagyon is ismeretesek, de ismétlésük, úgy látszik, nem árt. Nekem meg ismételnem kellett, mert az első kötet adatairól több lapban oly megjegyzést találtam, mely szerint kifogásolták a gyüjtemény czímét, csak azért, mert a benne levő adatok mindnyájáról nem mondhatjuk el, hogy Szegeden termett, hanem csak annyit, hogy Szeged népe ajkán is él.

Nem azért mondjuk tehát a második kötet adatait Temesköz, illetőleg Szeged népe népköltésének, mintha mindeggyik Temesközön, illetőleg Szeged népe ajkán termett volna eredetileg; de *Kriza* János sem azért nevezte a *Vadrózsák* adatait székely népköltésnek, hogy mind, kivétel nélkül a székely földön termett. Ha „*Palóc népköltemények*"-et és „*Göcseji népdalok*"-at olvasunk, nem azt keressük, hogy a palóczok, illetőleg a göcsejek költötték-e az eggyes adatokat? hanem hogy a más törzsöktől ajkukra szállottakat átdolgozták-e sajátságuk szerint valóvá? S erre a kérdésre éppen a helytelenül kifogásolt változatokból felelhetünk legjobban s legkönnyebben.

Bemutatott szerelmes dalaink népiesek s legnagyobb részt teljesen ismeretlenek. A nem népiesekből itt, a jegyzetekben sorolunk elő néhányat s megjegyezhetjük, hogy gyüjtésünk alatt népünknél is tapasztalható volt, mint országszerte, hogy eggyik-másik szindarabból

Digitized by Google

kikerült rímes sorú vers, vagy dal míg új volt: falu, illetőleg város szerte hangzott, de azután feledésbe ment. Akként találtam, hogy többre becsülték a dallamukat, mint a rímes sorokat.

A legrégibb, felemlítésre méltó az *Amade* László verseire emlékező (vesd össze: Amadé László versei. 65. sz. 1836.):

Ku-ku-ku-ku, kukucskám,
Szôj én hozzám, madárkám!
Midőn símogatlak,
Sípocskámmal híllak,
Szölídü'j hozzám madárkám.

No, no, szeressük égymást,
Né beszé'jünk elválást;
Szívem nem annálak,
El sém is hannálak
Ez világnak kincsijé'.

No, no, no, no, reményöm,
Né bány' vélem keményen!
— — — — — — — — —
— — — — — — — — —
Maragy' nálam violám!
(Szaján.)

Az újabbakból *Petőfi* ismeretes vers szakaszának változata:

Nem szeretnék az égön csillag lönni,
Az ég ajján körös-körü' ragyogni;
Akármöjjen magos az a mönyország,
Csak leszál'nék kedves babám tehozzád!
(Jázova.)

Az ismeretlen szerzők dalaiból ide jegyezhető az:

A szentaji híd alatt
Tisza vize fölapatt,
Sebös annak az árja,
Ojkor-ojkor
Kikiönt a partyára.

A szívembe' föláratt
Ez a keserü bánat,
Maj' leapad az öszre,
Maj' tanálok
Egy', igaz szeretöre.

Ha öszre nem találok,
A Tiszára sétálok,
Ész, szép, piros hajnalon
Mind écs csöppig
Belesírom bánatom.
(Morotva.)

Meglehetősen van a népdal utánozva a

Té, gyönyörü, szökfü szál
De szépen kinyilottá'!

Tégöd szagulni nem kár
Még a nap az égön jár.—ban
(Szaján.)

és a következőben:

Túl a hetedhétországon,
Hét tengerön, hét világon,
Ezüs' erdön, arany erdön
Túl lakik az én szeretöm.

Baranyába' Kövidékin,
Nagy, Magyarország közepin,
Ott van a szép, tündér világ,
Benne babám arany virág.
(Padé.)

Digitized by Google

Annál többet találtam a népköltéstárból ismert tiszta népiesekből, melyeket mellőztem, sokszor, ha változatban fordultak is elő. Mint különösnek tetsző változatot felemlítem az:

Ablakombul egy' alma fa nem lá'czik,
Mindön *Karácson*' é'jelin virágzik,
Húsvétkor hajtya mög az ágát,
*Pünkösk*ô hullajtya virágját,
Azután hozza ki almáját.
(Szaján.)

Füge madár ojan drága,
Sejöm gyapjúbul a háza,
Fészket rakott a fa ágra
Közel a vize partyára.
(Tisza-Hegyes.)

dalt. Az elsőben az *almának* az *ünnepekkel* való összekötése, a másodikban a pusztán csak a *füge madárról* való megemlékezés különös előttem, holott a *madár a szerelemmel szokott elöfordulni* a népdalokban. Ilyen a:

Szál' a fecske Ada felé,
Az adaji major felé,
Leszál' a major végire,
Fészket rak az ereszetbe,
Fészket rak az ereszetbe,
Édös gazdám nem ereszt be!
(Morotva.)

is, melyek a „Hej, fürjecske" (I. köt. 69.) kezdetű, képletesnek látszó dalt hozzák emlékezetünkbe. Meglehetősen eltér az ismert változattól a:

Szánt az ökör csörög-csattog a járom,
Jaj Istenöm, csak én néköm nincs párom!
Az erdőbe' a madárnak van párja,
Édös anyám, csak magam vagyok árva!

Jaj Istenöm, de nagy ez az árvaság!
De még nagyobb ez az egy' magányosság.
Én is azé' választottam szeretőt:
Mer' mögúntam a magányos életöt.
(Török-Becse.)

Egészen elüt az ismeretes szerelmes daltól s gúnyolódó a:

Meleg a czén kalán' nyele,
Mögégött a kis l'án' keze,
Levelet küld az anynyának:
Pálinka k'ék a karjának.
Még a hogy' k'ék a karjának,
Hé'czör jobban a gyomrának.
(Török-Becse.)

Szebbek a meglevő változatoknál az:

Amoda gyün terhös hajó,
Asztat húzi harminczhat ló,
Möntü' jobban hajló, hajló,
Annál jobban lóg az hajó.
Lassan hajcsad, hogy né lógjon,
Barna kis l'ány ki né bukjon!
(Padé.)

Digitized by Google

és a:

Ha fölülök én az kis, pej lovamra:
Átugratok túl a Tiszán Bácskába,
Onnan írok egy', szomorú levelet:
Ne sírj rúzsám, sírtam én mán öleget!
(Török-Becse.)

melynek másik változatát is lejegyeztem:

Ha fölülök kis pej lovam hátára,
R'á tekíntök a négy, kesej lábára,
Körü' nézöm a lovamat, magamat:
Kit szeretnék, hozzá járni nem szabad!
(Józova.)

Ily többé-kevésbbé eltérő változatokból kötetet lehetne összeírni, de erre czúttal nincs szükségünk, mert a bemutatott dalok, mind népünk sajátságát, mind a dalokban való gazdagságát elegendőképpen feltüntetik s ha *Petőfi*: „A szerelem, a szerelem" kezdetű dalára emlékező gyönyörű dalt még idejegyzem, végét szakajtom ismertetésemnek:

Éhajtott a farkas
Tizenkét ökrömet,
Mögötte a rézsda
Aranyos ekémet.

Hujjatok levelek,
Rejcsetök el engöm!
Mer' az én galambom
Mást szeret, nem engöm.

A mő're én járok:
Még a fák is sírnak,
Gyönge ágairul
Levelek hullanak,

Ha mögúntad babám
Velem életödet,
Csináltas' koporsót,
Temes sel engömet.

Ha kérdik: ki halt mög?
Mon'gyad, hogy egy' árva.
A jis mibe' halt mög?
Talán bána'tyába'?!
(Szaján.)

3. Két utolsó sorának a változata megvan a következő, kevésbbé népies dalban:

Nem meszszi van ide Kökinda,
Vasas kocsin járok én oda;
Vasas kocsi, réz a tengöje,
Titkos az én szeretöm neve.

Nem meszszi van ide Józova,
Pej paripán járok én oda.
Pej paripa, réz a zablája
Csókra ál' a galambom szája.

Nem meszszi van ide Szabatka,
Vasas kocsin járok én oda;
Vasas kocsi, réz a szögeji,
Kedves babám csalfa szömeji!

Nem meszszi van ide Kanizsa,
Ott teröm a fejes kápiszta,
Ott teröm a fejes kápiszta,
Kedves babám a bosztányossa.
(Padé.)

4. A 2. vers szakaszt Cs. I. 34., E. I. 67. 421., K. 153., Ko. I. 58. s az I. kötet 105, 196. lapján találjuk meg; megvan a mű költésben is:

Nem anyától lettél,
Rózsafán termettél,
Piros Pünkösd napján
Hajnalban születtél.

Orczáid rózsái
Ha közel volnának:
Égő szívem mellé
Tenném bokrétának.

Digitized by Google

De más, hív karjain
Szíved nem érzi azt:
— Töled elfelejtve —
A mi engem hervaszt.

Ha a szép időkre
Sírva emlékezem:
— Mint egykor tégedet
Szeretni nyilt szivem,

És ha messze látom
Az én szépségemet, —
Könny tölti szememet,
Fájdalom szívemet.

De ha bár megveted
Szeretö szívemet,
Az csak téged szeret,
Míg a sír eltemet.

Az egészből csak az 1. vers szakasz tiszta népies, a többi a műköltésé. Népköltés tárunkban a 2. vers szakasz is népiesnek van bemutatva. Erdélyi fogta legelőször pártját: feldícsérte s belőle iparkodott kimutatni — természetesen helytelenül — a magyar népdal elbirhatatlan „fényét" (E. II. 415.). Rossz volt a kiindulója: a „természeti költészet"-et alantiasnak vette — habár elismerte, hogy „mindig megmarad", hogy örök forrás — innen van, hogy annyira kapott a nem népieseken. Különben a most bemutatott dal dalnak szép dal, de nem népdal. Szerzője elrebegte a mit érzett; érzeni pedig úgy érzett, a hogyan a magyar szokott. Kár, hogy nem népies hangon zengte el érzelmét.

5. A 3. versszakasz a Ko. II. 103 lapján olvasható.

24. Ily változatát is hallottam:

Látod babám eszt a fényös csillagot,
Még az éjjel te érötted möghalok!
Nem hagygyák a kedves babám szeretni,
É köl' mönni, másikat köl' keresni!
(Padé.)

30. Sziládi (Áron: Gyarmathi Balassa Bálint költeményei. 1879. kiadás, 237. lap.) megjegyzi, hogy a nők a népköltésben hattyú alakban jelennek meg olykor. Ezt az állítást erősítve találjuk dalunk következő változatában:

A Tiszának a két partya de sáros!
Közepibe fehér hatytyú leszá'lott,
Két szárnyává széjjel csapta a vizet,
Mos' tudom mán, hogy a babám nem szeret.
(Morotva.)

melyet személyre alkalmazva így hallottam:

A Tiszának az két partja de sáros!
Közepibe Dohar Téra leszá'lott,
Két kezivé szé'jel csapta az habot,
Mos' mán tudom, Tasi Pista êhagyott.

Dohar Téra fehér czaklis szoknyája
Nem mén többet Tasi Pista házába.
Tasi Pista de mivel hogy êhatta:
Dohar Téra sírva-ríva jár rajta.
(Szaján.)

34. Az 1. vers szakasz T. 179., A. — Sz. II. 49. lapján van; a 2. v. sz. pár sora találkozik a következő dal pár sorával:

Digitized by Google

Kidü't a fa mondulástû,
Êmarattam a babámtû,
Êmarattam a babámtû:
Mint a zö'd ág virágjátû.

Mert a zö'd ág hideg mijatt,
Én a sok irígyöm mijatt;
Az írígyök gonosz nyelve
Száragygyon mög, mint a pörnye.

Száragygyon mög, mint a rönd fü,
Üsse mög hécczör a mények!
(Szaján.)

38. A 2. és a 3. versszakasz E. III. 11., Szín 58. lapján olvasható.

46. Pár első sora K. I. 148. 149., pár utolsó sora pedig E. I. 34. III. 59., K. 148., Szín. 35., Gy. 192. 269., Ko. II. 103. lapján van.

48. Az 1. versszakaszt E. II. 126. 168. III. 12. 60. 63. 77., K. 77., Szín. 140., A-Sz. I. 77. lapján olvashatjuk.

49. A 2. versszakaszt E. II. 15. 193. III. 11., K. 238., Kun. 40., A-Sz. I. 63. 81., Ko. I. 118., II. 239. s alább a 44. lapon találjuk.

51. A 2. vers szakasz Kun. 21., B. I. 82. lapján van.

52. Az 1. v. sz. E. II. 45. III. 24. 52., P. 57. 65., M. II. 101., Gy. 275., T. 151., A-Sz. I. 18. 41. 84. s alább a 46. lapon van; a 3. v. szakasz meg P. 38., B. I. 49. lapján közlöttel találkozik.

54. Dalunkban oly hangra találtam, melyet nem tartok népköltésünk sajátsága szerint valónak. Hasonló van a következőben is:

Nem bög egy' nyáj egy' bárányát,
Én sé' siratok egy' — —;
Nem bög egy' csorda egy' marhát,
Kutyám sirasson egy' — !

Nem nyerít el lót egy' ménös,
Én sé' siratok egy' hírőst;
Nem ugat banda egy' kutyát,
Én sé' siratok egy' — — —

Mert a — —, hírös — —,
Csak azért, hogy nagyon csúnya.
(Szaján.)

melyben ugyan nem átkozza meg a hűtelent a kedves, de nem a legillőbb nevekkel illeti. A magyar népköltéstárban az *ily* féle átok, mint magyar sajátságú van bemutatva; lássuk valóban ilyen-e?

Az átok a szerelemben.

Idegen ajkú testvéreinkkel való, mi híján ezred éves érintkezésünk, együttélésünk, elegyedésünk nem maratt el kölcsönös hatás nélkül. A hatás nyomai meglátszanak a nyelvben, meg a népköltésben...

Népköltésünkben néha a legellentétesebb adatokra akadunk. Hogy ismeretlen példáért ne menjünk a:

Három csillag van az égön egy' sorba',
Három szeretőm van nékőm egy' forma,
Három közül egy' az igaz szeretőm,
Mégis asztat verte meg a Teremtőm!
É'jön azé' mind a három sokáig,
Egészen a fő'támadás napjáig.
(Szeged.)

(Ko. II. 233.) dalt hozom fel, melynek eggyik változata ellenkezőleg szól, melyből csak a két utolsó sort jegyzem ide:

Három közül csak az árvát szeretöm,
Aszt a kettöt verje mög a Teremtöm!
(Csanád-Apátfalva.)

Digitized by Google

Ott áldást, itt átkot foglalnak magukban a ritkított sorok. A legellentétesebb érzemények, melyik a magyar hang? Az igaz a kettő közül csak az eggyik lehet. Az a kérdés: *Átkozza-e a magyar hütlen kedvesét?* vagyis *magyar sajátság-e a szeretőt szeretőnek megátkozni?* ha magyar sajátság, akkor nem magyar sajátság a hütlen áldása.

De hallom az ellenvetést: miért ne lehetne az eggyik szeretőnek átkozni, a másiknak áldani a hütlent? miért ne lehetne mind a két vonás sajátsága a magyarnak? Ehhez az ellenvetéshez még másikat is fűzök: miért kell a kérdést felvetni, mikor a népköltéstár ide vágó adatai több félék s csak nem ellentétesek: az eggyik megnyugvást, a másik panaszt, a harmadik reményt, hogy a hütlen ujra fogja szeretni, a negyedik szeretőtartásról való lemondást tartalmaz és így tovább?

Nem kell felejtenünk, hogy az idézett változatokban nem különböző fokú hütlenségről van szó, hogy nem csak a hütelenség nagyságában, hanem a ritkított sorok kivételével még a szavakban is megeggyeznek s ez által zárja ki az eggyik a másik lehetőségét. „Mindjárt az előkori mozgalmak ideje alatt megnyeri a nép a maga zamatját. Véribe veszi a levegőt és a külvilág befolyását; s nyer egy alaphangot, mely az egész tömegen mint húron végig rezeg; egy *alapérzést*, melyben az egyesek összetalálkoznak, feltalálják a magok belső emberét vagy a mit szivök szeret, miért élnek halnak, *mi* aztán *eredeti vonása*, kinyomata örökre *a nép sajátságának*" (Erdélyi János: Kisebb prózái. I. 2.) Ugyanabban az esetben két ellentétes vonás, mint eredeti, nem fordulhat elő; csak az eggyik lehet a magyar nép sajátságának eredeti vonása.

A kérdés felvetése tehát jogos, de nem csak jogos, hanem szükséges is, ha meg akarjuk ismerni a magyar sajátságot. De fel kellett vetnem ezt a kérdést azért is, mert míg a népköltésünk sajátságairól írt s eddig tudtommal helyre nem igazított sorok szerint: „tömérdek izben olvassuk minden (?) népnél (az átkot), de talán sehol oly gyakran, mint magunknál *s többnyire szerelmi dolgok miatt*" (Erdélyi i. m. I. 85.) továbbá „ha szerető átkoz szeretőt, bizonyosnak mondatik beteljesedése:

— megmondom, édes tubám, el ne hagyj!
Mert ha elhagysz, megátkozlak, elhervadsz." (u. o.)

— addig én éppen az ellenkezőt tapasztalom.

Az ily kérdések megvitatásában több féle bizonyítót sorolhatunk elő, s olykor igénybe is kell vennünk. Nekem azonban jelenleg csak kettőre van szükségem: a magyar népköltés tiszta népies adataira és a velünk érintkezésben levő, idegen ajkú testvéreinkére.

Hogy csak erre a két bizonyítóra kell kiterjesztkednem, és nem kell aggódnom a fölött, hogy hát ha a kérdéses átok: oly nép sajátsága volt, mely a beköltözés előtt eggyesült őseinkkel s úgy maradt fent az átok, hogy ez a nép elég erős volt sajátságát a magyarosodás után is fenttartani? ez alól a kérdés felvetése alól felment a tapasztalat. A kérdéses átkot oly magyar községekben találtam fel leginkább, melyek tót községekkel érintkeznek, vagy lakosai közé tótok, vagy tótokkal huzamosabb ideig érintkezésben volt népek keveredtek; szóval a tótok akár közvetlenül, akár közvetve, de hatással voltak a magyar lakosokra. Ilyen a fentemlített Apátfalva, ilyen Apácza, melynek népköltéséből alább hozok fel adatot. Igy kezünkbe van adva a kulcs is, hogy a tót népköltésre forditsuk mindenek előtt figyelmünket.

A magyar népköltéstárban aránytalanul kevesebb a kérdéses átkot tartalmazó adat az áldónál, a hütelennek rosszat nem kí-

Digitized by Google

vánónál. Erről meggyőződhetik mindenki, a ki népköltéstárunkat átlapozza, az ide vágó adatokat nem idézem, így is hosszúra nyúlnak soraim.

Még a található átkozó adatok egy része is kifogásos, bizonyítékul el nem fogadható: mert vagy nem népies, vagy tót hatás alatt álló helyekről vannak közölve, vagy pedig mind a két eset alkalmazható reájok mint Erdélyi *Nyitra* vármegyéből közlött, nem tiszta népies adatára a:

— megmondom, édes tubám, el ne hagyj!
Mert ha elhagysz, megátkozlak, elhervadsz. — ra,

melyből magyar sajátságot akart kimutatni.

Tótokkal nem érintkező magyar nem dalol így, vagy még annál is átkozóbban:

Én elmentem katonának,
Té még itthun marattál,
Én búsúltam té utánnad,
Té szeretőt tartottál.
Verjén még a hatszáz Isten
(Csanád-Apátfalva.)

De még így sem:

Most tanáltam egy' embörre, Hűtelen vôt hozzám szíve,
Egy' világi rosz' lelkűre, *Verje mög a Teremtöje!*
(Csanád-Apácza.)

Igy csak a tót dalolhat, vagy a tót hatás alatt álló magyar. A t ó t n á l találjuk, hogy a hűtelennek való rosszat kívánást mibe sem veszi, legalább ezt mutatja népköltése:

„Megy a l'ány, megy bizony *Fekete szeme van,*
Le a major felé, *Ördög bújjon belé!*"

(Szeberényi Lajos: Tót népdalok 52.) Még okát sem adja, hogy miért bujtatja belé az ördögöt? Majd az ördöggel viteti el szeretőjét. (i. m. 76.) Máshol meg:

Szívemet szívedtől S *lelkedet sátánnak*
El is választottam, *Oda ajánlottam..* (i. m. 22.)

A menykővel ütteti:

Üsse agyon az ég, *A mennykö üssön meg,*
Ha valahol él még! (23.) Kedvesem, kedvesem. (146.)

A Teremtővel vereti:

Volt nekem, mint a láng, De megcsalt, a szívét
Oly forró szeretőm! *Verje meg teremtöm!* (179.)

Majomnak, pimasznak mondja (142.) s bánkódik, hogy

— *mért nem fulladt meg*
Az első fürdőbe'? (83.)

Erősen átkozza hűtelen szeretőjét az *oláh* is, olykor még erősebben, mint a tót:

Digitized by Google

Elhagyott biz engemet,
Isten verte volna meg.

(Vulcanu József: Román népdalok. 46.) „*Az átok*“ (50.) pedig párját ritkító, hasonló képpen a „Verjen téged (159.) kezdetű 18 soros átok csoportozat. Tudva, hogy népünk a tótokkal könnyen elegyedik össze, hogy a tótok, ha csak izgatójuk nincs, nem is idegenkednek a magyarosodástól, míg az oláhokkal megfordítva van a dolog: inkább a magyarok oláhosodnak el, mint az oláhok magyarosodnak; ha tekintetbe veszem, hogy a hűtelennek a szerető nagyon könnyen kíván rosszat a tótban s mint láttuk a kérdéses átok a tót népköltésben szerfölött ki van fejlődve, míg nálunk nincs, akkor a mondottak után a szeretőnek hűtelen kedvesét való megátkozását a tótból átszivárgottnak kell vallanom.

Digitized by Google

Hazafiúi és katona dalok jegyzete.

Számra nem sok, de annál becsesebb adatokat közlünk rovatunkban. A kurucz kor több, figyelemre méltó maradványa, Balassára: a gyarmathira emlékező dalok, a Kossuth és a korunkat visszatükröző, katona dalok mind érdekesek. Nyomát találtam, de csak nyomát: *Dozsá*-ról szóló dalnak is, mely ezelőtt pár évtizeddel nem volt ismeretlen; lejegyezni egy sorát sem jegyezhettem le, mert a kik tudták, elhaltak, a kik pedig hallották dalolni, csak a tartalmára emlékeztek. A dal Dózsát, — kit a nép Rákóczinak tart, a Dózsa nevet elfelejtette, — mint a nép szabadítóját magasztalta, kit azért, mert „a szögény embörnek jót akart“ az urak elfogtak, „eleventen“ megsütöttek és hogy jobban égjen: olajba mártottak. (Szaján.) A Dózsáról egykoron ismeretes, rovatunkba tartozó dalnál régiebbnek még nyomát sem találtam; az újabbak közül is többnek már csak töredékét jegyezhettem le, még a Kossuthra vonatkozókból is:

Ezörnyőczszáz negyven nyőczadikba',
Hogy begyütt a Ko'sút' katonája...
Mögá'j Ko'sút' később' is mögbánod:
Hogy kivitted a sok katonákat!

(Morotva.)

Igy veszelódnek el lassankint dalaink! s eggyüvé nem tartozónak látszó sorok foglalnak helyet egymás mellett.

A hazafiúi és a katona dalok közt találunk legtöbb olyan dalt, melynek vers szakaszai közt kevés, vagy olykor semmi összefüggést sem találunk. Mit tegyünk az ily dalokkal? mit népköltésünk többi, ily nemű adataival? Népköltésünk sajátságainak eggyik fürkészője éppen egy évtizeddel ezelőtt mondta ki, hogy „nincs helye egy kritikailag rendezett gyüjteményben“ az ilyennek (Gy. 582.), mások meg egy darabon Gyulait lépten-nyomon követve, de azután tulságba menve, mint az az utánzókkal szokott történni, felállították a szabványt: vagy alkotó részeire kell az ilyent szétszedni, vagy ha ez nem lehetséges, félre dobni (!) Jót vagy semmit!

Népköltésünk közös kincs, ha valahol van helye a helytelen nézeteket helyesebbekkel felváltani, akkor legelső sorban itt van helye, hol kötelesség is.

Mi a mi népköltésünk? Kincstár, mely nem csak az irodalommal foglalkozóknak, hanem a nyelvésznek, mitologusnak (mythologus) stb.-nek szükséges kincseket is magában rejti, a miből következik, hogy meghatározni: mit közöljünk? mit nem? pusztán csak az irodalommal foglalkozók körébe nem tartozhatik.

Eggyik adat az irodalommal foglalkozó szerint kihagyandó, míg a nyelvész, mitologus stb. szerint kiváló becsű; mi tévő legyen a gyüjtő? Mint alább, a gyermek játékok 42. 43. számú jegyzetében látjuk a Ko. II. 217. lapján levő, hiányos mesénk, mint közölhetetlen, félre dobandó az irodalommal foglalkozók szerint, míg a mitologus becsesebbnek tartja, mint száz más, a mitológiához mit sem nyujtó adatot.

De halljuk a kifogást, mit az irodalommal foglalkozók tettek!

Digitized by Google

„Az ily dalok (melyeknek vers szakaszai egymással „szervetlen egész"-et tesznek) felvétele sokasítja ugyan a dalok számát, de rosz hirbe hozza a népdalt, melytől némelyek különben is hajlandók megtagadni a valóben aesthetikai becsü compositiót" (Gy. 583.) Erre csak annyit jegyzünk meg, hogy azok a „némelyek", a kik népköltésünket nem ismerik, előbb tanulják ismerni és csak azután itéljenek. Ha pedig megismerik, akkor meg nem modhatják, hogy az „aesthetikai becsü compositió" s a magyar népköltés ellentétes egymással, hanem, hogy kedves dallam keletkeztével számos, más dallamon ismert dalt fűz olykor népünk egybe. És ez az egybefüzés addig tart, míg az új dallam kedves, azután pedig külön dallamra dalolva külön dallá válnak az eggyes dalok. Az összefüzött versszakaszokban *a nép gondolatának menetét* látjuk, a részeire váltban az összefüggő kapcsot, mely legtöbb esetben nagyon gyönge, *hiába keresstük.* A nép gondolkozásának figyelőjét nem az eggyes vers szakaszok érdeklik, hanem a dal menete, s az eggyes vers szakaszokat összekötő kapocs. Szétválasztva éppen ezeket nem találja meg.

Nekünk minden felhasználható adatot fel kell használnunk, mi nem vethetjük meg a nép gondolkozásának figyelőjét vagy a nyelvészt, egy harmadik kedvéért; figyelmünkbe kell vennünk mindeggyiket s arra kell törekednünk, hogy az eggyes adatokat különböző szempontból becseseknek ismerjük fel, s mint ilyent közöljük.

1. Szétzüllött maradványa: ki tudja, mily terjedelmes Rákóczi siratónak? Sorai különböző méretüek, mi a feledésnek tulajdonítható, de felhozható az a kérdés is, hogy nem két, vagy több dal töredékeiből való-e? S ha több dal „részeinek külső összefüzése" is „egy szervetlen egészszé", még akkor is nem csak közölhetőnek, de becsesnek is tartom: legalább megvan a nyoma az egykoron hiánytalanul ismert, tiszta népies Rákóczi siratónknak s még az sem lehetetlen, hogy eggyik-másik gyüjtőnk éppen közlésünk után akad nyomára, ha nem is az egésznek, legalább teljesebb töredékének. Mit tegyen az ilyennel a gyüjtő? szétszedje, akkor ki mondja meg, hogy az oly vers szakaszai, melyekben szó sincs Rákócziról, Rákóczira vonatkoznak? Vagy az ilyeneket ki hagyja? hogy nyomuk se legyen! Én aszt hiszem, ha e néhány sorban nem igazolom is eljárásomat (sajnos volna, ha minden adatra ennyi sort kellene vesztegetni a gyüjtőnek, vagy közlőnek! mert akkor jegyzetei terjedelemre fölülmúlnák a népköltés adatainak terjedelmét.) a ki népköltéssel foglalkozik, az az ilynemü jegyzet nélkül is tudja, hogy miért közöltem.

2. A labanczoknak a népköltésben való szegénységükre mutató adat. Th. III. 208–249., T. 62., B. II. 92. lapján olvasható kurucz dal elcsürése-csavarása.

3. Balassa (Bálint költeményei. 166. lap. 1879.) „Zöld erdő harmatát" kezdetü dalában fordul elő néhány sor az 1. vers szakaszból; a 2. v. sz. változatait lásd a 49. számú szerelmes dalunk jegyzetében; a 3. v. sz. E. II. 173., K. 10. 527., Gy. 186., Ko. I. 57. II. 164. fordul elő s megtalálható más népek költésében is. Két vers szakasza, az 1. és a 4. nem a népköltésből való, ilyen alakban az 1 vers szakaszban nincsen összefüggés. A *„darvaim"* helyett tehát eredetileg *„vitézim"* volt. A 4. v. szakaszban pedig: *„dallok"* fordul elő *„dalolok"* helyett, mit ha meg lehetne is engedni népköltés szerint valónak, még akkor is kérdésessé teszi a benne kifejezett hang.

Figyelembe véve, hogy „több példánk van, hogy maga Balassa is felhasználta valamely elébb megírt énekének egy vers szakát egy újabb ének alkotására" (Balassa i. m. 332.), hogy Balassa számtalan képet s több sort vett át a népköltésből, Balassa nagyobb dala töredékének kell tartanom.

Digitized by Google

4. Az 1. v. sz. Balassa i. m. 163. 165. lapján található némi eltéréssel, melyet nem tartok a következő vers szakaszokkal összefüggőnek, ezért tettem közbe a *-ot. Ide mutat az is, hogy az elmondó először eltérően kezdte:

Zöld erdő harma'tyát,
Piros csizmám nyomát
Hóval belepi a szél,
Hóval belepi a szél.

Jaj szívem, szerec czé?...

s itt elakadt, de biztatott, hogy miután valamikor nagyon is jól tudta, ha eszibe jut, elmondja. Ajánlottam neki, hogy dallamán dúdolja, így hamarabb eszibe jut, ajánlatomat el is fogadta, de a dalt is felcserélte. Az 1. vers szakaszt elhagyva így is szép, szívből fakadó, kerek, bujdosó dal.

5. Az első megpillantásra látható, hogy az első sorában megjelölt évszám hibás; a víg = vég, víg Szöged = vég Szöged, vagyis a dal keletkező korában Szeged a végekbe tartozott.

6. Utolsó 2 sorát lásd az I. köt. 38. lapján.

7. A 2. vers szakasz 2 utolsó és a 3. v. szakasz 2 első sora E. II. 34. 35. 189., K. 216. 217., T. 189., Ko. I. 139. lapján található.

8. Lásd az 52. számú szerelmes dal 1. vers szakának a jegyzetét.

12. Az 1 vers szakaszt Ko. I. 128. lapján találjuk.

16. Pár első sorát lásd alább a 19. számú 3. vers szakaszának jegyzetében.

17. Megjegyzendő, hogy az $184^{8}/_{9}$. bujdosásról szóló hazafiúi dal töredéke.

19. Az 1. v. sz. pár első sorát M. I. 5. 52., T. 173., I. kötetünk 34. 35. lapján a 20. számú és következő dalban találjuk:

Mijé' esik az eső?
Ferencz József az első,
Azután mög Vindi'grécz:
Kinek népe el is vész.

Azután gyün Jelacsics:
Kinek népe soha sincs,
Úgy gyün asz'tán Görgei:
Ki a népet töreti.

Elkészült mán a vasút,
Elszökött mán a Ko'sút';
Itt maratt mán a vajda,
Aran'bû van bocskora.

(Tisza-Hegyes.)

melynek első sora eggyik *találgatós mesénkből* vettnek is tekinthető, melyre a felelet: „Mer' létrán nem gyühet"; a 3. v. szakaszt hasonlítsd össze M. 1. 5., Ko. I. 146. lapján és a 16. szám alatt található dallal.

20. Pár első sorát lásd megelőző dalban.

21. Az 1. vers szakaszt vesd egybe Gy. 297., Ko. I. 136. lapján levővel.

25. Pár sora E. III. 127., T. 180., Ko. I. 137. lapján van.

26. Két első sorát K. 88., Ko. I. 168. II. 129. lapján találtam meg.

28. Találkozik az I. kötet 32. lapján közlött dallal — lásd ennek jegyzetét — továbbá a következő néhány sorával:

Nagy-Kikindán mögütik a rész dobot:
A ki baka, húzza föl a bakancsot!

Digitized by Google

Én is mögüzenöm édös anyámnak:
Kisseb böcsém ne nevejje bakának!
Mer' a baka nyáron ázik lógérba',
Télön pedig fázik a kaszárnyába'.
(Szaján.)

29. Az 1. vers szakaszt a Ko. II. 148. lapján találjuk.
37. Sorai találkoznak a P. 27., A. Sz. I. 77. lapján közlöttel.
39. Az utolját E. I. 334., Gy 213., T. 58., A — Sz. I. 100, Ko. I. 54. 143 és I. kötetünk 32. lapján találjuk.

Digitized by Google

Pusztai és pásztor dalok jegyzete.

Nálunk század óta megszokott tárgy a pusztát és a fiait megénekelni. Csak hogy a Vitkovicsok, Czuczorok, Aranyok, Petőfik, Tóth Kálmánok dalai mellett a rímfaragók számtalan kevés, vagy semmi becsü rímes sort költöttek; népünk pedig, miután a rovatunkba tartozó dalokat kedvelli, a rímes sorok közül is többet eltanult. Nem lehet ugyan tagadnunk, hogy a rímes sorok közt is találunk figyelemre méltókat, mint a Patkó Pistáról szólóban:

Kocsmárosné, agygyon Isten, jó estét!
Van-e jó bor? hozzon ki vagy húsz icczét!
A lovamrul lé se' szá'lok mindaddig:
Még a palaczk mind ki nem üresödik.

Ide várok vagy tizénkét czimborát,
Kik a szavam mindanynyian fogagygyák.
Mer' tugygyák, hogy Patkó Pista vagyok én,
Ha köl', egész bandának parancsolok.

Sokszô hajtott a vármögye engömet,
Sok lüvése kerü'getött, nemcsak égy'!
De mit használ, nem fog engöm a lüvés,
Régön êterjett mán rúlam ez a hír.

Patkó Pista, Patkó Pista, ki vagy te?
Hogy a lüvés ê nem ejtött soha se'?
Tizénkét betyárnak vagyok vezére,
Patkó Pista a világ legeleje!

(Szaján.)

a népnek a betyárokról való felfogását: hogy mily nagy urak, le sem szállanak egy könnyen lovukról, hogy a kiválóbbakat még a lövés sem fogja stb. számítsuk azonban le e néhány vonást, (melynek nagyobb hasznát vettük volna, ha nem rímes sorokban, de részletesebben mond el a rímfaragó) nem találunk benne figyelemre méltót, még igaz hangot sem. Mily más hangon van elmondva a következő népies:

Az ajtómon kilencz fontos, vas lakat,
Ablakomon háromszoros, vas rostéj,
Szamár háton kitekíntök a sánczbû,
Tömösvári gálliczija stukházbû.

Vasat töttek az kezemre-lábomra,
Érsök vigyáz mindön mozdulatomra,
Pedig nem vétötten soha sénkinek,
Ártatlanul szenvettetnek éngömet.

Kilencz hônapja, hogy be vagyok zárva,
Karácson't is bent tô'töm a stukházba',

Digitized by Google

Karácson't is, új évet is ott éröm,
Három kirájok napján is bent ülök.
Gyün a farsang, de én szomorú vagyok,
Mulacscságra keservessen gondolok.
(Török-Becse.)

Az alig népies, ide tartozó daloknak mi tehát csak annyiban tulajdonítunk becset, a mennyiben népünk gondolkozását feltüntető vonásokat foglalnak magukban, ezt is azért kell tennünk, mert a pásztor élet tünedezőben, a betyár élet pedig kiveszőben van s így történik meg többször, (miután a népköltés, mint Erdélyi már megjegyezte, az élet tükre) hogy az eredetileg pusztai és pásztor dalok lassanként szerelmes, vagy katona dalokká alakulnak át.

2. Változata T. 60., B. I. 79., Ko. II. 139. lapján van, hallottam így is dalolni:

Esik eső, *pörjedözik*,
Guja ménös *teredözik*,
Mind a három bujtár iszik,
A számadó káromkodik.

Égygyik iszik Cserepesbe',
Második mög Levelesbe',
A harmadik a Morgóba',
Guja ménös csavargóba'.
(Szaján.)

3. Pár első sora találkozik Cs. IV. 31. lapján közlöttel.

4. A 2. vers szakasz változatát Cs. I. 21., Kőv. 52. I. kötet 149. lapján találtam, bekezdője megvan a következőkben:

Szögén' vagyok én,
Szérü' lakok én,
Kimarattam a falubul:
Mind a tüdő a fazékbul,
Szögén' vagyok én!
(Szaján.)

Jaj de szögény legény vagyok,
Falu végin szélü' lakok,
Ponyvábü van a sátorom teteje,
Jaj de sok bétyár legény iszik benne!
(Padé.)

a 3. v. szakasz változata T. 23. lapján van.

10. Találkozik a Ko. II. 104. lapján levővel.

12. Az 1. v. szakasz soraiból B. I. 80., Ko. II. 158; a 2. vers szakaszéból Cs. IV. 33., E. III. 33., A-Sz. I. 8 25. lapján olvastam.

14. Nézd a Ko. I. 102. lapján levőt.

15. Az 1. v. sz. első sora E. II. 88., T. 109., A-Sz. I. 62. lapján van közölve.

19. Utolsó sorait B. I. 43. II. 92., Ko. II. 148. lapján olvastam.

21. Pár sora a Ko. II. 127. lapján található.

22. A 1. v. sz. B. II. 92., Ko. II. 148. lapján található.

23. Az 1. v. szakasz pár sorát az I. kötet 32. lapján közlöttem, lásd ennek a jegyzetét.

24. A 4. v. sz. P. 58., Ko. I. 144. II. 8. lapján olvasható.

25. A. 2. 3. 4. vers szakasza megvan a Ko. I. 44. II. 85, 86, lapján; az első vers szakaszok nincsenek összefüggésben, mert a dal hiányos, ezért soroztam ide.

27. Első sorában találkozik a következő dal első sorával:

Digitized by Google

Én vagyok a milhéri dézentor,
Én lopom a lovakat é'félkor,
Loptam lovat százat az uraknak,
De a mellett ezröket magamnak.

Majd elmögyünk Tisza lémöntibe,
Letösznek a tömlöcz fenekire,
R'ám verik a hatvan fontos vasat,
Babám szíve gyönge, majd möghasad.
(Szaján.)

29. Pár sorát lásd a *Balladák* stb. közt a 21. számúban.
30. Betyárról szóló dal töredéke.

Digitized by Google

Bor dalok jegyzete.

Bor dalainkban a borra vonatkozó sorok mellett barátságról szólókat is szép számmal találunk; ilyenek voltak-e hajdan bor dalaink? s hogy még előbbről kezdjük a kérdést: voltak-e hajdan bor dalaink? Bordalaink közt találunk oly bor dalt, a 7. számút, melynek dalolásakor nem szabad kihúzónak lenni, minden mulatónak dalolnia kell; hasonlót olvasunk a „szentgáli benczés barát"-ról, neki is kellett dalolnia, mikor a mulató pogány magyarok között volt. Ha azt olvassuk, hogy őseink a mi előttük becses, kedves volt: megénekelték, mint a tüzet, vizet stb. s reágondolunk a „szentgáli benczés barát"-ra s bor dalaink dalolása közben dívó, fent említett szokásra, a bor dalok keletkező korát az újabb korba bele nem illeszthetjük. S mégis oly kevés bor dalt találunk ma, kivált tiszta népiest, hogy még a nem szorosan vett bor dalokat is ide sorozzuk, abban a hitben, hogy valamikor valóságos bordalok voltak s csak a népköltés változása következtében alakultak kevésbbé azokká. Úgy látom, hogy a bor dal, miután a népköltés igazat mond, akkor virágzott, mikor még a nép könnyen felejtette búját-baját. Tudva azt, hogy őseink sürün ittak áldomást s ily alkalomkor szokták a barátságot kötni, több mint valószínű, hogy a bor dalokban hajdan is magasztalták a barátságot. Ma is teremnek bor dalok, csak hogy nem népiesek, mint az:

A, bé, czé, dé,
A bor jó lé;
E, ef, gé, há,
Esküszöm r'á!

Í, ká, el, em,
Nem kémélem;
En, ó, pé, kú,
Nem kell kancsó.

Er, esz, té, vé,
Nem kell kávé!
Bor, bor, bor,
De jó ez a bor!
Igyunk eggyet
Bandi sógor!

(Szaján.)

Ha a mondottakat tekintetbe vesszük, s hogy népköltés-tárunkban a bordalok már számot tesznek, hogy többet, mint meglevőt el kellett hagynunk, az elért eredményre nem panaszkodhatunk.

3. Hasonlítsd össze Cs. II. 13., K. 326., Ko. II. 153. lapján találhatóval; kevésbbé tért el a következő:

Lovon gyüttem, nem szamáron,
Hoszd ki babám a kantárom?
Kantárosz' föl a lovamat,
Hagy mulatom ki magamat!

Bort hozzá', de né vizesset,
Hogy hijába né fizessek!
Bort iszik az úton járó:
Akár szögény, akár báró.

(Szaján.)

4. Találkozik E. I. 155. és I. kötetünk 56. 58. lapján olvashatóval.

Digitized by Google

6. Az 1. vers szakaszt vesd egybe T. 102. lapján találhatóval.

7. Az 1. v. sz. k. 163.; az 1. 2. v. szakasz és a 4. v. sz. néhány sora A-Sz. I. 34. lapján található. Mikor dalolják, felállanak, a boros poharakat kezükben tartják, a dal végén kocczintanak s a bort a pohárból mind kiisszák. Az ily dalt „tust nóta"-nak mondják. A mi a dalt illeti: csak népiesedett dal, nem népies változata a következő:

Szép állat a liba,
Magát megmossa,
Orrával tollait
Felborzogatja.
Kis kertemben
Ligetemben
Eggyütt repdesnek,
Édes kincsem,
Szép Ninácskám,
Jaj de szeretlek.

Jó libának lenni,
Szép tollak fedik,
Fűvel, salátával
Vendégeskedik,
Hosszú bögyit
Tele tömik
Kukuriczával,
Úgy meghízik:
Hogy nem is bír
Önnön magával

A jó párna szárnya
Lúd tollból készül,
Melyen két szerelmes
Jól el szenderül,
Lúd toll nélkül
Nem írhatni
Dalt és levelet,
Őszt, nyárt, tavaszt
És a nagyon
Is komor telet.

Társaságban lévő,
Szép, fehér sereg,
Tanuljanak töled
A rossz emberek!
Nem üldözöd
Nyomorgatod
Fele nyájadat;
Úgy szereted
Mindeggyiket
Mint önmagadat.

A ki Márton napján
Libát nem eszik:
Bár jól lakjék, az nap
Még is éhezik.
Lesz-e sok hó,
Vagy száraz fagy?
Mellje csontjáról
Megtudhatni:
Fehér, avagy
Barna tolláról.

Drága Ninám, rózsám,
Gyenge violám,
Csókra termett szép szád
Jaj be csókolnám!
Hív öledbe'
Kebeledbe'
Hogyha hajolnék:
Édes kincsem,
Szép Ninácskám
Jaj de elhalnék.

8. Pár sora E. II. 165. lapján van közölve.

12. Talá!kozik E. I. 185., B. II. 93. lapján levővel.

17. Az 1. v. szakasz. M. II. 144., Gy. 312. lapján van; a 2. vers szakaszt vesd össze A-Sz. I. 21. lapján találhatóval.

Digitized by Google

Tréfás és csúfolódó dalok jegyzete.

A gúnyolódó dalokban nincs személy válogatás. A nép nem azt tekinti, hogy *ki* tesz valami, felfogása szerint való rosszat, hanem hogy *mit* tesz? Kérlelhetetlenül igazságosnak s következetesnek találjuk itt a népet. A mint kigúnyolja a távolabb eső községeket, ha lakosai azzal dicsekedtek, a mijök nincs, vagy *viszás dolgot* míveltek:

Kökindaji három l'ány
Öszszeveszött a gatyán,
Kettő fogi a szárát.
Harmadik a madzagját.

Oda ugrik az öreg,
Hogy az üvé az ülep:
Ülepömet nem hagyom.
Benne van a vagyonom.

(Morotva.)

hasonlóképpen nem hallgatja el a vele nagyon is közel rokonságban állóknak gúnyolódásra méltó *nyilatkozatukat:*

A ki dudás akar lönni:
Milhéribe mönynyön lakni,

Ott vannak a tarka kutyák,
Kibü' lösznek czifra dudák.

(Szaján.)

Nem hallgatja el gúnyolódásra méltó *tettüket.*:

A milhéri bíró l'ánya,
— Upuj dá', upuj dán —

Karszékön mén föl az ágyra.
Upuj dá', upuj dán —
Upuj díje dán!

(Szaján.)

Kijut belőle saját *testvéreinek* is:

Nincs édösseb' a högyösi szőlőné',
Nincs kényösseb' a szajányi legé'né':
Háromnak sincs hat krajczár a zsebibe',
Fene maj' mögöszi kényösségibe'.

Nincs édösseb' a padéji szőlőné',
Nincs kényösseb' az adaji legé'né':
Háromnak van hat százas a zsebibe'
Van is annak piros barna böszkéje.

(Szaján.)

Ha szeretjük a népet hallgatni, mikor dicsőit, magasztal, ne idegenkedjünk tőle, ha ismerni akarjuk, akkor sem, mikor ostoroz.

Sok van a mit mi nem találunk gúnyolódásra méltónak, sőt mi több, mi a nép gúnyolódóját olykor nem vesszük ilyennek, a nép annak veszi, mint ebben:

Égy' krajczáros, kis aczél,
Sípos Gyura a kaczér.
Dunárú fúj a szél.

Két krajczáros kis gojó,
Bazsó Antal a bíró.
Dunárú fúj a szél.

Digitized by Google

Három napos, kis malacz,
Bézdán Pali mögmaratt.
Dunárû fúj a szél.

Bádogbû van a meszlös,
Bézdán Márton nem esküttt.
Dunárû fúj a szél.

Jaj de hitván', kis malacz,
Krizsán Pali kimaratt.
Dunárû fúj a szél.
(Szaján.)

Ha ide jegyzem, hogy ezt a dalt, mint gúnyolódó dalt, szigorúan megtiltották dalolni, láthatjuk: mily könnyen megbántható a nép.

Nem egy helyt olvastam, hogy a nép a dalban való gúnyolódásra mit sem ad, ennek ellenkezőjére vall a most bemutatandó dal, melyet csak azért nem soroztam a megilletö rovatba, hogy itt bizonyítékul használhassam:

Sütő Kata háza vége de sárga,
Oda szokott égy', kis madár magába',
Sütő Kata czúko'ral étetge'tye,
Sej! Sebö Géza a derekát ölélye.

Édös a'nya a patkárû neve'tye,
Hogy a Géza a derekát ölélye:
„Ölêd Géza, ölelhecz' mán kedvedre,
Sej! né fé'j Géza nem hányom a szömödre."

Végig möntem a szajányi Nagy ûczán,
Betekintök Sütő Kata ablakán,
Éppen akkor bodorga'tya a hajját,
Sej! Sebö Géza ölélye a derekát.

„Gyere Kata, ú'jé' föl a fakóra,
Majd êviszlek az atyámhon: Makóra;
Ott viselnek viseletös tunikát,
Sej! fidrös-fodros, fekete, sejöm szoknyát."

Bár az Isten égy' l'ányt sé' teremtene,
Hogy né fájna a szíve a legényre!
Sütő Katát régön mögteremtötte,
Sej! fáj is annak a szíve a legényre.

Sütő Kata kimönt a kis kertyibe,
Lefeküttt a leándérja tüvibe,
„Én Istenöm, én *elölöm magamat!*
Sej! *mer' a l'ányok mind én rúlam danûnak!*"
(Szaján.)

Már e néhány adat felemlítése után is — azokkal szemben, kik hajlandók a gúnyolódó dalok jó részét kihagyni gyüjteményökből, kik a népnek egyoldalú ismertetésében a nép szellemének meghamisítását nem látják — mint példákkal bebizonyított igazságot tartalmazó sorokat idézhetem Erdélyi János: *Kisebb prózáiból* a következöket: „Tanulni a *népet*, az *életet*, beállni a tengerbe, mint Jézus midön a lélek kegyelmét venné a Jordánban, ez a mai költö *hivatása*, nemes kötelessége" (I. 18.)

1. A legrongyosabb ruhájú dalolja s mutogatja, hogy a felöltöjének nincsen gallérja, újja s a többi, a többiek közbe mondják: *Frakk, frakk, frakk!* Változata E. I. 215. lapján található.

Digitized by Google

2. Megeggyez K. 187., Ko. II. 170. lapján közlöttel.

3. A refrain T. 223. 224., Kun. 32., A-Sz. II. 56. 59., Ko. II. 168. lapján van.

9. Az 1. v. sz. változata Ko. II. 91. lapjáról ismeretes.

12. A 2. és 3. vers szakasz találkozik A-Sz. II. 16. lapján levővel s a következővel:

Fő'möntem az alma fára,
Ehasatt a gatyám szára,
Rúzsám, az anyád irgalmát!
Vard öszsze a gatyám szárát.

Fő'möntem a füge fára,
Eszakatt a gatyám szára,
Rúzsám, összöm a piszi szád!
Vard öszsze a gatyám szárát.

(Szaján.)

Ebből a változatból látjuk, hogy a nép a tiszta népies, erős kitételű dalokból könnyen alakít kedves változatot.

14. Pár első sorát E. III. 21., Ko. II. 120. lapján találtam, lejegyeztem a következő változatát is:

Sárga csikó, csöngö rajta,
Lénijékhön mönynyünk rajta . . .
Benézött az ablakjukon:
Ki ivott az asztalukon?

Igyá' lelköm, igyá' szentöm,
Te lösző la feleségöm!
Poszra Miska, kis anygyalom,
Gyü'jön be hát, mökcsókolom.

(Szaján.)

22. Az 1. vers szakasza megvan a Ko. II. 164. lapján s a következő töredékekben:

Átkozott a Tisza Gergő' kocsmája,
Ott léptem a szöröncsétlen órába,
Még délbe' sém gondoltam vôna esztet:
Hogy kés járja körösztü' a szívemet.

Szép hejjön van Tisza Gergő' kocsmája,
Három legén' sétál az udvarába',
A negyedik Apró Gergő', möghalt má',
A ki után Séta Örzse sírdogál.

(Padé.)

Á'talmönnék én a Tiszán, nincs ladik,
Monygyátok mög Sánta Julcsa hun lakik.
Itt lakik a régi Pósta ûcczába',
Vörös lámpa ég az ú ajtójába'.

Sarkon van a Julcsa néni kocsmája,
Hat tamburásnak van oda csinálva
Hat tamburás tamburál az uraknak,
Julcsa néni danul a matróczoknak.

(Török-Becse.)

25. Gúnyolódásból van mondva, hogy Sütő Kata azért maradt ki leánynak: mert Varga Károly katonának való, miután Varga K. soha sem vált be katonának.

29. 30. Az első pár sor K. 111. 114. lapján található.

34. A 2. vers szakaszt hasonlítsd össze A-Sz. II. 12., Köv. 96. lapján levővel.

36. Találkozik E. III. 109., A-Sz. II. 51. lapján közlöttel.

38. A ( ) közt levő sorokat nem daloljak, hanem csak szóval mondják.

Digitized by Google

Dajka rímek, gyermek versikék, dalok s játékok jegyzete.

A más ajkúakkal való érintkezés nyomainak: az idegen szavak legtöbbjét a gyermek versekben találjuk. Nagyon csalódnék azonban, a ki minden előtte érthetetlen szavat a népünkkel érintkező ráczoktól, vagy németektől kölcsönvettnek tekíntene. Csalódását akkor látná be legjobban, ha a velünk rokon népek nyelvét méltóvá tenné figyelmére.

A németből és a ráczból átvett szavaknak hasznát veszi a nyelvész, látja rajtuk, mint alakulnak át a nyelvjárás szerint a kölcsönvett szavak; a vogul, finn stb. velünk rokon népek nyelvéből kölcsönzöttek pedig már a történet tudós, mitológus stb. előtt is kiváló becsűek. De még az egészen ismeretlen szavakat sem mondhatjuk becs nélkül valóknak. „Mily *nagy régiségek e játékos versikék,* — mondja Barna Ferdinánd (A mordvaiak pogány istenei. 1879. 69. lap.) — megítélhetjük onnan hogy a mint ezt a finn „Irodalmi társaság" közlönye f. évi folyamából látom, az „Egyetem begyetem" a zürjeneknél, még mind e mai napig szintén megvan, habár értelmét *épp oly kevéssé tudják* már, mint mi. — Álljon itt a zürjen szöveg a Kriza „Vadrózsái" 128. lapján olvasható szöveggel egyeztetve:

Székely:	Zürjen:
Ögyötöm, bögyötöm	Ögödym, ögödym
Tijom, tájom	Tyvjän, konjön
Tozszsok, bozszsok	Tödtsör, pödtsör
Bányanabükki	Niss jam vartön
Bükk magyaró.	Puon, pegyschön
	Broton lyijiss.

(Suomi II. j. 11 osa. 33. l.)"

Ebből megtanulhatjuk, hogy sok helyt még a változatokat sem szabad kicsinlenünk: némelyik ma még ismeretlen szó éppen a változatból lehet ismeretessé. A közlött versikékről megjegyezhetjük, hogy a legtöbbje ismeretlen.

Az ismeretesek közül jónak látom a következőket fölemlíteni:

Kiolvasók:

Pad alatt, pad alatt
Putytyangó,
Nem vagyok én
Fél nyakú;
Isten lovát
Patkolom,

Sárga szöggê
Szögezöm;
Ír—hár,
Fodor hár!
Hajcs' ki Jancsi
A libát!

(Padé.)

Égy' kendőbe', (?)
Két kendőbe',
Szól a csikó (?)
Az erdőbe'.

Ír—már,
Fodor—már!
Hajcs ki sut (?)
Pétör Pál!

(Morotva.)

Digitized by Google

Sárga lábú, kis kakas
Kiugrott a gyöpre,
Benne maratt árva (?)
Gyönge felesége.
(Szaján.)

É hun gyünnek a katonák,
Étörték a szúnyog lábát;
Még a borbé' ballagot',
Addig szúnyog möghalt ott!
(Tisza-Hegyes.)

Écczör egy' erdőbe',
Kék, kerek erdőbe'
Szarkák vereköttek,
Madarakat hosztak;
Szarka papné mökhallotta,
Szúnyog lábát kirántotta,
Ti—tû,
Nagy kandsú!
Léesött a patkárû,
Úgy kimult a világbû:
Mint a — — — —!
(Torda.)

Szalad a kutya
Szentös felé,
Árkot ugrik
— — — —
Iszod-öszöd aszt!
(Török-Becse.)

Játékok:

(*Csicserkézö.* Körbe fogódzanak s forogva dalolják:)

Mit jáczunk l'ányok?
Csicsiríköt, bugyburéckot.
Látok laczkot,
Nagy palaczkot;
Csücsü'jünk lé l'ányok! (Legugulnak.)
(Szaján.)

(*Galuskázás.* Összefogódzva dalolják:)

Hej galuska, galuska!
Kifordított galuska!
Maj' mögválik az iga'ság:
Ki lopta el a baltát!

(Megállnak s egymásnak mondják:)

Én nem loptam, té loptad!

(A legnagyobbik a fél kezét feltartja, a többi pedig úgy búvik rajta át, hogy kifelé van arczczal, vagy mint mondják, „kifordul", mi alatt dalolják:

Maj' mögválik az iga'ság:
Ki' lopta el a baltát?
Bûj, bûj, zö'd ág!
Zö'd levelecske.
Nyitva van az
Arany kapu,
Csak bûjatok
Rajta!

(A mi'ik elesik: a' lopta el a baltát, aszt csiripölik = csipködik.)
(Szaján.)

(Karikába fogódznak s forogva dalolják:)

Mos' gyüttem Bécsbû',
Némöt országbû,
Lovakat hosztam,
Nyerögbe foktam.
Arany a talpa,
Csikó a lába.
Fordûj ki!
Fordûj ki,
Aranyom, Jánoska!

Digitized by Google

(A szólított kifordul. Igy folytatják mindaddig, míg mind ki nem fordult, azután visszafordulnak; ekkor a 7. és 8. sor helyett ezt mondják:

Fordûj be!
Fordûj be!
(Padé.)

Csúfolódók:

(Ha valaki akkor ugrál, mikor nem kell, ezt dalolják:)

Szekér ôdal, vendég ôdal,
Járjad bolon', járjad!
Hoty ha mindég úgy nem járod:
Törjön el a kezed-lábod!
(Szaján.)

(Mikor egymást a beszédtöl nem értik:)

Malom alatt jártam,
Pondrés kutyát láttam,
A ki ennél többet szól:
Az öszi mög a pondrés kutyát!
(Tisza-szent-Miklós.)

2. Változatát Gy. 341., Ko. I. 209., s I. kötetünk 75. lapján találjuk meg.

4. Hasonlítsd össze I. kötetünk 76. lapján levővel.

5. Első sorai megeggyeznek Gy. 342. 350. 352., Gásp. 127.—, Ko. I. 209.—, II. 181. közlöttekkel.

6. Pár sora K. 128., Ko. I. 212. II. 183. és I. köt. 68. lapján van.

7.—14. A két első sort: „Ögyedöm, bögyedöm"-öt megtaláljuk K. 128.—, Gásp. 198.—, Gy. 345.—, T. 283.—, A—Sz. 89—, Ko. I. 212. II. 182.— I. kötetünk 78.—

14.—17. Eggyik változatról, mely így szól: „Angete Pankete Czukutye me Aber Faber domine." Barna (Ferdinánd: A mordvaiak istenei. 69.) azt hiszi, hogy a benne elöforduló: „Angete Pankete" nem más mint „Ange Patäi" vagyis a mordvák égistenasszonya. Barna mentül több ide vágó adatot szeretne látni; ime, közöltünk néhányat.

33. Találkozik T. 254. lapján levővel.

34. Néhány sora K. 128., Gy. 345., A-Sz. II. 88. I. kötetünk 79. az utolja K. 111., Ko. I. 187. lapjáról ismeretes népdal töredéke. Hallottuk így is:

Mikor mink kis
Madarak vôtunk,
Fö'dre szál'tunk,
Szödögéltünk.
Szíl-szál,
Szalma szál.
Ébérnáti bangó,
Bak szuszi,
Pétör buszi,
Buburicz-ki
Innet-onnat
Eszt!
(Szaján.)

35. Az utolját I. kötetünk 78. lapján találjuk.

40. Pár sora Gy. 345. 354., T. 279. 304. Ko. I. 212. II. 184.— fordul elő.

A daru.

42. 43. Bizonyításra nem szoruló igazság, hogy öseink a tüzet tisztelték; de hogy minek hivták ezt a tüz felsöbbséget? nem tudjuk. Mitologusaink *Tüz-isten*-nek mondják, hivjuk mi is így addig, mig nem

Digitized by Google

tudjuk nevét. Ennek a Tűz-istennek a tiszteletére vonatkozó, napjainkig fentmaradt szertartások töredékeiből már az I. kötetben (106—, 193.) láttunk néhányat, most a madarát szeretnők megismerni és pedig a d a r u b a n felismerni.

Hogy a darut mondjam a Tűz-isten madarának, erre ez a néhány sorú gyermek kiabálónk ad alkalmat, (42. sz.) melyben a gyermekek a darut *Jézushoz* küldik, hogy kiáltson neki, a ki adjon „melegöt." Olyankor szokás ezt kiabálni: mikor a nap elbúvik. A következő (43. sz.) kiabálóban pedig *egyenesen* a *kûdús*-hoz fordulnak, hogy hozza el a napot.

Először is, ha szemügyre vesszük kiabálóinkat, azt látjuk, hogy nem közvetetlenül a *nap*-hoz fordulnak, hanem a *kûdús*-hoz, illetőleg a daru segítségével *Jézus*-hoz, hogy hozza el a napot, hogy adjon meleget. Sem *Jézus*, sem *kûdús* nem a Tűz-isten neve, annyit még is gyaníthatunk, hogy a Tűz-isten neve *us*-sal végződik, mint a hogy végződik: Jé*zus*, kûdú*s*, s hogy két tagú szóból áll a neve, a mint kettőből áll: *Jé-zus*, *kû-dús*. Továbbá azt is kivehetjük a 42. számúból, hogy a Tűz-isten és a daru egymással jól vannak, érintkeznek: a Tűz-isten ad a daru hujjántására valamit, mi csak úgy lehetséges, ha a daru kedves előtte s végre látjuk, hogy a daru *közvetítő* a Tűz-isten és az emberek közt.

Mi féle ide vágó adatokat találunk népünk költészében?! A magyar népköltés nem sok útbaigazítót nyújt: elmondja, hogy a darunak szép hangja van, magasan repül, nagyokat tud kurjantani, hogy kikiabálja, hogy hol járt a szerető az „éccaka" stb. melyeket csak hosszas magyarázgatás után lehetne felhasználnunk. Legtöbbet ér eggyik hiányos *„Az öreg ember majmai"* (Ko. II. 217.) nevü mesénk, melyet a „Jót vagy semmit"-féle szólás szerint nem szabad volt volna közlenem. Ebben a mesében el van mondva, hogy egy kis házban három betyár *tüzel*, hova azután világgá bujdosott anya jön leányával és fiával. A betyárok tova mennek, de a *tüzet égve hagyják*, az asszony és a gyermekei pedig *„elôtották a tüzet"*. Oda jön azután egy *daru*, azt mondja a fiúnak, hogy „hoszd be aszt az arany pá'czát!"; az arany pálczával az asszony megvágja a *darut*, a *daruból nyoszoja lesz*, reggelre, mikor a betyárok az ablakra mentek, akkorára már meg volt halva az asszony, fia és a leánya.

A *daru* akkor jön oda, mikor a *tüzet eloltják*, nyoszojává változik, melyben a tüzet eloltók meghalnak. A *daru* tehát *közvetítő* a Tűzisten és az emberek közt. Azért, mert a tüzet eloltották, lakolniok kellett, a Tűz-isten ezt büntetés nélkül nem hagyhatja, megbosszulja magát, szolgálatjára a daru áll, *mi a darut a Tűz-isten madarának mutatja be.*

A finn *Kalevalában*: Väinämöien, Ilmarinen, Lemminkäinen (világosság hősei) elmennek Pohjolába (Észak, sötétség hazája) hogy Szampón (Sugár) megosztozzanak, de Louhi (Éjszaka), ki elrejtette Szampót, nem akarja kiadni. Harczra kerül a dolog, Väinämöien lantját pengeti, mire Pohjola népe elalszik, mi alatt Szampót rejtekéből hajóra szállítják és viszik. Útközben Lemminkäinen dalol, de:

Daru állt egy zsombék hegyén, felriadt, nagy sietve Pohjolába száll s rémségesen kiáltoz', s így fölzavarja Pohjolát (XLII. r. 294—) A daru tehát nem engedte ellopni Szampót, vagyis a *Sugarakat*, mi azt mutatja, hogy a *daru a Tüz-istent szolgálja.* Ime a kalevala daruja is a Tűz-isten madara.

Kevés bizonyítót hoztam ugyan fel annak a bebizonyítására, hogy a *daru csakugyan a Tüz-isten madara*, de kielégítőt.

Digitized by Google

44. Gyermek versikénket becsessé teszi a benne előforduló: *Kum-kum bába.* Első megpillantásra hajlandó voltam a *kumot* a német „kommen“ ige parancsolójának venni; nyelvjárásunk szerint „komme = kum'“ s így *Kum-kum bába: Jöjj, jöjj bába*-val volna eggyenlő. De jobban a szemem ügyére véve az egészet, nem állapodhattam meg ennél az értelmezésnél, keresnem kellett: mi az a *Kum-kum bába?* vagy *Kum bába?*

Kum bátor.

A gyermekek a *Kum-kum bába*-t akkor kiabálják, mikor *déli bátort* látnak. Arra a kérdésemre: mi az a Déli bátor? azt kaptam feleletül, hogy „*déli bába*“ (és nem: déli báb'.) *Déli bába* és *déli bátor* a felelet szerint egy. *Déli bátoros*, (b = v) „*déli vátoros czigány*“ annyit jelent, mint ógyelgő, kóborló czigány, ki *ide s tova megy, mint a déli bátor.*

A bábák az ősök pogány hitében felsőbb rendűek, hatalmasabbak az egyszerű embereknél. (Lásd Ipolyi: *Magyar mythologiáját* a *bábákról.)* Ha a *déli bátor* eggyenlő a *déli bábával*, akkor a *déli bátor* is felsőbb rendű.

Hunfalvy (Pál: Reguly Antal hagyományai I. 169.) a vogul: *Bâtr*-okrul a következőket írja: „A' hitregék után a' vogulok hősi korárul illenék értekeznem: de arrul egykét néven kívül, milyen a *pogatur*, *pogatír*, *poatr*, vagy *bogatír*, *bâtr*, és az *alp* név, mellyek *bátrat*, *hőst* jelentenek, mit sem tudok.“

Máshol meg: „A' máncsi, vagy vogul özönvíz, úgy látszik nekem, ujabb korbeli; mert mondájában nincsen említés jarkumokrul, (jar = erő, kum = ember; jar kum = erő ember, óriás.) vagy más ember fölötti lényekrül. Vannak ugyan az özönvíz után is *pogatur*-ok, *bogátir*-ok, *bátr*-ok, vannak alpok: de ezek már a történeti kornak emberei“ (I. m. 159.)

Nálunk, mint említém, de hihetőleg a voguloknál is, csak az ide vágó adatokat nem ismerjük, mint „ember fölötti lény“ ismeretes a *bátor* a déli bátorban.

Hátra van a „*Kum-Kum*“ jelentése. A „*Kum-kum*“-ot vehetjük az egyszerű „*kum*“ kettőzésének: a gyermekek a versikékben, ha valamely szavat kiemelnek, megkettőzik: „*Etel-petel, Döme döme*“ stb. (I. kötetünk 91.) Így eljutottunk volna oda, hogy a „kum“ jelentését kell keresnünk.

Mint fentebb láttuk: a *déli bátor* = *déli bába* látásakor kiabálják a „*Kum-kum bába*“-t s *déli bátoros* = *ögyelgő, kóborló*, e szerint a „*Kum*“-nak ógyelgőnek, kóborlónak kell lenni. A vogulban *kum* = férfi, ember, hím; *kump* (a *p* beolvadásával *kum'*) = *hab*, *kum* a törökben is *hab* stb.; a *kum*-nak tehát több jelentést lehet adni, az útba igazítót mitológiánk adatai adják meg. *Ipolyi*-nál úgy találjuk feljegyezve, hogy „Az öreg alföldi *Pusztának* két gyermeke volt a *Tenger* és a *Délibáb*, a tenger nagyravágyó volt, és egészen elnyomta a Délibábot, a *Szél* azonban szerelmes volt a Délibábba s azért elkergeté a Tengert, így maradt csak maga a Délibáb az öreg Puszta leánya, ki azonban a Szelet nem szerette, hanem a *Napot*, ezért emelkedik a Naphoz. De ha a szél fújni kezd, megijedve *habozik*, s ha nagy fuvalmával emelkedik, elöle szaladva tünik el; míg valahányszor a nap süt az ős pusztára, magosan emelkedik hozzá fel kedvese, s csak mikor lenyugszik, ereszkedik le vissza atyja a puszta keblire. (Mythologia. 91.) Hasonlóképpen mint *hullámzó* van feltüntetve *Ipolyinál* a *Délibáb* egy másik változatban s ha szabad mitológiánk adataira támaszkodnunk, a

Digitized by Google

Kum-ot *hab*-nak kell vennünk. Hogy a töröktől kölcsönöztük-e? vagy a voguloktól? ezt most nem keressük. *Kum bátor* tehát = *Hab bátorral* s hogy a *Déli bátor* — *déli bába* csakugyan *habnak* látszik s hogy *ügyelegni*, *kóborolni* látszó, ismeretes előttünk.

Miután népünk még ma is *Déli bátor*-nak mondja a *déli bába*-t, tudva azt, hogy a *bába* szót a szlávtól kölcsönöztük, azt kell hinnünk, hogy a *bába* neve *bátor* volt hajdan.

Pim bátor.

45. Kár, hogy versikénk nem hosszabb! *Pim-pim bába bodorogy' fö'*! enynyiből áll az egész. A megjegyzés szerint a *Pim-pim bába* fű neve és pedig a a *kikiricsé*, melyet a gyermekek szálaira hasogatnak, reálehelnek, minek következtében bodorodik.

A *Pim-pim* egyszerü *Pim*-je (lásd az egyszerüsítést a megelőző jegyzetben) valóban füvet jelent a vogulban: *pom*, (njur —) *pim*, *pom* = *fü* (Hunfalvy Pál i. m. 29.) A nyelvünkön érthetetlen *Pim bába Fü bába*, (Bába = Bátor a megelőző jegyzet szerint) *Fü bátor* volna, vagyis *Pim bátor* volna a növények, füvek keresett Bátorja.

A *Pim-pim bába* fölbodorodik, itt eszünkbe jut a vogulok *Elmpi*-je, ki *Numi Tarom*- (Első isten) hoz *följárt* s úgy teremtett. (Hunfalvy P. i. m. 119 —), továbbá *finnek Im-pi*-jük, ki a levegőben *hintálódzik* s ekként teremt; a *mordvaiak Csám-Páz*-uk is hintálódzott, mielőtt teremtett volna (Barna Ferd.: A mordvaiak pogány istenei. 7.) Népköltésünkben keresnünk kell tehát oly adatot, mely ezt megvilágítja, annál is inkább, mert a világot, nyelvünk szerint, *teremtették*, a teremteni a *terem*-től származik, *teremni* pedig a növény terem.

46. Változatai az I. kötet 80. lapján találhatók.

47. A „disznók utánzó"-ját lásd K. 131. lapján.

48. A „varnyú utánzó"-t I. kötetünk 90. lapján közlöttük.

51. Változata a Ko. II. 185. lapján van.

53. Találkozik E. I. 405., K. 132., T. 292. 309. lapján levőkkel.

55. Lásd a Ko. I. 213. lapján találhatót.

58. Találkozik a T. 281. s az I. kötetünk 82. lapján közlöttel.

60. Hasonlítsd össze az I. kötetünk 82. lapján levő 34. 36. számúval.

62. Pár sora I. kötetünk 84. lapján van.

64. Vesd össze a Ko. I. 213. II. 188. lapján közlöttel s a következő számúval. Föltünő benne, hogy a *földet ütik*. Hasonlót találunk a *Lakodalom*-ban is (lásd a *Szokások jegyzetét*!). A „*Nyilamlásrul való*" reáimádkozónkban az ártalmas betegségeket a földbe üzik, hasonlóképpen a *Kalevala*-ban is XLV. r. 282.—. Ezért ütik-e a földet, hogy a rosszak ott vannak? vagy a föld tiszteletére vonatkozó érintés volt-e előbb s később ennek tulzásából származott-e a föld ütés? avagy a föld esküre (Égre-*fö'dre* esküdött) vonatkozó maradvány-e? ezúttal még meg nem határozhatjuk.

65. Lásd a megelőzőt.

66. 67. 71. Szövegüket az ismeretes népdalok teszik.

72. Lásd I. kötetünk 82. lapját s vesd össze E. I. 415., P. 141., Ko. I. 220. lapján találhatókkal.

73. Hasonlítsd össze I. kötetünk 84. lapján levő 40. számúval s lásd ennek jegyzetét.

74. Változata T. 293. lapján van.

75 A „*Kis kácsa*" játék változatai I. kötetünk 84. lapján levő 42. számú játék jegyzetében vannak felemlítve.

76. Pár első sorát E. 1. 413., Gásp. 214., közlötte.

Digitized by Google

83. Vesd össze Gásp. 174. 250., T. 161., A-Sz. II. 85., Ko. I. 288-l. levőkkel.

84—88. Eltéréssel T. 275., Ko. I. 226., I. kötetünk 89. lapján találjuk meg.

88. Hasonlítsd össze T. 263., A—Sz. II. 68. lapján levővel.

90. Első sora A-Sz. II. 70., Ko. I. 232. lapján van.

95. Változatát A-Sz. II. 65 találhatjuk meg.

97. 98. A 4-ik, illetőleg a 2-ik bekezdés változatait I. kötetünk 92. lapján található adatok jegyzetében már közlöttük.

100. Pár sorában találkozik a T. 275., Ko. I. 233. lapján közlöttel.

Digitized by Google

Szokások jegyzete.

Pogány korból eredő szokásaink elveszelődnek, kimarad belőlük e dal, mi helyett hajdan a felsőbbekhez menesztett könyörgő, ajánló, dicsőítő szavak s dalok voltak használatban, mint vannak most is a velünk rokonságban levő mordváknál, elmaradtak az áldozatok, megmarad a puszta cselekedet. Első kötetemből (192.) a pusztán csak cselekedetből álló szokás töredéket kihagytam, mit nem teszek most, mert kutatásaim közt azt vettem észre, hogy az ily töredékeknek is használt veszszük, miért is ezúttal felemlítek minden előttem ismeretes szokás töredéket, bármily kis értékünek látom is:

Kántáló. A kántálónak (I. kötet 194.) egyházias énekét találtam meg: „A kis Jézus arany alma" (T. 317.) kezdetűt éneklik. A házassággal foglalkozó tréfás versből semmi sincs benne. (Szaján, Padé.)

Nyírfa veszszö-vel verik meg a gyermekeket „Apró szentök" napján. A szomszédba küldik *mustár magért*, hol már tudják, hogy ha a gyermek ily kéréssel áll elő, meg kell vesszőzni: *hogy gilvás ne lögyön.* Meg is nyírfa vesszőzik jól s azt kérdezik tőle: *„Hányan vannak az apró szentök?"* S mindaddig kérdezik s vesszőzik, míg meg nem mondja, hogy: „Száz negyvennégy ezren." Ha meg nem tudja mondani s megelégedtek a vesszőzéssel, megsúgják neki. (Általános szokás.)

Verses köszöntöt, de nem népiest mondanak (téli) *Szt.-Istvánkor*, (téli) *Szt.-Jánoskor*, *Újév napján.* (Általános.)

Hamvazás. Hamvazó szérdán házról-házra járnak hamvazni. *Hamus küvel* dörzsölik meg az ember homlokát. (Szaján.)

Bográcsverő. Lásd az I. kötet 108. lapját. A ház előtt söprenek ilyenkor, Nagyszombaton, hogy a kígyókat, békákat elsöpörjék. (Általános.)

Április bolondja. Április első napján áprilist járni küldik egymást, például a szomszédba küldik egymást, hogy ott hívták; mikor oda megy, ott kinevetik s megmondják neki: hogy ma van április első napja. A gyermekek ilyenkor reá kiabálnak az április bolondjára:

Április bolongya,
Hônap lösz az utôja. (Általános szokás.)

Locsolkodás. Kocczintás. Húsvétkor locsolkodnak, t. i. Húsvét hétfőjén a fiúk meglocsolják a leányokat, a miért *piros tojást* kapnak, Húsvét keddjén meg a leányok a fiúkat. A piros tojással *kocczintanak*, Szaján ban *czuczliznak. Kocczincsunk*! illetőleg *czuczlizzunk*! szokták mondani, mire *tojásuk hegyét* ütik össze s a kié eltörik az a vesztes: oda kell a győsztesnek adni a főtt piros tojást. Barna Ferd. (Ősvallásunk főistenei 37.) Fraknói adatai után felveti a kérdést, hogy a *dies concussionis ovorum*, vagyis a tojással való kocczintás, czuczlizás napja melyik volt hajdan? Ha szabad a szokás után indulnunk, akkor *Húsvét hétfőjét* kell tartanunk. A fiúk szoktak kocczintani, kik Húsvét keddjén erre már nem érnek reá, mert ekkor elbujnak, hogy a leányok meg ne locsolhassák őket. *A kit meg nem locsolnak: gilvás, kelevényes lesz.* Itt említem fel, hogy *Nagypéntökön* és *Nagyszombaton* a templomot látogatók az *Úr koporsója* előtt fekvő *kis Jézusnak* (= fe-

Digitized by Google

szület) *tojást* visznek s hogy *Húsvét napján tojást, kalácsot, sunkát* visznek a templomba *mögszentölni*(= megáldani.)

Május fát állítanak május első napját megelőző este: hol (**eladó**) lány van, honnan egy hét mulva muzsika szóval viszik el. (Szaján.)

Zöld ággal ékesítik fel *Pünkösd* első napjára házukat: leginkább az ablakot, ajtót, kaput. (Általános.)

Pünközsdölö-jük némi csonkítással ugyan az, a melyik az I. kötet 105. lapján van. (Általános.)

Tüzet ugrálnak Szt.-Iványt megelőző estén, (I. köt. 106.) de dalt, vagy verset nem mondanak. (Általános.)

Halott táncs. Ha fiatalt temetnek el, a *toron* táncolnak. (Szajánban.) Ma már enyészőben van ez a szokás, kivált mióta szegények. [Az I. köt. 196. lapján a *halott tor* (108.) soraiból és hogy Szaján lakosai Szeged népe, azt a következtetést vontam, hogy a *halott táncznak* Szegeden is ismeretesnek kellett lennie. Kérdezősködés után megtudtam, hogy (Szeged-) Felső-városon a halottat éneklő asszony (ki míg a halott a terítőn fekszik: istenes énekeket énekelget) mikor már a torban jól ettek-ittak, *fejére teszi a boros üveget* s az I. köt. 108. lapján közlött dalt dalolva *táncol.* Megtörténik az is, hogy másod magával táncol. Megjegyzem még, hogy a torban leginkább hideg ételeket *esznek: kinyeret, sajtot, túrót* s hogy *kinyeret* osztogatnak szét a szegények között.]

Halottak napján kalácsot, lisztet, gabonát, főzeléket adnak a szegényeknek. (Szaján.) [Ez a szokás emlékezetünkbe hozza Tóbiást (Szent Irás: Tob. 4. 18.), ki fiának azt az oktatást adta, hogy *kenyerét* és *borát* helyezze az igazak sírjára, hogy a szegények egyék meg s imádkozzanak lelkéért. Más részről pedig eszünkbe jutnak a *mordvák* (Barna F: A mordvák pogány istenei. 16.) kik áldozatot mutatnak be a sírokon.

Lucza széke csinálása már az I. köt. 192. lapjáról ismeretes.

2. *Betlehemező.* Vesd össze a Ko. II. 1. 4. s az I. kötet 99. lapján levővel.

4. 5. *Kosár küldő. Kísérő adó.* Ma már inkább a felnyöltek játékának, mint szokásnak vehetjük. Mivel azonban legényt, illetőleg leányt választó játék, hajlandó vagyok valamely nagyobb, de mostan már szétzüllött szokás maradványának tartani s mint ilyent a *Szokások* közé sorozni. Mint legényt, vagy leányt választó a házasság előkészítője; több érdekes adatot jegyezhetünk itt fel

A házasodásról.

A *kézfogón* kezdjük meg az adatok elsorolását. Ház tűz nézés után a házasulandók a pap előtt egymásnak szeretetet vallanak, minek megerősítésére kezet fognak. [Noha Ipolyi szerint „a kézadási eskü magyar esküszokásnak csupán nem mondható, miután az általánosan divott azon korban Európában minden nemzetnél, s különösen a németeknél is: a *handschlag, handtreue* név alatt" (Myth. 546.), még is azt hiszem, hogy őseinknél sokkal nyomósabb, fontosabb volt a kézfogás, mint más nemzeteknél, akár az Ipolyi felhozta németeknél. Ide mutat sűrün való előfordulása: *kezet fog* a magyar, ha barátjával *találkozik*, ha *elvál* barátjától, ha *bemutatják* valakinek, továbbá *fogadáskor*, a mikor *alkuszik*, vagy *ígér.* Legjobban feltünteti pedig fontosságát maga a kézfogó. Maguknál a németeknél sincs meg az a szokás, mi megvan nálunk, hogy az eljegyzendők, a *pap előtt* kezet fogjanak. A magyarok tehát bevitték a keresztény eljegyzésbe is, mi csak úgy lehetett, ha a kézfogás előttük kiváló fontosságú volt. Még többet nyom a latban, hogy

Digitized by Google

sok helyen a magyar a kézfogást majd nem házasságnak tekinti. Ha egyszer a legény a leánnyal kezet fogott, akkor már az ő szólásuk szerint „elvötte", a leány meg „fér'hön mönt". Többször hallottam ily szólásokat: „Pali mögházasodott." „Kit vött ê?" „A Géra l'án't vötte ê, hônap *hirdetik* ûket." (Szaján.) Pécskán pedig annyira a magáénak tekínti a legény a vele eljegyzett leányt, hogy még őrzi is; t. i. a leányos **háznál** hál, őrzi, hogy más el ne szeresse, úgy tekínti, mintha már az övé volna, csak még nem szabad vele.*]*

Az eljegyzés után következő ünnepen hirdetik őket először, melyen a leánynak ott kell lenni, hogy a *tojás* meg ne zápuljon, ha *tyúkot* ültet, mert különben belefullad a tojásba a csirke s rossz gazdaaszony lesz. (Szaján, Padé.)

*[*Ennél a babonájuknál a mordvaink *Ange-Patäi*-ukat említjük fel, ki a *házas életre* visel gondot s a tyúkot különösen kedvelli.*]*

Temesköz magyar községeiben a *lakodalom* nagyon is egyöntetű, legtöbb szertartással azonban *Szaján*ban láttuk, ezért ezt írjuk le.

Esküdöre külön megy muzsika szóval a *völegényes háznép*, külön a *mönyaszszonyos*. A háznépet *zászlós* vezeti. A zászló hosszú rúd körülaggatva különféle színű kendőkkel. A zászló tetején *alma* van. *[*Az alma a zászló tetején az alma jelentősége szerint — I. kötet 172 — a szeretet diadala; tehát jelképileg van kifejezve a lakodalom.*]* Az almába *rozmaring gaj* van szúrva. (Török-Becsén *két* s olykor *négy* almát is láthatni a zászló tetején.)

A zászlós jobb oldalán megy a *kardos*, bal oldalán a *lánczos*. *[*A *kardos* már az ungarischer simplicissimusnak is a többi közt föltünt, hogy a menyasszony körül a násznagyok fáklyákkal s *kardosan* tánczolnak." Ipolyi: Myth. 127. 543.*]*

A *kard* helyett ma *darab fát*, vagy *ostort* tart kezében a kardos, de nem felkötve. A lánczos pedig nem visz ma már *lánczot* a vállán, mint hajdan, hanem *fa vellát*, vagy *pálczát*.

Háromukat (a zászlóst, kardost, lánczost) követik a legények, ha *völegényes* a háznép, köztük megy a virágos kalapú völegény, azután a leányok; a *mönyaszszonyos háznépnél* első sorban a két *nyoszojú l'ány* között a *felkoszorúzott, síró mönyaszszony* megy, utánnuk a férfiak, legutoljára az asszonyok.

A fiatalok, többször az idősek is, dalolva s táncz szavakat kiabálva haladnak végig az úcczán a templom elé, hol míg a pap esketni megy, tánczolnak.

Leginkább a *mönyaszszonyra* vonatkozó tánczszavakat hallani tőlük, mint:

A mönyaszszony szomorú,
Mer' a fejin a koszorú.

Kerü'jük hát a sarat,
Mer' a mi mönyaszszonyunk êmaratt.

Ez az ûccza jaj de sáros,
A mönyaszszony jaj de csajhos!

Tágosságot nekünk is,
Ha még kicsik vagyunk is.

Török-Becsén is jegyeztem le néhányat:

A ki kiál' az ûczára,
Piros alma a markába!

Ij ja jus, haj ja jus!
Mögatta mán a Jézus!

Kanyarítós,
Takarítós!

Sárgás,
Csámpás!

Esküvés alatt, ha a mönyaszszony *„Márija l'ány"*, akkor a *nyoszojú l'ányokon* kívül *2 fehérbe öltözött, fehér lobogót tartó Márija*

Digitized by Google

l'ány áll mellette. Az esküvés alatt a vőlegény áll jobbról, a *mönyaszszony* balról, kinek legjobban ekkor kell sírnia.

A magyarok, mint tudva van, nem csak ünnepies nyilatkozatot tesznek, hogy szeretik egymást, hanem meg is esküsznek a feszületre.

Esküvő után előbb a menyasszony, azután a vőlegény népe a plébánia udvarára megy táncolni, de *sem a vőlegény, sem a menyaszszony nem táncol.* A két *vőfény*, tudniillik az *öreg vőfény* és *kis vőfény*, — kiket *ország szolgája*-nak is mondanak — bemennek a szobába. Az *öreg vőfény* nem népies, rímes sorú köszöntőt mond a ház gazdájára s a ház népére, a *kis vőfény* pedig ajándékot ad: *üveg bort* s az üveg nyakán levő *fonyott kalácsot.* Ilyenkor borral boldogot boldogtalant kínálnak.

Mönyaszszony kikérés. Az esküvés rendesen délben szokott történni, délután a vőlegény násznagya elküldi az *öreg vőfényt* és a *kis vőfényt* a *mönyaszszonyos házhoz.* A *kis vőfény* kezében *üveg bort visz* s az üveg nyakán fonyott *kalácsot.* Az *öreg vőfény* megveregeti pálczájával az *ajtó félfát*, s ha bebocsájtják, megáll az ajtó küszöbén, s beköszönt: „Dícsértessék a Jézus Krisztus! Al princzipális uram köszönti a l'ány násznagygyát!" Mire „Mindörökkön ammen!" a felelet a násznagy részéről. Ezután a vőfény eggyet előre lép s elkezdi mondókáját, szinte nem népies rímes vers, melyben előbb a násznagy, menyaszszony s a menyaszszony szülei egészségéről tudakozódik, azután beszél a b. sz. Máriáról, kihez Gábriel arkangyal küldetett s kinek a „lába alatt volt a *hold*, feje felett pedig 12 *csillagból* álló korona;" majd elmondja, hogy az ő kis *királyuk* (vőlegény) a kis *királynét* (menyasszonyt) a templomban arany *gyűrűvel eljegyezte*, a pap pedig arany láncczal (stóla) összekötötte; de a menyaszszony mikor kijöttek megkérte a násznagyot, hogy bocsássa haza, mert meg akarja szüleinek köszönni, hogy fölneveltek. Mivel pedig a násznagy nem török, sem nem pogány, tehát haza bocsájtotta. Ő most arra kéri a násznagyot, hogy mondják meg, hogy itt van-e? A *násznagy* biztosítja, hogy nem vesz el, mert oly legényei vannak, hogy külső országra is elmennek, ha kell, keresésére s előhozására. Mire a *kis vőfénytől* az *öreg vőfény* elveszi a *kalácsot* és a *boros üveget*, az asztalra teszi a következő szavak kíséretében: „Dícsértessék a Jézus Krisztus! Itt van az üvegbe' Krisztus vére Krisztus testével (= kalács) mögpöcsétölve, tessék fölszakítani s látni, hogy igaz úton járunk!" Ekkor a násznagy kezébe veszi az üveget s a kalácsot és a nép közt *eláldja* s kijelenti, hogy most már elhiszi, hogy igaz emberek s hogy jó úton járnak. Ha még egyszer eljönnek, úgymond a násznagy, megmondják, hogy hol találták fel a kis királynét. A mönyaszszonyos háznál teli töltik a kiüresített üveget *borral*, *kalácsot* akasztanak reá, 3 verset húznak a muzsikusok, azután elbocsájtják a két vőfényt.

Mintegy félóra mulva a vőlegényes háztól elindul az egész nép sereg, közöttük a násznagy és a vőfények. A kis vőfény *kalácsot visz boros üveg nyakán.* A menyasszonyos háznál már várják őket, ki kapával, ki vellával, ki meg ásóval. A *bejáró* el van zárva, *fa* van keresztbe téve s belülről ijesztgető szavakat hallanak, hogy ide ne jójjenek, mert így és emígy tesznek. Elkezdődik a harcz: *ütik a földet.*

Azután beeresztik őket, a két vőfény a szokásos ajtókopogás után bemegy a szobába s versel, hátuk megett becsúszik a vőlegény násznagya. A versben beszél Noé bárkájáról, Ádámról, Évától s kérdezi, hogy ő, ki a menyasszonyt keresi, jó helyt jár-e? A menyaszszony násznagya megmondja, hogy jó helyt jár, mert megtalálták a menyasszonyt, hanem

Digitized by Google

„három zár" (?) alatt találták meg, ezért a vőfény oly három találgatós mesét kap fel, melyet az ő násznagyjának kell kitalálnia.

Ezután a vőlegény *násznagyja* mond verset, elmondja hogy a 3 királyt csillag vezette Krisztus Urunk jászolához; hogy *Krisztus Urunk a 3 királylyal kezet fogott, tehát* alprinczipális úr (menyasszony násznagyja) fogjon vele kezet. *Kezet fognak* s *megfejtik* a *3 találgatós* mesét, s kérik a menyasszonyt.

Míg bent a kikérés s kiváltás történik, addig a konyhában az asszonyok a *kémény* alatt a *mönyaszszony ágya* fölött osztozkodnak. Hosszú húzavona után a *nyoszojú asszony* váltja meg.

Mikor beleeggyeztek már, hogy *kiadják* a menyasszonyt, akkor elviszik *öltözni*. Az öltözés hosszant tart; ekkor már le szabad ülni. Ez alatt fiatal emberek öltöznek fel leánynak s vénasszonynak, sorba mennek be s mutatják be őket, hogy „ez a mönyaszszony"; de a *kérő nép* nem vállalja. Utoljára bejön a menyasszony, felállnak s kezdi a búcsúzást.

Búcsúzóját a násznagyja vagy a *vőfényje* mondja, melyben elbúcsúzik szüleitől, testvéreitől, háza népétől, szüleinek kezet csókolva útnak indul. Ekkor tánczolnak előbb, azután ugrálva, tánczolva mennek végig az úcczákon.

Mikor a vőlegényesház pitar ajtajába érnek, a menyasszony kint marad a küszöbön kívül, a vőlegény pedig belől van, ekkor *fonyott kalácsot* szakajtanak ketté, t. i. a vőlegény és a menyaszszony, a kinek nagyobb darab jut az lesz a dolgosabb. Most a vőlegény szülei jönnek, *csókokkal fogadják mönyüket*, ki kezet csókol nekik s kéri, hogy fogadják el gyermeküknek. Bemennek a szobába, hol a násznagy először beszél a vőlegénynek, inti, oktatja, azután üdvözli a menyasszonyt, ki neki kezet csókol.

Az evés alatt hallható nem népies versek ismeretesek a „ponyva irodalom"-ból, tudva van az is, hogy a *kása* kedves ételük, hogy kását esznek. *[A mordvin Ange-Patäi szereti a kását.]*

Az evés alatt a *zászlós*, kinek zászlója a szoba eggyik szögletében van, a *kardos*, ki kardját a zászló mellé teszi s a *lánczos*, kinek láncza a *mestör gerendán* van, az ételt szolgálják ki. Hajdan mikor még valóságos kardjuk és lánczuk volt, mikor még urak voltak, ők ítéltek a rendetlenkedő fölött. A zászlós mondta ki az ítéletet (mint hajdan a *kárkán* Ipolyi: Myth. 475.), a kardos átadta a lánczosnak a bünöst, a lánczos meg elbánt vele az ítélet értelmében.

Az evés alatt a menyasszony nem eszik, neki szomorkodnia kell, ő később eszik az ő urával (férjével) s ennek szüleivel a hátulsó szobában.

Mikor a *kását* megették, bekötött kezű asszony jön be pénzt kérni keze gyógyítására, mert nagyon megégette a kása. Kezében kásás *fözö kanalat* tart s a ki nem ad pénzt, megszurkálja vele.

Sortánczot járnak evés után, de nem mindjárt, mert az *étel hordók* (és nem hordárok) csak ezután esznek. A menyasszony először tánczol a vőlegénnyel, azután a vőlegény szüleivel, rokonaival. Tánczra a kis vőfény szólítja őket: elhúzza a menyasszonyt, eggyet-kettőt fordul vele, megáll a násznagy előtt s mondja: „Tizénharmadik násznagy uram, a vőlegén't kéröm egy' pár tánczra!" A vőlegény tánczol a menyasszonnyal, azután elveszi tőle a kis vőfény s újra kezdi: „Tizénharmadik" stb. mást szólít, ki ha nem akar jönni, akkor „Harminczharmadik", majd „Ötvenharmadik" násznagy uramot mond s ekkor hozzá teszi: „Táncz vagy láncz!" Vagyis vagy tánczoljon, vagy ha nem, lánczra kötik. Míg a sortáncz járja az *öreg vőfény*, s néha mások is, gyertyát

Digitized by Google

vesznek kezükbe s úgy nézik a tánczosok lábát és megjegyzéseket tesznek a menyasszonyra.

Mönyaszszony tánczol. A násznagy tányért tesz az asztalra, mellé, jobban mondva köré *gyertyákat* s tudtára adja a tánczos népségnek, hogy: Szabad a tánczol! Ekkor bár ki is tánczolhat a menyasszonynyal. A ki tánczolni akar, pénzt dob a tányérba, a másik többet dob utánna, a harmadik meg még többet s így osztozkodnak, hogy kinek van joga vele tánczolni. Rendesen mindenki tánczol vele s dob pénzt a tányérba. Mikor a vőlegény látja, hogy mindenki tánczolt már vele, előlép az ajtó mellől, elkapja a menyasszonyt s a ház népe kiabálása, jajgatása mellett másik szobába viszi s ekkor kezdődik csak meg igazán a „Szabad a tánczol!“, apraja nagyja tánczol világos viradtig. A tányérba gyült pénz a menyasszonyé

Fejbekötés. Az épület valamelyik zugába, ha van üres szoba, akkor ide vezetik a menyasszonyt. A *vőfény* leveszi a menyasszony fejéről a *koszorút*, pálczája végére akasztja s mikor már a menyasszonynak bekötötték a fejét, a vőfény a *tánczoló szobába* vezeti a lakodalmasok közé s a koszorút és a bekötött fejű menyasszonyt bemutatja. Ilyenkor sok megjegyzést tesznek reá s tréfáznak vele. Így a többi között kis gyermeket tesznek az ölébe, hogy lássák, vajjon tud-e vele bánni.

Mikor a menyasszony fejit bekötötték az *öreg vőfény* eldalolja a következő tréfás dalt, mely úgy látszik, a házasság keletkezését akarja előadni; minden sor után a dallamot kifütyüli:

Minthogy most jó kedvem van neköm,
A szerelöm tüze ösztönöz engöm,
Énekölnék nektök egygyet paradicsomrû:
Ádám apánkrû és Éva anyánkrû:

Écczör elgondolta az Úr:
Hogy sárbul Ádámot gyúr,
Ádámnak kivötte egygyik, ôdal cson'tyát,
A möl'bül alkotta Évát.

Midôn Ádám mán álmábul fölhorkantott:
Éva mán akkor a szömében vigyorgott.
A ker'ben egy' fa virákzott,
Két, piros alma rajta villángott.

Kégyó képébe' az ördög a fán vagyon!
Mint kénál bennünket almával nagyon!

Éva az almát elvötte,
És egygyet harapott belüle,
Kénáli Ádámot, hogy vögye el tülle,
Bisztati, hogy vögyön belüle!
Nem lösz baja tülle.

Mikô az angyalok az égbe' tüzet raktak,
Akkor egy' szikrát elugrasztottak...

Mosdatás. „Écczakának évagygya“ után, *3 óra* körül a *menyasszony* bejön a *nyoszojú l'ányokkal*. A menyasszony kezében *„türü'közö“*, az eggyik *nyoszojú lányéban vízzel telt tál*, a másikéban meg *szappany* van. Most a menyasszony sorra járja a férfi vendégeket, *megvizezi* kissé az ember *arczát*, megtörüli, ezért az ember pénzt dob, s ha rokonja a vőlegénynek a mönyaszszony *megcsókolja*, ha nem rokon, to-

Digitized by Google

vább ereszti. A ki ilyenkor nem engedi magát megvizezni, biztos lehet benne, hogy valóban *mögmozsdatik*, kap szappanyozást, mosást, törülközést.

Másnap reggel a menyasszonyt *avatóra* viszik a templomba.

Kállátó (kárlátó). A szegényebbeknél a leány elvitele után a leány szülei, lakodalmas vendégei néhány óra mulva kárlátóba mennek a vőlegényes házhoz. Magukkal ajándékot visznek: *virágot, zöld galyat, fa galyra aggatott almát, szilvát, diót,* továbbá kezükben égő *gyertya* van, *bor, pálinka, rétes.* A gazdagoknál a vőlegényes háztól más nap a *mönyaszszonyos házhoz* jönnek, itt mulatnak s harmadnap pedig mindnyájan elmennek a *vőlegényös házhoz*, hol folytatják tovább.

Az ily nagy lakodalmakban mikor már megelégedtek a lakodalommal, *kását* főznek ebédre s azután az asszonyok kásás kanállal döfködik a mulató s távozni nem akaró vendégeket, ez a *kitoló kása.*

Digitized by Google

Babonás hiedelmek, babonák és reáimádkozók jegyzete.

Népünk a mondákon kivül oly hiedelmeket is mese szerüen beszél el, melyek meg nem történhettek, de a melyeket valóságnak tart, mert hitéhez tartoznak. Hitéhez tartozó adatokat szép számmal tartalmaznak a mesék is, de sokkal kevesebbet, mint a babonás hiedelmek, babonák és reáimádkozók, a miért a babonás hiedelmeket nem a mesék, hanem a babonák rovatába soroztam. Eljárásomban a mitologusokra voltam tekintettel; így nem kell nekik az ily hiedelmeket a mesék közül válogatniok. Ennyit a beosztásról.

A babonás hiedelmek, babonák és a reáimádkozók a pogányság korából maradtak fent.

A *babonás hiedelmek* pogány őseink hitét, vagy ha különböző hitü, vagy a nép szerint, más rendü (= hitü) népekkel érintkezve, vagy elegyedve, különböző hitet tartottak, akkor a különböző hit nyomait foglalják magukban. — Mit tartsunk róluk? Ugyanazt a mit a népdalokról: változtak, alakultak. A csodás és a nép gondolkozása szerint ma már lehetetlenségnek látszó dolgok lassanként kimaradnak belőlük, vagy módosulnak. De nem is lehet ez másképpen. A kereszténység a kereszténnyé vált népre hatással volt, hitét sokban módosította s a menynyiben lehetett, írtotta, de meg nem semmisítette; a mint hatással van a müköltés a népköltésre, alakítja, írtja, de meg nem semmisítheti. Ennek a hatásnak a következtében a pogány hitre vonatkozó maradványok keresztény színezetüek.

Pogány hitre, vagy rendre vonatkozó maradványaink többször ellentétesek; de bármennyire különböznek is egymástól, azért a felsőbb rendü hatalmasok, melyekre vonatkoznak, csak két részre oszthatók: a jókra és a rosszakra. A jóknak áldoztak, hogy segítse őket, a rosszakat üzték, hogy megszabaduljanak tőlük. Ezek az áldozások, üzések, bizonyos szertartással jártak. A szertartások maradványait leginkább a babonákban és a reáimádkozókban találjuk.

A *reáimádkozók* elkeresztényesedett ráolvasások. A ráolvasásokról azt mondja Ipolyi: (Arnold: Magyar mythologia. 397.) hogy lényegük egyszerüen abban áll, hogy azok a pogány vallás imádságai, áldás formulái voltak, melyek a szükségben, baj s betegségben alkalmazva a tárgyra, melytől a menekedés, szabadulás, kivánatos volt; vagy minek megnyerése ohajtatott, elmondattak." Meghatározását némi módosítással fogadom el, mert így még az elkeresztényesedett reáolvasókra, vagyis reáimádkozásokra sem alkalmazhatom.

Az *olvasni, elolvasni, kiolvasni, r'áolvasni*: számolni, el-, ki-, *számolni*, vagy *sorolni* jelentésü is. Legerősebben fenntartotta magát ez a jelentés a *„Majd r'áolvasom én!"* szólásban, melyben a *r'áolvasni:* valamit sorban *elszámolni*, s ezáltal a *rosszat elhajtani, elüzni, eltávolítani* jelentésü. Arra alkalmazzák a most említett szólást, a ki valamely rossz cselekedetét tagadja és az alkalmazza, a ki ismeri a cselekedetet s elég erősnek hiszi magát vele rossz cselekedetét beismertetni. A kire így r'áolvasnak, annak nem csak rossz cselekedeteit sorolják elő, hanem reá is pirítanak, megfeddik. Ez a legegyszerübb r'áolvasó, ilyent kellett őscinknek is használniok, mikor még tudatával

Digitized by Google

birtak annak, hogy az ember is a hatalmasok közé tartozik. Ily, egyszerű elhajtó, elszámoló az 53. és 54. számú reáimádkozó. A legszebb példát erre azonban a *Kalevalában* (Barna Ferdinánd: Kalevala.) a IX. rúnóban találjuk: Väinämöien elmondja a vas eredetét, az aggastyán megpi[illegible]ngatja a vasat: reáolvas.

Ipolyi meghatározásából hiányzik az elüzés, elhajtás: reáolvasás, azt pedig feltaláljuk még a keresztényies reáolvasókban is.

De az ember, noha a felsőbbekhez tartozott, azt tapasztalta, hogy reáolvasásai nem mindenkor hatásosak; ekkor a nála felsőbbekhez folyamodott s mentül jobban hatott pogány őseinkre a kereszténység, vagy előbb valamely más, könyörgésekkel elárasztott hit, annál jobban fejlődött a felsőbbekhez való könyörgés. Amott az ember saját erejére támaszkodott, emitt már másokhoz folyamodik, ezért nevezem a most bemutatottakat reáimádkozóknak, mert ma már az imádkozás, felsőbbek említése kiolvasható belőlük.

A nép hol: *r'áolvasásnak*, hol *r'áimádkozásnak* mondja.

Hogy az ember *felsőbbek közé tartozott* s ilyennek ismerték el kezdetben őseink önmagukat, a napjainkban hallható reáimádkozók legtöbbjéből ki lehet találni. Az I. kötet 116. lapján olvasható: „Vér, termés és hájog! Szakadozzatok és csattogózzatok le ennek a szömirül" s a most bemutatottakban előforduló: Te nyilamlás möny nyê!" elegendők állításunk bebizonyitására. Igy: „Szakadozzatok" stb. csak az beszélhet, a kinek hatalma van a rosszak felett. A betegségeket itt rosszaknak: hatalmasokhoz tartozóknak mondjuk, mit úgy értünk, hogy nálunk is, mint más ugor népeknél a természet tárgyaiban őseink isteneket, vagy szellemeket véltek lenni. Csengeri (Antal: Történeti tanulmányok és jellemrajzok. I. 66.) Ipolyi mitologiájára megtette ugyan eme megjegyzését: „Ha meggondoljuk, hogy hasonló szólásformák (minő: vigyen el a tatár) vitték rá a szerzőt, miszerint a *nyavalyából, fenéből, ocsmányból* is mythologia fogalmakat csináljon, ezen nem csodálkozom. Minden áron magyar mythologiát akart alkotni" ezt napjainkban, mint tévedést igazságnak nem vehetjük: napjainkban, mikor a „*Sallári Kis Kata*" (1.) kiváló becsü balladánkban a *Kék álló kelevény* mint kérő stb. lép fel és a szép „Gyönyörü Bán Katá"-ban (170. lapon.) a *Nyál beszél.* (Vesd össze a mordvák Csám-Pázukkal: Barna Ferdinánd: *A mordvaiak pogány istenei* 7. s a *Kalevalával* XLV. rúnó.)

Az elkeresztényesedés korában a pogányság hatalmasainak a helyét a kereszténységé foglalta el, igy jött bele azután a pogányság r'áolvasóiba: Jézus és a szentek neve.

A r'áolvasások nem puszta szavakkal történtek, hanem jelekkel és szerekkel is. A jelnek és a szernek a felsőbbek előtt kedvesnek kellett lenni, csak igy reménylhették segedelmüket. Ezekkel a jelekkel és a szerekkel is az történt, mi a szavakkal: részben a kereszténység jelei és szerei foglalták el a pogányságának a helyét.

A szerekből és a jelekből gyüjteményeinkben a *követ, vasat, neveletlen újjat, keresztvetést, kerekítést, kézfeltevést, a jobbkézben való kés és kő golyó tartást, a jobb kéznek a föld felé való vivését, a késnek a nyilamlásra való tevését* és *a földbe szúrást* találjuk. Lássuk először a *szereket!*

Kő golyó. Kevés adatot találtam nálunk a köről, többet rokonainknál. Ipolyinál Mythologiája 434. 435. lapján van róla a boszorkány pörökből kivett, pár adat. Eggyikben azzal vádolnak valakit, hogy követ főzött. A kőfőzésről feljegyeztem, hogy a „mén'kű" féle követ kiszokták főzni, s bajok orvoslásakor használják, igy például: ha valaki-

Digitized by Google

nek a *csöcse fáj*. (Szaján.) A „*Vár hejött várt ád*“ (120. lapon.) mesénkben az öreg koldúst a leány kővel változtatja „bálványnyá“. Ide jegyzem még a gyémánt *követ*, melyről szóljon a nép:

„Mikô a kígyók követ fúrnak, ha asztat elvöhetik tüle, a kígyók kirájátû, akkô nem kő' világbeli, ojan gyértya világ. (Hogy veszik el tőle?) Ha tehér kendô van nála, r'áhajíti, akkô ott hagyi a kígyók kirája a gyémánt követ. (Milyen az a kígyók királya?) Ojan kurta kígyó, két, kis farka van a farka végibe', mög taréjja. Mikô fújjik a követ, azt monygyák: Tilli, tilli, líli!“

(Morotva.)

Szép s útba igazító felfogásuk van a becses kövekről a vogulóknak, mely szerént az óriások, kik isten fiai voltak, ha egymással találkoztak, addig vívtak: míg eggyikőjük át nem változott. Az átváltozás *kővé* is történt. A hol ily kő van, oda a rossz hatalmasok nem férkőzhetnek. Az ily kő szent előttük, bálványukká teszik, áldoznak neki. Mint hatásos szert ők is felhasználták, így eggyik igézőjükben, mely monda töredék, az üldözőbe vett leány „követ vet (lő), mondván: „Tarom atyám, Tarom öregem, hallgass meg; hadd legyen nagy hegy, (azt) köröm ne illethesse, kéz ne illethesse.“ (Hunfalvy Pál: Reguly hagyományai. I. 162.)

A vogul felfogás, mint látjuk, megeggyező a fent említett mesénkben és a reáimádkozásban használt körül való felfogásunkkal, mely szerint mindkét helyen erő van neki tulajdonítva: az eggyikben átváltozó a másikban elüző erő.

Vas, kés. Reáimádkozónkban a kést találjuk. A vasat helyettesíti-e itt a kés? vagy a kardot? Ipolyi (i. m. 542.) szerént a vasnak is tisztító hatása van. Feltűnő előttem, hogy a Kalevalában (IX. rúnó.) az aggastyán, mint már fennebb is említettem a *vasat* üzi el. A *késnek* üző erejét megtalálom nálunk más helyt is: *hideg kést tesznek a keletkező támadásra, hogy a támadást elnyomja*, azután a *késsel háromszor megkörösztözik a támadást*. (Általános.) Ez tehát a betegség elüzésére vonatkozik.

A mordvaiaknál, kik velünk rokonságban vannak: „A jambed ötször szúrja a ház ajtajába az áldozati kést“ (Barna Ferdinánd: A mordvaiak pogány istenei és ünnepi szertartásai. 21.)

Ez is a rosszak üzését jelenti.

Előfordul a kés a „*Käles-nő mondája*“-ban is. (Hunfalvy i. m. 151.)

A finn Kalevalában (XXXIII. r. 82.—) Kullervonak:

A rosz asszony kenyerében
Gonosz nőnek a süttében —

levő kőbe akad a kése s eltörik. A betegség elüzésére a finneknél a *kardot* találtam, Väinömöien Ukkóhoz fordul:

Hozz' nekem egy *tüzes kardot*,
Szikrát szóró jeles vaskót,
Hogy a roszat elhajthassam,
A rémséget távoztassam,
A kórt szélnek szétereszlvén,
Bajt pusztára elkergetvén.

(XLV. 253)

A kést tehát a mordvaiaknál ugyan ily használatra alkalmazva, a rosszak elűzésére láttuk, de hogy miért van neki ily ereje? csak akkor tudnám, ha a kard helyett volna.

Neveletlen új. A neveletlen új előfordul a kerekítéseknél és néha a keresztvetésnél. Neveletlen újjal kell megkörösztözni a kelést, hogy elmúljék; neveletlen újjal kell az I. kötet 113. lapján közlött 33. számú babonáskodás szerint a kerekítés alkalmával az árpát, a 35. sz. az almát.

Digitized by Google

A legnagyobb ereje van a Kalevalában: Väinämöien nem bir megszületni, kéri a napot, holdat, csillagokat mentsék ki! hasztalan! nem bírják kimenteni, utoljára:

Idegenlé az idejét,
Megunta ott benn lételét:
A várkaput megingatá,
Csontlakatját felszaggatá,

Ujjával a névtelennel. (I. r. 317—)

„E különös név megvan"... az áltáji nyelvekben *nevetlen, nincs neve* alakban... „s *Pott* a sinaiaknál, *Böhtlingk* pedig a tibeteknél és hinduknál is megtalálta e nevezetet! Míg azt valamennyi sinai nyelvü népeknél s valamennyi árja nyelvekben meg nem találják: addig teljes joggal állíthatjuk, hogy *e különös nevezet áltaji örökség*" mondja róla Hunfalvy (Pál i. m. I. 321.)

Tudjuk, hogy a házasságnál az esküvéskor a bal kéz neveletlen ujjára teszi a pap a gyürût. A kereszténység sz. Izidor nézetét fogadta el, mely szerint azért teszik erre az újjra a gyürût, mert ettől az újjtól egy ér a szívig megy.

A keresztséget nem ért gyermeket több helyt felszokták ásni, mert azt tartják, hogy ha ily halott *újait möggyûtik, ha 100 lélök alszik a házba' se' bir egy' se' fölébrenni.* (Józova.)

A *jelek* közt első helyen említettem a keresztvetést.

A *keresztvetést* a kereszténységnek köszönjük. Úgy hiszem, nem tévedek, ha azt állítom, hogy a *keresztvetés a kerekítés helyét foglalta el*, a *kézföltevés* pedig az *érintését*. Különben a kézföltevés huzamosabb ideig tartó érintés.

Ide sorozandó még a *jobb kézben való kö és kés tartás*, mindegygyike a rossz elüzésére mutat, csak hogy még ezekben határozatlanul van kifejezve, hogy hova? addig a *jobb kéznek a földfelé való vivése* s a *földbe való szúrása a késnek* már megjelölik a helyet, hogy hova?

A Kalevalában Väinämöien a kórokat sajtárra, a bajokat rézvékába kéri gyüjteni (Ukkótól), a sérveket pedig „Betegségdomb közepére" (XLV. 292—) Ugyanezt mutatja a mi *földünk* is, ide kívánja vinni a mi reáimádkozónkban is a ki reáimádkozik avval a cselekedetével, hogy jobb kezét a föld felé viszi; avval pedig, hogy a kést a földbe szúrja, még onnan is tovább akarja üzni.

1. *Lucza széke és a boszorkányok.* Babonás hiedelmünkben a Lucza széke és a Boszorkányok vonják magukra figyelmünket, mind a kettőről teszek nehány soros jegyzetet, de úgy, hogy az Ipolyi mitológiájában és a gyüjteményeinkben feltalálható adatokat nem használom fel.

Boszorkányok.

A boszorkányok népünk felfogása szerint rossz lelkü nők, kik mások ártalmára törekszenek. Mindenféle alakban megjelenhetnek az emberek előtt, csak *Galamb* és *Bárány képében nem*, miből azt kell következtetnünk, hogy őseink előtt egy időben a Galamb és a Bárány, mint a boszorkány ellenes hatalmasnak, vagy mondjuk: istennek kedves állatja, *nagyobb tiszteletben állott, mint ma áll. A bárányról* azt vélem, hogy a *Tüz isten* állatja volt, erre látszik célozni a következő pár sor:

Süs' föl, süs' föl
Báránykám!
Kü'gy Istentü'
Melegöt. (Általános.)

ezt annnál is inkább vélem, mert a Boszorkányoknak legnagyobb ha-

Digitized by Google

talmuk van sötétben, a sötétség ellentéte a világosság (= Tűz-isten) Mint a sötétség népei kiválóan szeretik az *ádvént kezdetétől (Szent András* tájéka) *Kis karácsonyig* terjedő időt, vagyis mikor legrövidebb a nappal, leghosszabb az éjjel, ez az ő járkálásuk évadja; de kiveendő a *Karácsony* után következő *Szent János*, a nép szerint: téli János napja. Ez a nap a Boszorkányok legrosszabb napjuk. A Boszorkányokat pártjukba fogó emberek erre a napra legjobban haragszanak s ha valamely társaságban ilyen ember volt mikor a Boszorkányok ellen beszéltek, akkor az ily emberről azt mondják, hogy *Szent János napja volt.* (Szőreg.) Szent János férfi, kellett tehát őseinknek oly férfi istenüknek lenni, ki a boszorkányok legnagyobb ellenségei közé tartozott s ennek az istennek téli Jánoskor, vagy körül kellett ünnepének lenni. Adataim után, úgy vélem a Tűz isten volt az: több ebben az időtájban véghez vitt babona vonatkozik a Tűz istenre. Úgy hiszem az ő uralkodását kívánják, mikor téli János napján azt mondják:

Szent János napja van ma,
Hônap is a' lösz,
Hônap után is a' lösz. (Szőreg.)

Csanád-Apátfalván hozzá teszik: *„Szent János vére fussa körül a mi házunkat!“* Szent János vére nem a napsugárra vonatkozik-e?!

A boszorkány járás másik évadja a *nagy böjt.* A nagy böjt első napján, hamvazó szerdán hamvazni járnak az emberek. Fazékban *hamut* és *követ* visznek, házról-házra menve a hamus kővel dörzsölik az emberek homlokát. (Szaján.) Ennél jobban r'ávall a Tűz istenre (I. 104.) Szeged tőke húzújában előforduló lámpás, és tűz színű arcz. Legerősebbek a boszorkányok *Szent György előtt* való *napon*, de erejük csak *Szent György reggeléig tart.* (Szőreg.)

Nem csak éjszaka, sötétben járnak a boszorkányok, hanem nappal is, csakhogy akkor elrejtődznek: *bele ülnek a forgó szélbe.* Ha *forgó szél* támad, a boszorkány legott beleül, a kit *úgy lehet meglátni: ha szitán visszájáról nézünk bele.* (Szőreg.) Ha éjszaka járnak, akkor összejönnek a *kereszt úton s mulatnak. Állat* (ökör, ló) *körmökbül esznek és isznak*, csak hogy ezek erre az alkalomra *aranyossá* válnak. Jaj annak az embernek, a kit ilyenkor erre visz az útja, mert maguk közé veszik. Addig ugyan, míg közöttük van, jól van dolga, mert *aranyos pohárból itatják, aranyos nyoszojába fektetik*, sőt olykor *meg is tánczoltatják*, de ez már keserves, mert többnyire *ladikkal tánczol*, a muzsika szó a Boszorkányok: *hip, hap!* kiabálása. Csak másnap látja az ilyen szerencsétlen, hogy mit csináltak vele? *Bekeverik sárral* s a táncz következtében másnap *beteg.* Másnap az ily keresztúton *ló, ökörkörmöket* láthatni, de *nem szabad belehágni*, mert a ki legelőször belehág: megsántul; az ilyenről mondják, hogy: *„A szép aszszony tányérjába hágott“*. (Padé, Szőreg.)

Mert ily és hasonló cselekedeteket visznek az emberekkel a Boszorkányok véghez, ezért az emberek keresve keresik őket, meg akarják ismerni, hogy tudják: kit kelljen esetleg bekövetkezendő bajuk, megrontásuk elhárítására szép szóval, ha ez nem használ, ijesztgetéssel reábirni. A megismerésre a legalkalmasabb eszköz a **Lucza széke.** Mint kell ezt csinálni? megvan hiedelmünkben s az I. köt. 192. lapján, melyekhez hozzácsatolom a következőket: A Lucza székin a *Kórus alatt kell* a templomban *ülni*, ez a legjobb hely; *szentelt krétát kell lopni a templomból*, erre legalkalmalmasabb pillanat Vizkereszt előtt való nap délutánján, mikor a pap vizet szentel s elfordul. (Padé.) Ezzel a krétával kört kerítenek, (I. 136.) tehát ellenkezőleg a Boszorkányokkal, a kik

Digitized by Google

fekete kört kerítenek, (Lásd a 4. sz. hiedelmet.) s abba teszik a széket, kezükbe pedig *kést* tartanak, hogy a Boszorkányt, ha a körön belül lép, leszúrhassák. Ilyenkor a nép ovakodik közelükbe menni. Ők az *utolsók kimenni a templomból*. Hallottam már, hogy egy helyt stólát is kaparíttottak kezükbe s nyakukba akasztva lesték a Boszorkányt, de nem jött.

5. *Pistyom*. A Pistyom mint elkárhozott fordul elő. Mit hittek őseink a jövő életről? Néhány egymástól elütő töredéket én is közölhetek róla, de adatainkból egésszé kerítteni nem birom.

A jövő élet.

A jövő életben való hitet, hogy a sír nem megsemmisülés, hanem új élet kezdete, megtaláljuk nem csak a kereszténységben, hanem a pogányságban is. De hogy milyen a jövő élet? ebben az ide vonatkozó adataink nem eggyeznek meg egymással, nem abban sem, hogy mi történik az ember lelkével, ha ebből a világból kiköltözik? Ezek a különböző adatok nemzetünknek a mi pogány hitünktől eltérő hitet valló néppel való eggyüttéléséről, vagy velük való elegyedéséről tanúskodnak.

Az adatok egy *része szerint* a rossz léleknek a testtől való elválása után nincsen nyugodalma: míg büneiért eleget nem tesz. *Bólyong*, meglátogatja az embereket, kéri őket, hogy segítsenek rajta. A ki pedig *felakasztja magát*: a más világon *tüzes vassal „szurkálik."* (Szaján.)

[Ezzel megeggyező Strahlenbergnek az *osztjákokról* tett eme jegyzete: „A' ki erőszakos halállal, vagy medve tusában múlik ki, az legott menybe jut; de a' ki közönséges halállal és ágyán hal meg, az kénytelen szolgálni a földalatti istennél, még feljuthat a mennybe" (Hunfalvy Pál: Reguly Antal hagyományai. I. 92.)]

Mi történik a jó lelkekkel? Erre a kérdésre a nép azt mondja, hogy a „mö'nyégbe" mennek, ezt tanítja a keresztény vallás is. Ugyan ily üdvözülésre mutató adatokat találunk a népköltésben, főképpen a balladákban: a leszúrt száraz ág kizöldül, a síron virág nyől, melyek azt mutatják, hogy az illető a nép felfogása szerint a rája kiszabott büntetést nem érdemelte meg, hogy nem is kárhozott el.

A most mondottakkal *ellenes* a következő: az ember meghal, lelke más világba megy, ott újra él az ember s úgy lehet, jobb sorsa lesz, mint itt volt: ha szegény volt itt, ott gazdag lehet. Ebből a világból harmadikba, negyedikbe, ötödikbe, hatodikba s végre a hetedikbe megy, hol azután vagy üdvözül, vagy elkárhozik. Ezeket a világokat *„ég"*-nek mondja a nép. (Szőreg.) A felhozott adatok részben feleletet adnak erre a kérdésre is: *milyen a jövő élet?*

Mind a két felfogástól *elüt* s részben mind a kettőhöz hasonlít az a felfogás, hogy az ember halála után a jövő életben ugyan azt a foglalkozást folytatja, mit a jelen életben: a *paraszt ott sem lesz más, a késes ott is köszörülni fog*, még pedig *csillagokat*. (Padé.) Itt említhetem fel ama közmondásszerű gúnyolódót: Az úr pokolban is úr, mert ott is ő alá tüzelnek. (Általános.) Népünknek ezt a felfogását (a jövő életről), hogy a jövő életben ugyan az lesz az ember a mi a jelenben volt, kell a legrégibbnek tartanom, nem csak azért, mert legegyszerűbb, hanem, mert ez a nyom a szittyákig (scytha) vezet bennünket. [Castrén osztjákjairól mondja: „Tisztelet tárgyai az osztjákok közt még az elhunytak is, mi azon alapszik, hogy az elholt és rendesen eltemetett ember még azután is szokott foglalatosságit folytatja, és holmi nélkül szükölködik. Azért vagy a' sírba, vagy melléje egy szánkát, dárdát, fazékot, kést, fejszét. stb. tesznek le, hogy élelmét szerezhesse." (Hunfalvy i. m. 100.)]

Digitized by Google

Herodot (Szül. 484. K. e.) pedig IV. könyvében elmondja a szittya királyok temetéséről, hogy a megholt király ágyasai eggyikét, szakácsát, lovászát stb. miután megfojtották szinte oda temetik a király sírjába. (Télfy János: Magyarok őstörténete. 30. 31.) Mit természetesen nem tettek volna, ha az nem volt volna a felfogásuk, hogy királyuk a jövő életben is király lesz. Szajányban pedig csak kalapot dobnak a fiúk sírjába, mit ők úgy értelmeznek, hogy a kalapról tudják meg, ha később a sírt feltalálják ásni, hogy ott fiú fekszik.]

6. *Benga.* A róla szóló adatok egymásnak ellent mondanak. Az eggyikben *nem szabad hozzá szólani*, a másik szerént már *beszélnek hozzá;* némelyek *hazajáró léleknek* tartják, mások *hazajáró léleknek és kincset őrzőnek vélik,* mások meg csak *kincsőrzőnek.* Mi onnan következhetik, hogy más rossznak a nevét elfelejtették s Bengának mondják. Mint kincsőrző különbözik a *Lidércztől*, e zörgőtől, ki ahhoz szokott csak járni a kinek pénzásás alkalmával pénzt adott; a Benga pedig elmegy mindenhova, a hol pénz van s nem is zörög. A Bengát legtöbben fejetlen szamárnak tartják, mások lónak, stb. de abban mindnyájan megeggyeznek, hogy a Benga *fejetlen.*

15. *A gazdag ember és a halál.* A hiedelmek közé soroztam, mert több oly vonás van benne, mely a *Halált* mint felsőbb rendű hatalmast mutatja be. Elváltódzik mint a Boszorkány, a betegségek szolgálatjára állanak stb. különben mint mese megvan változatban T. 436. lapján.

56. *Szömverésrül való.* Változatát az I. kötet 115. lapján közlöttem, legelőször közlött a most bemutatotthoz hasonlót *Bornemissza* Péter: Ördögi kisértetekről 1578. „Az igézetről"-ben.

57. *Szöm fájásrul való.* Némi eltéréssel bemutattam már az I. kötet 116. lapján. Soraiból találunk *Bornemisszának* a megelőző jegyzetben felemlített művében az *„Az kinek feiet megmente, hogy ne fayon."*-ban.

Digitized by Google

Mesék és rokon nemüek jegyzete.

Meséink és mondáink között olyanokat is találunk, melyek más népek meséi s mondái között is föllelhetők; honnan ez a találkozás? *Henszlmann* Imre a *Népdalok és mondák* nevü gyüjtemény adatait vizsgálva az ily meséket kölcsönvetteknek mondotta. Nem különben *Greguss*, Ágost, *Braun* Gyulának a véleményét sajátjává téve, azt állitja: hogy a mondák nemzetről-nemzetre, korról-korra szállanak s ez az oka, hogy valamely görög mondával a provencei troubadourok közt találkozunk, vagy a skót bérczek valamelyik mondája az erdélyi bérczek tövén merül föl. Mindez pedig onnan van, mert *Braun* szerint a vallásos mondák az egyiptomiból származnak s ugyan ily törvényt követnek egyéb mondák is *(A balladáról.* 50.)

A milyen vándorlásuk van a mondáknak, ugyan-olyan vándorlásuk van a meséknek is; lássuk: milyen ez a vándorlás!

A tündér szép Ilona (118.) kölcsön vett: Itália krónikáiból vettük kölcsön, magyarra forditották s a forditásokat népünk között terjesztették, népünk eltanulta. De kölcsön kellett-e vennünk? Meséje megvan az I. köt. 118. lapján. *A Tüz madár*-ban s változataiban. Nem volt tehát reá szükségünk, de nem is használtunk vele magunknak: „három száz év óta köznépünknél osztatlan és nem lankadó kedvességben áll" (Toldy F. *A m. költ. kézi könyve* I. 52.) s tegyük hozzá, hogy ennyi időn keresztül sem bírtuk népköltésünk szerint valóvá alakítani, miért? A meséje megvolt, tehát ismeretes tárgy, mi hiányzott? mi okozott nehézséget? Az idegen vonások, sajátságok sokasága. Éggyes vonásokat sokkal könnyebb kölcsön venni, mint vonásokat magukban foglaló mondákat. A szlávok hatásának kell tulajdonitanom az *átok* elterjedését *szerelmes dalainkban*, de ez csak egy vonás; arra pedig, hogy vonásokat magukban foglaló mondákat, vagy meséket úgy átalakítottunk volna, hogy népköltésünk sajátságait figyelembe véve, idegenszerüsége fel ne legyen ismerhető, ilyen példát nem ismerek. Ezért a helyett, hogy minden, más nép népköltésében föllelhető mondánkat kölcsönvettnek tartsunk, ajánlandóbbnak vélem előbb népköltésünk sajátságainak kikeresését, melynek alapján azután legkönnyebben meg lehet fejteni: hogy melyik a *kölcsönvett* monda, vagy mese? melyik az *eredeti?* legalább annyiban eredeti, a mennyiben az emberiség bölcsőjéhez vezető, közös vonásokat eredetieknek kell vennünk; hasonlóképpen a népköltésünk sajátságai szerint való mondákat stb. nem mondhatjuk idegennek. Hogy mily nehéz nem csak népektől kölcsönvett mondákat stb. átalakítani, minden izében sajátságaink szerint valóvá tenni, — hanem még a megelőző korból, a pogányság korából reánk maradottakat is, kitünik, hogy példát ne említsek, a 21. 23. számú (142) mondából. Hol ezekben a kereszténynies gondolkozás? Tekenyős békává változtatni az asszonyt, csak azért, mert hazudott, disznóvá a zsidó gyermeket, mert az atyja hazudott, minden lehet, csak kereszténynies nem. Erre ugyan Buckle (H. Tamás: Anglia müvelődésének története. II. V. fej.) azt felelhetné, hogy „a társadalom még most is azon állapotban van" mint volt a pogányság korában, de ennek ellent mondanak a ker. népek népköltésének újabban termett adatai, melyekben

Digitized by Google

már sokban nagyon is elütő gondolkozás stb. nyilatkozik, mint a pogányság korából fentmaradt adatokban. Hogy az átváltozás nem rohamos, hogy a nép ragaszkodik hagyományaihoz, s ez a legfőbb ok, hogy a pogány korból eredő mondáinkban fel-felcsillog a nem keresztényies, ezt mi is elismerjük, de azért azt, hogy társadalmunk még most is abban az állapotban van, mint volt a pogány korban, nem állíthatjuk, nem, mert korunk termékei kevés, pogány korszakból eredő vonásokat mutatnak, mert a pogánykor termékei is már jó részt keresztényiesek. A mi Bucklenek legjobban fáj, hogy ma is vannak, és szerintünk mindég lesznek, babonák, erre a feleletet mindenki megtalálja, a ki a babonák természetét vizsgálja.

Előbb tehát népköltésünk sajátságait kell kifürkésznünk, s csak azután kell kimondanunk, hogy melyik monda milyen? ha azt akarjuk, hogy itéletünk helyes legyen; — ehhez pedig még messze vagyunk.

2. *Tündér szép Ilona. Kőváry* (László: Száz történelmi rege. 1852. 12. lap.) szerint „e rege Itália krónikáiban jön elő" s *Görgei* (Albert: *Argirus és a tündér szüz leányról* XVI. század.) után „Piskolti Istvánnak jött kedve újra földolgozni „1781-ben, a mint Olaszországban katonáskodnék" (Kőváry L. i. m. 61.). Meséink között megvan változata is (I. kötet. 118.) s hogy mind emellett sem birt egészen sajátságunk szerint valóvá változni, mutatja a benne előforduló *alma*, melynek képletileg vevése (I. 172—) vagyis a mesének e szerint való megfejtése kissé nehézkes dolog.

Erdélyben ismert változatát *Kőváry* (L. i. m. 62.) ekképpen fejtegeti: „Az erdélyi versio szerént a rege ott kezdődik, hol Dáczia Rómát Domitianus alatt megadóztatá: ez az arany alma minden éjeni eltünése. Az arany alma megörzése: az adófizetés lerázása. Tündér Ilona keresése azon esemény, miszerint Trajánus Dácziára jött, de első harczában a tündér szép Dáczíát birni nem sikerült: azonban második hadjáratában tökéletesen meghódította".

E szerint tehát az *alma* annyit jelent, mint az adófizetéstől megmenekedettnek, szabadnak lenni, mi minden esetre *szeretetre méltó*, de nem maga a *szerelem*, vagy *szeretet* (Lásd I. kötetünk 172. lapját.). Ha a más népektől kölcsön vett, népköltés körébe tartozó adatot könnyü volna sajátunkká, sajátságaink szerint valóvá változtatni, ezt bizonyára megtettük volna, erre volt nemzetünknek elég ideje három század óta. Ha csak az almát kellett volna népköltésünk sajátságai szerént valóvá változtatni, hisszük, hogy régen megtörtént volna, mint megtörtént a *magyar* müköltésből vett *„Ez az én szeretőm"* (I. kötet 177.) kezdetü dalban, de ebben az adatban több idegen vonás is van, melyet nem könnyü letörleni s helyébe újat tenni.

Minthogy itt szó van az *almáról* s I. köt. 178. lapján tett állításomat, hogy az alma féle képlet más népeknél is feltalálható, többen kérdés tárgyává tették, alkalmat veszek magamnak a kezem ügyébe került népek népköltéséből néhány adatot, mint állításomat bizonyítót idézni.

Az alma jelentősége a népek költésében.

A *latin* mitológia a szerelem istennőjét a szerelem jelképeivel festi: Vénus(z) kezében majd szív, majd égő fáklya, majd arany *alma* van. Az alma fa, mint tudjuk (I. kötet 172—) a szerelem fája. Herkules (Hercules) a Hes(z) perus(z) leányainak kertjében *almákat őrző sárkányt* legyőzi az *„almákat"* elviszi s Dejanírát feleségül veszi.

A *görögök* szerint Héraklész (Herakles) miután a Hes(z) peridák kertjében szedett már arany *almát*, azután veszi el Déianeirát. *Herku-*

Digitized by Google

Les Héraklész eyy. Almát szedni képletünk szerint: a szerelem nyilvánulását elfogadni. *Ovidius „Metamorphosis"*-ában megénekli Filémon (Philemon) és Baucis(z) asztalát, melyet Zeus(z)-nak terítettek, rajta fűzfából font kosarakban szagos „almák" voltak.

Az *oláh* mesékben, Vulkánu (Vulcanu József: Román népdalok. XII.) írja: arany *almákat* találunk, „melyek a földre dobva császári palotákká válnak" vagyis képletünk szerint: a szerelem nyilvánulásában palotákat bir elővarázsolni. A haldokló ifjú pedig csak akkor gyógyul meg, ha kedvese ősz közepén piros almát hoz, mit nem lehet találni; mire azután az ifiú megfejti, hogy: „Piros alma az orczád" (I. m. 48.) A mi „A kis Jézus arany almá"-nkat (I. 175.) találtam a „Karácsonyi énekükben:

Ott az *almafa* alatt
Szépen ragyog egy csillag . . .
Fenyőfából van egy ágy . . .
És az ágynak hosszába' . . .
Ott az isten szent fia
Nyugszik bibor pólyába'.
(Vulkánu i. m. 71 —)

Maga a *Szeretet* = „isten szent fia" a szeretet fája alatt nyugszik.

A *ráczoknál* a gyürút a legény „vagy *almába*, vagy kendő sarkába kötve adja át jegyesének" (Székács József: Szerb népdalok. 5.). A házasságban járó *„kum"* paripáját *almafához* kell kötni a dal szerint. (I. m. 11.) *„A' mennyegzőben."* dalban pedig ezek a sorok olvashatók:

Ranko háza előtt nőtt egy *almafa*, . . .
Almafára szállt egy csapat galamb . . .
Hessegette így anyja Rankonak:
„Kék galambcsapat innen szálljatok!
Itt az *almafát* Ranko ülteté, . . .
Itt hogy üljenek Ranko nászai" (I. m. 18)

A *tót* népdalokban szinte érthetőleg van feltüntetve, hogy az almafa a szerelem fája:

Milyen szép, jaj be szép
A rózsám udvara!
Zöld almafa áll ott,
Rajta piros alma.
Piros az alma, de
Félig megrothadva,
Elmult már tőlem az,
A mi kedves vala.

Szép tehát a rózsája udvara, mert a szerelem = almafa nyílik s terem rajta, de megvan rothadva az almája, miért? miért múló a szerelem nyilvánulása? megmondja a következő versszakasz:

„Azt mondják, ő maga (a szeretője)
Halállal küzködik"

(Szeberényi Lajos: Tót népdalok. 109—). Szépen ki van a következőben is mutatva, hogy az alma a szerelem nyilvánulása:

A dombról a völgybe gurúlt,
Legurúlt szép két piros almácska.
A dombról a völgybe gurúlt,
Gurúlt a szép két alma egymáshoz.

Hej ki vesz el egykoron,
Kedves kis babácska?
Kihez mennék kivüled,
Kedves rózsám, máshoz?

Két, szép alma gurúl egymáshoz = két, szerelem nyilvánulás találkozik s mert szerelmük nyilvánulásában találkozik, kihez menne ró-

Digitized by Google

zsáján kívül máshoz. Idejegyzek még eggyet, melyben oly szembetünőleg van bemutatva, hogy a szerelem fája az almafa, gyümölcse a szerelem nyilvánulása, melynél jobban alig kívánhatjuk:

A földön *hömpölyög* a két piros *alma*,
Hej a *vígasztalóm elment* a világba.

Piros, szép, kis *alma*, *ne hömpölyögj* annyit,
Hej én *vígasztalóm*, *ne bujdoss* sokáig.

A piros *almácska félig megrothadott*;
Az én *vígasztalóm máshoz csatlakozott*.

A *németben* szinte úgy találjuk mint a magyarban, kezdi az almán s ha az almaféle képletet, az alma jelentőségét nem ismerjük, akkor egész „esetlen"-nek látszik a dal:

Das Apferl is rosenroth,
Hat schwarze Kern,

Wan du mi a gar nit magst,
Mein muesst du wern.

(Pogatschnigg és Hermann: *Deutsche Volks-Lieder* aus Kärnten. I. 63.) Mi magyarul oly formán szól: Az alma piros, (s mert) fekete a magja, ha te engem nem akarsz is, (mégis) az enyémnek kell lenned.

Bizony ezt a dalt még esetlenebbnek kellene keresztelnünk, ha az alma jelentőségét nem ismernők, mint a mi „Három alma meg egy fél" kezdetű dalunkat. Micsoda következtetés ez: mert az almának fekete a magja, tehát — akár akarod, akár nem, az enyém lész? De ha tudjuk, hogy az alma fa a szerelem fája, akkor könnyen megértjük. A fekete magú alma érett alma, vagyis szerelmem netovábbját érte el s mert ilyen nagyon szeretlek, akár akarod, akár nem, az enyém lész. Az idézett mű 72. lapján van a változata a felhozott dalnak, hol az almának *barna* a magja s azt kérdezi a szeretőjétől: mond, mit akarsz? az enyémnek kell lenned. Mindez képletünk segítségével nagyon is érthető. Mint látjuk a németeknél is megvan ez a sajátság, azért minthogy nálunk is ugyanaz a jelentősége van népköltésileg az *ország almájának*, mint a német Reichsapfel-nek, nagyon is népköltés szerint valóan nevezte el népünk a Reichsapfel-t ország almának.

Tatár dalt találtam, melyben a következő sorokra:

Lelkem a te termeted igen szép:
Vajjon bizony kerti almát kentél-e reá?

Vámbéry (Armin: Nyelvtudományi közlemények II. köt. 1. füzet 123. lapján) ezt a jegyzetet teszi: „Alkalmasint valami babonás hiedelem, mely szerént almaevéstől szép lesz az ember termete". Mi szerintünk: Vajjon talán a szerelem nyilvánul termeteden s azért oly szép?

A *finnek* kedves állatjuk a medve, mint ilyennek azután adnak „méztenyerű, púp-termetű" jelzőt, elmondják „egyetlenem"-nek, „gyönyörű méztenyerem"-nek, „békességet" kötnek vele:

Egyszerre és mindenkorra,
Teljes éltünk napjaira. (Kalevala XXXII. r.)

Ennek a kedves állatnak azt is mondják *alma*:

Otczó erdő kegy almája
Vadon erdő szép jószága. (Kalevala XLVI. r. 267.—)

Otczó a medve neve, az erdő almája annyit tesz képletünk szerint, mint

Digitized by Google

az erdő szeretni valója. Hasonlóképpen a Kalevalában: Szűz Marjatta gyermekét arany almácskának mondja:

Oh dicső nap, isten műve! Hol maradt el gyönygy magzatkám,
Kis fiamról mit sem tudsz-e? Hol van az én arany *almám?*
(L. r. 405—)

Mire a nap felel:

Amoda van te fiacskád,
A te kedves arany almád. (u. o. 417.—)

Láttuk, hogy a latin, görög, oláh, rácz, tót, német, tatár, finn almája ugyanazzal a jelentőséggel bír, mint a magyaré, vagy töröké (I. 173.), kizárólagosan sajátjának eggyik sem mondhatja, *ez a vonás* tehát *közös vonás*. Az alma féle képlettel csak úgy meg lehet fejteni az eggyiket mint a másikat s ha Kőváry említette, Itália krónikái közt előforduló rege eredetileg (a mint a népköltésben volt a krónika iró korában) volna lejegyezve, megfejtésében semmi nehézség sem volna.

Sok szép következtetést lehet vonni ebből a közös találkozásból, mi ezúttal tovább nem megyünk, még csak azt kérdezzük: honnan van ily egység a sok féleségben? Latin, görög hatásnak nem tulajdoníthatjuk, de más nemzet hatásának sem?! Ha a feleletet meg akarjuk adni, vissza kell mennünk, az emberiség bölcsőjéhez s itt kell vizsgálódásunk tárgyává tenni az emberiséget. Ahhoz a korhoz, mikor még az emberiség eggyütt volt, mikor erősen belemélyedt a természetbe, bámulta, megszerette, vonásait elleste. Ekkor a természetet imádta, az almafát a szerelem fájává tette s őrizgette és őrzi ma is mint kedves hagyományt.

3. *Vár hejött várt ád.* Hasonlítsd össze a következővel. Több mitológiánkhoz tartozó adatot találunk benne, ezúttal azonban csak a *koponyáról* teszek megjegyzést. Ipolyi (Arnold: Magyar mythologia. 385.)-nak a koponyáról mondott soraihoz, mely szerént a koponyából készül a pokol, csak úgy tartoznék mesénk, ha tudnók, hogy a koponyából az öreg koldús a lakását akarta volna csinálni. Sokkal érdekesebb adatot hozok fel Ipolyi (u. o. és 534.) következő szavainak erősítésére: „a magyar koponya . . . valaha *ivó edény* volt.“ Szegeden babonaságból még ma is ilyenül használják: a galambokat itatják belőle. Koldústól botot kell lopni, a galamb járóját abból kell csinálni s koponyát ivójának kell tenni, akkor a galamb, ha a boton jár ki és a koponyából iszik, *„mögszokik“*.

4. *Az ôra mög a fülle.* Lásd a megelőzőt, a testvér kiszabaditásról szóló adatokat az I. kötet 120. lapján levő mese jegyzetében soroltam elő.

5. *A szaba'cságos katona.* Hasonlítsd össze az I. kötet (156.) 35. számújával.

6. *János mög a Jakabok.* Megtartottam az I. kötet (142.) 18. számújának a nevét, hogy annál könnyebben megtalálhassuk. Lásd változatait az I. 200. lapján s vesd egybe *„A kereskedő ember“* vogul mondával s jegyzetével. (Hunfalvy Pál: Reguly Antal hagyományai I. 169.)

7. *A szögény ember jövendömondója.* A jövendölést lásd A. 260. lapján s hasonlítsd össze a *Khivai kánságbeli* papagály féle mesével. (Nyelvtudományi közlemények. IV. 2. füz. 298.)

11. 12. *A szamár mög az oroszlány. A bojszi kutya.* Az utolsó néhány sor változatát M. I. 172. lapján olvastam.

13. *A kis kecskék.* Az utoljáét E. vál. 191., Gy. 456. lapján találtam.

14. *Az állatok dínom-dánom-ja. Szöregen* a ludak *„Mindönki*

Digitized by Google

csak éty' kalászt!" mondanak s a garmadánál: *„Mos' ki mönyryit bír!"-t.*

15. *Az ember és a madár.* Aesop (meséi 1846. ford. Szabó István) meséjének: A szúnyog és oroszlán (75. lap)-nak változata a tanulság kihagyásával, mely a népmesékben különösen soha sincs meg, hanem a meséből értendő ki. K. 348. lapján mint találgatós mesét találjuk teljegyezve.

18. *M'é' öszik a ló mindég?* Megtaláltam Gy. 507—509. l., hol a csík és a nád eredete eltéröleg van elmondva, ezért közlöm én is.

20. *Miért szidják az ácsok szent Pétert?* Hasonlítsd össze Arany János „*A hegedü*" költeményével. (Összes költeményei II. 135. 1869.)

21. *Mibül lött a tekenyös béka?* Találkozik Gy. 510. lapján közlöttel.

30. *Krisztus urunk muzsikája.* Lásd G. III. 137. lapját.

Digitized by Google

Csali mesék jegyzete.

Céljukat és tartalmukat tekíntve a csali mesék a gyermek világnak köszönik létre jövetelüket. A gyermek szereti a mesét, érte eseng akkor is, mikor nincs ideje a mesélésnek. Úgy látszik, hogy a mesét hallgató kedvét kisebbítsék, találták ki a csalásra, bosszantásra és csak elvétve ijesztésre szerkesztett mese kezdetü csalikat. E szerint a csali mesék eredetükre nézve később korúak mint a közönségesek és a közönségesekből fejlödtek, vagy helyesebben szólva: nagy részt a közönséges mesékből vannak kiszedegetve, de vannak közöttük tréfásversekből alakultak s babonás hiedelmeket tartalmazók is: abban azonban meggyeznek alkotó részükre nézve, hogy nagyobb mü töredékei. Menetük *szaggatott*, ha a hallgatónak is van közbe szólása. (I. kötet 1. 11. sz.) folytonos, minők a most közlöttek, melyekben a mesélő minden közbe szólás nélkül *csalja*, *bosszantja*, illetőleg *ijeszti* hallgatóit. Alakra *prózában*, vagy *versben*, néha eggyütt véve, *prózában és versben* mondottak. A verses, néha csak rímes sorok itt is, mint mindenütt később korúak, mint az egyszerüek.

1. 2. Hasonlítsd össze Gy. 463. lapján levővel, mely végig prózában van elmondva.

3. Változatát a Ko. II. 223. lapján találjuk meg.

9. Némi eltéréssel megvan I. kötetünk 157. lapján.

10. Lásd a Ko. II. 222. lapján levőt.

Digitized by Google

Tanálgatós mesék jegyzete.

A találgatós mese a nép gondolkozó tehetségének fejlesztője, többször meglepő találóságának bizonyítványa és így eggyúttal a nép ismertetője is. Azonban csalódnék, ki minden találgatóst a néptől eredettnek tekíntene és e szerint akarna ítélni a népről: mert a műköltés nyomait itt is feltaláljuk, itt is vannak *nem népiesek*. Az ily nem nép gondolta ki találgatós mesék legjobban a rosszul szerkesztett naptárakból szivárognak a nép közé. Irásos emberek elméjük szüleményeivel akarják a népet (agyon-) boldogítani.

A találgatósak közt is vannak tehát *népiesek*, és *nem* vagy *félig népiesek*. Legkönnyebben utánozzák tudákosaink azt a faját, melyben szón fordul meg a kérdés megfejtése, vagyis magára a kiemelt, kérdezett szóra kell gondolnunk, ha ki akarjuk találni; legnehezebben pedig azt a faját, melyben valamely eseményre, történetre kell emlékeznünk. A nehézség oka könnyen kifürkészhető: a mint ilyent adunk fel a népnek, azonnal észre vesszük, hogy még tájékozni sem tudja magát s így az oka nem más, minthogy az ily találgatós kitalálója nem ismeri a népet, nem tudja, hogy a nép mit tud? és hogyan tudja? ezért az ily elme szüleményeknek nincs is nagy keletjök. Ezzel ellenkezően a néptől eredettek mindenkor a nép előtt ismeretes tárgyról, gondolkozásukhoz mérten szólanak.

Felosztásomban most még noha nem ez, hanem a faj szerént való felosztás a helyes, a szerint soroztam a találgatósakat, a mint *versesek*, vagy *egyszerűek*: nem versesek, hova számítottam az alliterációt (alliteratio) stb. tartalmazókat is.

2. Találkozik K. 342. lapján közlöttel.

4. 5. A 4-ik számút csak nem betűről-betűre megtaláljuk a gyermek versikék közt. (I. kötet 77. lap.)

Mint tanálgatós mesének nincs értelme, ha csak az előttem érthetetlen dön (= döm?) szó nem adja az útba igazítót; ezért közlöm az 5. számú, soraiban a gyermek versikékkel szinte találkozó, érthető változatot is.

14. Hasonlítsd össze T. 362. lapján közlöttel. Figyelemre méltók a benne előforduló: papogó, szuszogó stb. szavak. Szegeden, kivált a káromkodókban ma is száj = övöke, láb = járóka, mint: „Ördög bûjon a járókájába“ = lábába, „Ögye mög a — — az övökédet“ = szájadat, olykor „lefetyölödet“ = nyelvedet, „hallókádat“ = füledet stb. melyek Cseles Márton jezsuita magyarjaira emlékeztetnek bennünket, kik a szemet *látókának*, a lábat *járókának* mondották. (Buday É'saiás. Magyarország históriája I. 57. lap.)

16. Közlötte már K. 339. 340. 345., T. 349. lapján némi eltéréssel.

22. Megtaláltam A. 323. lapján, de a most közlöttel találóbbnak látom.

23. Lásd K. 341. lapját, hol csak „gomba“-nak van bemutatva.

25. Eltéréssel megvan T. 351. és az I. kötet 162. lapján.

36. Hasonlítsd össze T. 362. lapján közlettel.

45. Nem népies alakja van Me. I. 211. lapján.

Digitized by Google

Temesköz nyelvjárása.

Temesköz magyar lakosságának beszéde egy pár falut kivéve ugyanolyan: mint *Szeged* lakosságáé, tudva, hogy a lakosok, kevés kivétellel, Szegedről származtak, bátran nevezhetjük ezt a nagyon kevésben elütő beszédet: **Szeged nyelvjárásának**, a mint e népet is Szeged népének kell mondanunk.

1. Szegedről közlött adatainkban két oly nyelvjárás éles nyomait találtuk, melyből az irodalom nyelvjárása keletkezett. Mi ennek a két nyelvjárásnak éles nyomait a jelentő mód folyó cselekvés jelenjének tárgyas ragozásában véltük feltalálni. Itt ugyanis azt tapasztaljuk, hogy az eggyik nyelvjárása az egyes számú 3. személyben a teljes *ja: je* ragot alkalmazza, mint: *látytya*: *lássa, húzza*; *verje, ütytye*: *üsse, nézze, szeretytye*: *szeresse, kerülgetytye*: *kerülgesse* stb. a másik pedig ezt a teljes ragot *i*-vé olvasztva használja: *láti, húzi; veri, üti, nézi, szereti, kerülgeti*.

2. És a mi a legkülönösebb: ma is találunk, habár csak elvétve, embereket, kik következetesen használják a *lássa, verje* alakokat, mások meg a *húzi, vonyi, taszíti, csináli, üti, veri* alakokat; a legtöbben pedig keverve beszélnek, de nem úgy, mint az irodalom nyelvjárásában van, hogy a *mély* hangú szavakhoz: *ja*-t ragaszt és a *magas* hangúakhoz *i*-t, mint; *lát-ja, üt-i*; hanem a mint a nyelvükre jön: *láti, üsse*; *látytya, üti* stb. Másokat meg olyanokat találunk, a kik az irodalom nyelvjárásával ellenkezően a *mély* hangúakhoz ragasztanak *i*-t: *láti*, és a *magas* hangúakhoz *je*-t: *üsse*. Mindez a keveredés következménye. Igy találjuk az eggyes falvakat is, eggyikben jobban *i*-vel beszélnek, másikban jobban *ja: je*-vel.

3. Népünk, mint a *Bevezetőben* láttuk, *Szegedről* származott. Szegednek a *fekvését, multját* kell tehát tekintenünk, hogy ezt a keveredést megérthessük. Fekvését illetőleg dél nyugotnak laknak *Bácska palóczai*, nyugotnak észak felé a *kunok* (*Dorozsma* stb.), északnak az úgynevezett *jászok* (*Jász Jákóhalmán*; lásd *Hunfalvy* Pál: *Magyarország ethnographiáját*. 376. lap 1876. kiadás: *Jászok*) felváltva a *kunokkal* (Félegyháza.), keletről velünk rokon népet s keveredettet találunk. (*H.-M.-Vásárhely.*) Többet ad értésünkre Szeged fekvésénél: Szeged multja. Már IV. Béla (1247) „a szegedieket saját *hiveinek* és *jövevényeinek* nevezi (*Varga* F: Szeged város *története*. I. 33.) A jövevények alatt a *kunokat* kell értenünk. 1462. körül Szegednek a kun *Asszonyszállására* és a szinte kun *Beneszállására* is kiterjed a haszon élvezete. (Varga i. m. 130.) Nem sokára, 1536-ban pedig a megpusztult Szegedre települnek a szomszédok. Mindez elég világosan szól a keveredésről. Ha módunkban lesz idővel megkísértjük ennek a két nyelvjárásnak a nyomait megjelölni, most még hagyjuk, mert személyesen akarjuk az ide vágó adatokat megszerezni.

4. Nem jártunk volna el hűen Temesköz lakosságának ismertetésében, ha a csekély számú, Bácskából ide szállingózott palóczokat mellőzzük, mi ellenkezően jártunk el: ha valamely, közlésre méltó adatot Bácskáról került ember is tudta, neki adtunk elsőbbséget az oly községekben, hol nagyon kevesen vannak (*Szaján, Józova*, stb.), mit azért tettünk, mert reménylettük, hogy népünk ajkáról elegendő számú ada-

Digitized by Google

tot közlünk, ha igy járunk is el. Nem így jártunk el azonban ott, hol már számot tevő palóczot találtunk (T.-Becsén), az ilyen helyen a palóczokat figyelmünkön kivül hagytuk. Meg kell tehát emlékeznünk Bácska palóczairól is, kik, mint a *Bevezetőben* felemlítettük, leginkább házasodás folytán keveredtek s keverednek népünk közé. Ily *palócz* nyomok az *é = í: kík, víg; gy = n: mönök* (a palóczos *mének*-ből) *e = o: csipkod; süt'tem (sütöttem,) üt'tem (ütöttem)* félék stb. mi mind sem sok.

Ezek után áttérhetünk a nyelvjárás részletes feltüntetésére.

I. Hangtan.

5. A *betük* számát és a *hangok beolvadását* I. kötetünk 203—207. lapján közlöttük. A *terpesztők: j, l, ly, r, v* beolvadása itt is terjesztést idéz elő, a *nyomóké: b, cz, cs, d* stb. nyomást. Felemlítendő kivétel a *föl* ebben: „a *föl* török basa"; az irodalomban is *föl* helyett *fö-t* mondunk.

6. Az I. köt. 207. lapján elősorolt

Magánhangzók fölcserélése:

a = á, é, i, o, u.	é = á, i, ű.	ó = ő, ú.
á = é.	i = a, e, é, ö, ü.	ö = é, ü.
e = a, é, é, ü,	i: í = ű.	ő = e, ű.
e: é = a, á, é, i, ö.	i = é.	u = i, ü.
e: é: ö = ü.	o = a, é, i, ö, u.	ü = i.

itt is feltalálható, de ezeken kívül hallottam még a következőket is:

a = e: ficzemönni.
á = u: muzsik*u*s. (Szegeden is.)
é = é: elmégyek.
e: é = o: csipkod. (Palócz.)
é = í: k*í*k, v*í*g. (Palócz.)
i = í: b*í*ró, ny*í*lamlás.
o = é: r*é*sta. (Szegeden is.)
ő = i: erdeji. (Szegeden is.)
u = ö: f*ö*rfangos. (Szőreg.)
u = ú: b*ú*za, cz*ú*kor. (Szegeden is.)
ű = ú: b*ú*vájos.

Megjegyezzük még a következőket: a zárt e = é helyett itt használatosabb az *ö* mint Szegeden pl: *ögyedül* (Szaján), Szegeden többnyire: *égyedül*; hasonlóképpen az *i* helyett az *ü*: *münk, tüktöket*. De többször halljuk itt az *a* helyett a palóczos *o*-t is: *vásznot*, Szegeden vásznat.

Az I. köt. 208. lapján elősorolt

Mássalhangzók felcserélése:

b = p.	k = g.	r = n.
d = gy.	l = m, n.	s = cs, sz, zs.
g = cs, gy, k.	ly = j, l, n, ny, r.	sz = cz.
gy = d, ny, ty.	n = m, ny.	t = d, p, ty.
h = j.	ny = m, n, v.	v = b, d, f, n.
j = gy, ny.	p = b.	z = sz.

hasonlóképpen itt is ismeretes, lejegyeztük még a következőket:

Digitized by Google

b = g: görge. (Szaján.)
b = v: búvájos, válványnyé.
d = t: imátkozik. (Szegeden is.)
gy = n: mönök. (Palócz.)
k = cz: kudar, (Szaján.)
l = j: föjhó. (Szaján.)
m = ny: alattonyos. (Szaján.)
m = v: várvá'nyé.
p = t: tróbá'tuk.
s = z: dúz.
sz = s: sörkesztik a könyvet. (Szaján.)
sz = z: cséze. (Szőreg vidéke.)
z = zs: csizsma.

8. Az I. köt. 209. lapján olvasható

Hasonulás:

dl = ll.	gt = tt.	gyt = tt.	rm = mm.
dn = nn.	gyd = dd.	lj = jj.	ssz = szsz.
ds = ss.	gyl = ll.	llj = jj.	szs = ss.
dt = tt.	gyn = nn.	nl = ll.	tyj = tyty.
gk = kk.	gyny = nyny.	nyj = nyny.	zs = ss,
gm = mm.	gys = ss.	rl = ll.	zsz = szsz.
gn = nn.	gysz = szsz.	rl = rr.	zv = vv.

Temesközön is járja. Ezen kivül ilyenek is hallhatók:

bp = pp: szöp' pujka ez.
gycz = ccz: kic czigá'.
gyj = gygy: hagygya.
gyr = rr: nar rapság.
gyz = naz zörgés.
gyzs = zszs: nazs zsidó.
nm = mm: vam mán.
pb = bb: a kalabba tötte.
sh = ss: possadok.
td = dd: ládd.
zcs = cscs: acs csak mög van.

} Szegeden is így.

Nem soroljuk elő a hasonulás oly eseteit, melyeket az irodalom nyelvjárása szerint is úgy frunk le a mint kiejtjük, noha alkotó részei más hangokból hasonultak; így pl: az igék ragozásánál: *vösszük* (szj = szsz), mossa (sj = ss), vagy a *vá, vé* hasonulása: vízzé (zv = zz.) stb.

9. Az I. köt. 209. lapján közölt

Hosszúvá változással való felcserélés:

b = bb. l = ll. ss = ss.
gy = gygy. n = nn. p = pp.

itt is ismeretes, hasonlóképpen:

j = jj: hîjják (hiv = hî + j + ák)
r = rr: röggêre (röggel = röggê + re.)
s = ss: tûssót (túl = tû + só + t.)
t = tt: sú'tt bolon' (sül = sú' + t.)

} Szegeden is.

10. Az I. köt. 210. lapján levő

Digitized by Google

Két mássalhangzó felcserélése:

dj = gygy, ha mellette mássalhangzó van: = gy.
ds = cscs.
dsz = ccz.
gys = cscs.
gysz = ccz.
nj = nyny.
ts = ha mellette m. h. van = cs.
tsz = ccz.

itt is ismeretes. Továbbá ismeretes:

tj = cscs: hasícscsa, de ha mellette m. h. van = cs: hajcsuk.
tj = ss: sirassák, lássuk.
tj = tyty: látytya, ütytye.
vj = gy: vigyük
} Szegeden is.

11. Az I. kötet 210. lapján közlött

Hangbővülés:

adataihoz felsoroljuk még a következőket: *asztat: esztet, eleventen, ettülen* fogva (nálunk ritka), *hamardossan, mijön* (= min. Szőreg vidékén.), *vördöngös, ütet.* Találkoznak olyanok is, a kik ha a szó mássalhangzóval végződik, oda illő magán hangzót füznek hozzá: *asztat-a, esztet-e.*

12. Az I. köt. 210. lapján található

Hangfogyás:

példáihoz hozzá csatolhatjuk a *miknek* (melyiknek), *möjönk* (melyikünk)-et és az ily *összerántott szavakat: nojszén* (no hiszen), *écs csapám* (édes apám), *neje* kend (nézze kend) *bű'* szag (*büzös szag*).

Hangátvetés:

13. *Csorkiázni* (korcsiázni, T.-Becse :), *ögyvez*: *ögyvedz*, (özvegy), *kelebibe* (kebelibe), *viloja* (viola), *czutat* (tuczat), *Rémina: Réczina* (Hermina.)

14. Az I. köt 213. lapján felsorolt

Kölcsön vett szavak:

adataihoz hozzávesszük a következőket: *a = u:* Gulubárdi; *au = aj*: Tajzik (Tauzig); *á = é:* paszamétos: *e = á:* Rekviámon ki löhet anni (= hirdetni); *e = é:* akszéntál; Milhér (= Vilhelminensfeld: Mínenfeld: Mínfeld); *e = é:* lógér; *e = i:* petlórijum; *e = o: u* czitorál, cziturál; *í = é*: kaczér (kassíer); *l = j:* majtér; *l = n:* moniná ris baka; *n = l*: kalonok; *sz = cz*: Palatenczki, Kesenczki: Lesenczki: Jesenczky (= Jeszenszki); *sz = szsz:* lépaszszoltak a csöndérök (csendőr). *Hangbővülés:* Randl-*i*, *i*-strázsa, *z*-avangárdáji (híradói). *Hangfogyás:* 'lippert

Népetimologia:

15. féle adatoknak kell vennünk a következőket: *Hajzlin*-gér (Hászlinger), *ló*-formátus (református), konfesz-*torok* (konfeszszorok), *kata*-kézmus (katekizmus), Lancz-*vér* (Langsfelder), 'ricze-*vér* (gliczerin)

Digitized by Google

II. Szótan.

Névragok és a fokozás:

16. Elütnek alakra az irodalomban használtaktól a következők:

Marasztaló: bann, benn, közönségesen: *ba', be'.*
Veszteglő: nál, nél: ná', né'.
Közelítő: hon, hön.
Kiható: bul, bül: bû, bü'.
Leható: rul, rül: rû, rü'.
Távolító: túl, tül: tû, tü'.
Segítő: val, vel: vû, vê.
Mutató: ul, ül: û', ü'.
Okadó: ért, ér', é'.
Időrag: kor: kô.
Tömegesítő: stul: stû.
Hely rag: l = n: (ebben *hun*)
„ „ *: ul: ül = û: ü'.*

Személyragok: m, d, ja je: a e, nk, tok tök, juk jük: uk ük.
Több birtokúak: i-m jai-m jei-m, i-d jai-d jei-d, ja-i je-i, i-nk jai-nk jei-nk, i-tok i-tök, jai-tok jei-tök, i-k jai-k jei-k.

17. A *fokozásban* a fokokat rendesen használja: *nagy, nagyobb, legnagyobb, legöslegnagyobb.* A tulajdonság nagyobb vagy kisebb fokát eggyes szavak segítségével is kifejezi, mint: *csudálatos* szép, *tengör* sok étel, *nagyon* nagy, *ügön* jó stb.

18. A *ragok személyragozása* a következő eltéréseket mutatja:

A belőlem-et *belülem belülem*, rólam-ot *rúlam*, a tőlem-et *tülem* és *tüllem* alakjában személyragozzuk. A *belém, belülem, bennem, értem, nékön: nekön, tülem: tüllem, vélem: velem* csak a többes szám 2. személyében tér el: bel*étök*, belül*etök*, benn*etök*: benn*ötök*, ért*etök*, nék*tök*: nek*tök*, tül*etök*: tüll*etök*, vél*etök*: vel*etök*. A reám ritkán *réám*, közönségesen: *r'ám*, eggyes számú 3. személye: *r'á* és *rá'ja*; a *hozzám*-nak: *hozzá* és *hozzája*; a *r'ája* és *hozzája* alakok ritkák: *rája* törtek, *hozzája* mék; rendesen r'átörtek, hozzá mék.

19. A *birtokos személyragokra* megjegyezzük, hogy az *egy birtok: ja je* használatosabb mint az *a e: nép*je, vér*je*, a *juk jük* mint az *uk ük*: hal*juk*, élety*tyük*. A *több birtok* személyragozása már vegyest fordul elő: pajtás*ajim*, pajtás*im* stb.

20. Az egy birtok *je* ragja, ha ragot kap *i*-vé lesz: kertyit, kemönczéjin stb. De az *ó, ő* végű főnevek a személy ragok előtt nem változnak: zsid*ója*, tin*ója* (stb. és nem: tinaja.) Hasonlóképpen hallani: madár*ja*-t, gyükér*je*-t, veréb*je*-t is. Továbbá ezek is hallhatók; harmad *éva, szájája, májája, nénéje, nénije. Imre* Sándor: A *nevek uk és ük* személyragairól 1879. értekezésében nagy ellensége az *uk ük* személyragnak s helyébe a palócz *ok ök ek*-et ajánlja. Szerintünk: réformátus*ok* = több református, réformátus*suk* = az ők réformátussa; vel*ek* = több *vel*, vel*ük* = a többes szám 3. személyével ragozott vel.)

21. Ha több birtokosnak csak egy-egy birtoka van, akkor nagyon természetesen az egybirtokú ragokat használjuk: élet*ünk*, ház*unk*. S minthogy a magyar a páros testrészeket is egynek, egy párnak veszi, s így az egygyik felit nem mondja egésznek, hanem csak félnek, itt is csak az egy birtok ragjait használjuk: szöm*ünk*kel láttuk (t. i. mind a kettővel), fül*ünk*kel hallottuk, — *fél* szömire vak, *fél* lábára sánta (vagyis az eggyikre.)

22. A kevésbbé ismert szavak közül kétszer is felveszik a többes ragot, a *k*-t, ezek: *öb*-ek-ök, *szérb*-ek-ök.

23. Némely *v*-s tövű nevek a többes ragot: *k*, a tárgy ragot: *t*, az állapítót *n* az egyszerű alany esethez is kapják: *csév*-ek, csévet csévön — *ló*-k, lót, lón.

Digitized by Google

24. Az *ú*-n végződőknél pedig *mindig* az egyszerű alany esethez tesszük a *k, t, n* ragokat: *bornyú*-k, *varnyú*-t, *fagygyú*-n.

25. Több *egy* és *két* tagú név az alany esethez is kapja a tárgy ragot: nem kérök *észt* kö'csön, *mészt, nyúlt — kötélt, egért, madárt.*

26. A *zártnak*, vagy *kerítettnek* vett helyekre a *marasztaló, beható, kiható* ragokat alkalmazzuk; ha a helyet *nyiltnak* vesszük, akkor az *állapító, fölható, leható* ragokat használjuk: kert*be*' vôtam (ha kerített) kert*ön* (ha nyílt), kint jártam a föld*ön*, kimék a rét*re*, a város*rul* hozom.

27. A *személyekre* alkalmazza a *veszteglő nál, nél* ragot, erre a kérdésre: *hol? tárgyra* inkább az *állapítót n*, az *állatokra* pedig a *körül: körül*'-t, *mellett*-et stb.: *Pétör*né vôtam — *kúton* vôtam — a lovak körül, disznók mellett van.

28. A *fordító* rag sokszor nem illeszkedik, a *vá* az helyett eredeti *vé*-t használjuk: csóv*ájé*, kígy*ójé* váltódzott, papiros*sé*· stb.

Névutók:

29. Az eltérő eseteket említjük föl: Az *öl, öl* végződésűek nálunk = *úl, ül: ul, ül;* Az *l* a szó végén többször beolvad: *mögül* = *mögü*', ezek után a következő eltéréseket soroljuk elő: **viszony ragosak:** *á'tal éggyütt, körösztül, távul;* **viszony rag nélkül valók:** *hejött, közepén: közepin, mijatt, né'kül, ûta, szörént: szörint, végött.* (A hegyé, hegyett-et nem ismerjük.)

Számnevek:

30. **Határozottak:** *a tő számnevek* a következőkben térnek el a rendestől: *egy* = *égy*', nyolcz = nyôcz, tizenegy = tiz*önégy*: tiz*énégy*' stb. ezer = *ezör*, milliom = *mi'lijom*; hasonlóképpen az összetételekben, — a *sor — és sorzó-számneveket* illetőleg jegyezzük meg a következőket: tizenkettediket: tíz*önkettődiknek* és tiz*énkettődiknek* is hallottam; a szer = *ször*, izben = *ízbe*'; minthogy a dn a hangtan szerint = *nn*, harmadnapon helyett *harmannapon*-t is mondunk; továbbá *gysz, tsz, czsz* = *ccz: écczör stb. kécczörös* stb. *nyôcczoros* stb; *zsz* = *szsz: tíszszörös* stb,; vagy a szó végén levő *r*-et beolvasztva: *kécczö*' szászszô. stb. — az *arányosztók* kint-je = *ként*: *égygyenként* stb. — a *különző* szerű = *szörű*: *écczörű stb.*

31. **Határozatlanok:** *mindön, tömérdök, mönynyi, töméntelen* és *töménytelen* stb. Ritkán hallható, de még is elő*for*dul második = *kettődik*: *kettediket* verje mög a szerelöm (T.-Becse.)

Névmások:

32. *A személyes névmásokat* a következő alakban használják: *én, té, ü, münk: mink: mi, tük: ték: tik: ti, ük: ü.* Az irod. a *tik* stb. nem fordul elő, nálunk ismeretes: tük vôtatok? *münk* vôtunk; sőt még ebben az összetételben is hallottuk: *tik-nálatok.* (Török-Becse) A *mi, ti, ö*-t csak mint birtokos jelzőt használja, különben: *mink* stb.

33. *A megszólításnál* a *kend*-et, *maga*-t használják.

34. *A birtokos névmások*, a következőkben térnek el: a 3. személyben az ö = ü: *üvé* stb. és a több birtokos 2. személyben a személyrag *e*-je = ö: ti*étök*. Olykor azonban a magánhangzók közé *j*-t szúrunk: *tijejid* stb.

35. *A mutató névmások* eltérése a következő: *az, ez* mellett használjuk az *a*', *e*'-t is, hasonlóképpen az összetételekben: ama' stb.

Digitized by Google

ily, oly = *ij*, *oj*, (gyéren: *il'*, *ol'*); itten, ottan = *ittenn*, *ottann*; innen, onnan = *innet*: *innét*: *innén*, *onnat*: *onnén*; hasonlóképpen az összetételekben is: *emíjen*, *amojan* stb. ehol = *ehon*: *éhun*; ahol = *ahun*; túlnan = *tunnan*. Az *ilyetén*: *olyatén*-hoz hozzátesszük a *formán*-t: *ilyetén formán* elmöhetünk. (Nem használjuk a melléknévi *azon*: *ezen*-t e. h. azon gyermek, *az a* gyermek-et, ezen embertől *helyett*: *ettül* az embör*tül*-t mondunk, és igy tovább *abba a* kútba stb.)

36. *A visszamutató*, vagy *vonatkozó mely* névmást nem hallottam ebben az alakban; e helyet: a mely ember, *möjik*: *mi'k* embör-t mondanak.

37. *A határozatlan névmások* közül melyik = *möjik mi'k*; mily = *mij möly*: *möj*: *mö*; milyen = *mijen möjen*; mennyi = *mönynyi*: *ménynyi*; hol = *hun*; hová = *huvá*: *huva*; meddig = *möddig*: *möddég*; merre = *mö're*: *mêre*: mé're; minemü = *minémü*; mikor = *mikô*: de mikor is; mekkora = mékkora: mökkora hasonlóképpen az összetételekben is, a velök összetett se = *sé*, minden = *mindön*. Végre a mindenes = *mindönös*.

(Nem hallottam a: *valamely*, *akármely*, *milyes*, *valamelyes*, *néminemü*, *sehány*, *mindenha* és a *mindenüvé* határozatlan névmásokat) A minden*üvé üvé*-je megvan a gyéren hallható: más*üvé*, más*üve*-ben: *Másüvé* vitték (férjhez. *Szaján*); *másüve* mönt. (Morotva.)

Névelő:

38. *A határozott* névelő: *az*, *a*; az egy = *égy'*.

Határozó szók:

39. Eltérnek a rendes alaktól a mennyiben az *l*-lel végződőkben az *l* be is olvad a megelőző hangzóba: belül = belü'; de ha már a szóban egy *l* beolvadt, akkor az utolsó *l* nem olvad be: által = á'*tal*; — az *ól*: *öl* az *ó*: *ő* = ú: ű, u: ü, mint: alúl, alul; — az *ul*: *ül*-lel végződőkben az *u*: *ü*-t olykor megnyujtjuk: elül = elül; az *nn*-nel végződőket *nt*-vel is ejtjük: benn = *bent* és viszont az *nt*-vel végződőket *nn*-nel: fönn = *fönt*; — *nan*: *nen*-nel végződőket *nét*-tel is mondjuk: honnan = hun*nét*, innen = in*nét*; — a marasztaló: *ban*: *ben* raggal végződésűeket: *ba'*: *be'*-vel is mondjuk: vaktá*ba'*; — s miután az *egy birtok*: *je* ragja, ha ragot kap *i*-vé lesz nyelvjárásunkban: széltében helyett: *széltibe'*-t, sebtében h. *septibe'*-t (b = p) mondunk stb., a hol? = *hun*, hasonlóképpen az összetételekben is: ahol = *ahun*.

Ezek után elősoroljuk a következő eltéréseket:

40. *Helyhatározók*: ihol = *éhun*; künn = *kinn*: *kint*; lenn = *lénn*: *lént*; kivül = *kívül*: *kivül*: *kívü'*; távol = *távul*: *távû*; keresztül = *körösztül*: *körösztül*: *körösztü'*; által = *á'tal*; reá = *réá*; le = *lé*; szerte = *szörte*; *meszsze* mellett *meszszi* is van; *után* mellett *utánn* is; közt = *köszt*; hanyatt = *hanyitt*; széllyel = *széjjel*; közepett = *középett*: *közébett*.

(Nem hallottam a *midennünnen*, *egyébünnen*, *hazunnan* helyhatározókat.)

41. *Állapothatározók*: együtt = *égygyütt*; *külön* mellett *külöm* is van.

42. *Véghatározók*: kevésbbé = *kevés'bé*; *hiába* mellett *hijába*, *héjába* is ismeretes.

43. *Módhatározók*: egyedül = *ögyedül*: *ögyedül*: *ögyedü'*: *égyedül* stb; iziben = *ízibe'*; igen = *ügön*: *igön*: *ühün*; folyvást = *fojvást*; oldalvást = *ôdalvást*; bizony = *bizon'*: *bizom*; hirtelen

Digitized by Google

= *hörtelen; rézsutt* mellett *rézsunt* is van; megint = *mögént: mögint;* ne = *né;* se = *sé.*

44. *Időhatározók* holnap = *hônap;* régen = *régön* tegnap = *ténnap.*

45. *A határozó szók fokragozásában* is találunk eltéréseket: t. i. vannak köztük a melyek két alakban is előfordulnak a *közép* fokban, igy: *idébb; idább, odább: odébb, ârább: ârébb; hamarább: hamarébb* stb. s találunk olyanokat is, melyeket az irodalomban nem használunk fokragozva: *úgy: úgyabb; olyanabb* stb.

Igekötők:

46. Az igekötőket még nem régen külön irták az igéktől: *meg ver* vagy kötő jellel kapcsolták össze: *meg-ver*, ma egybe írjuk, pedig a nép, nem csak a mienk, két külön szónak mondja ki: *el tér.* Ha egybe tartozónak venné, akkor a beolvadás törvényei szerint az: *ellop, ellát l*-jének nem szabad volna az *e*-be beolvadni, minthogy az *ll* csak akkor idéz elő terjesztést, ha tökéletesen beolvad; mint: kell = *köl': nyomással* ejtve, *kö': terpesztve;* pedig az *êlop, êlát* nagyon is ismeretes és ugyan úgy olvad be, mint az össze nem szokás írni: *puskávában, lösziink*-ben.

47. Minthogy az *igekötők*: határozók, ezekről pedig már szólottunk, csak a következőket említjük: *bé* ritkán fordul elő, rendesen: *be,* félre = *fé're,* meg = *mög.*

Az igékről:

48. A *szenvedő* igéket (verba passiva) elvétve használja, jobb szereti helyettük a *visszahatókat* (refelexiva): „A ház *csinálódik*" és nem csináltatik. Nem barátja az *ik*-eseknek sem, mint ezt alább látjuk.

Ige ragozás:

jelentő mód

49. **Folyó cselekvés** *jelene*:

Tárgyatlan ragozás:	Tárgyas ragozás:
Eggyes szám:	
1. k.	m.
2. sz, l.	d.
3. —	ja, je, i.
Többes szám:	
1. nk, junk.	juk, jük.
2. tok, tök.	já-tok, itok, itök.
3. nak, nek.	ják, ik.

Példák. Tárgyatlan ragozásra: lát*ok* — jár*sz*, néz*öl*, mögy*ö'* — köp — lát*unk*. Nem bir*junk* (t. i. a kocsival) oda mönni. Tugygy*unk*. Ételt vigy*ünk*. Hijába ves*sünk* búzát. — mönt*ök* — vösz*nek*. *Tárgyas ragozásra:* ütöm — viszöd — lás*sa*. Ha szépen létakaríthas*sa* a dohán't. Bocsás*sa*, késérje, ögye; húzi, láti, öszi. — Nem hajcs*uk* el (a lovat). Beves*sük* a fö'det osz'tán nem teröm. Vigy*ük* a teknyőt. Kifizes*sük* mink a maga pé'zit. — Lás*sátok* a tüzet? Hûzi*tok* a kocsit! — Lás*sák* , Kon*gítik* a harangot. (Lásd az 1. szakaszt.)

Digitized by Google

50. (A folyó cs. multját: *láta, lát vala* nem ismeri.)

51. A folyó cselekvés *jövőjét* nagyon is szereti: Maj' êmék; hônap gyüvök haza; gyüvőre máskép lösz e'.

52. A **befejezett cselekvés** *jelen*ében némileg eltér a rendestől. Hallhatni, noha ritkán, a *palócz*: üt'tem, süt'tem (ütöttem, sütöttem)-et is. Egy példában *Szöreg* tájékán ilyent is hallottam: Mit hoszt*ék* (hozott) kend? Tehát itt is volt valamikor *ik* használatban!

Különben a hangtan törvényeit megtartva: ütött*etök*, nészt*etök* — rendes.

53. (A *bef. cs. multja*: írt vala (volt) ismeretlen.)

54. A *bef. cs. jövőjét* rendesen használja: Majd elszökött.

55. A *beálló cselekvés jelenének* (*most nézendő* alakját nem ismeri) *most fog tanulni* alakját használja.

56. (A *mult*: *verendő vala* ismeretlen.)

57. A *jövő* (*majd nézendő lesz* alakját nem használja) *majd fog dôgozni* alakját ismeri.

Föltétes mód:

58. *Folyó cselekvés*ében a rendestől csak a tárgyas ragozás többes számú 1. személyében tér el, melyek ragja (nem *nó-k, nö-k*, hanem mint a tárgyatlan ragozásban): *ná-nk, né-nk*: szeret*nénk* mögönni (ezt az almát.)

59. A *befejezett cselekvést* a hangtan figyelembe vételével rendesen használja.

60. (A *beálló cselekvést*: *verendö volna, verni fogna* nem hallottuk.)

Fölszólító mód:

61. *Folyó cselekvését* némi eltéréssel használja, t. i. a tárgyatlan ragozásban az *egyes szám 2. személye*: *j, já-l, jél*: tanul*jál*, vár*jál*, vár*j*. és a *3. személye*: *jék, jon, jön*: gyü*jék* ken' igy*é* kend, nézz*ön*.

62. (A *bef. cselekvést*: *járt legyen* nem ismerjük.)

Igenév:

63. A *főnévi igenevet* közönségesen a *ni, a-ni, e-ni* alakjában használja s rendesen hozzáteszi a *nekem*-et: *Neki* mán el köll mönni. Vagy a *nekem*-et alattomban értve: Mönni kéne mán (t. i. nekem, nekünk.) *Személyragozva* ritkán hallható: Mán Becsébül ki köl' mönnöm magamnak. „E köl' mönnöd," habár gyéren is, de előfordul, hanem a *ni-a, ni-e, ni-ok ni-ök* alak teljesen ismeretlen.

64. A *melléknévi igenévben* a *folyó cselekvés* igeneve: *ó, ő*, és a *befejezett cselekvés* igeneve: *t, tt* használatban van, (de nincs a *beálló cselekvés* igeneve: *a-nd-ó e-nd-ö*. Az ilyenek: *mulandó, eljövendő* előfordulnak ugyan, de ritkán és idegenszerűeknek tetszenek.)

65. A *határozó igenév: va, ve* alakja járja. (A *ván, vén* csak a tudákosoktól hallható. Hogy mennyire ismeretlen s meg nem érthető, például hozom föl az esküvőből a: „Szeret*vén*, hozzám veszem házas társul"-t, melyet népünk: „*Szeretni* hozzám vöszöm"-nek, vagy: *Szeretöm* hozzám vöszöm"-nek mond.

(Nem ismeri a *va, ve* mellék névül vett többesét sem; a többest a *van* ige segítségével fejezi ki, pl. e. h. Pétörék mög*ázvák*, azt mondja: Pétörék *mög vannak ázva*.)

66. *Ezeken kívül* találtunk kötött beszédben ilyeneket is: fele*lé*, kebelembe *bújja*, mikô belenyújja, szúnyog üle székibe') stb. de ezek a közönséges beszédben ismeretlenek.

Digitized by Google

67. A *második személy mint tárgy*: *nézlek* stb. az időknek megfelelőleg fordul elő, vagyis a mely időt a nyelvjárás nem fejezi ki az irodalomban ismeretes alakkal, ott nem fordul elő, különben rendes.

Az ik-es igékről:

68. Az igék külső alakját tekintve találunk nyelvjárásunkban *ik*-kel végződőket is; de a ragozásban kivételt nem tesznek.

69. A *jelentő mód folyó cs. jelene* a tárgyatlan ragozásban ugyan úgy van, mint a *nem ik*-kel végződőknél: 1. *személy*: jácczo*k*, mos*ok*. 2. *személy* = *sz. l*: gazdagod*ol*, gazdagocz, hazucz, hazud*ó*'. (Hogy *l* vagy *sz* teendő-e a tőhöz a 2. személyben, mint látjuk nem attól függ, hogy *ik*-kel végződik-e az ige, vagy nem? hanem inkább, hogy milyenek a tövek utolsó hangjai. Igy pl. az *s*, *sz*, *z*, végű tövek közönségesen *l*-et, az *l*, *ll* végűek pedig, ha magánhangzó van előttük *sz*-et vesznek fel; míg a *d*, *t* végűek egyaránt mind a kettőt megtűrik) lée*sö*l, mit kere*sö*l? jácczo*l*, néz*ö*l — hál*sz*, vál*sz*, békél*sz*, kö*ll*ecz' — esküc*z*' esküd*ö*l, acz', a*d*o*l*, nevecz, neve*t*ö*l* stb.) a 3. *személy ik*-kel végződik, vagy a nélkül.

70. Mig a palóczok kiválóan szeretik az *ik*-et, addig nyelvjárásunkban több *ik*-es igét *ik nélkül* is ejtünk: *l* végű tövekből: bicsakol, dögöl, fesöl, foszol, hajul stb. *n*, *ny* végűekből: jô bán a cseléddel, gyón, (gyóvón), porhanyul, mögszűn stb. *s* végüekből; elbujdos, es az eső, szökdös stb. *z* végüekből: áldoz, ájuldoz, alkudoz, bakáz, barkáz, stb. Ellenben a *d* végüek rendesen *ik*-esek, hasonlóképpen az *sz* végűek, melyeket néha felcserélünk nem *ik*-es alakúakkal: gazdagszik: gazdagul, gyarapszik: gyarapul stb.

71. *A föltétes mód folyó cselekvésében* sincs az *ik*-kel és az *ik* nélkül végződők közt külömbség. *1. személy: ná-k, né-k*: in*nék*, ön*nék*, dolgoz*nék*. (Elvétve hallható: öhet*ném*, de rendesen öhet*nék*, ihat*nék* jáczhat*nék*); a *3. személy na*, *ne* (nem *ná-k*, *né-k*): alun*na*, mögeskün*ne* égy' vörös hajmájé' is.

72. *A föltétes mód folyó cselekvésében* szinte úgy van, mint a *nem ik-kel* végződőknél: *1. személy; ja-k, je-k; ögyek* csak, imádkozzak? *2. személy*: *j, já-l, jé-l*: alugygy, alugy*gyál*, fekügy*gy*, fekügy*gyé*' mán lé!; *3. személy*: *jo-n, jö-n, jé-k*: ö*gyön* kend! ö*gyék* kend! mos*gyon* kend! mos*gyé* kend!

73. Az ikes igékről már többen írtak (Barna Ferd. Joannovics György, Riedl Szende: Az *ik*-es igékről; Szarvas Gábor: Nyelvőr III. kötet.) némelyek mellettük, mások ellenük; úgy látom, hogy ma már nem sokkal több az *ik* az egyszerű nyomatéknál, mint a milyen a *jelentő mód bef. cselekvés jelenében* a: „mint koszt*ék* (hozott) kend"-ben az *ék*, (mely *Csanád-Apátfálván* *in, ín, ik, ík* alakban ismeretes: Hun vô*tin* ken' kend? (= volt) Együtt*ín* (eljött) ken' kend? Nem káronkott*ik* ken' nagyon (káromkodott). Vettík ken'? (vett) Mit először a *kérdő é szócska* helyébe használtnak hittem, de ilyenekben is előfordul: „Mos' má' nem marattin ken' adós, kifizette ken' a tartozását." Ez az *ín, in, ík* = *ik* lassanként kivesz.) A mint az *ik* = *ék-et* elhagyogatják, úgy elveszelődik nálunk a többi *ik* is. A palóczok szeretik, tőlük kellett velük elegyedve kölcsön vennünk.

Igeképzők:

74. A ritkított betűkkel nyomottakat kiválóan szereti. *Igékből. Mozzanatosak*: n, int: ít ent ét t. (ismeretlen az: ll)

75. *Gyakorítók*; *g*, ng, *gál*, *dogál*, *gat*, — d, dúl: dul, *dos*, doz,

Digitized by Google

dogál, dokol, dál, dal — s, z: sz, *dos*, doz, kos, koz, sol, szol, csol, csál, *ász* — l, lal, kol, *dokol*, sol, szol, csol, ál csál, *gál, dogál*, dál, dal — kos, koz, kol, dokol, kod, kál, káros.

76. *Miveltetök*: *t*, *tat*: *tet*, szt, jt: *ít*.

77. *A szenvedö* igéket, mint tudjuk, nem kedvelli. *Visszahatók*: *ód*; *öd*: od, öd, *ódz, ödz*: óz, öz, kód, kód: kóz, köz (kod, köd, koz köz ksz) úl, ül: *ul, ül*, ide sorolandó néhány sz-szel képzett és néhány ik-kel megkülömböztetett visszaható értelmü ige.

78. *A hatóképzö* = *hat*: *het*.

79. *Névszókból*: *l*: ll, ász: ész, (l +) *kod*: koz, z: dz, úl, ül: *ul, ül, ít, d*. kod: *kod*: sz. (Nem ismeri a: hosz, hösz-t.)

80. Felemlítjük még a következöket: *ngál* (= n + g: ng + ál): *szá'lingál* a galamb, *keringél* a bolond. — *sztel* (= miveltetö: *szt* + gyakoritó: el) Ha nem *éreszteli* (= érleli) mög a vetö buzát (akkor nem sokat ér a föld.) — *olkod* (ily képzöt ismerünk már, de mig ez a névszókból képez, addig a most említett igékből:) *mosdôkogygyon* (mosd + ol + kod) — *k* + *olód*: *csipkölödik* (csíp + k + ölöd.) *csipkolôgygyon* — *olód*: *rángolôgygyon*. (*ráng*, innen: *rángás*, tehát ráng + ol + ód.) A képzökkel valamelyik késöbb megjelenö kötetben bövebben foglalkozunk, ezért most hagyjuk.

Fönevekről.

81. Fönévül, mint tudjuk, minden beszédrész használható, igy *igék*: *Fázik, Szopod, Szippancs* (kutyák neve) *ugrálhatnékja* van. Nagy úr a *muszáj*. *Vôté'* a zsidó sömmit sé' ád. Hát a *löszszé'?* Azé' sé'. De a *vané'* csak ád. Azé' mán ád. *Makesz'ki, Déligázsd, Mitecczik, Aligvári, Korángyütt, Mingyá'mék* (zsidó csúfolódó nevek.)

82. Legjobban szereti a *fönévi igeneveket* és a *határozó va*: *ve igenevet*.

83. *Melléknevek*: *Rücskös, Csikmondi, Trotytyos, Piczi szájú, Sárga lábú, Hatvékás, Lágyülepü* (stb. zsidó csúfolódó nevek.); — Vegyesek: Itt gyün az *Ühüm*. Hogy vagy *Pepepe*? stb.

84. Ide jegyzünk néhány **állatnevet**, *ökrök*: *Bátor, Bityár, Bicskás, Bíbor Bodor Bogár, Bukros, Csarnó, Csákó* (Csákon ál' a szarva), *Csöngö, Daru* (Szöre után), *Dáma, Dobos, Fakó* (Szine után), *Fegyver, Füge, Gajjas* (Mer' nagyon nagy szarva van.) *Gombos* (Gomb van a szarva högyin.) *Gyilkos, Gyöngyös, Hajdár, Harmat*. (Mer' tiszta), *Hatytyú, Högyös, Kardos, Karvaj, Kasznár, Káplár, Kártyás, Kûcsár, Lamos, Lombár' Lovász, Nyalka, Pirók, Ringyó, Samu*, (Nagy zomok fejü), *Sodró* (Sodró formán ál' a szarva), *Súgár, Szarvas Szenynyes, Szilaj, Táblás, Varga, Véllás* (Ojan véllás formán ál' a szarva), *Vérbunk, Vitéz*, Zsinór (Mert a háta ögyenös.)

Képzök.

85. *Igékböl*. Kedves képzöje az *ó*: *ú*, *ö*: *ü*: *korsó álló*: *kors'álló* = a mint a korsó áll; *futó* = futár: „jó futó vagy“; *kenyö* = kenyócs. „Az écczaka itt vôt a *hálójuk* = (Értsd: háló helyük.) „Kifizessük a *hirdetöt*“ (Hirdetésért járó pénzt.); *utalló* = karó, melyet leszúr s „a'val útalli a dohán't.“ (Lásd I. köt. 215.) Szereti az *ás*: *és más, ász*: *ész, dalom*: *delöm, mány*: *mény, vány*: *vény, ék, dék, lék, ték, ság*: *ség, t* képzöket.

86. *Türi* az egyszerü *m*-et: *vagyom* (de már folyam helyett *fojót* mond), *lom*: *löm*-öt: hatalom (de kérelem h. *kérést*-t. nyugalom h.

Digitized by Google

nyugodalom-ot, győzelem h. *győzedelem*-et, fáradalom h. *fára'ság*-ot szeret mondani.) *l, ál*: *él, dal*: *del, tal*: *tel, ndó*: *ndö-t.*

86. *Nem szereti* az *ály*: *ély*-t (akadák h. *akadék*-ja, veszély h. *veszödelöm*-je stb. van.)

87. *Névszókból.* Kedves képzője az *s, ság*: *ség* s a minden nyelvjárásban meglevő *van, ven*, a többes szám: *k*-ja s a *jai*: *ai*: *i* többes képző.

88. A *kicsinyítők* közül *türi* a *ka*: *ke, i, csi, ded, ó*: *ú*-t, *nem szereti* a *cs, cska*: *cske, ika*: *ike, d, ny* kicsinyítőt. (Azért fiacskája helyett *kis fia*-t mond. A ki megfigyelte már a magyarul beszélő tótokat, tapasztalhatta, hogy ezek nagyon szeretik a kicsinyítőket.)

Melléknevekről.

89. A *fokozásban* a rendestől eltérően hallani *szöbbebb*-et, *jobbabb*-ot stb. is.

Szereti a *nyi, ó, ő, i, ú, ü, s, só*: *sö-, talan*: *telen* képzőket és a *való, féle* végzetű *kifejezéseket.*

90. Kevésbbé az *i* képzőt és a *beli* végzetű kifejezést.

A *fosztó képző talan*: *telen t*-jére vonatkozólag, hogy a *t* el nem hagyható a *mezét lábon* kivül felhozhatjuk a következőt is: „Együhet tülük (a kutyáktól) mezét kézzel is. A *való*-t mint szereti, kitetszik a következőből: „*Szömre való* gyüvés", melyet közönségesen: szömre gyüvés-nek mondunk. Kötött beszédben találunk: *l'ányhon járás*-t is.

91. *Kevésbé ismeretes* az *ánk*: *énk, tag*: *teg, ékony*: *ékönу* képző. (A félénk nála *félös*, fogékony *fogós*, a hajlékony *hajlós* stb.

A *birtokos szó képzője*: *é* és a *sorszámnevek d* képzője (harmad napon) közönséges.

Kötőszók.

92. Némely kötőszót másképpen is mondunk, mint a hogyan az irodalomban van: *akkô, annakokájé', azér: azé', azomba', ellemben, enné'fogva, ennekfojtán, ennekkövetkösztibe, e'szörint, ezér: ezé', jôlöhet, következésképpen, mékse', minadazoná'tal, mög, pedég, se', sé, tehát* stb. — másokat meg nem is használunk: *azaz, ámbátor, maga, demaga, tudnimint, tudnimert, viszonellen* stb. — a *haném* = *ha*-ját, csak kötött beszédben hallottuk.

III. Mondattan.

Részletesen mind a szótannal, mind a mondattannal a következő kötetben foglalkozom; itt csak a ritkán, vagy csak némely helyen előforduló különös eseteket említem fel. A gyüjteményben levő példákat ezúttal nem bántom:

93. A *határozók* használatában különös példa a: „Tengör*en* so*kan* vôtak" (t. i. M.-Radnán búcsúkor az emberek. Szöreg.)

94. *Tárgyatlan ragozás tárgyas helyett*: „Haza visz*ök a* lapát*ot*" (Szöreg vidéke.)

95. Az *a névelő* fölösleges ebben: „Értöm tél-túl a nagygyábúl" (különben: tél-túl, nagygyábul-t mondanak. Szaján.)

96. *Névragok*: *ben* = *ért, re*: „Isten*ért* temetik" = Isten neviben: in nomine Domini. (*Szöregen* egészen megszokott.); „Az én nevem*re* vág' r'á = az én nevemben. (Szaján.)

97. *nak, vá* = *ra*: „Nem akarom magam csúf*ra* tötetni" (e. h. csúf*fá*, csúf*nak*.)

Digitized by Google

98. Az *összehasonlító nál* = *túl*: „Pétör nagyobb Jánostúl“ „Jóska nagyobb Imrétül“ (Ez a régi alak *Szöreg* vidékén, különösen *Deszken* járja.)

99. *Szórend*: „De sok kukuricza *szönni való van* még“ (Szöreg.)

100. Végül álljanak még itt a következő:

IV. Tájszók.

Bajvivó = bajvivás: „Nem szabad vót neki *bajvivóra* gyünni = (bajt vívni: bajvívásra Szaján. Szöreg.)

Becsudálkozni = mögittasodni: „Jó *becsudálkosztak* az öreg aszszonyok“ (Szaján.)

Bolon' kocsi = forgós komédia. (Padé s vidéke.)

Bosztán = veteményes kert. (Padé s vidéke.)

Bödöréköl = nehezen jár: „Mikó én láttam: *bödörékölt* mán“ (= elig birt már menni. Szaján.)

Buttogó = buta: *Buttogóvá* tötte a zsidót“ (= butává, mert eljáratta vele az áprilist. Szaján.)

Dere-dura: *tere — tura* és *natatúros* = pajkos, figurás: „De *dere — tura*“ — „De *natatúros*“ = de figurás. (Szaján.)

Egygyesülő levél = megeggyesülésüket magában foglaló levél. (Szöreg.)

Éva (Általános.) *éha* (Deszk.) = éve: „Harmad *éva* vótam Radnán“ „Negyed *éha* halt mög“ (a felesége.)

Évad: *évand*. Lásd az *évad*ról *Budenz* József: *Magyar-ugor összehasonlító szótárát*. 827. lap *Évad* ismeretes *Apáczán* (Orosháza mellet.) „Écczakának évagygyán vereköttek;“ *Puszta-Földvárott*: „Écczakának évagygyán gyüttem a papé' = (t. i. Apáczára); *Magyar-Czernán*: „Écczakának évagygyán végesztem el“ (t. i. a dolgom); *Jázován*: „Écczakának évagygyán lepték mög“ (a tolvajt a csöndérök); *Padén*: „Écczakának évagygyán lött roszszul“ (a beteg.); *Tordán*: „Ide gyünnek a házamra écczakának éva'gyán“ (veszekedni); *Szegeden*: „Tugygya Lajoska: écczakának évagygyán vert ki a házbul“ (a fija az anyját); *Török-Becsén*: “Écczakának évagygyán elszökött“ (a kis gyermek, megfázott s meghalt) stb. Hallottam *Morotván*, *Tisza-Hegyesen*, *Tisza-Sz.-Miklóson*, *Szöregen*, *Szaján*on stb. és a többnyire palócz lakosú *Cs.-Apátfalván* is: „Écczakának évagygyán együtt haza“ (a férje a mulatságból.), de itt is csak a *nem palócz* magyaroktól. Az tehát a *kérdés*, *hogy a palóczok*: *ismerik-e?* én még tiszta palócz törzsökből eredőtől nem hallottam, pedig rajta voltam. *Deszken évangyán* alakban ismeretes: „Écczakának évangyán kiszalatt a fő'dre“ (és megfázott, azóta beteg.)

Farkas áldomás = potom: „Szereti a farkas áldomást“ (Szaján.)

Fárít = fáraszt: „Kifárítya a lovakot“ (Általános.)

Fújós = trombita (Török-Becse.)

Futó = futár: „Jó futó vagy“ (e. h. jó futár vagy. Szaján.)

Gazdálkodó iskola = gazdaságot tanító intézet: „Szen'-Miklósra mönt a gazdálkodó iskolába“ (Szaján.)

Gyopár = taplónak jó, növény (Szaján.)

Hanczuka = *csók-mók*: „Hánd össze a hanczukádat“ = eggyetmást, a min aludtál T.-Hegyes.)

Iszos = iszákos: „De iszos embör!“ jelent pítyókást is: „Ténnap iszos vótam“ (Szaján vidéke.)

Jelönség = jel: „Miféle jelönségöt akarsz“ (Szaján)

Körösztölő név = Keresztnév: „Mi a körösztölő neve?“ (Szaján.)

Kupczihér = Kényes: „Ejnye de kupczihér!“ (Padé.)

Digitized by Google

Lebbençs = leves féle étel. (Általános.)
Mögmurutytyolt = meghalt, (Lásd a Nyelvőr VII. kötet 243.) *muruty* = halál, elveszés (Czigány szó lesz. Szőreg)
Nábukos = bibasz. (Szaján.)
Piliczke = dólé. (Török-Becse.)
Potos = „fa, a kit leá'lítanak a fö'dbe". (Két potosra vagy mondhatjuk ágasra, tesznek rudat s ezzel a két potossal átellenben van másik két potos s ezen a 2 potoson is rúd van; ezekre a rudakra aggatják a kukás köteleket. Tehát a potos nem kötél, mint a Nyelvőr VIII. 238. lapján van.)
Pöntyög = felesel: „Hogy mögpöntyög" = hogy el feleselget. (Szaján.)
Punkhálló = pókháló. (Szaján.)
Surnyó = sarjú: „Surnyó veszszö", „Fűszfa surnyó" (Morotva.)
Szabadom levél = szabad levél: „Van ű neki szabadom levele. (Szaján.)
Szárnyék = karám (Padé vidéke.)
Szömkösít = szömbe állít: „Én nem bánom, ha a plébánus úr szömkösíti is vele" (Szaján.)
Szömvizsga = ellenőrző szemle: „Szömvizsgán vôtam" (Szaján.)
Szüvö'dözni = szűrni a vizet: „Né szüvődöszd aszt a vizet" (Szaján.)
Tartomány = helység földjeivel: „Jó darab fö'dön nincsen ijen rossz tartomány, mint ez a Milhéré" (t. i. ijen rossz földje. Szaján.)
Tápláz = istápol: „Ű táplászta aszt a pé'szt" (Szaján.)
Tisztuló = tisztitó hely (Régi kántor énekből tanulták el; rendesen: purgatérijum. Szaján.)
Torompó: „Tompora az embörnek." (Szaján)
Tüled = gancza (Tiszahegyes.)
Válgém = abronicza (Szaján), abronyicza (Török-Becse.)

Digitized by Google

Tartalom.

Lap.

A becseji városháza . . . . . 58.
A Bénga furujál . . . . . 103.
A Bénga pipál . . . . . 100.
A, bé, czé, dé . . . . . 197.
Ablakomba' három bús gilicze . . . . . 69.
Ablakombul égy' alma fa nem lá'czik . . . . . 183.
A bojszi kutya . . . . . 134.
A boszorkány lóképében . . . . . 101.
A bûbájos és a leány . . . . . 102.
A füge fa ága . . . . . 31.
A gazdag ember és a halál . . . . . 105.
A gonosz nő . . . . . 15.
Agyarára, kis kargyára . . . . . 92.
A gyémánt kôről . . . . . 218.
Agygyon Isten jó écczakát . . . . . 95.
A hazajáró lélek adóssága . . . . . 104.
A hazajáró lélek eszik . . . . . 104.
A három árva . . . . . 11.
A háromszáz negyvenötbe' . . . . . 45.
A Holácsék fehér háza . . . . . 67.
A húsz legén' . . . . . 17.
A ki baka: hûza föl a . . . . . 50.
A ki dudás akar lönni . . . . . 199.
A királyfi' . . . . . 6.
A kis kecskék . . . . . 135.
Albert tuti! pogány . . . . . 83.
A Lucza széke és a boszorkány . . . . . 101.
A milhéri bíró l'ánya . . . . . 199.
A mindönit ennek a rongy . . . . . 51.
Amoda gyün terhös hajó . . . . . 183.
Amoda van égy' ház . . . . . 176.
Amoda van égy', nagy, kerek . . . . . 46.
Amott gyünnek a katonák . . . . . 67.
A Nagy-ûczán de ugatnak . . . . . 51.
Andró Bandi gazdálkodik . . . . . 72.
A rab . . . . . 20.
A róka keresztelése . . . . . 130.
A róka mög a kis pacsírta . . . . . 131.
A sír földjéről . . . . . 105.
A susányi ökör járás . . . . . 69.
A szaba'cságos katona . . . . . 123.
A szajányi hírös barát . . . . . 71.
A szajányi kis pacsírta . . . . . 57.
A szajányi piaczon . . . . . 71.
A szamár mög az oroszlán 133

Digitized by Google

Lap.

A szarka mög a róka . . . . . 132.
A számadó . . . . . 23.
A számkivetett . . . . . 19.
A szegény ember jövendőmondója . . . . . 128.
A szentaji híd alatt . . . . . 182.
A szögény legén' . . . . . 17. 173.
A teremtésről . . . . . XVIII.
A testvérek . . . . . 8.
A Tiszába van egy' nyárfa . . . . . 51.
A Tiszának a két partya de sáros . . . . . 185. 185.
A Tüzes kerék . . . . . 104.
Az adaji Nagy-híd alatt . . . . . 58.
Az ajtómon kilencz fontos . . . . . 194.
Az állatok dínom-dánomja . . . . . 139.
Az ember és a madár . . . . . 139.
Az ember éveiről . . . . . 151.
Az én bundám tetves bunda . . . . . 65.
Az Isten álgya mög határunkat . . . . . 64.
Az ôra mög a füle . . . . . 122.
Az ördöngös kenyője . . . . . 102.
Az Ősz ember parazsa . . . . . 152.
Az Úr angyala a földön . . . . . 150.
A zsidónak nincs Krisztussa . . . . . 94.
Áldás, békesség . . . . . 74.
Álgya mög az Isten . . . . . 56.
Állat utánzó szók . . . . . 81—82.
Április bolongya . . . . . 209.
Árpa kinyér zab haluska . . . . . 93.
Árva, árva, az Isten is . . . . . 53.
Átkozott a Tisza Gergő' kocsmája . . . . . 201.
Á'tal mönnék én a Tiszán . . . . . 201.
Babonás hiedelmek, babonák és reálmádkozók . . . . . 101—114.
Balladák és rokon neműek . . . . . 1—29.
Ballag' csillag, ballag' . . . . . 72.
Balog Pali . . . . . 17. 175.
Barna János . . . . . 175.
Barna, kis l'ány a konyhába' 38
Bár csak hamar este lönne . . . . . 33.
Bátyám uram . . . . . 91.
Becskereki, hírös szolgabíró . . . . . 30.
Beteg vagyok, röszkednek az . . . . . 41.
Betlehemező . . . . . 96.
Betyár legény . . . . . 26.
Bevezető. . . . . . V—XXII.
Bénga . . . . . 103.
Bogár Imre . . . . . 167.
Bor dalok s köszöntők . . . . . 61.—65.
Bort iszok, én, bort . . . . . 63.
Bôt hajtásos az én szobám . . . . . 179.
Budzák város fekete fő'd . . . . . 66.
Csali mesék . . . . . 153.—155.
Csantavéri, poros út . . . . . 48.
Csatra — botra . . . . . 92.
Császar körte nem vad alma . . . . . 50.
Csicserkéző . . . . . 203.
Csicsis baba. . . . . 74.

Digitized by Google

Lap.

Csip-csip, csip-csip . . . . . 84.
Csipödöm, csipödöm . . . . . 84.
Csont ide . . . . . 82.
Csöppencs András . . . . . 18.
Csöre Ágnes, fehér testhön . . . . . 67.
Csószteleki biró l'ánya . . . . . 66.
Czigány dúré . . . . . 93.
Czinczi dárom, czimbó árom . . . . . 78.
Dajka rímek, gyermek versikék, dalok s játékok. . . . . . 74—95.
Daru, daru mönyny fö' . . . . . 81.
Darvajim, darvajim . . . . . 44.
De kisíkût a dijófa . . . . . 34.
Dúr a disznó az árokba' . . . . . 86.
Elbujdosott a kemincze . . . . . 73.
Elig várom, hogy a nap . . . . . 31.
Ellen-bellen . . . . . 77. 77.
Enczi-menczi . . . . . 76.
Ene-dene, tontánija . . . . . 77.
Erdő mellett nem jó lakni . . . . . 88.
Esik eső a kápiszta . . . . . 34.
Esik eső az eke szarvára . . . . . 39.
Esik eső, fúj a szele . . . . . 66.
Esik eső, hóval elegy . . . . . 55.
Esik eső, nyól a sár . . . . . 31.
Esik eső, pörjedözik . . . . . 195.
Esteli málé, kő'csön kinyér . . . . . 95.
Evem-nevem, neves . . . . . 77.
Ez êmönt nyulászni . . . . . 74.
Ezör egé'ségöt kü'denék . . . . . 58.
Ezörnyôczszázhatvanhatodikba' . . . . . 67.
Ezörnyôczszázhetvenhetedik . . . . . 52.
Ezörnyôczszáznegyvennyôczadikba' . . . . . 190.
Êhajtott a farkas . . . . . 184.
Êmönt ördög a malomba . . . . . 83.
Êne vêne, kedves . . . . . 77.
Êtört a lovam . . . . . 72.
Éb emeli . . . . . 94.
Écczör egy' erdőbe' . . . . . 203.
Égy' ágy hajma . . . . . 87.
Égy' ángyomnak égy' . . . . . 80.
Égy' bolon' a közepibe' . . . . . 86.
Egygyöm, kettőm . . . . . 75.
Égy' kendőbe' . . . . . 202.
Égy' krajczáros, kis aczél . . . . . 199.
É hun gyünnek a katonák . . . . . 203.
Ékkora — békkora . . . . . 78.
Élékula — fakula . . . . . 78.
Éllán — péllán pamparitó . . . . . 77.
Énád — bénád, konfénád . . . . . 77.
Énketi — pénketi . . . . . 76. 76.
Édös anyám êmögyök világnak . . . . . 35.
Édös anyám frasson égy' levelet . . . . . 36.
Édös anyám keljön ken' föl . . . . . 54.
Édös anyám születése vagyok . . . . . 32.
Édös bor, mézös bor . . . . . 85.

Digitized by Google

Lap.

Édös hazám, magyar hazám . . . . . 48.
Édös, kedves feleségöm . . . . . 63.
Én elmentem katonának . . . . . 188.
Én vagyok a milhéri dézentor . . . . . 196.
Fájásra való . . . . . 111.
Fehér Anna . . . . . 167.
Fekete, fekete czúkor méz . . . . . 76.
Ferencz Józsép mögnevezött . . . . . 54.
Féreg írtó . . . . . 111.
Fodros a szoknyám ajja . . . . . 30.
Fölindult az ocsmány . . . . . 47.
Fölleg között bujdosik a . . . . . 38.
Föltekíntök a csillagos egekre . . . . . 60.
Fö'möntem az almafára . . . . . 201.
Fúj a szél, forog a szélmalom . . . . . 32.
Füge madár ojan drága . . . . . 183.
Galuskázás . . . . . 203.
Gróf Andrási fûjatytya a . . . . . 52.
Gy'é' kend haza . . . . . 174.
Gyömbérékné' három dészka . . . . . 70.
Gyönge a l'ány: mind a virág . . . . . 38.
Gyönyörü Bán Kata . . . . . 169.
Gyula Bandi . . . . . 18. 176.
Ha a lóban féreg van . . . . . 111.
Ha elmögyök Bosznijába csatába . . . . . 53.
Ha fölülök én az kis . . . . . 184.
Ha fölülök kis, pej lovam . . . . . 184.
Haj, kerepesi, kerepesi . . . . . 85.
Haj, pöröm, pöröm . . . . . 84.
Hajnal Éva dunnája . . . . . 70.
Hallod rúzsám, mit mondok . . . . . 38.
Ha még écczör kimöhetnék . . . . . 60.
Harminczhárom fodor van a . . . . . 33.
Ha tuttad határját . . . . . 38.
Haza felé, Haza felé visz az . . . . . 36.
Hazafiúi és katona dalok . . . . . 43—54.
Hán filán, kón filán . . . . . 79.
Hármas levelet irtam a . . . . . 35.
Háromat, fütytyentött a . . . . . 53.
Három cséves kukoricza . . . . . 36.
Három csillag van az égön . . . . . 186.
Három élü, fekete sás . . . . . 31.
Három iccze, kendör mag . . . . . 67.
Három király játék . . . . . 98.
Három orsó, hat gombojag . . . . . 69.
Három színü szőre van a . . . . . 34.
Három ürü mind vezér . . . . . 58.
Házad előtt nem járok . . . . . 40.
Házasonnék, de nincs . . . . . 41.
Hej, búra, búra . . . . . 85.
Hej, de régön nem láttalak . . . . . 36.
Hej, de szép zö'd ez a . . . . . 56.
Hej, itt is, amott is . . . . . 33.
Hej, kácsa, kácsa . . . . . 87.
Hej, kikelet, kikelet . . . . . 55.
Hej, kis korsó, kis korsó . . . . . 62.

Digitized by Google

Lap.

Hej, Mártony, siblikány . . . . . 85.
Hej, Rákóczi, Rákóczi . . . . . 44.
Hej, szajányi lakos vagyok én . . . . . XVI.
Hej, tinája, tinája . . . . . 87.
Hej, vára, vára . . . . . 88.
Hogy lött a zsidóbû disznó . . . . . 142.
Holléva, Holléva . . . . . 77.
Hoszd ê fijam a horgot . . . . . 81.
Hozzá' bort, de né vizesset . . . . . 61.
Hun jártá' jámbor . . . . . 89.
Iccza-czucza reszelő . . . . . 73.
Iccza dárom, madárom . . . . . 33.
Idi nana, Dórgina . . . . . 78.
Idő, idő, tavasz idő . . . . . 39.
Igyá' betyár, múlik a nyár . . . . . 57.
Igyunk a ki angyala van . . . . . 64.
Illán-pillán, pamparító . . . . . 77.
Isten elaltatytyá . . . . . 74.
Istenöm, istenöm . . . . . 71.
Isten tarcsa mög a magyart . . . . . 64.
Isten tarcson engöm, tégöd . . . . . 64.
Itt a bibis, itt fáj . . . . . 74.
Itt az Eger jó bora . . . . . 63.
Ittrom-fit'rom . . . . . 92.
Jaj de sûrû eső esik . . . . . 34.
Jaj de szépen ragyognak a . . . . . 52.
Jaj de szögény legény 195
Jaj de vérös Farkas Viktor . . . . . 180.
Jaj Horgos, Martonyos . . . . . 48.
Jaj Istenöm, jaj de beteg . . . . . 50.
Jaj Istenöm vásárkô . . . . . 71.
János mög a Jakabok . . . . . 126.
Jegyzetek . . . . . 163.—244.
Jó napot kakas . . . . . 83.
Juhász szamara . . . . . 71.
Kati . . . . . 10.
Kató . . . . . 11.
Kecskeméti gavallérok . . . . . 20.
Kelésrül való . . . . . 113.
Kerek levele vagyon a . . . . . 70.
Keresztelő nevekre . . . . . 94.—95.
Kesej lábod igazgasd . . . . . 93.
Kerménváki Kis-kocsmába' . . . . . 57.
Kést, kést, a bikának . . . . . 92.
Két embör bujtárom is . . . . . 56.
Két kis, kakas öszszeveszött . . . . . 79.
Kidû't a fa mondulástû . . . . . 186.
Kijárom, budárom . . . . . 79.
Kijártam én ipszom . . . . . 66.
Kinek látok fehér fogát . . . . . 83.
Kiöntött a Tisza vize . . . . . 42.
Kis kácsa . . . . . 89.
Kis Rókus . . . . . 169.
Kis pej lovam az út szélbe' . . . . . 59.
Kis ûczán a sarkon . . . . . 31.
Ki tugygya, hogy én kit . . . . . 30.

Digitized by Google

Lap.

Kivirákzott a szajányi . . . . . XIX.
Kíséró adó . . . . . 100.
Kîcz-kôcz, kendör kôcz . . . . . 57.
Kocsmárosné hajja-jé? . . . . . 61.
Kocsmárosné hajja kend . . . . . 61.
Kongó János . . . . . 28.
Kontérékné' besütött a . . . . . 68.
Kontér Técza . . . . . 178.
Kosár küldö . . . . . 99.
Ko'sút' Lajos befogatta . . . . . 49.
Ko'sut' Lajos udvarába' . . . . . 46.
Ko'sút' lova mögérdemli . . . . . 48.
Kot, kot Benedök . . . . . 82.
Kóringáló . . . . . 112.
Kökindaji három l'ány . . . . . 199.
Krisztus Urunk és az Óriás . . . . . 148.
Krisztus Urunk hálást keres . . . . . 144.
Krisztus Urunk házasítása . . . . . 143.
Krisztus Urunk ítélete . . . . . 147.
Krisztus Urunk muzsikája . . . . . 147.
Krisztus Urunk tanácsa . . . . . 145.
Ku-ku-ku-ku, kukucskám . . . . . 182.
Kum-kum bába . . . . . 81.
Kurta az én cziczám farka . . . . . 37.
Lakatos Antal . . . . . 26.
Lá'd mögmon'tam . . . . . 57.
Látod, babám eszt a fényös . . . . . 185.
Lévaji Panna . . . . . 24.
Lipót felöl tornyosulnak . . . . . 48.
Lovon gyüttem, nem szamáron . . . . . 197.
Lótó János gur-gurguj 66
Magos sarkú csizmám vagyon . . . . . 32.
Magyarország jaj de föl van . . . . . 46.
Maj' êgyün mán a víg . . . . . 56.
Malom alatt jártam . . . . . 204.
Má' ma péntök, hônap . . . . . 33.
Mán én tégöd rúzsám . . . . . 34.
Mán én többet szamáron . . . . . 56.
Márton Kata kis kertyibe' . . . . . 69.
Meleg a czén kalán' nyele . . . . . 183.
Mesék és rokon neműek . . . . . 115.—152.
M'é' bogárzik most a marha . . . . . 140.
Még asz'onygya nékôm . . . . . 56.
Még asz'onygyák, hogy Szajánba' . . . . . XIII.
Még asz'onygyák: udvaromba' nincsen . . . . . 32.
Mén a zsidó Döbröczön'be . . . . . 94.
M'é' öszik a ló mindég? . . . . . 140.
M'é' van a szamárnak ojan hoszszú füle? . . . . . 140.
Mibül lött a gomba? . . . . . 142.
Mibül lött a majom? . . . . . 143.
Mibül lött a tekenyös béka? . . . . . 142.
Miért hajlik le a szomorú füz ága? . . . . . 139.
Miért szidják az ácsok Szent Pétert? . . . . . 141.
Mijé' esik az eső? . . . . . 192.
Mijûta kaparik a tallót? . . . . . 143.
Mikor a bétyárok világbû . . . . . 60.

Digitized by Google

Lap.

Mikor én kicsike vôtam . . . . . 179.
Mikor mink kis madarak . . . . . 79. 204.
Milyen a Benga? . . . . . 103.
Mindön embör jô vigyázzon . . . . . 62.
Minek a csárdás, kis kalap? . . . . . 58.
Minek az az icczés üveg?. . . . . 63.
Minthogy most jó kedvem . . . . . 214.
Mi puffant? . . . . . 91.
Mit keresö' kis kertömbe' . . . . . 91.
Morognak a zsidók a templomba' . . . . . 71.
Mos' gyüttem Bécsbü' . . . . . 203.
Most tanáltam egy' embörre . . . . . 188.
Mögérik a füge öszre . . . . . 41.
Mögéröm én aszt az üdöt . . . . . 39.
Möktunni aszt: ki ja hírös . . . . . 57.
Nagy-Kikindán mögütik 192
Nehéz a madarat pápa . . . . . 41.
Nem agygya ki a Gida . . . . . XVI.
Nem anyától lettél 184
Nem bög egy' nyáj egy' bárányát . . . . . 186.
Nem hittem örömöm, hogy búra . . . . . 177.
Nem meszszi van ide, ... 184.
Nem szeretnék az égön . . . . . 182.
Nem vagyok én úri fajta . . . . . 55.
Nem vétöttem soha Tóba . . . . . 59.
Né sírjál el kedves babám . . . . . 35.
Né sírj rúzsám, né keserögj 52
Nincsen a világon ennél . . . . . 61.
Nincsen néköm apám . . . . . 54.
Nincsen piros csizmám . . . . . 49.
Nincsen széle a piros . . . . . 36.
Nincs édössebb a högyösi . . . . . 199.
Nincs édössebb édös anynya. XIX
Nyilamlásrul való . . . . . 114.
Oláh háta, fáj a . . . . . 93.
Ondó, jondó, tüzes . . . . . 86.
O' te vén csila-mila . . . . . 80.
Ögyedelöm, bögyedelöm . . . . . 75. 75.
Ögyedölöm, bögyedölöm . . . . . 76. 76.
Ögyedöm — bögyedöm . . . . . 75. 75. 75.
Ökröm van a rétbe' . . . . . 59.
Ölêjön mög az a rúzsa . . . . . 70.
Pad alatt, pad alatt . . . . . 202.
Paprika palánta . . . . . 81.
Parti fecske, daru madár . . . . . 41.
Patkó Pista . . . . . 194.
Pápa imádságról . . . . . 105.
Pápaji . . . . . 168.
Perczel Móricz magyarok . . . . . 47.
Pim-pim bába . . . . . 81.
Pipó, pipó, pipóricske . . . . . 84.
Piros alma telelöre . . . . . 86.
Piros kendö a láda fijába' . . . . . 32.
Piros szép Örzsébet . . . . . 4.
Pista . . . . . 168.
Pistyom . . . . . 102.

Digitized by Google

Lap.

Potyka Pétört hat zsandár . . . . . 178.
Pozsár János . . . . . 174.
Pusztai és pásztor dalok . . . . . 55.—60.
Rab vagyok, rab vagyok . . . . . 177.
Rácz, rácz kovédácz . . . . . 94. 94.
Rácz, rácz, pokolba . . . . . 94.
Rákóczi, Rákóczi . . . . . 43.
Ránczos csizma, fakilincs . . . . . XIX.
Rózsa Sándor . . . . . 27. 179.
Rúzsa Sándor hírös . . . . . 60.
Sallári Kis Kata . . . . . 1.
Sasi kígyó . . . . . 12.
Sárga csikó, csöngő rajta . . . . . 68. 201.
Sárga lábú, kis kakas . . . . . 203.
Sárga levél, darázs fészök . . . . . 63.
Sárga répa, piczike . . . . . 36.
Sárga rigó asz'monygya . . . . . 40.
Sási kényó . . . . . 13.
Sütő Kata . . . . . 200.
Sűrűn mögesik az . . . . . 51.
Szabó Vilma . . . . . 25.
Szaján alatt van egy' . . . . . 70.
Szaján szélin van egy' . . . . . 35.
Szalad a kutya . . . . . 203.
Szá'j lé madár a Duna . . . . . 35.
Szál' a fecske Ada felé . . . . . 183.
Szánt az ökör, csörög-csattog . . . . . 183.
Száraz tészta sós csipödött . . . . . 69.
Szávicsékná', Szávicsékná' . . . . . 68.
Szekér ôdal, vendég ôdal . . . . . 204.
Szent János napja van . . . . . 220.
Szent Péter atyja fiai . . . . . 149.
Szerelmes dalok . . . . . 30.—42.
Szép a virágos fa . . . . . 30.
Szép állat a liba . . . . . 62. 198.
Szépen szól a Ko'sút' muzsikája . . . . . 47.
Szép hejjön van a szajányi . . . . . 70.
Szokások . . . . . 96.—100.
Szolnok alatt elkészült mán . . . . . 49.
Szödi Kata, Domórija . . . . . 79.
Szöged alatt elkészült mán . . . . . 49.
Szöged fölü' van egy' kerek . . . . . 40.
Szögedi bíróné . . . . . 2.
Szögedi kaszárnya . . . . . 51.
Szögén' kántor számtalanszor . . . . . 63.
Szögén' vagyök én . . . . . 195.
Szöm fájásrul való . . . . . 112.
Szömverésrül való . . . . . 112.
Tanálgatós mesék . . . . . 156.—162.
Tapodó Margit szűzen . . . . . 68.
Tarka bögre vörös bor . . . . . 63.
Táncz szók 211. 212
Tehén fijú, szép, vitéz Jankó 115
Tele van a gróf udvara 53
Temes köz nyelvjárása . . . . . 213—244
Termött megy', termött 88

Digitized by Google

Lap.
Té gyönyörű, szökfü . . . . . 182.
Téra . . . . . 5.
Ting-ting, tala ring . . . . . 80.
Tisza szélin mondula fa . . . . . 40.
Tisza szélin van egy' deszka . . . . . 47.
Tij-tûj, taka mûj . . . . . 80.
Torok fájásrul való . . . . . 112.
Török Zsuzsi aszszony . . . . . 71.
Tö' fa, mogyoró fa ez az . . . . . 37.
Tréfás és csúfolódó dalok . . . . . 65.—73.
Túl a hetedhétországon . . . . . 182.
Túl a kúton . . . . . 81.
Tündér szép Ilona . . . . . 118.
Tyúk, tüdő, malacz máj . . . . . 92.
Udvaromba' garmadba' van . . . . . 37.
Udvaromba' ne járká'j . . . . . 38.
Ugyan rúzsám, mit gondoltá' . . . . . XIX.
Unoma-dunoma . . . . . 78. 78.
Üres bogrács, nincs benne hús . . . . . 64.
Varga Ferkó . . . . . 28.
Vas rostéjon nézök ki . . . . . 58.
Vastag Jóska kutyát . . . . . 72.
Vár hejött várt ád . . . . . 120.
Végig mönnék Kis-Oroszon . . . . . 32.
Világra termötté' . . . . . 39.
Vôtam én mán Kecskemétbe' . . . . . 60.
Záró Zákó . . . . . 27.
Zibit-zabot a lovának . . . . . 90.
Zöld erdő harma'tyát . . . . . 192.
Zöld Marczi . . . . . 23. 177.
Zöngedözik a tavasz . . . . . 55.
Zö'd erdőbe' rigó madár . . . . . 33.
Zö'd erdők harma'tyát . . . . . 45.
Zsidó legény vagyok én . . . . . 65.

Digitized by Google

Digitized by Google

JAVÍTÓ.

X. lap	31.	sor	bizonyságtétel*iik*	helyett	bizonyság tét*ele*.
XVIII. „	3.	„	teremtes*r*ől	„	teremté*s*ről.
XVIII. „	24.	„	örök*e*	„	örök*be*.
XIX. „	43.	„	édösebb	„	é*dö*s*s*ebb.
1. „	10.	„	Na'ságos aszszonyom!	„	„Aszszonyom,aszszonyom,
			„Aszszonyom, aszszonyom	„	Na'ságos aszszonyom!
18. „	16.	„	*U*gy	„	*Ú*gy.
31. „	10.	„	*Ei*k	„	*Esi*k.
39. „	7.	„	Bet*ö*rhetöd	„	Bet*öh*etöd.
40. „	7.	„	*U*gy	„	*Ú*gy.
50. „	9.	„	*A*rva	„	*Á*rva.
57. „	16.	„	mögm*ö*n'tam	„	mögm*o*n'tam.
70. „	9.	„	*E*va	„	*É*va.
71. „	16.	„	a*s*szonyom	„	aszszonyom.
76. „	20.	„	Czu*k*or	„	Czú*k*or.
81. „	21.	„	*Kijé*	„	*Kijé*.
86. „	25.	„	*E*gy	„	*É*gy'.
99. „	4. 10.	„	gyöttem	„	gy*ü*ttem.
107. „	4.	„	kib*é*	„	kibe.
113. „	13.	„	miképpén	„	Miképpen.
116. „	38.	„	fanyüv*il*	„	fanyüv*ö*.
117. „	27.	„	öszö'	„	öszö'.
119. „	5.	„	êcczö'	„	é*c*czö'.
121. „	20.	„	fü*r*'t	„	fü*r*'t.
122. „	28.	„	êmö*n*'	„	êmö*nt*.
126. „	17.	„	*U*r	„	*Ú*r.
128. „	12.	„	mi'kn*i*k	„	mi'kn*e*k.
128. „	21.	„	mel*é*g	„	mel*e*g.
145. „	5.	„	tutt*a*k	„	tutt*á*k.
146. „	9.	„	tá*v*oczni	„	tá*v*ôczni.
149. „	1.	„	*O*ríjás	„	*Ó*rijás.
149. „	13.	„	Pét*ö*r	„	Pé*t*er.
149. „	41.	„	*O*'	„	*Ó*'.
150. „	22.	„	*a*ngyalnak	„	*az* anygyalnak.
152. „	15.	„	öszt'	„	*o*szt'.
167. „	22.	„	Sá*r*	„	Sá*ri*.
170. „	21.	„	t*a*lâj	„	t*á*lâj.
171. „	23.	„	*C*.-Apátfalva	„	*Cs*.-Apátfalva.
174. „	19.	„	*az*	„	*az én*.

Digitized by Google

Digitized by Google

SZEGED NÉPE.

SZEGED VIDÉKE NÉPKÖLTÉSE

GYŰJTÖTTE

KÁLMÁNY LAJOS.

III. KÖTET.

SZEGEDEN,
NYOMATOTT BÁBA SÁNDOR KÖNYVSAJTÓJÁN.
1891.

Digitized by Google

Digitized by Google

BOROS-JENEI ÉS SZEGEDI

GRÓF TISZA LAJOS

VALÓSÁGOS BELSŐ TITKOS TANÁCSOS ÚR Ő NAGYMÉLTÓSÁGÁNAK,

LIPÓT-REND NAGY KERESZTESÉNEK,

MINDEN SZÉP, IGAZ ÉS JÓ

HAZAFIAS SZELLEMŰ PÁRTOLÓJÁNAK,

SZEGED ÚJJÁ ALKOTÓJÁNAK

HÁLÁVAL ÉS MÉLY TISZTELETTEL AJÁNLVA.

Digitized by Google

Digitized by Google

Nagyméltóságú Gróf Úr!

Habár minden magyarnak vele született kötelessége Szegedet, az Alföld gyöngyét, a *legnagyobb magyar várost*: míg vidékén, kiváltképpen Temesközön a magyar nyelv és miveltség terjesztője, nemzetiségünk szent ügyének előmozditásában támogatni; mégis *látva azt a páratlan, önfeláldozó és szünni nem tudó, nemes törekvést, mely* **Nagyméltóságodnak** *Szeged és ezáltal a magyar mivelődés emelésére minden tettében nyilvánul*, mert — a magyarosodás terjesztésén örvendezni és fáradozni megtanultunk — *keblünk* **Nagyméltóságod** *iránt hálával és tisztelettel telik el.* E tisztelet és hála nyilvánulása, hogy Szeged szabad királyi város tekintetes tanácsa, nemkülönben Szeged mind megannyi jelese tudomást szerezve a **Nagyméltóságodnak** ajánlandó *Szeged vidéke* lejegyzett hagyományairól, örömmel ragadta meg az alkalmat e gyüjtemény megjelenésének erkölcsi és anyagi támogatásában, hogy ekként **Nagyméltóságod** *iránt érző ragaszkodásunk kifejezésében nekik is szerencséjök lehessen résztvenni.*

Nagyméltóságod iránt való tiszteletünkre és hálánkra vezetendő tehát vissza e gyüjtemény megjelenése. Hála, tisztelet könyvének neveznők e művet, ha elegendő kifejezőnek tartanók érzésünk nyilvánitására; pedig e **Nagyméltóságod** nevével diszesitett gyüjteménybe kiválóan értékes kincsek vannak belefoglalva: annak a népnek irodalmunkat gazdagító kincsei, melynek haladásán Szeged naggyá tétele által főként **Nagyméltó-**

Digitized by Google

ságod fáradozik; kincsek, melyek — mint a mi **Nagyméltóságod** iránt érző hálánk és tiszteletünk — soha el nem enyésznek.

Fogadja **Nagyméltóságod** eljárásunkat ama tántorithatatlan ragaszkodásunk nyilvánulásául, mellyel **Nagyméltóságod** iránt Szegednek a nemes törekvéseken és fáradozásokon lelkesülni tudó minden gyermeke viseltetik!

Digitized by Google

Bevezető.

Szeged vidékének Temesközre eső részét ismerteljük, melyen újabb alkotmányos életünkben alig tett valamit nemzetünk a magyarság ügyének előmozdítására, mint ha mi is elismernők az itt lakó népekkel, hogy a magyar Kánaán tulajdonképpen nem is tartozik szép Magyarországhoz. Temesköz népei közt eme hiedelmet megalkották ellenségeink: a mult század magyar ellenes telepítői az által, hogy sikerült nekik Temesközt, vagy az ő elkeresztelésök szerint: *Bánátot* a nép szemében, mint a hazától különálló területet feltüntetni; ápolta a négy évtizeddel ezelőtt uralkodó kormány és hagyjuk erősödni mi, magyarok, kik alkotmányos életünkben a helyett, hogy iparkodtunk volna kiírtani, beállottunk türelmes bámulónak. Semmit sem tevésünknek és ellenségeink külön féle intézkedéseinek a következménye, hogy a hány nép lakja Temesközt, annyi vallja övének, csak a magyar nem leli honját a magyar Kánaánon s hogy itt a nép szerint még mindig a császár uralkodik és nem a király. Nevezik Temesközt Vojvodinának, Németföldnek, csak a magyar baka kénytelen még korunkban is így dalolni:

Fő'möntem a *tömösvári* sánczra,
Visszanéztem szép Magyarországra.

Ez a dalbeli szép Magyarország pedig Temesköz népei felfogása szerint Szegeden kezdődik, mit mutatnak a szájukon forgó szólások, melyekből mutatóul közöljük a következőket: Nem csak *nálunk* (t. i. Vojvodinában, Németföldön) esik az eső, hanem *Magyarországon* (értsd: Szegeden) is.

A népre a külsőség hat, mit nem tévesztettek el szemük

Digitized by Google

elől ellenségeink: nem késtek oda hatni, hogy legalább látszatra meg legyen Temesköznek az anya hazától való elszakajtása. Szét iparkodtak törni minden kapcsot, mely az anyahazához fűzi, minek következménye lett, hogy Temesköz a mult század harmadik negyedében »nem csak politikai tekintetben, hanem még külön vámvonal által is el volt az anyahazától választva« és Mária Teréziát »negyven évi kormányzása alatt sem az országgyűlések tekintélye, sem a törvények szentsége, sem a magyar rendeknek sokszor ismételt kérelme, sem pedig a nemzet hűsége és számtalan áldozatai nem valának képesek arra birni, hogy a dél-magyarországi részeket az anyaországhoz« visszacsatolja *(Szentkláray* Jenő: *Száz év Dél-Magyarország újabb történetéből* I. 281. 283. lap.) Ennek a politikának a következménye volt az is, hogy a Szegeden székelő csanádi püspöknek a mult század (1748) óta az idegen ajkú Temesvárott kell laknia. Előbb ugyan oda irányult minden törekvés, hogy Temesvárt ki lehessen szakajtani a csanádi püspökségből, de mivel ennyire nem mehettek, kénytelenek voltak az elért eredménnyel megelégedni.

Mondjuk-e, hogy ezzel szemben nekünk, magyaroknak a mint csak tehettük, rajta kellett volna lennünk, hogy a *csanádi püspök bármely magyar helyen székeljen, de Temesvárott semmi esetre se!* Vagy ha mi a közös pontok kiható erejét és az idegen ajkú lakosságnak a vele érintkező tisztviselőkre való hatását intézkedéseinkben még mindig nem tanultuk meg számba venni, legalább arra törekedtünk volna, hogy a nevelő intézetek, minők a kisebb papnevelő, másként Imrefi-nevelő és az apáczákat nevelő intézet legyen magyar helyen, hogy a belőlök kikerült papnövendékek, később papok, illetőleg apáczák a vallásosság mellett a magyar nyelv buzgó terjesztői is legyenek, mire oly szép terük kínálkozik ebben az egyházmegyében.

A mit a mult században a magyar Kánaán telepítői megkezdettek, folytatta századunk ötvenes éveiben a német kormány. Ugyanekkor Csanád egyházmegye püspök-helyettese a *Districtus Vice-Archi-Diaconalis Csanádiensis*-ből kiszakajtotta a nem Temesközön fekvő plébániákat és megalkotta a *szegedi esperes-kerületet*, mi által ismét oly kapocs szakadt el, mely Temesközt az anya hazához fűzte.

Ma már ott állunk, hogy vannak esperes kerületek, melyeknek plébániái több vármegyén terülnek el, például a Maroson túlról neve-

Digitized by Google

zett kiterjed: Arad, Csanád, Békés vármegyékre; de oly esperes kerületet, mely összekötné Temesközt az anya hazával, melynek plébániái a Tisza, illetőleg a Maros mindkét oldalára kiterjednének, nem ismerünk.

Temesköz ma ugyan törvényileg az anya hazához van csatolva, de nincs a nép szemében, mint ezt az imént bemutatott gondolkozását jellemző adatokból láttuk és nem is lesz: míg a rajta levő vármegyék határai pusztán csak a Tiszáig és a Marosig nyúlnak! *Össze kell tehát, össze kellett volna már alkotmányos életünk kezdetén Temesköz határait mindenütt, a hol csak lehetséges, az anya hazával kötni, még pedig akként, hogy a rajta elterülő vármegyék határait ne mossák a nevezett folyók, továbbá a Tisza és a Maros mentén elnyúló községek szolga-, járásbiró s egyéb hivatalok székhelye a mennyiben a jó administráczió megengedi, ne Temesközön és tiszta magyar helyen legyen,* mi ma már könnyen elérhető, mivel Zentát, Szegedet, Makót, Aradot álló híd köti össze Temesközzel. *Erős magyar közös pontokat kell teremteni és pedig első sorban vármegyeileg erős közös pontokat, minőnek kínálkozik Szeged, kevésbbé ilyen Arad, de hogy ilyenné fejlődjék, minden áron segíteni kellene.*

A battonyai és mező-kovácsházi szolgabiróságnak már régóta Arad vármegyéhez kellett volna tartoznia és Aradot soha sem volt volna szabad mellőzni a magát Kis-Bécsnek képzelő Temesvár kedvéért.

Ha csak két évtizeddel ezelőtt Bács-Bodrog-, Csongrád-, Csanád- és Torontál vármegyékből Szeged székhellyel új vármegyét kerekítünk ki, mely Temesközből magába foglalta volna Nagy-Kikindát, Mokrint, Tisza-Hegyest, Valkánt és Perjámost is, akkor, hogy többet ne említsünk, a felhozott vármegyék gazdag magyar lakosainak egy részét ma már Temesközön a lefelé húzódó szláv népek birtokain üdvözölhetjük: mint tulajdonosokat.

Be kell vallanunk, hogy a mult század magyar ellenes politika űzői az ő szempontjokból tekintve az ügyet, feladatukat lelkiismeretesen és szép eredménnyel teljesitették; nem rajtuk múlt, hogy lakik ma magyar Temesközön; de a mi bűnünk, magyaroké, hogy a mult században Temesközre telepedett magyar népet nem törekedtünk itt meg is tartani, hanem hagytuk kivándorolni a szomszéd Csanád, Bács-Bodrog vármegyébe, vagy a mi még ennél is szomorúbb jelenség, Oláhországba, mint ezt a majdániaknál és a készülődő egy-

Digitized by Google

házas-kérieknél tapasztaljuk. Ennek a mult évtized elején erősen foganatba vett kivándorlásnak és nem a születés hiányának a következménye, hogy a legutolsó népszámlálás Temesközön több helyt a magyarság fogyását jelezi. Bács-Bodrog vármegyében *Gyulafalván,* Aradban *Dezsőházán,* Csanádban *Kövegyen* az újabb telepesek Temesközről valók és a megjelelt vármegyékben több helyen találkoztunk Temesközről odatelepedett magyarokkal. Temesköz magyarjai a születés tekintetében *jóval* felülhaladják az itt lakó szláv és német ajkú lakosok szaporodását s ha van kívánni valónk, a mint van is, nem más, mint hogy ez a tájék kontár bábákat nem tűrő tisztviselőket nyerjen.

Panaszkodunk, hogy kevés a magyar, mi Temesközön szerfelett jogosult; de a panasz a gyengék sajátsága, az erős e helyett cselekszik, mit teszünk mi? A mult század telepítői a magyaron kívül boldognak boldogtalannak *ingyen* osztogatták a szép és jó parti földeket, »a bécsi kincstár által hatalmi úton elbirtokolt dél-magyarországi ősi nemesi javakat« (*Szentkláray* i. m. 405.); az igazság azt követeli, hogy kapjanak a magyarok is szép és jó parti földeket. Mi ezt nem tesszük, hanem el- vagy kiadjuk bérletbe eggyeseknek, holott ha magyarokat telepítünk reájok: használunk a magyar ügynek, mert módot nyujtunk a más ajkúaknak nemcsak nyelvünk könnyebb elsajátítására, de a fajilag való eggyesülésre is s ezzel erősítjük nemzetiségünket; szaporítjuk az adózó polgárok számát; és hogy többet ne említsünk, akadályozzuk a munkás zavargások terjedését. *Temesközön, ha magyar politikát akarunk követni, nem szabad a kincstárnak talpalatnyi eladó, vagy bérbeadó földjének sem lenni, csak magyarokkal való betelepítésre szántnak.* Telepítse be a kincstár a magyar Kánaánon levő birtokait magyarokkal és pedig első sorban az itt lakó, de földdel nem dicsekedhető magyarokkal; megérdemlik! Századon keresztül terjesztői voltak Temesközön a magyarságnak, mívelői a hatalmi úton elbirtokolt ősi, nemesi javaknak. Mívelték az idegen ajkúaknak oda ajándékozott magyar földet, melyből őseik — mint ezt megelőző kötetünk Bevezetőjének VI. lapján kimutattuk — csak azért nem kaphattak, mert magyarok vol-

Digitized by Google

tak. Orök földet nem kapván, várniok kellett, míg az idegen ajkúak magukat adósságba verve, kénytelenek lesznek földjükön túladni, hogy pénzért megvehessék a hatalmi úton elbirtokolt, más népeknek ingyen adott magyar földet. A mult században ily körülmények közt ide települt Szeged népe ivadékainak egy része czélt ért, mert örök földje van, más része azonban ma is bérlő ott, honnan a más ajkúak elpusztultak. De ha nem akarunk igazságosak lenni, legyünk legalább némileg elismeréssel működésök iránt: adjunk nekik jutányos föltételek mellett pénzért ugyanazokból a magyar földekből, melyekből a bécsi kincstár a nem magyaroknak ingyen adott; ez már hazafias kötelesség!

Legyen a kincstár telepítése magyar szempontból megokolt.

Csak nem régen olvastuk a hazai lapokból, hogy Temesvár városa mellett elterülő kincstári földekre németeket telepítenek; minek? Miért nem telepíti a kincstár a németeket Csanád vármegyébe Kaszaper tájékára, hol magyarok laknak?! Hogy Temesvár minél előbb magyar legyen legalább nyelvre nézve, nagyon is kívánatos; hanem akkor, ha ezt óhajtjuk, ne németeket telepítsünk oda, hanem magyarokat; könnyítsük meg neki nyelvünk elsajátítását. A tapasztalat arra tanít bennünket, hogy az idegen ajkúak legkönnyebben a magyarokkal való érintkezés útján sajátítják el nyelvünket. Telepítsen csak Temesvár alá a kincstár kálvinistákat! adjon alkalmat Temesvár lakosságának velök versenyezni a magyarságban. Temesvárnak nincsen még akkora magyar vidéke sem, mint Aradnak; a lakossága sem mérkőzhetik Aradéval a magyarságban, ezért teszszük előbbre Aradot Temesvárnál, de ha a kormány eme árnyék mellett is Temesvárt pártolja Araddal szemben, akkor iparkodjék is amennyire módjában van Temesvárnak némi magyar vidéket teremteni: *telepítse be a környéken levő kincstári birtokokat magyarokkal,* hogy az *idegen ajkú lakosok a magyarokkal való érintkezés által is tanulhassanak magyarul.*

A kincstárnak oda kell törekedni, hogy mentül több iskolákkal ellátott, nagy községet alapítson magyarokból Temesközön, hogy a *környék idegen ajkú lakosainak módot nyújtson csere útján gyermekeiket magyarul taníttatni.* Fejleszsze azután a kormány a különféle intézetek és hivatalok oda helyezésével az ily nagy községeket a környék közös pontjává, hogy az oda járó ügyes-bajos, idegen ajkú lakosság belátva, miszerint hasznos neki magyarul tanulni, ne legyen ellenérzéssel otthon az iskolákban való magyar nyelvtanítás iránt.

Míg a földesurak előtt a különféle gépek ismeretlenek valának, nagy számú telepesekre lévén szükségök, a magyarság

Digitized by Google

Temesközről nem volt kénytelen Csanád- és Bács-Bodrogvármegyék lakosságának a számát növelni; de a gépek elterjedésével fordult a világ. Telepesekről szóló törvényeink mintegy martalékul dobták oda őket a földesuraknak, nem csoda, hogy a földesurak ritka kivétellel, mint fölöslegest sorban eresztették világgá a birtokjukon élő magyar községek lakosait. Így széledt szét többek közt 1876-ban *Firegyháza* lakossága, mikor megszűnt község lenni s még előbb *Budzsák*.

Szentkláray Jenő, Temesköz jeles történetirója: *Száz év Dél-Magyarország újabb történetéből* műve I. kötetének 271. lapján említi, hogy *Török-Kanizsára* 1776. évben szegedi magyarok jöttek, mit azzal a megjegyzéssel kell kiegészítenünk, hogy Szeged népe ekkor a Török-Kanizsától dél-kelet felé $^3/_4$ óra járásnyira eső *Budzsák*, vagy az anyakönyvek szerint *Butsák* nevű helyet szállta meg. Török-Kanizsán, vagy az anyakönyvek elnevezéseként *Új-Kanizsán* alig lakott ekkor pár család. Az anyakönyvek adatait megerősíti a néphagyomány, mely Török-Kanizsát a múlt század utolsó negyedében egészen lakatlannak vallja. Csak századunk második negyedében kezdenek Új-Kanizsára számottevő magyarok húzodni, mit az anyakönyvek is bizonyítanak. Még a Török-Kanizsával összeépített Jozefovára (Josephova) is hamarabb, e század első tizedében szállingóznak Budzsákról magyarok, mint Török-Kanizsára; a szerbek pedig a hagyományként jóval később hagyják oda a községtől a Tisza mentén Szanád felé eső romokat, az úgynevezett *Kanizsavárat*. E megjegyzésre azért kellett súlyt fektetnünk, mivel Budzsák lakosaival alább, a szomszéd községek megszállásának a kimutatásában többször fogunk találkozni; fel kellett tehát tüntetnünk, hogy Budzsákot Szeged népe lakta, az a nép, melyet az imént említett tudósunk Török-Kanizsára helyezett, holott valóban Budzsákon lakott.

Ugyan ily szempontból véve érdekel bennünket az anyakönyvek szerint: *Filegyháza*, *Firigyház*, *Filigyház*, *Firegyház*, a nép nyelvén *Fility* nevű elpusztult község lakosainak az eredete is.

E község lakosai 1820. év körül tünnek fel az anyakönyvekben. *Szegedről* telepedett le: Almás, Bajúsz, Barta, Berta, Dicső, Gőbölyös, Jójárt, Perger, Sebők, Tisila, Varga; *Tápéról:* Gőbölyös, Lengyel, Nagy, Ricze, Terhes; *Budzsákról:* Batta, Eperjesi, Farkas, Füleki, Hódi, Juhász, Kis, Magyar, Nagy, Németh, Pálenkás, Pásztor, Ricze, Sándor, Terhes, Tót; *Új-Kanizsáról:* Boros, Fodor, Gedai, Kántor, Kovács, Orosz; *Jozefováról:* Tót; *Monostorról:* Babarczi, Barát, Fodor, Gója, Kámány; *Majdánról:* Gera, Horvát, Pap, Piroska; *Algyőről:* Orosz; *Jázováról:* Bacsó, Bíró, Jaksa, Seres; *Verbicza=Egyházas-Kérről:* Berta, Németh; *Rábéról:* Józó. Ide kell számítanunk az *Oroszlámosról* származott: Bálint, Behányi, Czinkus, Szél családot is, noha Oroszlámos lakosai eredetét még nem esett

Digitized by Google

kezünk ügyébe kimutatni; de mivel e község magyar lakosai a szegedi nyelvjárást beszélik és rokonai a Szegedről származott szomszéd községek lakosai közt vannak, nem hisszük, hogy eljárásunkban tévedünk. (Összesen 60.)

Figyelembe alig vehetők a következő *nem népünkből valók, Ányásról:* Katona; *Félegyházáról:* Nagy; *Horgosról:* Tót; *Ó-Kanizsáról:* Káli és az általunk ismeretlen lakosú *Porgányról:* Baráth (Összesen 5.)

Megszűnt község lenni *Lőrinczfalva* is, hol a gyüjteményünkben közölt adatok jó részét jegyeztük le. *A csókai róm. kat. plébánia anyakönyveiben* 1785-ben Terján néven fordul elő; *Terján* a neve ma is a nép ajkán. Lőrinczfalva elnevezését Marczibányi Lőrincz telepítője után kapta.

Pusztulásának első okozójául a nép *Marczibányi Lajost*, századunk első felében élő földesurat vallja: vádolván, hogy az örök földjéről szóló irásokat azzal az ámitással, hogy meg kell újítani, beszedte és többet vissza sem adta. Hasztalan volt minden utánjárás, a földes úr hajthatatlan maradt, kénytelenek voltak felesekké lenni. Feles község korában a lakosság egy része folyton változott. Az ötvenes években egész úccza bolgár telepedik le, a nyolczvanas években pedig németeket is szerződtet a földes úr a magyarok mellett; de bolgár és német pár év alatt elpusztul Lőrinczfalváról! Pusztává *Sváb Károly* földesurasága alatt lett. Ugyancsak Sváb alatt pusztult el a Csóka községtől mintegy félóra járásnyira, Zentának átellenében feküdt Imretelek is, melynek siralmas vége még élénk emlékezetében van Csóka lakosságának. E község lakosait karhatalommal űzte szét az uraság. Mily jogra alapították ott maradhatóságukat, hogy távozni nem akartak? nem tudjuk, de hogy szebb szerével is el lehet magyar községet, kivált Torontál vármegyében pusztítani, azt megmutatta éppen Sváb ur, a ma már oly kicsinnyé törpült Monostor községével, hol apródonkint rakatta ki őket a házból. Ily világgá űzést megérdemelt volna Imretelek lakossága is, ha egyébért nem, már csak azért is, mert őseik honfoglalók valának, mi nem volt Sváb úré és a véradó alól sem kerestek kibúvót soha.

Lőrinczfalva lakossága eredetének a feltüntetését illetőleg meg kell említenünk, hogy nem vettük bele az év elején ide jött mező-kovácsházi 14 családot, mivel nem bízunk benne, hogy huzamosabb ideig Temesközön laknak. Ide telepedésökre vonatkozólag tudnunk kell, hogy 1889 óta, mióta a *Lederer* testvérek birják a csókai uradalmat, hova a lőrinczfalviak is tartoznak, Lőrinczfalván évenkint nagyobb változás tapasztalható a lakosok közt. Előbb a szomszéd községekben kerestek feleseket a távozók helyébe, ezek egy része jött, és meg sem melegedve visszafordult; újabban, hogy a környékbeliek fáznak Lőrinczfalván feleskedni, a távolságnál fogva az itt levő életet nem ismerő Mező-Kovácsházán szereztek dohány kertészeket.

Digitized by Google

Szegedről valók: Balog, Bitó, Bodó, Berta, Csamangó, Faragó, Földi, Gál, Gyömbér, Kanizsai, Kalmár, Király, Kormányos, Lógó, Makai, Márki Mészáros, Molnár, Nagy, Pakai, Siska, Szőke, Vas, Víg; *Jászóról:* Barlók, Bálint, Biczók, Bodó, Czékus, Deák, Faragó, Gyûkó, Harsányi, Jaksa, Kormányos, Lévai, Lőrincz, Márki, Mészáros, Móra, Pap, Pakai, Simon, Süli, Szemerédi, Tót, Vízi, Zsoldos; *Szajánból:* Ambrus, Bakos, Bene-Berki, Biczók, Bozóki, Csapó, Égető, Fekete, Fodor, Hegyes, Holka, Lukácsi, Palatinus, Prágai, Rózsa, Süli, Szarvák, Szemerédi, Takács, Viski, Zombori; *Kis-Orosról:* Bálint, Bodor, Bodó, Botka, Fehér, Gazsó, István, Kazi, Király, Kószó, Lázár, Német, Pap, Szécsi; *Padéról:* Bartos, Dohár, Farkas, Kenderesi, Kis, Konter, Martonosi, Masa, Márki, Móra, Német, Olaj, Tót, Szepesi; *Török-Kanizsáról:* Bába, Csanádi, Fodor, Gera, Kálmán, Kőrösi, Nagy, Német, Orbán, Pap, Pávó, Szíveri; *Tisza-Szent-Miklósról:* Bogdán, Czékus, Gyömbér, Kertész, Lele, Lengyel, Lévai, Madarász, Nagy, Simon, Szári, Szemerédi; *Majdánról:* Bálint, Csanádi, Domokos, Lőrik, Madarász, Micsik, Pávó, Podrás, Török, Venus; *Csókáról:* Dobó, Fodor, Fujtó, Kanyó, Tót, Váczi, Virág; *Imretelekről:* Balog, Kántor, Kis, Márkus, Miklós, Varga; *Magyar-Keresztúrról:* Baka, Bakos, Czirok, Gyurkó, Horvát, Kenderesi, Tamás; *Algyőről:* Bakos, Csikós, Fodor, Plihány, Séra, Szabó, Vámos; *Egyházas-Kérről=Verbicról:* Barát, Botka, Böllér, Bús, Fenyvesi, Juhász, Varga; *Bébáról:* Ágoston, Kenderesi, Lőrik, Mihók, Muhari, Tót; *Budaházról:* Habi, Horvát, Német, Ricze, Tót; *Monostorról:* Bálint, Kanalas, Szíveri, Viola; *Tordáról:* Bodó, Gyenge, Szántó; *Firegyházáról:* Dobó, Faragó, Juhász; *Orosszlámosról:* Bálint, Hődör, Vas; *Szőregről:* Kanizsai, Micsik; *Ó-Szent-Ivánról:* Molnár; *Klárafalváról:* Hódi; *Tápéról:* Fodor. (Összesen: 195.)

Kérdéssek. Aranyhegyről: Kószó, Pap; *Bikácsról:* Kormányos, Rácz, Szeles; *Kübekházáról:* Hegyes, Hódi, Kuczora; *Podlokányról:* Mészáros, Török. (Összesen 10.)

Nem népünkből valók. Apátfalváról: Balog, Madarász. Közbevetőleg meg kell jegyeznem, hogy Csanád-Apátfalván számbavehető Szegedről telepedettet találtam, de a többség jász és palócz. *Csongrádról:* Torma; *Gyöngyösről:* Rácz; *Halasról:* Szikura; *Horgosról:* Martonyosi; *Kecskemétről:* Magyar; *Kis-Zomborról:* Kovács, Nyári, Pásztor; *Makóról:* Orosz; *Mélykútról:* Balázs, Csorba; *Mindszentről:* Nagy, Szöri; *Ó-Kanizsáról:* Bognár, Dukai, Palotás, Pósa, Varga, Zsámbóki; *Ó-Besenyőről:* Bodor; *Topolyáról:* Boldizsár, Kanyó, Molnár; *Ványáról:* Szilágyi; *Zentáról:* Nagy, Kocsis. (Összesen 28.)

Ismeretlen lakosú helyek előttünk a következők: *Dócz*, honnan Bitó, Csókási, Csúri, Molnár, Tót, Törköly; *Kis-Szigetről:* Tamás; *Tamásfalváról:* Ludányi, Szabó; *Magyar-Czernáról:* Dankó, Juhász, Szalma; *Józsefházáról:* Bakos, Kocsis, Révész. (összesen 15) telepedett le Lőrinczfalvára.

A mult század vége felé, mikor a magyarság részéről Temesköz megszállása javában folyt, mint a *szőregi róm. kat.*

Digitized by Google

anya könyvekből látjuk, 1786 körül eljutott Szeged népe *Rácz-Keresztúr* és *Gyála* szerb községekbe is. A hagyomány és az anya könyvek lapjai bizonyítják, hogy 1848/9-ig sokkal nagyobb számban laktak e községekben magyarok, mint jelenleg. A szabadságharcz alatt menekülniök kellett e helyekről a szerbeknél kisebb számban levő magyaroknak. A menekülni akarók egy részét leölték a szerbek, más része vagyonilag tönkretéve, kezébe vette a vándorbotot, felkereste rokonait, velök élt, míg tanácsosnak nem találta visszatérni leégett falai közé. *Gyálával* kezdjük meg a kimutatást.

Szegedről származott: Bózsó, Börcsök, Fazekas, Fehér, Kovács, Lengyel, Lippai, Ördög, Palotás, Petri, Pintér, Puskás, Sípos, Skultéti, Szegszárdi, Tót; *Ó-Szent-Iványról*: Barna, Böllér, Dékán, Hődör, Kis, Kovács, Molnár, Petri, Vecsernyés; *Szőregről*: Csuka, Lengyel, Nagy, Pópity, Szabó, Szegedi; *Rábéról*: Budai, Lévai, Molnár; *Majdánról*: Bertus, Sátor; *Deszkről, Jászováról, Oroszlámosról, Szajánból, Térvárról, Vedresházáról, Verbiczáról, Egyházas-Kérről*: Bálint, Kis, Kövecseg, Lengyel, Molnár, Varga, Vecsernyés, összesen 43.)

Nem Szeged népéből valók s többnyire házasodás folytán kerültek Gyálára és pedig *Dorozsmáról*: Kálmán; *Horgosról*: Bene, Forró; *Martonosról*: Badár; *Zomborról*: Csepregi, Zsoldos. (Összesen 6.) Vagyis 43 Szeged népéből való család név ellenében találunk 6 idegent.

Rácz-Keresztúrt Szegedről szállta meg: Börcsök, Farkas, Kukli, Lévai, Luncz, Makra, Malatinszki, Nógrádi, Prágai, Szikora, Vidács; *Majdánról*: Bálint, Horvát, Pálinkás, Varga, Vidács; *Szőregről*: Csápai, Kardos, Kasza, Szabó, Szegedi; *Ó-Szent-Iványról*: Hődör, Kis; *Rábéról*: Ágoston, Lévai; *Térvárról*: Ábrahám, Berta; *Török-Kanizsáról*: Szegő, Tót, *Bébáról, Szajánból*: Kis, Kökény. (Összesen 31.)

Nem *Szeged népéből* valók; *Adorjánról*: Körmöczi; *Dorozsmáról*: Kálmán; *Martonosról*: Dancsó, Seregi; *Szabadkáról*: Gyulai. (Összesen 5.) Itt, 31 ellenében 5 más népből került családnevet találtunk.

Szép számú néphagyományt közlünk gyüjteményünkben Egyházas-Kérről is, melynek lakosságát csekély kivétellel Szegedről eredettnek kell vallanunk.

Egyházas-Kér szláv neve *Verbicza*, így nevezi ma is a nép nagy része, mivel régi magyar nevét nem régen hozták forgalomba hivatalosan. A fentnevezett csókai adatok nyomán jegyezzük ide, hogy Szeged népe már 1785 körül megszállta e helyet, melyen később keresték szerencséjöket németek is, de tönkremenve tovább álltak. Pár év előtt kezdetét vette a

Digitized by Google

földek megváltása, mikor *makaiak* is jövögettek Egyházas-Kérre, mely nép szállingózás azonban csakhamar megszűnt. Az ekként ide telepedett makaiak egy része, noha kevesen vannak, mégis visszasír odahagyott városába, ezért e szállingózásra most még súlyt nem fektetünk s így családnevök szerint nem jeleljük meg őket.

A rendezett viszonyokhoz szokott, jogát védő makai nép az Egyházas-Kéren talált állapotokat ázsiaiaknak bélyegezte, mi azonban még nem elegendő ok arra nézve, hogy elkedvetlenedve itt hagyni készüljön Torontált a nélkül, hogy az állapotok megváltozására szükséges lépéseket megtegye. Ne felejtsék el éppen a makaiak, hogy a mult évtized elején ők voltak azok, a kik a tervbe vett Szegedvármegye kikerekítése ellen minden követ megmozdítottak; pedig ha ez a kikerekítés megtörténik, ez a környék az új vármegyébe esvén, nemcsak a közigazgatás javul meg rajta, de Makó gazdag és több gyermekkel biró földbirtokosai, mivel Makón már a föld a lakosok számára kevés és drága, gyermekeik részére nem Földeákon és a többi vármegyéjök területén levő községekben vásárolnak földeket, mint ma teszik; hanem Temesközön az idegen ajkú, Szerbiába vándorló lakosoktól az olcsó és jól termő földeket szerzik meg, mi által a magyarságot is erősítik a magyar Kánaánon. Rég ideje, hogy ne csak Szeged népe legyen terjesztője Temesközön a a magyarságnak, hanem Csanád, Csongrád, Bács-Bodrog magyarjai is tegyenek már valamit! Nem csüggedniök, hanem örök földeket vásárolva beljebb és beljebb kell nyomulniok a makaiaknak Temesközön, ezt várja ma tőlük a haza Ily működésükben szívünkből üdvözöljük őket! hogy pedig feladatukat mentül könnyebb szerrel elérhessék, fogjanak velünk kezet az új vármegye kikerekítésének a sürgetésében!

Szegedről jött: Ambrus, Csala, Galambos, Gábor, Gál, Halász, Kasza, Kácser, Kis; *Majdánról*: Ágoston, Balog, Bálint, Csanádi, Kapitány, Kenderesi, Kis, Kovács, Lengyel, Pióker; *Monostorról*: Barát, Bálint, Berta, Horvát, Lengyel, Masa, Orosz, Pacsa, Szabó, Tót; *Budsákról*: Bajusz, Barát, Fekete, Göbölyös, Hódi, Kasza, Kocsis, Tót, Zsiros; *Jásováról*: Árok, Fazekas, Lőrincz, Szabó, Szemerédi, Sziráki, Tót, Tűri, Vastag; *Pusztá*, vagy *Magyar-Keresztúrról*: Gera, Feró, Lőrincz, Pacsa, Simon, Tót, Török; *Bébáról*: Kis, Pióker, Rózsa, Szabó, Szekeres, Tót; *Török-Kanizsáról*: Ármány, Babkó, Balog, Lakatos, Ricze, *Szöregről*: Czérna, Jován, Kis, Szekeres; *Ó-Szent-Iványról*: Csorba, Molnár, Visnyei; *Füregyházáról*: Barát, Ujvári; *Szajánból*: Csúri, Szőllősi; *Csókáról*: Cseh, Maros; *Lőrinczfalváról*: Balog, Kormányos: *Oroszlámosról*: Mihók, Tánczos; *Tápéról*: Pataki, Tűri; *Kis-Oroszról*: Lőrik; *Ráhéról*: Szirovicza; *Tervárról*: Visnyei; *Tisza-Szent-Miklósról*: Gábor; *Imretelekről*: Benák. Oroszlámosról *Szőllősre* (Arad) innen azután Egyházas-Kérre szállt: Bakaity; *Algyőről*: Dömösi (Összesen 92.)

Digitized by Google

Kérdésesek, amennyiben származásuknak okiratilag való kimutatását még nem ismerjük, de Szegedről származtatják elődjeiket, vagy ha ezt nem jegyezték meg maguknak, kérdésessé tehetjük származásukat azon az alapon, hogy a szegedi nyelvjárást beszélik a következő helyekről telepedettek: *Aranyhegyről*: Borbély, Csanádi; *Podlokány*: Dékán, Kis; *Imrepusztáról*: Médes; *Majláthfalváról*: Terkovics; *Kübekházáról*: Szűcs. (Összesen 7.)

Nem népünkből valók, Jankováczról: Pető; *Palotáról*: Tót; *Dorozsmáról*: Nemes, Ocskó, Pap; *Kömpöczről*: Lajos; *Ludasról*: Laczkó; *Kis-Szőllősről*: Hegedűs; *Zentáról*: Gubi, Juhász. (Összesen 10.)

Nem ismerjük a következő helyek lakosait, *Gajdosról*: Sándor; *Kistelekről*: Bumford, Farkas; *Porgányról*: Fazekas, Gubics; *Beodráról*: Szalóki; *Ó-Telekről*: Tót; (Összesen 7.) ezért ismeretlenekül vesszük.

Hagyományaink között lelünk Hosszúhátról bemutatottakat is. *Hosszúhát* Horgos községéhez tartozó puszta, Szeged szőllei mellett terül el. A mult évtizedben gyüjtésünk alkalmával Szeged-Királyhalmáról származott lakosokat találtunk rajta.

Az imént elősorolt helyeken kívül Temesköz egyéb községeiből közlött adatoknak Szeged népétől való származása II. kötetünk Bevezetőjének VII. lapján van feltüntetve.

Az a nép tehát, mely a mult században akkor szállta meg a magyar Kánaánt, mikor Temesköz telepitőinél kimondott elv volt: magyarokat nem telepiteni! annyi jeles tulajdonságai mellett is éppen alkotmányos korunkban kénytelen Temesközt elhagyni. Törvényileg gondoskodtunk, hogy a szerbek az úgynevezett überlandi földeket, melyeket Mária Teréziától a magyar szent korona elidegeníthetetlen tulajdonából azzal a kikötéssel kaptak, hogy az idők és a körülmények kivánalmai szerint szaporitani, kevesbbiteni, vagy egészen el lehet törölni, mert e földeket nem magyarok, hanem szerbek használták, törvényileg gondoskodtunk, hogy mentül könnyebben megválthassák; de a magyar telepeseket a földesurakra bíztuk. Ezt kell neveznünk: alkotmányos magyar politikának.

Pusztulni, veszni kell a magyar Kánaánról ma-holnap nemcsak a telepitvényes, de az örökfölddel bíró magyar gazdának is, ha a viszonyok meg nem változnak; mert a nép rovására annyi felmerülő viszásággal, mint éppen Torontálban, hol Temesköz magyarságának legtöbbje lakik, aligha találkozunk hazánk más vármegyéjében. Az itt levő állapotok részben már a sajtó útján ismeretesekké váltak, ezzel ne foglalkozzunk! a ki alaposan meg akarja ismerni: jöjjön Egyházas-Kérre, Monostorra,

Digitized by Google

Csókára, hallgassa meg a népet, nézzen utána s ha meggyőződött a panaszok valóságáról, nem fogja hinni, hogy Európában van. Torontálban minden szabad! — tartja a közszólás; a közszólások pedig jellemzők szoktak lenni. Torontál legnagyobb részét földes urak bírják, övék a hatalom és a helyzetet ritka kivétellel ki is zsákmányolják. Csak egy szempillantást kell az uraságok és földes gazdák földjeire és az adójokra vetnünk, hogy tisztában legyünk a helyzettel. Exempla sunt odiosa; de ha állítunk, bizonyítsunk is! Ki sem kell lakó helyünkből mozdulnunk, maradjunk csak Csókán! A csókai uraság 7837 hold föld után fizet 8970 forintot, a nép 2968 holdja után 5549 forintot és még azt sem mondhatjuk, hogy az uraságnak *csak* kétszer annyi, olyan minőségű földje van, mint a népnek. Hol itt az arány?! az egyenes adó szolgál alapjául a többi adó nemnek; azután boldoguljon a földes gazda, ha tud! Kit hibáztassunk itten: a népet-e, vagy a földes urat, avagy a földet adó alá becslő bizottságot?! Én az itt levő állapotokban keresem a baj okát, mert azt látom, hogy ennek a népnek még az igazsága keresésétől is elment a kedve. Sokat kellett neki csalódnia, míg ennyire jutott! nem is óhajt egyebet, mint olyan kurucz világot, mikor a nép szokott ítélni holtak és elevenek felett s az ítéletet rögtön végre is hajtja. Sok csalódásnak kellett alapul szolgálnia, hogy a mult évben, mikor a község és az uraság közt levő vitás ügyről községi gyülésen volt szó és a szolgabiró eddig elé még nem érdekelt és nem is ismert szakértőt akart meghallgattatni, a csókai biró nyilvánosan a szolgabirája előtt gyanúsitani merte a kirendelendő szakértő tisztviselőt. Szomorú jelenség, csak azt nem tudjuk: van-e okozat ok nélkül?! De ne rajzoljuk tovább az itt levő állapotokat, hanem nézzük inkább, hogy az az uraság, a melyik a közös terhek viselése alól iparkodik magát kivonni, hoz-e áldozatot a hazának? Csókán, hogy egyebet ne hozzunk fel, a tanítás ügye szomorú állapotban van; talán erre áldozott valamit alkotmányos korunkban? Az iskolák keresztény jellegűek, az uraság zsidó, a törvények értelmében meg sem adóztatható; mikor pedig a lakosság közössé akarta tenni az iskoláját, az uraság volt az első a megakadályozók között, mit Csókán nem is volt nehéz elérnie, mivel a lakosság szentül meg van győződve, hogy az uraságnak itt is, mint egyebekben sikerül a teherviselés alól kibújni s így az új iskola épitès terhe a nép nyakában marad. Talán a magyarság terjesztése körül szerzettek az említett uraságok érdemeket a két évtized alatt, mióta a birtok a kezökre került? Hogyan terjesztette, illetőleg tette földönfutóvá Sváb Károly a magyarságot? láttuk fentebb; az utódok pedig mintha az elől nyomába akarnának hágni, csak nem régen helyben lakó magyarok mellőzésével *szanádi szerbekkel szállíttatták le a Tiszára gabonájukat, az aratásnál pedig perjámosi németeket és pésztaki oláh czigányokat* alkalmaztak, mit megkísértett annak idején Sváb Károly is, de felsült velök. Hála akar-e ez lenni az emancipáczióért?! Előbb ugyan oda irányult minden törekvés, hogy csókai magyar nem kap

Digitized by Google

részt, de utóbb mégis jónak találták néhány csókait is fölvenni részesül, mit megjegyezve nem kutatjuk, hogy e változást az úgy nevezett békési munkás zavargások okozták-e, vagy a földes úr meglövéséből álló bokszegi merénylet?! hanem annyit felemlíthetünk, hogy az ilyféle és az ennél még különösebb, itt található, népet elkeserítő eljárások könnyen létrehozzák a munkás zavargásokat. Érinthetjük ezúttal a munkás zavargásokat is, hiszen napirenden vannak hazánkban s ha oly eszmék terjednek el a nép közt, minőket kénytelenek voltunk már több ízben egyesektől hallani, hazánk veszedelmét idézhetik elő. Kitörő félben levő munkás zavargás volt Csókán tavaly, az idén az itt dolgozó vídékiek fenyegetőztek, mert megcsalva érzik magukat, de legérdekesebb volt 1889-ben, mikor a zentai felesek szerződésük alapján joggal követelhették, hogy az uraság pénzzel fizesse őket, mivel a termést az adó leengedés tekintetéből felvevő bizottság csak egyharmad termést állapított meg; de mit ért ez, ha a feleseket az urasággal békítő küldöttségnek olyan jó szeme volt, hogy mégis látott fél termést?! Igy Sváb Károly az említett évben pár nap alatt kétféle neki tetsző ítéletet volt szerencsés hallani termése felett. A munkás zavargásoknak tehát alapjok van, mit csak az okokat fürkészni nem szerető, esetleg nem akaró nem lát meg. Az ily zavargásoknál figyelmünkre kell méltatnunk a multban elkövetett visszaéléseket is, mert a multon épül a jelen. Gondolkozó fővel kicsoda fogja elhitetni, hogy egy-két izgató képes legyen a népet zavargásra birni ott, hol erre alap nincs? nem füle hallatára bolondítani akarónak fogja-e a nép az izgatót nevezni?! De ha alap van, törvényileg kell segíteni a bajon, hanem akkor Magyarországon előbb ismerni kell tanulni a népet és viszonyait.

Összevonhatjuk a mondottakat. Míg a mult század Temesköz telepítői s a századunk ötvenes éveiben uralkodó kormány magyar ellenes politikát űzve, feladatukat híven teljesítették, addig mi, magyarok a magyar Kánaán magyarságának gyarapítására csak ezután kezdjük, ha ugyan megkezdjük kezünket kinyujtani és míg az idegen ajkúakat dédelgettük, a földesurak legnagyobb része sorban pusztította s pusztítja el a magyar telepitvényes községeket. Mind ennek a következménye, hogy a *kincstár földjeinek magyarokkal való betelepítése és az itt levő vármegyék kikerekítése égetőleg szükségessé vált, mi ha mentül előbb meg nem történik, akkor a jövő század elején, honfoglalásunk második ezredének kezdetén könnyen megolvashatjuk: hány magyar lakja a magyar Kánaánt?*

Kálmány Lajos.

Digitized by Google

Digitized by Google

Balladák és rokon neműek.

1.

Anna.

»Készű'j mán, készű'j mán
Anna, tė szép lėjány!
Nekünk adott apád
Az anyád méhibe'!«

»Készülök, készülök
Édös l'ánykérőjim!
Égy' kicsit várjatok,
Mozsdó vizem nincs kész!«

Kiszalad, kiszalad
Kakasülő alá:
»Kakasim, kakasim,
Fekete kakasim!

Édös kakaskájim
Kukurékujjatok,
Mer' elvisznek engöm
Isten tugygya, huva!«

A fehér feleli:
»Szôjon a fekete!«
Fekete feleli:
»Van még üdő r'ája!«

»Készű'j mán, készű'j mán
Anna tė, szép lėjány!
Nekünk adott apád
Az anyád méhibe'!«

»Várjatok, várjatok,
Édös l'ánykérőjim!
Hagy vögyem magamra
A piros szoknyámat!

Szoknyájim, szoknyájim,
Szép, piros szoknyájim!
Szögrű' lėhujjatok,
Gyászba borujjatok!«

Akkor is kiszalad
Kakasülő alá:
»Kakasim, kakasim,
Fekete kakasim!

Édös kakaskájim,
Kukurékujjatok,
Mer' elvisznek engöm
Isten tugygya, huva!«

A fehér feleli:
»Szôjon a fekete!«
Fekete feleli:
»Van még üdő r'ája!«

»Sijes' mán, sijes' mán,
Mingyá' üt az óra!
Nekünk adott apád
Az anyád méhibe'!«

Digitized by Google

»Várjatok, várjatok,
Édös l'ánykérőjim!
Hagy búcsúzzak el még
A virágajimtul:

Virágim, virágim,
Szép, piros virágim!
Kórévá vájjatok,
Gyászba borujjatok!«

Akkor is kiszalad
Kakasülő alá:
»Kakasim, kakasim!
Szép, fehér kakasim!

Szép, fehér kakasim
Kukurékujjatok!
Mer' elvisznek engöm
Isten tugygya, huva!«

»Nem kukurékulunk,
Mer' nem attá' önni!
A többinek attá'
Minket êzavartá'!«

(A fehér kakasok árva gyer'ökök vôtak.)

(Szőreg.)

2.

Szödörvári Kata.

»L'ányom, édös l'ányom,
Szödörvári Katám!
Va'jon mi dolog az:
Kerek ajjú szoknyád
Elül rövidödik,
Hátul hoszsza'bodik?«

»Anyám, édös anyám,
Kedves szülő dajkám:
Szabó nem jô szapta,
Va'ró nem jô va'rta!«
»Szabó aszt jô szapta,
Va'ró aszt jô va'rta!«

»Mi tűrés, tagadás,
Mán ki köl' vallanom:
Kis kertömbe' jártam
Gyöngyvári Jánossal,
Kedves galambommal,
Szerelömbe estem.«

»Hóhérok, hóhérok,
Fogjátok, vigyétök
A siralomházba
Szödörvári Katát!«

»Madarim, madarim,
Hírhordó madarim,
Vigyétök levelem
Gyöngyvári Jánosnak!«

»Kocsisom, kocsisom,
Le'kiseb' kocsisom:
Fog' be csak, fog' be csak
A legjob' hat lovam!
Hagy mögyök Katához,
Kedves galambomhon.«

Mikô oda értek
A sok sokaság köszt,
Akkô vesztötték el
Szödörvári Katát;
Gyöngyvári János mög
Kivégeszte magát.

Digitized by Google

»Vérőm a vérö'del
Égy' patakot mosson,
Testöm a testö'del
Égy' sírba' nyugogygyon,
Lelköm a lelkö'del
Égy' Istent imágygyon!«

Az égygyikön támatt
Fehér galambocska,
A legényön támatt
Fehér kakasocska.

Fehér galambocska
Csak asz' turbékolja:
»Átkozott, átkozott
Az az édös anya,
A ki az ű l'ányát
Ha kérik, nem agygya!«

Fehér kakasocska
Aszt kukurékulja:
»Átkozott az apa,
Átkozott az anya,
A ki az ű kedvessinek
Eszt nem tudósítytya!«

(Ha tudatták vőna vele, mög lött vőna a mönynyegző.)

(Ó-szent-Iván.)

3.

Révészök nótája.

(Vôt égy' kirájné, úgy hîtták hogy Márija Térézija, az ellenség elül szabadult, oszt' át akart mönni a Dunán, hítta a révészöket:)

Révészök, révészök,
Jó szívű révészök,
Vigyetök át a Dunán,
A Dunán!
Van én, nagy zsák aranyom,
Aszt is néktök ajállom!

»Nem löhet csillagom,
Nem löhet galambom,
Nem viszlek angyalom,
Angyalom!
Mer' nagy zaj mén a Dunán,
Kicsike az én csajkám:
Kicsi a csajkám széle,
Nagy a viz ereje!«

(Viszszanézött, az ellenségöt hogy látta, asz' gondolta, hogy sűrű erdő:)

Istenöm, Istenöm,
Abba' az erdőbe'
De szépen turbékolnak
Azok az vad galambok!

(Mögén' viszszanézött, akkor ijett mög, hogy nem erdő az, hanem ellenségök:)

Révészök, révészök,
Szent nevű révészök,
Vigyetök át a Dunán,
A Dunán!

Van kökény szömű l'ányom,
Aszt is néktök ajállom;
Van én, nagy zsák aranyom,
Asztat is néktök adom!
Vigyetök át a Dunán,
A Dunán!

»A l'ányod szeretnénk,
Az aran't kedvelnénk;
Nem löhet galambom,
Galambom!

Digitized by Google

Mer' nagy zaj mén a Dunán,
Kicsike az én csajkám:
Kicsi a csajkám széle,
Nagy a víz ereje!«

(Mikor mögén' viszszanézött, mán az ellenség fegyverit is látta:)

Révészöm, révészöm,
Csillagom, kedvesöm,
Vigyél á'tal a Dunán,
A Dunán!

Van kökény szömű l'ányom,
Aszt is néköd ajállom;
Van én, nagy zsák aranyom,
Asztat is néköd adom;
Magamat is od'adom,
Magamat is od'adom:
Vigyél á'tal a Dunán,
A Dunán!

»Átviszlek, átviszlek
Csillagom, mönyecském,
Galambom, kedvesöm,
Kedvesöm.
Mer' nem mén zaj a Dunán,
Mer' nem mén zaj a Dunán,
A Dunán!«

(Szőreg.)

4.

Juhász legény.

Juhász legény a pusztába'
Gondolkozik ű magába':
Huva mönynyön écczakára
Barna aszszony ablakára?

Oda köszön patrô módra:
»Itthun van-é még a gazda?«
»Nincsen itthun mán a gazda,
Nem is gyün mög, csak hajnalra.

Kerű'jön kend az ajtóra!
Kilencz arany závár rajta,
Mind kinyílik a szép szóra,
Egy'pár szóra, egy'pár csókra.

Kerű'jön kend a patkára,
Újjön kend lé a lóczára!«
»Nem kerülök a patkára,
Nem ülök lé a lóczára!«

»Vesse kend lé a subáját,
Hagy húzom lé a csizmáját!«
»Nem vetöm lé a subámat,
Nem húzom lé a csizmámat!

Nem löszök én itt sokájig:
É'fél után égy' órájig;
Kimögyök az istálóba,
Belefekszök a jászolba.

Kő'cs föl babám, kő'cs föl jókor:
É'fél után égy' órakor!
Az írígyök sokan vannak,
Mind a kutyák, mind ugatnak.«

»Fő'kőtöm én kendet jókor:
É'fél után égy' órakor,
Még a kutyák sém ugatnak,
Írígyejim mind alusznak!

Kejjé'kend föl égy'pár szóra!
É'fél után égy' az óra,
Még a kutyák sém ugatnak,
Írígyejim mind alusznak!

Hagy alugyjon, hagy hortyogjon,
Írígyejim haragugygyon!«

(Szaján.)

Digitized by Google

5.

Czinöge madár.

»Hun háltá' az éjjê, czinöge madár?«
»Rúzsám ablakjába', gyönge vilojám!«
»Mé' nem gyütté' be hát, czinöge madár?«
»Féltem az urattû, gyönge vilojám!«

»Nincs itthun az uram, czinöge madár,
Litvaji erdőbe' hídakat csinál.«
»Jó lova van annak, hamâ haza ér,
Jaj lösz neköm rúzsám, hoty ha nálad ér!«

»Hun háltá' az éjjê, czinöge madár?«
»Rúzsám ajtajába', gyönge vilojám!«
»Mé' nem gyüttél be hát, czinöge madár?
»Féltem az urattû gyönge vilojám!«

»Nincs itthun az uram, czinöge madár,
Litvaji erdőbe' hídakat csinál.«
»Jó lova van annak, hamâ haza ér,
Jaj lösz neköm rúzsám, hoty ha nálad ér!«

»Hun háltá' az éjjê, czinöge madár?«
»Rúzsám ágya előtt, gyönge vilojám!«
»Mé' nem gyüttél mellém, czinöge madár?«
»Féltem az urattû, gyönge vilojám!«

»Nincs itthun az uram, czinöge madár,
Litvaji erdőbe' hídakat csinál;
Ha úgy félsz, minek élsz? czinöge madár!
Távoz' tűlem, van mán, a ki velem hál!«

(Hosszú-Hát.)

6.

Kása Örzse.

Zúg az erdő, zúg a mező,
Vagyon ki zúgatytya?
Talán bizon Kabók Miska
A lovát szalajtya?

Víg a lova, víg ű maga,
Víg az paripája,
Vígan ugrik Kása Örzse
Fölvetött ágyára.

Digitized by Google

Kása Örzse hat párnája
Szépen föl van vetve,
Kabók Miska kis kalapját
Benne felejtötte.

»Vezsd föl Örzse az ágyadat,
Ad' ki a kalapom!
Mögszôgálom még valaha,
Kedves kis angyalom!

Ad' ki Örzse a kalapom,
Hat töszöm fejembe,
Hon nė süssön a nap sugár
Kacsintós szömömbe!

Párnád végin kék pántlika,
Közsd a kalapomra,
Ha elmögyök meszszi útra,
Mögemlögecz rúla!«

Amoda van csipke bukor,
Ide is êlá'czik,
Közepibe' török-szögfü
De gyöngyen virágzik:

É'gyik ágán Kabók Miska
De vígan furujál,
Másik ágán Kása Örzse
De búsan sírdogál.

(Szaján.)

7.

Kesergő leány.

»Magos högy köszt lakom,
Keres' föl galambom!
Nyári folóvíznek
Csak zúgását hallom.

A nyári folóvíz
Télben mögaluszik,
Kedves kis angyalom
Rúlam gondolkozik.

Kinézött galambom
Ablakja fijókján,
Búsan szé'jelnézött
Két felé az úcczán.

Sürü könynyeji mán
Hul'nak ablakfára,
Én Istenöm, uram,
Mög halok t'án még ma!«

Kérdözi az apja:
»M'ért sírsz, édös l'ányom?
Talán bizon — mondom —
Szeretödet szánod!?«

»Szánom édös atyám,
Mög is halok érte
Gyönge szavajinak
Emléközetére!«

»Nė sírj, édös l'ányom,
Nė sirazsd rúzsádat,
Külső országokon
Ezröt tart utánnad!«

»Nem bánom én atyám,
Ha még anynyit tart is,
Szívemnek fájdalmát
Lė nem írja sönki!

A Tisza, a Duna
Kalamárizs vôna,
Benne a folóvíz
Ha mind ténta vôna,

A mezön a füszál
Ha mind pénna vôna,
Az égön a csillag
Iródėják vôna,
Szívemnek fájdalmát
Lė nem írná soha!«

(Egyházas-Kér.)

Digitized by Google

8.

Szőke Roza.

Ezörnyôczszáznyôczva'negyedik évbe'
Mi történt a miskôczi nagy cseré'be:
Szőke Roza kiszalatt az ûcczára,
Beszalatt a Keller zsidó bôtyába.

»Keller uram, agygyon néköm masinát,
Akit az a Gèra Panna koméndált!
Édös anyám ken'töket âra kéröm:
Dèják Jóskát hívassák el én néköm!

Édös anyám, ken'töket âra kéröm:
Orvos urat hívassák el én néköm,
Hányassa ki három pakli masinát,
Akit az a Gèra Panna koméndált!

Édös anyám âra kéröm még èccör,
Dèják Jóskát hívassák el én néköm,
Hagy borulok még èccör a vá'lára:
Dèják Jóska, bocsás' mög utôjjára!»

Szőke Roza két szál dèszkán nyugoszik,
Dèják Jóska mellette szomorkodik,
Rá-rátekint, bús könynyeji hullanak,
»Ugyan Roza, mé' tötted eszt magadnak?!»

Rozájékhon besütött a hôdvilág,
Êmöhecz' mán Dèják Jóska, nincs Rozád!
Lètötték a sütét sírba: tömlöczbe,
A' zárta be bús szívedet örökre!

(Csóka.)

9.

Szűcs Maris.

Este van, este van, be is sütétödik,
Szilasi Pista mán el is keserödik:
«Nem sírok, nem sírok, sírtam mán öleget,
Úgy is tudom aszt mán: nem löszök a tijed!»

Digitized by Google

Este van, este van, hatot üt az óra,
Mindön szép, szűz lèjány készül a fonyóba,
Szögény Szűcs Maris is elindul magába',
De a csillagos ég be jis borult gyászba.

Beborult, beborult, be jis sütétödött,
Szögény Szűcs Marisra homájos este lött;
Mert Szilasi Pista elindult utánna,
Nem is sok üdőre ott vôt a sarkába'.

«Kérlek rúzsám, kérlek, kérlek az egekre,
Csak égy-két szavajim' vögyél a füledbe!
Mé' löttél, mé' löttél másnak hütös társa?
Másnak hütös társa, szívemnek gyilkossa?»

Mikor écczör mongya: fémlik a fokossa,
Másocczor oda vág: vérös a fokossa,
Harmacczor oda vág: elá'lott a szava,
Elá'lott a szava, öszszerogyott halva.

Szilasi Pistának minek a bukréta,
Mikor hiszèn ű jis é'szál lèvèndula,
Ész szál lèvèndula, két szál majoránna,
Szögény Szűcs Marisnak gyászos koporsója:

«Vèröm a véröddel éty' patakot mosson,
Testöm a testöddel égy' sírba' nyugogygyon,
Testöm a testöddel égy' sírba' nyugogygyon,
Lelköm a lelköddel égy' Istent imágygyon!»

Elborítytya a köd a Tarián rétöt,
Szögény Szűcs Marisra ráhúszták a fő'det,
Fejtül való fája rézzel van kiverve,
Fekete pántlika van âra kötözve.

Mindön l'ány ablakján nyílik a szép rúzsa,
Csak Szűcs Mariséba' hèrvad a tüsökfa,
Öntözzétök l'ányok, hogy ê nè hèrvagygyon,
Galambotok szíve mög nè háborogygyon!

(Szőreg.)

Digitized by Google

10.

Szécsi Jóska.

Sütét van a madarászki csárdába',
Szécsi Jóskát kicsalták a konyhába,
Ott é' csalfa legén,
Ki mög van késér've,
Beleszúrta a naty kést a szívébe.

Szécsi Jóska elesött a konyhába',
Barna kis l'ány r'áborulva siratytya.
»Sirathacz' mán Örzse,
Mer' mög vagyok ölve,
Beleszúrták a naty kést a szívembe!«

Szécsi Jóska besétált a szobába,
El-elesik hun előre, hun hátra;
»Jaj, Istenöm, néköm,
Mind ê foj a véröm!«
Eszt mon'ta ki éltibe' utojjára.

Szécsi Jóskát viszik temetésire,
Gyilkossajit késérik az tömlöczbe.
»Jaj, Istenöm, néköm!
Számolni köl' mönnöm
Isten tugygya, hogy mit szenvedök érte!«

(Lőrinczfalva.)

11.

Kalmár Pétör.

Ver' mög Isten Bakos Imre kocsmáját!
A legényök mind mögiszszák a borát;
Ha mögiszszák, öszszeszurkájják égymást,
Nem nézik, hogy tes'vér-ê, vagy jó barát.

Kalmár Pétör bemögyön a szobába,
Ott az ajtót égy' magára bezárja,
De égy' hunczut figyelömmê tartotta,
Utánna mönt és az ajtót berukta.

Digitized by Google

Kalmár Pétör fölemeli bal karját,
Túri Ádám beleszúrja a bicskát;
Kalmár Pétör lèborult mán a fő'dre,
Édös anynya jutott neki eszibe.

«Édös anyám vögyön ken' fő' engömet!
Temetőbe késérjön ken' engömet!
A síromra néfelejcsöt tögyenek,
Hogy engömet soha el nè felejcsön!»
(Lörinczfalva.)

12.

Farkas Julcsa.

Farkas Julcsa fő'lépött az asztagra,
Véletlenül beleesött a dobba,
Amint esztet Ferencz bátytya möglátta,
Oda kijá't; «Ájjon mög a masina!»

Farkas Julcsát a nagy dobbû kivötték,
Fehér márvány asztalra fő'fektették,
Piros vére úgy fojik, mind az patak,
Édös anynya gyönge szíve mökhasad.

Farkas Julcsát föltötték a szekérre,
Êvitték a bécsi doktor elébe,
Bécsi doktor hátat fordít, asz'onygya:
«Ennek csak a jó Isten az orvossa!»

«Apák, anyák én rúlam tanújjatok,
A l'ántokat nyomtatni nè hagygyátok!
Véletlenül beleesik a dobba,
Kezit, lábát êtöri a masina!»

Farkasékná' möggyullatt a mécs világ,
Farkas Julcsát keservessen siratytyák;
Farkas Julcsa két szál dèszkán nyukszik má',
A babája keservessen sírdogál.

Harangoznak naty haran'gal, nem dé're,
Farkas Julcsát viszik a temetőbe,
A babája sírva sétál előtte,
Farkas Julcsát êtöszik mán örökre.

Digitized by Google

Farkas Julcsát a méj sírba lètötték,
Farkas Julcsa édös anynya huvá mégy?
»Kimögyök a tübeti temetőbe,
Rúzsát viszök a l'ányom körösztyire.«

(Klárafalva.)

13.

Szabó Julcsa.

Szabó Julcsa arany bárány — kum! —
Aran bötü van a hátán — kum! —
Aki asztat elolvassa,
Azé lösz a Szabó Julcsa. — Kuma, kuma, kum! —
Barna Jancsi elolvasta,
Azé lött a Szabó Julcsa. Kuma, kuma, kum!

Szabó Julcsa piros alma — kum! —
Föltönném a fogasomra — kum! —
Nem a fogasomra való,
Barna Jancsi mellé való. Kuma, kuma, kum!

Szabó Julcsa fehér ágya — kum! —
Ki van hánva az úcczára — kum! —
Barna Jancsi görbe lába
Igenyössen lép az ágyra. Kuma, kuma, kum!

Barna Jancsi zö'd kocsija — kum! —
Szabó Julcsát viszik rajta — kum! —
Szabó Julcsát, de nem magát,
Kötő alatt a kis babát. Kuma, kuma kum!

Szabó Julcsa Szentára mönt — kum! —
Igenyössen a bötba mönt — kum! —
Asz' kérdözi a bötostü:
Van-è néki baba dunna? Kuma, kuma, kum!

»Minek az a baba dunna? — Kum! —
Nincsen magának még kontya!« — Kum! —
»Ha nincs kontyom, lösz porontyom,
Köl' annak a baba dunna.« Kuma, kuma, kum!

(Csóka.)

Digitized by Google

14.

Rózsa Mári.

Rózsa Mári libája
Átúszott a Dunára,
Amint lépött utánna,
Èhasatt a
Rózsa Mári szoknyája.

Rózsa Mári czipője
Van a susztèr kezibe',
R'ávar'ta a sarkára:
Rózsa Mári
Az uraság babája.

Rózsa Mári kis fija
Sírdogál, hogy nincs apja.
»Nè sírj fijam, van apád,
A töményi
Nagy uraság az apád!«
(Klárafalva.)

15.

Szép Mariska.

Szép Mariska bemén a szobába,
Lèborul dijófa asztalára,
Lèborulva zokog szép csöndessen
Szép Mariska, de csak keservessen.

Mé' sírsz, mé' rîsz ojan szép csöndessen,
Mijé' zokoksz ojan keservessen?
Mé' sírsz mé' rîsz anynyit Gyula után,
Mikô tégöd úgy is elhagyott má'?

»Hon nè sírnék, mikor úgy szerettem,
Ha elhagyott, verje mög az Isten!
Fölö'tözök érte gyász ruhába,
Véle égygyütt mögyök a csatába.

Gyulám, Gyulám, életöm reménynye,
Nálad nélkül nincs a napnak fénye,
Gyulám, Gyulám, tekíncs az egekre,
Vagy êre a fôró szerelmemre!«

»Tekíntöttem, mikô mökcsaltalak,
De mán most a jó Istenre hallak!«

Digitized by Google

Uj-Szögedön van égy' kis házacska,
Abba' van égy' czifra nyoszolácska,
Abba' fekszik égy' barna mönyecske,
Lába mellett égy' ringó bölcsőcske.

A lábával csak úgy ringatgatytya,
A szájával csak úgy csicsisgatytya:
»Csicsis' csicsis', ögyem a szép szádat,
Verje mög az Isten az apádat!«

(Egyházas-Kér.)

16.

Az elszánt betyár.

Köndörösi útba' van égy' csárda,
Guja, ménös térgyig ál' a sárba',
Guja, ménös térgyig ál' a sárba',
Számadója mulat a csárdába'.

«Kocsmárosné, jó napot, jó napot!
Hát ez a pej paripa mé' ál' ott?»
«Jó bort iszik ennek a gazdája,
Mos' gyütt ide, nincs égy' fél órája!»

«Kűgygye ki hát ennek a gazdáját,
Ez életbe' mögagygya-jé magát?»
«Ez életbe' nem adom mög magam,
Ha úgy tecczik, vigyék el a lovam!

Lovam, lovam, a mönynyire bánom,
Csak a nyergös szörszámom sajnálom,
Benne maratt a bugyéllárisom,
Abba' pedig háromszáz forintom!»

(Majdán.)

17.

Rúzsa Sándor.

Szögény Rúzsa Sándor
Fölült a lovára,
Arany szélű gatya szára
— Sej-haj! —
Úgy lebög utánna.

Csillagok, csillagok
Szépen ragyogjatok!
Hírös magyar betyároknak
— Sej-haj! —
Útat mutassatok!

Digitized by Google

Mönnek a pusztába'
Szögednek környékin,
Utá'nuk mén a vármögye
— Sej-haj! —
Rádajinak élin.

El is fokták űket,
Viszik a tömlöczbe,
Ott van kösztük Rúzsa Sándor
— Sej-haj! —
Talpig vasba verve.

Oda mén az anynya
Hogy ütet sirassa.
»Nè sirasson édös anyám,
— Sej-haj! —
Nem vagyok möghalva!«

»Hon nè siratnálak:
Mikô vasba' látlak!
Hônap után nyôcz órakô
— Sej-haj! —
Fölakasztva látlak!«

(Gyála.)

18.

A bujdosó.

Ifjúságom szép virága
Kinyílott legszöb' korába',
Most elfordult siralomra,
A nagy búra, nagy bánatra.

Mint a hajós hajójával
Bánat örvénybe' úszkálva,
Segícscségöt de nem látok,
Csak a jó Istentű[A] várok.

Jártam szárnyon, mint az ráró,
Kaptak rajtam, mint az rajon,
Vagy mint kinyílt lilijomon,
Kögyes szagú rozmaringon.

Napok, napok, régi napok;
Erdélyország, más országok!
Ugyan abba' mi hasznotok:
Hogy én enynyit raboskodok?

Elindultam világ útyán,
Nem tartottam lovam száján,
Nem tanultam magam kárán,
Sóhajtok most magam baján.

Párducz, tigris hamis állat,
Még sincs il erős zár alatt,
Nem viselnek űk vasakat,
Mint én il erős lánczokat.

(Egyházas-Kér.)

19.

A gyalázatba kevert.

Boldogtalan sorsa siralmas éltömnek,
Árad napról-napra bánatytya szívemnek;
Nem virad föl többet víg napja éltömnek,
Mert végire jártam szabad életömnek.

Szabad életömet szánom keservessen,
Melben néha napján éltem szöröncséssen,
Ételöm, italom vôt mértékletössen,
Életöm töltöttem gyönyörűségössen.

Digitized by Google

Mán most a szöröncse én tűlem hírtelen
Elfordult és mökcsalt engöm reménlelen,
Gyalázatba kevert, már vagyok éktelen,
Igy leve életöm rút, mocskos, becstelen.

Már most lakó helyem a vármögye háza,
Kit a rút büdösség beborított gyászba,
Álmomba sé' véltem, a kibe most estem,
Sürű könynyejimmel az orczámat festöm.

(Lőrinczfalva.)

20.

A rabságra esett.

Ó', én szögén lélök, nyomorodott árva
Mélségös tömlöczbe de be vagyok zárva!
Midőn eszömbe jut, hogy rapságra estem:
Sürű könynyejimmel hérvatt orczám festöm.

Inajim lankannak, szívem elhérvadott,
Hoty Torontál mögye il rapságra adott;
R'ám tötte kögyetlen mustoha kezejit,
Hogy né taposhassam sík főgygye mezejit.

Elejbem terjeszti a vadászó hálót,
Mögfogatott — kínos! — mint égy' útoná'lót:
Zsinegöket hurkolt gyönge karjajimra,
Vasakat veretött fehér lábajimra!

Czifra ágyam helött kűbül készítöttek,
Tömlöcz fenekire kötöszve vetöttek;
De nem nyugothatok, töri gyönge testöm,
Még sönki nem szánnya szomorú esetöm.

Az égygyik mellettem bilincsit pöngeti,
Másik lábán lévő vasát emelgeti,
Harmadik átkozza születése napját,
Némöl' veti okul apját, édös anynyát.

De én is monthatnám, hogy lögyön átkozott
Mind mönnyön, mind fő'dön ki il bajra hozott;
De én nem átkozom, kéröm az nagy egęt:
Ijen rapságomnak vessön écczö' végöt!

Digitized by Google

Gyakran kitekintök tömlöczöm rostéjján,
De mék sė' láthatom az én kedves babám,
Kinek mögmonthatnám szívem kögyes titkát,
Jaj, ijen fájdalmat látni is csak ritkát!

Ha begyün a hajdú, fokos az kezibe',
Úgy néz ránk, mint hóhér lánczon tartott ebre,
Nem szánná fejemet lėvágni, mint hóhér,
Jaj, de mögátkozott ezön ártatlan vér!

Job' lösz, ha sorajim továbbá nem mondom,
Ezön versejimet fejem fölé írom,
Mind két szömejimet bánatba' kisírom,
Keserves panaszim továbbá nem mondom!

Hanem nė búsuljá' tė, kis fecske madár,
A komor tél után remélöm, lösz még nyár!
(Monostor.)

21.

Rabságba esett.

Az alföldi mögyeháza
Körül van zsandá'ral ál'va
Körül van zsandá'ral ál'va,
Magam vagyok bele zárva.

Lovam lė van arėdálva,
Magam estem nagy rapságba,
Lovam öszi a jó szénát,
Magam a vármögye kosztyát.

Szabacscságom lė van zárva
A vármögye ládájába,
Elveszött a láda kûcscsa,
Ki sėm szabadulok soha;
Mökkerül a láda kûcscsa,
Kiszabadulok valaha!

Tes'vérejim sírdogálnak,
Hogy engömet vason látnak;
Tes'vérejim nė sírjatok,
Talán maj' kiszabadulok!

Âra kéröm az urakat:
Engegygyenek vagy ėgy' napot,
Vagy ėgy' napot, vagy ėgy' felet,
Hagy írjak ėgy' bús levelet.

Hagy írjak ėgy' bús levelet
Az én hű feleségömnek,
Hogy nė jusson árvaságra,
Ėgygyik hásztul a másikra.
(Monostor.)

22.

A rab keservei.

Va'jon mit írjak babámnak,
Az én kincsöm bábikámnak?
Kezem röszket, nem írhatok,
Szömöm könynyes, nem láthatok.

Bárcsak mökszünne sírásom,
Két szömöm könyhul'ajtások,
Vagy aszt athatnám tuttára:
Új fönt estem naty rapságra.

Digitized by Google

Jaj, de mit ér, ha írok is,
Ha mökpöcsétöltetöm is,
Úgy sincs a kire bíszhatnám,
Hogy kezibe szolgálhatnám:
Röpűj' hát hozzám kis fecském,
Vöd' szárnyadra levelecském,
Röpűj' vele ráró módra,
Töd da rúzsám asztalára!

Mert most ritka az igaz szív,
Ki ál'andó és igaz, hív,
Mind ígéri barácscságát,
Befödözi ravasságát.
Ha kérdi, hogy hunnan gyüttél?
Vagy hogy ki póstája löttél?
Mongygyad, hogy égy' szögény rabé,
A tè kedves galambodé.

Hotyha majd válaszszát agygya,
Száj' sebössen rostéjomra,
Avagy vígasztaj' engömet,
Búba epett életömet!

(Monostor.)

23.

A rab.

Amott kereködik égy' kis sütét fölhő,
Abba' tarjoszkodik sárga lábú holló;
Vár' mög ho'ló, vár' mög, hagy izenök tűled
Apámnak, anyámnak, jegybéli mátkámnak.

Ha kérdik: hogy vagyok? mond mög, hogy rab vagyok,
Könyékig bilincsbe', térgyig vasba' vagyok;
Térgyig vasba' vagyok, könyékig bilincsbe',
Kiapad a szömöm a nagy sütécscségbe'.

Apám, édös anyám, mé' mög nem öltetök
Abba' az üdőbe', melben neveltetök!
De csak aszt véltétök, hogy telik kedvetök,
Hoty ha majd fölnyövök, bennem gyönyörköttök.

Szeretném mögtunni urak akaratytyát,
Mit akarnak véllem? mondanák szándékát;
Mert ha mögharakszok, töszök még égy' próbát:
Kiásom még écczör a tömlöcz ôdalát,

Mindaddig bujdosok högyekön-völgyekön,
Még csillagot látok az magos egekön,
Valahol az halál majd csak rèjám talál,
Élös dárdájával majd csak végömre jár!

(Egyházas-Kér.)

Digitized by Google

24.

A fő czinkos.

Amott kereködik
Egy' fekete fölhő,
Abba' tallászkodik
Sárga lábú holló.

Száj' lė holló, száj' lė
Tömlöcz ablakára,
Onnat is száj' holló
Tömlöcz ajtajára.

Hagy üzenök tűled
Apámnak, anyámnak,
Apámnak, anyámnak,
Jegybéli mátkámnak!

Száj' lė holló, száj' lė
Az idegön fő'dre,
Hagy írom levelem
A száraz mejjedre!

Vid' el az anyámnak,
Jegybéli mátkámnak,
Ha kérdi, hogy' vagyok?
Monygyad, hogy rab vagyok.

Rab vagyok, rab vagyok,
Szabadulást várok,
Szögedi fokhászba'
Térgyig vasba' vagyok.

Térgyig vasba' vagyok,
Könyékig bilincsbe'
Kiapatt a szömöm
A nagy süté'cségbe'.

Az én fejem ajja
Egy' tégla küvecske,
Takaródzó dunnám
Az tömlöcz teteje.

Az én dėrėkajjom
Az tömlöcz feneke,
Az én égő gyėrtyám
Kényók, békák szőme.

A szögedi fokház
Kűbűl van kirakva,
Az én édös anyám
Sírva jár alatta.

Nė sírj édös anyám,
Igy köl' ennek lönni,
A sok roszszaságé'
Igy köl' mökszenvenni.

Édös apám, anyám
Sokat kért a jóra,
De én, mind rosz' gyer'ök,
Nem hajlottam szóra;

R'áhajlanék, de mán
Késő, hul' az könyvem,
Tizönkét rablónak
Fű czinkussa löttem.

Tizönkét rablónak
Fű czinkussa löttem,
Szögedi fokházba'
Köl' érte szenvenni.

Szögedi törvénbe'
Huszonnégyen vannak,
Mind a huszonnégyen
Rúlam tanácskoznak;

A huszonötödik
Levelemet irja,
Az a hírös dáma
A nevem diktájja.

Digitized by Google

No, tė hírös dáma
Nė diktáld a nevem,
Az Istenre kérlek,
Had' mög az életöm!

Atta vôna Isten:
Nė láttalak vôna,
Hírödet, nevedet
Nė hallottam vôna;

Hírödet, nevedet
Nė hallottam vôna!
Talán ėgy' pár évvė
Továb' éltem vôna!

Lėteritik néköm
A fekete könyvet,
Abbul olvasik ki
Az én sentenczijám.

Ėgygyik aszt kijá'ti:
»Fő' kő' akasztani!«
Másik aszt kijá'ti:
»Fejit ê kő' vönni!«

Urajim, urajim,
Gyöngyös jó urajim!
Kár vôna még néköm
Akasztófán csüngni,

A göndör hajamat
Varnyúknak kiszönni,
Fekete szömömet
Hollóknak kiszönni;

Szép, piros orczámat
Napnak hérvasztani,
Szép, pamuk gatyámat
Szélnek loboktatni;

Szép pötyke csizmámat
Szélnek öszszeverni,
Sárga sarkantyúmat
Szélnek mögpöngetni!

Urajim, urajim,
Gyöngyös jó urajim,
Segícscsetök rajtam,
Ha Istent üsmértök!

(Rábé)

25.

A mögesött szöméj.

Ha'lottad-ė hírit Szögvár vidékinek,
Kurcza partyán lévő nagy, sütét tömlöcznek?
Abba' van ėgy' szöméj, ėgy' mögesött szöméj,
Kilencz esztendeje mijûta rab szögén.

Az ű édös anynya sírva jár utánna:
«L'ányom, édös l'ányom, mikô gyüsz mán haza?»
«Akkô lösz én néköm hazagyüvetelöm:
Mikor ész szöm búza száz körösztöt teröm;

Mikô kapufélfád' rozmaring borítytya,
Tüszhej patkád hejjit fodorménta fojja,
Asztalod pad ajját kaszáló fű hajtya,
Aszt pedig jô tudod, hogy nem löszön soha!

Digitized by Google

Szép tavasz üdőnek mindönök örülnek,
Gyönge virágibul koszorúkat kötnek,
Neköm is kötöttek búbul, búbánatbul,
Kinek a levele pamuk kötőmbe hul'.

Csak magam marattam, mind mezőn a talló,
Kinek az virágját êszötte az salló,
Enyim is êszötte és sêmmire való,
Ki még a csizmámba kapczának sê' való.

Mökhérvadok mán én, mer' mán nem ér a szél,
A tömlöcz fenekin mögrohadok mán én:
Eltemetnek engöm az erdeji vadak,
El is énekölnek az égi madarak.

(Egyházas-Kér.)

26.

Zöld Marczi.

Kisújfaluba' születtem,
Ottan szépen nevelköttem,
Apám, anyám szépen nevelt,
De a jóra so'sê' intött.

Pásztorságba' nevelköttem,
De a jót so'sê' követtem,
Mindég roszszat êseleköttem,
Nem jó embör lött belülem.

Mikor osz'tán nagyob' löttem,
Gonosz embör lött belülem,
Elá'lottam az útakat,
Fosztogattam az urakat.

Vármögye kezébe estem,
Ott pogányúl bántak velem,
Onnan is kimenekültem,
Igy hát bujdosóvá löttem.

Fegyvernekre bejutottam,
Itt êgy' háznál lakodalom.
Itt êgy' háznál lakodalom.
Kedvünk is lösz, a mint látom!

Fegyverneken vígan voltunk.
Ittunk, öttünk, vígadosztunk:
Hát berohant a hannagy úr,
Szötte-vöttével mögfordult.

Rajtunk csaptak a hannagyok,
Hat, vagy hét perszekútorok,
Becskerekit földig ütik,
Kögyetlenül mökkötőzik.

Becskerekit, Palatinczkit
Ütik, verik szögény Vald-kit:
Magam sê' ál'hattam a pört,
Keresöm a pejt, a fegyvert.

Bihar, Szabolcs, Hajdú, Szakmár
Jaj de sokat üldösztök már;
De soha mög nem fokhattak,
Még lakomára nem hîttak . . .

Nincs paripa, nincsen fegyver,
Igy jár, kit az Isten mögver;
Mögvert engöm mind a három,
Merd elrakták a szérszámom.

Digitized by Google

Mint égy' szarvas, âra módra
Futottam égy' rosz' gunyhóba,
Itt egész nap várakosztam,
A hidegbe' maj' mögfattam.

Gyün égy' embör szögény sorsban
Zsíros ingben és gatyában,
Jó szöröncsével mögszólal,
Mökkénál éty' hátas lóval.

Hogy amottan, a majorban
Jó két ló ál' ott égy' sorban:
»Neköm ké'ne az égygyike,
Lönne tijéd a szöbbikje!«

Mikor a lovat kerestem,
Pandúrok kezibe estem:
Jaj Istenöm, jaj kik vattok?
Talán halál pósták vattok?

Törvény nélkű' nè öjjetök,
Mer' tik is gyilkosok lösztök!
Kögyetlenül mökkötösztek,
Döbröczönbe el is vittek.

Döbröczöni nat törvénben
Tizenkét úr ül a székben,
Kacsin'gatnak a szömömbe,
Hány pár csikó jut eszömbe?

Nem jut neköm töb' eszömbe,
Kijé' vagyok mökkötözve;
De ük ennek nem engettek,
Akasztófára ítéltek.

Erdők, berkök, vad ligetök,
Búcsút vöszök mán tűletök,
Elbúcsúzok mán tűletök,
Nem járok továb' bennetök!

(Lőrinczfalva.)

27.

Németöt Miska.

»Estem babám, estem,
Szaladóvá estem,
Túri két lováé'
Katonának estem!

Makaji csárdába'
Gond űzi fejemet,
Hogy most írják neköm
Katona levelem,

Kivé masírolok
Szöged várossára,
Szöged várossárul
Nagyváradi házba!«

Nagyváradi naty ház
Kűbül van kirakva,
Szögény Németöt Miska
Sírva sétál rajta!

Nagyváradi naty ház
Ötvenhat ablakra,
Szögény Németöt Miska
Sírva nész ki rajta!

Szívit szomorítytya,
Száját mögmözditytya,
Katicza babáját
Csak úgy siratgatytya:

»Fekete fölhőbül
Gyün a zápor eső,
Ugyan Kati babám,
Té vagy-é az első?

Nem hittem, kertömnek
Más szögygye virágját,
Katicza babámnak
Más viselje gonygyát!«

Digitized by Google

Elapatt a Tisza,
Csak a partya maratt,
Elmönt Németöt Miska,
Csak a neve maratt.
(Monostor.)

28.

Kecskeméti gavallérok.

Fegyverrel itt nem csatásztak,
Sém égymásra nem puskásztak,
Ama hírös négy gavallér
Mög is fogva van mán szögé'.

Halált kíván pásztor vére
Gyilkosoknak a fejire,
Elszökött mán a Csutora,
De még kerülhet horogra.

Kovács Pista hírös zsivá',
Kötöszve van az oszlopná',
Kötöszve van az oszlopná',
Varga Sándor a másikná'.

Mökkötöszték a karjukat,
Alig nyelték el nyálukat;
Kovács Pista szögény legény,
Halált hozott r'á a törvény.

Varga Sándor czimborája,
Ketten lösznek halál fija,
Ki van mondva szentenczija,
Nincsen többé mán gráczija.

Kecskés kocsma udvarába'
Vannak a siralomhászba'.
»Jó barátom, Kovács Pista,
Eszt nem hittem vôna soha!

Mi haszna mán a világnak,
Ha belüle maj' kizárnak?!
R'ánk van mondva szentenczija,
Hogy vagyunk halálnak fija!«

Kovács Pista könyves szömmel
A Sándornak sírva felel:
»Éccző' löttünk a világra,
Mökhalunk ma gyalázatra!

Mökhalunk ma gyalázatra,
Rosz' embörök prédájára,
Három óra ide hátra,
Készüljünk pajtás halálra!«

Utolsó óra érközik,
Szögény Kovács gondolkozik,
Szögény Kovács gondolkozik,
Feleségitül búcsúzik:

»Mögbocsás' kedves anygyalom,
Mer' mökhalok, mán jô látom,
Tudom, többé hogy nem látlak,
Azért Istennek ajállak!«

Kecskés kocsma udvarába'
Fölül Kovács a kocsira,
Varga Sándor a pajtása,
Mönnek ketten a halálra.

Viszik mán ki Kovács Pistát,
Elérik az akasztófát,
Szentenczija elmondatott,
Osz'tán mestörre bízatott.

Varga Sándor fölhág székre,
Jutott a hóhér kezire,
Kovács Pista nem írtózik,
Egész serektű' búcsúzik.

Digitized by Google

Szögény Pistának a tagját
Vas láncz tartya mán a nyakát,
Északi szél löngedözik,
Kovács Pista mulatozik,
Veri össze a bokáját,
Lebökteti szélgatyáját.

Varga Sándor, Kovács Pista
De nem hitte vôna soha,
Akasztófának lakossa
Lögyenek, a világ csúfja.

Függ mán Kovács ég és fő'd köszt,
Északnak fordítva szöm köszt,
Varga Sándor a pajtássa,
Ketten löttek halál fija.

(Monostor.)

29.

Szabó Pál.

»Két hete, vagy három,
Mûta rúzsám várom,
Amoda gyün, a mint látom,
Sütét pej paripán.

Sütet pej lovának
Arany a kantárja,
A rúzsámnak, Szabó Pálnak
Én vagyok a párja.«

»Nyis' ki rúzsám, nyis' ki
Szobádnak ajtaját,
Éhén gyün egy' hírös bétyár,
Úgy néz, mind Szabó Pál!«

»Jó estét hát, rúzsám,
Régön nem láttalak,
Tènnap mult el három hete,
Mûta mèndég várlak!«

»Gyüttem vôna, rúzsám,
De ha nem löhetött,
A vármögye nyomomba' vôt,
Ère nem eresztött . . .

Isten hozzád, rúzsám,
Vöszöm végbúcsúmat,
El köl' mönni meszszi útra,
Kirül nè várj viszsza!«

»Mon' mög néköm rúzsám:
Möddég foksz elmönni?«

»Perjámosi naty kocsmába'
Ott fogok mökhálni!

Kocsmárosné, hajja!
Zárva a kapuja;
Nyissa ken' föl szép csöndessen,
Hagy mögyök be rajta!

Kocsmárosné, hajja!
Van-è vacsorája?«
»Van vacsorám, jó paprikás
Szabó Pál számára!«

»Kocsmárosné, hajja!
Van-è istállója?«
»Van istállóm, szénám, zabom
Szabó Pál lovának!«

»Kocsmárosné, hajja!
Hányat üt az óra?
Még kilenczet el nem veri,
Mulathatunk rajta,

Hallom üt az óra,
Hallom kilencz óra,
Feküggyünk lè Mihàj öcsém,
El vagyunk fáradva!«

Perjámosi csárda
Körül van sánczolva,
Dúzs Is'vá'nak kis pej lova
Körösztül ugrotta.

Digitized by Google

»Tízet üt az óra,
Rajtunk csaptak má'ma,
Még jô el sém aluthattunk
Az első álomba'.

Hét vármögye hajtott.
Soha mög nem fogott,
Ez a három csuda rongyos
Jaj, de rajtunk csapott!

Oda az életöm,
Mindön reménységöm,
Az öcsémet agyonlütték,
Éngöm lévasaltak.

Vas alatt késérnek,
A kocsira tösznek,
Még röggêre kis-zombori
Naty tömlöczbe tösznek.

Létösznek meszszire,
A lekfenekire,
Magam vagyok, kedves rúzsám,
A na' süté'csékbe'!

Lovam, édös lovam,
Lé vagy-é tê zárva?
Lá'd a gazdád keze-lába
Hogy' lé van lánczolva.

Látom a törvénbe'
Tizönketten ülnek,
Tudom, mind a tizönketten
Rúlam törvénköznek.

Rúlam beszélgetnek,
Rúlam törvénköznek,
Tudom aszt a törvént töszik:
Hoty fölakaszszanak.

Kéröm az urakat,
Még égy' szavam vôna:
A lovamra fölülhetnék,
Majd könnyen beszélnék.

Lovamra ülhetnék
Majd könynyen beszélnék
Kis-zombori törvénházat
Majd körülkerülném.

Álgya mög az Isten
Kis-Zombor faluját,
De verje mög az Úr-Isten
Dúzst égyedül magát!

Száj' el madár, száj' el
Vásárhej városba,
Ott lakik az édös anyám
Égy' alacson házba'.

Száj' az udvarába,
Száj' a szobájába,
Vid' el eszt a bús levelet,
Töd' az asztalára.

Ha kérdi, hogy vagyok?
Monygyad, hogy rab vagyok,
Kis-zombori nat tömlöczbe'
Térgyig vasba' vagyok.

Térgyig vasba' vagyok,
Könyékig bilincsbe',
Szérdán, Illés napján délbe'
Visznek az vesztésre.

Sé' eső nem esik,
Sé' harmat nem lácczik,
Mégis az én üngöm-gatyám
Két ôdalrû ázik.

Édös anyám vôt kend,
Mé' nem tanított kend,
Gyönge veszső ága vôtam,
Mé' nem hajlított kend!

Szögént nem bántottam,
Gazdagot raboltam,
Pajtásomat emböröltem,
Szép aszszont öleltem.

Digitized by Google

Mökhalok, mökhalok,
Még beteg sèm vagyok,
Kis-zombori szőlők alatt
Lészön mökhalásom.

Nem bánom, nem bánom,
A rúzsám sajnálom,
Nincsen kinyér keresője,
De van elvesztője!«

Szèrdán, Illés napján
Féltizenkettőre,
Szól a hóhér Szabó Pálnak:
»Lépjön föl a székre!«

Fő'lépött a székre,
Fő'nézött az égre,
Akkô jutott az eszibe,
Mit tött életibe'.

Szèrdán, Illés napján
Húzzák a harangot,
Szabó Pali nyakára r'á-
Hurkolták a lánczot.

(Monostor.)

30.

Valkonyaji István.

»Fúj a szellő hidégön,
Mert az babám idegön;
Nem fúj mindég hidegön,
Nem lösz mindég idegön.

Nem meszszi lakok ide:
Az aradi tömlöczbe',
Kedves babám válcsá' ki,
Nè hagygyál itt möghalni!«

»Váltanálak, nem löhet,
Kilencz bíró nem enged;
Kilencz bíró, kilencz pap
Tűled el nem választhat!«

Valkonyaji határon
Bètyár fekszik ott három,
Első Valkonyi István,
Ki mögfulladott a fán;

Másik Körösztös Bálint,
Kire a fő'd árkot hint,
Balla Miháj harmadik,
Pajtásával itt nyukszik,

Három oszlop fölfájok,
Útas ves' fő'det r'ájok,
Három oszlop fölfájok,
Útas ves' fő'det r'ájok!

(Lőrinczfalva.)

Digitized by Google

Szerelmes dalok.

1.

Szakajtottam éty' pár almát
Jaj de szeretöm a barnát;
Csillagom, galambom,
De r'ád illik a csókom!

Szakajtottam éty' pár szilvát,
Jaj de szeretöm a czifrát;
Csillagom, galambom,
De r'ád illik a csókom!

Szakajtottam éty pár körtét,
Jaj de szeretöm a szőkét;
Csillagom, galambom,
De r'ád illik a csókom!

Szakajtottam éty pár köként,
Jaj de szeretöm a legént;
Csillagom, galambom,
De r'ád illik a csókom!

(Egyházas-Kér.)

2.

Alsóváros nem hazám, — tillárom hap'!
Palánkváros mustohám — tillárom hap'! —
Szőreg város az hazám,
Abba' lakik az babám. Tillárom hap', hap', happ!

(Szőreg.)

3.

Nincs magassab' az erdőbe' a fánál,
Nincs igazabb az én kedves babámnál:
Olan igaz mint a rétön a harmat,
Levelire r'ásüt a nap, elhérvad.

(Rácz-Keresztúr.)

Digitized by Google

4.

Bécsi kendő lobogós,
Sejöm kendő suhogós,
Hal lobogjon, suhogjon,
Szíved értem dobogjon!
Tuni piros, hupi kék,
Rúzsám rajtad mindön szép!

(Csóka.)

5.

Gyöcs az üngöm, fehér gyöcs az újja,
Akkor lobog: mikor a szél fújja;
Ha nem fújja, magam loboktatom,
A babámat avval csalogatom.

(Rácz-Keresztúr.)

6.

Mán Szőregön fölkerült az új pósta,
Barna legény hordozza a vasútra;
— Tiszán túl, Dunán túl! —
Êre jársz mán kedves babám ezöntúl!

(Szőreg.)

7.

Lefeküttem az ágyra, — Re—cze—cze! —
Lemásztam a pallóra, El köl' mönni
Akkor jutott eszömbe: A babámhon estére.

(Egyházas-Kér.)

8.

Nem forog a malom vitorlája;
Barna kis lán, mi lösz vacsorára?
Hal paprikás, mi gongya van r'ája?
Estére várom rúzsám vacsorára.

(Lőrinczfalva.)

Digitized by Google

9.

Ma van péntök, hônap szombat, vasárnap,
Söpörjétök el az ûcczát nal l'ányok!
Söpörjétök el az ûcczát tisztára!
Gyün a babám, csikorog az csizmája.

(Egyházas-Kér.)

10.

Három rúzsa nyílik az ablakomba',
Három kis l'ány koczoktat az kapumba';
Lészakajtom kedves rúzsám a rúzsát,
Tijéd löszök kedves babám maj' möglásd.

(Szőreg.)

11.

Ha én asztat tuttam vôna drága kincs:
A szőregi kis l'ányoknak párja nincs;
Ha én asztat tuttam vôna,
Régön fölkerestem vôna.

(Szőreg.)

12.

Hej, czigán lá', czigán lá',
Mé' nem fűsűlköcz mög má'?
Röggel, délbe' bojhos vagy,
— Ihaj-csuhaj! —
Mégis csak az enyim vagy.

Hej, tót lejány, tót lejány,
Mé' vagy ojan halavány?
Azé' vagyok halavány,
Nem festöm én
Magam, mint a zsidó l'ány.

(Csóka.)

13.

Tavaj, tavaj, tavaj, tavaj,
Az idén, az idén,
Az idén, az idén,
Karácson ünnepén,
Mökházasodok én!

(Monostor.)

Digitized by Google

14.

Árok parton szól a haris madár,
Nem süt többet én r'ám a meleg nyár,
Mer' én pörge kalapot viselök,
Piros barna szép kis l'ánt szeretök.
(Lőrinczfalva.)

15.

Lösz még bál az újszögedi csárdába',
Ugy-e babám engöm visző' a bálba?!
Fölő'tözök láng szín' sejöm ruhába,
Szász forintot adok neköd a bálba.
(Egyházas-Kér.)

16.

Haza felé a szekeröm rúgygya,
Szeretlek én az Isten is tugygya,
Szeretlek én csak né mond anyádnak.
Öszöm aszt a csókra termött szádat!
(Ó-szent-Iván.)

17.

Fáj a kis lá'nak a szíve,
Mögfájult a szerelömbe',
Mondaná is, de nem meri,
A szerelöm hideg leli.
(Gyála.)

18.

Van égy' kis ház nádtetejös,
Abba' égy' kis l'ány epedöz.
Né epedözz kincsöm, lelköm,
Ha még mögölelhecz engöm!
(Egyházas-Kér.)

19.

De kék színű a nefelejcs levele,
Aszt kérdözik: mi ja szeretőm neve?
Mög nem mondom sönki embör fijának,
Csak égyedül az Istennek magának.
(Térvár.)

20.

Kifeküt a kutyám a szemétre,
Né járj babám hozzám péntök este!
Mer' a kutyám nagyon ébren alszik,
Észrevöszik, ha a kapu nyilik.
(Deszk.)

Digitized by Google

21.

A toronyba' harangoznak misére,
Gyün a rúzsám viloja szín' selömbe',
Imátkozik röggel, délbe' és este:
Hogy az Isten a zsandártul,
A zsandárnak a kezitül mögmöncse.
(Csóka.)

22.

Három éle van a sásnak,
Szöb' szeretőm van min' másnak,
Bárcsak ijen szép sé' vôna,
Hogy írígyöm és sé vôna.
(Szőreg.)

23.

Nagy fának jó az almája,
De magossan van az ága,
Karcsú a rúzsám nyövése,
Tilalom az ölelése.
(Klárafalva.)

24.

Száz forintot attam én égy', pej lójé',
Másik százat irhás subám', czifrájé',
Van paripám, irhás subám, de minek,
Ha êszólták a ki engömet szeret?!
(Ó-szent-Iván.)

25.

A fűszfa is lèhajtotta levelit,
Hogy az eső ki nè mossa a tüvit,
Én is búnak hajtottam a fejemet,
Elszólta az írígy a szeretőmet.
(Térvár.)

26.

A szőregi ûccza
Kűvel van kirakva,
Az én kedves rúzsám
Sírva sétál rajta.

Csizma kopogása
A szobámba hallik,
Keserves sírása
A szivemre hajlik.

Dallok rúzsám, dallok,
De nem azé' dallok:
Hogy jó kedvem vôna,
Vagy bort ittam vôna;

Hanem azé' dallok:
Tűled êmaradok;
Bú szál'ott szívemre,
Bánat a fejemre.
(Szőreg.)

Digitized by Google

27.

Szerettelek kis ideig:
Csütörtöktül szombat estig;
De az anyád haragudott,
Hogy én mán tè hozzád járok.

Szerettelek kis üdejig:
Csütörtöktül szombat estig;
Ugy-è babám nem sok üdő,
Álgyon mög a jó Teremtő.

(Török-Kanizsa.)

28.

Á'lok, á'lok az kapuba',
A rúzsámat várom;
Amoda gyün a mint látom
Nem gyalog, lóháton.

Mit ér neköm hoty ha gyün is,
Nem hálhatok véle;
Fáj a szívem kívül-belül,
Maj' möghasad érte!

(Szőreg.)

29.

Asz' gondolom, hogy az eső csöpörög,
Pedig az én bánatos könynyem pörög,
Búbánatos könyv hul' piros orczámra;
Möglázsd babám, möghalok nem sokára!

(Rácz-Keresztúr.)

30.

Engödelmet kérök rúzsám tè tűled,
Még itt vôtam, ha vétöttem ellened!
Isten hozzád kedves rúzsám, itt hallak,
A jó Isten oltalmába ajállak!

(Szőreg.)

31.

Járok-kelök én az úton ögyedül,
Rajtam még a jó Isten sè' könyörül;
Csak a bánat jár én velem, az késér,
Lánczra veri a szívemet, nem kémél.

(Klárafalva.)

32.

A temető közepibe',
Ott legel a babám ökre,
A' van a szarvára vágva:
Én vagyok az igaz árva.

(Szőreg.)

Digitized by Google

33.

Halálmadár szál'ott a ház falára,
Mökhal nálunk valaki nem sokára.
Èn hal'ok mög, mert mögöl a szerelöm,
Kis-Szügetbe' a lekszöb' l'án't szeretöm.
(Ó-szent-Iván.)

34.

Ki van festve a Turiné háza,
Benne hèrvad szép, eladó l'ánya,
Benne hèrvad, hèrvasztya a bánat,
Jaj de szánom eszt a virág szálat!
(Monostor.)

35.

Magossan szál' a vad liba a rétön,
Hejet keres ezön a nagy vidékön,
Gúnár után aszt kijátytya a liba:
Nincs itt jó hej, gyerünk innet máshova!
(Ó-szent-Iván.)

36.

Gyere vélem bujdosni,
Országot-világot látni!
Ha möktaná'sz betegönni,
Gondodat fogom viselni.

Szerettelek sok idejig,
Három á'ló esztendejig,
Annak elfojása alatt
Pihenté' a karom alatt.
(Lőrinczfalva.)

37.

Erdő, erdő jaj de szép, kerek erdő,
Ki sétál tè benned mán kívül-belül?!
Csak magad maracz' ègyedül,
Csak magad maracz' ègyedül,
Jaj, kedves angyalom,
Mök köl' érted halnom!

Mint ègy' piros almát el sèm vihetlek,
Vagy ègy' piros rúzsát el sèm rejthetlek.
Hanem még élök, szeretlek,
Mert a szívembe rejtelek;
Jaj, kedves angyalom,
Mök köl' érted halnom!

Digitized by Google

Elgyühecz' mán hozzám, de engöm nem lácz',
Sém vélem nem beszélsz, sém vélem nem hálsz:
Körű' kerülöd síromat,
Ús siratod szép szavamat;
Jaj, kedves angyalom,
Mök köl' érted halnom!

(Csóka.)

38.

Árva vagyok, árvának születtem.
Szeretőmet igazán szerettem:
Az irígyök elrabolták tűlem.
Most lött csak igaz árva belűlem!

Árva vagyok, árvának születtem.
Még az ég is beborult fölöttem,
Még a fű is föltámatt ellenöm,
Bujdosóvá tött rég a szerelöm.

Majd elbujdosok én meszszi fő'dre.
Meszszi, meszszi, a Duna szélire,
Búm êpanaszlom ott égy' madárnak,
Fütyűjje el az egész világnak.

(Szőreg.)

39.

Elmönt Szögedre a csajka,
Êmönt kedves rúzsám rajta,
Ha viszszagyün, viszszavárom,
Szomorú szívembe zárom.

(Lőrinczfalva.)

40.

Este későn kiá'lok a kapuba,
Nem látom a babámat a faluba',
Gyönge szavát csak távolrul hallanám,
Bús szívemet talán mögvígasztalná!

(Szőreg.)

Digitized by Google

41.

Zöld az erdő, zöld a mező, virágzik,
Kedves babám azon mönt el odáijig.
Lészakítom eszt a szép, kis virágot,
Körüljárom eszt a kerek világot.

(Deszk.)

42.

Mögégött az aradi gőzmalom,
Levelemet olvazsd el galambom!
Olvazsd el a hírömet — nevemet,
Ö'szöm aszt a ragyogó szömödet!

Barna kis l'ány kopogása hallik,
A szép szóra jaj de könnyen hajlik,
Piros rúzsa mind a két orczája,
De sok csókot raktam mán réája!

(Klárafalva.)

43.

Nincsen néköm sèhun sènkim, rúzsám!
A jó Isten visel gondot rèjám,
Árva vagyok, rúzsám, mind a gója!
Kinek nincsen sèmmi pártfogója.

Jaj, Istenöm, jaj de beteg vagyok,
Harma' napra talán mög is halok!
Ha mökhalok, tudom, eltemetnek,
A tèrjányi temetőbe tösznek;
A' lögyön a körösztömre vágva:
Itt nyukszik ègy' szomorodott árva.

A'dig engöm el nè temessenek:
Még rúzsámnak levelet nem kü'nek!
Hagy lássa mög hideg tetemimet,
Hogy nè lögyön neheze szívinek!
Nem hajja mán sok szép szavajimat,
Ölejje mög gyászos koporsómat.

Ha mökhalok, asztat is möghagyom:
Hogy a rúzsám nè nagyon sirasson!
Möksirathat é'jeli álmába',
Mikô fekszik tornyos nyoszojába'.

(Egyházas-Kér.)

Digitized by Google

44.

Végigmöntem a szőregi úczán,
Betekintök a rúzsám ablakján,
Kedves rúzsám úgy éli világát:
Fehér hajra veti föl az ágyát.

Gyűj' be rúzsám a fehér szobámba,
Ű'j lé rúzsám a zö'd kanapéra!
Maj' lehúzom a ránczos csizmádat,
Mökcsókolom két, piros orczádat!

Jaj Istenöm, jaj de beteg vagyok,
Ágyba' fekszök, talán mög is halok!
Anynyi sincsen: a ki vizet anna,
Ki piros hajnalba' mökcsókolna.

(Szőreg.)

45.

A gőzösnek hat kereke de fényös, de fényös, de fényös,
Kis-Ürüsön barna kis l'ány de kényös, de kényös, de kényös!
Szóltam hozzá oj édössen,
De még öszszeszidott engöm,
De bétyár, de hunczut, de csalfa!

(Egyházas-Kér.)

46.

Este, este, későn este,
Êre jár égy', szép mönyecske,
Êre jár égy', szép mönyecske,
Szívem maj' mögreped érte.

(Szőreg.)

47.

Kinésztem az ablakon,
Léesött a kalapom,
Barna kis l'ány, galambom,
Agygyad föl a
Daru tallas kalapom!

(Deszk.)

48.

Jaj de szép a tiszta búza garmada,
Nem vagyok én a legénnek bolongya;
Inkáb' löszök a szerelöm virágja;
Annak is a leggyönyörűb' zö'd ága.

(Lőrinczfalva.)

Digitized by Google

49.

Három alma de piros,
Három legény de csinos ;
Ha az égygyik nem csinos,
Van még kettő takaros.
(Szőreg.)

50.

Hej, gombolom, gombolom,
Kis lajbimat gombolom !
Harminczhat gomb luk van rajta,
Aszt is a rúzsám va'rta ki rajta ;
Csárdás kis angyalom,
Csalfa híröd ha'lom.
(Egyházas-kér.)

51.

Ez az ég, ez az ég nem tiszta,
Babám a szívedet más bírja !
Babám, ha szívedet bírhatnám :
Szélös ez világért nem annám.
(Szőreg.)

52.

Sárga rigó aszt fütyülte a nyáron :
Hogy farsangon ez a kis l'ány lösz párom ;
De mást fütyült a télön a fekete,
Hoty csak hűtlen a l'ánynak szeretete.
(Deszk.)

53.

Èmönnék én tè veled a templomba,
Ha a szíved ojan ravasz nem vôna ;
Majd ha igaz lösz a szíved,
Akkô feleségöm löhecz,
Asztat a ragyogó csillagját !
(Térvár.)

54.

De mökcsalt égy' legény engömet,
Elcsalta tűlem a gyűrűmet ;
Asz'on'ta ájjak ki a kis kapuba,
Mikor kilenczet üt az óra.

Kilenczet ütött mán az óra,
Még sincs a rúzsám a kapuba',

Digitized by Google

Ha tunnám möjik a rúzsám szobája,
Igenyöst bemönnék hozzája.

Tízet is ütött mán az óra,
Még is kint ál'ok a kapuba';
Jobb vôna, ha sírná' édös, kedvesöm,
Ús sé' löszöl tė a szeretőm!

(Szőreg.)

55.

Jaj, de nagyon keskönу ez az ûccza,
Hej, de sokszò végig mögyök rajta!
Mög-mögál'ok benne ėty' kis házná',
Az én régi kedves galambomná'.

(Csóka.)

56.

Száraz fő'dbe elvetöttem a búzát,
Nem tudom a kedves babám szándékát;
Esztendeje mán mijûta kérdözöm:
Val'd ki babám, mi bú van a szívedön?

(Klárafalva.)

57.

Kedves babám nappal szánti a fő'det,
Közepibe rozmaringot ültetget;
Rozmaringszál kivirágozi magát,
Az én babám búval éli világát.

(Ó-szent-Iván.)

58.

Tűbű' szokott az ágáczfa hajtani,
A szerelöm sűrűn szokott változni,
Azé' nem jó szép szeretőt tartani:
Mer' nem löhet vele mindég mulatni.

(Lőrinczfalva.)

59.

Ugyan kis l'ány, mit fogattál a bálba'?
Mikor ėcczör lėfeküttünk az ágyba!
Aszt fogattad: nem acz' hálást sėnkinek,
Csak ėgyedül az én árva szívemnek.

(Ó-szent-Iván.)

Digitized by Google

60.

Hal'od pajtás, mit akarok mondani!
Van-é kedved szép szeretőt cseré'ni?
Ugy-é kedves, kis anygyalom nem bánod:
Hogy vígabban élhessük a világot.
(Egyházas-Kér.)

61.

Nem gondoltam kincsöm rúzsám felűled:
Hogy üdővel dáma lögyön belűled:
De az Isten adott neköm,
Mást mutatott, szöbbet kincsöm —
Rúzsám náladnál.
(Lőrinczfalva.)

62.

Nyis' ki rúzsám az kapudat,
Csókolom mög az orczádat!
Mert a szívem mán elvezet,
Az én szívem mán mást szeret.
(Szőreg.)

63.

Fön'szál la pacsirta,
Az eget hasítytya,
Fordüj felém rúzsám,
Csókold mög az orczám,
Ús sė' soká' lácz mán!
(Lőrinczfalva.)

64.

Sürün szokott az ákáczfa sarjadzni,
Sürün szokott a szerelöm váltózni;
Bár az Isten égy' léán't sė' teremtne,
Hogy a szerelömnek igy vége lönne!
(Ó-szent-Iván.)

65.

Árok, árok, de méj árok!
Hozzád kis l'ány mán nem járok:
El köl' mönnöm meszsze fő'dre,
De még én magam sė' tudom mő're!?

Szerecz-é még mint szeretté'?
Vagy hogy mán êfelejtötté'?
Ha nem szerecz, maj' mögbánod:
Ha az ėsztra ruhát rajtam látod.
(Monostor.)

Digitized by Google

66.

Az erdőbe' kék iboját gyomlálok,
A hun még gyöngyvirágot is tanálok,
Abbul kötök könnyes szömmel bukrétát,
Körül rajta nemzeti szín' pántlikát.

Sóhajtásom közepibe lehölöm,
Maj' nem kínoz anynyira a szerelöm;
A két szömöm jaj de nagyon könnyezik,
Kedves rúzsám katonának elviszik.

(Egyházas-Kér.)

67.

Budapes'rűl rúzsavizet hozatok,
Benne fehér slingölt kendőt mosatok,
Maj' jó lösz az az én kedves babámnak,
Úgy is tudom elviszik katonának!

(Egyházas-Kér.)

68.

Kis kertömbe' hervadozik a virág,
Szomorú lött már én néköm a világ.
Éhurczojják a legén't katonának,
Ki gondol maj' bújával a lejánynak?

Csákót töttek mán a rúzsám fejire,
Duna vizön szállityák é meszszire;
Duna vize hoszd viszsza űt én néköm,
Mij keserű nála né'kű' életöm?!

(Padé.)

69.

Új-Aradon vöttem és sárga csikót,
Kis-Zomboron r'áverettem a patkót:
Aczél patkó, réz a szöge, tündöklik,
Magyar huszár babájától búcsúzik.

Hoty ha elmégy kedves babám, eregy' el,
Hoty ha elmégy, tűlem nè búcsúzzál el;
Nè szomorîd szögén' árva szívemet,
Ús sincs a ki vígasztajjon engömet!

(Klárafalva.)

Digitized by Google

70.

Sütét fölhő beborítytya
A szép csillagos eget.
Jaj de régön nem láthattam
Az kedves szeretőmet!
Száj' lé madár, ha löhet,
Irtam égy', kis levelet,
Vid' el az én szeretőmnek:
Né sirasson engömet!

Én Istenöm, én Istenöm,
De elvötted azokat:
A ki én r'ám fehér üngöt,
Fehér gatyát mosogat!
Siratytya az én üngöm:
Hon nincsen feleségöm,
Keserög az én zsebkendöm,
Elhagyott a kedvesöm.

(Ó-szent-Iván.)

71.

Vasárnap elmögyök a rúzsámhon,
Mökkérdözöm, gyün-é hozzám, vagy máshon?
Ha nem gyün, maragygyon magának,
Hunczut bétyár, ki könyörög él lánnak!

Az anyám csak âra kért engömet,
Né tarcsak töb' szeretőt, csak égygyet;
Elég is az az égy' én néköm,
Csak az az égy' igazán szeressön!

(Monostor.)

72.

Parton van az kedves rúzsám háza,
Nem mögyök én többet ű hozzája!
Körű' nyő'heti a zö'd fű,
Nem taposom többet körű'!

(Lőrinczfalva.)

73.

Tisza vize Szöged alatt kanyarog,
Kis galambom, né tarcsd soká' haragod!
Csak még écczör derűjjön ki szép szömöd,
Még én élök soha mást nem szeretök.

Meszszi lácczik a tűbeti nat torom,
Kis galambom, látlak-é még égykoron?
Ölelöm-é gyönge vállad valaha?
Csókolom-é piczi szádat, vagy soha?!

(Deszk.)

Digitized by Google

74.

Szomorú mán járásom, kelésöm:
Merd elhagyott, kit híven szeretök,
Maj' kinyílik a tejjes viloja,
Tijéd löszök még rúzsám valaha!

(Deszk.)

75.

Ez a csárda fehérre van meszelve,
Utôjára vôtam nálad az este,
Utôjára foktam az ajtód szîját,
Agygyon Isten babám sok, jó é'czakát!

Tejjes kalász lèhajtotta a fejit,
Zápor eső mind kiverte a szömit,
Én is lèhajtottam a bús fejemet,
Esküdőre viszik a szeretőmet.

(Szőreg.)

76.

Verd mög Uram aszt az embört, ki nem szánt,
Ki elvötte szeretőmet, nem sajnált!
Verje is mög mind a három teremtőm,
Mert elvötte aszt a régi szeretőm!

(Deszk.)

77.

Rácz-Körösztúr felű'
Fúj a hideg szellő,
Jaj! de rosz' hírt hal'ottam
Kedves babám felű'!

Aszt a hírt hal'ottam:
Hogy mögházasottá';
Álgyon mög az Isten,
Ha job'ra taná'tá'!

Job'ra nem taná'tam,
Csak szöb're akattam,
Verje mög az Isten . . .
Jaj! de mökcsalóttam!

(Ó-szent-Iván.)

Digitized by Google

78.

Jaj Istenöm néköm!
Nincsen feleségöm,
Mit ér néköm a világon
Sej, az én életöm!
(Szőreg.)

79.

Nem ragyog mán fényös csillag az égön,
Ki' könyörül hát a szögén legényön?
Vagy a bánat, vagy az én rúzsám szíve
A' tösz engöm a sírom fenekire.
(Deszk.)

80.

Minek az a csizma, a ki nem kopog?
So' sé' fagy be a bácskaji nagy homok,
Szödök én ott télön-nyáron virágot,
Még égy', igaz szeretőt nem tanálok.
(Török-Kanizsa.)

Digitized by Google

Hazafiúi és katona dalok.

1.

Nészd hogy bömböl a németöt,
Talán ma nem is övött;
Nész' csak mijen kevéjök,
De ha égy' botot vöszök,
Némötöt vagy ötöt
Jò möghempörgetök.
Széna, szalma, szekörcze,
Fábul rakott kemöncze.

Ott mén égy' módis ficzkó,
Üres vá'lán az acskó,
Csizmáján nincsen patkó,
Kirög-korog a haskó,
Nadrágja fötbul ál',
Úgy öszik ha tanál.
Széna, szalma, szekörcze,
Fábul rakott kemöncze.

(Szaján.)

2.

Jaj, jaj, jaj, jaj,
Nyakunkba' az fegyver,
Az fegyver!
Mert az németöt
Kösztünk hever,
Hogy mögvér
Mindönt kér,
Nészd el — —
Németöt anynyát
De kövér,
De kövér,
Bűribe'
Alig fér,
Országunkba'
Németöt mijatt
Éfogy az kinyér.

Jaj, jaj, jaj, jaj!
Ha még Rákóczi élne
Bercsényivel
Kardot kötne,
Nem uralkonna itten
Ijjen atta németytye,
Országunk szemetytye.

Jaj, jaj, jaj, jaj!
Mer' ha németöt nem vôna,
Nem vôna,
Az országunk szöb' vôna,
Szöb' vôna!

Jaj, jaj, jaj, jaj!
Hej lepte vôna mög a tetű,
A tetű!
Ütötte vôna mög
Hatvanhat szekér ménkű!
Aki országunkba'
Möktanûtt némötű'!

(Szőreg.)

Digitized by Google

3.

Agygyon Isten, agygyon Isten
A magyarnak mindön jót!
Tele légyön arany pé'zzê
Mind a pincze, mind a bôt!
Hogy szolgáljon az magyarnak
Mind a németöt, mind a tót!

Veszött vôna országába'
Szötte-vötte, teremtötte
Ijen-ojan némötytye!

Mé' poeskolta magyar hazánk
Kutya disznó teringette,
Szötte-vötte némötytye.

Kutya disznó teringette,
Rühes-tetves bugyogója!
Mé' hoszta be a muszáját,
Szötte-vötte némötytye,
A magyarnak terhire!
Magyar hazánk ébatta némötytye!

(Szőreg.)

4.

Szomorúság néköm
Az egész életöm,
Mert gyászba' van néköm
Örökké a szivem.

Sok sóhajtásokkal
Töltöm el üdőmet,
Sürün mögásztatom
Könyvekkel szömömet.

Az idegöny fő'dre
Égyedül köl' mönnöm,
De sömmit sèm löhet
Magammal elvinnöm.

Csak jó cseleködet
Jár az úton vélem,
Irgalmaz', könyörüj'
Ó', én jó Istenöm!

Azért mondom néktök,
Jô möghal'gassátok:
A szögény árvákat
Nè szomorícscsátok!

Mert az, ki mönynyekbe'
Gondot visel rátok,
Mögbünteti asztat,
Bizon' jól tugygyátok.

Mert jaj az árvának
Járása, kölésse,
Jaj annak a fő'dön
Itt mindön lépésse.

Ha aranybul van is
Az kapu félfája,
Csak árva az árva,
Nincsen pártfogója.

Csak árva az árva,
Nincsen pár'fogója,
Csak a jó Istenbe'
Mindön bizodalma.

Mer' âra még a szép
Csillag sèm úgy csillog,
Az a jó drága nap
Sèm oj' szépen ragyog.

(Szőreg.)

Digitized by Google

5.

Él a magyar, ál' Buda még,
Mökköszönynyük neköd, jó ég;
Most lösz fényös Budavára,
Mert ott a magyar kormánya
Tündöklik.

Ko'sút, kedves polgártársunk
Bűterhölve so' sé' lássunk!
Fogd föl buzgón ügyejinket,
Âra kérjük Teremtőnket,
Álgyon mög!

Éltezsd Isten mi urunkat:
Istvány kedves nádorunkat,
Botyán Lajos szömünk fé'nyit,
Hazánk földerült reményit
Álgyad mög!

Ko'sút a magyar möntője,
Álgya mög a Teremtője,
Mond a magyar örök hálát,
Mökkönynyíti terhös vállát
Általa.

Széttört a magyar bilincse,
Szabadcság a nemzet kincse;
Él hazánk, hazák hazája,
Aszt zengje a magyar szája
Még csak él!

(Egyházas-Kér.)

6.

Tiszán, Dunán mén a Ko'sút' csöndessen,
Ausztri'bul mén a németöt sebössen:
Ko'sút' Lajos asztat írta levélbe':
Takarogygyon el a németöt fenébe,
Vigye el a strikk'öt czipőt, fa kupát,
Vele égygyütt lapos szőrű kalapját!

(Szőreg.)

7.

Ezör esztendeje annak:
Hogy a magyarok itt laknak,
Most akarják kiírtani,
De az Isten nem engedi.

Ha jaz Isten mögengenné,
Mindön bétyár cselekönné:
De az Isten nem engedi
A magyar fajt kiírtani.

(Csóka.)

8.

Ezör esztendeje annak:
Hogy a magyarok itt laknak,
Most akarják kitiltani, kiírtani,
Életüktűl, vagyonuktul mögfosztani.

Digitized by Google

De a magyar aszt nem hagygya,
Árpát, búzát létakarja,
Nem is hagygya, nem is hatta mind halálig,
Még a magyar vértül a fő'd föl nem ázik.
(Török-Kanizsa.)

9.

Fölszántom az kertöm ajját,
Vetök bele tiszta búzát,
Vetök bele tiszta búzát,
Fölkötöm az honfi kardját,
Hajsz ökrejim, hajsz!

Fölkötöttem az kardomat,
Mökcsókoltam galambomat.
Isten hozzád kedves babám,
Vagy lácz' többet, vagy soha t'án,
Hajsz ökrejim, hajsz!
(Szőreg.)

10.

Nem is czudarkodok,
Átillát var'atok,
Mindaddig hordozom,
Katonának ál'ok.

Kardom is fényös is,
Lovam is kényös is,
Izzajtóm nemzeti,
Almás is, piros is.

Kard az ôldalamon,
Puska a vál'amon,
Gyühecz mán utánnam
Szomorú galambom!
(Lőrinczfalva.)

11.

Ko'sút' Lajos levelet iratott,
Levelibe bangókat raggatott,
Á'talatta az író dijáknak:
Oszsza ki ja honvét katonának.
(Lőrinczfalva.)

12.

Talpra vitéz magyarok,
Ész szívvel harczojjatok!
Kiki maga hazájé',
A magyar szabacscságé'.
(Hosszúhát.)

Digitized by Google

13.

Hosz' föl Isten én r'ám is a napot,
Hét országra ragyogó csillagot,
Hosz' föl Isten a fényös csillagot,
Azután mög a szép hôd világot ;
Hagy' csinálunk égy' kurucz világot,
Rabolhassunk mink is Ráczországot !

Perczel Móricz magyarok vitéze,
Álgya mög az egek Teremtője :
Mert bevötte a Rómaji sánczot,
Kihajtotta belüle a ráczot.
Kihajtotta Tétel határjába,
Maga rakodott bele a sánczba.

Perczel Móricz fölizent Ko'sút'nak :
Kű'gygye lé a magyar huszárokat !
Az ellenség hétezör és hatszáz,
De mégis több az magyar, mint a rácz,
Hoz' föl Isten fényös hôdvilágot,
Hagy csiná'junk égy', kurucz világot !

(Szőreg !)

14.

Êre, âra, Orsovára
Gyün a muszka nem sokára ;
Gyere pajtás, ijeszszük mög,
Itt a muszka, szalajcsuk mög !

Kihúztam mán a czédulát,
Fő'vöttem a honvéd ruhát ;
Gyere pajtás, ijeszszük mög,
Itt a muszka szalajcsuk mög !

(Padé.)

15.

Kócsag tallam, szép trucz tallam,
Léhajjlott, léhajlott,
Vôt neköm ész szép szeretőm
Èhagyott, èhagyott ;

Ide némöt, ide muszka,
Magyar vitéz vagyok,
Az hazámér', az hazámér'
Möghalni kész vagyok !

(Monostor.)

16.

Ezörnyôczszáznegyvennyôczba',
Magyarország borût gyászba,
Körű'vötte az ellenség,
Mindönfelé a szörnyűség.

Ráczok, ráczok, szérvijányok
Nem értök tik égy' pétákot !
Mer' a magyar aranyat ér,
Panganétos puskává mén.

Digitized by Google

Csak âra jô vigyázzatok:
Magyar kézre nè jussatok!
Mert ha magyar kézre juttok,
Maj keserű lösz a szátok!
(Rácz-Keresztúr.)

17.

Vôtam mán én Becse alatt táborba',
Ott akattam a Rákóczi kargyára;
Ez az a kard, ki a ráczot lèvágja,
Magyar hazát halálig oltalmazza.

Hatvan forintot fizettek ègy' hétre,
Hidegöt — melegöt szenvettünk érte;
A magyarba' benne van az a jó vér:
Sèm a rácztû, sèm a horváttû nem fél.

Bécs alatt gyüttek föl a sok horvátok,
Hogy mögvöszik a szép Magyarországot;
A magyarnak az Isten a vezérje,
Boldokságos Szűz a védelmezője.
(Hosszúhát.)

18.

El köl' mönnöm az strázsára,
A zsabjaji kompjárásra,
Éhös vagyok mind az kutya,
Nem éröm mög a lénun'gâ,
Jaj Istenöm, jaj!

Nem félök én szèrviánytul.
Szèrvijányak az kargyátul.
Apró-csöprő sörétyitül,
Szèrvijány vitésségitül.
Polgár barátim!

Nè féjjetök hát polgárok,
Ha gyünnek a szèrvijányok!
Ha gyünnek is, visszatérnek.
Mert ûk a magyartul félnek;
Polgár barátim!
(Lőrinczfalva.)

19.

Perczel Móricz jó vigyázó,
Magyarokná' elüljáró,
Rómaji sánczot mögvötte,
Moszgó sereg rémítötte.
(Hosszúhát.)

Digitized by Google

20.

Pestvármögyeji őrsereg,
Azok töttek csúffá minket;
Mikor az ágyú duhogott,
Mind az ülepbe rakodott,
Elszaladott.

Nem gondoltak csuhájukkal,
Sèm a fényös puskájukkal;
Vèrbácz alá beszalattak,
Ott ègymásnak panaszkottak,
Sóhajtosztak.

Hal'od-è tè, vad rácz fatytyú!
Mölik az a lekszöbbik ju',
Kibül kigyün hat font fagygyú,
Hatvan forint ára gyapjú?
Vad rácz fatytyú!

(Lőrinczfalva.)

21.

Jaj de magos az aradi vártő'tés,
Hul' az gojó mint az eső sűrűség,
Jaj de sok katonát elvert az gojó,
Jaj de sok, édös anyának szomorú!

Édös anyám fölnevelt kend engömet,
De nem tugygya kend az bús életömet;
Ha kend tunná az én bús életömet:
Éjjel-nappal siratna kend engömet.

(Klárafalva.)

22.

Elkészült mán a szőregi nagy vasút,
Azon gyün el a Görgeji, a Ko'sút',
Azon viszik el a szép legényöket,
Kilső ország szélire szögényöket.

Nem törik el a gőzkocsi kereke:
Mert az útytya erőssen van készítve,
Szalad rajta, mind a szélvész a habon,
Nè fé'j babám, viszszagyüvök a nyáron!

(Ó-szent-Iván.)

Digitized by Google

23.

Verd mög Isten aszt a hunczut Görgejit!
Világosnál átatta a nemzetit;
Világosnál raktuk lė fegyverünket,
Ott vesztöttük el a böcsületünket.

Szöged város környes-körül füstölög,
Új-Szögedön de sok ágyú bömbölög,
Ko'sút' Lajos aszt írta a levélbe':
Nem gyün viszsza ebbe' a nagy hidegbe';
Maj' viszszagyün a tavaszszal, a nyáron:
Mikor a vad alma lėhul la fárul.

(Szőreg.)

24.

Ha Görgeji vezér hunczut nem lött vôna:
Most az magyar nemzet leghírössebb vôna.
Sírva ül a huszár más paripájára,
Ús sétál körösztül szép Magyarországba'.

Hosz' ki babám, hosz' ki fehér keszkenőmet:
Hat törülöm bele könynyes szömeimet!
Kihozom, kihozom fehér keszkenőmet,
Törüld bele babám könyves szömeidet.

(Szőreg.)

25.

Mikô elmönt az Ko'sút' tábora,
Akkô gyütt be az némöt katona,
Csütörtökön rö'gère, rö'gère
Gyütt a né'möt katona Szögedre.

Lė-fölsétált az úcczán, az úcczán,
Hun taná'na ėgy' honvéd katonát?
Égygyet-kettőt mégis csak kaphatott,
Aki magárû nem gondoskodott.

(Hosszúhát.)

26.

Még Aradon szépen szóllott a banda,
Világosnál gyászba borult a haza,
Világosnál raktuk lė fegyverünket,
Mert Görgeji ott adott el bennünket.

Digitized by Google

Édös anyám, miér' szültél engömet?
Drága pénzön kiváltaná', nem löhet!
Eregy haza édös anyám, nem annak,
Neveld apró árvájidat magadnak!

Mán a német êkésértet bennünket,
Olaszhonba besoroz ismét minket,
Majd földerül még a szép csillagos ég,
Édös hazám majd öleget töszök még!

(Monostor.)

27.

Mos' kezdenek az urak vizitálni,
Apák, anyák nem tunnak mi' csinálni,
Könyves szömmel zokogva panaszolják:
Mos' késérték katonának a fiját,

(Gyála.)

28.

Édös anyám, édös anyám,
Szögygye ken' öszsze a ruhám!
El köl' mönnöm katonának,
Ó-Kanizsán vizitálnak.

Itt köl' hannom édös anyám,
Aszt a fölnevelő dajkám;
Itt köl' hannom, ha esik is,
Ha nehezömre esik is.

(Ó-szent-Iván.)

29.

Ha bemögyök Kanizsa várossába,
Föllépök a lekfölső garádicsra:
Édös anyám, gyüjjön ide, hâjja-jė?
Kedves babám, testvérejim siratni.

El köl' mönni katonának meszszire,
Itt köl' hanni a babámat, nincs kire;
Ha elesök, örökös árva löszök,
Jaj Istenöm, jaj de sokat szenvedök!

(Rácz-Keresztúr.)

30.

Szen'-Miklósra mögyök vizitállásra,
Üngöm, gatyám léhajtom a pallóra;
Üngöm, gatyám léhajtom a pallóra,
Könyves szömmel r'ánézök az orvosra.

Digitized by Google

Mikor engöm a kapitány vizitál:
Kedves babám az ablak alatt sétál;
Egy' úr mon'gya: vessem lé az üngömet,
Kilencz pedig írja be a nevemet.

Kapitány úr verögetytye vállamat:
No té fijú, jó lösző' katonának!
No té fijú jó lösző' katonának,
De még pedig réguláris bakának!

Szen'-Miklóson marattam be bakának,
Jaj de nagyon sajnálom a babámat!
De még jobban sajnálom az anyámat,
Két karja köszt fölnevelt katonának.

(Klárafalva.)

31.

Sárga városháza,
Sűrű ablak rajta,
Sűrű ablak, hoszszú levél,
Mi van r'áragasztva?

Mindönki olvassa,
Hogy mi van r'áírva?
Az van a levélbe' írva:
Be vagyok sorozva.

Hônap vizitálnak
Kék üngös huszárnak,
Hônap monygya főorvos úr:
Katona vagy fatytyú!

Mellém ál' égy' baka,
Göndör hajam vágja,
Akkor borul rúzsám szíve
Fekete szín gyászba.

Be vagyok maradva,
Be vagyok örökre,
Be van az én szívem zárva
Új-aradi várba.

(Egyházas-Kér.)

32.

Bús gerlicze jaj de szomorún szól,
Kedves rúzsám mindég rúlam búsúl,
Búsúlhacz' mán: be vagyok sorozva,
Katonának föl is vagyok nyírva.

(Térvár.)

Digitized by Google

33.

Istenöm, Istenöm !
Jaj, de szégyöllöttem :
Mikô a doktornak
Szöme közé nésztem ;
Léhajtottam bús fejem,
Úgy hullajtottam könnyem !
(Ó-szent-Iván.)

34.

Isten hozzád kedves, kis angyalom!
Mer' mán néköm el köl' maséroznom ;
Három zsandár hozott égy' levelet,
Ferencz Józsép hívatott engömet.
(Rábé.)

35.

A gyálaji csárda
Mos' borult be gyászba,
Sok, szép barna legény
Készül huszárságra.

Lábam a kengyelbe',
Magam a nyerögbe',
Csillagom — galambom
Üjjél az ölembe !

A térvári l'ányok
Fognak siratgatni :
Mikô Szöged felé
Fogunk masérozni.
(Térvár.)

36.

Föl van a sárga nyergölve,
Én ülök a tetejibe',
Sárga lovam lába indul,
Rúzsám szöme könybe csordul.

Nem tuttam soha búsulni,
De mán mög köllött tanulni,
Bús szívemnek nincs mit tönni,
Katonává köllött lönni.
(Deszk.)

37.

Sárga lábú csírke,
Nė möny' a búzába :
Mer' az kánya möglát,
Elvisz az szájába'.

Nem tuttam búsúlni,
De mán möktanultam,
Mikô az Nagy-Brínbe'
Ispitájba' vôtam.

Digitized by Google

Balbonáré alatt,
Az alatt sírbakol
Két, magyar katona,
Két, magyar katona.

Az a két katona
Mindég aszt danúja:
Istenöm, Istenöm,
De keserű kinyér

A katona kinyér:
Két kargyával szánt-vet,
Két kargyával szánt-vet,
Vérivel boronál.
(Klárafalva.)

38.

Hannagy uram, nem kévánok ögyebet:
Hogy a holló szögygye ki a szömödet!
Nem kévánom csak magának, nem másnak:
Szögén' legén't m'é' viszik el huszárnak!
(Ó-szent-Iván,)

39.

Sindöjözik a szögedi tormot,
Möghúzatom a három harangot,
Möghúzatom háromszor napjába'
Kedves babám szíve fájdalmára.

Ferencz Jóska kerek udvarába'
Huszonnégy ló öszik karikába'
Szénát öszik, nem árpa abrakot,
Tűled babám jaj de elmaradok!

Jaj Istenöm, jaj de árva vagyok!
Vôt szeretőm, az is mögtagadott;
Bár a világ sarokvason ál'na,
Fordítanám a job' ôdalára!
(Gyála.)

40.

Kiál'ottam az úcczára
Rövid bakancsos mógygyára,
Rövid a bakancsom szára,
Majd elfagy a lábom szára;
Bár csak is mán el is fanna:
Hogy a babám mögsiratna.
(Rácz-Keresztúr.)

Digitized by Google

41.

Ezörnyôczszázötvenkilenczedikbe'
Vôt a magyar az olaszszâ a tűzbe' . . .
No csak rajta, Kozér majort nė hagygyuk!
Legelsőb bis mázsás gojót tanáltunk.

Mögszólalt a vásárheji nagy harang,
Húzza asztat harminczhárom vad galamb,
Nem szól annak sėm órája, sėm hangja,
Mögtiltotta Napolėjon császárja.
Maj' szól annak órája is, hangja jis,
Nem tiltya mög Napoléon császár is!

(Szőreg)

42.

Ezörnyôczszázhatvanhatodik évbe'
Porosz kiráj hadat üzent lė Bécsbe,
Ferencz József elfogatta szívessen,
Benedök is oda lépött kényössen:

Ad' át nėköm a komėndót jô értöm,
Magyarokkal én a poroszt mögveröm;
Magyar vagyok, a csatára termöttem,
Némöt vagy tót a csatára nem teröm.

Szól az ágyú, szól az ágyú, möndörög,
Gyün a porosz mint a fekete ördög;
Nem kévánok a porosznak ögyebet:
So' sė' lássa a csillagos kék eget!

(Szőreg.)

43.

Ezörnyôczszázhatvanhatodik évben,
Homájossan gyütt föl az nap az égön,
Cse'országnak szép vetésit és porát
Sok, magyar vér festötte mög kalászszát.

Júniusnak tizėnhetedik napján
Átgyütt a prájsz Cse'országnak gránicczán,
Szál' az gojó mint az eső sűrűség,
Két ėgy' testvér öszszeborul és úgy sír.

Digitized by Google

Cse'országba' kis gunyhóba' lakok én,
Fehér borral, bornyú hússal élök én,
Lovam fejin csillag ragyog, az kantár,
Igy jár a ki az poroszszal szömbe száll'.

Azért hogy csak kertészlegény vagyok én,
A poroszszal szömbe száll'ni merök én,
Dolmányomat balválamra fordítom,
Az kardomat huszárossan kirántom.

(Ó-szent-Iván.)

44.

Kék ruhába' gyün a porosz hadsereg,
Szól az ágyú, még a fák is röngenek,
Szól az ágyú, ropognak a fegyverök,
Mos'tunni mög: kik a magyar tüzérök?

A csillagok fekete gyászt viselnek,
A tüzérök mind Istenhön készülnek;
Szapnél gojó hasítytya a levegőt,
A sok baka beborítytya a mezőt.

Mán én többé nem írhatok levelet,
Porosz gojó elhor'ta a kezemet.
Ird mög pajtás az én édös anyámnak:
Nė várja levelit kedves fijának.

Józsefstatnál mögszólalt mán a harang,
Most temetnek három ezör, szép magyart,
Fejük fölött márván' kűre van vágva:
Magyar tüzér legelső a csatába'.

(Szőreg.)

45.

Ferencz József mos' lött csak új kiráj,
Még is magyar regementöt formál,
Engömet is huszárnak íratot,
Ódalomra fényös kardot adott.

Világoskék átillán fényös gomb,
A csákómon sárga zsinór ragyog,
Sárga zsinór, fekete közepe,
Ez a huszár gyászos, bús élete.

(Klárafalva.)

Digitized by Google

46.

Vármögyeház udvarába' Apám, anyám, hű testvéröm,
Muzsikálnak é'fél tájba', Nė sírjatok azért értem!
Talán azé' muzsikálnak: A fölségnek lösz r'ám gongya,
Hogy elvisznek katonának. Nė várjatok többé viszsza!

(Klárafalva.)

47.

A szögedi városháza kapuja,
Jaj de szépen muzsikálnak alatta!
Jaj de szépen muzsikálnak alatta,
Gyerünk pajtás, ájjunk be a vėrbunkba!

Gyerünk pajtás, ájjunk be a vėrbunkba,
Tölcsük ki a három évet, nem sok a'!
Kitő'töttem három évet, hat napot,
Százados úr szalutálni nem tudok!

Kapitány úr kiá'lítytya százagygyát,
Sortû sorra vizitájja sarzsiját;
Kilencz altiszt, ki a sarzsit visejje,
Százados úr szabacscságra ereszsze.

(Szőreg.)

48.

Zö'd a kökény, piros a vad alma,
Kedves babám most löttem katona!
Három évet hoty ha kiszôgálom:
Szabacscságom mindön felű' várom.

(Szőreg.)

49.

Édös anyám tögye el a ruhámat,
Majd ád néköm Ferencz Jóska másikat;
Sárga zsinóros nadrágot kapok én,
Magyar kiráj katonája vagyok én.

(Török-Kanizsa.)

Digitized by Google

50.

Nem bánom én akár hod dörög az ég,
Az én búzám ús sė' veri el a jég.
Kinyílott a viloja,
Kocsis legén' katona,
Katonának van írva.

Be vagyok én katonának sorozva,
Fölülök én a frospontos kocsira ;
Kinyílott a néfelejcs,
Engöm babám nė felejcs,
Engöm babám nė felejcs !

Mán én többet kocsis legén' nem lészök,
Kalapomhon daru tallat nem tészök ;
Kinyílott a tulipán,
Kökén szömű, barna l'án',
Szerecz czė még igazán?

(Monostor.)

51.

Mán Szebönbe' mögfújták a trombitát,
A ki huszár nyergöjje föl a lovát,
Két napi zab, széna föl van pakolva,
Kis pej lovam mégis jácczik alatta.

Ha föl ülök kis pej lovam hátára,
Lėtekintök, kesej mind a nél lába,
Kesej lába, csillagos a homloka,
Októbėrba' löttem, babám, katona.

Ha elindult ez a gőzös, hagy mönynyön,
Én utánnam sönki nė keseregjön!
A ki pedig én utánnam keserög,
Aszt kévánom, a jó Isten álgya mög!

(Lőrinczfalva.)

52.

Végigmönnék. végigmönnék a Nagy-ũcczán, nem merök,
Mer' asz'ongyák, mer' asz'ongyák, hogy szeretőt keresök,
Nė monygyátok álnok hitűk,
Hisz' nem köl' neköm szerető,
Vár engömet, vár engömet
Nagy Szebönbe' vagy kettő.

Digitized by Google

Kapitány úr, kapitány úr, agygyon Isten jó estét!
Három évig szôgálom én a maga regömönytyit;
Ha kitő'töm, ha kitő'töm
Hej, eszt a három esztendőt,
Haza mögyök, haza mögyök,
Elvöszöm a szeretőm!

(Józova.)

53.

Szép a huszár: ha fölül a lovára,
Ha lètekint a bal, kesej lábára;
Kesej lába, csillagos a homlokja,
A babája a kapuba' siratytya.

(Szőreg.)

54.

Kis kertömbe' este-röggel fúj a szél,
Mit gondoltál mikor katona löttél?
Nem gondoltam kedves babám ögyebet:
Három évig ús sè lácz mög engömet.

(Szőreg.)

55.

Sárgára van a városháza festve,
Kis pej lovam előtte van nyergölve,
Hoszszúra van a zabláncza eresztve,
Kedves babám, jutok-è az eszödbe?
Ha tè gondolsz az én bezárt szívemre,
Gondoljon r'ád a jó Isten az égbe'.

(Deszk.)

56.

A szögedi kaszárnya, kaszárnya,
Magam vagyok bezárva, bezárva:
Kilencz lakat, kilencz zár,
Mind a kilencz könnyen jár,
Könynyen begyühecz babám
Estére.

(Szőreg.)

Digitized by Google

57.

Bosznyijábul gyün égy levél sebössen,
R'á van írva nagy fekete pöcséttel:
Külsejire r'á van írva: sajnálom.
Aszt a kis l'ánt, kitül el köllött válnom.
(Klárafalva.)

58.

Magyar baka indítytya föl a csatát,
Hogy bevögye aszt a hírös Bosnyiját,
Imitt-amott fütyürésznek a gojók,
Piros vérrel áradnak föl a fojók.
(Térvár.)

59.

Boszniába elindult a hadsereg,
De sok asszony és leány szív kesereg!
Isten veled hű fiam és kedvesem,
Majd megsegít titeket a jó Isten!

Végig megyek a szegedi Nagyúcczán,
De sok asszony és szép leány sírdogál!
Ne sírjatok asszonyok és leányok,
Harcz után majd visszatérünk hozzátok!

Szeged város gyászba vagyon borulva:
Mert sok leány szeretőjét siratja;
Ne sírj kis lány, megsegít az ég Ura,
Ad majd neked más szeretöt valaha!

Ha bent vagyok Bosznia határába',
Adjanak hát ennem-innom javából,
Éhen-szomjan hegyeken nem mehetek,
Magyar hazám a jó Isten áldjon meg!

Kapitány úr kiállítja századját,
Hunczut bosnyák ráereszti ágyúját.
Jaj de sok, szép, magyar fiú elesett,
De sok, szőke-barna, kis lány árva lett!

Digitized by Google

Tuzla alatt megfujták a riadót,
Gróf Szapári kiadta a parancsot:
Rajta fiúk, Boszniáért előre!
Jön a bosnyák borzasztó nagy erővel.

Jaj Istenem, nem mehetünk előre!
Mert igen rossz állásunk van a völgybe',
Fent a bosnyák a hegyen jó sánczából,
Leszedi a magyar bakát lábáról.

Nyomulunk mi erősen a városig,
De nem tovább csak az első házakig,
Tüzel reánk háztetőről a török,
Hull a baka ezrével a házak közt.

Tuzla alatt harczra voltunk már hat nap,
Mászkáltunk is hegyen-völgyön három nap;
De mi haszna, győzelmet mi nem nyertünk,
Rajta fiúk, hátrálni hát siessünk!

Mit csinálnak a vízen a hídászok?
Hát a török most csak nagy szájat tátott,
Mert egy éjjel ők hídat állítottak,
Hol a bakák könnyen masírozhattak.

Menekültünk Bosna vizén keresztül,
Mind a mellett mondhatjuk, hogy vitézül,
Hol magunkat, életünket védettük,
Csak az volt baj sok sebesült volt velünk.

Feltartottuk ott az ellent sokáig,
Nyomtuk őket egész Grasamiczáig,
De itten sem maradhattunk sokáig,
Nyomtuk őket egészen be Tuzláig.

Megállj török, majd megbánod valaha,
A magyarhoz lettél ilyen mostoha!
A ki veled tett idáig oly sok jót,
Ajándékul adsz neki mostan golyót.

A bosnyáknak sem Istene, sem lelke,
Mért nem tekint a szegény sebesültre?
Úgy bánik el a szegény katonával:
Mint a sinter az elfogott kutyával.

Digitized by Google

Magyarország gyászba van most borulva,
Sok szép leány szeretőjét siratja;
Harczosokat visszajönni ő látja,
De a várt kedvesét ő most nem látja.

Lányka, ne várd te a hű kedvesedet!
Boszniában a hegytetőn elesett,
A hazáért a harcztéren elveszett,
Lesz majd néked még más is hű kedvesed!

Maglaj alatt díszlik egy szép sírtető,
Ott nyugszik sok, igaz szívű szerető.
Ottan nyugszik egy egész huszár század,
Kik Bosnyában sírgödörre találtak.

(Szőreg.)

60.

Mén a gőzös alá s felé,
Visz engömet haza felé;
Bár csak hamâ haza érnék!
Babám szöme közé néznék.

Elmöntem én Új-Szögedre,
Százast töttem a zsebömbe;
Hûz r'á czigán', tízest adok,
Én is magyar huszár vagyok.

(Deszk.)

Digitized by Google

Pusztai és pásztor dalok.

1.

Ősz az idő, szántani kék,
Eke, szörszám széjjel van még:
Két szép lovam Ludason van,
Kettő mögént Lugoson van.

Eke vasam Eszékön van,
A csoroszlám Csanádon van,
Czímörszögem Cziglédön van
Eke szarvam Szarvason van.

A tajigám Tasnádon van,
A kereke Mező-Túrban.
A göröndöm Gödöllőn van,
A váltója Nagy-Váczon van.

A csikojtóm Csiklódon van,
Az ökröm mög Erdéjbe' van,
Üsztökém van Nagy-Labánba',
Nyele mög van Komáromba'.

Magam lakok Tótországba',
Fő'dem mög Némötországba',
Paraszt akarok én lönni,
Szántáshon kék néköm fogni.

Száz forint égy köböl abrak,
Kis pej lovam agyoncsaplak!
Nė csapj agyon édös gadzám,
Kitelelők búza szalmán.

De még néköm pé'zöm sincsen,
Magam sė' vagyok még készen,
Mer' ha écczör készen löszök,
Isten ucscsė' paraszt löszök!

(Szőreg.)

2.

Nincsen roszszab' mind a szögény bérösnek,
Éjjel-nappal dógozni köl' szögén'nek,
Kezibe agygyák a kötőfék szárát,
Száncsa föl az új-szögedi Nagy-ûcczát.

Fölszántom az új-szögedi Nagy-ûcczát,
Vetök bele piros, pünközsdi rúzsát;
A két végin piros rúzsa nyildogál,
Közepibe' barna, kis l'ány sírdogál.

(Ó-szent-Iván.)

Digitized by Google

3.

Aladáron azé' nem jó szôgálni,
Korán röggê ki kő'mönni szántani,
Ojan korán ki kő'mönni szántani,
Még az ökrömet sė látom befogni.

Befogom a négy ökröm a járomba,
Kihajtom a kis bikási határba,
Addig biz' én öreg kopasz nem szántok,
Még valahogy kis világot nem látok.

(Csóka.)

4.

Én vagyok az a hírös gujás Gyúrka,
Kiző'del mán a szőregi Nagy-puszta,
Oda jár a gazdám ökre legelni,
Éjjel-nappal de sokat köl' szenvenni!
Ott őrzöm a gazdám ökrit sokájig,
Jó gazdámtul ê nem válok halálig.

(Szőreg)

5.

Ad' mög Isten ző'd mezőnek harmatytyát,
Szilaj Csákóm mögpöndíti harangját,
Szilaj Csákóm mögpöndíti harangját,
Úty hasîtya ző'd mezőnek harmatytyát.

Haragossan szól az ürüm kongója,
Tolvaj gyer'ök a bukorba' hal'ga'tya;
Eregy' rúzsám, csab' viszsza az elejit,
Mer' êlopik lekszöb' ürüm csöngőjit.

(Gyála.)

6.

Kiszáratt a rétön
Mind a sás, mind a víz,
A szögény lovamnak
Nincsen hun legelni;

Én Istenöm, uram
Agy' égy' csöndes esőt,
A szögény lovamnak
Jó legelő mezőt!

(Egyházas-Kér.)

Digitized by Google

7.

Kiszáratt a tóbû mind a sár, mind a víz,
A szögén' barom is mind a gujásra néz;
Beál'ott a barom két tinó hijával,
Az öreg számadó csak másod magával;
El köllene mönni, mök kéne keresni,
Mer' maj' számadáskor sokat köl' fizetni.

(Deszk.)

8.

Risz'-rosz' meszelő,
Két rosz' keszkenő,
Észáratt a barom járás,
Nincs benne mező.

Hát én azután
Átmék a Tiszán,
Ott lopok ész szilaj csikót,
Élök igazán.

(Ó-szent-Iván.)

9.

Nem cserélök dohányzacskót az úrral,
Sém paripát a komiszárus úrral;
Mert az úré lassan halad, lépve jár,
De az enyim úgy repül mind az madár.

Kis kalapom feketére van festve,
Száz forintos daru tal' van mellette,
Most vöttem a túri vásár elejin,
Röng az kis kalapomnak az tetejin.

(Klárafalva.)

10.

Ha fölülök kis, pej lovam hátára,
Beszalajtok a megygyesi pusztába,
Mögpróbálom kis, pej lovam odájig,
Ha zavarnak, szalad-é még sokájig?!

Kilukat a megygyes csárda teteje,
Kis pej lovam kinyerítött belüle;
Né nyericsesé' édös, kedves paripám,
Úgy is tudod, én vagyok a té gazdád,
Úgy is tudod, én vagyok a té gazdád,
Isten tugygya: ülök-é még többet r'ád?!

Digitized by Google

Kocsmárosné, hozzon ki égy' iccze bort!
Hagy mossa lé a szívemrül a nagy bút.
Azután mög hozzon ki vagy száz icczét,
Nyittassa ki a kedvemé' a pinczét!

Nincsen én néköm borra való pé'zöm,
Nincsen is néköm csárdás feleségöm;
Maj' lösz néköm borra való pé'zöm is,
Maj' lösz néköm csárdás feleségöm is.

(Szőreg.)

11.

Vôt paripám ész szíj hátú,
Világos pej, kesej hátú,
Ki hat óra hoszsza alatt
Pes'rű' Szögedébe szalatt.

Azon hajtottam nyôcz tinót,
Mind a szolgabirójé vôt:
Kettőt attam égy' rinygyójé',
Hatot r'ávaló ruhájé'.

Rongyos vôt a ro'kojája,
R'ámönt a hat tinó ára;
Ejnye rinygyó, rosz' életű,
Jaj de kevés keresetű!

Ejnye rinygyó, sokba' vagy mán!
De asztat sénki sé tugygya;
Tugygyák asztat a juhászok,
A kin' való naty pásztorok.

Ördög bújjon rinygyó beléd!
Én sé' gyüvök többet feléd.
Paripát fogok én vönni,
Azon fogok máshon járni.

Nem nyerít égy' ménös égy' lót.
Nem is siratok égy' rinygyót:
Nem bőg égy' csorda égy' ménöst,
Én sé' siratok égy' hiröst!

Nem vôt eső a határon,
Nincs is mező a járáson,
Sokat köl' itt écczakázni,
Nem a rinygyók után járni.

Maj' lösz eső még a nyáron.
Lösz is mező a járáson,
Nem köl' sokat écczakázni,
Löhet a l'ányokhon járni.

(Padé.)

12.

Karikába gyüröm a gatyám szárát,
Èhajtom a gazdag embör marháját,
Èhajtom az örgazda tanyájára,
Még az éjjel bort iszok az á'lásba'.

(Klárafalva.)

Digitized by Google

13.

Igyál pajtás, nè búsuljál,
Az áráva nè gondoljál!
Kis-Bácskának nagy határja,
Ki telik onnat az ára.

(Józova.)

14.

Tisza partyán fűszfa erdő zö'dellik,
Egy' alföldi bètyár ottan tanyázik,
Az a bètyár a lovát ott itatytya,
A vármögye mög az erdőt kutatytya;
Nincsen ojan, nincsen ki utôérje,
Gyühet mán én utánnam a vármögye.

(Ó-szent-Iván.)

15.

Zaklatik a lovam
A nagy szalajtásba',
Mögbotlott a lába
A nagy ugrálásba'.

Fojik hab a száján,
Mint a Tiszán a víz,
Úgy fojik a habja:
Mint foj a sebös víz.

(Lőrinczfalva.)

16.

Az erdőbe rúzsafa van ültetve,
Rúzsa Sándor hagy bujdoshasson benne,
Rúzsa Sándor erdő között bújdosik,
Kis pej lova bukor alatt várakszik.
Pej paripa bukor alatt készen ál',
Mos' keresi Rúzsa Sándort a zsandár.

Rúzsa Sándor fölugrik a lovára,
Beleugratt igenyöst a Tiszába,
Pej paripa úgy úszik át a Tiszán,
Mintha nem is vôna sönki a hátán.

(Deszk.)

17.

Estelödik, alkonyodik,
Mindön madár mán nyugoszik,
Hát én szögön' bérös legény
Hun hálálok mög az éjjel?

Sèm a szőregi pusztába',
Sèm a babámmal égy' ágyba',
A szögedi nagy stokházba'
Lakat alá vagyok zárva.

(Szőreg.)

Digitized by Google

18.

Déli szellő fújdogál a kopáron,
Mögüzenöm a rúzsámnak: nė várjon:
Kész a lelköm, èmönnėk, de hijába:
Fogva vagyok a szögedi fokházba'.

Kedves rúzsám oj keserűt nevettem,
Tűled mögválásom nem reméllöttem,
De mán látom, hoty tűled mök köl' válnom,
A szögedi fokházba' lösz lakásom.

Fűszfa ágon dallos madár köcsöktet,
Mökkérdözném: örű'sz-ė, vagy keseröksz?
M'é' búsulna szögény, piros madárka,
Mikor èccör szabad mind a két szárnya?

(Deszk.)

19.

Tizönnégy esztendős vôtam:
Mikô lopni elindultam,
Loptam lovat, de csak csikót,
Kesej lábú, sütét pejkót.

Azon loptam szép, hat tinót,
Mind az hat daru szőrű vót',
Fölhajtottam Nagy-Bácskára,
Mind oda maratt az ára.
Kit mögittam, kit mögöttem,
Kit az rinygyókra kő'töttem.

Elindultam meszszi útra,
Szabatkaji kézfogóra,
Nem tecczött a jó mulacsság,
Rabbá ejtött a barácsság.

Én vagyok az a Barabás,
Kinek lábán csörög a láncz:
Fngöm hînak Barabásnak,
Hírös Petyi juhászának.

(Szőreg.)

20.

Nem loptam én életömbe',
Csak ėgy' csikót deczembörbe',
Még is r'ám verték a vasat:
Az aradi sörház alatt.

Az a sörház lángot vessön,
Rúlam a vas zár lėessön!
Lėesött rúlam a vas zár,
Zsandár lögyön, a ki bezár!

(Egyházas-Kér.)

Digitized by Google

Bordalok és köszöntők.

1.

Gyerünk, mönynyünk az kocsmába,
Ottan mulassunk !
Gyerünk, mönynyünk az kocsmába,
Ottan mulassunk !
A kocsmába nem mék biz' én
Mert ott van a néném,
Kitötte a zászlóját,
Hadat inditott r'ám,
Ha' durrogjon, hagy pattogjon
Az én némém aszszony,
Mink mög ketten igyunk addig
Édös komám aszszony !

(Szőreg.)

2.

Bort hoz' kocsmárosné,
Mert mögöl az öröm,
Ha az árát kéröd :
A fejed betöröm !
Lovam lábán patkó.
Az alatt a bangó.
Vöd' ki kocsmárosné,
A' lösz borra való.

(Gyála.)

3.

Teli hordó borrá ájjon,
Az abroncs kôbászszá vájjon,
Az ászok sunkává vájjon,
Sült tyúk csapon strázsát ájjon!
Sült ökör úccán sétájjon,
Szarva köszt kalácsot horgyon,
Szarva köszt kalácsot horgyon,
Két csípőjin kulacs lógjon.

Sü't lúd az úccán úszkájjon,
Szájába' uborkát horgyon,
Mindég aszt kijácsesa : gá, gá !
A baráccság tarcson soká !

(Klárafalva.)

Digitized by Google

4.

Nem meszsze van ide Makó,
Ott van borom hatvan akó.
Igyá' öleget,
Igyá' még löhet;
Kivisznek a temetőbe,
Létösznek a méj gödörbe,
Ott lösző' egész életödbe'.

(Lőrinczfalva.)

5.

Az Úr-Jézus áldozatytya,
Elmönt rajtunk fényös napja,
Az Úr-Jézus dícsértessék,
Tessék, tessék,
Még is tessék,
Jézus neve dícsértessék,
Ez a jó bor nékünk tessék!

(Jázova.)

6.

Igyál, igyál Rozália.
Kezedbe' a butéllia.
Jó édös, Kalap alatt,
Nem mérgös, Az konty alatt
Elfér ez.

(Deszk.)

7.

Nosza pajtás, vöd' föl hát!
(Felveszik poharukat.)
Éjjön az igasság!
Éjjön kösztünk az igaz,
Holtig az barácscság!

Nosza pajtás, vöd' szádhon!
(Oda teszik poharukat.)
Éjjön az barácscság!
Éjjön kösztünk az igaz,
Holtig az barácscság!

Nosza pajtás, igyál hát!
(Mind iszik.)
Éjjön az igasság!
Éjjön kösztünk az igaz,
Holtig az barácscság!

(Ha valaki fenékig ki nem issza,
ezt mondják:
Ki a borát ki nem iszsza,
Macska — — tolja viszsza!)

(Szőreg.)

8.

Szép a gazda, ha fölül a lovára,
Mellé ül a babája,
R'ágyût a pipájára,
Úgy mögyön a tanyára,
A tanyára.
Mikor homok vő'gynek hajcsa kocsiját;
(Kezükbe veszik a poharukat.)
Csipke bukor mögá'lítytya,
A'kor monygya: Gyű, gyű, gyű!
(Isznak, mikor kiitták, mondják:)
Hó!

(Térvár.)

Digitized by Google

9.

Ha mögitta a borát,
A borát, a borát,
Tögye lé a poharát,
Poharát, poharát! (Isznak.)
Rē—rē—rē,
Kedves egésségére!

(Rácz-Keresztúr.)

10.

Aszt akarja a gaszda,
Bora fogygyon, óhajtya,
Vígan lögyön barátytya.
É'jön, é'jön a gaszda
És a háznak aszszonya
És az egész csalárgya.

(Monostor.)

11.

Es, es, es,
De jó ez a bor leves!
Mer' szívünk vídámítytya,
Gondolatunk oszlatytya;
Es, es, es,
De jó ez a bor leves!

Er, er, er,
Aszt mongyák, a bor mögver;
Nem igaz, mert bátorít,
Ha mögiszszák, vídámít.
Er, er, er,
Vigyázva hát mög nem ver!

(Gyála.)

12.

Jaj de kutya kedvem van,
Két liter bor bennem van,
Ha még égygyet bevöszök,
Isten tugygya hogy' löszök.

(Egyházas-Kér.)

13.

Jó bor, erős bor a kövi,
Mék sé' bír a fő'thön ütni!
Ha fő'thön üt, kiheveröm,
Mék sé' bír a hunczut velem.

(Egyházas-Kér.)

14.

Mindön képpen jó van dógom,
Csak hogy szögén' vagyok,
Éjjel-nappal a bort iszom,
Még is ronygyos vagyok;
Hej, kis korsó, kis korsó,
Torkom vígasztaló,
Kocsmárosné búsító,
Ruha ronygyosító.

(Jázova.)

15.

Ölegöt ittunk, öttünk mán,
Vigyön a fene haza mán!
Félig van mán az hordó,
Nem éri el az lopó.
Hej-húj, igyunk rája,
Úgy is elnyel a sír szája,
Ott lösz fáratt testünk
Csöndes tanyája!

(Monostor.)

Digitized by Google

16.

Úrfijak, császárok,
Fölségös kirájok,
Fő'd és porrá majd êválunk,
Fő'd és porrá majd êválunk!
Iccza-czucza, igyunk r'âja!
Úgy is elnyel a sír szája,
Ott lösz fáratt testünk
Nyugodalmas hazája,
Ott lösz fáratt testünk
Nyugodalmas hazája!

(Szőreg.)

17.

Fé're tülem búbánat,
Kancsót vágok utánad;
Vagy a világ csúfjára
Befujtlak a Tiszába!
Hej-huj! fé're, ha mondom,
Még boszszúmat nem ál'om!

(Monostor.)

18.

Bor fölött mondott köszöntők.

(Mikor iszik, barátja felé hajlítja az üveget s reaköszönti:)
Isten álgyon mög a kis újjamig!
(Tudniillik az egész bort köszönti reá, mert a kis újja az üveg fenekén van.)

(Gyála.)

19.

(A kinek az üveg a kezében van, kérdezi:)
Hun lakik a Jézus?
(Mire a többiek felelik:)
Möny'be!
(Vagyis a bor menjen be.)

(Szőreg.)

20.

Szinė tátyé, bukheres,
Ha êbújik, nė keres'!
(A bor helyett mondja, ha elbúvik a bor, ne keresd.)

(Szőreg.)

Digitized by Google

Tréfás és csúfolódó dalok.

1.

A csókaji legényök,
Nem legényök, lepényök;
Étátytyák a szájukat,
Ün nézik a l'ányokat.

A csókaji legényök,
Azok ám a legényök;
Ha ja l'ányok akarják,
Az ágy alá begyugják.

(Lőrinczfalva.)

2.

A csókaji lejányok — ricze te, Sári te! —
Szőlőt kapá'ni járnak — ricze te, Sári te! —
Fölakaszsza a kapát,
Mögcsókoltatytya magát.
Sári czigel, czigel r'ája! Ricze te, Sári te!

A verbiczaji l'ányok — ricze te, Sári te! —
Mind a templomba járnak, — ricze te, Sári te! —
Haza mönnek bögyössen,
Annak csókot szívessen.
Sári czigel, czigel r'ája! Ricze te, Sári te!

Szabatkaji lejányok — ricze te, Sári te! —
Vájogot verni járnak — ricze te, Sári te! —
Haza mönnek sárossan,
Annak csókot párossan.
Sári czigel, czigel r'ája! Ricze te, Sári te!

(Egyházas-Kér.)

3.

Rész tepszibe' sül a málé,
Ittabéra mönynyünk l'ányé'!
Ott vannak a gazda l'ányok,
Van három láncz fokhajmájuk.

Rész tepszibe' sül a málé,
Maj' mönyaszszony löszök mán én,
Ma mönyaszszony, hônap aszszony,
Hônap után komám aszszony.

(Padé.)

Digitized by Google

4.

Lèégőtt a rétön a nád.
Majd elvögyük Dobos Magdát,
Dobos Magdát, aszt a dámát,
Vöszünk neki czicz rokoját.
(Szőreg.)

5.

Bálint Örzse belenéz a tűkörbe:
Édös anyám jô vagyok-è kifestve?
Jô vagy l'ányom, mê nem lácczik a szeplő,
A tánczhejjön tè löszöl a legelső.

Bálint Örzse aranyos tűköre,
Kidurrogott annak a közepe,
Jaj mos' szögén' mibű festi magát,
Aszt a szörnyen halovány orczáját.
(Szőreg.)

6.

Csójos szélin job' kéz felül
Dèszka kerítésön belül,
Ott lakik ègy', hírös dáma,
Tálasnénak Mári l'ánya.
(Szőreg.)

7.

Hôdi Trèszka paszúrt főzött, levetlen,
Szeles Pista kanált csinált, nyeletlen;
Ugyan Trèszka, hogy ögyük mög, levetlen,
Kanálunk is ügön kicsi, nyeletlen?
(Szőreg.)

8.

Mônár Márit pötyke kis l'ánnak tartyuk,
A nyakába' két sor slingölés csillog,
A nyakába' két sor slingölés csillog,
Bálint Imre aszt kijátytya: galambom.
(Térvár.)

Digitized by Google

9.

Ez a kis l'án csak égyre tagagygya :
Hogy ű nem járt sèhun az écczaka ;
Mögmutatytya kis piros orczája,
Mind kihánta a szerelöm lángja.

Ez a legén csak égyre tagagygya :
Hogy ű nem járt sèhun az écczaka ;
Mögmutatytya kis pej paripája :
Csupa tajték mindön porczikája.

(Csóka.)

10.

Bódi Èla fehér slingölt szoknyája,
Lèszaggatytya Szeles Pista csizmája,
Szeles Pista töd' lè a sarkanytyúdat,
Nè szögygye szét fehér slingölt szoknyámat.

Szeles Pista kezit-lábát lèverték,
Bódi Èlát a doktoré' èkűtték,
Doktor uram gyógyíjja mög a karját,
Bódi Èla nè sirassa a Miskát.

(Szőreg.)

11.

Kocsmárosné barna l'ánya,
Nem fekszik a dunnás ágyba,
Három lábú padallója,
Barna legény takarója.

(Ó-szent-Iván.)

12.

Iccza szívem Jusztínka,
Lètörött a nyoszoja !
Nè fé'j szívem, Jusztínka,
Mökcsinájjuk hajnalba'.

(Szőreg.)

13.

Tálas Piros fehér tunikája,
Nem vöszi mán többet r'ája,
Nem vöszi mán többet r'ája :
Gyer'ököt vött a karjára.

(Klárafalva.)

Digitized by Google

14.

Uram részög, mindég részög,
Egész hétön á'tal részög:
Részög hétfőn, részög keddön,
Részög szérdán, csütörtökön.
Részög péntökön, szombaton,
Részög egész vasárnapon.
Uram részög, mindég részög,
Egész hétön á'tal részög.

(Szőreg.)

15.

A kókaji lencsének,
Szőregi mönyecskének
Hire vagyon,
Nem jó fő't mög a lencse,
Mögrepett a kemöncze,
Vége vagyon.
Az ipa jis,
Az napa jis
A kocsmába,
Nem gyün mög harman napig,
Ihatunk égygyütt addig
Komám aszszony!
Héj-hûj, komám aszszony,
Lity-loty sógor aszszony,
Kincsöm, komám aszszony!
Mind ojan az aszszon:
Ha léiszi magát,
Fé're üti konytyát;
Lám a szomszéd aszszony
A jis ojan aszszony,
Elatta a barnát,
Fölruházta magát.

(Deszk.)

16.

Ángyom, ángyom aszszony,
Gyün a czigán' aszszony,
Főzzünk neki lencsét,
Majd mond jó szöröncsét.
Fazékba' föl a lencse,
Jaj de bolon' szöröncse!
Szomszéd aszszon fijának
Nagy nyelű baltája,
Szomszéd aszszon l'ányának
Nagy piros csizmája.

(Szőreg.)

17.

Hej Kikinyér, Kikinyér!
Többet ér mint a Tigér,
Három anynyi vize van,
Sok szép hallal tele van.

Harcsa, potyka és csuka,
Süllő, góczó és mönyhal,
Búczú, keszég mög kárász,
Ennek jó árát agygyák.

Három gazda árendás,
Nagy embör Mónár, Mátyás,
Mónár Ferkó harmadik,
Haszonra nagyon bízik.

Mónár Ferkó aszt mongya:
Hogy száz forint lösz haszna,
De ja bátytya mökszitta,
Mijé' monygya anynyira.

Digitized by Google

Nem égy' százat várok én,
Négy, öt százat kapok én;
Nem égy' százat várok én,
Négy, öt százat kapok én.

Mátyás Pali hal hordó,
Ű lött a vállalkozó,
Lehorgya a Tiszára,
A nagy tökös bárkába.

Tíz forint van heti bér,
Főzet hal is van mellé.

(Szőreg.)

18.

A ki engöm nem tart jónak,
Szalagygyon a szürke lónak,
A szürkétül a fakónak,
Akár az öreg zsidónak!

(Padé.)

19.

Az öreg zsidónak csak akkó van jó kedve:
Mikó száz forintos bangó van a zsebibe',
Akkó asz' mongya:
Jó lösz a' borra
Az én kedves Rézi l'ányom
Lakodalmára.

(Deszk.)

20.

Szőreg város nagy város,
Volf Károj a kocsmáros.
Bálint Pali csapláros,
A szája végig pálott.

Vörös Pali szuszogó,
Köl-lé neki nyergös ló?
Hon né ké'ne nyergös ló,
Mikó ű ja fűbíró.

(Szőreg.)

Digitized by Google

Vegyes dalok.

1.

Itt vagyon mán nyôczvan nyôcz is,
Mi pediglen élünk még is;
Élünk bizon, kedves komám,
Búsuljon a ló az is ám!

Úgy is ölég nagy a feje,
Búbánatnak van ott hejje,
Nekünk csak jót agygyon Isten,
Mer' sokat vergődünk itten.

Agygyon Isten boldog áldást,
Repczét, búzát, kukuriczát,
Búza, repcze bűven lögyön,
Hogy a zsidó lé nè húzzon!

(Jázova.)

2.

Hej, török, lengyel és franczia,
Mind a mi borunkat iszsza;
Nekünk csak anynyi maragygyon.
Hogy a magyarnak is jusson.

(Jázova.)

3.

Nem bánom én, ha r'ám szakad is az ég,
Úgy is mindég krumpli leves az ebéd,
Krumpli leves, más mellé mög sömmi más,
Vacsorára ölég lösz égy' sóhajtás.

(Monostor.)

4.

Mögáj' bíró, mögáj' nem sokára!
Nem sokájig ű'sz a törvénházba',
Mert a szögént nagyon sujtogatod
Az adójé', nagyon szorongatod.

(Lőrinczfalva.)

Digitized by Google

5.

Látom a csizmádnak Csizmára: pirosra,
Lehajlott a szára, Bagarija bűrűre,
Tudom, a szívednek Sarokra: magosra,
Mire van vágyása: Három arasztosra.

(Ó-szent-Iván.)

6.

Jaj de bánom, hogy én halászszá löttem,
A gémekkel ily nagy szörződést töttem,
Elhattam a cselédömet, házamat,
A gémökkê attam öszsze magamat.

(Csóka.)

7.

Nem ide való születés vagyok én,
Nem körösztén katalikus vagyok én,
Sém az apám, sém anyám nem ismeröm,
Hogy elhaltak három éves löhettem.

(Egyházas-Kér.)

8.

Mögá'jon ken' bátyám uram, Êre lakok nem meszsze:
Hagy beszélök ken'del! Torontál vármögyébe',
Aszt akarnám tudakolni: Szöged alatt, Tisza szélin
Ugyan hun lakik ken'? Kis gunyhónak mellette.

(Szőreg.)

9.

Csipke bukor, kormos agyag Bükfa nadrág, tüdős kása;
Énekömet énekli, Mámoros kovácsot
Maj' mögürül a poharam, Akaszsza föl három ágú
Tő'csd koma teli! Vas vélla nyakára!
Sárga rigó, tarka túró Fogj égy' eböt, kopaszszuk mög,
Rezes kalapá'csal, Jó lösz vacsorára!

Digitized by Google

Gyalogolni kurta farkú
Paripa körme tetejin;
A kit mög nem bír a lába,
Járjon a fejin!

Komám aszszony fé're csapta
Paszomántos konytyát,
Ölbe' horgya czigá'aszszony
Sikító poronytyát.

Oda néki, ha bevötte,
Maj' ki is okágygya;
Fürögygyünk mög komámaszszony,
Ölég nagy a kágygya!

Hajma rápé, répa, lapát
Feneketlen komrába',
Tènnap szüle égy' gyer'ököt
A vén zsidó bába.

Ritka madár okos embör
Ezön a világon,
Amott ül égy' sárga rigó
Égy' létörött ágon.

Fejcsétök mög a nótámat,
Ha tudósok vattok,
Lenygyel, oláj, magyar, németöt,
Angol, török, görög!

(Monostor.)

10.

Hajma ráté, répa, retök
Feneketlen kamrába',
Amott szüli a gyer'ököt
Égy' vén zsidó bába.

Ritka madár okos embör
Ezön a világon,
Amott ül égy' sárga rigó
El létörött ágon.

Dinnya hajbú fakarika
Görbe tehenet faraga.
Nyulat öltek a paritytyán,
Haza érzik a szaga.

Csonka kanász fa lábára
Fa mankót csináltat;
Gyere pajtás, igyunk égygyet,
Van égy' garas nálad!

Komám aszszony fé're csapta
Paszomántos konytyát,
Ölbe' hordi czigány aszszony
Sikító poronytyát.

Még az Isten mönybe' lakik,
Szívem búval küszködik,
Köszönöm barácscságomat
Égynek valakinek,
De nem mindön
Hebre-hubri embörnek.

Fejcsétök mög a nótámat,
Ha tudósok vattok!
Lula, lula, pangya lula,
Török, török, németöt.

(Szőreg.)

Digitized by Google

Tréfás versek és versikék.

1.

Csóka, Szanád, Bijodra, Monostor és Térján,
Czérnabara, Vérbicza, Tènnap jártam Némacskán,
Ott ötték mög a sű't tököt a patkán.
(Lőrinczfalva.)

2.

Madarason, Katymáron, Ime, Kalocsa várossa,
Vôtam kántor Almáson, Mellette Foktű, Bácska,
Tataházán, Kunbaján, Ott a vörőshajmának
Mélkúton mög Topoján. Vagyon nagy sokasága.

Ó' Madaras, jaj Pacsér,
Keserves Csantavér,
Szika szűköllő Adája,
Ártatlan Kanizsája,
Nè lègy oj', mind Szèntája,
Nehészségtörő Mohojja.
(Lőrinczfalva.)

3.

A csókaji határba' Én a nyulat nem bántom,
Sok nyúl van a dohánba', Harag van érte, látom;
Midőn a szèntajijak, Más ezrivè lűjje,
Igön is hoty honfijak Mék sèm sajnálom.
Átaljárnak,
Mind ellüvik a nyulat.
(Lőrinczfalva.)

4.

Ebbül öttem, futottam szélös e világba',
Soha oja't nem láttam mint Magyarországba':

Digitized by Google

Jászság, Kunság jártomba' szarkák káromkonnak,
A berényi malomba' verebet patkolnak,
Szöged mellett: Dorozsmán bagjok furujálnak,
Körtésön a sok gyikok Bugyi-tánczot járnak.

Tibetön a takácsok nadrágot fejelnek,
Szögváron mög a szűcsök ködment köszörülnek,
Vásárhejön a rá'tottát vas villává hányják,
Kígyóson a gombóczot gerebjével tolják,
Tápén a gyékén csillát pásztortának hîjják.

(Szőreg.)

5.

Ezörnyőczszázhuszonhatba' Vőtam Puszta-Körösztúrba' Bíróná' lakodalomba': A mönyekzős ju'akolba'.

Ki vőt a leves tálalva Nat tálakba', nagy kádakba': Kásás tő'tött, paczal, hurka Vastag mint a lábam szára.

Tetű, balha, szúnyog és légy,
Mind a bíró homlokán légy.
Hogy mászszó töb besze lögyön:
Tőkre vendégöt nè hűcsesön!

(Padé.)

6.

Tót Paliná' kisütött a hôdvilág,
Káposzta Antal bottal őrzi a szilvát,
Micsiz Imre árpájé' agygya az almát,
Szőlősi Pista galuskává hajigájja a kutyát.

Aranyos Antalná' az ablakba' ég a gyèrtya,
Síposékná' két, kis, hajadon lèjányka,
Víg Jóskáná' tiszta udvar udvar, tele van,
Dubéczná' kis tyúk, Kasza Illésné' két, kis, szürke ló.

(Szaján.)

7.

A hatodik puszta Faluba' járká'tam. Még ij' ronygyos némötre Mint emez taná'tam:

Taknyos ôrą, Görbe lába, Bajusztalan. Úgy nésztem a szömibe

Digitized by Google

Mint az aran tükörbe,
Úgy nézött a bitang a
Szömömbe,
Mint a vízi bika a
Fészökbe.

Jaj a ludaknak:
Ha elébe akadnak!
A buzogá'nyâ
Mind fö'söpreti.

(Padé.)

8.

A czigányok várat építöttek,
Szalonnávâ kerítkösztek,
Gyékény ponyva vôt òdala,
A teteje az ég vala.

(Lőrinczfalva.)

9.

Kutya atta csirízösse,
Száznak sincsen égs-csöp' esze,
Én előttem sömmi böcse,
Még is ki nem ég a szömé.

(Török-Kanizsa.)

10.

Itt nyukszik Kis,
De nem valami fis-

Lêderbű' dolgozó
Csizmadija fija
Miska.

(Szőreg.)

11.

Ez a templom épült Hétbe'
Ezörhétszázhetvenhétbe'
Héti uram idejébe'.

(Szőreg.)

12.

Amoda van égy' fa,
Annak neve: fűszfa,

Az alatt van égy' hal,
Annak neve: harcsa.

Aszt üzente Kúpor Örzsi:
Kű'd neki Csík körmit,

Csuka talpát,
Vad körtének máját,
Vad alma zúzáját,
Iromba tyúknak taréját,
Tordaji, piros almát.

Aszt üzenték Tordárű,
Tordaji fija házátű:
Kifeszítött mönyecske,
Kulacs ojan kettő,
Ojan tizénkettő,
A ki esztet égy' hal'ásbű elmonygya.

(Deszk.)

Digitized by Google

13.

Mikô még én élő vôtam :
Fő'dbű vôt a palotám,
Mikô még én kapaszkottam,
Vörös vôt az én ruhám.
Tanájja el barátom :
Mint Szen' Dávid oltáron
Mondá : igyanak,
Igyanak ebbül
A jó lébül, kibül . . .

Fábul beültetött,
Mecczö késsel keserítött,
Engöm, szögény érczvesztő
Mögrongyosító,
Iczkös-biczkös,
A teteje pedig koronás.
A ki eszt neköm égy' hal'ásra
ê nem tugygya mondani :
Annak égy' pár pohár bort ki kő' inni !

(Szaján.)

14.

(Evéskor való kináló :)

Tessék, ögyék,
Nem lösz ögyéb !

(Lőrinczfalva.)

15.

(Ha megüt valakit :)

Ne neköd fele,
Szalagy' el vele !

(Szőreg.)

16.

(Arra mondják, a ki osztozkodáskor mit sem kap :)

Égy' dénár, két dénár
Ken'nek i'nen sémmi sé' jár.

(Ó-szent-Iván.)

17.

(Lábfájósnak mondják :)

Èb csont öszszeför,
Kutya lába möggyógyul !

(Hosszúhát.)

18.

(Öngyilkosról :)

A ki magának gyilkossa,
Mönyországnak nem lakossa.

(Egyházas-Kér.)

19.

(Kétértelmű mondás :)

Szögényök,
Majd ezután jobban lösztök (,)
Szögényök !

(Szaján.)

20.

(Ha többen együtt beszélgetnek, szétoszláskor mondják :)

Oszojj kösség,
Nincs vendékség !

(Monostor.)

Digitized by Google

Dajka rímek, gyermek versikék, dalok s játékok.

1. (Altatók:) **2.**

Csicsis' el,
Bujis' el,
Alugyá' el,
Hal'gassá' el!
(Monostor.)

Dúj, dúj el,
Búj, búj el!
Búj, búj el magzatom!
Alugy' el aranyom!
(Klárafalva.)

3.

Alugygyá' el,
Csicsi'káj el,
Bûj, bûj!
Gyün a zsidó,
Minygyá' èvisz,
Bûj, bûj!
Kisded Jézus elaltasson,
Szűz Márija, Jézus anynya fölvéraszszon!
(Tápé.)

4.

Csicsis', bumbú,
Nincsen pápá!
Elmöntek
Kinyeret
Keresni!
Nè ríjjá',
Hal'gassá'!
Minygyá' gyünnek,
Haza gyünnek,
Gyünnek!
(Lőrinczfalva.)

5.

Csicsis', baba!
Nincsen papa,
Elmönt anya
A városra,
Hoz neki anynya
Czúkort, hogy alugy' el!
(Szőreg.)

Digitized by Google

6.

Csicsis' — bujis'! Émönt apád
Mök halt anyád, A malomba
Nincsen pápád, Őrölni kinyeret!

(Lőrinczfalva.)

7.

Lóg a lába, Nincsen sémmi
Lóg a': Dóga!

(Majdán.)

8.

(A gyermeket magasra emelik s mondják:)

Isten báré Boriska,
Gyerünk föl a toromba!

(Szőreg.)

9.

(A gyermeket karjukon ringázva mondják:)

Pap lögyön belüled,
Kántor lögyön belüled!

(Szőreg.)

10.

(Gyermek trüszszentésre mondják:)

Agy' jót Jézus
Mátyékának!

(Szőreg.)

11.

(Mikó a dajka a kis lánt szédítytye, magához kötytye oszt' forog körül, aszt mongya:)

Szédűj', szédűj' babicza! Bele nè hágj mátka!
Tarka kukuricza. Mer' belemén
Itt a tüsök mátka, Abba piczi lábodba!

(Lőrinczfalva.)

12.

(Sírást elállító:)

Apa monygya anyának:
Mit agygyunk a Jóskának?
Zö'd uborkát, paprikát,
A' járja mög a gyomrát!

(Csóka.)

13.

(Zsidó gyermeknél:)

Táti monygya máminak:
Mit agygyunk a Náczinak?
Vöröshajmát, fokhajmát,
A' járja mög a gyomrát!

(Csóka.)

Digitized by Google

14.

(A kis gyer'öknek a kezе fejit, ha kint van a dunnábú, mögcsípik, akkó monygyák :)

Csíp, csíp, csíp, csíp — Nè szalagy', mer'
Kis gyer'ök, — Mögverőcz!

(Lőrinczfalva.)

15.

(A kis gyer'ök újját morzsojja :)

Szopik a kis nyúl, szopik!
(Akkor a kis gyer'ök nevet.)

(Monostor.)

16.

(A hóna alját csiklantva hajtja :)

Csik, csik, csik, csik!
(Mire a gyermek nevet.)

(Monostor.)

17.

(Mutató újjával a gyermek újjaira mutatva mondja :

Ez èmönt nyúlászni,
E' mökfokta,
E' haza hoszta,
E' mögötte,
Ez èmosogatott,
Kivitte a kis kutyának
A csontot. (A gyermek tenyerében kört kerít.)
Bizsere, bizsere!
(A gyermek hóna alját csiklantja :)
Ide szalatt a nyulacska, ide, ide!

(Padé.)

18.

(A gyermek tenyerében kört kerítget :)

Kerekecske, — Itt van èty kis
Dombocska, — Nyulacska,
(Kezével a gyermek kezén végig megy :)
Ide szalad
A lukba : (Hóna alját csiklantja :)
Szuk, szuk, szuk, szuk!

(Csóka.)

19.

(Állnitanító :)

Ácsi ácsi baba Istenkének, ácsi, ácsi!

(Kocsorhát.)

Digitized by Google

20.

(*Járnitanító.* Megfogják a gyermek kezét, vezetik, hogy tanuljon járni, ezalatt mondogatják:)

Jár a baba,
Jár, jár!
Jár Istennek,
Jár, Jár!

(Deszk.)

21.

Hoszd ê Jézus a bábóját
A kis fijamnak!
Hoszd ê Jézus a bábóját
A kis fijamnak!

(Szőreg.)

22.

(Elmegy egy kis darabon oszt' hijja:)

Gyere mámához, gyere, gyere, gyere!

(Monostor.)

23.

(*Tapsikoló.* A gyermeknek tapsikolva mondják:)

Tekeröm, tekeröm gombojagba,
Töröm, töröm a csonytyát!

(Deszk.)

24.

(A kis gyermek kezével tapsikolnak s úgy mondják:)

Tapsi, tapsi anyámnak,
Pereczöt hoz fijának!

(Szőreg.)

25.

Tapsi tapsi Jézuskának,
Majd ád kalácsot!

(Ó-szent-Iván.)

26.

(*Tánczoló.* Megfogják a gyermek kezét s a következő verset dalolva jobbra-balra forgatják a gyermeket:)

Tánczi, tánczi, gunczi!
Gunczi, gunczi, dunczi!

(Szőreg.)

Digitized by Google

27.

(*Gyógyító.* Ha a gyermeknek fáj a keze, vagy lába, a ki csitítani akarja, kezét a fájós helyre teszi, 2 keresztet vet reá s a vers végén azt mondja: »No most mán nem fáj!)

Gyôgyûj, gyôgyûj
Bibitáj!
Tarka disznó,
Goló táj!
(Majdán.)

28.

Bibics, bibics
Kecskeláb!
Ha möggyógyul:
Maj' nem fáj!
(Ó-szent-Iván.)

29.

Áj-váj,
Kecske máj!
Ha möggyógyul,
Maj' nem fáj!
(Szőreg.)

30.

Bíbáj, bíbáj
Kecske háj!
Ha möggyógyul,
Nem lösz fáj!
(Ezt kizárólagosan torokfájásra mondják s a végén nyomkodják a gyermek torkát s kérdezik: Fáj-e még?)
(Lőrinczfalva.)

31.

Ókusz-pókusz, tojás, tojás!
(Szőreg.)

32.

(A magát illetlenül viselő gyermek fülét meghúzva mondják s el nem eresztik, míg nem fütyül, vagy nem sír:)

Fütyűj'! fütyűj'! fütyűj'!
(Szőreg.)

33.

(A gyermek az ujjait a száján végighúzva mondja:)

Bija mama, Csicsóka,
Bija tata, Csicsóka!
(Öklével felfujt képére üt:)
Puty, puty, puty!
(Csóka.)

Digitized by Google

34.

(Ha a gyermek szemébe valami beleesik, szemepillájat rázva mondja háromszor s mindannyiszor köp egyet.)

Mi esött a szömömbe?
Boldogaszszony tejibe?
Isten látta, vögye ki!

(Egyházas-Kér.)

35.

Pű, pű! (köp egyet.)
Boldogaszszony vére
Mossa ki belüle!

(Lőrinczfalva.)

36.

Istennyila beleesött,
Boldogaszszony teje
Mossa ki belüle!

(Szőreg.)

37.

Es' ki, es' ki galuska!
Boldogaszszony könynye
Mossa ki belüle!

(Szőreg.)

38.

Mi esött a szömömbe?
Isten küvecskéje!

(Lőrinczfalva.)

39.

Áldás, békesség,
Búza kinyér, egésség,
Lélök üdvösség,
Möny'ben dicsőség.

(Csóka.)

40.

(*Pacsit-adó.* Lásd az I. kötet 76. lapját.)

Vágom, hasítom,
Szúrom, könyekölöm
Pacsit adok,
Mögcsókolom.

(Lőrinczfalva.)

41.

(Nap elbúváskor mondják:)

Süs' föl nap,
Kendör mag!
Bibicz, bibicz
Hun anyád?
Kertök alatt
Kútat ás.
Terij alá
Köpönyegöt,
Agygyon Isten
Jó melegöt!

(Klárafalva.)

Digitized by Google

42.

Gyüj' föl nap,
Mönу nyel hideg
Isten kapujára!
Ablak alatt
Csontot vágnak,
Dé're harangoznak!

(Deszk.)

43.

(Mikor az eső esik, az udvaron forognak s hajukat húzva kiabálják:)

Esik eső,
Meleg eső,
Nyőj' hajam,
Nyőj'!

(Szőreg.)

44.

(Ha fecskét látnak, kiabálják:)

Fecskét látok,
Szeplőt mosok,
(Hóna alá csap:)
Hónom alá csapok!

(Szőreg.)

45.

Fecskét látok,
Kaprot vetök,
Két vál'amra hányom!
(Hányja a vállára.)

(Monostor.)

46.

(Gólyalátáskor mossa magáról le a szeplőt:)

Gólyát látok,
Szeplőt mosok,
Mind a vál'ára rakom,
Hagy vigye el
Meszsze fő'dre:
Kedves babám elébe!

(Lőrinczfalva.)

47.

(Ha csigát találnak, felveszik s kicsalogatják:)

Csiga-biga,
Nyúcsd ki a füledet!
Kapsz tejet,
Kapsz vajat,
Hónapra is marad!

(Szőreg.)

48.

Csiga-biga, gyere ki!
Rín a fijad ide ki',
Ha nem hiszöd, tekincs ki,
Maj' möglátod ide ki'!

(Csóka.)

Digitized by Google

49.

(*Állatutánzó.*)

Bakcsó: Vak, vak, vak!
(Szőreg.)

50.

Bárány: (hidegben) Mamám! *Az anyja:* Maj' ha meleg lösz!
Mikô lösz mán nyár? *Ürü:* Nem éröm én aszt!
(Szőreg.)

51.

Tok ju': Pestre! *Ürü:* Zsidó hátára!
(Majdán.)

52.

Öreg béka: Fáj gyomrom! *Fiatal béka:* Eczetöt igyál rá!
Fáj gyomrom! Eczetöt igyál rá!
(Hosszúhát.)

53.

Béka: (Napfelkölte előtt) Jaj de hideg szél fúj röggel!
Jaj de hideg szél fúj röggel!

(Mikor mérgesen süt a nap:) Kovász, kovász!
Sógor, sógor!
Breke—ke—ke!
Jaj de mérgessen süt a nap!
Jaj de mérgessen süt a nap!

(Mikor vartyog:) Papucsot, papucsot vär, vär, vär!
(Majdán.)

54.

Béka: (vartyog:) Mit varsz? mit varsz?
Másik: Piros papucsot.
Egyik: Kinek, kinek?
Másik: Kalári néninek.
(Szőreg.)

Digitized by Google

55.

Bika: (az *egyik:*) Êvertem ėgy' bikát!
Êvertem ėgy' bikát!
Másik: Kījét? kījét?
Egyik: Julcsájét! Julcsájét!
(Szőreg.)

56.

Kis bika (mikor mén ki gyöpre:) Gûûjás!
Mő're van a járás?
Járás?
Öreg bika: Maj' magam is kiballagok!
(Egyházas-Kér.)

57.

Disznó: Kōrdé! kōrdé!
Malacz: Kocsi! kocsi!
(Török-Kanizsa.)

58.

Disznó: (mikô hideg van oszt' a kanász nem ereszti haza a disznókat.)
Kur vanyanya a kanásznak!
Kur vanyanya a kanásznak!

Mikor *hazajönnek:* De meszsze van a mi házunk!
De meszsze van a mi házunk!

Mikor *jóllaktak:* De jô laktam, de jó vôt!
De jô laktam, de jó vôt!
(Majdán.)

59.

(Ėcczŏ' ėgy' csizmadija inast *Gyuri*-nak híttak oszt' êkörösztölték Gyulának, mikŏ hazamönt a *disznó*, nem akart neki önni anni, az mindég mon'ta:)
Gyûrí! Gyûri!
(Azé' nagyon haragudott oszt' ŏdalba ütötte, akkô mon'ta:)
Győrgy! Győrgy!
(Szőreg.)

Digitized by Google

60.

Fecske: Csöcsit, csöcsit, a farát!
Gyere be, Túrúval galuskát,
Gyere be, Vajjal tésztát,
Főzzé' galuskát! Zsírral levest,
Olajjal kápisztát!
(Szőreg.)

61.

(Az öreg Nacsa Misa lèverte a fecske fészkit oszt' — a fecske — mind asz' mon'ta:)
Mozsdó vized vé'ré vájjon,
Türű'köződ lángot hánynyon!
(Mögátkoszta a fecske, azûta nincsen egéssége, osz'tán mög harmad éve a nyila is lèütött a házába.)
(Tápé.)

62.

Galamb: Ó, ó, ó! Közös jószág
So' sè' vôt jó!
(Szőreg.)

63.

Gém: Nyers, nyers!
(Ó-szent-Iván.)

64.

Kakuk: Kukuk, kukuk!
Habakuk!
(Szőreg.)

65.

Kácsa: (mikor éhös:) Hét hét ûta nem öttem!
Hét hét ûta nem öttem!
(Mikor annak neki önni:) Bár csak zsákom vôna!
Bár csak zsákom vôna!
(Majdán.)

66.

Kutya: (mikor iszik:) Hagyok! hagyok! hagyok!
(Mikor ütik:) Favég! favég!
(Majdán.)

Digitized by Google

67.

Kutya: (ha kettő találkozik, elkezdi az)
(*Egyik:*) Sógorrr!
M'é' gyütté'?
(*Másik:*) Csonté'! csonté'!
(*Első:*) Hány fonté'?
(*Másik:*) Hat fonté'! hat fonté'! (Mire összevesznek.)
(*Mindkettő:*) Teringette az anyád!
(Szőreg.)

68.

Lúd: (*Gúnár:*) Kalára! Kalára!
(*Tojó:*) Ádánka! Ádánka!
(Szőreg.)

69.

Lúd: (*Gúnár:*) Tátî!
Tátî!
(Majdán.)

70.

Macska: (mikor meghuzzák a fülit, kérdezik: *Van-é apád?* mire feleli:) Ván! (Majd folytatják: *Hát anyád?* ismét azt feleli:) Ván! (Még azt kérdezik tőle: Apádnak van-è szomszégygya? erre szabadon bocsájtják.)
(Szőreg.)

71.

Pacsírta: Macska csiríz!
Macska csiríz!
(Majdán.)

72.

Pacsírta: (fölfelé szálltában:) Fölmék az Istenhön
Bornyú pásztornak!
(Leereszkedőben:) Lèejtöttem bunkós botom,
Lègyüvök érte!
(Ó-szent-Iván.)

73.

Pacsírta: (fölfelé szálltában:) Fölviszöm, fölviszöm,
Fölviszöm a baltikámat,
Boldogaszszonyhon,
Boldogaszszonyhon
Fölviszöm, fölviszöm!
(Leereszkedőben:) Èlejtöttem!
(Szőreg.)

Digitized by Google

74.

Pacsírta: Csincs Jézus!
Pipiske: Itt a Jézus!
(Szőreg.)

75.

Pipiske: (Kapáláskor:) Kicsípöm! kicsípöm!
(Majdán.)

76.

Sárga rigó: Csörösnye, megy', dijó,
Magyaró de jó!
(Szőreg.)

77.

Surdé = *Sodró* madár: Kikiríes! Kint van a farod,
Takaríesd!
(Szőreg.)

78.

Szarka: Csak! csak! csak!
(Hosszúhát.)

79.

Szúnyog: (még jól nem lakott:) Szőgény! szőgény!
(Mikor jól lakott:) Bolon', bolon'!
(Szőreg.)

80.

Tehén: (mikor a herét megette:) Jó! jó!
(Szőreg.)

81.

Veréb: (mikor a garmadától elkergetik:) Csirip, csup'!
Csirip, csup'
(Szőreg.)

Digitized by Google

82.

(Tárgyakra.)

Gőzös (*karja,* ha lassan megy): Keffe kötő!
Keffe kötő!
(Ha sebesen megy:) Szinaji báró!
Szinaji báró!
(A *kereke*:) Haszszony!
Haszszony!
(Szőreg.)

83.

Harang: (A kis harang:) Czékla, karaláb!
Czékla, karaláb!
(A középső:) Jó nóta, papnak vôt!
Jó nóta, papnak vôt!
(A nagy harang:) Harangozó is részt vött benne, kántor is!
Harangozó is részt vött benne, kántor is!
(Szőreg.)

84.

Muzsika: *Duda* (-szó így kezdődik:) Jé-ru-zsá-lem, lem! lem!
(Lőrinczfalva.) lem! lem!

85.

Az első prímás: Kánikula, mikula!
Másik prímás: Mikô lösz mán ítélet?
Bőgős: Gyüvő hétön! gyüvő hétön!
(Csóka.)

86.

Első prímás: Kinyéré', bagójé', cséves paprikájé'!
Másik prímás: Ènnyihány tojásé', kukuricza száré'!
Bőgős: Dövő, dövő, lukas födő!
(Szőreg.)

87.

Katona trombita: Rajtad vôt a vékon nadrág
Mög a vastag szűr!
Még is mögfattá'!
(Deszk.)

Digitized by Google

88.

Trombita: (Reggel:) Itálijába mönynyünk lakni!
(Délben:) Mögfő'tt-é mán?
Mögfő'tt-é mán?
(Este:) A ki nem lép écczörre,
Nem kap levest estére!
Lám én lépök écczörre,
Kapok levest estére!
(Szőreg.)

89.

Katona dob: Jáger, jáger katona,
Möggyütt mán a czédula!
Nem mögyünk mán meszszire,
Csak a világ végire,
Ott sé' löszünk sokájig:
Csak tizénkét órájig!
(Csóka.)

(*Sebesen mondani valók:*)

90.

Bajoji bíró botostú
Büntet bottal bolondul.
(Algyő.)

91.

Czo, szürke! czo sárga!
Czo, császár sárgája!
(Deszk.)

92.

Ó kű kút,
Körű'-körű'
Sürög-forog
Tarka-barka,
Vágott farkú
Jércze tyúk!
(Szőreg.)

93.

Domború dombodnak
Domborodása dombodnak.
(Szőreg.)

94.

Jó járnak a mónárok,
Mert jó nyár jár rájok.
(Török-Kanizsa.)

95.

Mögúntam gyönyörű Győrnek
Gyöngyvárába' laktomat;
Mert a Duna, Rába, Rápcza
Rákja rákta lábomat.
(Szőreg.)

Digitized by Google

96.

Pípa kupak, Czipő csatt.

(Gyála.)

97.

Vén Vincze vekábisz, Virágvasárnapján való
Véletlen veréb bé Vásárját vesztötte
Vékképpen.

(Deszk.)

98.

Veréb vesztő Váczi Vincze
Vetött véget virágnapi vas vásárnak.

(Vincze verebeket szeretett hajigálni s az említett vásárkor veréb helyett gyermeket ütött agyon, a miért azonnal felkötötték, minek csodájára az egész nép oda tódult s így a vásár véget ért.)

(Szőreg.)

(Gyermek versek.)

99.

Égy' —
Érig a megy.
Kettő —
Feneketlen teknyő.
Három —
Haza járom.
Négy —
Biz' oda nem mégy.
Öt —
Esik a köd.
Hat —
Hasad a pad.
Hét —
Múlik a hét.
Nyôcz —
Üres a pôcz.
Kilencz —
Kis Ferencz.
Tíz —
Tisza víz.
Tizönégy —
Vízön mégy.
Tizönkettő —
Csíp a tetű.
Tizönhárom —
Vas járom.

(Klárafalva.)

Digitized by Google

100.

Égy —
Érik a megy.
Kettő —
Feneketlen teknyő.
Három —
Csörög a járom.
Négy —
Oda bizon nem mégy.
Öt —
Szakad a köd.
Hat —
Kis pad alatt pap.
Hét —
Sütött a pék.
Nyôcz —
Romlik a pôcz.
Kilencz —
Kis Ferencz.
Tíz —
Tisza víz.
Ingöm-gatyám
Csupa víz,
Az én szívem
Oda visz!

(Szőreg.)

101.

Bor, búza, békesség,
Finom-fánom feleség.

(Szőreg.)

102.

Gombol, gombol, gombolház,
Ha lèszakad, maj' lösz más!

(Deszk.)

103.

Hej karácson,
Karácson!
Van-é kalács
A rácson?
Ha nincs kalács
A rácson,
Szomorú a
Karácson!

(Ó-szent-Iván.)

104.

Széna, szalma, szalonna,
Piros patkós paripa.

(Rácz-Keresztúr.)

105.

Hétfőn hevernek,
Keddön kevernek,
Szerdán szerelmötöskönnek,
Csütörtökön csücsörögnek,
Péntökön pityörögnek,
Szombaton szomorkonnak,
Vasárnap imátkoznak.

(Török-Kanizsa.)

Digitized by Google

106.

(E verseket sebesen mondja s minden szótagra von egy vonást.)

Égy', kettő, három,
Nincsen neköm párom;
Fogagygyunk égy' iccze borba,
Hogy ez tizenhárom!

(Csóka.)

107.

Én vagyok a Jóska kanász,
Én örzöm az úr disznaját,
Náj, náj, náj!
Fogagygyunk égy' iccze borba,
Harminczkettő ez!

(Lőrinczfalva.)

108.

(Mikor öszik oszt' iszik rá, akkò monygya a másik:)

Mögáj', maj mögmondom apádnak:
Kását főszté' anyádnak,
Nem hattá' apádnak,
Kiattad a kutyának!

(Lőrinczfalva.)

109.

(Az új ruhást társai csipkedik s mondják:)

Csirip, csirip az új ruha!
Szakagygyon el a ruhája,
Maragygyon mög a gazdája!

(Ha nem ad áldomást:)
Maragygyon mög a ruhája,
Szakagygyon el a gazdája!

(Ó-szent-Iván.)

110.

(Tenyeröket összecsukják, a hüvelyk ujjnál kinyitják:)

Kùdù, kùdù vajacskát,
Égy' kis kinyér hajacskát.

(Török-Kanizsa.)

111.

(Ha valamit elveszt, mondja:)

Száj' lė Ördög rúla,
Sė' nė igyá', sė' nė ögyé'
Még a (budli) mög nem lösz!

(Monostor.)

112.

(Szaladva mondják:)

Szalagygyunk,
Hal lapagygyon a hasunk!

(Szőreg.)

Digitized by Google

113.

(Kezöket egymás körül forgatják.)

Csipödött, csipödött haluska!
Rántás, rántás, hrrrr!

(Török-Kanizsa.)

114.

(Lásd I. kötetünk 80-ik lapján a 27-ik számút.)

Hu, hukk!
Paprika palánta!
Bolon', a ki csinálta;
Akkorát szôj, mind a
Vármögye puskája!
Még annál is nagyobbat!
Hu, hukk!
Gyü'jenek be kását önni!

(Lőrinczfalva.)

115.

(Fejfájáskor kukkuri báránynyal (= fű) szurkálják az orruk belsejét, míg a vér el nem ered s kiabálják:)

Kukkuri bárán
Ôrom vérit ereszd el!

(Szőreg.)

116.

Ôrom vére eregy el,
Farkas koma, gyere el!

(Deszk.)

117.

(A szájukba teszik a bükör = bürök haját — és mondják:)

Gugorogy' fő' bába!
Gugorogy' fő' bába!

(Mikor fölgugorodik, vízbe tögyük, viszszahajtódik.)

(Csóka.)

118.

Gugorogy' fő' gága!
Gugorogy' fő' gága!

(Egyházas-Kér.)

119.

(Ágácz, vagy más, sok levelű fa galyjának a leveleit sorba leszaggatva mondják:)

Élök-é, halok-é?
Szántok-é, vetök-é?

(Kinevetik a kinek az utolsó levelére a »halok-é« esik.)

(Szőreg.)

Digitized by Google

120.

(Pipacsot vesznek kezükbe s kérdezik :)

Sör-é, bor-é, pálinka-jé ?
Rúzsa színű pántlika-jé ?

(Mire a többiek felelnek, találgatják, a fehér = pálinka, a pirosló = sör, a piros = bor, a rózsa színű pántlika. Mikor már mindegyik megmondta véleményét, kettőbe hasítják a pipacsot s a kik eltalálták, azok kapnak egy-egy pipacsot a kérdezőtől, míg ellenkezőleg ők fizetnek.

(Szőreg.)

121.

(Földet dobnak fel s kiabálják :)

Isten küvecskéje,
A kinek a fejire esik,
Mög nė haragugygyon !

(Azt hiszik, hogy annak a fejére esik, a ki még azon a napon nem imádkozott.)

(Egyházas-Kér.)

122.

(Sarat hajigálnak fölfelé, szájukat széttátják, hogy a sár bele essék. Mikor a sarat felhajtják, ezt mondják :

Isten galuskája,
Kinek a szájába esik ? !

(A kinek a szájába esik, visszahajtja a sarat.)

(Szőreg.)

123.

(Ketten a fogukba mögfogik a kalapot — a teteje van lefelé — oszt' kiabálik :) Agy' Isten pé'szt !
Agy' Isten pé'szt !

(Szőreg.)

124.

(Ha valakit játszani hívnak s nem akar menni, az udvarból így olvassák ki :)

Gyűj' ki bolon', Ha nem gyüsz ki,
Ha bemönté' ; Vakûj mög !

(Azt tartják, ha nem megy ki, megvakul, azért nem is ellenkezik.)

(Csóka.)

Digitized by Google

125.

(Körösztbe tesznek szalma szálat, majd reá köpnek s arra vetik, a ki nem akar játszani és reá kiabálnak :)

Tè rajtad gilva lösz!
Tè rajtad gilva lösz!
(A' mög rín, mer' a lösz.)
(Lőrinczfalva.)

126.

(*Kiolvasók.* Lásd az I. kötet 77. lapját.)

Égygyöm, kettőm,
Bibor, nábor,
Karika, ficzkó,
Túrús Tamás,
Rajz!
(Ó-szent-Iván.)

127.

Ögyedöm, bögyedöm,
Csíczó, náczóm,
Karika, ficzkó,
Túrús Tamás,
Rajz!
(Szőreg.)

128.

Ögyedöm-bögyedöm,
Csics gojó,
Kecske — —
Magyaró,
Csíp Pál,
Szalma szál;
A bérmaji Panka,
Szuszi-puszi,
Eszki-veszki,
Csesz!
(Szőreg.)

129.

Ögyedöm-bögyedöm,
Kakas nyom,
Isten lovát patkolom,
Sárga csikó, zeg, zeg, zeg!
Ingermán-kutturmán,
Ágor-golyó, kalapács.
(Egyházas-Kér.)

130.

Égyedöm-bögyedöm,
Túz-búz!
Szakadom Bernát,
Kendör láncz.
Hajdú sógor
Mit kijá'cz?
Én ánygyomat
Kijá'tom,
Ker'be,
Komám kertyébe'

Digitized by Google

Sípolnak,
Dúdolnak,
Kálity küvet törnek.
Aszt möktörik,
Kasba hányik.
Hej, máj,
Fodor máj!
Ducz ki,
Bucz ki
Balog Pál!

(Lőrinczfalva.)

131.

Engő-bengő,
Kerék ujaj,
Pikulaj,
Úti csipke,
Törő dicske,
Labuga!

(Csóka.)

132.

Án-tán,
Tubikám,
Szőrös lábú
Kis kutyám.
Tő'tivári,
Zombori,
Búza bukor,
Libicz-kicz!

(Klárafalva.)

133.

Egy', kettő, három, négy,
Bába János huvá mégy?
Pes're pipájé',
Komáromba szép lányé'.
Ére gyün egy' hintó,
Benne ül egy' rinygyó;
Hej, rinygyó ropogó,
Tömösvári bugyogó,
Pitypalaty
Kis malacz
A — — — beszalad.

(Ó-szent-Iván.)

134.

Pad alatt, pad alatt,
A fő'd alatt
Tarka tyúkot nyergölnek,
A búvárok baktatnak,
Firmák-fodormák,
Zö'd 'üvegű boszorkán!

(Szőreg

135.

(*Laptázó.* A kin a sor van, a »laptá«-t *fölfelé* hajigálja, vagy a falhoz vágja s iparkodik megkapni, mi alatt az alább irt verset mondja. A vers végén a gyermekek szétszaladnak, kik közül neki a laptával valakit meg kell ütni, különben más megy a helyére.)

Egy' ellőre,
Két kettőre,
Három hatra,
Kis harangra,
Nagy harangra;
Gyértya gyûtás
Mög elôtás,
Mög jô hátba
Buffoktatás.

(Deszk.)

Digitized by Google

136.

(*Humócska.* A humó a kezével a szemét eltakarja, erre a többi búvik s kiabálja)

Kényó vére csöppenynyön a szömibe, ha lát!

(Mikor már mind elbújt, oda kiáltják:)

Szabad!

(A humó most keresi őket s a kit közülök elfog, mielőtt az illető a humó helyére *köp*, az lesz a humó, de ha senkit sem bir elfogni, akkor csak ő a humó.)

(Ó-szent-Iván.)

137.

(Befelé fordulva állnak körbe, fejüket összeteszik, kezüket hátra nyujtják, hogy a fonyott kendővel körüljáró gyermek = farkas bele tehesse a kendőt. A farkas tetszése szerint a hányszor akarja, annyiszor kerülgeti őket, mi alatt kiabálják:

Nė néz' hátra, mén a farkas!

(A kinek a kezébe teszi a farkas a kendőt, az 3-szor megkerülteti a farkassal a kört, ezután ő lesz a farkas, amaz pedig az ő helyére áll.)

(Szőreg.)

138.

(A gyermekek élő fát érintenek kezükkel egynek kivételével, a ki sorra megy s mondja:)

Szá'j lė gója a fárú! (Mire a felelet:)

Nem szá'lok!

(Ez alatt a többiek cserélgetik helyüket, mit a kérdező szemmel kisér és ha ő talál hamarabb valamely fát érinteni, mint a helyüket cserélgetők valamelyike, akkor a ki fa nélkül maradt, az jár sorban.)

(Szőreg.)

139.

(A kezdete megegyez a megelőző játékkal.)

Kérdező: Hun az olló? (A kérdezett reá feleli:)

A szomszédba'. (Mikor a legutolsó kérdezett felel, nem mondja: A szomszédba', hanem:)

A szögön. (Erre helyett kell cserélni s a ki fa nélkül marad, az lesz a kérdező.)

(Szőreg.)

Digitized by Google

140.

(*Sárga csikó.* Öten játszák, 5 czédulát vesznek elő s mindegyikre mást írnak, így: *sárga csikó, öreg bíró, szögény embör, paprikás aszszony, borsos aszszony.* A czédulákat összekeverik s húznak, a ki a *szögény embör*-ös czédulát húzta, felszólal:)

Éveszött a sárga csikó!

(Mire az *öreg bíró* — s czédulájú felel:)

Szabad keresni!

(Sorra nézi az arczokat a *szögény embör* s a kinél gondolja, hogy van, kérdezi:)

Hogy merte kend ëlopni az én sárga csikómat?!

(Ha nem találta el, hogy kinél van a *sárga csikós* czédula, *kendővel a kezére* ütnek, ha pedig eltalálta, akkor a *sárga csikós* kezére vernek 10-et, a miért ellopta a sárga csikót.)

(Szőreg.)

141.

142.

(Páratlanul játszák. Egynek a kezében vessző van, a többinek a fele a vesszőst körbe üli, a másik fele pedig az ülőket körbe keringéli, mi alatt a vesszős kerekbe forgatja vesszejét, mintegy hajtja többit s dalolják:)

Haj bögrére,
Bögrére,
Sűrűs uborkára!
Ki-ki maga
Bögréjihön lásson!

Hej bögrére, bögrére,
Szűrűs uborkára!
Ebbe' sör,
Ebbe' bor,
Emebbe' mög sömmi së'!

(Erre mindegyik igyekszik valamelyik ülő fejét megfogni, a kinek nem jut fej, középre megy vesszősnek s a keringölők ülnek le, az ülők pedig felállanak.)

(Szőreg.) (Deszk.)

143.

(Két gyermek háttal áll egymásnak, karjokat összeöltve, az egyik felemeli a hátára a másikat s kérdezi:)

Néz' az égbe, mit lácz?

(A felemelt:) Gójját.

Mit öszik?

(A felemelt:) Békát.

Digitized by Google

Mikô harangoznak? (Erre feljebb emeli s leereszti a földre, mialatt a társa azt mondja :)

Ling, lang! (Ezután a felemelt játsza társa szerepét.)

(Egyházas-kér.)

144.

(Többen vannak együtt, egy közülök a *bíró*, a ki mondja :)

Part alatt jártam, Kását főzött,
Egy' vén aszszont láttam, Kutya zsírrâ zsíroszta,
Lába közé köpködött, Kutya lábbâ kavarta.
Szőrös bocskort kötözött, Szabad a bírónak
Égygyet kukkanni.
(Mind :) Kik, kukk!

(Csóka.)

145.

(Leülten a gyepet szaggatva mondják :)

Ási, ási répa, Kis bögre,
Csöcsös korsó, Dobos hátú
Mönyecske.

(Egyházas-Kér.)

146.

(Sorba ülnek a földre s hátuk megett a füvet csipkedik s dalolják :)

Csipödöm, csipödöm Sé' bűribű,
Füvecskét, Sé' csonytyábû
Ási répát, ási, Sömmit sé' taná'tam!
Éb a ki nem ási. Haj, Bimbóka, Bimbóka,
Ördög üsse ôdalát, Karácsonyi morzsika!
Hamu ögye a haját! Ki mit hozott
Nem csak papot öltem, A vásárbú
Dijákot is öltem, Ide fityoktassa!
Harmannapra (Felugranak s csukott markukat szájukhoz emelik s többször hajtogatják :)
Haza gyüttem

Ebbe' czúkor!
Ebbe' méz!

(Ezután csukott markukat felváltva egymás tetejére teszik, egy pedig kérdezi :)

Digitized by Google

Nyís' ki, nyis' ki
Ládikádat!
Lássuk, mi van benne?

(Felnyitják egymásután tenyeröket s a melyikben fű van, reá mondja:) Ördög. (a melyikben nincs, arra:) Anygyal.

(Lőrinczfalva.)

147.

(Hosszant fogódzanak össze, a *két szélső* a *kapus* az egyik oldalon is, a másikon is; dalolják:

Mijé' kű'dött úr aszszony? — Haja gyönygye, haja! —
Nektök hídat csiná'junk. — Haja gyönygye, haja! —
Mibül van a híd lába? — Haja gyönygye, haja! —
Bürökbül és bodzdzábul. — Haja gyönygye, haja! —
Mivel aranyozzátok? — Haja gyönygye, haja! —
Égy' tajiga ló — — —. — Haja gyönygye, haja! —
Mi ja kapu válcsága? — Haja gyönygye, haja! —

(Az egyik oldalon a kapus feltartja a kezét s az alatt búj át a másik oldal körbe tekerődzve:)

Búj', búj' ző'd ág, Nyitva van az arany kapu,
Ző'd levelecske, Csak bújjatok rajta!

(Ha újra kezdik, akkor a másik kapun bujkálnak át.)

(Lőrinczfalva.)

148.

(Körbe fogódzanak s forogva dalolják:)

Én eladom én lányomat
Forint forgatytyúnak,
Pé'z csörgetytyűnek.
Itt tüviskit,
(Kezöket összecsapják:)
Ide nè tapôgy!
Itt az áldott bor!
(Szétszaladnak.)
Ki mindön nap för.
(Összeszaladnak.)
Ha jô iszô belűle,
A torkodra fôr!
(Kerekbe forognak.)
Hármat fizettem
A hegedűbe,
Mék sè' möhettem
Az elő tánczba,
(Tapsolnak.)
Jaj, dalom!
Jaj, dalom!
Sárga gilincsöcske,
Török czicza,
Török macza,
Kúri bariskája!
(Erre mindnyájan nevetnek.)

(Lőrinczfalva.)

Digitized by Google

149. *(Kópé idézők.)* **150.**

(A gyermekek a szobát setétre csinálják s a pitarba mennek egynek kivételével, ki bent marad, az ajtó kilincsére teszi a kezét s hivja fel a Kópét, a többi utána mondja :)

Gyűj' föl Kópé kopongatni,
Szen' Gyór' gyértyát látogatni
Itt apád, itt anyád,
Sós kinyeret árul!

Gyűj' föl Kopi kopongatni,
Szen' Gyór' Gyurkát ijesztgetni!
Sír mán, kotor mán,
Hét süvegű boszorkány.

(Ezt 3-szor kell elmondani s hitük szerint feljön a Kópé s pénzt hoz, de ha a bentlevő semmit sem ad neki, lészödi rúla a húst.)

(Deszk.) (Ó-szent-Iván.)

Csúfolódók.

151.

Nyár üdőbe' meleg van,
Virákzik a fű,
Akkô bújik nyakadba
A lapos tetű!

(Lőrinczfalva.)

152.

(Kására :)

Kása!
Isten áldása,
Ha a kiráj möglátytya:
Hasadbûjis kiássa!

(Egyházas-Kér.)

153.

(Kalapra :)

Vas kalap,
Fő'thön vágom, mökharap!

(Hosszúhát.)

154.

(Bocskorra :)

Uccza bocskor,
Maj' mökpocskol!

(Szőreg.)

155. Állatokra. 156.

(Kanira :)

Kani, kani dagasztani,
Mérges fogát csattoktatni,
Kesej lábát igazgatni,
Vérös czombját nyalogatni,
Tüzes lánczot szopogatni!

(Klárafalva.)

Kani, kani dagasztani,
Hônap visznek akasztani,
Vért ontani, vért ontani,
Gazdag l'ányát mögforgatni,
Katlany alá tüzelgetni!

(Deszk.)

Digitized by Google

157.

(H é j á r a :)

Héja, héja, lakatos,
Tarka gúnár hivatos.
Elmönt Pestre.
Haza gyütt Budárû,
Kilencz fija beleégött ;
Sijes' héja,
Kur' héja !

(Szőreg.)

158.

Héja, héja,
Lakatos,
Nė vid' el a másét,
Csak az uraságét !

(Csóka.)

159.

(Kányára :)

Kis kánya,
Mögégött a háza,
Benne maratt
A szép lánya !

(Lőrinczfalva.)

160.

(Kosra :)

Széka, széka,
Túrú, széka !

(Csóka.)

161.

(Pillére :)

Áj' mög pille,
Foglak mög,
Gyere
Markojjalak mög !

(Klárafalva.)

162.

Pille, pille,
Pipille !

(Kocsorhát.)

163.

(Pulykára :)

Szöb' a páva,
Mint a pujka,
Mert a pujka
Taknyos ôrú,
De a páva
Aran tallú,
Rud, rud, rud,
Rud a lába,
Rud, rud, rud !

(Hosszúhát.)

Digitized by Google

164.

Szöb' a páva, mind a pujka,
Mert a pujka tropongyos,
De a páva aranyos;
Tyúr, tyúr, tyúr!
(Török-Kanizsa.)

165.

(Tyúkra:)
Lipa tyúk,
Lapa tyúk,
Potya tyúk,
Kurta tyúk!
(Hosszúhát.)

Népekre.

166.

Czigán, Czigán,
Vas kalán!
(Lőrinczfalva.)

(Czigányra:)

167.

Czigá', czigá',
Czikor má'!
Vas apika,
Pér Ilona,
Ilona mög
Gácsèra!
(Egyházas-Kér.)

168.

Czigán, czigán,
Dig, dig, dig!
Ha jôlakik,
Mögdöglik!
(Török-Kanizsa.)

169.

Németöt,
Nyúlik a bélöd,
Ha nem hiszöd,
Nész' mög!
(Csóka.)

(Némötre:)

170.

Németöt,
Kicsüng a bélöd,
Két kutya húzza,
A harmadik nyúzza!
(Szőreg.)

171.

(Mikor a német lakodalomba ment, kérdezték:)

Hová mégy németöt?
Lákátalompá.
Mit viszöl?
Tyúkhús, lúthús.
Hát a csobojóba'?
Port.
(Mikor visszafelé jött:)
Mit hozô a csobojóba'?
Pontrós fíz.
Hát a tarisznyába'?
Árpa kinyér.
Hát a kis kutyád hun van?
Mé kèttem.
Hát a bort hun hattad?
Fentékszékpe.
Hát a tyúkhúst, lúdhúst?
Aszt is ott.
(Lőrinczfalva.)

172.

Sváb, sváb,
Karaláb,
Tömösvári
Disznóláb.
(Szőreg.)

Digitized by Google

173.

(Ráczra :)

Rácz, rácz, Kényót, békát
Kovèdácz. Összerág.

(Szőreg.)

174.

(Tótra, ablakosra :)

Nem êre van a faluháza !

(Deszk.)

175.

(Drótostól kérdezik :)

Van-è verébre való patkó ?

(Szőreg.)

176.

(Zsidóra :)

Zsidó, zsidó, vak apád ! Drága pé'zön mögvöszi ;
M'é' nem öszöl szalonnát ? De a zsidó nem öszi,
Lá'd a magyar mögöszi, Mer' a fene mögöszi !

(Szőreg.)

177.

Zsidó, zsidó, Fekügy' mellé,
Bèkhèndló, Nyom' mög jô,
Az árokba Minygyá' lösz égy'
Döglött ló, Kics csikó !

(Csóka.)

178.

Hej ! mikô lösz Gyür'be vásár ?

(Csóka.)

179.

Obrányicza, gerebje !

(A más feleségénél kereskedő zsidót obraniczával = válgémmel és gereblyével verték el, innen a közmondás is : Rajta veszött mint zsidón a gerebje.)

(Szőreg.)

Digitized by Google

Foglalkozásra.

180. (Csizmadiára :)

Csizmadija legé'nek
Négy krajczár jár égy' hétre,
Még a csirízt keresi,
Addég felit mögöszi.
(Szőreg)

181.

Csizmadija, pipa szár,
Ugrik, mint a kan agár!
Elugrott a pipa szár,
Mögmaratt a csizmaszár.
(Deszk.)

182.

Csizmadija, dikics,
Gyertök elő tik is!
Mögfő't mán a csiríz,
Ögyetök hát tik is!
(Török-Kanizsa.)

183.

Inas, gyûcs gyértyát!
Ördög van a hászba',
Kaptafa mögrákta,
Csiríz mögötte,
Gyértya elnyelte;
Szöme fényös,
Füle högyös,
Hrrrrrrrrrrrr!
Minygyá' mögösz!
(Szőreg.)

184. (Csőszre :)

Gyün a csősz,
Gyün a hátûján a gőz!
(Deszk.)

185. (Gulyásra :)

Gujás,
Gurgundijás!
(Csóka.)

186. (Kanászra :)

Kanász,
Disznók után kanalász!
(Csóka.)

187. (Dohánykertészre :)

Szigeti gányó,
Pacsírta csináló!
(Szőreg.)

188. (Kovácsra :)

Verjed kovács a vasat,
Éhön korog a hasad!
(Csóka.)

Digitized by Google

189.

(Barát papra :)

Gőzösön mén a barát,
Viszi az aleluját!
(Deszk.)

190. (Ábéczés tanulóra.) 191.

Á, bé, czé, dé,
Macska krédé!
(Szőreg.)

Á, bé, czé, dé bornyú láb,
Fogd a farkát, tejet ád!
(Ó-szent-Iván.)

192.

Á, bé, czé, dé, kallanytyú,
Léesött a pallásrû,
Kitörött a nyaka,
Éfojott a vére,
Mi' csinájjunk véle?
Tögyük ki a hóra,
Fagygyon el az ôra!
(Szőreg.)

Keresztelő nevekre.

193.

András,
Hangyás!
(Csóka.)

194.

Antal,
Teli han'tal!
(Szőreg.)

195.

Antal,
Bandsal,
Mögütlek a
Han'tal!
(Egyházas-Kér.)

196.

Ádám,
Kutya ül a hátán,
Bunkós bot a kezibe,
Ördög bûjon fejibe!
(Szőreg.)

197.

Benedök,
Zsákkal hoszd a melegöt,
Gyűszűvê a hidegöt!
(Hosszúhát.)

198.

Dezső,
Dézsa abrincsverő,
Rosz' kinyér kereső!
(Szőreg.)

Digitized by Google

199.

Étel,
Tág a pöndöl!
(Csóka.)

200.

Feri, Feri, Ferike,
Haza mönne, ha merne!
(Deszk.)

201.

Mögöttem a pereczöt,
Kitöttem a Ferenczöt!
(Csóka.)

202.

Gyura, Gyura, tambura,
Béka van a gyomrodba!
(Szőreg.)

203.

Gyuri, Gyuri, Gyurika,
Nem köl' neki muzsika;
Muzsikál, ha akarja,
Ha mögveri az apja!
(Szőreg.)

204.

János,
Kisült a lángos!
(Deszk.)

205.

Lajos, Lajos,
Kalapos!
(Kocsorhát.)

206.

Lukács,
Lukba' sül a kalács!
(Szőreg.)

207.

Keminczébe' van a kalács,
Mögbolondût mán a Lukács,
Kivögyük a kalácsot,
Hejre hozzuk a Lukácsot!
(Ó-szent-Iván.)

208.

Miháj,
Palláson van a háj!
Maj' lévöszi öreg apád,
Mökkenyi a hajját!
(Szőreg.)

209.

Roza, Roza
Rosz' kapcza,
Kihajtik a
Poszmatra!
(Szőreg.)

Digitized by Google

Vezeték nevekre.

210.

(Muzsikus czigányokra, mind czigány név :)

Hasi, Puczor, Nánó, Gilagó,
Jóczó, Miczó, Polokány Csikó,
Egy' banda !

(Szőreg.)

211.

Makra, Makra pápa,
Kimönt a pusztába !

(Szőreg.)

212.

Naty Pál,
Az ágy alatt bujkál !

(Csóka.)

213.

Tili dudás, Tót András,
Lukagygyon ki a pofád !

(Hosszúhát.)

214.

Visi,
Ha nem biri, létöszi,
Fő'vöszi, viszi !

(Lőrinczfalva.)

215.

Az angyalok,
Az angyalok
Tajicskába ültek,
Csibiz János,
Csibiz János
Taszigálta üket !

(Ezt mindenkire alkalmazzák.)

(Szőreg.)

216.

(Rossz tanulóra :)

Szögény Pali nasz szamár,
Mégis iskolába jár,
Nem kő' neki iskola,
Három ágú kancsika.

(Szőreg.)

217.

(Iskolakerülőre :)

Iskolakerülő, szenynyes zsák,
Teli raktam, jó mögrágd !

(Deszk.)

Digitized by Google

218.

(Arra mondják, a ki az iskolában kikapott :)

Tökre tököt, Szögény Pali
Makra makott, Hatot kapott.

(Szőreg.)

219.

(Ha valaki magát okosnak mondja, reá kiabálnak :)

Okos
Mint a kos !

(Szőreg.)

220.

Okos
Mint a bolon' kos !

221.

(Síróra :)

Rívó, picsogó,
Kerék alá nyikorgó !

(Szőreg.)

222.

Rívó, picsogó,
Városházába való.

(Lőrinczfalva.)

223.

Rívó, picsogó,
Tömösvári bugyogó.

(Török-Kanizsa.)

224.

(Sántára :)

Sánta, bicze nótáros.
A kutyával határos.

(Szőreg.)

225.

(Taknyosra :)

Fényösékné' kin' tánczolnak,
Szippancsékat várik !

(Török-Kanizsa.)

226.

Szép, szép,
Lóg apád fé'lába !

(Török-Kanizsa.)

227.

Taknyos,
Fiknyos.

(Török-Kanizsa.)

228.

(Ingben járó nagyobb gyermekekre :)

Pöndöl zsuska, Hátul van a
Galuska, Puska !

(Szőreg.)

Digitized by Google

229.

(Súgóra :)

Súg a szamár a fijának,
Korpát agygyunk az anynyának !
(Lőrinczfalva.)

230.

(Társával az első sort mondatja el s ráfeleli a másodikat :)

Malom alatt kis kakas,
Tégöd az Ördög ott koppaszt !
(Csóka.)

231.

Szalad a nyúl a nyomáson,
Alszik apád a palláson !
(Török-Kanizsa.)

232.

Templom ajtó végig vasas,
A mi kutyánk tűled hasas !
(Lőrinczfalva.)

233.

(Könyvük első lapjára írják :)

A ki ezön könyvnek
Szorul lopására,
Kívánom, hogy jusson
A nagy uraságra :
Pesti és budaji
Tajiga tolásra,
A kûdúsok között
Főkapitánságra !
(Szőreg.)

234.

Ha az Istent szeretöd,
Ê nè lobd a könyvemet ;
Fordics három levelet,
Möktanálod nevemet !
(A harmadik levélre ráírja a nevét.)
(Szőreg.)

235.

(Mikor valaki a másikra bámul, a bámult mondja :)

Mē !
Apád tehene,
Nyald fehérre !
(Hosszúhát.)

236.

Mē !
Apád tehene,
Tégöd fejnek mellette !
(Csóka.)

Digitized by Google

237.

(Ha találkoznak, így gúnyolják egymást :)

Sárga csikó, csöngős csacsi,
Hová mén ken' bolon' Jancsi ?
(Padé.)

238.

(Egymás után szaladnak s egymást csúfolják :)

Gíja mama, Gíja, gíja,
Gíja tata ! Gicz !

(Erre lèbakulnak = négykézláb állanak s ha a háta megett levő nem vigyáz, keresztül esik rajta.)
(Lőrinczfalva.)

239.

(Szaladásra biztató :)

Szalagygyunk,
Hal lebbenynyön a hajunk !

(Ha valaki nagyon elhagyja a többit, ezt mondják :)

Elő' mén a bolondos,
Hátú mög a kolonczos !
(Szőreg.)

240.

Elű', elű' kolompos,
Hátú, hátú bolondos !
(Csóka.)

241.

Elű', elű kolompos,
Hátú, hátú kolonczos.
(Monostor.)

242.

(Ha a szaladók meg akarnak állni :)

Sárga dinynya, görög dinynya,
Szalagy' magyar, gyün a muszka !
Nem szaladok, mer' nem félök,
Mer' mindég a magyar győzött !
(Szőreg.)

Digitized by Google

243.

(Leülve kiabálják egymásnak :)

Kéj föl magyar, gyün a rácz, Ha fő' nem kelsz azonnal,
Majd az ülepödbe ráz ! Hátba is ver a bottal !

(Lőrinczfalva.)

244.

(Ha osztoszkodó = pörlekedő gyermekeket látnak, oda kiáltanak hozzájuk :)

Jézus, Márija, szent József,
Veszejjed öszsze üket !

(Szőreg.)

245.

(Evés után mikor dologra mennek :)

Cselő csákó borozdára, Van vöröshajma,
Nincs kinyér a tarisznyába', Ögye mög a gazda !

(Lőrinczfalva.)

246.

(A szemközt jövőket így szólítják :)

Gyere minálunk,
Lögyél a mi l'ányunk !

(Szőreg.)

247.

Gyere mifelénk,
Ögyön mög a mi fenénk !

(Deszk.)

248.

(Mikor este elválnak egymástól :)

Agygyon Isten, jó écczakát !
Kilencz bolhát, tíz poloskát !

(Szőreg.)

249.

(*Egyik mondja :*) Jó écczakát ! Ezör bolhát
(*Másik :*) Hatvan czigánt, Háló czimborát !

(Lőrinczfalva.)

250.

(Elbúcsúzó :)

Isten álgyön mög,
Szömöd ájjon mög !

(Hosszúhát.)

Digitized by Google

Szokások.

1.

Kántálók.

(Lásd az I. kötet 97. lapját.)

Csorda pásztorok
Midőn Bötlehömbe'
(kezdetű énekből elénekelnek pár vers szakaszt, azután reá kezdik :)

A kis kutya a patkán — Mikô lösz mán ítélet,
Borsot akar törni, — Csípöm ki a szömödet,
A kis macska a konyhán — Csípöm ki a szömödet,
Szakács akar lönni. — Ha csak löhet égygyiket.

Lipityom-lapatyom,
Agygyák ki a garasom!

(Szőreg.)

2.

Ó' szöröncsés elérközött
Écczaka (énekből énekelnek pár versszakaszt, azután :)

Ha én macska vônék, — Kór, kór, kutya kór!
Az ágy alá bûnék, — Eregy' ki té szôgáló
Ha egeret fognék, — Nészd mög aszt a pujkát,
Csak úgy kurjongatnék: — Tő'cscse be vendégnek

A torkát!

Lipityom-lapatyom,
Agygyák ki a garasom!

(Ó-szent-Iván.)

Digitized by Google

3.

Karácson köszöntő.

(Karácson estéjén énekelik az ablak alatt.)

Örű'jetök, örvengyetök,
E napon vígan lögyetök,
Minynyájan most vígagygyunk,
Mert ma született Urunk.
Sijessünk, nè késsünk,
Bötlehömi istálóhon
Induljunk!
Lőrinczke, Ferenczke
Vígagygyál,
Andriska sipodon
Sípojjál!

Isten Fija a jászolba'
Szénán fekszik a szalmába',
Szűz szent anynya ringatytya,
Szent József takargatytya.
Pásztorok, vígagygyunk,
Mert született Urunk,
Kit régön vártunk.
Gyuricska örvendöz'
És dudá'j!
Jancsika sípodon
Furujáj'!

(Deszk.)

4.

Betlehemezők.

(Hatan vannak: 2 angyal *bötlehömöt* visz fehérbe öltözve, fehér csákójukon kereszt van. Tűtöre, Koridon, Mélánka ködmenben van, Makhus subában. Énekelve mennek előre az:)

Anygyalok:

Csorda pásztorok
Midőn Bötlehömbe'
Csordát őriznek (stb.
a szoba ajtónál:)

Nyis' ajtót jó gazda, légy jó reménségbe':
Mer' vendégök gyüttek Bötlehömbe!

(Ha beeresztik őket, akkor az angyalok az asztalra teszik a *bötlehömöt* s énekelik:)

Tűtöre, Tűtöre,
Gyere be előre!
Köszöncsük mink Urunkat,
Ártatlan Jézusunkat!
Mellette szűz anynyát
És az ű dajkáját
Józseffel, Márijával,
Alle-allelúja!

Tűtöre: (bejön.)

Hej, de szép, ének szót hallottam,
De még ojant nem is tapasztaltam!

Digitized by Google

Trónyát-Baranyát öszszejártam,
De sokat is bètyárkottam!
Úgy hallom: valaki döbög utánnam!
(*Koridon* jön befelé, lánczos botját üti lefelé.)
Tè vagy-e kedves Koridon pajtásom?!

Koridon:

Én vagyok kedves Tűtöre pajtásom;
Ugyan micsoda lárma esött kösztetök?
Talán a világ dôgárû valamit végesztetök?
Ó funfárom, funfárom,
Tiri-biri funfárom,
Hidegbe'-melegbe' juhok után való kuncsorgás,
Így a szögény pásztor embör dolga, gyere be Mèlánka pajtás!

Mèlánka:

Hát én hun szöttem-vöttem lankatt lábajimat?
Ezön az idegön országon Bötlehöm megyén sètáltam,
Sètálásomba' ègy', bak kecskèt mögláttam;
Úgy mögijettem agyarátû:
Hogy pajtásomhon három lépésre értem.
Gyere be öreg!

Makhus:

Szalonnás jó estét a házi gazdának!
Ôdal, kôbász, nasz szalonna,
Feküggyünk a magos ágyra! (Lefekszik Tűtöre mellé.)

Tűtöre:

Ágy alá, öreg!

Makhus:

L'ány alá!

Tűtöre:

Nem a l'ány alá,
Hanem az ágy alá!

(Reágurul Tűtörére, majd mellette foglal helyet, mellé Koridon jön.)

Mèlánka (énekli):

Alugygyatok én pajtásim
Csöndessen, csöndessen!
Mögőrizlek bennetöket
Szívessen, szívessen.
Akolba' vannak ma a mi
Juhajink, juhajink,
Ott ugatnak és ordítnak
A mi lánczos kutyájink,
Kutyájink;
Dühös farkas mán mitőlünk
Távul jár, távul jár,
Itt a sújos botom vége
Majd r'ászál'!

Digitized by Google

Angyal (csönget):

Glórija!

Tűtöre:

Hallod öreg, glórija!

Makhus:

Gomoja?
Tarka tehén
Síri fiját,
Bőgi a kórába'.

Melánka (reávág Tűtörére):

Kêj fő' Tűtöre, kêj fő' frissen!
Angyal hirdet: hogy mönynyünk el
Új kirájt köszönteni,
Juhajinkat, barmajinkat
Istenre hanni! (Fölkel a)

Tűtöre:

Kêj fő' Koridon!
Mert akkorát
Ütök farodon:
Hogy kilencz kis kecske
Kiugrik belüled! (Fölkel)

Koridon:

Kêj föl öreg, mönynyünk Bötlehömbe!

Makhus:

Vén tehénbe?

Koridon:

Nem vén tehénbe,
Hanem Bötlehömbe! (Emelgetik s fölkel.)

Tűtőre:

Vezsd r'ád öreg a körösztöt!

Makhus:

A pereczöt?

Tűtöre:

Nem a pereczöt,
Hanem a körösztöt!

Digitized by Google

Makhus: (r'ávetytye :)

Lágy czipó. csírke hús,
Égy' iccze bor belém csúsz'!

Tűtöre:

Öreg, ajándékozzuk mög a kis Jézuskát!

(A »bötlehöm« elé megy.) Én mögajándékozom a kis Jézuskát égy' marék szílva maggal. (Pár lépést oldalra lép.)

Koridon: (Szinte oda megy s bekukucskálva mondja :)

Én mögajándékozom a kis Jézuskát ész szál gyértyácskává! (Tovább megy.)

Mélánka: (Hasonlóképpen a »bötlehöm« elé megy.)

Én mögajándékozom a kis Jézuskát égy' marék apró pé'zzel!

Makhus:

Én mögajándékozom a kis Jézuskát égy' báránkává. Jó lösz a bűre neki kaczagánkának, úgy is hideg van!

Tűtöre:

Mongyunk a kis Jézuskának ész, szép kis éneköt!

Mindnyájan:

Üdvöz'légy Jézus! Lássátok!
Méssijás, Krisztus, Térgyet möghajtván,
Pásztorok! Fő'dre borulván,
Hogy Bötlehömbe Imágygyuk!
Sijetve mönvén (Más hangon :)

Mongyunk téhát tüsztöletöt,
Szen' Józsefnek böcsületöt
Itt az pajtába'.

Makhus:

Itt a Pannába'?

Mindnyájan:

Vögyön minket szívibe,
Szent József kögyelmébe,
Születött Jézus!

(Más hangon :)

Job' ez a gazda, mind a másik vôt!
Mert ez a gazda asztalt terítött. (Ugrálnak.)
Âra pediglen jó bort készítött,

Digitized by Google

Jó gongya van a pásztorokra,
Egy' vagy két kôbászt készít számunkra ;
Amaz a gazda savóvâ tartott,
Ajtaja mellé oda szorított.

Tütöre :

Agygyon az Úr-Isten a hâzi gazdának
Száz ólat, egy' malaczot,
Mákot, makkot, baraczkot,
Kilencz putton szilva magot,
Május hurkát vastagot,
Oja't mind a gérènda.

Makhus :

Felit annak neköm !

Tütöre :

— — neköd, öreg !

Koridon :

Kása, borsó, lencse,
Hasadat möktőcscse !

Melánka :

Agygyon Isten ahhon anynyi gyer'ököt,
Hogy a patkát 99 sorjávâ körül ülje !

Angyalok (kifelé menve) :

Elindulának és elbejutának,
Szűz Márijának jó napot mondának.

(Szőreg.)

5.

(Öten vannak. Két angyal, Maksus, Tütöre, Öreg. Öltözetöket lásd a megelőzőben.)

Angyalok (énekelve hozzák a *bötlehöm*-öt) :

Nyissátok mög ajtótokat
Jó körösztényök !
Bötlehömmel gyünnek ide
Szent jövendényök ;
Áldást kérünk tè r'átok,
Bocsássatok hozzátok :
Mert most mökszületött néktök
Várt Messijástok.

Digitized by Google

(Az *angyalok* csöngetnek, erre bejön :)

Maksus :

Szöröncsés jó napot, szerelmes jó gazdám !
Ész szóm vóna hozzád, hotyha mög nem bánnád :
Az én két pajtásommal bészállanék hozzád.
Hajcs' két rét a füled, még job' szál'ást is taná'sz
(Lefekszik.) Gyere be Tütöre pajtás ! (Bejön)

Tütöre :

Szalonnás jó napot, szerelmes jó gazdám !
Ugyan pajtás nem-é szakad r'ánk ez a kórhódott pallás ?

Maksus :

Nè fé'j pajtás, még a régi, római elefánt csonytyábû való ez !

Tütöre (lefekszik) :

Gyere be Öreg, mündönöknek a feje, tè vagy a mündönök mögmondhatója. (Bejön)

Öreg :

Kôbászos jó napot szerelmes jó gazdám,
Juhajim mind mögvannak, mind akolba' vannak,
Szép gyönygyös gyapjajik hátukra hajlanak.
Igyunk-ögyünk : ha van mit, ha nincs pedig feküggyünk lè a paplanyos ágy alá a fö'dre ! (Lefekszik.)

Angyalok (éneklik) :

Mönybül az anygyal Lègyütt hozzátok,
Pásztorok, pásztorok,
(Csönget)
Hogy Bötlehömbe Sijetve mönynyünk,
Lássátok, lássátok !

Glórija !

Maksus :

Hallod pajtás, gomoja !

Angyal :

Glórija in ekszelszűz Dejó !

Maksus :

Alugygyatok én pajtásim csöndessen, csöndessen,
Mögőrözöm nyájatokat szívessen, szívessen !
Akolba' vannak mán a mi juhajink,
Ott ugatnak, ott ordítnak a mi lánczos kutyájink.

Digitized by Google

Mán mi hozzánk dühös farkas meszsze jár,
Maj' botomnak sújos vége maj' r'ászál'.
Kéj föl, Karidon!
Nagyot ütök a farodon. (Tütörét felemeli.)

Tütöre:

Gyere, kő'cs' föl az Öregöt; gyerünk Bötlehömbe!
(Az *Öreget* kelti és oda vezeti a *bötlehöm* elé.)
Vezsd r'ád a körösztöt!

Öreg:

Hasamba a pereczöt?
Tyúk hús, lúd hús,
Meg czipó, égy' iccze bor, ide csúsz'!

Maksus:

Eregy' innen öreg! Maj' mögajándékozom a kis Jézust! (Bötlehöm elé megy, letérgyel s mondja:)

Születött Messijás, kis Jézuskám! én nem hoszhattam ögyebet: égy' marék magyarót. (Tütöre felé fordulva:)

Hát té Tütöre, mit ajándékozol a kis Jézusnak?

Tütöre: (Szinte letérgyel.)

Születött Messijás, kis Jézuskám! én nem hoszhattam ögyebet: csak égy' marék szílva magot, jó lösz a' té nékód karácson bűtökre ropoktatni. (Öreg felé fordulva:) Hát té, Öreg mit hosztál?

Öreg:

Maj' csak kifeslik ebbül a nagy fejembül valami? Születött Messijás, kis Jézuskám! én nem hoszhattam ögyebet: csak eszt a vén Makszi szakállomat, ki már a meszes pinczébe' ál' 177 év ûta égy' ital boré'.

Mindnyájan: (Ugrálnak.)

Bár csak régön fölébrettünk vôna,
A kis Jézust mögláthattuk vôna;
De lás' pajtás mos' ál'ottunk talpra,
Mos' csöndült mög a fülembe' az anygyal mondása:
Bötlehömbe jer' pajtás, jer' pajtás!
Ott lösz nekünk jólakás, jólakás:
Bor pecsönye, van ölég, van ölég,
Ihatik az embör,
Foj mind a tengör.
Ugrá'junk, tánczojjunk, szint'úgy ropoktassuk:
Még a szőrös bocskorunkat széjjel nem rukdossuk!

Digitized by Google

Maksus:

Agygyon az Isten a mi házi gazdánknak 100 ólat **1 ma**laczot, 9 putton szílva magot! Hát tė, Tütöre, mivel **ajándé**kozod mög?

Tütöre:

Agygyon az Isten a mi házi gazdánknak 3 patkát **9 sor**jával körül gyer'ökkel! Hát tė Öreg, mivel ajándékozod **mög?**

Öreg:

Agygyon az Isten a mi házi gazdánknak ojan vastag **kô**bászt mind a nagy gėrėnda, a vége a mi zsákunkba **jutna!** (Kifelé menve)

Mindnyájan (éneklik):

Elindulának és el-béjutának,
Szűz Márijának jó napot mondának.

(Szőreg.)

6.

(*Négyen vannak*: *Angyal, Makszus, Első pásztor* = *Titöre, Második pásztor* = *Koridon.*

Angyal (az udvaron énekli):

Csorda pásztorok, midőn Bötlehömbe'
Csordát őriznek éjjel a mezőbe',
Isten anygyali gyüvének melléjük,
Nagy félelömmė telik mög ű szívük.

(Mikor a szoba ajtóba érnek, szavalja az Angyal:)

Nyis' ajtót jó gazdám, tán elsompolyottál?
Hidd el, a kis Jézus a házadba beszál'.
Egy anygyal által tégöd mögvígasztal,
Asz'tán az áldása, hid del, hogy rėjád szál'!

(Ekkor belép az Angyal az ajtón és míg az asztalig elmegy, énekli:)

Mostan kinyílt ész szép rúzsa virág,
A kit régön várt az egész világ,
Bötlehömbe' kibimbóczott zö'd ág,
Királi nembül való méltóság.

Digitized by Google

(Ezután leteszi a betlehemet az asztalra és csenget, mire belép az)

Első pásztor:

Álom-é, vagy látás? aszt mög nem fokhatom,
Mit éröz a szívem? aszt mög nem monthatom,
Még két pajtásimmal be nem bizonyítom.

Angyal (csenget, mire belép a)

Második pásztor:

Agygyon Isten! álmom be nė tejjesögygyön!
Mert a miként álmottam, ha betejjesödik,
Juhajinknak árát mind nyakungba vetik!

Első pásztor:

Dínom-dánom, redves guba,
Nem köl' neköm a pálinka,
Köl' neköm csak jó borocska. (Bejön a)

Makszus:

Szalonnás jó estét, szerelmes fijajim!
Juhajink mögvannak, ėcs csöp' kárunk sincsen,
Gilicze és Baksa mind ėgy' akolba' van,
Szép, göndör gyapjaji vállára hajlanak.

Első pásztor:

No mán apó, no mán, mivel ide érkesztél, igyunk, ögyünk, ha van mit. (Egy üveget kivesz a suba alól, azt fenékkel felfelé fordítva úgy tesz, mintha innék, csakhogy nem bir a fenekén inni.)

Második pásztor:

Igyál öcsém, igyál a magad hasznájért,
Majd én is iszok a gazda szép lányájért!

(Kezébe veszi az üveget s ő is az üveg fenekén akar inni.)

Makszus:

Veszszōn mög a gégéd, t'án nem várakozhacz?
A' biz', a botombul még végöt is kaphacz,
Job' bazért: hogy hal'gacz, még öleget ihacz,
Mögőszült Koridon atyádnak is hagyhacz!

Második pásztor:

Agygyon Isten apa, töb' búzát, mind rozst!

Digitized by Google

Makszus:

Agygyon Isten fijam, töb' juhot, mind kost!

(A pásztorok lefekszenek s é n e k e l az)

Angyal:

Kejjetök föl pásztorok, pásztorok! Egy szűznek méhibül,
Örömet hírdetök, Szűzen szült véribül
Mert ma nektök születött, Mögváltó kirájunk,
Ki mögjövendöltetött, Alle-allelúja!

Angyal (c s e n g e t):

Glórija!

Első pásztor:

Gomoja.

Angyal (c s e n g e t):

Glórija!

Második pásztor:

Vén gója.

Angyal (c s e n g e t):

Glórija inek szelszűz deja!

Makszus:

Ha'lod pajtás tarka tehén ugati a fiját a Kórébа?!

Első pásztor:

Valami szót ha'lék,
Ugyan fölijedék.

(Felkel s oda megy a Második pásztorhoz:)

Kėj föl, Koridon!
Mert nagyot ütök a farodon!

Második pásztor:

Én mög a méj álombul ugyan fölröttenék!

(Felkel, Makszushoz megy s mondja:)

Nosza Maksi kėj föl, nė légy süket füllel,
Mert majd rád ütök ezönnel!

(Makszusz iparkodik felkelni, de nem bir, mire oda szól neki:)

Hó, hó! mit heversz, mind a vén ló?
Frisseb' nálad a csikó ló! (Ekkor felkel)

Digitized by Google

Makszus :

Mit feddesz tė, gojhó?
Nem vagy talán tokjú',
Tudod az álom jó!

Második pásztor :

Tudom, az álom jó, de valami szót hallék nem time jó.

Első pásztor :

Szömömmel hallottam, fülei'mel láttam,
De csak anygyalnak alítottam.

Makszus (az Első pásztorhoz):

Bizony te Titöre, rosz'nak válsz te szívedbe',
Mert szömlátomást füllentő'!

Első pásztor :

Ámbár ha hazudok,
Igazat nem mondok,
Bárki' möglássa!

Angyal :

Mönnyetök el-bé Bötlehöm várossába,
Ott tanájjátok Jézust a jászolba',
Ökör, szamár között nagy bágyadozásba',
Takarván pójába'.

Makszus :

Gyerünk Bötlehömbe, higygyünk az anygyalnak,
Lássuk, hogy mit adott Isten fijajinak?
Én viszök égy' báránkát, mit hozol tė annak?

(E közben a Második pásztorhoz hajol.)

Második pásztor :

Magam sė' akarok üressen elmönni,
Étöl mellé im' mán italt is köl' vinni,
Egy edény írócskát bé fogok mutatni,
Tudom, hogy szívessen fogja tűlem vönni.

Makszus (kérdezi az Első pásztort):

Hát tė, jó Titöre,
Mit felelsz ezökre?
Hozol-é valamit
Szögény értésire?

Digitized by Google

Első pásztor:

Úgy gondoltam, hogy a bundát adom rája,

(Megrázza a bundáját.)

Jó lösz a szeleknek mö'gátolására!

Makszus:

Étel, ital, álom,
Szükségös e három,
Mit magun'kal viszünk,
A kis Jézuskának kedveskögygyünk
Ezö'kel!

Második pásztor:

Öreg pátriárka, ha majd oda érünk, tė szôj eléb', én közbe, utób ba bujtárka.

Első pásztor:

Gyerünk Bötlehömbe!

Makszus:

Vén tehénbe?

Második pásztor:

Bötlehömbe!

Makszus:

Tudom, tudom a bötlehömbe!

(Elindulnak a betlehem-templom felé, de mikor oda érnek, Makszus megijed és visszahátrál.)

Első pásztor:

Nė féj' öreg, Jézus!

Makszus:

Ilus?

Második pásztor:

Jézuska.

Makszus:

Tudom, tudom a Jézuska.

Első pásztor:

Vesd rád öreg a körösztöt!

Digitized by Google

Makszus:

Tyúk hús,
Lúd hús,
Meleg csipó,
Egy iccze bor (Hasára üt)
Ide csúsz' !

(Betlehem elé hajolva folytatja mondókáját :)

Üdvözlégy kis Jézus, mi kegyes kirájunk ! kik szent anygyalid által köszönteni gyüttünk. Mögbocsás' édös Jézuskám, hogy töb' báránkám nem vòt, de ha ellenek, szent fölségödnek még párját is hozhatunk.

Írhának a bűre,
Botosnak a szőre,
Majd jó lösz neköd
A kemény té're.

Második pásztor:

Én hosztam italkát,
Egy edény írócskát,
Mert mást nem hoszhatok ;
Ha lész szomjúságod,
Izét mö'kóstolod,
Maj' bor gyanánt iszod !

Első pásztor:

Én égy' bundát adok,
Mer' mást nem adhatok,
Ha véle használod,
Véle takaróczol,
Maj' édösdebben nyukszol !

Angyal (énekli) :

Vígan zöngjetök czitorák, Jézus születött,
Harsogjatok dob, trombiták, Isten embör lött ;
Ez midőn ű fölsége ocsmán kevéjségünket
Mögalászván a világi kényösséktöket.

Czifra, pompás palotákat i'mán mögvetött,
Az istálót választotta, abba' születött,
Ű udvarló szolgáji : juhok, barmok pásztori,
Nem is tündér e világnak földes uraji.

Digitized by Google

Ti hát pásztorok, szögényök, örvendöszhettök,
Közöttetök a kis Jézus, dicseködhettök,
Titületök nem kincsöt kíván, csak tiszta szívet,
Ha eszt néki mögagygyátok, nyertök életöt!

Első pásztor:

Monygyunk a kis Jézuskának égy' éneköt!

Második pásztor:

Hogy szent országába vigye fő' lelkünköt!

Makszus:

Nem bánom, fijajim! magam is ráá'lok,
A mint tűlem telik, majd én is kontravizálok.

(A pásztorok a betlehem előtt énekelnek.)

Mind (énekli):

Üdvöz'légy Jézus,
Me'sijás, Krisztus,
Pásztorok,
Kik ez nyájától,
Szent anygyalidtul
Küldettünk,
Köszöntésödre,
Szemlélésödre
Elgyüttünk.
Téged urunknak,
Messijásunknak
Ismerünk,
Térdünk möghajtván,
Fő'dre borulván,
Imádunk.
Kik e nyájától,
Szent anygyalidtul
Küldettünk.

Angyal (szavalja):

Álgyon mög a Jézus, szerelmes jó gazdánk,
Hoty töp'ször is érhezsd a karácsony napját!
Agygyon Isten egé'ségöt, hatvan veröm búzát,
A mi tarsojunkba vess égy' marék pôtrát!

Borod anynyi lögyön, mind a Tisza vize,
Lencse, borsó, kása kasodat mögtőcscse,
Gyer'ökid a kemönczét kilencz sorjává körül ülhesse,
Mögéhült gyomrát tűsztűl enyhíthesse!

Első pásztor:

Monygyunk a gazdánk kedvijért égy' éneköt!

Digitized by Google

Második pásztor:

Maj' talán a háziaszszony is mökszán égy új forin'tal!

Makszus:

Köszörüljük hát neki a gégénket!

Pásztorok (énekelnek s tánczolnak):

Job bez a gaszda, mind a másik vôt,
Ki csak savóvâ, málévâ tartott,
Ajtaja mögé minket szorított,
Onnan pediglen ki is taszított.
De ez a gaszda asztalt terített,
Âra pediglen húst, bort készített,
Hogy szükségbe' öleget tögyön.

Igyál Titöre, itt mög nem ázol,
Igyál Koridon, itt mög nem fázol,
Mert a szárazon sénki sé' gázol.

Mán az úcczába' sokat fárattunk,
De még ij' házra so'sé' taná'tunk,
Mert itt borral is maj' jôlakhatunk.

A gazdaszszony is készül mán âra,
Jó gonygya vagyon a pásztorokra,
Égy', vagy két kôbászt készít számunkra!

Első pásztor:

Êmondánk mi esztet bármi nehezen is!

Második pásztor:

Nem tudom, jutalma lészön-é, vagy nem is?

Makszus:

Maj' talán a gazdaszszony is mögszán bennünket égy' fél szalonnával is! Eregy apa elő, tè tudod az ûtyát! (Mennek kifelé.)

Angyal (énekli):

Elindulának és el-bejutának,
Szűz Márijának jó napot mondának.

(Egyházas-Kér.)

Digitized by Google

7.

Ódèricsolók.

(Apró szentök napján a férfiak ódèricsolni mennek, vagyis vesszővel verik az asszonyokat és a leányokat mindaddig, míg kérdésükre :)

Ódèrics-Gáborics,
Hányan vannak az aprószentök ?

(helyes feleletet nem adnak :)

Száznegyvennégyezren.

(Diót és *mogyorót* kapnak fáradságukért. Másnap az asszonyok és a leányok járnak ódèricsolni.)

(Szőreg.)

8.

Ó-dorics — Dávics,
Apró szentök napja,
Erigy' Isten hírivê,
Mulazsd egésségivê !

(Akkô kapunk pálinkát, pé'szt, néhun bort is.)

(Tápé.)

9.

Három király játékok.

(Három gyermek *királynak* van öltözve, a negyedik, a *zsákos* közönséges ruhában van, kinek kötelessége a mit adnak, elvenni és a királyokat őrizni, hogy meg ne harapja őket a kutya. A királyok inget vesznek magukra, satyakot nyomnak a fejökbe, kezökben fakard van. Satyakjok színes papirosból való és keresztes. Boldizsár királynál a kard helyett csillag van.)

Boldizsár király :

Jó estét, jó uram! társaim kint vannak
Szép csillaggal, igön nagyon fáznak ;
Nosza uraim, mit mondanak
Ezön hírmondásnak ?
Tecczik-é csillagunk látványa,
Vagy elbocsájtanak ?

Digitized by Google

(Erre belőlről felelik: *Szabad!* mire a három király bemegy s az ajtó mellett megáll és pedig *Boldizsár* a középen, jobbján *Gáspár király,* balján a kormos *Szerecsen király* s énekel)

Mind:

Három kirájok napján,
Országunk égy' istápján
Dícsérjük énekökkel,
Vígadozó versökkel.

(Boldizsár a csillagot kinyújtja, a másik kettő a csillag alatt összeveri a kardot.)

Szép jel és szép csillag,
Szép napunk támatt.

(Ezután mást énekelnek:)

Ó Márija e világra nékünk
Szent Fiját hozá stb.

Boldizsár király (szavalja):

Én vagyok Boldizsár kiráj! Hoty Krisztus Urunk
Onnan fölül gyüttem, Bötlehömbe' születött,
Aszt a hírt hal'ottam: Sok népektű' mögmöneködött;
Én vagyok Boldizsár kiráj!

Gáspár király (szavalja):

Én vagyok Gáspár kiráj! Hoty Krisztus Urunk
Onnan fölül gyüttem, Bötlehömbe' születött,
Aszt a hírt ha'lottam: Sok néptű' mögmöneködött;
Én vagyok Gáspár kiráj!

Szerecsön király (szavalja):

Én vagyok Szerecsöny kiráj! Mert én ott születtem,
Engöm mög nè csudájjanak, A hun a nap fölkel.
Hogy ij' fekete vagyok, Kirántom kardomat,
Elvágom nyakamat,
Amott is égy' piros almát tanálok,
Aszt is a kis Jézusnak ajá'lom; éjjön!
Dícsértessék a Jézus Krisztus! (Elmennek.)

(Csóka, de Szeged-Rókusról ide költözöttek terjesztették el az utolsó pár év alatt.)

Digitized by Google

10.

(Hárman fehér inget vesznek magukra, külömböző színűre: leginkább zöldre, vörösre, sárgára festett csákót nyomnak a fejükbe, csákójuk színéhez hasonló színű papirossal bevont kardot kötnek oldalukra s ének szóval mennek házról-házra:)

Szent, szent és áldott,
Istennek Fija,
Ki ma születött:
Válcságunk díja.
Egeknek harmatytya,
Szent szűznek magzatytya:
Krisztus Jézus,
Krisztus Jézus!

(Mikor a szobába mennek:)

Gáspár ajá'jja,
Örömmel agygya
Aranynyát, aranynyát,
E'vel tisztöli
És dicsőíti
Kiráját,
Kiráját.
Boldizsár is viszi,
Elejibe töszi
Töménynyit, tömjénnyit,
E'vel tisztöli
És dicsőíti
Istenit,
Istenit.

Mönyhárt is viszi
Elejibe töszi
Mírháját, mírháját,
E'vel tisztöli
És dicsőjíti
Ég Urát,
Ég Urát.

Az isteni gyer'ököt,
Ki ma kijelentődött
A három bölcsek előtt,
Dícsérjük és álgyuk Őt!
Szép jelön (A kinél a csillag van, kinyújtja.) szép csillag,
Szép napon támad.
A zsidók Őt üldöszték,
A bölcsek möktisztölték,
Arany tömjént mírhává,
A szív imácscságává.
Szép jelön (A csillagot a csillagos ismét kinyújtja) szép csillag,
Szép napon támad.

(Kifelé indulva:)

Elindulának és el is jutának,
Szűz Márijának jó napot mondának.

(Szőreg.)

Digitized by Google

11.

Új esztendőt köszöntők.

(Karácson után a »három kirájt járják« de új év napján az új év köszöntőt is elénekelik:)

Új esztendő:
Vígság szörző
Most keszd újulni,
Újulással,
Víg örömmel
Most keszd hirdetni.

Hirdeti mán
A Messiást,
Együtt möglönni;
Lögyetök tik
Az Istennek
Áldott híveji!

Dicső Jézus,
Dicső Krisztus,
Szentőj' mög minket!
(A csillagot kitolja.)
Bű áldással,
Bor, búzával
Látogas' minket!

Mi jis néktök
Szentölhessük
Új esztendőnket!
Már mi nálunk
Föltámadott
Bárán' csillagja,
Már mi nálunk
Örvendözik
Nójé galambja,
Nójé galambja.

(Szőreg.)

12.

Új esztendő:
Vígság szörző
Most kezd újulni,
Újulással
Víg örömmel
Most keszd hirdetni.

Hirdeti mán
A Messijást
Együttnek lönni;
Lögyetök hát
Az Istennek
Áldott híveji!

Alsó ég is,
Fölső ég is
Dícsérd uradat,
Urad álgyad
Nap, hold, csillag,
Tė mögtartódat!

Mögtartódnak:
Úr-Jézusnak
Hozannát,
Hozannát,
Hozannát
Mondunk.

(Szőreg.)

Digitized by Google

13.

(Szavalva mondja el:)

Hála lögyön az Istennek,
Hogy mögértük az új évet!
Agygya Isten töb', számos, új év napot
Érhessünk erővel, egésséggel,
Tiszta szöröncsével, mögelégödéssel,
Tündöklő hű csillag lebögjön fölötte,
Meleket lektisztáb' szívembűl kívánok.
É'jön!

(Deszk.)

14.

Mátyást köszöntő. (Szavalja.)

Hány szöm hó szál' télbe' Javajit az Isten
A földnek színére, Tőcscse r'ád bűséggel,
Anynyi áldás szál'jon Dérék termetödet
Kis Mátyás fejire! Tarcsa mög az Isten!

Úgy tecczik, úgy is van:
Ma van Mátyás napja,
Ma tecczöt föl égre
Ragyogó csillagja.
Éjjön!

(Szőreg.)

15.

Panczilusozó.

(A nagy héten: szerdán, csütörtökön és pénteken a gyermekek a templom körül panczilusoznak, vagyis *ütik a gaz szálakat,* szerintük: a *zsidót.* Mindegyiknek van gyékényből fonyt ütője = panczilusa s ha gazszálat talál, felkiált:)

Itt a zsidó! üssük a zsidót!

(Erre mindegyik oda szalad s üti a gazszálat, mialatt kiabálják:)

Panczilus Pilátus,
M'é' verted mög a Jézust!

(Szőreg.)

Digitized by Google

16.

Locsolkodó. (Szavalva :)

Szöröncsés jó röggelt kívánok e házba',
Ó', én mint egy' holló gyüttem a munkába :
Láttam és tanáltam ész, szép virágszálra,
Engödelmet kérök a möglocsolásra !

Mert elértük húsvét második röggelit,
Láttuk locsolódni az ifjú seregit,
Mi is aszt a példát akarjuk követni,
Eszt a szüzet rózsa vízzel mögönteni !

(Szabadságot kapva, vagy bögrét vesz kezébe s vizet merít bele, azzal locsolja meg a leányt, vagy ha többen locsolkodnak, a kúthoz vezetik s vödörrel locsolják meg.)

(Szőreg.)

17.

Halottak napjára.

(A templom ajtaja előtt egész sereg koldus ül ilyenkor énekelgetve, a nép kalácsot, lisztet, babot = paszúrt, kukoriczát osztogat ki ilyenkor közöttük, hogy a megholt rokonaikért imádkozzanak. Ily ének a következő :)

Elindultunk a szent hejre,
A szomorú gyászos *ker'be*,
Vígasztalást ott sém vöszünk,
Könyves szömmel hazamögyünk.

Mán most tė elejdbe gyüttünk,
Körösztfád eléd könyörgünk :
Tekincs az mögholt hívekre,
Ki teremtött félképedre ;

Mert minynyájunké' möghaltá'',
Az körösztfán mögváltottá',
Szent lelködhön szorítottál,
Nékünk üdvösségöt hattál.

Ó siralom, ó fájdalom,
Hogy a holtakhol köl' szólnom !
Az Úr-Isten maga tugygya :
Holtakat hogy szabadícscsa.

Sok lakó hejeji vannak
Az Úr-Isten országának,
De nem tugygyuk mő're vannak,
Hogy az holtak úgy kíllódnak.

(Szőreg.)

Digitized by Google

18.

Halott virrasztó (énekelik):

Mán a holtak nem szólhatnak,
Vígasztalást nem athatnak,
Csak szencségös Szűz Márija
Az árvák vígasztalója.

Mán én többé nem szólhatok,
Bánatimban nem monthatom;
Csakhogy örök nyugodalmat
Agygyon mindön mökholtaknak.

Nyugogygyanak békességbe',
Jézus Márija nevibe';
Nyugogygyanak békességbe',
Jézus Márija nevibe'
Mindörökké ammen,
Mindörökké ammen!

(Szőreg.)

19.

Halott siratók.

(Az anya siratta a fiát

a háznál:

Jaj, kedves kis fijam,
Gyönyörű madaram!
Jaj, de kiszál'tá' má'
Az én karom alúl!

az úton:)

Ugyan mő're mönynyek,
Hogy fő'taná'jalak?
Akárhun kereslek,
Sehun sé' tanállak!

(temetőben:)

Jaj, kedves, kis fijam,
Gyönyörű madaram!
Nem látom arczodat,
Csak a sírhantodat!

(Török-Kanizsa.)

20.

(Leány siratta az anyját a temetőben:)

Jaj, édös dajkám
Mingyá' haza érsz mán!

Bemégy mán a házba,
Nem gyüsz tė mán viszsza!

Jaj, kedves dajkám,
Mingyá' haza érsz mán!

(Lőrinczfalva.)

Digitized by Google

Imádságok és ráolvasók.

1.

Kimönvén szép Jézus
Paradicsom kertbe,
Hogy háromat lépvén
Möglátytyák a zsidók.
Utánna futának
Botokkà, lándsákkà
Kergették, bevitték
Pilátus házába,
A nat törvén' házba,
Ottan azután nagy
Kínokkà kínoszták,
Szencségös szent kezit
Vas szöggel luggatták,
Szencségös szent fejit
Tüvissè koronászták.
Möglátytya Szűz anynya,
Ó, fijam, szent fijam,
Szencségös szent fijam!
Szencségös szent lábod
Vas szöggel lukajtyák,
Szencségös szent kezed
Vas szöggè lukajtyák,
Szencségös szent fejed
Tüvissè koronázzák.
Ó', Szűz anyám, dajkám
Nem ögyebeké':
A szögényöké',
A boldogoké'.
A ki eszt èmongya
Háromszò napjába',
Nem hagyom
Purgáterijumba,
Hanem beviszöm
Atyámnak házába,
Vélem uralkodik
A paradicsomba'.

(Ó-szent-Iván.)

2.

Kakasok szólanak,
Máriát kijáltnak:
Kèj föl Mária,
Kèj föl Mária!
Mögfokták Krisztus Urunkat,
Kínzó házbul, kínzó udvarba vitték,
Oszlophon kötötték,
Dárdát òdalába verték,
Tüvis koronát a fejibe tötték,
A hun ècs csöp' vére elcsöppent,

Digitized by Google

Az anygyalok fölszötték,
Arany tányérba tötték,
Boldogságos szűz elébe lėtötték;
Asz'on'ta a Boldogságos szűz:
A ki esztet este háromszor elmongya,
Úgy mögírgalmazza, kögyelmezze,
Mint maji születött gyermököt.

(Szőreg.)

3.

Kėj fő' Márija, kėj fő'!
Kakasok szólanak,
Máriját kijá'tanak:
Mos' viszik Krisztus Urunkat
Kénzó házbû kénzó udvarba,
Kút ustorfához kötözik,
Vas dárdává szurkálik.
A hun écs csöp' vére êcsöppen,
Az angyalok oda mönnek,
Czéntányérba fő'szödik,
Krisztus elėjibe viszik.
Krisztus Urunk asz'ongya:
A ki eszt a kis imácscságot
Este lėfektibe',
Röggel fő'keltibe'
Êmonygya,
Péntökön háromszó
Napjába':
Nem vettetöm pokolba,
Sėm purgátérijumba,
Hanem velem lészön a paradicsomba.

(Szőreg.)

4.

Amoda van ėsz, szép, kis kápolna,
Kívül aranyos,
Belül kögyelmes,
Âra mén Szent Józsėf,
Kérdi tülle:
Mit sírsz, mit rîsz?
Hon nė sírnék,
Hon nė rînék:
Mikô elvesztöttem
Szen' fijam, má' ma
Tejjes harma'napja!
Eregy ê, eregy ê
A magos högyekbe,
Ott tanálod tė mög
A tė szen' Fijadat,
Szent szakállát
Szakgatytyák,
Szent haját
Kitépázzák,
Piros vére
Fojdogál.
Oda möntek
Az angyalok,
Fehér gyôcsba
Betakarták
Jézus Krisztusnak
Bemutatták.

Digitized by Google

Jézus Krisztus A ki eszt a
Aszt mondotta: Kis imácscságot elmongya:
Este lèfekvésbe', röggel fő'kelésbe':
Nem vettetöm a szèrégyina tüzire,
Sém purgátérijumba,
Sém pokolba. Ammen.
(Szőreg.)

5.

Én kilépök én ajtómból,
Föltekintök magos menybe,
Ott látok ész, szép kápolnát:
Kívül aranyos,
Belül irgalmas,
Abba' van az én szent Atyám:
Ó, mit hal'gatod az én szent misém?
Ó, hogy nè hal'gatnám:
Szép fijam, szép Jézust elvesztöttem.
Eregy' àra, maj' möglátod,
Mijik árokba lükdösték,
Büdös nyállal mökköpkötték,
Vas kesztyűvel mökcsapkották,
Szent vére, szent szíve möghasada.
Asz'on'ta a Boldogságos szűz:
A ki esztet röggel háromszor elmongya,
Úgy mögírgalmazza, kögyelmezze
Mint maji születött gyer'ököt.
(Deszk.)

6.

Ó, Hajnal, hajnal,
Kibe' Márija mögnyugodik,
Úr tűle születik.
Eleven ostya, Isten,
Néköd adom testömet,
Töredelmes lelkömet.
Amoda lát égy bástyát,
Abba' mongya szent Pétör szent Pál
Az ű szent miséjit,
Oda mén a
Boldokságos Szűz Márija.
Nem láttad-è szent Fijamat,
Az ártatlan Jézusomat?
Eregy' a fekete fő'd színére,
Tüvisökkel koronázzák,
Vas veszszővel csabdossák,
Epével, eczettel itassák.
A ki eszt az imácscságot
Háromszor fölkeltibe',
Háromszor lèfektibe'
Elmongya:
Úgy mégyön a mönnyeknek
Országába, mint a maji születött gyer'ök.
(Szőreg.)

Digitized by Google

7.

Ott van Jézus aranyos kis kertbe',
Térgyig vérbe', könyékig könyvbe',
Âran haja lé van eresztve.
Âra mén Szent Lukács évangélista,
Kérdi tűle: Mit sírsz, mit rísz?
Hon nè sírnék, hon nè rínék:
Mikô aszt hatta Atyám,
Möny' el fekete fő'dnek kerekségire!
A ki eszt a kis imácscságot èmonygya:
Este lèfekvésbe', röggel fő'kelésbe',
Nem vettetöm a pokolba,
Sèm purgátérijumba!

(Térvár.)

8.

Piros hajnal hasadoz',
Kibe' Márja mögnyugod'.
Úr szülője születék,
Pokol tőrje töreték.
Eleven ostya az Úr-Isten,
Néköd adom lelkömet,
Fekete fő'dnek testömet.
Én lèfekszök én ágyamba,
Mint Úr-Jézus koporsóba,
Maj' möglöszök röggelig:
Őriz' anygyal é'félig,
Boldokságos szűz
Márija virattig,
Jézus Krisztus mindétig
Ammen.

(Deszk.)

9.

Paradicsomba' csöndítenek,
Az angyalok ottan *révűlnek.*
Őríz' engöm angyal é'félig,
A másik mög hajnalig,
Harmadik halálom órájig! Ammen.

(Szőreg.)

10.

Én lèfekszök én ágyamba,
Úgy mint testi koporsómba';
Kerű'j körösztet,
Őríz' angyal,
Serkencs föl szép Jézus!
Uram Isten,
Ves' körösztöt
Fejem alá
Öt újaddal,
Öt méjségös
Sebejiddel
Ezör angyaliddal!

(Török-Kanizsa.)

Digitized by Google

11.

Férget kiolvasó.

(Napfönkőtte előtt fő'kel az embör oszt' sénkihön sé' beszél; ha a jószág kötélön van, elcsapja, elindítytya, mén a jószág után, a jószágra néz oszt' a mutató újjával olvassa — t. i. a jószágra mutat —:

9, nem 9, ha' 8! 8, nem 8, ha' 7! 7, nem 7, ha' 6! 6, nem 6, ha' 5! 5, nem 5, ha' 4! 4, nem 4, ha' 3! 3, nem 3, ha' 2! 2, nem 2, ha' 1! 1, nem 1, hanem écscsöp' sé'!

(Utánna köp, azután fölvösz éty kis port, viszszakézbű' utánna veti, hogy ojan hamar mújjon a férög a mint a por lèesik, eszt 3-szó köl' tönni égymás után mög 3 nap, akkó kihul' a jószágbul a férög.)

(Ó-szent-Iván.)

12.

Patkányt elolvasó.

(A patkánt mikor elolvassák, akkor a küszöbre ül az embör, kifelé fordul, úgy olvassa; mikor a második versöt monygya, befelé fordul; mikó a harmadikat — mondja — akkor mögén' kifelé fordul oszt' aszt monygya 3-szó :)

A mi házunknál 9 paptkány van, nem 9, 8! nem 8, 7! nem 7, 6! nem 6, 5! nem 5, 4! nem 4, 3! nem 3, 2! nem 2, 1! nem 1, écscsöp' sé'!

(De égy' lélökszet alatt köl' elmondani écczör; akkor el köl' neki pusztulni.)

(Szőreg.)

13.

Poczkot elolvasó.

(A poczkot úgy köl' épusztítani a hásztul, hogy 3 napfönkőtte előtt olvassa :)

Száz, kilenczvenkilencz, kilenczvennyócz

(Oszt' így olvas lèfelé egész végig :)

három, kettő, égy', sémmi.

(De âra vigyázzon, hogy ê nè téveszsze. Osz'tán asz'onygya :)

Eregy az én lekkedvesseb' druszámhon!

(Deszk.)

Digitized by Google

14.

Fogfájásrul való.

(Mikô zsáját lát oszt' fáj a foga, szakícscson belüle, szagújja oszt' mongya:)

Zsája, zsája,
Akkô fájjon a fogam,
Mikor a tijéd!

(Szőreg.)

15.

Torokfájásrul való.

Fő'd anyám, Néköd panaszolom,
Torkom fáj, Gyógyícsd mög,
Maj' nem fáj!

(Keresztet vet jobbjával a torokra, de *ament* nem mond. *Csóka.* A 3 első sor elmondásakor »balta fokkal a torkát mökkörösztöli, a fő'dre üt« és a végén »a kemönczét mökcsókoli.« *Egyházas-Kéren.* Míg *Szőregen* csak az 1. 2. 4. sort mondja el, azután »a kemönczét türű'közövê mögöleli oszt' a'val köti be a torkát.)

16.

Nehezen járóra.

(Mikô a gyer'ök nehezen keszd járni, 3 péntökön fölültetik, sujokkâ mögverik a lábát, oszt' monygyák neki:)

Ma van péntök,
Hônap szombat,
Szalagygyá' vasárnap!

(Asz'tán nem fog nehezen járni.)

(Szőreg.)

17.

Mindön (-féle betegség-) rű' jó.

(Ha valakinek valamije fáj, a bűbájos asszony a jobb keze nevetlen újjával körösztözve mondja:)

Gyékén káka (körösztözi), kű párna (körösztözi), Jézus mondotta: mûjon el! (Körösztözi. Itt egy darabig megáll, majd újra kezdi s az egészet 3-szor végezi el egyfolytában.)

(Szőreg.)

Digitized by Google

18.

Jámbor embör, gonosz aszszony, gyékény ágy, kű párna, Jézus mondása jusson eszödbe!

(Egyházas-Kér.)

19.

Ó, jén édös Jézusom szent száddal lehöj' rá! (Ezt 3-szor ismétli s ugyanannyiszor a fájdalomra lehel.) Elindult kis Jézus, előtaná't égy' zsidó aszszonyt, ágyat vetött néki: gyékény ágyat, kű párnát. Jézus a kű párnán nem nyukhatott, ezön a nyavala sé' nyukhasson, sé' pedig ez nè marathasson, ez a Jézus szava.

(Egyházas-Kér.)

20.

Mikor Jézus Krisztus szent Pétörrê a fő'dön járt, bemönt égy' hászhon, taná'tak engödelmes gazdát, engödetlen gazdaszszonyt. Az embör akart hálást anni, az aszszony nem akart: ott háttak, kaptak termés küvet, gyékén ágyat. Gyékén ágy, kű párna, Jézus fekszik rajta. Jaj, de kemény ágy! Engödelmes gazda, engödetlen gazdaszszony. Jaj, de fáj!

(Mökkörösztözi öcczör, 5 Miatyánkot, 5 Üdvözletöt êmond, êmúlik — a fájdalom.)

(Hosszúhát)

21.

Csöcsfájásrul való.

(Jobb kezével a fájós csecset símogatja, mi közben 3-szor mondja:)

Erős aszszony, engödelmes embör,
A Jézusnak gyékény ágya,
Kű párnája,
Ez a csöcsfájóknak legnagyob' orvossága!

(Szőreg.)

Digitized by Google

22.

Támadásról való.

(Jobb kezének a nevetlen újjával keresztezgeti a támadást s mondja :)

Krisztusnak gyékén ágya, Sajtalan kásája,
Kű párnája, Jézus mondása :
Tüskös lepedője, Mûjon el a támadása !

(Három röggel napfő'kőtte előtt köl' êmondani, akkô êmúlik.)

(Monostor.)

23.

Kelésről való.

(A kelést mök köl' kerekíteni 3-szor oszt' mondani :)

Mikô az Úr-Isten a szögény aszszonyhon bemönt, bajlókodott, asz' monygya : Kű párna, káka ágy, Isten monygya szó (akkô êmúlik).

(Tápé.)

24.

Pokolvarrul való.

(Négyszegletesre vagdal 9 kenyér darabot, nevetlen újjával keresztet vet a pokolvarra s mondja :)

Mikô az Úr-Isten ezön a fő'dön járt, Tanált jámbor gazdát, Haragos gazdaszszont, Gyékén ponyvát, Sajtalan kását. Ez a nyavaja ennek a lánnak úgy nè árthasson a testyin, mint Krisztus Urunk nem marathatott a kű ágyon.

(Ezután 9 Úrangyalát mond el, de csak az »Ime az Úr szolgáló leánya«-ig, ezt már nem mondja. Ezalatt kenyérrel kerekíti a pokolvart és pedig minden Úrangyala alatt másik darabbal ; végre keresztet vet a betegre.)

(Majdán.)

25.

(Először a nevetlen újjával 3-szor kerekíti a pokolvart, azután mondja :)

Én tégöd mökkerekítelek az Atyának, Fijúnak, Szentlélök istennek nevibe' ! (Jobb keze öt újjával megfogja a pokolvart s folytatja :) Én tégöd mögfoglak az 5 újjammal ! Az Atya

Digitized by Google

törjön, a Fijú roncson, a tejjes Szentháromság eloszoltasson! (Neveletlen újjával keresztet vet reá:) Én tégöd mökkörösztöllek az Atyának, Fijúnak, Szentlélök istennek nevibe', valamint Krisztus Urunkat szent János a Jordán vizibe' mökkörösztölte. (Szőreg.)

26.

Támadásrul való.

(Ha valakin támadást látok, akár árpa nyől a szömibe', akár miféle támadás, csak a — jobb kezem — nevetlen újjammal 3-szor mökkörösztözöm oszt' mondom:)

Az Atyának nevibe',
Fijúnak szerelmibe'
Mulaszsza el a ki teremtötte!

(Az ujját a földhöz kenyi s mindezt *napfönkő't* előtt végzi.)
(Szőreg.)

27.

(A nevetlen ujjával keresztezi a támadást s mondja:)

Atya isten gyógyîd mög,
Fijú isten mulazd el,
Szentlélök úr isten oszlazsd el!
(Egyházas-Kér.)

28.

Gilvárul való.

(A jobb keze nevetlen ujjával a gilvát oszlatja:)

Az Atya roncson,
A Fijú boncson,
A Szentlélök eloszlasson!
(Hosszúhát.)

29.

Sühről való.

Gyékén ágy, kű párna,
Haragos aszszony,
Engödelmes embör,
Sű',
77-féle sű',
Úgy êtisztûjjatok,
Mind ennek előtte vôt!
Szentök, szent anygyalok
Úgy êtisztíjjátok:
Mind ennek előtte vôt!

(Egy lélegzet alatt mondja el s jobbjával a beteg ábrázatját símogatja.) (Egyházas-Kér.)

Digitized by Google

30.

(Nevetlen újjával a sühöt »elkörösztöli« Atya, Fiú, Szentlélök Isten nevében s mondja :)

Atya êroncson (keresztet vet)
Fijú szétboncson (ismét keresztet vet)
Szentlélök Isten sémmivé teremcsön! (ismét keresztet vet)
77-féle sü', fő'dbü' gyütt, fő'dbe mönynyön !

(»Amén«-t nem szabad mondani, 3-szor kell elmondani s utoljára keresztet vet a földre.)

(Hosszúhát.)

31.

Sü', Atyajisten mulaszszon,
Benne sü', Fijújisten mindön
77-féle sü', Mindön tetemibe' nè hagygyon !

(Jobbjával simogatja a süht.)

(Egyházas-Kér.)

32.

Uram Jézus Krisztus, mondom a tè szent nevedbe' :

Tök sü', Hájog sü',
Mak' sü', 77-féle kögyetlen sü' !

Körösztöllek tégödet a Jézus Krisztusnak.
Atya isten (keresztet húz a sühre) teremcsön !
Fijú isten (keresztet húz reá) gyülőjjön !
Az egész tetemödbe sü', köszvény mög nè marathasson !
Az ü szent vérivel, halálával,
Mönynyeji harangnak hangjával,
Szüz Margit aszszony szüzességivel,
Körösztölő szent János arany gyürüjivel ! Ammen !
(Ismét keresztet von reá.)

(Szőreg.)

33.

Gancsórul való.

(Először kancsóval kerekíti meg 3-szor a gancsót, azután 3 szál tollat vesz elő, mindegyikkel külön-külön 3-szor kerekíti s mindegyik toll kerekítése alatt »Amen« nélkül 3 Miatyánkot és 3 Üdvözletet mond el, majd folytatja :)

Digitized by Google

Az Atya teremcsön! (keresztet vet a gancsóra) a Fijú isten gyűlöljön! (ismét keresztet vet) a Szentlélök úr isten tisztícscson, hogy sömmi tetemödbe' sömmi fájdalom nė maragygyon mög! (újra keresztet vet a gancsóra ezután »csöcsös korsó«-t vesz elő, melynek »rėstás«-nak is kell lenni, ennek a fenekéről sarat vesz és azzal kereszt alakjában kenyi a gancsót, mi alatt mondja:)

Az Atyának, Fijúnak, Szentlélök istennek nevibe' mûjon el! (Ezután a kezét a földhöz dörzsöli, »hogy a fő'd alá sijegygyön a fájdalom.«)

(Szőreg.)

34.

Torokfájásrul való.

(A torkot kezével húzogatva mondja:)

Atya isten eloszlasson!
Fijú isten gyógyícscson!
Szentlélök isten hejre hozzon!

(Hosszúhát.)

35.

Hőttetömrül való.

(A kezemön vôt ėgy' hőttetöm, asz'mon'ták, hoty ha tanálok hôt csontot, embör csontot, nézzem mög: hogy' ál' a fő'dön, úgy köl' lėtönni ára a hejre. Oszt' mikor fő'vöttem, mökkörösztösztem a hőttetemöt, asz'on'tam:)

Az Atyának, Fijúnak, Szentlélök Istennek a nevibe' mûjon el!

(Szőreg.)

36.

Árpárul való.

(A kinek árpa nyől a szemében, 3 reggel jobb keze nevetlen ujjával keresztet vessen felette s a következőt mondja el 3-szor:)

Atya isten mökteremtötte,
Fijú isten möksėmmisítötte,
Szentlélök úr isten mökszentölte.
Oszlassa el az Atya isten!
Oszlassa el a Fijú isten!
Oszlassa el a tejjes Szentháromság isten!

(Majdán.)

Digitized by Google

37.

Szemfájásról való.

(Jobb kezének nevetlen ujjával keresztet vet a fájós szemre s mondja :)

Az Atyának nevibe' (újra keresztet vet)
Fijúnak szerelmibe' (ismét keresztet vet)
Szent Jánosnak áldása terjegygyön réjá !
Boldokságos szűz Márija teje (a föld felé viszi a kezét)
Mozs' lé, mosogassa lé eszt a bajokat!

(Szőreg.)

38.

Ficzemödésrül való.

(Keresztet vet magára is mög a ficzemödésre is :)

Az Atyának és Fijúnak és Szentlélök istennek nevébe' keszdöm az imácscságomat. Uram, Jézus Krisztus, mikô a fekete fő'd színin jártá' és mönté' : Lovad lába mögficzemödvén, Âra möne szent Máté, Szent kezévê símogatá, Szent szájávâ fúvogatá. Erősim ! Csont, bűr ojan lögyé', mind mikor a Krisztus Urunk mökteremtött ! (Asz'tán 3-szô rá köl' lehölni ; eszt 3-szô köl' êmondani, akkô használ.)

(Szőreg.)

39.

(A ficzemedésre teszi a kezét s mondja :)

Elindult a kis Jézus Ő szamarán, Szamár hátán, Kűszikla hígygyán. Mögficzemödik szamarának lába, oda mén a ficzemáper, ráolvas, Szent szájával fúvogatytya, Szent kezivel tapogatytya. Ühön ! Csont csonthó', Hús húshó', Vér vérhön, Azután pediglen ojan víg lögyön, mint vôt !

(Egyházas-Kér.)

40.

Mikor elmönt a Jézus az ű kínynyára, kínhejjire, kűsziklárul kűhögyekre, az Áspiom hígygyára, lova lába mögficzemödvén, âra mén a Ficze Márton, szóllá, mondá a Krisztus Jézus : Bizony, bizony, bizony — mondá Ficze Márton — lovam lába mögficzemödvén, olvass rá, lehöjj rá ! In hejre, csont hejre ! Édös Jézusom töd' hejre !

(Egyházas-Kér.)

Digitized by Google

41.

(Fogdosi a hun ki van ficzemödve a lónak a lába :)

Krisztus Urunk elméne kű hígygyára, kín helére, mögcsuszamodik szamarának lába kű sziklába, ára méne szent Ficzé Márton, szent kezivê tülökteti (= nyomkodja), szent szájávâ huhogatytya (= rálehöl), mondá : Csont csonthon, Hús húshon, Vér vérhön. Ol víg lögyé', mint ennek előtte vôtá! Názáretbeli Jézus, gyógyícsd mög szögén jószágnak a forgóját! Édös anyám, Boldokságos szent szűz, Márijám, gyógyíd mög a tê szent Fijad érdemijé'! Szent Cziczé Márton tödd helére szögén jószágnak a forgóját!

(Lőrinczfalva.)

42.

Nyilamlásrul való.

(Egy lélegzet alatt mondandó el a jobbját a nyilamlásra téve :)

Óh, édös Jézusom, mikor elindultál Jeruzsálijomba, Lovad lába mögmarulván, Szent keze'del tapogatván (tapogatja), Tapogazs' mög ezön lánynak fejit, mejjit, hasát, hátát, Mindön termő tagját!

(Egyházas-Kér.)

43.

Hájogrul való.

(Jobb kezével a hályogot símogatja s mintha mosná le, kezét a föld felé viszi :)

Hiszök égy' Istenbe'; Jézus, Márija, Józsép a tê szent nevedbe' keszdöm eszt az imácscságot a tê dücsőségödre és tüsztöletödre. Uram, Jézus Krisztus, mikor a fekete fő'dön járt és mönt, fenyűfa ága között sújtván szencségös szömejit; kérdi a Boldokságos szűz Márija az ű szent Fiját: Mijért szomorkodván, bánkódván? Vagyon a mi Urunk Jézusnak 3 szál virágja : égygyet szakajtok vérrül, másikat termésrül, harmadikat hájogrul. Vér és termés, hájog hasadozzatok és szakadozzatok errül az szömekrül.

(Szőreg.)

Digitized by Google

44.

Mikor elmönt a Jézus a jéruzsálömi ker'be, mökcsapta a száraz szőllő ág a szömit; előtaná'ta a Boldokságos szűz Anyánk: Ó', szerelmes szent fijam, mi lelte a tė szencségös szent szömödet? Mökcsapta a száraz szőllő ág. Ó', szerelmes szent Fijam, tudok én arrul, elmék a jeruzsálömi kertbe, szakajtok 3 virágot: a pirossat vérrül, a sárgát termésrül, a fehéret hájogrul. Mikor én eszt a három virágot lészakajtom, a tė szencségös szömödrül a hájogot lėhasítom.

(Egyházas-Kér.)

45.

Nehézségtörésre való.

(Mikô a gyer'ököt rosz' nyavaja töri, az édös anynya mikô a- (z új) Hôd fő'gyün, âra fordul oszt' monygya:)

Új Hôd: új Kiráj! Tė vagy a Ráadó,
Az én gyer'ökömet Tê vagy az Êvövő,
A nehésség töri, Vöd' lė rúla!

(Oszt' ê keszd imátkozni 3 Miatyánkot, 3 Üdvözletöt mög 7 Hiszökėgygyet; 3 hétig köl' tönni.)

(Szőreg.)

46.

Szömőcsőrül való.

(A kinek szömőcső van a kezin, vagy a lábán, vagy pedig a testyin, első ujságon lėül ėgy' sámli székre, osz'tán (kezével) söpri viszszafelé, előre (a szömőcsőt) a lábárû oszt' csak aszt mongya:)

Dicsértessék a Jézus Krisztus! (azután 1 Miatyánkot, 1 Üdvözletöt mög ėgy' Hiszökėgygyet imátkozik, azután monygya:)

Új Hôd: új Kiráj!
Apró marhácskájim vannak.
Isten ucs csė', eladom!

(3-szor köl' ėgymás után elmondani.)

(Klárafalva.)

Digitized by Google

47.

Szömőcsőről való.

(A kinek szömőcsője van, Hôd iránt fa alá ál', 3-szô mökkenyi a szömőcsőjit zsírral oszt' monygya:

Új Hôd: új Kiráj, De én nem mék,
Házasíti a fiját, Elküldöm a fijamat:
Hînak lakodalomba, Mûjon el a szömőcsőm!

(Klárafalva.)

48.

Hályogról való.

(Mikô valakinek hájóg van a szömin, az anynya, vagy az ángya mikô mögláti a új Hôdat, igenyöst térpetyűjjön lè oszt' mongya:)

Új Hôd: új Kiráj, Elküldöm az én
Hînak engöm vendékségbe; Vilâktalan cselédömet,
De én nem möhetök, Kű'gygyé' hejjötte
Világos ép szöműt!

(Tápé.)

49.

Fogfájásról való.

Új Hôd: új Kiráj, Az én fogam
Tégöd köszöntelek Akkô fájon:
Eleven foggal, Mikô kényót,
Döglött férőggel! Békát öszök!

(Mikô möglátom az újságot, akkô mondom esztet; 3-szor köl' êmondani, lè köl' térgyepülni oszt' nem fáj az embör foga.)

(Ó-szent-Iván.)

50.

Derékfájásról való.

(A kinek a dèrèka szüntelenül fáj, mönynyön el 3 hajnalba' a templomhon oszt' imátkozzon el 5 Miatyánkot mög 5 Üdvözletöt még odájig mén, ott mög a templom 4 sarkához dörzsölje hozzá a dèrèkát, de még napfönkőtte előtt, oszt' aszt monygya:)

Akkor fájjon az én dèrèkam,
Mikor mászszor ide dörgölöm!

(Akkô èmúlik a fájás.)

(Szőreg.)

Digitized by Google

Mesék és rokon neműek.

1.

Nap, Hold, Csillag kiszabadítása.

Vôt égy' kirájnak 3 l'ánya, égy' vôt a Nap, a legöregeb', a középszörű vôt a Hôd, a legfiatalab' mög vôt a Csillag.

Osz'tán asztat êlopta 3 Sárkán mind a háromat. A legöregebbet êlopta a 11 fejű Sárkán, a középszörűt mög êlopta a 9 fejű, a lekkissebbet mög a 7 fejű Sárkán. Otthun asz'tán nasz szomorúságba estek, hogy na' süté'cségbe' vôtak; nem világított sé' a Nap, sé' a Hôd, sé' a Csillag. Annak a kirá'nak vôt 3 fija, égygyet hîttak Jánosnak, középszörűt Pistának, a lekfijatalabbat mög Illésnek; asz'on'ták ûk, hogy êmönnek, mökkeresik a tes'véreiket, hajtassa be az atytyuk a lekszilajab' ménöst, majd ûk választanak közüle. Nészték a ménöst, addig nészték, hogy asz'on'ták, hogy ûk abba' nem taná'nak nekik valót; hajtasson be másik ménöst. Behajtatta a másik ménöst, abba' sé' taná'tak nekik valót. Asz'tán behajtátta a legroszszab' ménöst, rosz' lovak vôtak; abba' taná't magának a legöregeb', a János, égy' redves csikót; amazok is választottak maguknak, mind a kettő. Vôt az atytyukná' égy' öreg embör, Jánosnak adott ész szál veszszőt mög égy' zsebkendőt. Mos' mán fő'pakoltak kinyeret, sunkát, útaznak.

Mikô útasztak égy' nap, este felé mán öde értek égy' erdőhön, lêültek önni; a lekfijatalab' kettőt-háromat falt, asz'on'ta: Csak lögyetök itt, minygyá' gyüvök!

Êmönt, écczö' möglát égy' részhídat: No — asz'onygya — öde köl' neköm mönni! Mögvákta 3-szô a pá'czávâ aszt a részhídat, osz'tán lêgugult, mögtörű'között 3-szô a zsebkendőjivê. Écczö' kiugrott a részhíd alúl a 7 fejű Sárkán, tűz láng gyütt a szájábû, asz'onygya: Mit kereső' itt, mikô itt még a madárnak sincsen hejje? Êhîtta bírkoszni; öszszemöntek, minygyá' lêvágott 4 fejit, akkô a Sárkán asz'on'ta: Piheny-

Digitized by Google

nyünk mán égy' kicsit! Akkô Illés lègugult, möktörű'között a zsebkendőjibe 3-szô, öszszemöntek mögén' veszekönni, akkô lèvákta a 3 fejit; akkô otthun a csillagok lácczottak.

Mögén' útaznak èn nap, érnek égy' erdőt, lèültek vacsorálni; a középszörű kettőt-háromat falt, a Pista, a'val elindúlt. Möglátott égy' ezüst hídat, asz'onygya: Öde köl' én neköm mönni! Mögvákta 3-szô a veszszőjivè az ezüst hídat, möktörű'között 3-szô a zsebkendőjivè; éccző' kiugrik 9 fejű Sárkán a híd alú, tűz láng gyütt a szájábú: Mit kereső tè itt, mikô itt még az êre való madárnak sincs hejje? mögfoglak, minygyá' po'ré morzsollak! Maj' möktudod, hogy mit keresök! Èhîtta a Sárkán bírkozni; Pista ècczörre lèvágott 5 fejit, asz'onygya a Sárkán: Pihenynyünk égy' kicsit! Lèült a Pista, möktörű'között 3-szô a zsebkendőjibe; mögén öszszemöntek, lèvákta amaszt a 4 fejit is; akkô mán otthun lácczott a Hôd is a második este. Viszszamönt a többihön, möntek továb' èn nap, a másik erdőhön értek, èkesztek önni. A legöregeb' fal kettőt-háromat, a'val elindul, möglátta az aran hídat: No — asz'onygya — öde köl' neköm mönni! mögvákta 3-szô a veszszőjivè, möktörű'között 3-szô a kendőjivè, kiugrott 11 fejű Sárká': Mit kereső' tè itt, mikô még az êre való madárnak sincs hejje?! Öszszemöntek birkoszni, lèvágott 6 fejit, akkô asz'onygya a Sárkán: Pihenynyünk! Asz'onygya János: No hát, nem bánom! Lèült fè're a János, möktörű'között 3-szô a zsebkendőjibe, mögén' öszszemöntek, akkô lèvákta még az 5 fejit is; mos' mán lácczott a Nap is, mulalattak otthun nagyon. Kihîtta a híd alú a legöregeb' nénynyit, ott vôt nekik tanyájuk a fő'd alatt, èmöntek amahon a két legényhön, a möliket ott hagyott az övésibe'. Mönnek haza felé, a Nap gyün utá'nuk; öde értek a Hôdhon, a középszörűhön, az is mén velük, èmönnek a Csillag l'ánhon, az is mén velük. Mönnek haza, asz'onygya nekik a legöregeb', a János: Mönynyetök csak, maj' mék én is nem soká'! Mén be èn nagy kűvárba, ott èmönt a kovácshon, égy' fazék olmot olvasztatott. Ott a kűfalon kívül ál't a Boszorkán aszszon, János belű; asz'onygya neki a Boszorkán aszszon: De szeretném, ha idáig kiszönnéd a téglát, hogy a nyakad möglâthatnám! Kiszötte. Mos' mán asz'onygya neki a Boszorkán aszszon: De szeretném, ha idáig kiszönnéd a téglát, hogy kötöszködésig möglâthatnálak! Mos' mán kiszötte Janos addég, hogy möglâthatta a kötöszködésig; a fazék olvasztott ólmot tarti a háta mögött a kezibe'. Asz'onygya néki a vén Boszorkán: De szeretném, ha idáig kiszönnéd a téglát, hogy möglâthatnálak talpig! Kiszötte.

Digitized by Google

Asz'onygya neki a Boszorkán aszszon: Mos' mán ênyellek, a mé' êfő'delted a fijamat! No hát tácsd el a szádat, maj' beleugrok! Êtá'totta a száját, János belevetötte a fazék fôró ólmot; a vén Boszorkán mögdöglött; mögfört benne az ólom.

Mos' mán mönt útazni, a Napot haza bocsá'totta; êmén égy' kocsmába, hîji bírkozni az emböröket, asz'onygyák: Eregy a másik szobába! 11 szobán körösztű' mönt, mindönütt átkűtték másikba, mikô bemén a 12-dikbe, ott is hítta bírkozni az Ólom barátot; Asz'onygya az Ólom barát: Vas a Jánosra! Rámönt a vas a Jánosra, hogy mök sè' bírt mozdulni; asz'on'ta neki, akkô kiereszti a vasbû, ha a Tündér szép Ilonát êhozi. Êhozom, csakhogy félszekér arany tányérokat, bögréket fé'lê mög ezüstöt készíjön mög 6 ökröt. Fölül' a János a szekérbe, hajt a Tündér Szép Ilonának a várjához, odaért, asz'onygya: Gyű'jön ki Tündér szép Ilona! válaszszon szép edényöket! Kikű'tte az egyik szögálóját, aszt bekűtte János, hogy gyű'jön ki a Tündér szép Ilona. Asz'tán mög kikűtte a másik szögálóját, aszt is viszszakűtte, hogy gyű'jön ki a Tündér szép Ilona! Asz'tán bebúgyérkászta ér rosz' sejöm kendővel a fejit, kimönt. Gyű'jön, ű'jön föl a szekérre, úgy válogasson szöb'nél szöbbet, inygyen adom! Fölült a szekérre, válogati, mikorra kiválogatta a mönynyi neki ölég lött vôna, akkorára János êhajtotta az ökröket, öde ért az Ólom barátnak a tanyájához. Asz'onygya: Jaj, édös szívem, szép szerelmöm, magadnak viszöl-é, vagy másnak? Asz'onygya: Magamnak, csak gyere! Mikô az Ólom barát udvarába bemöntek, minygyá' kimönt az Ólom barát elébe, lévötte a szekérrű'. Mos' mögén asz'on'ta az Ólom barát: Vas a Jánosra! Tündér szép Ilona jobb szerette Jánost, mint az Ólom barátot, adogatott neki önni. Az Ólom barát kijárt vadászni. Ecczö' asz' kérdözi Tündér szép Ilona az Ólom baráttû, mibe' van az a nagy ereje? Mit kérdözöd tè aszt? pitar ajtó küszöb alatt van. Kimén az Ólom barát vadászni másnap, még kin' vôt, addég Tündér szép Ilona bearanyoszta a küszöböt. Ó' te mit gondoltá', minek aranyoztad be, nem itt van az én erőm! No hát mon' mög, hun van? Hát a disznó ólba' van, a disznók alatt. Mögén' kimén az Ólom barát vadászni, Tündér szép Ilona bearanyoszta a disznó ólat. Haza mén az Ólom barát, be van aranyozva a disznók alja. Ha mán mög akarod tunni, kin' van a ker'be' égy' fa, a'nak a fának a tetejibe' van égy' fészök, abba' fészökbe' van égy' varnyú, abba' a varnyúba' van égy' tojás, abba' a tojásba' van égy' gombostű, abba' van az én erőm. Kimén vadászni mögén' az Ólom barát, elig várta Tündér szép Ilona,

Digitized by Google

hogy kimönynyön, az udvarossâ lèvötette a varnyút. a varnyúbû kivötték a tojást. Akkô Tündér szép Ilona asz'onygya: Lè vas a Jánosrû! Lègyütt a vas a Jánosrû, asz'onygya: Vas a barátra! Vas mönt a barátra, nem is bírt haza gyünni. Öszszetörték a tojást, êhajitották a gombostût, êmöntek haza a legén apjához. Nal lakodalmat csináltak, a szürke a szügyivê tolta a levest, rèstán hor'ták a bort. a kutyák 7 mérfő'drű' öde möntek, mögdöglöttek éhön. Eddig vôt, keddig vôt.

(Lőrinczfalva.)

2.

Bandi.

Hun vôt, hun nem vôt, ölég a' hozzá, hogy vôt a' világon égy' aszszony, vôt égy' fijuk, ostoba vôt, ojan ostoba vôt, hogy magára még gondolni sè' tudott. Asz'on'ta neki az apja úgy estefelé: Erigy Bandi fijam, locsold mög a virágokat! Kimönt Bandi, vôt az apjának a pinczéjibe' 3 akó bor, ráhor'ta mind a virágokra, rálocsolta. Asz'ongya: Mijen jó most ezöknek a virágoknak! az embörök is, ha bort isznak, mijen jó kedvük van. Bemönt Bandi, mon'ta az apjának, hogy möglocsolta a virágokat borral; kimönt az apja, mögverte a Bandit. Másik este asz'on'ta az apja neki: Eregy Bandi fijam, szórd be az udvart homokkal, hogy mündönütt ögyenös lögyön! Kimönt Bandi, vôt a kamrába' 12 zsák lüszt, mind êszórta az udvarba', hogy ögyenös, síma lögyön. Bemönt az apjához, mon'ta, hogy mijen szép fehér most az udvar, beszórta lüsz'tel Kimönt az apja, nészte, hogy csakugyan beszórta lüsz'tel; mögén' mögverte Bandit, nagyon. Harmadik este asz'on'ta neki az apja: Eregy Bandi fijam, ötezsd mög a disznókat, hagy feküggygyenek! Bandi kimönt, mögötette a disznókat, behajtotta üket az ólba, osz'tán nem akartak a disznók lèfekünni, kihosztá a fejszét, agyonverte mind a hatot. Bemönt az apjához mögmondani, hogy mijen szépen lèfektette a disznókat, még mög sè' mozdulnak. Kimönt az apja mög az anynya, nészték: agyon van verve mind a 6, osz'tán Bandit kiviszik az erdőbe, osz'tán êhagyik. Bandi akkô écczaka nem alutt, hanem hal'gatóczczott mindég, hogy mit beszélnek rúla. Röggel asz'on'ta az apja, kimönnek fát vágni az erdőbe. Mikô kiértek az erdőnek a lekközepire, asz'on'ta neki az apja, hogy maragygyon itt égy' kicsikét, maj' gyün viszsza mingyá'. Alig hogy elmönt az apja 10 lépésre, Bandi mönt utánna mingyá', nem akart az apjától elmaranni sèhogy' sé'! Az apja még el

Digitized by Google

is keszdött szalanni, hogy utô nė érje a Bandi. Mikor ėcczör hátra nézött, látta, hogy mén utánna a Bandi. Az apja mikô möglátta, szörnyen mögijett, asz'tán nem tudott mán vele sömmit sė' csinálni, möntek hazafelé, Elő'taná'tak ėgy' Ősz öreg embört, asz'on'ta az Ősz öreg embör a Bandi apjának: M'é vagy tė ijen szomorú? Hon nė vônék szomorú, mikô ojan ostoba ez a gyer'ök, hogy minket egész kûdússá tösz. Asz'on'ta neki az Ősz öreg embör: Ad' neköm a fijadat, maj' csinálok én belüle okos embört. Oda'tta neki a fiját, ėkesz'tek az öreg embörrel mönni, az apja mög ėmönt haza. Mikô möntek; 3 nap, 3 éjjel mindég möntek az erdőn körösztül, asz'on'ta neki a Bandi: Öreg apám, én mán nagyon éhös vagyok! Belenyûtt az öreg embör a zsebibe, od'adott neki ėty kis kinyér morzsát, mikô a Bandi mögötte, új jó lakott avval a kis kinyér morzsával, mintha 12 tányér levest övött vôna. Mikô möntek az erdőn körösztül 2, nagy oroszlány elébük ál't, úsz szólt nekik az öreg embör, más nyelvön, tündér nyelvön, hogy: Pszt! osz'tán az oroszlányok viszszahúzóttak. Möntek tovább', taná'tak én nagy tengört, akkô lėszakajtott az öreg embör ėgy nyárfa levelet, belehajtotta a vizbe, csónyiknak váltócczott. Bele möntek a csónyikba, möntek a tengörön körösztül. Bandi mögén' éhös vôt, mögén adott neki ėgy' kis kinyér morzsát, jô lakott vele a Bandi. Mikô negyedik nap kiértek a tengör szélire, mögrugta az öreg embör a kis csónyikot, nyárfa levé'lé váltócczot, fő'tötte ėgy fára. Möntek, beértek ész szikla hasadékba, ott — mikô bemöntek — látta Bandi, hogy 2 mohoj ágy vôt csinálva; adott neki az öreg embör ėgy kis kinyér morzsát, mögötte, mon'ta neki az öreg embör, feküggyön lė, röggel maj' hozzá látnak a dologhon. Röggel a Bandi mindég alutt még csak az öreg embör fő' nem kő'tötte. Hozzá fogott az öreg embör, tanította, 3 nap mindég tanította oszt' nem ért sömmit sė'. Asz'on'ta neki az öreg embör: Mán látom, hogy szép szóval nem löhet möktanítani, kalapáccsal veröm a fejedbe az okosságot! Kivött a subájából ėgy tündér kalapácsot, avval mindön nap ėgygyet a fejire ütött, mindön nap okossab' lött. Félesztendejig mindég út tanította, akkô mán a Bandi okos embör lött, asz'on'ta az öreg embör neki: Hónap útra kelsz! Oszt' mögtanította az öreg embör, hogy hogy' köl' a nyárfa levélből a lekszöb' sütemények et csinálni, mög fűszfának az ágából a czukrásztul valókat hogy' csinálik, mög mögtanította tündér nyelvön olvasni. Röggel adott neki 3, kis kinyér morzsát oszt' eleresztötte, hogy mönynyön világot próbálni. Akkô a Bandi elmönt, 12 nap mindég mönt az erdőn körösztül, éhös vôt mán, mögötte,

Digitized by Google

a 3, kis, kinyér morzsát. eszibe jutott, hogy hogy' tanította mög ütet az öreg apja nyárfa levélbül süteményöket csinálni, mög a fűszfa ágábul a czukrásztul valókat készíteni. Lèvött égy nyárfa levelet, fő'thön vákta, mingyjá' lött ét tányér sütemény, mögötte, akkô lèvött égy fűszfa ágat, r'áhágott, 2 felé tört, 2 tányér sütemény lött előtte. Akkô jô lakott, mögén' elindût útnak, kiért az erdőbű', látott égy' kis házat, oda be akart mönni, de nem birt, nem vôt az ajtónak kilincse, eszibe jutott, hogy mögtanította az öreg embör *tündérű' ígéket mondani*, oszt' elkesz'te mondani:

Gingalló Szent ajtó Nyîjjá' föl!

Az ajó fölnyílt, bemönt, látott a ház közepin égy, gyémánt ládát, föl akarta nyitni, de nem birta è kesz'te mondani:

Gingalló, Bűvös láda
Szent ajtó, Nyîj föl!

Fő'nyílt, látott benne égy' könyvet, âra a könyvre a' vôt ráírva, hogy vôt égy' kirájnak égy' l'ánya, ojan szép vôt, mintha a 7 lekszöb' lánt öszszeszötték vôna, ojan szép vôt, azé' el is neveszték Hétszépségű kiráj lèjánnak. Mökkérte égy' Kecskebak, a kiráj nem atta oda neki, pedig az a kecskéknek vôt a kirájuk. Hogy nem atta oda neki, ez a Kecskebak lèugrott égy sziklahasidékba, öszszeviszsza zúszta magát. Oszt' êhatároszták a többi kecskebakok, hogy êlopik aszt a l'ánt égy' écczaka. El is möntek, osz'tán 12 bak az ágy alá vetötték a szarvukat, êlopták oszt' csinálták rúla 2 könyvet, tündér nyelvön vôt nyomatva, a' vôt a könyvnek a rámájára ráírva: A Hétszépségű kiráj l'ánnak a könyve. Mikor az a Bandi nészte a könyvet benne vôt írva, hogy a második kötetű könyve 100 mérfődre van ide, ott a fő'd êgy' kis darabon aranyszínű. Mönt a Bandi keresni, mikô odaért hát csak ugyan látta, hogy a fő'd arany színű ottan, oszt' nem ásta, hanem mögén' mon'ta azokat az ígéket:

Gingalló, Bűvös könyv
Szent ajtó, Légy itt fönt!

A könyv mingyá' fő'mönt a fő'd tetejire, olvasta a Bandi, hogy ben' van írva, hogy a Hétszépségű kiráj lèjány örökre el van altatva. Elmönt a Bandi ahhon a kirájhon, a kiráj kidoboltatta mindön felé, hogy a ki csak tud olvasni tündér nyelvön, a' csak monygya mög ű neki. A Bandi oda mönt, mon'ta a kirájnak, hogy ű tud tündér nyelvön olvasni; akkor oszt' elmöntek ahhon a kirájhon, a hun a lány è van

Digitized by Google

altatva. Nem vôt annak az ajtónak sé' kilincse, oszt' mon'ta Bandi:

Gingalló, Szent ajtó Nyïj föl!

Akkô az ajtó föl is nyílt. Mikô bemöntek, látták a l'ánt, az ágyon feküt; akkô mon'ta neki a Bandi:

Gingalló, Hétszépségű. Kéj föl!
Szent ajtó, Kiráj lèjány

Akkor a l'ány fölugrott, oszt' od'atta neki a kiráj a l'ányát, fele vagyomját; még most is élnek, ha mög nem haltak.
(Szőreg.)

3.

Az átkozott pipöretyúk.

Vôt a világon égy', pipöretyúk, kert alatt kapargatott, kert mögdű'tt bánatyába'. Oda szál't a varnyú, aszonygya neki: Mikô jén mászszô ide gyüttem, talpon vôtá'? Ó' varnyú! vôt a világon égy', átkozott pipöretyúk, kert alatt kapargatott, én mögdűltem bánatomba'! Kapta varnyú kiszötte farkát, oda szál'tt a fűszfára, asz'onygya a fűszfa: Te varnyú, mikô tè má'szô ide szál'tá': mög vôt a farkad! Asz'onygya neki: Ó te fűszfa! vôt a világon égy', átkozott pipöretyúk, kert alatt kapargatott, kert mögdű'tt bánatyába', én kiszöttem a farkam! Kapta fűszfa lèhasigatta az ágát; oda mönt a kecske 2 fijáva, asz'onygya neki: Tè, fűszfa! mikô én má'szor ide gyüttem, heverhettem hűvösödbe'? Ó' kecske, vôt a világon égy', átkokott pipöretyúk, kert alatt kapargatott, kert mögdű'tt bánatyába', varnyú kiszötte a farkát, èn lèhasigattam az ágam. Kapta a kecske, mögölte két fijját, akkô lèmönt a vízre, asz'onygya a víz neki: Te, kecske! mikô mászszô lègyüttè', mögvôt mind a két fijad? Ó', víz! vôt a világon égy', átkozott pipöretyúk, kert alatt kapargatott, kert mögdű'tt bánatyába', varnyú kiszötte a farkát bánatyába', fűszfa lèhasigatta az ágát bánatyába', én mögöltem két fijam. Kapta a víz vé'ré vá't, lèmönt a nal lán: Te, víz! mikô én mászszor lègyüttem, tiszta vôtá'? Ó', nal lán! vôt a világon égy', átkozott pipöretyúk, kert alatt kapargatott, kert mögdű'tt bánatyába', varnyú kiszötte a farkát bánatyába', fűszfa lèhasigatta az ágát bánatyába', kecske mögölte a két fijját bánatyába', én vé'ré váltam! Kapta a nal lán', fejihön vákta a kupát; haza mönt, asz'onygya az anynya neki: Te nal lán! mikor mászszor haza gyütté', mindég hosztá' vizet? Ó', édös anyám! Vôt a világon

Digitized by Google

égy', átkozott pipöretyúk, kert alatt kapargatott, kert mögdű't bánatyába', varnyú kiszötte a farkát bánatyába', fűszfa léhasigatta az ágát bánatyába', kecske mögölte a két fiját bánatyába', víz vé'ré vált bánatyába', én fejemhön vakdaltam a kupát. Kapta az aszszon' falra tapasztotta a tésztát; bemönt a gazda: Ó', aszszon'! mikor én mászszor haza gyüttem, mindég vôt meleg czipó? Ó', hé'! vôt a világon égy', átkozott pipöretyúk, kert alatt kapargatott, kert mögdű't bánatyába', varnyú kiszötte a farkát bánatyába', fűszfa léhasigatta az ágát bánatyába', kecske mögölte a két fiját bánatyába', víz vé'ré vált bánatyába', nal lán fejihön vakdalta a kupát bánatyába', én falratapasztottam a tésztát. Kapta az embör, kiszötte fél felül a bajusza tüvit bicska högygyel; bemönt a bérös, asz'onygya neki: Gazd' uram! mikô én mászszô begyüttem, mind a két felül mögvôt ken'nek a bajuszsza? Ó' bérös! vôt a világon égy' átkozott, pipöretyúk, kert alatt kapargatott, kert mögdű't bánatyába', varnyú kiszötte a farkát bánatyába', fűszfa léhasigatta az ágát bánatyába', kecske mögölte a két fiját bánatyába', víz vé'ré vált bánatyába', nal lán fejihön vakdalta a kupát bánatyába', az aszszon' falra tapasztotta a tésztát bánatyába', én kiszöttem fél felül bicska högygyel a bajúszom! Mos' kimönt a bérös az istálóba, 12 ökörnek évakdosta térgyig lábajit; mikô bemönt a gazdának a fija az istálóba, asz'onygya a bérösnek: Te bérös! mikô én mászszô begyüttem, mind a 12 ökörnek mög vôt a lába? Ó', gazda fijú! vôt a világon égy', átkozott, pipöretyúk, kert alatt kapargatott, kert mögdű't bánatyába', varnyú kiszötte a farkát bánatyába', fűszfa léhasigatta az ágát bánatyába', kecske mögölte a két fiját bánatyába', víz vé'ré vált bánatyába', nal lán fejihön vakdalta a kupát bánatyába', az aszszon' falra tapasztotta a tésztát bánatyába', gazda kiszötte fél felül bajúszát bicska högygyel bánatyába', én elvakdostam 12 ökörnek lábajit. Most bemönt az apjához, asz'onygya a zapjának: Édös apám, mikor én mászszor begyüttem, mind a két felin mögvôt ken'nek a bajúszsza? Ó, fijam! vôt a világon égy', átkozott, pipöretyúk, kert alatt kapargatott, kert mögdű't bánatyába', varnyú kiszötte a farkát bánatyába', fűszfa léhasigatta az ágát bánatyába', kecske mögölte a két fiját bánatyába', víz vé'ré vált bánatyába', nal lán fejihön vakdalta a kupát bánatyába', az aszszon' falra tapasztotta a tésztát bánatyába', én kiszöttem fél felül a bajúszomat bicska högygyel, a bérös évakdosta mind a 12 ökörnek a lábát! Most, asz'onygya a fija, most elmék a világba, addig... még ojan 4 bolondot nem tanálok mind ken'tök!

Most êmönt a gazdának a fija, éty hejt láti, hogy égy'

Digitized by Google

embör égy', vasvéllává az istáló végin, hogy valamit hány föl; mikor oda ér, asz'onygya neki: Mi' csinál ken', apám uram? Egy' ágú vasvéllává hán'ta föl a dijót. Ó, fijam, mán 7 esztendeje m'ûta eszt a dijót hányom föl a pallásra. Ó, apám uram, nem úgy köl' aszt! Tanícsá' mög fijam! Adok 300 forintot. Asz'onygya: Van-é ken'nek égy', vaslapá'tya? Asz'onygya: van! Hozza kend el! Od'atta neki. möntü's hamaráb' fölhánta a dijót, od'atta neki a 300 forintot. Mögint mén, éty hejt látytya, hoty két ló be van fogva, a lovak után vôt égy' fél szalonna kötve, égy' embör vôt ott, a ki hajtotta a lovat; asz'onygya neki: Mi' csinál ken', apám uram? Ó', fijam, mán 7 esztendeje mûta zsírzom mán, mék sé' zsíros! Ó', apám uram, nem úgy köl' aszt! Tanícsá, mög fijam, adok 300 forintot! Van-é ken'nek dudvája? Van! Mos' gyerünk haza! Mögrakták a kocsit, kihajtották, széthányta a dudvát. No, jasz'onygya, így köl' aszt apám uram! Od'atta neki a 300 forintot. Mögén' mén, lát égy', új házat, égy' embör égy' zsákká kiszalad, becsapja, akkô beszalad, mögén' kigyün; ugyan mi' csinál az? Mikô oda ér, asz'onygya neki: Mi' csinál ken' apám uram? Ó', fijam, mán 7 esztendeje mûta mökcsiná'tam ezt a házat, mék sincsen benne világosság! Van-é ken'nek égy' ásója mög égy' fejszéje? Van! Elvitte neki, vágott rajta 2 l'ukat, minygyá' világos lött. Od'atta neki a 300 forintot. Asz'onygya: Van mán 900 forintom! Mostan mögén' mén, látytya, hogy égy' templomra húznak föl égy' üszőt, asz'onygya nekik: Mi' csinálnak ken'tök? Ó, fijam, eszt az üszőt mökhatta a gazdája templomra, most föl akarjuk húzni, de mán a nyelvit is kivetötte! Asz'onygya: Nem úgy köl' aszt, barátom! hanem vigyék el a vásárba, agygyák el, ruházzák a templomra! Elatták, mindön szentnek vöttek égy', kis kankót, csak égynek nem jutott, annak mög' elmöntek házanként kérögetni: égygyik hejt is kértek égy' garast, másik hejt égy' krajczárt oszt' annák is vöttek.

(Szaján.)

4.

A kis nyúl.

Hun nem vôt, vôt a világon égy' kis nyúl, annak a kis nyúlnak vôt égy' kis harangocskája, sétálgatott az erdőbe' a kis harangocskájával, lëült fa álá, a fára r'áakasztotta a kis harangocskáját. Mikorra fő'kelt, fő'nyőlt a fa nagyra, rajta vôt a kis harangocska a fán. Oszt' könyörgött a kis nyúl a

Digitized by Google

fának: Ad'de fa a kis harangocskámat! Asz'onygya: Nem adom biz' én! Mögá'j, êmék a baltához: Balta vágjad a fát, fa nem agygya ide a kis harangocskámat. Nem vágom biz' én. Mögáj, êmék a köszörükűhön: Köszörűkű köszörű'd a baltát, balta nem vági a fát, fa nem agygya ide a kis harangocskámat. Nem köszörülöm biz' én! Mögáj' êmék a vízhön: Víz hajcsad a küvet, kű horgya a balta élit, balta vági a fát, fa id'agygya a kis harangocskámat. Nem hajtom biz' én! Mögáj' êmék a bikához: Bika igyad a vizet, víz nem hajtya a küvet, kű nem horgya a balta élit, balta nem vágja a fát, fa nem agygya ide a kis harangocskámat. Nem iszom biz én! Mögáj', êmék a puskáshon: Puskás lűjjed a bikát, bika nem iszi vizet, víz nem hajti küzet, kű nem horgya balta élit, balta nem vágja fát, fa nem agygya ide kis harangocskámat. Nem lüvöm biz' én! Mögáj' majd êmék az egérhön: Egér rágjad a puskás fenekit! Puskás nem lüvi bikát, bika nem iszi vizet, víz nem hajtya küvet, kű nem horgya balta élit, balta nem vági a fát, fa nem agygya ide a kis harangocskámat. Nem rágom biz én! Mögáj' êmék a macskához. Macska fogjad az egeret, egér nem rági puskás fenekit, puskás nem lüvi bikát, bika nem iszi vizet, víz nem hajtya küvet, kű nem horgya balta élit, balta nem vági a fát, fa nem adi a kis harangocskámat! Eregy' hozzá' tejet. Êmönt a tehénhön: Tehén agygyá' neköm tejet. Tejet viszöm cziczának, czicza fogi egér, egér rági puskás fenekit, puskás lüvi bikát, bika iszi vizet, víz hajtya küvet, kű horgya balta élit, balta vágja a fát, fa id'agygya a kis harangocskámat. Eregy' hozzá' szénát! Êmönt a kaszáshon: Kaszás agygyá' neköm szénát, szénát viszöm tehénnek, tehén ád neköm tejet, tejet viszöm cziczának, czicza fogi egeret, egér rági puskás fenekit, puskás lüvi bikát, bika iszi vizet, víz hajtya küvet, kű horgya balta élit, balta vágja a fát, fa id'agygya kis harangocskámat. Eregy' hozzá' neköm kaszaküvet. Êmönt a pijaczra a kaszaküveshön: Kaszaküves agygyá' neköm kaszaküvet, kaszaküvet viszöm kaszásnak, kaszás ád neköm szénát, szénát viszöm tehénnek, tehén ád neköm tejet, tejet viszöm cziczának, czicza fogi egeret, egér rági puskás fenekit, puskás lüvi bikát, bika iszi vizet, víz hajtya küvet, kű horgya a balta élit, balta vági a fát, fa id'agygya a kis harangocskámat. Asz'onygya a kaszaküves: Eregy' hozzá' neköm vizet! Êmönt a kútra: Kút, agygyá' neköm vizet, vizet viszöm kaszaküvesnek, kaszaküves ád neköm kaszaküvet, kaszaküvet viszöm kaszásnak, kaszás ád neköm szénát, szénát viszöm tehénnek, tehén ád neköm tejet, tejet viszöm cziczának, czicza fogi egeret, egér rági puskás

Digitized by Google

fenekit, puskás lüvi bikát, bika iszi vizet, víz hajtya küvet, kű horgya a balta élit, balta vágja a fát, fa id'agygya a kis harangocskámat. Kút adott vizet, vizet vittem kaszaküvesnek, kaszaküves adott neköm kaszaküvet, kaszaküvet vittem kaszásnak, kaszás adott neköm szénát, szénát vittem tehénnek, tehén adott neköm tejet, tejet vittem cziczának, czicza fogta egeret, egér rákta puskás fenekit, puskás lűtte bikát, bika itta vizet, víz hajtotta küvet, kű ho'rta a balta élit, balta vákta a fát, fa id'atta a kis harangocskámat.

(Deszk.)

5.

Mióta nem akar a mezei egér házi egér lenni?

A mezeji egér házi egér akart lönni. Öszszegyültek a mezeji egerek, kiválasztottak égygyet maguk közül, bekűtték a házi egérhön, hogy kérjön tűle hejjet. Asz'onygya a mezeji egér a házi egérnek, hogy agygyon hejjet, ölég vôt mán neki kint a mezőn ázni-fázni, majd ű's bent lakik mán éccző'! A házi egérnek is kevés vôt az önnivalója, nem akart neki hejjet anni, hanem a mezeji egér anynyi zokszót mondott neki, hogy mögharagudott rá. Eregy, ott van a herczög, ott fekszik a patkán, kérjé' tűle hejet! Oda mén a mezeji egér a herczöghön, a herczög alutt; asz'onygya: Alszik! No, hát nem tudod fő'kő'teni? gyugd a farkad az ôrába minygyá', majd a herczög fő'kel, oszt' he'jet ád neköd is! Mikor a herczög föl-ébrett, minygyá dèrékon kapta, mögötte tisztára. Asz'onygya a házi egér: Úgy köl' neköd, minek gyüttė' be a kastéjba, nem tucz tė a herczöggê bánni! Azûta nem is kűttek a mezeji egerek sönkit sė' be hejjet kérni.

(Lőrinczfalva.)

6.

Mióta zavarja a kutya a nyulat?

Az ál'atok öszszegyüttek jácczani, még akkô jó barátok vôtak. Játékbû tüzet raktak; ott jácczott a nyúl is, mög a kutya is. Akkor még a kutyának szinte ojan szőrös vôt a talpa, mint sėm a nyúlé. A mint jácczottak, a nyúl belelűkte a kutyát a tűzbe, oszt' lèégött a szőr a talpárû; akkor mögharagudott a kutya a nyúlra, azûta mindég zavari.

(Egyházas-Kér.)

Digitized by Google

7.

Mióta haragszik a kutya a nyúlra?

Azelőtt a kutyának a talpa szőrös vôt, a nyúlnak mezitelen, a nyúl fázott, a kutya nem. A kutya écczör lefeküttt a napra, a nyúl oda mönt, lèborotválta a szőrt a talpárul, a magáéra raggatta; azûta fázik a kutya télön, azûta harakszik is a nyúlra, ha el biri fogni, elfogi.

(Egyházas-Kér.)

8.

M'é' kurta a nyúl farka?

Mikô mönt a kutya mög a nyúl vándollani, nagyon hideg vôt, osz'tán mon'ta a nyúl, hogy jó vôna tüzet gyûtani, mer' ű fázik. Hát osz'tán tüzet gyûtottak, a kutya oda feküttt a tűz mellé, osz'tán nem akarta oda ereszteni a tűszhön a nyulat. Osz'tán mögharagudott a nyúl, belelükte, a kutya kiugrott, êkapta a nyúl farkát, de a nyúl farka elszakatt, csak égy kicsi maratt ott; azûta kurta a nyúlnak a farka, mög azûta harakszik a kutya a nyúlra.

(Szőreg.)

9.

Mibül lött a farkas?

Mikô Krisztus Urunk Szen' Pétörrel a fő'dön járt, Szent Pétörnek vôtak agaraji. Mikor osz'tán szent Pétör fő'mönt Krisztus Urun'kal az égbe, asz' kérdöszte Krisztus Urunktul, hogy mi' csinájjon az agarajivâ, horgyon nekik ételt? Asz'onta Krisztus Urunk: Né fé'j Pétör, maj' lopnak azok az é'gyik juhásztul is égy' bárán't, a másik juhásztul is. Azûta Szen' Pétör agaraji hun az égygyik juhásztul, hun a másiktul lopnap. Igy löttek osz'tán az agarakbul farkasok; azûta vannak a farkasok, azelőtt nem vôtak.

(Deszk.)

10.

Mijûta vannak szilindők kutyák?

Mikô Krisztus Urunk a fő'dön járt, nagyon mögszomjazott, elmönt a gujáshon, a gujás hevert — heverhetött, mert

Digitized by Google

még akkô a marha delelt — kért tűle Krisztus Urunk éty' kis vizet. »Nem athatok, mert meszszi van a kút!« akkô fölemelte a lábát, a'val mutatta, hogy »a hun van a kút!« Krisztus Urunk nem mönt a kúthon, êmönt a juhászhon, kért tűle éty' kis vizet. Asz'onygya a juhász: »Nem athatok, mer' mind szétszalad a falkám! nem látod, hogy bogárzik?« »Csak eregy, majd ezután mind égy' rakásba' delelnek a birkájid!« A juhász hozott vizet, Krisztus Urunk ivott, mire mögitta, a marháji mind bogárzott a gujásnak.

Este felé mögén' êmönt Krisztus Urunk a juhászhon, kért vizet. »Nem athatok, mert a birkájimat mind összszefujtogati a farkas!« Nê fé'j sémmit, csak eregy, hozzá' vizet!« A juhász êmönt vízé', gyüttek a farkasok. Vôt ott a juhásznak két lófeje — akkô még a' vôt a juhásznak a szamara — Krisztus Urunk a két lófejet összszeütötte, az a két lófej szilindöknek vált; êszalattak a farkasok. Azûta vannak a szilindök kutyák.

(Csóka.)

11.

Mióta nem esznek a zsidók disznó húst?

Mikô Krisztus Urunkat fő'feszítöttèk a zsidók, a kanász ott legöltetött; oda mönt a disznó, oda dörgölte az ôdalát a körösztfához, oszt' a zsidók nem tugygyák, hogy mölik ôdalát dörgölte oda, azûta nem is ösznek disznó húst, hogy abbul az ôdalábul nê ögyenek, a möliket a körösztfához dörgölt a disznó.

(Ó-szent-Iván.)

12.

A kutyává vált ember.

Mikô Krisztus Urunk a fő'dön járt, êmönt égy' szántóvető embörhön. Mikor délebédösztek, égy' embör a kocsi alatt feküt. Krisztus Urunk asz'on'gya az embörnek: Hajcs' ki aszt a kutyát a kocsi alul! Oszt' kihajtotta, mon'ta, hogy: Csiba! Osz' mingyá' kutyájé váltócczott: *mer' fekve övött.*

(Ó-szent-Iván.)

Digitized by Google

13.

Kristóf a föld kulcsát kapja.

Krisztus Urunk mikô a fő'dön járt szen' Pétörrê, kifárattak mán, oszt' lèültek ègy' fojó mellett; átmöntek vôna a fojón, de nem birtak, nem vôt csônyak vagy ladik, a möjikön átmöntek vôna. Oszt' âra mönt szent Kristóf, oszt' legelőször szent Pétört vitte á'tal, asz'tán mögint viszsza gyütt Jézusé', oszt' mikô a fojó közepin vitte, asz' mon'ta: Úram Teremtőm! t'án az egész világot viszöm? Asz'onta: É'pen mos' aszt viszöd! Mikô átértek a fojón, asz' kérdöszte Krisztus Urunk: Mög vagy-è mán körösztölve? Asz'onta: Még nem vagyok. Asz'onygya: A tè neved lösz szen' Kristóf, osz'tán neki a *fő'd kûcsát*, szen' Pétörnek a mönyország kûcsát atta.

(Szőreg.)

14.

Krisztus Urunk köve.

Mikô Krisztus Urunk a fő'dön járt, kért szá'lást ègy' aszszontû, osz'tán adott az az aszszony szá'lást: gyékén't tött alá, küvet mög a feje alá. Osz'tán annak az aszszonynak fájni kezdött a csöcse, oszt' mon'ta Krisztus Urunk, hogy abbul a *kűbül* tögyön r'á. R'átött oszt' möggyógyult.

(Térvár.)

15.

Krisztus, társasága és a rácz.

Mikô Krisztus Urunk, szent Pétör mög Illés utasztak, asz'onygya Krisztus Urunk: »Nagyon szomjas vagyok, bemögyök, ennek a rácz embörnek van sok bora, kérök èty pohár bort!« Bemén az Úr-Isten, beköszönt, kér èty pohár bort. »Ki vaty tè?« »Én vagyok az Úr-Isten.« »Én agygyak nèköd? mék tè tartozol, erigy Zbogom!« Kimönt az Úr-Isten, kérdözi Illés: »Kapott-è?« »De hoty kaptam!« »No, maj' bemék én!« Bemönt Illés. Beköszöntött, kért èty pohár bort. »Ki vaty tê?« »Én vagyok Illés.« »Tè úgy is (kótyagos) vagy, ha nem iszol is, mer' mikor a tè neved napja van, gyün a jégeső, szél! Igy is ojan égi háborút csinálsz, hát ha még bort innál? Erigy Zbogom!« Mikor kigyütt Illés, kérdözi Pétör, hogy kapott-è? »De hogy kaptam!« »No maj' bemék én!« Bemönt

Digitized by Google

Pétör, ű tudott ráczul is égy keveset. »Dobrê dán Dêdà!« (Jó napot, atyus!) Asz'onygya a rácz: »Bóg pomoga!« (Adj Isten) »Dáj mi párcsi vína!« (Adj kevés bort) »Ki vaty té?« »Én vagyok Pétör.« »Zsénà, hozzál égy kulacs bort!« Akkor Pétört lèültette. »Hon nè annék neköd bort, mikor a tè neved napja van, van hajma, uborka, tök. Szédi!« (Ülj le) Szent Pétör osz'tán lèült, kapott ebédöt mög bort is égy' kulacscsal.

(Egyházas-Kér.)

16.

Krisztus Urunk mög az opsitos katona.

Mikor az opsitos katona haza felé útazott, boszszús vôt: hogy csak 1 húszast kapott, hogy mí' csiná'jon most e'vel az 1 húszassal, mit ér .ez! Bemönt a csárdába, mögitta a húszasnak a felit, éhös is vôt, de hát möddig mén e'vel? nem övött, mönt. Hát út közbe' az erdő szélön égy' Kûdúst taná't, a ki kért tűle 1 krajczárt. Hogy agygyak én neköd, mikô a császár enynyivel eresztött el, 1 húszassal? ne 1 krajczár! A Kûdús mökköszönte: Az Isten agygyon többet hejötte! No, maj' möglátom! Mönt tovább, azután bemönt égy' csárdába, mögén' kér égy' kis borocskát, mögivott êgy' iccze bort, elindult. Morogva mén, mén, ballag, mögén' taná'kozik égy' Kûdússâ: Vitéz katona Uram, nè sajnájjon êty pár krajczárt! 4 napja nem vôt égy' falat a számba'. Gondolkozik, adott neki is 1 krajczárt. Mönt továb', mögént előtanáli a csárdát, de nincs pé'ze, csak kevés. Asz'onygya a kocsmáros: Hun útazik, katona Uram! Bizon' magam sè' tudom! mék, de nem tudom: mő're? innék êty kis borocskát, de pé'zöm sincs, a kûdúsok êcsalták. Gyű'jön, adok én ingyen! A katona mökköszönte, továb' mönt; az erdő közepibe' égy' körösztút mellett rimánkodott égy' Kûdús, hogy égy' hete: mûta kinyér nem vôt a szájába'. Akkor a katona êmordul, êkáromkogygya magát, od'atta neki az utolsó pézit, csak hogy mán szabadûjon tűle! Mönt továb'. Mögént tanálkozik égy' embörrel: Jó napot, pajtás! hova, hova? Bizon' magam sè' tudom. No én is úgy vagyok, gyerünk égygyütt. Út közbe' elmesélte a katona vele való történetöt. Nè búsûj pajtás, majd elmögyünk: a hun kapunk! Aratás vôt, oda möntek az urasághon, 12 asztag búzája vôt az uraságnak készen öszszerakva, hirdette, hogy a kinek szándéka nyomtatni, mönynyön hozzá! Beál'tak hozzá. Kérdözi az uraság: Hogy', hogy'? Hát asz'ongya Krisztus Urunk, mer' az az Embör Krisztus Urunk vôt, asz'onygya:

Digitized by Google

Én elnyomtatom möntü' előbb, elkezdi möggyûtani a 12 kazalnak a végit, oszt' égy' felé a pojva, más felé a szöm mönt; égy' pár óra alatt készen vôtak. Nagy vendékségöt adott az uraság, öttek-ittak, asz'tán kérdöszte az uraság, hogy mit fizet? Asz'on'ta Krisztus Urunk: Hogy mivel a katonának égy' húszast adott a császár, ü's csak anynyit kér. A katona jô be vôt rugva, mikô kimöntek, káromkodott, hogy m'é' kért ijen keveset!? elkapta a húszast, mög is ütötte Krisztus Urunkat, êvált, mer' asz' gondolta, hogy jobban tugygya mán ezt a mestörségöt, mint Krisztus Urunk.

A szomszéd uraságnál szintén 12 kazal vôt, beál't az urasághon nyomtatónak, hogy hét-három óra alatt kész lösz. Êkészítötte az ü gyûtô eszközit, möggyûtotta mind, mög is égött szépen porrá az egész, minygyá' mögfogják, viszik akasztani. Mikô viszik, út közbe' taná'kozik Krisztus Urun'kal, asz'ongya Krisztus Urunk: Hogy vagy, pajtás?! Nagyon roszszû, visznek akasztani! Asz'ongya Krisztus Urunk: Én elnyomtatom újra, engegygyenek mög neki, né veszícscsék el! Beleégygyesztek, a pörnyét újra fő'gyûtotta oszt' csakugyan êvált a búza külön, a szalma mög a pojva is. Osz'tán öttekittak, kérdöszték, hogy mit kér? A katona lükdöste Krisztus Urunkat, de Krisztus Urunk csak égy' húszast kért; mögén elkapta a húszast.

Ballag a katona, tanálkozik az út szélbe' Krisztus Urunkkal; a katona mán akkô beitta a pé'szt, rimánkodott önnivalójért, elmöntek égy' városba, ott a grófnak vôt szép 12 asztag búzája. Osz'tán jelöntkösztek, befogatták üket, asz'tán Krisztus Urunk möggyûtotta a végit úgy, hogy csak zsákot köllött tartani, a búza mönt be! Ennek osz'tán nagyon örü'tek, öttek-ittak, kérdöszték, hogy mivel tartoznak? Asz'onygya Krisztus Urunk: A mit ez a szögény embör êbir égy' zacskóba'. Kimöntek, kérdöszte Krisztus Urunk: Ölég lösz-é? Ölég, ha té nem gyüsz is! No, látod, hogy az Isten viszszafizette, a mit a Kûdúsnak attá'! Viszsza! A'val êváltak, úgy osz'tán mögélt a katona.

(Szőreg.)

17.

M'é' nincs huszár a mönyországba'.

Mikô Szent József fő'mönt a mö'nyégbe, mökhatta szen' Pétörnek, hogy mindönkit, a kit csak Józsêfnak hînak, be kő' ereszteni a mönyországba. Êcczör oda ál'ított a mönyország

Digitized by Google

kapujához egy' huszár, Jóskának hitták, káromkodott éktelenül, hogy ereszszék be. Nem eresztötték be. Êmönt a pokol kapujához, szigygya az ördögöket, hogy ereszszék be, nem eresztötték be ott sé'. Hanem egy' ördög mökkérdöszte, hogy hogy' hîjják? Mögmon'ta a nevit, az ördög mög möktanitotta, hogy mit mongyon a mönyország kapujába'. Mongya csak, kogy Szent Józsêf asz'on'ta, hogy mindönkit, a kit Józsêfnak hînak, be kő' ereszteni. Mögén' oda mén a huszár a mönyország kapujába, mongya Szent Pétörnek, mit mondott Szent Józsêf. Szent Pétör osz'tán mon'ta Szent Józsêfnak, hogy itt van ijes és ijes huszár, beereszsze-jè? Be hát! ha Józsêfnak hîják. Be köllött ereszteni. Bemén a huszár mönyországba, mingyá' kérdözi, hogy hun van itt' kocsma? de káromkodik a hogy' csak bír. Szent Pétör röstelte a dôgot, szerette vôna kilükni, de a huszár nem akart kimönni. Eccző' oda mén a mönyország kapujába ézs zsidó, könyörög Szent Pétörnek, hogy ereszsze be. Nem eresztelek, sokat csaltá', zsidónak nincs itt hejje. Még Szen' Pétör alkudozott a zsidóval, âra mönt a huszár, káromkodott kögyetlenül. A zsidó égy're kérelte Szent Pétört: Ereszszön be, csak a kapu mellett agygyon égy' kis hejjet, kicsalom aszt a huszárt! Szen' Pétör csak hogy a huszártul mögszabadulhasson, beeresztötte a zsidót. Möglátytya a huszár a zsidót, szigygya, a hogy csak löhet a Sze' Pétörrê, hogy mit keres a zsidó a möny'országba'? minek csúfitotta el vele Szen' Pétör a möny'országot? Asz'onygya a zsidó: Ej, de mulatnak kint a huszárok? Hun, te büdös zsidó? Oda kint a khapu elűth! A huszárnak sé' köllött töb', utánnuk mönt, de nem taná't égy' huszárt sé'. Szent Pétör bezárta a möny'ország kapuját, égy' huszárt sé' eresztött be, mert a huszárok káromkonnak; azûta nincs is huszár a möny'országba'. A huszár ott czéklézött (dángubázott, dologtalanul járt) a mönyország körül éd darabég, még osz'tán taná't égy' rosz' dobot, êkezdött dobolni oszt' aszt kijabálta: kiád többet érte! A zsidó eszt mökhallotta, kikéreczködött liczitálni, oszt' viszsza mög nem eresztötte Szent Pétör.

(Szőreg.)

18.

Hogyan jutott Urbán hátra?

Az Urbán mikor a kalêndárijumot csinálták, a szentöket rakták, oda vôt a kocsmába'. Késön mönt haza, kérdöszte, hogy hun van az én nevem?! Monták, hogy hun van.

Digitized by Google

Asz'onygya: M'é' nem tötték a tél közepire, belefagyasztottam vôna a tehénbe a bornyút, aszszonyba a gyer'ököt.

(Szőreg.)

19.

Mit szeretne Gergely?

Hej, Mátyás, ha én ott vônék a hun tè, ojant tönnék, hogy az egész világon híröm vôna! A tehénbe' mögfagyasztanám a bornyút, az aszszonba' a gyer'ököt. Jaj, asz'ongya, Gergöj, én aszt nem töhetöm, előttem van Üszögös Pétör, előttem van 3 nap előtt, oszt' az üszköt beleveti a fő'dbe, a fő'd melekszik, mert ha éjjel fagy, nappal enged.

(Szőreg.)

20.

Miért nincs Szilveszternek nadrágja?

Vôt égy' németöt, elmönt a szabóhon, hogy csinájjon neki nadrágot Mindönszentre, aszt akarta mondani: Mindszentre Csinált a szabó anynyi nadrágot, hogy mindégygyiknek jutott csak Szilveszternek nem. Mikô mán a Szilveszterét akarta csinálni, êfogyott a posztója, így osz'tán Szilveszternek nem jutott nadrág, nincs is neki nadrágja.

(Deszk.)

21.

A Szentföld elnyerése.

Mikô az Úr Istentül kérték a Szen' földet, êmönt a török oszt' mon'ta az Úr Istennek: Ó, Uram Teremtőm, ad' neköm aszt a Szen' földet! Mos' nem adom. Azután êmönt a magyar, az is csak úgy kérte: Ó, Uram Teremtőm, ad' neköm aszt a Szen' földet! Annak is asz'on'ta: Mos' nem adom. Osz'tán êmönt a németöt mög a zsidó, mög az oláj, osz'tán asz'on'ta nekik: Gyertök el hônap röggel! Oszt' êmönt másnap röggel legelsőb' is a török, mon'ta neki: Ó, Uram Teremtőm, ad' neköm a Szen' földet! Osz'tán az Úr Isten od'atta a töröknek a Szen' földet. Utánna mönt a magyar: Ó, Uram Teremtőm, ad' neköm a Szen' földet! Asz'ongya: Mán tè magyar elkéstél, a török nyerte el! Asz'onygya a magyar: A' nad dolog! Asz'onygya az Úr Isten: No, hát a

Digitized by Google

tijéd a nad dolog! Azûta a magyaré a legnagyob' dolog; úgy is van, nem híjába monygyák, hogy az Úr Isten mon'ta: A tijéd a nad dolog, de úgy is van. Elmönt a némöt: Ó, Uram Teremtőm, ad' neköm a Szen' földet! Asz'onygya az Úr Isten: Elnyerte mán a török! a töröké a Szentföld. Asz'onygya a némöt: A' szép! Asz'onygya az Úr Isten: No, hát tijéd a szép! Azûta a némötnek szép is mindöne: kocsija, lova, tanyája. Azután êmönt a zsidó, asz'onygya: Ó, Uram Teremtőm, ad' neköm a Szen' földet! Asz'onygya: Ênyerte a török aszt, zsidó! Asz'on'ta a zsidó: A' nagy hamisság! No, hát tijed a nagy hamisság! Azûta a zsidójé a nagy hunczucscság. Azután elmönt az oláj: Ó, Uram Teremtőm, ad' neköm a Szen' földet! Ênyerte mán a török, oláj! No hát akkô én mán elkéstem! No hát tijed az elkésés! Az oláj el is késik mindön hunnan.

(Majdán.)

22.

Az Ördögnek nincs lelke.

Mikor az Isten mökteremtötte az embört, az ördög asz'on'ta, hogy ű is mökteremti úgy, mint az Isten. Asz'on'gya neki az Úr Isten: Teremcsd mög hát! Asz'onygya: Mökteremtöm! El is kesz'te, mökfurmászta, ki is égyenlítötte. Mikor möglátta az Úr Isten, hogy embörfurma mán, asz'onygya az ördögnek: Hát á'lid mög! Asz'onygya az ördög: Nem birom! lá'd, hogy mögfurmásztam! Hiszöm, hogy van töhecscségöd a furmát möktönni, de agygyá' bele lelköt! Asz'onygya az ördög: Hunnét? Ha teremteni akarsz, lelköt is agy bele! Aszt mán segícscségöd nélkül nem töhetöm. Asz'onygya az Úr Isten: Lelköt az ördögnek nem adok, érd mög a'val, a kit magadnak furmáltál. Oszt' abba hatta; igy nem szabad (az ördög) a lélökkel.

(Majdán.)

23.

Illés létrejövetele.

Az Ördög mikor kiformászta az embört, nem bírta talpra ál'ítani, mikor az Isten asz'tán r'álehölt, asz'on'ta: Áj' lábra, Illés! kéj föl! akkô (Illés) bírt mönni.

(Tápé.)

Digitized by Google

24.

Ádám teremtéséről.

Mikô az Úr Isten teremtötte Ádámot, agyagbul formálta, oda támasztotta égy' sövényhön, hogy a nap mögszáríccsa, akkô takaros embör lösz; de ki' fonta a sövényt?

(Egyházas-Kér.)

25.

Éva teremtéséről.

Mikor az Isten Ádámnak az ôdal bordáját kivötte, hogy majd abbul teremti mög Évát, szen' Pétörnek a kutyája is ott vôt, oszt' mikô lètötte az Isten a csontot, hogy majd sá'ral tapaszti be a hejjit, a kutya fö'kapta (a csontot), êszalatt vele. Szen' Pétör utánna kapott, de csak a kutya farkát kapta el. Asz'onygya az Úr Isten: Ha az êszalatt a cson'tal, lögyön ebbül a kutya farkábul az aszszony! Úgy oszt' abbul teremtötte mög az Isten Évát.

(Egyházas-Kér.)

26.

Ugyan arról.

Mikô az Isten Ádámot mökteremtötte, vött akkor a bal ôdal csonytyábû, kivött êd darabot, fé're hajtotta, osz'tán êmönt sárè, hogy majd betapaszti vele Ádám ôdal bordáját. Még az Úr Isten oda járt, addég a kutya êszalatt a cson'tal. Az Úr Isten asztán êkapta a kutya farkát, abbul formálta Évát; így asz'tán oszt' az aszszony a kutya farkábul van, úgy is van a'! A mit az aszszony möghal, akar a kutya farkára kösse az embör, akar az aszszony nyelvire, mindégy.

(Majdán.)

27.

Mijûta van a dohány?

Mikô a szögény embör kin' üldögélt az ablak alatt, oda mönt az Ördög, od'atta neki a dohány magot, hogy vesse el osz' locsolgassa naponként oszt' ha ki nem tanáli a nevit, mikorra û êgyün, akkor vége az életinek. Búsul a szögén

Digitized by Google

embör, éccző' mán ki is kelt a dohán mag, êgyütt az Ördög: No, szögén embör, tudod-é mán a nevit? Asz'onygya: Nem tudom, No, — asz'onygya — mikorra mászszor êgyüvök, akkorra ki nem tanálod, vége az életödnek. Elmönt az Ördög, a szögén embör búsul, anynyira búsult, hogy még nem is esött neki jó az önnivaló. Asz'onygya neki a felesége: Mé' búsúl ken', hékám? Óh, hékám, neköm nagy bajom van, tudom ús sé' segics rajta. Monygya ken' mög, hátha maj' segíthetök rajta? Adott az ördög valamiféle magot, vessem el, oszt' ha ki nem tanálom a nevit, akkô vége az életömnek. Ó', még azé' is búsúl ken', maj' segítök rajta, maj' mögmonygya a' maga, csak csinájjon ken' na' sarat az udvaron! Kimönt az embör, na' sarat csiná't az udvar közepin, az aszszon lévetkődzdzött szűzanya mesztelenre, belehempörgőcczött, bemönt, kihasított égy dunnát, möghempörgőcczött benne, ráragatt a toll mind. Kimönt mikor gyütt az Ördög, farrâ fordût a palánta felé, mönt oda közel a palántához. Asz'onygya: Hajcsd ê mán szögén embör, rámén a dohán palántára! Akkô mán kimon'ta hogy minek hîják, azûta van a dohán.

(Lőrinczfalva.)

28.

A bor eredete.

Hat féle á'lat vérit kevert Noé a borba: Oroszlán vért, tigris vért, medve vért, disznó vért, majom vért, galamb vért; azért a részög embör anynyiféle természetű. Van a ki büszke: mind az oroszlán, kögyetlen: mind a tigris, düledözik: mind a medve, sárba hever: mind a disznó, buja: mind a majom, szölíd: mind a galamb.

(Szőreg.)

29.

A csírkés tyúk eredete.

Mikô Krisztus Urunk mög szen' Pétör a fő'dön járt, taná'tak égy' tyúkot, kérdöszte szen' Pétör, hogy micsoda az? Asz'on'ta Krisztus Urunk: Tyúk. Asz'ongya Szen' Pétör: Jô vôna fő'vinni! Osz'tán fő'vitte, elültette, kikő'ttette a csírkéket. Krisztus Urunk mög eleresztötte kaparni, azûta mindég ott legel az égön a Csírkés tyúk.

(Szőreg.)

Digitized by Google

30.

A birkák eredete.

Mikor a jukász elalutt az erdőbe', a birkáji êszalattak Fölugrott (a juhász), kitürű'te a szömit, szalatt: mő're vannak a birkáji? Szalatt az Országút felé, éppen akkor vitte âra szen' Pétör a szalmát, attul kérdöszte: Mő're látta a birkájit? Kereszsd mög, majd möktanálod az Országúton! Szalatt a nyoma után, még most is szalad. Ott porzik előtte (a Birka) az a csomó ott (az Országút elhajlása között levő sűrű csillagzat) a falka, azok mög (az Atair előtt levők) most mönnek át az Országúton.

(Szőreg.)

31.

Az Országút eredete.

A Nagy-Dönczöl szekér Szent Pétöré vót. Szent Pétör êmönt szalmát lopni oszt' a Csősz rajta érte, nem akarta engenni a szalmát elvinni. Hogy Szent Pétör osz'tán sebössen hajtotta az ökröket, a szalmát êszórta, azûta lácczik az égön az Országútytya.

(Szőreg.)

32.

Mijûta homájos az Országútytya?

Mikô Jézus vitte a szalmát, mönt az Országúton oszt' mindön felé szórta lê a szalmát, azûta homájos az Országút (az égön). Mikô mög együtt viszszafelé, belemönt êgy', nagy kátyúba, êtört a rúgygya, azûta mindég ott lácczik a szekere: a Dönczöl szekér, most is görbe a rúgygya, hogy êtört.

(Szőreg.)

33.

Hogyan tört el a Nagy Dönczöl szekér?

Mikô Szent Pétör vak lovon járt oszt' mönt rá szömköszt a Részög embör, kitért elűle, de a Részög embör csak öszszeakasztott vele oszt' a kocsijával lêdörgölte a Szent Pétör szekerinek az êgygyik ôdalát, oszt' a szalma lêszóródott, akkô tört el a rúd is.

(Szőreg.)

Digitized by Google

34.

Mióta sántít a Sánta lány?

A Kaszás csillag azé' lácczik úgy, mert 3 kaszás mönt a falubul kaszálni, osz'tán égy' l'ány vitt utánnuk ételt; a hátulsó kaszás elejtötte a kaszáját, a l'ány belehágott oszt' elvákta a lábát két felé. Azûta mindég lácczik, hogy 3 Kaszás mén előre, a Sánta l'ány mög utánnuk, csak úgy sántít utánnuk.

(Szőreg.)

35.

A vízözön előjele.

Mikor az Úr Isten kijatta Nojénak, hogy épícscsön bárkát, aszt is mögjelöntötte néki, hogy mikô vas asztalon öszik, akkô rakogygyon a bárkába. Eccző', mikô kimöntek aratni, szüntelenül esött az eső, nem tutták a kinyerkéjüket létönni, hát mi' csinájjanak? öszszetöttek három sallót, rátötték a kinyeret. Akkô jutott az eszibe (Noénak), hogy itt az üdő: mer' mos' öszünk vas asztalon, rakogygyunk a bárkába! Akkô a bárkába rakottak, szűntelenül esött az eső.

(Lőrinczfalva.)

36.

A vízözön.

Az Úr Isten aszt parancsolta Nojénak: csinájjon bárkát, vagy hajó szekrént, de sénkinek sé' monygya, hogy mi'csinál. A felesége kérdöszte, hogy hová járasz tè? de Nojé nem akarta mögmondani. A felesége nem hagyott neki békét, addig kérdöszte, még mög nem mon'ta, hogy hajót jár csinálni. Az előtt, még mög nem mon'ta, nem köllött Nojénak fúrni-faragni, mindön fa oda illött, a huvá tötte, azután pedig fúrnifaragni köllött a fát, úgy pászolt oda. Mikor kész vôt a bárka, aszt parancsolta az Úr Isten (Nojénak): hogy mönynyön be csalárdostul a bárkába; mindön á'latbul vögyél be égy' párt, hímöt és nyőstént! Bejis vötte Nojé, de a legyet nem akarta bevönni. A légy könyörgött, hogy vögye be, Nojé nem akarta, kihajtotta: Tè csak — asz'ongya — légy oda kínt! A Sátán asz'ongya: Uram, ha a légy nem mén be a bárkába, maj' én mék be a hejjire! Asz'ongya Nojé: Távû légy! oszt' csak mökcsalta (a Sátán) Nojét, a (Noé) feleséginek az árnyékjába

Digitized by Google

húzódott, úgy szökött be ; így osz'tán mégis csak a légy hejjibe szökött be a Sátán.

Azután negyven nap és negyven éjjel esött az eső. Mikô mán nagy vôt a víz, az egér kirákta égy' hejt a bárkát és a bárka könyvedzdzött. A kígyó mikô látta, hogy fojt be a víz, aszt mon'ta, hogy : Az én képembe' van mökcsalva a világ, mán Ádám vétközött ; hogy ez a sok á'lat az Istennek terentvénye el né veszszön, begyugom (az egér rágta lukat)! be is gyukta.

Nojé osz'tán mikô mán apatt a víz, kibocsá'tott hollót, az nem gyütt viszsza, így osz'tán galambot bocsá'tott ki. A galamb zô'delő olajágat vitt a szájába', árú tutta mög Nojé, hogy van mán száraz fő'd oda kínt. Nojé osz'tán kieresztötte az á'latokat a bárkábú, rájuk atta a nevüket, hogy e' kutya, e' mög macska ; azúta mindégygyiknek az a neve. A bárkát Nojé fön'hatta a högyön, Örményországnak a högyin, ott á'lott mög a bárka ; osz'tán szőlőt ültetött.

(Egyházas-Kér.)

37.

Az egér kirákta Noé bárkáját.

Mikô Nojé bemönt a bárkába, mindön á'lat párbú vött be égy párt, az egeret is bevötte. Az Ördög osz'tán asz'on'ta az egérnek, hogy rágja ki a bárkát, hogy elűjjön (a bárka). A víz mán keszdött a bárkába mönni, a kígyó eszt észrevötte, begyukta a farkává a lúkat, hogy a bárka ê né űjjön, a macska mög mögötte az egeret.

(Lőrinczfalva.)

38.

Miért folyt Noé bárkája?

Nojé mozsdatlanul vert a bárkába ész szöget oszt' azon a hejjön mindég fojt a bárka. Eszibe jutott Nojénak mihánt beleverte, hogy nem jó dógozik, de mán akkó késő' vôt ; akár mi' csiná't, csak fojt a bárka az é'gyik ôdalán.

(Török-Kanizsa.)

Digitized by Google

39.

Ugyanaz más változatban.

Mikô Nojé korán röggel fő'kelt, hozzá fogott dôgozni, sémmire sé' birt a munkájává mönni. Dôgozott anynyira, hogy a veríték gyönygyözött rajta; mék sé' halatt. Oda mönt a felesége, kérdöszte: Mi' csiná'sz? Dôgozok, maj' mögszakadok, oszt' nem birok halanni. Mi dolog löhet a' hogy nem halacz'? Osz'tán oda mönt a kis gyer'öke, a' mon'ta mög, hogy azé' nem halad, mer' nem mozsdott. Akkô jutott Nojénak az eszibe, hogy mindön röggel mozsdani köl' mög imátkozni, hogy az Isten nevibe' köl' êkeszdeni a munkát.

(Monostor.)

40.

Ugyanaz más változatban.

Mikô Nojé csinálta a bárkát, mozsdatlanul fogott hozzá, oszt' akar hogy' csinálta, nem lött jó, mindég szivárgott mög sémmi sé' pászolt oda, a hova tötte. Osz'tán Istenhön tért, mögmozsdott mög imátkozott, úgy fogott a munkájához, akkor a hová tötte a fát, jó lött, oda pászolt oszt' úgy csinálta mög a bárkát.

(Józova.)

Digitized by Google

Csali mesék.

1.

Vôt a világon ėgy' bôt,
Abba' mindönféle vôt:
Ezüst, arany, paszománt;
Szalagy, fikom az anyád!

(Az utolsó sornál szája felé emeli a jobb kezét, a gyermek megijed s elszalad.)

(Egyházas-Kér.)

2.

Hun vôt, hun nem vôt,

Vôt a világon ėgy' embör,
Szakálla vôt kendör,
Gyûtott a pipára,
Lėesött a szikrája,
Möggyullatt az kendör,
Ėszalatt az embör;
Elalutt a kendör,
Viszszagyütt az embör.

Szakálla vôt kendör . . . (és így tovább folytatja, míg bele nem únnak hallgatni.)

(Ó-szent-Iván.)

3.

Vôt a világon ėgy' gója,
Lėszál't a na' tóra;
Ėgygyik lábát fő'vötte,
A másikat lėtötte,
Mikô az ėgygyiket fő'vötte,
A másikat lėtötte;
Ėgyik lábát lėtötte.
A másikat fő'vötte . . . (váltogatva folytatják a hallgató beleunásáig.)

(Deszk.)

Digitized by Google

4.

Vôt a világon égy vadász, Szarka vôna
Kimönt az erdőbe, lűtt ész szarkát, Farka vôna,
Fő'vöszi, viszi, nézi, Farka vôna
Létöszi, nézi, nézi: Tarka vôna . . .
Hön, hön!
Fő'vöszi, viszi (folytatja míg nem könyörögnek, hogy ne meséljen már.)
(Szőreg.)

5.

Hun vôt, hun nem vôt, vôt a világon égy' juhász, annak vôt 300 darab bürgéje. Mikô èfogyott a takarmánya, nem bírta továb' tartani; akkô asz'on'ta, hogy átviszi űket a Tiszán elanni. Odaért a hídhon, mögfogott égy' bűrgét, átvitte a Tiszának a tulsó partyára, lètötte, átgyütt a másodiké', mögfokta a másodikat, aszt is átvitte a Tiszának a tulsó partyára, lètötte, átgyütt a harmadiké' (a negyedikért, ötödikért hozza át a juhászt, míg végre beelégednek a meséjével.)
(Klárafalva.)

6.

Égy' varnyúnak vôt három fija; nè járjon hát a kezetök! (Mert az egyiknek a keze járt.) Égy' varnyúnak vôt három fija; né szuszogj! (Más hibát nem tudott találni). Égy' varnyúnak vôt három fija. »Hát osz'tán?« (kérdezik, mire a felelet:) Nè beszélj hát! Égy' varnyúnak vôt három fija (és így tovább, még csak ki nem jönnek a türelemből, addig boszszantja őket.) (Szőreg.)

7.

Láttam Szögedébe' a kiál'ításon ojan féj kápisztát, hogy hat ökör húszta be a kiál'ításba. (Megáll s néz, várakozik, míg nem kérdezik:) Hát azután mi' csinált vele? Akkô mán ègyüttem onnét, ha még èccző' kiál'ítás lösz, mökkérdözöm, addég várjunk. (Szőreg.)

8.

Vôt a világon ész, szögény aszszony, nagyon szögén vôt, nem vôt neki még ünge sè'; vetött kendört, hogy maj' csinál belüle üngöt. A kendört beletötte a vízbe, hogy ázzon.

Digitized by Google

Ázik a kendör, ázik; no jô, hagy ázzon, maj' ha a kendör nem ázik, én is továb' mondom.

(Térvár.)

9.

Vôt égy' kisaszszony, beleült égy' hintóba. mönt végig égy ûcczán, osztán a sárba' elakatt a lovakkal, nem bírták kivinni. osz'tán mon'ta a bérösnek, hogy mönynyön be, hozasson 4 lovat (grétával húz négy vonást), osz'tán a 4 ló nem bírta kivinni, asz'on'ta: Hozzanak még négy ökröt (ismét négy vonást húz), oszt' a' sė' bírta kivinni. Oszt' asz'on'ta, hogy hozzanak 4 szamarat. (Ekkor már csak 3 vonást csinál, a ki mondja neki, hogy csak 3, reá feleli:) Tė vagy a negyedik (t. i. szamár).

(Gyála.)

10.

Mikô kûdúsvezető vótam öreg apámná', öreg apám mindég lopott. Ėccző' szál'ást kértünk égy' házná', attak is. Mikô écczaka mondom öreg apámnak: »Ejnye de sok szép sejöm kendők vannak itt fő'terigetve!« aszonygya öreg apám: »Hun fijam?« Ėhun vannak a madzagon!« Akkô lėszöttük szépen, öszszepakôtuk. Mondom öregapámnak: »Gyerünk!« Lėmöntünk meszszire, kis tajigába foktuk a szamarat, fő'töttük rá a ruhákat, lėmöntünk a Tisza szélire. Ėmöntem a Tisza szélire, öreg apám âráb' maratt a düllőre; écczö' gyünnek a zsandárok, én szöpögök nagyon. Igenyöst mönnek öreg apámhon: Nakon-pofon, nakon-pofon! ütik ám! Oda hîttak engöm is, én szabatkozok, hogy én nem loptam, csak ű lopta maga, de azé' éngöm is ütnek ám! Fő'vittek bennünket a faluházához, bezártak. Ott vôt az iskola is, a szamarat mindég nyergölték a dėjákok. Mondom: »Öregapám, nézze kė, a szamarat nyergölik a dėjákok!« Öreg apám kijabál. hogy vigyék be a szamarát. Én 'pėkulálok, hogy kő' innen kimönni? Fúrtam ėty kis lukat, kibûtam; öreg apám kijabá't: »Nė hagy' itt, fijam!« Nė kijabájjé ken', möghajják! Lėlükdöstem vagy 15 téglát, kihúsztam öregapámat is. Lėmöntünk âra meszszire' az erdők közé. (A hallgató kérdezi:) »Hát a szamarat hun hattátok? »Aszt mög tė rajtad húsztuk ki.

(Lőrinczfalva.)

Digitized by Google

Tanálgatós mesék.

A tárgyat leírók.

1.

Bik'fán billenik,
Cserfán csattanik,
Ezör ága,
Ezör malom rajta?
(Malom: Mikô lèeresztik lèbillen, mikô fő'mén becsattan, ezör fészök a madár fészök.)

2.

Kettő az égre néz,
Kettő a fő'dre néz,
Négy lècsapja a harmatot,
Négy viszi a fölöstökömöt,
Hátul van a söprű?
(Tehén szarva, szeme, lába, csöcse, farka.)

3.

Pim, pim, pimöge,
Körömház a kötele,
Vas a bugojája?
(Harang.)

4.

Születött is,
Szült is,
Sè' nem él,
Sè mög nincs halva?
(Lót, születött is, szült is, bálványnyé vált, nem él, osz'tán mög nincs möghalva.)

5.

Tüve tengörbe',
Levele lengyelbe',
Ága-buga hajlik
Jèruzsálembe?
(A nap mikor gyün föl, hát a sugaraji, az mindön felé látszik.)

6.

Högyön á'tal arany
Gombot hajigálnak?
(Nap.)

7.

Vôt én néköm akkora tarisznyám, hogy az egész világ benne vôt?
(Hazucscság.)

Digitized by Google

A tárgyat elmondók.

8.

A tarka ló nem fizet a hídon! (Nem, a gazdája fizet.)

9.

Zébédéus két fijának ki vôt az apja? Zébédéus.)

10.

A csirkéknek ha elagygyák, m'é' kötnek a lábára madzagot? (Mer' a szarvára nem köthetik.)

11.

A macskának mikô ál' fő'felé a farka? (Ha föllü'rü' gyün léfelé.)

12.

Hán nap mût ê azûta, mûta Ádám mög Éva a paradicsomba' vôt? (7, égygyik 7 nap êmúlik, gyün a másik.)

13.

Hány feje van az embörnek? (Öt. A feje. két keze feje, mög két lába feje.)

14.

Hány újja van a ködmönnek? (Három. Hátúja mög két újja.)

15.

Hogy öszi mög az embör kinyerinek javát? (Falatonként.)

16.

Hoty teröm a gomba? (Mag nélkül.)

17.

Jô êkészitött vas tengöjös kocsi mit ér? (Pusztulást.)

Digitized by Google

18.

Ki kakassa kel föl legelőször a faluba'? (A tyúkoké.)

19.

Kimecczötte mög az első szőllőt? (A szamár, mer' mikô Nôjé kimönt a szamárral, a szamár lérákta a szőllő veszszőt, Nôjé tapasztalásba vötte, hogy többet termött, úgy oszt' ű jis lémecczötte.)

20.

Ki plántászta az első tököt? '(Szen' Dávid, mer' ű kopasz vôt és az gunyhóba' lakott, hogy nė süssön r'á a nap. »T. i. a fejire = tök.)

21.

Mejik tyúk mellé ül a kakas? (A tollas mellé.)

22.

Möjik ôdalán van a lónak töb' szőre? (A kilsőn.)

23.

Mölik a Hiszökėgy'nek a közepe? (Az olvasón van Hiszökėgy' annak luk a közepe.)

24.

Mölik vôt az első kos? (Daman-kos.)

25.

M'é' csóváli a kutya a farkát? (Mer' a farka nem csóváli a kutyát.)

26.

M'é' harapott Ádám az almába? (Mer' nem vôt bicskája.)

Digitized by Google

27.

M'é' kapar a kotlós tyúk a fijajinak? (Nincs csöcse, nem szoptathatytya.)

28.

M'é' tarka a szarka? (Mê kétféle a farka.)

29.

Mijen hálóval fokták ki az első halat? (Vizessel.)

30.

Mikô esik Naszszombaton Húsvétnapja? (Mindég Húsvétnapján, t. i. Nagyszombaton a városon.)

31.

Mikô van a kinyérbe' eleven? (Az egér mikô kifúri, van benne mingyá'.)

32.

Mindön formája ojan mint a ló, de nem ló? (Csikó.)

33.

Mi' puháb' a pöhöjné',
Mi' édösseb' a mézné',
Mi' keményeb' a kűné'?
(Édösanynya öle a lekpuháb', teje a legédössebb, szíve a lekkeményeb' ha êhatta.)

34.

Pöndölbe' nyomott sajtott öttél-é mán? (Öttem, pöndölbe' van az aszszony mikô nyomja.)

35.

Éva anyánk möjik újjával szakajtotta lé az almát? (Neveletlen újjával. A'val fokta mög a tiltott gyümölcsöt, azé' neveszték el neveletlennek.)

Digitized by Google

36.

Hun magossabb a fő'd az égné'? (Ahun a Boldokságos szüz anyánkat êtemették. Ez a felelet onnan ered, mert a nép azt tartja, hogy Máriát eltemették az égben.)

37.

Micsoda fábû csiná'ta Nojė a bárkát? mög mijen enyv'el enyveszte mög? (Jégérfábû építötte, fenyüfa enyv'el enyveszte mög, mer' nem taná't mást. Másik felelet szerint: Grófér fábû, az nem ül lė a vízbe'.)

38.

Mikô beszélt az embör a szamárrâ? (Míkô Bálánt êkü'tte az Isten, hogy átkozza mög a zsidó népet, de a mint mönt a szőlőúton, a szamár mögál't és az angyal előtte ál't égy', kivont kard'al és a szamár nem akart a kardnak neki mönni. Akkô mon'ta Bálán prófétának a szamár: Nė is verj! nem lá'd ki ál' előttem? Az angyal pedig asz'on'ta: Ha a szamarad mögmozdul, nem a szamarad döglik mög, hanem tė halsz mög, mert az Isten küldött, az Izraël népit mögátkozni nem szabad. És így viszszatért Bálán próféta.)

39.

Mikô övött Krisztus Urunk hússal pogácsát? (Utolsó vacsoráná'.)

40.

Mölik szent vôt az, a ki nem születött, mégis szentté lött? (Szent Rajmund, az édös anynya méhibe' vôt, mikô az édös anynya mökhalt, kivötték oszt' szentté lött.)

(Szőreg.)

Digitized by Google

JEGYZETEK.

E kötet megjelenését a megelőzőjétől nagy idő választja el, minek többféle oka van. Nem ismertetjük ezúttal az okokat, lesz erre alkalmunk később más kötetben, hol megjelöljük mindazokat az akadékokat, melyekkel gyüjtésünk alatt a magyar népköltés kárára találkoztunk; be fogjuk leplezetlenül mutatni a törekvésünk elé gátakat gördítő személyeket. Most csak annyit akarunk megjegyezni, hogy minden tőlünk telhetőt megtettünk népköltésünk megmentésére és az összegyüjtött kincsek kiadására nézve; továbbá, hogy a csanádi egyházmegye kormányának szerencsés megváltozásával nagy a reményünk, hogy jövőben több oly akadék el lesz hárítva, melylyel a multban küzdenünk kellett.

Jegyzeteinkben a többször idézett gyüjteményeket a gyüjtő, illetőleg a gyüjtemény kezdő betűivel jelöljük:

A. = *Arany László*: Eredeti népmesék.
A—Sz. = *Abafi Lajos* jegyzeteivel ellátott *Székely Sándor* Szerelmi és tréfás dalok-ja.
Cs. = *Csapó Dániel*: Dalfüzérke.
E. = *Erdélyi János*: Népdalok és mondák.
G. = *Gaal György*: Magyar népmese gyüjteménye.
K. = *Kriza János*: Vadrózsák.
Ko. = *Kálmány Lajos*: Koszorúk az Alföld vad virágaiból.
Kőv. = *Kőváry Béla*: Göcseji népdalok.
Kun. = *Kunsági*: Sárréti dalkönyvecske.
M. = *Mátray Gábor*: Magyar népdalok egyetemes gyüjteménye.
Me. = *Merényi László*: Eredeti-, sajóvölgyi-, duna-melléki népmesék.
N. = *Kisfaludy-társaság*: Magyar *népköltési gyüjtemény*.
P. = *Pap Gyula*: Palócz népköltemények.

Digitized by Google

Szín. = *Szini Károly:* A magyar nép dalai és dallamai.
Th. = *Thaly Kálmán:* Régi magyar vitézi énekek és elegyes dalok; Adalékok a Thököly- és Rákóczi-kor irodalomtörténetéhez.

* * *

Rövidítve vannak:
V. Sz. = Vers szakasz.
l. = lap.
A kötetek és füzetek számát a római számjegyekkel jelöltük.

Digitized by Google

Balladák és rokon neműek jegyzete.

Gyüjteményeinkben méltán feltűnhettek a rímet sok helyen nélkülöző, de a szótagok számát megtartó sorú ballada-nemű adataink; ezeknél is szemet szúróbbak a prózával kevertek. A nép elfelejtette a dal sorait, de nem a mesét, a hol nem tudja a verses sorokat, prózával pótolja, elmeséli. Mit tegyünk az ily hagyományokkal? Leghelyesebbnek találtam közleni a töredékes verset akként, hogy a hiányzó részt töltse ki az elmondó prózával, vagyis a hol tudja a verses sorokat, ott daloljon, a hol nem, ott meséljen. Nem tartom tehát helyesnek, sőt kárhozandónak ítélem némely gyüjtőtársam ama eljárását, mely szerint minden áron verses alakban akarván a hagyományt közleni, a prózát önfaragta vers sorokkal váltja fel. Ne akarjuk mi most még jobban tudni a népdalt a népnél s ne is akarjuk meghamisítani a népköltést! A mi gondolkozásunk, ismeretünk és a népé közt különbség van; ne akarjuk tehát önmagunkat ismertetni a nép helyett! A nép, ha prózában mondja is el a tartalmat, a saját szavaival él, melyek után más népköltés-gyüjtő könnyebben reá talál az eredeti, verses sorokra, mint a mi — mondjuk ki — rímes prózánk után. Úgy vagyunk a népköltés adataival is, mint egyéb becses régiségekkel, melyeket töredékesen találva, fájdalom támad keblünkben, hogy az egészet nem birhatjuk; de ha az ily töredéket a nem oda illő részekkel eltorzítva látjuk, a fájdalom mellett bosszúságot és szánakozást is érzünk. Nekünk feladatunk nem magunkat; hanem a népet, a népköltést, nem pedig a magunkét bemutatni, mit ha szem előtt tartunk, feladatunkat hűen teljesítjük.

A mondottak után a nagyon töredékes adataink és a jobbára prózában leírottakat is helyén valónak találom közleni legalább a jegyzetek rovatában; ki tudja, más, szerencsés gyüjtő e nyomokon indulva, nem talál-e reá a teljes adatra?! Ily meseszerű hagyományt, vagy — mint az elmondó nevezte — »történet«-et ismertetek első sorban. A verses sorokat hallottam dalolni, de ezekből nem értettem meg a tárgyat, azért azt a tanácsot adtam az elmondónak, hogy mesélje el az egész történetet s a mire emlékszik még a dalból, azt dalolja el, így jutottam ily alakban hozzá. Hagyományunkat vesd össze *Bodrogi Ferenczné* (Kriza, Vadrózsák 9. l.), *Kis-Gergő Istvánné* (Magyar népköltési gyüjtemény III. 16.), *Nagy-Bihal Albertné* (u. o. 59.) változataival.

Digitized by Google

Fija rabolta anya.

Vôt égy' aszszony, vôt égy l'ánya mög égy gyer'öke; a l'ányát Ilonának hîtták, a fiját Albêrtnak. Mögbillegöszte űket, mögjegyöszte, osz'tán êvitte a török Albêrtot is, mög Ilonát is, oszt' ott fölnevelőttek. Űk sê' üsmerték égymást, hogy űk testvérök, öszszeházasottak. Később-ben Albért êgyütt Nagy-Magyarországra, hogy majd ű 's visz valakit. Taná't égy öreg aszszont, a' mög az édös anynya vôt, de ű nem tutta, hogy az édös anynya az, sê' az nem tutta, hogy az ű fija. Mikor az édös anynyát vitte, a ló mellé kötötte, ott sanczolta. Kérte az öreg aszszony, hogy ereszsze el, nê kösse a ló mellé, hanem csak úgy vigye el, nê sanczojja ojan nagyon! Felelte neki a török:

Úszszad asztat a vért: Ögyed aszt a szénát: Igyad aszt a vizet:
A kit lovam úszik, A kit lovam öszik, A kit lovam iszik!

Mikô haza értek, kérdöszte a felesége: Kit hozott? Asz'onta, nem taná't ögyebet, mint égy öreg aszszont; »hagygyuk mög az életit, maj' jó lösz a gyer'ökök mellé!« Oszt mögmaratt ott a gyer'ökök mellett. Akkô kesz'te el az öreg aszszony, hogy a török mög a felesége lévetkölődzött, mikô möglátta a billegöt . . . Az öreg aszszony nagyon elkeseröddött, látta, hogy az ű cselégygye mind a kettő; hogy az ű gyer'öke sanczolta mög, nehezire esött. Azután az öreg aszszony kesz'te a gyer'öknek mondani:

Csîjjá' el, bújjá' el, Kilencz esztendeje: Elvitte a török
Tê szép török gyer'ök! Török êrabolta, Fijamat: Albêrtot,
Fijamnak szép fija, Kilencz esztendőre Fijamat: Albêrtot,
L'ányomnak magzatytya, Magamat rabolt ê; Lányomat: Ilonát,
L'ányomnak magzatytya, Kilencz esztendőre Utánna magamat,
Magam unokája! Magamat rabolt ê. Ló mellé kötözött!

Úszszad asztat a vért: A kit lovam öszik,
A kit lovam úszik, Igyad aszt a vizet:
Ögyed aszt a szénát: A kit lovam iszik!

Oda mönt a szögáló, hogy hal'otta a hangot, oda hîtta a törököt. Akkor a török hal'gatta; a török észrevötte a nótábû, hogy az ű édös anynya; kesz'te mondani, hogy hogy' monthatytya, hogy az ű unokája? Akkô kesz'te mondani:

Vesse lê az üngöt.
Nézze a billegöt!

Mögnészték a feleségin is, mög ű rajta is, hát égy' vôt. Akkor osz'tán a török mögölelte az édös anynyát, bevitte a szobájába, tartotta mint az édös anynyát.

(Deszk.)

Digitized by Google

Hagyományunk verses alakját keresve leginkább a »*Csijjá' el, bújjá' el!*« versszakaszt kérdeztem, egy alkalommal ily kezdetűnek hallottam:

Elveszött a török — Maratt árvaságba'.
Bélgrád városával, — Csicsis' el, bujis' el
Két kis árva fijú — Két kis árva fijú.

(Szőreg.)

De ezt sem tudták folytatni.

Töredékek a következők is:

Illés Annus sétál a Nagy-úccán, — Eke János fölül a lovára,
Betekint a káplár szép ajtaján, — Illés Annus borul a vá'lára:
Nem lát sönkit a nagy fehér házba', — »Sirass Annus, sirass keservessen,
Eke János bort iszik bújába'. — Nè fé'j babám, nem hányik szömödre!«

(Csóka.)

A betyár.

A pörjesi országútba' égy csárda, — Ilúsz év ûta viselöm a gyász ruhát.
Oda vôtunk écczakára beszál'va, — Az Istentül nem is kívánom tovàb'
Écczakára istá'ló vót a tanyánk, — Aszt kívánom, hogy vögyön be sirhalom,
A jó bortul álom ereszködött ránk; — Ott lögyön az örökös nyugodalmam!
Akkô ébrettünk föl, mikô zsandárok — De sok lovat êloptam szörszámostul,
Igy szólottak: »Kejjetök föl,!« bètyárok — Véletlenűl múltam ki a világbul.

(Egyházas-Kér.)

Alig, vagy csak *rèssben népiesek* a következők:

Szökött katona.

Én Zoboszló várossába' — Tizönkét esztendő alatt
Annak è'gyik ôdalába' — Böcsületöm elöb' halatt,
Születtem e nagy világra, — Mert a még fegyvert viseltem,
Nagy kénra, szomorúságra. — Csak égy' verést sèm szenvettem.

Édös szülém ojan jó vôt: — Katonasáktul elszöktem,
Édös tejivel tartott vôt, — Úgy rosz' embör lött belülem,
Éjjel mosott, nappal va'rott, — Elá'lottam az útakat,
Jaj de keservessen tartott. — Úgy raboltam az urakat.

Jó szülejim fölneveltek, — Úri házban, de nem gyászban
Mert bennem örömet leltek, — Én a midőn csak sétáltam,
Voltam is én dèrék legén, — Aszszonyokat, nem rabokat
Ámbár nem gazdag, csak szögén. — Én azokat sírni láttam.

De âra vitt a termetöm. — Azokat csak mögnevettem,
Hogy császár szolgája löttem, — Mer' jól eszömbe nem vöttem;
Szolgáltam is hűségössen, — Mő're én is árva madár
Mindönkô dícséretössen. — Én is belekeveröttem.

Digitized by Google

Zörög a lábomon a láncz,
Körülöttem keserves sáncz,
Szabacscságim lé van zárva,
Ojan vagyok mint égy' árva.
Oda van a szabacscságom,
Nem szabadok, mert rab vagyok.
Nem akathatok jó útra,
Szép, fris' vízzel fojó kútra.
(Lőrinczfalva.)

A rabló.

»Jó estét kívánok, kedves pajtás!
Úgy látom tê vígabban vagy mint más,
Úgy nézöm ki súgár termötödbűl,
Nem térsz tê ki magyar erkölcsödbül.
Agygyon Isten jó estét az úrnak!
Nem foganna-jê mög szolgájának?«
»Nincs szükségöm, vannak cselégyejim.
Van pézöm sok, vannak aranyajim!«

Aszt kérdözöm: hun van a lakásod,
Esküszök, hogy löszök hű pajtásod!
Néköm is van bujdosásra kedvem,
Hogy mögvetött rúzsám, elfelejcsem!
»Eszt akartuk az úrtul kitunni.
Hogy hun vannak azok a kincseji.
Agygyon néköm száz darabot kérõm,
Égy' darabja száz forintot érjön.

Kasznár, ispán élés kamarája,
Közös velem bora, szalonnája,
Majd elmögyünk hozzá vacsorára,
Mögvendégöl, mert van jó konyhája.
Égygyet sê' szôj, kezembe az éljöd.
Én vagyok most leghíveb' cselédöd!«
»Itt aranyom, távozzanak tűlem,
Kéröm, csak hagygyák mög az életöm!«

»Nem fogok mán többé bujdosolni,
Elmék haza a babámhol lakni,
Puha ágyon nyukszok szép csöndessen,
Iszok-öszök véle békességben.«
(Monostor.)

Patkó.

Kis-kőrösi kaparási csárda,
Oda jár a Patkó écczakára,
Csárdásnénak így agygya föl a szót:
»Látott-é mán égy' lovon hét patkót?

Ha nem látott, gyűjjön ide, láthat,
Négyön ál' itt e gyönyörű á'lat,
Az ötödik magamnak a neve,
Kettő mög az csizmámra van verve.

Száz forintot attam égy' fakójé',
Másik százat rávaló szörszámé',
Száz aranyat ész szép, barna l'ányé',
Kit nem annék Kis-Magyarországé'.

Ha mögunom magam a pusztába',
Fő'nyergölöm, bemék Zsombojára;
Szalagy fakó, ízzad a heveder,
Gyönge lábom szorítytya a kengyel;
Szalagy fakó, szikráczik a patkó,
Ez a kis lány de kedvemre való.

(Majdán.)

A népköltéstárunkban meglevőktől *többé kevésbbé eltérnek* a következő változatok:

Digitized by Google

Thaly: Régi magyar vitézi énekek II. 393. lapján levőtől némely vers szakaszban elüt

Barna Pétör.

Zö'd erdő zúgása, vad galamb szólása.
Szögény Barna Pétör szája mosojgása,
Ártánd alatt vagyon égy kis sűrű berek,
Szögény Barna Pétör az alatt keserög:

»Nem jó fö'd ez pajtás, nem jó itten lakni,
Mert a szögény legént mög szokták itt fogni,
De ha á'tal töszöm a Tiszán magamat,
Bánáti gujáshon vöszöm az útamat!«

»Barna Pétör pajtás Egörbe kék mönni,
Csikókat kék szönni, a vásá'ra vinni,
A vásá'ra vinni, jó lönne elanni,
Romá'né két lányát abbul kék ruházni!«

Szögény Barna Pétör de sok lovat lopott,
Romá'né két lánya abbul ruhászkodott,
Mikor Barna Pétör a rokoját vötte,
Romá'né két lánya de szívessen vötte.

Mikor Barna Pétör a lovát itatytya,
Romá'né két lánya vacsorára várja,
Várja vacsorára, tö'tött kápisztára,
»Ögyél Barna Pétör világ boszszújára!«

Hetinyi Pistának gyöcs ünge, gatyája
Vé'rel virágozik a testi ruhája;
Szögény Barna Pétör ha öszik vacsorát,
Zö'd erdő közepin süti a szalonnát.

A vármögye lovát abrakkâ hízlajják,
Barna Pétör után gyakran mögszalajtyák;
Bárcsak, mikor futna, a fö'dre lébukna,
Szögény Barna Pétör hoszszú útat kapna!

Szorîd a kezedbe piros kantár szárad,
Itt gyün a vármögye, mög né fogjon tégöd!
»Fûd el jó szél, fûd el hoszszú útam porát
Né lejje vármögye szögény lovam nyomát!

Digitized by Google

Nem fûttad el jó szél hoszszú útam porát,
Möglelte vármögye szögény lovam nyomát:
A lovam lábárû lêhu'lott a patkó,
Csak égy' maratt rajta, az is íngó-bíngó.

Álgya mög az Isten fakó lovam lábát,
Sokszô mökszalatta az acsádi pusztát,
Sokszô mökszalatta az acsádi pusztát.
Az acsádi pusztát, kis-gajdos határját.

Jó ló vôt a fakó, jó ló is ellötte,
Álgya mög az Isten, a ki fölnevelte;
A lovam lábárû lêhu'lott a patkó,
Csak égy' maratt rajta, az is íngó-bíngó!«

A pusztaji csárda mos' borût be gyászba.
Szögény Barna Pétör most esött rapságba.
Vármögye kapuja nem nyélik hijába,
Szögény Barna Pétört viszik udvarába.

Fő'szá'lott a páva vármögye házára,
Szögény Barna Pétör szabadulására.
»Nyíjjatok mög egek, rejcsetök el engöm.
Mert a fekete fő'd úe sê vösz be engöm!«

Szögény Barna Pétört Szent-János napjára
Késérik halálra tarcsaji határba.
Bitófához kötik nagy erős lánczokkâ,
Romá'né két lánya de szépen siratytya.

»Veszött vôna retök fekete fő'gyibe',
Romá'né két lánya az anynya méhibe';
Mögmon'tam Mariskám, nê szeress engömet.
Kettős az én szívem, mökcsal az tégödet!«

Az acsádi pusztán van égy' kétágú fa,
A Barna Pétörnek nyugodalmas háza;
Nálunk a halottnak hármat harangoznak,
De Barna Pétörnek égygyet sê' kondítnak.

»Kár vôna még néköm akasztófán csüggni.
Lobogós gyôcs gatyám szélnek leböktetni.
Szép sarkantyús csizmám szélnek öszszeverni,
Fekete, két szömöm hollónak kiásni.

Digitized by Google

Fekete, két szömöm hollónak kivájni,
Piros két orczámat napnak hérvasztani!
Beteg sé vôtam én, mégis möghaltam én.
Az acsádi pusztán Pistával nyukszok én.

Az én sírom mellett rúzsa fog terömni,
Szép lányok, aszszonyok oda járnak szönni.
Szögygyed rúzsám, szögygyed, a kendődbe tögyed,
Világ boszszújára, lányok siralmára!«
(Monostor.)

Krisa: *Vadrózsák* 242. lapján levőnek (melyet vess össze a spanyol *Hütlen nő*-vel; *Greguss*: *Népek lantja* 36. l.) változata a

Hűtlen feleség.

Ha belépök az udvarba
— Égy', kettő, három —
Égy'-két ló a fához kötve,
Én csak csudálom.
Hallod édös feleségöm!
»Mi baj, anygyalom?«
Mit keresnek itt a lovak?
Föl nem fokhatom!
»Nézze mög az udvariját.
Hun lát lovakat?
Fijas tehén, a vásárba'
Vöttem azokat!«
Fijas tehén fölnyergölve.
Ó vé, ó vé, vé!
Maj' rá szöllek még!

Ha belépök a szobába
— Égy', kettő, három —
Égy'-két kard az ajtó mögött.
Én csak csudálom.
Hal'od, édös feleségöm!
»Mi baj anygyalom?«
Mit keresnek itt a kardok?
Föl nem fokhatom!
»Nézze mög az asztaliját.
Hun lát kardokat?
Sütő nyársak, a vásárba'
Vöttem azokat!«
Sütő nyársak rézbojtúra,
Ó vé, ó vé, vé!
Maj' rászöllek még!

Ha belépök a konyhába
— Égy', kettő, három —
Égy', pár csizma az asztalon,
Én csak csudálom.
Hallod, édös feleségöm!
»Mi baj anygyalom?«
Mit keresnek itt a csizmák?
Föl nem fokhatom!
»Nézze mög az asztaliját,
Hun lát csizmákat?
Tejes köcsög, a vásárba'
Vöttem azokat!«
Tejes köcsög sarkanytyúra,
Ó vé, ó vé, vé!
Maj' rászöllek még!

Ha belépök a szobába
— Égy, kettő, három —
Égy-két köpönyeg az ágyon.
Én csak csudálom.
Hal'od, édös feleségöm!
»Mi baj anygyalom?«
Mit keresnek köpönyegök?
Föl nem fokhatom!
»Nézze mög az asztaliját,
Hun lát köpönyegöket?
Ágyterítők a vásárba'
Vöttem ezöket!«
»Ágyterítők rézgombúra,
Ó vé, ó vé, vé!
Maj' rászöllek még!

Digitized by Google

Ha bemögyök a szobába
— Ėgy', kettő három —
Ėgy-két huszár az asztalná',
Én csak csudálom.
Hal'od, édös feleségöm!
»Mi baj, anygyalom?«
Mit keresnek a huszárok.
Föl nem fokhatom.

»Nézze mög az asztaliját,
Hun lát huszárokat?
Szoba lėjány, a vásárba'
Vöttem azokat!«
Szoba lėjány, nyírott hajú.
Ó vé, ó vé, vé,
Sírba töszlek még!
(Majdán.)

Némileg eltér a következő:

Bejeb' möntem az udvarba.
Távûrû láttam,
Héhány lovat a fa alatt.
— Ėgy', kettő, három! —
Mond mög, édös feleségöm!
»Mi bajod anygyalom?«
Mit keresnek itt a lovak?
Föl nem fokhatom!

»Látytya az embör az oktondiját.
Ki lát itt lovakat?
Fejős tehén a vásárbû
Hosztam azokat!«
Fejős tehén fölnyergölve,
Ugy-é, ugy-é, ugy-é?
Mily elhagyatott embör vagyok
Még másoknál is én!

A »konyhába'« »kardot« lát »a sarokba«, mely felesége szemében »sütőnyársfa«, csak az a baj, hogy »csatos szíjjal« van ellátva. Az utolsó vers szakaszban »a szobába« »néhány katonát az ágy alatt« lát, de a feleség szerint »öreg anyám szoba lánya söpri a szobát« csakhogy »kipödrött bajúszszal« vannak.

(Csóka.)

Kisfaludy-társaság: Magyar népköltési gyüjtemény I. 222. lapján található Bereg Náni-nak a változata, illetőleg a kiegészítése

Hamus Julcsa.

Hamus Julcsa kimönt az erdőbe,
Lėfekütt a nyárfa hűvössibe.
Âra möntem, kijátottam neki:
»Kėj föl Julcsa, mer' möglát valaki!«

De az Julcsa nem vötte tréfára,
Beugrott a Bérkó kocsmájába;
Parancsoltam csapláros aszszonnak:
Tíz iccze bort hozzon a Julcsának!

De az Julcsa az borát nem iszsza.
Kilencz zsandár az ajtót rányitytya:
»Vald ki Julcsa mindön bűnejidet.
Hová tötted a gyer'ökejidet!«

»Ėgygyet töttem dijófa tüvibe,
Kettőt töttem Tisza fenekire,
Negyediknek az gyilkossa vagyok,
Igy hát tudom: örökös rab vagyok.«

(Hosszúhát.)

és

Böröcz Náni.

Egörbe', Egörbe', hej! Egörbe'
Böröcz Náni az alma tüvibe',
Magja is van annak az almának,
A Böröczné hajadon lányának.

Böröcz Náni kimönt az erdőbe.
Lėfekütt a ző'd erdő szélibe,
Kiáltottam vagy háromat neki:
Kėj föl Náni, mer' möglát valaki!

Digitized by Google

Böröcz Náni bemönt a csárdába,
Tíz zsandár beba'lagott utánna,
Parancsojja a csaplárosnénak:
»Száz iccze bort hozzon a zsandárnak!«

Zörög a kocsi, gyün az ajtónyitó.
Böröcz Náni az ajtóra borû,
»Készûj' Náni, készen a lénungod.
Maj' talán magam is oda jutok!«

»Verjön mög az Isten tégöd Jóska!
Szavajidnak nė higygyenek soha!
Nė higygyenek súgár termetödnek,
Léjánycsaló, csalfa szömejidnek!«
(Egyházas-Kér.)

Koszorúk az Alföld vad virágaiból I. 28. lapján levőnek eltérő vázlata

A bojtár.

«Két esztendeje, vagy három,
Mijûta számadóm várom;
Amoda gyün, a mint látom,
Fekete bodor szamáron.

Lovon mék én, nem szamáron,
Hoszd ki babám a kantárom!«
»Isten jó nap! jó bujtárom!
Csak aszt kérdöm: van-ė károm?«

»Nė aszt kérdöszd: van-ė károm?
Üres-ė mán az iszákom?
Nincsen károd, de nem is lösz.
Még a l'ányod szeretőm lösz!«

»Nincsen károm? de bizon van!
Hát a bodor ürü hun van?«
Zsidó hordozi a bűrit,
Kutyák itták mög a vérit,

Kutyák itták mög a vérit,
Én éltem el — sej! — mindönit.«
(Csóka.)

Az 54. lapon levőnek változata

A szerelmes rab.

Szabatkaji mögye háza
Márván' kűbű' van kirakva,
A vármögye kirakatta:
Hogy én sírva járjak rajta.

Élök, élök, a hogy élök,
Csakhogy mindég búval élök:
Búval élök a világon,
Mint a madár száraz ágon.

Vármögye ház hat ablakja,
Kikönyököltem én rajta,
Kikönyököltem én rajta,
Mögláttam a babám rajta.

Fekete pöcsétös levél.
Ugyan babám itt vagy-ė még?!
Olvazsd el a levelemet,
Babám kire hacz' engömet?!

Mögye háza vas ajtaja,
Dudál a szél alul rajta.
Kűbül van a fejem ajja.
Göndör hajam lėkoptatytya.

»Hallak babám az Istenre,
A jó szívű embörökre;
Hallak babám az Istenre,
A jó szívű embörökre!..«

Digitized by Google

Tudod babám, mit fogattá':
Mikor velem kezet foktá'?
Hoty ha beteg fogok lönni:
Gondomat fogod viselni.

Nem hitted, hogy beteg vagyok,
Majd éhiszöd, ha möghalok;
Nem gyütté' jé látásomra,
Gyűj' el takarításomra!

Aszt írd föl a körösz'fámra:
Itt nyukszik égy' szögény árva,
Itt nyukszik égy' szögény árva,
Szerelömbül lött halála.«
(Szőreg.)

A 193. lapján található dallal vág össze a

A megbabázott menyasszony.

Templom elibe süt a nap,
Prédikálni elmönt a pap,
Elmönt a pap prédikálni,
Szögén legént öszszeanni.

Alig möntek három házat,
A mönyaszszony mögbabázott,
Lécötték a jegykendőket,
Abba tötték a gyer'ököt.

»Mijen szégyön e' mán nékünk,
Ketten möntünk, hárman gyüvünk;
Ugyan mit mond a nagy világ,
Ha hennünket majd igy möglát!?«
(Majdán.)

Ugyanezen gyüjtemény *II. kötetének* 76. lapján olvashatóval hasonlítandó össze

Balog.

Az alföldi bétyárok
Töb'nyire mind juhászok,
Kimöntek az erdőbe,
Tan'átak égy' embörre,
Taná'tak égy' embörre,
Balog nevezetűre.

»Hocczi' Balog pé'zödet,
Mer' elvöszszük éltödet!«
»Nincs én neköm ögyebem:
Csak szalonnám, kinyerem,
Borom is van, igyátok,
Életömet hagygyátok!«
(Padé.)

A 92. lapon levővel találkozik

Kis Kata.

Marczi Miska szolgabiró,
Taligán jár mind a zsidó,
Két felé viszön a rúgygya,
Hej, Katájékhon visz az útytya!

Kis Katájék háza előtt
Három ágú dijófa nyőtt,
Hat levele, három ága,
Hej, a Kis Kata vár alatta!

Digitized by Google

Âra mén a Márton Miska,
Kérdi: »Mit varsz szívem, Kata?«
Ken'nek varok üngöt, gatyát,
Békafogasra hagyom az ajját!«

A Kis Kata bü szoknyája
Mögakatt a csipkefába,
Nem a csipkefa fokta mög,
Hej, Marczi Miska markolta mög!

A Kis Kata gyöcs pöndöle
Ki van a gajra terítve,
Piros pántlika van benne,
Hej, Marczi Miska vötte bele!

A Kis Kata nem eladó,
Nem a szüzek közé való,
Fejitvötte a szüzeknek
Mind a kasza a füveknek.

(Lőrinczfalva.)

nem különben

Bába Roza.

Nincs mínálunk ojan kendő, — haj rá, haj! —
Mint Bába Rozának kettő. — haj rá, haj! —
Zö'd a széle, nincs beszegve,
Prádés kocsis vötte jegybe; haj rá, haj!

Bába Roza fehér nyaka — haj rá, haj! —
Piros gránát ragyog rajta — haj rá, haj! —
Azér' ragyog, hogy van neki,
Prádés kocsis vötte neki; haj rá, haj!

Bába Roza kis kötője — haj rá, haj! —
Nem t'om mi van belekötve — haj rá, haj! —
Sárga káka, zö'd a lába,
Hunczut a vármögye bába; haj rá, haj!

(Egyházas-Kér.)

Szeged népe gyüjteményünk I. kötete 9. lapján bemutatottnak a változata a két következő:

Csehoj István.

Amoda van égy' nagy kapu kerítés,
Csehoj István Bársony lova nyerítöz,
Csehoj István Bársony lovát nyergöli,
Azon magát Madarászba viteti.

»Kocsmárosné, agygyon Isten jó napot!
Mikô jártak êre lovas zsandárok?«
»Agygyon Isten Csehoj István, néköd is!
Még nem láttam belülük csak égygyet is.«

»Kocsmárosné hal paprikást főzzé' kend,
A mellé jó czitromos bort hozzé' kend,
Szôgálóját strázsára á'lîja kend,
Ha zsandár gyün, híradá'sal lögyé' kend!«

Hal paprikást mök sé' öszi felibe',
Beszalad a szôgáló nagy ijedve,
Beszalad a szôgáló nagy ijedve:
»Alulrul gyün kilenc zsandár fegyverbe'!«

Digitized by Google

Csehoj István nem vötte eszt tréfára,
Fölugrott a Bársony paripájára,
Fölugrott a Bársony paripájára,
Beugrasztott madarászi csárdába.

»Szépen kéröm a fű zsandár urakat:
Nè lűjjék ki alúlam a lovamat!«
»Nosza, rajta aszt a bètyár mindönit,
Lovát félti, nem a maga életit!«

Csehoj Istvánt mögnyomták égy' bucz-
[kába'
Mert kitört a lova lába bokába',
Mögbotlott a lova lába gödörbe',
Ott nyomta mög kilencz zsandár fektibe'.

»Zsandár uram, kéröm a nagy Istenre.
Tekíncsön föl a csillagos egekre!«
De a zsandár nem hal'gatott szavára.
Âra szóra belelűtt a vál'ába.

Csehoj Istvánt kötözik a kocsira,
A'kor kérdi, hun az ű Bársony lova?
»Bársony lovad elmönt az ű ûtyára,
Tégöd pedig viszünk Félègyházára.«

»Mögüzenöm kedves feleségömnek.
Gonygyát viselje az hét cselédömnek;
Mert mán éngöm visznek Félègyházára.
Ott függesztnek föl az akasztófára.

Hoty ha éngöm fő' taná'nak akasztni:
Oda nè gyűj' kedves párom siratni,
Mert hús szíved mök fog értem hasadni,
Hét cselédünk de, árván fog maradni!«
(Majdán.)

Hódi István.

»Edös anyám, ha'lotta-jè valaki,
Hódi István e világbul hogy' mult ki?
Akasztófán száratt mög az ű testye,
Ott siratytya piros, barna mönyecske.

»Kocsmárosné, agygyon Isten jó napot!
Mikor vôtak itt a lovas zsandárok?«
»Tènnap előtt 10 óra'kor vôtak itt.
Aszt kérdöszték Hódi István hun lakik?

»Kocsmárosné, jò ide hal'gasson kend,
A számomra jó paprikást hozzon kend,
A mellé égy' pár litèr bort tögyön kend,
Szögálóját istrázsára kű'gygye kend!
Jò vigyázzon, jò ráparancsojjon kend,
Ha zsandár gyün, híradással lögyön
kend!«

Kocsmárosné kiszalad a pitarba,
Kiküldi a szögálóját titokba';
A szögáló beszalad nagy ijedve:
»Amoda gyün kilencz zsandár fegy-
[verbe'!«

Hódi István sè' vötte aszt tréfára,
Fölugrott a kedves lova hátára,
Fölugrott a kedves lova hátára,
Beugratott a makaji pusztára.
Lova lába mögbotlott égy' gödörbe'
Ott nyomták mög a zsandárok fektibe'.

Hódi Istvánt kötözik a kocsira,
Kocsi mellett nyerítözik a lova:
»Nè nyerítöz' édös, kedves paripám,
Én vagyok a tè gazdád, Hódi István!
Âra kéröm a nasságos urakat:
Nè lűjjék agyon a kedves lovamat!«
»Êre-âra aszt a kutya mindönit,
Lovát félti, nem a maga életit!«

Nagy szaga van a pünközsdi rúzsának,
De még nagyob' a sárga vilojának;
Nagy híre van kis-zombori rablásnak,
De még nagyob' Hódi István bajának.

Gyászba borût a makaji Nagy-ûccza.
Hódi Istvánt most viszik végig rajta,
Kezin lábán mögcsördül a vas bilincs:
»Jaj Istenöm, körülöttem sènki sincs!«
(Egyházas-Kér.)

Digitized by Google

Gyüjteményünk II. kötete 1. lapján levővel egybevetendő

Csáki szép Katicza.

(Csáki bíró lánya asz'on'ta, hogy nincs ojan legény, a ki kiá'lícsesa a bálba oszt' az *ördög* elmönt hozzá, beköszöntött:)

»Jó estét, jó estét
Csáki bíró l'ánya,
Gyűjjön el, gyűjjön el
Én vélem a bálba!«

»Nem mögyök, nem mögyök:
Ronygyos a nadrágod,
Ronygyos a nadrágod,
Tetves a dolmányod!
(Elmönt vissza, fölő'tözött, az ű [t. i. a lány] szeretője képibe' mönt el osz'tán az ördög:)

»Jó estét, jó estét,
Csákiné aszszonyság!
Alszik-é, nyukszik-é
Az én kedves galambom?«

»Alszik mán, nyukszik mán
Gombos nyoszojába',
Mit tunna csinálni
Égy' lélány magába'!?«

»Kőcscse föl, kőcscse föl,
Hagy gyű'jön a bálba,
Monygya, hogy elviszöm
A nasz szörű tánczba!«

Tísz pár arany gyűrű
Lögyön az újjába,
Ő'tözzön föl szépen
Ző'd sejöm ruhába!«

Vögye föl magára
Szép sejöm kendőjit,
Húzza a lábára
Kordován csizmájit!

»Kéj föl hát Katicza,
Eregy' el a bálba,
Ő'töz' föl, ő'töz' föl
Ző'd sejöm ruhádba!

Tísz pár arany gyűrűt
Készícs az újjadba,
Kordován csízmádat
Húzzad a lábodra!

Elmönnek sütétbe',
Elérnek a bálba',
Ző'd sejöm ruhába',
Kordován csizmába'.

»Jó estét, jó estét
Kocsmárosné aszszon!
Hun van az a legén,
Ki engöm fölhozott?«

Űjjön lé, űjjön lé,
Bent van a szobába',
Csíkorgós csizmáját
Húzza a lábára.«

»Itt vagy mán Katicza?
Gyere égy' pár tánczra!
Möglátod, té veled
Hoszszasan járom el!

Húzzad czigány, húzzad,
Világos virattig,
Még a Csáki bíró
L'ánya el nem alszik!«

»Engegygyön, engegygyön,
Kimögyök hűtőzni,
Kordován csizmámbul
A vért kiönteni!

»Né möny' ki, né möny' ki,
Möghűtöd magadat,

Digitized by Google

Tísz pár arany gyűrűd
Az újjadba dagad!«

»Mökhalok, mökhalok,
Igazán mökhalok,
El is készíthetik,
A haló ruhámat!

Átkozott az apa,
Kécczörte az anya:
Ki éjjel a lányát
A tánczba bocsájtya.

Este elbocsájtya,
Röggelig nem látytya,
Másnap nyôcz órakor
Halva viszik haza.

Harangoznak délre.
De nem délebédre.
Csáki bíró lányát
Most viszik a fődbe.

(Rábé.)

A 6. lapjáról ismeretestől tér el:

A királyfi.

Ècczör égy' királfi'
Mit gondöt magában;
— Ihajlom — csuhajlom! —
Mit gondöt magában.

Lèveti, lèveti
Az királi ruhát;
— Ihajlom — csuhajlom! —
Az királi ruhát.

R'ávötte, r'ávötte
Az kocsisi ruhát;
— Ihajlom — csuhajlom! —
Az kocsisi ruhát.

Elmögyön, elmögyön
Gazdag bíró l'ánhon;
— Ihajlom — csuhajlom! —
Gazdag bíró l'ánhon.

»Jó napot, jó napot,
Gazdag bíró l'ánya!
— Ihajlom — csuhajlom! —
Gazdag bíró l'ánya!«

»Fogagy' Isten, fogagy',
Szögény kocsis legény!
— Ihajlom — csuhajlom! —
Szögény kocsis legény!

Újjön hát lè nálunk,
Nálunk az patkára!
— Ihajlom — csuhajlom! —
Nálunk az patkára!«

»Nem azér' gyüttem én:
Hogy én itt lèüljek;
— Ihajlom — csuhajlom! —
Hogy én itt lèüljek!

Hanem azér' gyüttem:
Gyüsz-é hozzám vagy nem?
— Ihajlom — csuhajlom! —
Gyüsz-é hozzám, vagy nem?«

Nem mögyök nem mögyök,
Gazdag lèjány vagyok,
— Ihajlom — csuhajlom! —
Gazdagabbat várok!«

Elmögyön királfi'
Szögény szitás lánhon
— Ihajlom — csuhajlom! —
Szögény szitás lánhon.

»Jó napot, jó napot
Szögény szitás l'ánya
— Ihajlom — csuhajlom! —
Szögény szitás l'ánya!«

Digitized by Google

»Fogagy' Isten, fogagy'
Szögény kocsis legény!
— Ihajlom — csuhajlom! —
Szögény kocsis legény!

Űjjön lé hát nálunk,
Nálunk a lóczára!
— Ihajlom — csuhajlom! —
Nálunk a lóczára!«

»Nem azér' gyüttem én:
Hogy én itt léűljek!
— Ihajlom — csuhajlom! —
Hogy én itt léűljek!

Hanem azér' gyüttem:
Gyüsz-é hozzám, vagy nem?
— Ihajlom — csuhajlom! —
Gyüsz-é hozzám, vagy nem?«

»Elmögyök, elmögyök,
Mer' én szögény vagyok,
— Ihajlom — csuhajlom!
Szögényre is várok!«

Léveti, léveti
A kocsisi ruhát,
— Ihajlom — csuhajlom! —
A kocsisi ruhát,

Rávöszi, rávöszi
Az királi ruhát,
— Ihajlom — csuhajlom! —
Az királi ruhát;

Elmögyön, elmögyön
Gazdag bíró l'ánhon,
— Ihajlom — csuhajlom! —
Gazdag bíró lánhon.

»Jó napot, jó napot,
Gazdag bíró l'ánya!«
— Ihajlom — csuhajlom! —
Gazdag bíró l'ánya!«

»Fogagy Isten, fogagy'
Királyi fölsége!
— Ihajlom — csuhajlom! —
Királi fölsége!

Űjjön hát lé nálunk,
Nálunk a lóczára!
— Ihajlom — csuhajlom! —
Nálunk a lóczára!«

»Nem azér' gyüttem én:
Hogy én itt léűjjek!
— Ihajlom — csuhajlom! —
Hogy én itt léüjjek!

Hanem azér' gyüttem:
Gyüsz-é hozzám, vagy nem?
— Ihajlom — csuhajlom! —
Gyüsz-é hozzám, vagy nem?«

»Elmögyök, elmögyök
Királi fölsége!
— Ihajlom — csuhajlom! —
Királi fölsége!

Mer' én gazdag vagyok,
Gazdagra is várok!
— Ihajlom — csuhajlom! —
Gazdagra is várok!

»Nem köllesz mán néköm,
Ébatta szajhája!
— Ihajlom — csuhajlom! —
Ébatta szajhája!

Van mán néköm, van mán
Szögény szitás lánya,
— Ihajlom — csuhajlom! —
Szögény szitás lánya.«

Elmögyön, elmögyön
Szögény szitás lánhon,
— Ihajlom — csuhajlom! —
Szögény szitás lánhon.

»Jó napot, jó napot
Szögény szitás l'ánya!
— Ihajlom — csuhajlom! —
Szögény szitás l'ánya!

Digitized by Google

»Fogagy' Isten, fogagy'
Királi fölsége!
— Ihajlom — csuhajlom! —
Királi fölsége!

Űjjön lé hát nálunk,
Nálunk a karszékre!
— Ihajlom — csuhajlom! —
Nálunk a karszékre!«

»Nem azér' gyüttem én,
Hogy én itt léűjjek!
— Ihajlom — csuhajlom! —
Hogy én itt léűjjek!

Hanem azér' gyüttem,
Gyüsz-é hozzám, vagy nem?
— Ihajlom — csuhajlom! —
Gyüsz-é hozzám, vagy nem?«

»Nem mögyök, nem mögyök
Királi fölsége!
— Ihajlom — csuhajlom! —
Királi fölsége!

Van mán neköm, van mán
Szögény kocsis legény;
— Ihajlom — csuhajlom! —
Szögény kocsis legény.«

»Én vagyok az szívem,
Szívem, szép szerelmem!
— Ihajla — csuhajla! —
Szívem, szép szerelmem!

Én vagyok az, nem más,
Csókojjuk mög égymást!
— Ihajlom — csuhajlom! —
Csókojjuk mög égymást!«

(Egyházas-Kér.)

A 17. lapon olvashatóval s jegyzetében elősorolt változataival találkozik:

A számadó.

»Szól a csöngő, delelőre mén a nyáj,
Anná Isten, viszszahozná a babám;
Nem gyün a nyáj, oda maratt a babám,
Jaj Istenöm, csak még éccző' láthatnám!

Nem akar az ökör csorda legelni,
Számadóját el akarják veszteni,
Vezér csöngő a csárdába' zálogba',
Számadója Módoson van bezárva.

A módosi városháza de sárga,
Oda van az én galambom bezárva.
Közepibe' gyértyavilág, feszület,
Ugyan babám, mit végesztek felüled?«

»De szenynyes az üngöm, gatyám eleje,
Beszenynyesztem a módosi tömlöczbe';
Mozsd ki babám üngöm, gatyám fehérre,
Hônap mögyök a főbíró elébe!

Bekésérnek a magisztrált szobába,
Lèborulok a törvény asztalára,
Vasas lábom könnyes szömmel tekintöm,
Kedves babám, hônap lösz a végzésöm!

Édös anyám sokat intött a jóra,
Hogy nè mönynyek este későn sèhova,
Nem hajtottam édös anyám szavára,
Igy jutottam e szomoru halálra.

(Majdán.)

A 18. lapon bemutatott *Gyula Bandi*-val s a 28. lapon levő *Kongó János*-sal s ezek változataival találkozik:

Digitized by Google

Szabó Palkó.

»Makó alatt van égy' csárda magába',
Abba' iszik kilencz bétyár bújába';
Én is elmék, elhajtom a nyájamat:
Bort hozzon ken' kocsmárosné, kupába!

Bevaratom száz talléros zsebömet,
Hogy a ringyó el né lopja pé'zömet!
Vid del ringyó én előlem a vizet,
Nem bort hosztál én elémbe, ha vizet!

Vid' el ringyó én előlem a vizet!
Búval élöm az egész életömet,
Búval éltem, búval élöm világom,
Vándorlással tő'töm fijatalságom!«

Gyászba borult 'pátfalvaji Nagy-úccza,
Azon viszik Szab Palkót vasalva;
Kezin-lábán csördült mög a vas bilincs,
»Jaj Istenöm, körülöttem sénki sincs!«

Édös anyám, hallotta-é valaki:
Szabó Palkó ez világbul hogy' mul ki?

Makó alatt kimeszelték aszt a fát,
Kire szögény Szabó Palkót akasztyák:
Fújja a szél pamuk ingit, gatyáját,
Veri öszsze vágott órú csizmáját.

(Szőreg.)

Kivált az utolja üt el a *27. lapon Rúzsa Sándor* név alatt közlöttől:

Amoda égy kerek erdő.
Bétyár lakja tizénkettő,
Ki-kigyünnek a szélire,
Várik a hajt a fejükre.

»Amoda gyünnek lovasok,
Feketélnek mind a sasok,
Ha bétyárok: jó barátok,
Ha zsandárok: észaladok.

Ha zsandárok, mi' csináljunk,
Szalagygyunk-é, vagy mögájjunk?
Ha szaladunk: agyonlű'nek,
Ha mögá'lunk: mö'kötöznek.«

»Isten jó nap', jó barátom!
Hát hogy is vagy? A mint látom...«
»Agygyon Isten zsandár uram,
Hát sé' hogy' sé' most ijenkor!

Jaj, Istenöm! jaj, mindönöm!
Rabnak köl' most néköm lönnöm!
Sirat éngöm apám, anyám,
Sirat éngöm az én rúzsám!

Né sirassatok még nagyon,
Nem visznek még lű'ni agyon!
Akkó sirassatok nagyon,
Mikor visznek lű'ni agyon!

Mögvasalnak, mökkötöznek,
Kalocsára bekésérnek.
Lovát köti lovam mellé,
Magamat a kocsi mellé.
Lovam öszi a jó szénát,
Magam a vármögye kosztyát.

Kalocsaji nat törvénybe'
Tizénkét úr ül a székbe'
Tekín'getnek a szömömbe:
Hány pár csikó jut eszömbe?

Nem jut néköm töb' eszömbe,
Kit elattam Döbröczönbe',
Kit mögittam, kit mögöttem,
Kit a rúzsámra kő'töttem.
Drága vót a rokkojája,
Rámönt három tinó ára.

Elsőb' loptam én néty tinót,
Mind a négy daru szőrű vót,
Asz'tán loptam égy' pej csikót,
Mind a négy lába kesej vót.

Azután loptam hat ökröt,
Mind a hat az uraké lött:
Kettőt attam a bírónak,
Kettőt a komiszárusnak,
Kettőt a *szolgabírónak*,
Igy hát nem maratt magamnak!«

(Monostor.)

Digitized by Google

Ugyancsak e gyüjtemény *168.* lapján levőnél; de egyéb társainál is teljesebb:

Sörös Pista.

Harangoznak Kőrözsbe',
Nem t'om: ki halt mög benne!
Sörös Pista — re—cze - cze!
Halt mög a szerelömbe'.

Még vasárnap délután
Mönt végig a Nagy-üccán.
Utánna mönt az anynya:
Pista fijam, gyűj' haza!

Édös anyám nem mögyök,
Még ma vérbe' fürödök;
Kis kocsmába ké'k mönni,
Veszeködés fog lönni!

Három legény indítytya,
A negyedik csígatytya,
Ötödik a fejire
Kendőt köt a sebire.

Látod pajtás, mi' csiná'sz,
A másiknak bajt csiná'sz?!
Addig pajtás nem nyukszok,
Még vérödben nem úszok.

Édös anyám, kedvesöm,
Van-é üngöm, szenynyesöm,
Ha nincs üngöm, szenynyesöm:
Hosztam égygyet vérössön.

Mög vagyok én mán verve,
Fokos van a fejembe',
Siras' anyám, siras' mán,
Sírom szélin vagyok mán!

Piros vérbe' fürdök én,
Az babámé' halok én!
Kőrözs falu gyászba' van,
Sörös Pista halva van.

(Szőreg.)

Rovatunkban említjük fel, hogy a gyüjteményünk II. kötetének 214. lapján olvasható, nem népies adat: *Ének ős apánkról* — melyet a Kisfaludy-társaság két ízben is közlött: N. II. 16. III. 112. lap. — németből fordított mű; pár sorát le is jegyeztük hallomás után:

Jezt werd' ich ein Lied singen, ein neu's,
Fon Adam, fon Eva und Paradeis.

Egybevetendő *Haupt-Schmaler*: *Volkslieder der Wenden* I. 259.

1. *Anna.* Kiválóan becses adat, melyből látjuk, hogy a balladák egy része és a mesék közt szoros összefüggés van. Ily találkozásra reámutattunk már a *II. kötetünk 171.* lapján »*A királyfi*«-ról szóltunkban; most ez a jelenség megújul. Annát eladják még anyja méhében, nincs ugyan hagyományunkban megemlítve, hogy az ördögnek, vagy hozzá hasonló, rossz lénynek, de a költemény vonásaiból következtethetünk reá, tudniillik abból, hogy Anna a kérőit a kakas kukuríkolásával akarja elűzni, mint ez hagyományainkban az ördöggel szokás; ugyanezt bizonyító vonás, hogy a leánykérőknek meghatározott óra ütés előtt kell visszatérniök. Hiedelmeink tanúskodnak arról, hogy a gonosz szellemeknek csak éjfél után egy óráig van megengedve fentjárni. Hogy a kérő rossz lény, ezt sejteti velünk végre a leánynak hozzámenni való vona-

Digitized by Google

kodása. Meséink közül ördögnek van a gyermek eladva olyképpen, hogy az apa azt adja el, a mit nem tud otthon és ez rendesen mint balladánkban is ki van fejezve, az anyja méhében levő gyermek: *E. III. 329.; G. II. 214. III. 234.; K. 477. lapján* és *Ipolyi Arnold gyüjteményének a 43. 128.* számú *meséjében*. Egyéb meséinkben *ősz ember, szörnyeteg* foglalja el az *ördög* helyét; ezekről most nem szólok. Eladja valamely gonosz lénynek gyermekét az apa a rokon, nem különben a velünk érintkező népek meséiben is. A *finn*eknél azt adja el, a mit nem tud otthon, *Schreck*: Finnische Märchen 116.: a *lapok*-nál gyermekét, *Poestion: Lappländische Märchen* 247; leányát adja el a *németben, Grimm, Kinder und Hausmärchen*: Das Mädchen ohne Hände; az *oláh*-ban a ki vele először szembejön s ez a leánya, *Schott: Walachische Märchen* 90.; a *csehek*-nél fekete embernek adja el gyermekét. *Waldau: Böhmisches Märchenbuch* 24. lap.

Balladánknak meséinkkel találkozó másik vonása az, hogy az állatok a velök rosszul bánó Annát nem segítik s így a gonosz lénynek áldozatul esik. *Ipolyi* gyüjteménye *18.* sz. meséjében az édes leány — éppen mint mesénkben van — nem ad a cziczkának és a kakaskának enni, ezért, mikor jön érte az ördög, nem is mentik meg. Ily nemű meséket olvashatni *M. II. 169. VI. 117.; A. 176. és I. kötetünk* 137. lapján. A *szerbek*-nél, *Karadschitsch: Volksmärchen der Serben* 199.; a cseheknél; *Waldau* idézett műve 519.; a németben *Grimm* említett gyüjteményében: *Die drei Männlein im Walde*. Balladánk meseszerűségéhez tartozik az a vonás is, hogy Anna szavára a kakasok *felelnek*, szóval beszélgetnek.

Balladánkat a II. kötetünk 171. lapján *Téra* czím alatt elősorolt változatain kívül vesd össze *N. III. 3.* lapján levővel s lásd *Abafi* Lajosnak idevágó értekezését *Figyelő* XVIII. kötet 27. Lap.

Számtalan többé-kevésbbé eltérő változata van bemutatva a különböző népek népköltés gyüjteményeiben, melyeket idézni nincs terünk, csak a *finnek* hasonnemű adatára terjeszkedünk ki. *Wäinämöinen*, a világosság hőse, -- ki a világteremtője is, a földet beveti, erdőket ültet, megegyez a magyar demiurg ördöggel; lásd *Világunk alakulásai néphagyományainkban* értekezésünket — *Joukahainent* a mocsárba dalolja, ki szorultságában csak hogy kiszabadulhasson, testvérét ígéri oda neki feleségül, mit a leány mikor megtud, búba merül, sirni kezd. Megjegyzendő, hogy Joukahainen húgát *Aino*-nak hívják. Mikor érte mennek, Aino búban *Wäinämöinen* elől az erdőre megy, de eltéved s a tengerbe vész. *Kalevala* III. IV. rúnó. Nálunk egyik változatban nem vész a vízbe a menyasszony, hanem míg a vőlegény vizért jár, az alatt meghal:

Szép Örzsébet.

»Lányom, édös lányom,
Szép Örzsébet lányom!
Talán nem is tudod:
Hogy fér'hön attalak?«

»Anyám, édös anyám,
Kedves szülő dajkám!
Mijen a', mijen a',
Kinek odaattá'?«

Digitized by Google

»Lányom, édös lányom,
Szép Örzsébet lányom!
Ojan a', ojan a',
Mind az fehér hatytyú;

Ojan mind az hatytyú,
Mind az bárány gyapjú:
Fehér galambocska,
Gyönge harmatocska.«

»Szögényök, szögényök,
Az Istent kérjétök:
Hogy mikor hitre mék,
Hogy én mökhalhassak!

Ruhájim, ruhájim
Szögrű' léhujjatok!
Hogy lássa az anyám:
Hogy éngöm gyászoltok.

Virágim, virágim
Mind möghérvagygyatok!
Hogy lássa az anyám:
Hogy éngöm gyászoltok

Néz' ki anyám, néz' ki!
Mit látok oda ki'?
Három üveg hintót,
Kilencz arany 'ászlót.«

»L'ányom, édös l'ányom,
Szép Örzsébet lányom!
Azok érted gyünnek,
Hogy hitre vigyenek.«

»Anyám, édös anyám,
Mé' nem úgy mondottad?
Nem ojan, nem ojan,
A mijennek montad!

Szögényök, szögényök
Az Istent kérjétök:
Hogy mikô hitre mék,
Hogy mög né halhassak!

Hogy eljöttek érte:
Hideg borzongatta,
Hogy hintóba tötték:
Halál hideg rászta.

»Fehér galambocska,
Gyönge harmatocska,
Agy' égy' pohár vizet,
Mer' minygyá' mökhalok!«

»Adok galambocskám,
Adok harmatocskám;
De nem vizet adok,
Ha' piros bort adok.«

»Fehér galambocska,
Gyönge harmatocska,
Agy' égy' pohár vizet
Abbul a patakbul!«

»Adok galambocskám,
Adok harmatocskám;
De nem vizet adok
Ha' piros bort adok.«

»Fehér galambocska,
Gyönge harmatocska,
Én minygyá' mökhalok:
Ha vizet nem kapok!«

»Adok galambocskám,
Adok harmatocskám
Arany poharambû
Abbû a patakbû.«

(Mikó lészál't a vőlegény vizet meríteni, a mönyaszszony halálnak vált, mökhalt.)

(Ó-szent-Iván.)

A *Kalevala* vőlegénye előkelő személy, demiurg, nálunk sem is-

Digitized by Google

meretlen az ilynemű vonás. A *Ko.* II. 53. lapján török császár fiának van mondva, a következőben ország királyának:

Bíró szép Is'ván'é lánya.

Új bort mérnek, új bort
Budaji pinczébe',
Abba' iszik, abba'
Jó Németöt Mikola;
Âra sétál, âra
Biró szép Istvá'né,
Monygya néki, monygya
Jó Németöt Mikola:

»Hal'od-é, hal'od-é
Bíró szép Is'vá'né,
Ad' neköm a l'ányod
Eladó léjányod!«

»Nincsen néköm lányom
Eladó léjányom,
Csak van néköm lányom
Égy szép virágszálom,
Bölcsőbe' ringálom,
Szerelmes virágom.«

»Nè tagad', nè tagad',
Bíró szép Is'vá'né,
Mert van néköd lányod
Eladó léjányod,
Budaji pijaczon
Piros almát árul,
Vöttem is mán tűle,
Öttem is belűle!«

Haza sétál écczör
Bíró szép Istvá'né,
Monygya a lányának:
»Elattalak lányom!«

»Anyám, édös anyám,
Bíró szép Is'vá'né,
Kinek attá engöm?«
»Elattalak lányom
Németöt Mikolának,
Ország kirájának!«

»Anyám, édös anyám,
Bíró szép Is'vá'né,
Nem elattál engöm,
Mögöltél mán engöm!

Istenöm, Istenöm,
Hal'gazsd mög kérésöm!
Mikor kérni gyünnek:
Hideg borzongasson,
Mikor szömrevisznek:
Halál hideg leljön,
Mikor kiküvetnek:
Ki lögyek terítve!

Csikorog a szekér,
Talán értem gyünnek;
Ha én asztat tunnám:

Hogy m'ik úton gyünnek,
Mingyárt behúzatnám
Fekete fátyollal,
Fekete fátyollal,
Fekete bársonynyal.«

Mikô oda értek:
Hideg borzongatta,
Mikô szömrevitték:
Halál hideg rázta,
Mikô kiküvették:
Félig mög vôt halva.

»Csináltatol-é hát
Dijószín' koporsót?«
»Csináltatok rúzsám
Aranybul koporsót!«
»Kiveretöd-é hát
Apró sárga szöggel?«
»Kiveretöm rúzsám
Arany sárga szöggel!«
»Möghúzatod-é hát
Budaji harangot?«
»Möghúzatom rúzsám
Pesti nagyharangot:

Mindön nap háromszor
Három esztendejig.«
(Egyházas-Kér.)

2. *Sződörvári Kata.* Noha — mint II. kötetünk 172. lapján látható — számtalan változatát ismerjük, mégis közlendőnek ítéltük. Figyelemreméltó benne a lélekvándorlásra vonatkozó vonás, mely szerint a leányból galamb, a legényből kakas lett; változataiban egymás felé hajladozó virágok támadnak a szerelmesek sírján. Hiedelmeink többet tudnak erről, de verses sorokban ritkán találjuk, hogy a kimultak állatok képében jöjjenek elő; ilyen a megelőző adat is, melyben a fehér kakasok árva gyermekek. Vesd össze *Haupt-Schmaler: Volkslieder der Venden* I. 159. 372.; *Erlach: Die Volklieder der Deutschen* IV. 75.

3. *Révészök nótája.* Igy nevezi a nép; gyermekjátéknak van bemutatva E. I. 406—410. lapján, min nem ütközünk meg, mert tudjuk, hogy

Digitized by Google

gyermek játékainkban ballada-töredékek találhatók. (Lásd I. kötetünk 190., II. köt. 171. lapját.) Az E. I. 408. lapján közlött adat pár sora a Kölcsey (F. Minden munkái. 1860. III. köt. 28. lap) felhozta Lengyel László több százados dal-töredék soraival van keverve. Kölcsey korában, úgy lehet, még le lehetett volna az egészet jegyezni, ma már alig hisszük, habár reményünket nem vesztettük el. Hogy megkönnyitsük a feltalálást, elmondjuk a hallottakat. *Deszken* azt mesélik, hogy király volt és nem királyné, a ki a Dunán, mások szerint pedig a Tiszán át akart menni. Majd mások szerint csak az aranyát és leányát adta a révészeknek, önmagát nem; de mindezt ma már csak mesélni tudják, dalolni nem. *Szőregen* Mária Teréziának tartja a legtöbb a királynét, hihetőleg azért, mert M— Teréziáról napjainkban is sokat hallanak beszélni Temesközön. Abban mindannyian megegyeznek, hogy gyermek korukban, a kik jól tudták, hosszan dalolták a révészök nótáját, hogy a most ismertetet csak töredék.

Nincs több mondva, mint a mienkben, sőt ennyi sincs a tót *révész*-ben, *Szeberényi L.: Tőt népdalok* 194. l. Ugyancsak e mű 260. lapján *A révész* név alatt találunk változatot, de nagyon eltérőt. Jankó előbb nem akarja átvinni kedvesét, később pedig dereglyéjébe teszi, a víz közepén megkötözi, szeme világát eloltja, Jankót azután felkötik.

4. *Juhász legény.* változata E. I. 395. lapján van.

5. *Czinöge madár.* Vesd össze E. III. 26. K. 12., Szín. 42. lapján találhatóval. Eltérő befejezéssel találtuk Abafi Lajos megjelenendő gyüjteményében, lásd *Hermann A. Ethnologische Mitteilungen aus Ungarn* I. évfolyam 195.

6. *Kása Örsse.* Soraiból E. I. 424., P. 51., N. I. 282., B. II. 75. lapján olvastunk; Az I. kötetünk 6. lapján levő »Sánta Annus«-sal részben kiegészítik egymást.

7. *Kesergő leány.* Az 1. 2. vers szakasza E. I. 85. lapján van; a 9. 10. vers szakaszának a változatait II. kötetünk 45. lapján közlött dal jegyzetében soroltuk elő. E versszakaszokról lásd *Herrmann Antal*nak az: *Ethnologische Mitteilungen aus Ungarn* I. kötetében: *Und wenn der Himmel wär' Papier* értekezését.

9. *Szücs Maris.* Több töredékes változata ismeretes már: *E. I. 378. II. 46., Szín. 74.*, N. I. 212. s ennek töredéke ugyanott III. 102., ezen kivül Ko. II. 69. Közöljük eme változatot is:

Szűcs Kláris.

Este van, este van, nyőczra jár az óra,
Mindön hajadon lány készül a fonóba;
Szögény Szűts Kláris is oda indult vőna,
Ha az ég fölötte be nem borult vőna.

Digitized by Google

Beborût, beborût, be jis sütétödött,
A szögén Szűcs Kláris gyászba öltöszködött.
Elmönt a fonóba, lêült a lóczára,
Kihîtta él legén csak êgy' minutára.
Kérdi a gazd'aszszon: »Ugyan ki löhet ez?«
Feleli a legén: »Az én kedvesöm ez!«
Kihítta a kerbe, Talijányi völgybe,
Talijányi völgybe' lészön möghalása.

Mikor êgygyet ütött: fêllött a fokossa,
Mikor kettőt ütött: vérbe borította.
»Gyertök lányok, gyertök, rajtam segíescsetök,
Jaj, soha nem gyüvök fonóba veletök!«
Elmöntek, fölfokták, lêtötték a fő'dre,
Pirosra festötte a fő'det is vére.

Lányok, lányok, lányok, rúlam tanûjatok,
Hogy írígy legé'nyel nê barátkozzatok!
Ha fonóba möntök, guzsajt nê horgyatok,
Mert ha guzsajt hor'tok, így lészön sorsotok,
Hétfőn vi'radóra elál' a szavatok
Talijáni völgybe' lészön möghalástok

Irjátok fejfámra, gyászos körösztfámra:
Mindön hajadon lán vigyázzon magára.

(Lőrinczfalva.)

10. 11. *Szécsi Jóska*, *Kalmár Pétör*. Hasonlítsd össze II. kötetünk 18. lapján közlött változatával. Ott, hol *Szécsi* gyilkolása történt az 1. és 3. vers szakaszt jegyeztük le s befejezőjéül ezt dalolják:

Szécsi Jóskát három doktor bontotta,
Barna kis l'ány ráborulva siratta,
»Nê sirassál éngöm,
Szép Örzsike lelköm,
Madarászba' történt a gyilkolásom!«

(Madarász tó.)

Ezen a tájékon ismeretesebb eme dal:

Szécsi Jóska.

Új esztendő tizenkét óra tájba' Szécsi Jóska kerül az Madarászba;
Aszt feleli szép Örzsike Jóskának: »Sijes' haza, mer' mögunom magamat!«

Este van mán, elverte a hét órát,
Szécsi Jóska veri csárda asztalát.
[(=Csárda.)
Szécsi Jóska veri csárda asztalát:
»Nagy veszeködés lösz itt ma maj' mög-
[lázsd!«

Digitized by Google

Szécsi Jóskát kicsalták a konyhába.
Ott szúrta mög le'kedvesseb' pajtássa:
»Gyertök lányok, tögyetök a szekérbe,
Vigyetök el szép Örzsike elébe!«

Madarászi hírös csárda de sárga,
Ott történt a Szécsi Jóska halála,
Piros vére úgy fojik, mint az patak.
Barna kis lány siratná, de nem szabad.

Szécsi Jóskát viszik a temetőbe,
A gyilkossát késérik a tömlöczbe.
»Jaj Istenöm, mö' köl ezé' szenvenni,
Mö' köl halni, vagy rapságot tő'teni!«

(Hosszúhát.)

12. *Farkas Julcsa.* A színhelyhez, Zentához mentül közelebb hallja az ember e szerencsétlenséget dalolni, annál terjengősebben van előadva az esemény. Míg a távolban élő csak a feltűnőbb mozzanatokat méltatja figyelmére, addig a közelben a legkisebb részletekre is kiterjeszkednek, mivel nagyon az esemény hatása alatt élnek. Összevetésül közöljük eme változatot is:

Farkas Julcsa.

Ezörnyöczszáznyöczvanhatodik évbe'
Mi történt a szőlősi nagy vidékbe'?
Farkas Julcsa fő'lépött az asztalra,
Igenyösen bebukott a nad dobba.«

Mikor esztet Ferencz bátytya möglátya,
A két kezit a fejire kûcsolja,
Aszt kijátytya: »Ájjon mög a masina!
Mert a húgom bebukott a nad dobba.«

Ferencz bátytya fő'lépött az asztalra.
Ott látta a Julcsa húgát a dobba'.
»Ferencz bátyám, vögyön kend ki [engömet,
A jó Isten azért álgya mög kendet!«

»Kivönnélek édös, kedves Julcsikám,
De a nad dob mind lészötte az ruhád!
Várom még a Dombi Imrét föl hozzám,
Mögmöntsük az életödet Julcsikám!

Farkas Julcsát kivötték a nad dobbû,
Létötték âra az gyászos asztalra,
Piros vére úgy fojik mint az patak,
Ferencz bátytya gyönge szíve möghasad.

Farkas Julcsát föltötték az kocsira,
Úgy vitték a zsidó doktor házába,
De a doktor elfordulva aszt monygya:
»Ennek csak a jó Isten az orvossa!«

Farkas Pista, nyis' ki gyászos kapudat!
Hogy vigyék be eszt a gyászos lányodat,
Kit Dizsdába' öszszetört a masina,
Az asztalrul bebukott a nad dobba!«

»Farkas Pista, édös, kedves jó apám.
Hozazsd haza az én kedves jó anyám!
Hozazsd haza, hagy beszélhessek véle,
Csak még égygyet szólhassak hozzá [élve!

Ivánkaji tábla búza de szélös,
Âra szál' a kis pacsirta, beszédös,
Csak asz' monygya Farkas Julcsa [anynyának:
Hirtelen halála lösz a lányának,

Farkaséknál möggyullatt a mécsvilág,
Talán bizony Farkas Julcsát siratytyák?
A Farkasné keservessen siratytya
Julcsa lányát, hogy két szál dészkán [látytya.
Farkas Julcsa két szál dészkán nyuk- [szik már,
Dombi Imre mög mellette sírdogál.

(Egyházas-Kér.)

Digitized by Google

13. *Szabó Julcsa.* Változata E. II. 266., Ko. I. 29. II. 91. és gyüjteményünk II. kötetének 24. lapján van. Vesd össze *Haupt-Schmaler: Volkslieder der Wenden* I. 58. lapján levővel.

14. *Rózsa Mári* Az utolsó vers szakasz változata A—Sz. II. 13. lapján van.

15. *Szép Mariska.* Vesd össze K. 16. N. I. 27. III. 38. B. II. 21. Ko. II. 93. lapján levővel.

Vers szakaszai közé nem népies költemény sorai vannak keverve, melyet szinte felleltünk:

Laura.

»Tavasz lesz már, el fog a hó veszni,
De szeretnék kék ibolya lenni,
Kivirulnék rózsám kis kertjében,
Hagy tűzne fel dobogó keblére.

Édes anyám, csak azt engedje meg:
Hogy Gyulámnak koszorút köthessek!
Szegfűszegből, vagy majorannából,
Vagy a szívem belső hajlékából.

Gyulám, Gyulám együtt nem lehetünk,
Mert e földön nincs semmi reményünk,
Te gróf fi vagy, én szegény pap lánya,
Szegénységem szíved mért kívánja?«

»Laurám, Laurám lelkemnek reménye,
Nálad nélkül nincs a napnak fénye!
Atyám, anyám érted megvetettem,
Hogy szívedet az egektől kértem.

»Gyulám, Gyulám, esküszöm egekre,
Hogy hű leszek hozzád mind örökre!
Vagy hagyj élni, vagy meghalni érted,
De elválni nem tudok te tőled.

Gyulám, Gyulám, mond meg az anyádnak:
Hogy hagyjon szeretni ő fijának!
Felöltözök érted gyász ruhába,
Úgy megyek el véled a csatába!

»Laurám, Laurám, óh! az lehetetlen:
Hogy te a csatába jöjj el velem,
El kell válnunk egymástól örökre,
El kell mennem a dühös törökre.

Hogy ha testem halva haza hozzák,
Kedves Laurám, akkor vidd el hozzád!
Akkor mond meg az édes anyámnak:
Hogy válaszszon gróf leányt fijának!«

Meghozták már holt testét Gyulának,
Haza küldték kedves Lórájának;
Koszorúzá és ott ráborula,
Ott meghasadt szíve és kimula.
(Szegedi kézirat.)

16. *Az elszánt betyár.* Vers szakaszai találkoznak N. II. 62., Ko. II. 23, 143. továbbá gyüjteményünk II. kötetének 23. lapján levővel és a következőkkel:

Kasza Pali.

A gyálaji útba' van égy' csárda,
Guja, ménös térgyig ál' a sárba',
Guja, ménös térgyig ál' a sárba',
Számadója mulat a csárdába'.

»Kocsmárosné, jó napot, jó napot!
Hát ez a pej paripa m'ér' ál' ott?«
»Jó bort iszik annak a gazdája,
Mos' gyütt ide nincs égy' fél órája.«

Digitized by Google

Kocsmárosné bort ide száz icczét!
A kedvemér' nyissa föl a pinczét;
Hagy tugygyák mög ki a hírös bétyár,
A ki előtt száz iccze szín bor ál'.

Száz iccze szín bor ál' én előttem,
Kilencz fegyver tő'tve van mellettem,
Kilencz zsandár kívül az ablakon,
Égy' sé' bátor belépni az ajtón!«

Kocsmárosné, jó estét, jó estét!
Hát ez a pej paripa kijé itt?
Kű'gygye ki csak ennek a gazdáját,
Nem bántyuk mink, csak agygya mög
[magát!»

»Én életbe' nem adom mög magam.
Ha úgy tecczik, vigyék el a lovam!
A zsebömbe' a bugyéllárisom,
Abba' hever pár ezör forintom!

Kutya zsandár, az apád irgalmát!
Nė vasald mög szögény embör karját,
Nė vasald mög Kasza Pali karját,
Mivel öleli mög a babáját?

»Isten hozzád szép Szőreg várossa,
Mán én többet nem löszök lakossa,
Terömhet mán zö'd füvet lapissa,
Pej paripám lába nem tapossa «

Új-Szögedön faragnak az ácsok,
Kasza Pálnak koporsót csinálnak,
Pamuk üngit a szél loboktatytya,
A babája jaj szóval siratytya.
(Török-Kanizsa.)

Megmenekült betyár.

»Kis pej lovam kicsapom a tilosba,
Betérök a kaparási csárdába.
Még égy iccze bort jó ízűn mögiszok,
Addig is a galambommâ mulatok.«

»Kocsmárosné agygyon Isten jó estét!
Hát ez a kesej paripa kijé itt?
Kűgygye ki kend hát ennek a gazdáját,
Nem lűjjük mög, hoty ha mögagygya
[magát.«

De a bétyár möghalotta oda bent.
Hogy a zsarók űt keresik oda kint.
Ki is lépött a szobábû hirtelen,
És két zsarót agyon is lűtt véletlen.

Itt a bétyár lóra kapott hirtelen.
A biztossal szömbe is szált kéntelen;
De a bisztos nem bírt vele egyedül,
Igy a bétyár mögmönekült veszéjtül.
(Józova.)

17. *Rúzsa Sándor*. Találkozik a Ko. II. 87. lapján közlöttel.

20. *Rabságba esett*. Kiegészitik egymást a Ko. II. 97. lapján levővel.

22. *A rab keservei*. Soraiból E. I. 19., N, III. 121. 132., Ko. I. 77. 142. II. 117. lapján találunk; az utoljáát lásd II. kötetünk 20. lapján levő 19. számúban s jegyzetében elősoroltakon kívül Th. I. 157. 180. IV. 385., N. III. 34. 44. 87. lapján, továbbá a következő 23. 24. 29. számúban.

23. 24. *A rab. A fő czinkos*. Vesd össze a megelőzőn kívül P. 56. és II. kötetünk 20. lapján levővel, továbbá a következő változattal:

Rossz leány.

Búra termött üdő, gond nevelő szellő,
Gondoltam égy' órát, százezör esztendő.

Digitized by Google

Nè csudálkoz' rúzsám, hogy il' sápatt vagyok,
Kilencz esztendeje, mûta én rab vagyok;
Tizediket tö'töm a munkácsi várba',
De sok vizet hor'tam a rabok számára.

A mő're én járok, még a fák is sírnak,
Gyönge ágajirul a levelek hul'nak,
Hajjatok levelek, rejcsetök el engöm,
Az én kedves rúzsám más' szeret, nem engöm.

Amott kereködik éty' fekete fölhő,
Abba' tallászkodik sárga lábú holló,
Várj mög holló, várj mög, hagy üzenök tűled
Az édös apámnak, az édös anyámnak.
Ha kérdik, hogy vagyok? Mond mög, hogy rab vagyok,
Rab vagyok, rab vagyok, térgyig vasba vagyok.

Édös apám, anyám sokat kért a jóra,
De én mint rosz' lèjány, nem hajlottam szóra,
Ráhajlanék, de mán késő, hul la könyvem.
Elhattam falumat, bujdosóvá löttem.
Tizènkét rablónak fő czinkussa löttem,
Munkácsi nagy várnak így lakossa löttem.

A munkácsi fötyház kűbűl van kirakva,
Az én édös anyám sírva jár alatta,
Nè sírj édös anyám, így köl' ennek lönni,
A sok roszszaságé' így' köl' mökszenvenni.

(Lőrinczfalva.)

25. *Mögesött süméj* név alatt ismeretes a nép között. Gyüjteményünk II. 26. lapján levővel egészítik ki egymást. Soraiból találunk Th. III. 173. IV. 147., N. III. 4. és gyüjteményünk II. 19. lapján.

26. *Zö'd Marczi.* Kiegészítője a II. kötetünk 23. 177. lapján közlöttnek.

28. *Kecskeméti gavallérok.* Több töredékét közöltük már, lásd a II. kötetünk 20. lapján levőt s ennek jegyzetét; e töredékek kiegészítik egymást.

29. *Szabó Pál.* Töredékét Ko. I. 47., változatát ugyanott II. 86. lapján közöltük. Versszakaszaiból találunk E. I. 29., K. 22, P. 40., N. I. 221. gyüjteményünk II. 167. lapján s feljebb a 22. számúban.

30. *Valkonyai István.* Pár sorát II. kötetünk 58. lapján közöltük; lásd ennek a jegyzetét.

Digitized by Google

Szerelmes dalok jegyzete.

Van-e a nép gondolatai, érzeményei kifejezésére használt vers sorok közt összefüggés? vagy minden rendszer nélkül vannak a legtöbb népdal sorai egymásmellé rakva? Oly kérdés, melyre állító feleletet nem olvastunk, de annál több tagadó került már szemünk elé.

Ha a nép — a legalsó rétegét értem, melyről Erdélyink kicsinlően nyilatkozott — ha ez a nép bir annyi tehetséggel, hogy dalaiban rímeket használ, sajátos gondolkozást nyilvánít, szabványokba szedhető nyelvjárással mondja el, egyebeket nem számítva, már ezek alapján kimondhatjuk, hogy tüzetesebb vizsgálat alá vétel nélkül, csak azért, mert első látszatra rendszerteleneknek látszanak, népdalaink fölött pálczát törni nem szabad. Azért, hogy a legtöbb népdal első sora a természetből vett képen kezdődik, mely sor az első pillanatra nem látszik összefüggésben a következőkkel, ebből még nem következik, hogy ez az első sor valóban nem tartozik oda. Tanulnunk kell ismerni a népet, fürkészni a költeményeiben mutatkozó rendszert, akkor azután nem habozunk kimondani, hogy annak a legalsó rétegű, olvasni nem tudó népnek költeményeiben sokkal nagyobb a rendszer, mint a művelt, ide írhatjuk ezt is: sok mű költő úgy nevezett »népdal«aiban.

A nép megismer valamely tárgyat s a melyik sajátsága, vagy tulajdonsága legjobban szemébe tűnik, a szerint mond róla ítéletet. Ítéletei köz- és szólás mondásaiban vannak lerakva, apáról-fiúra szállanak s így az utódok is olyanoknak tanulják ismerni e tárgyat, a milyennek tudták az ősök; íme, a kapocs az ősök és utódok ítélete között! Ha már most a nép e tárgyat költésébe szövi, a róla általánossá vált ítéletet figyelmén kívül nem hagyhatja. Vegyünk példát, kézzel foghatóbbá lesz állításunk! A rozmaring a népnél az örökké tartó hűség jelképe, mint ezt alább látni fogjuk; ha a nép tanulatlan gyermeke a hűtlenné vált, csapodár kedveséről akar szólani, ha fájó érzeményeit dalban kísérti meg elmondani, bármennyire legyen is rozmaringgal körülvéve, az első sort ezen nem fogja kezdeni, nem innen veszi érzeményei kifejezéséhez a képet, mert ez a kép, bármint forgassa is, érzeményeihez nem illőnek fog előtte feltünni. A sajátságait ismerő nép rendet fog követni, de a sajátságokról mit sem tudó, míveltebb elem könnyen helytelenül választja a képeket; ezért

Digitized by Google

mondjuk, hogy a nép legalsó rétegének dalaiban több rendszer van, mint a míveltekében.

Nem ismeri a műköltő a magyar népdal sajátságait, mert nincsenek kimutatva: műköltésünk pedig nem a népköltésből fejlődött, csak újabb időben kezdték műköltőink figyelmökre méltatni a népköltést; hosszú időn keresztül idegen irodalom volt a forrás, melyből merítettek, az idegen népek meg vaj mily sok esetben egymástól eltérően gondolkoznak és ítélnek; könnyű tehát vétení a műköltőnek.

Állításunkat, a mennyire terünk engedi és szükségét látjuk, akként igazoljuk példákkal, hogy némely állatnak és növénynek népdalainkban való jelentőségét kimutatjuk, szembe állítva velök a míveltebbek és más népek hasonnemű dalait. Ily dolgozatot közöltünk már az *almáról* az I. kötetünk 172., II. köt. 224. lapján, melyről azonban ma úgy szólhatunk, hogy vele újat nem mondtunk, mert *Schwenck Konrád: Die Mythologie der Slaven* műve 363. lapján már 1855-ben bemutatta az almát, mint a szerelem jelképét. Ez azonban nem tart vissza bennünket attól, hogy népköltésünk egyéb vonásait kutassuk, sőt — mivel értekezésünket Schwenckével összehasonlítva, azt látjuk, hogy helyes úton jártunk — fokozott kedvvel fogjuk folytatni.

Gerle.

Az árván maradt, kedvese után búsongó szerető jelképe.

A gerle, vagy népünk szerint gilicze népköltésünkben közönségesen *páratlan*, használatosabb jelzője a *bús*, innen *bús gilicze* a neve. Párja után búsul, mint hű: nem keres új párt, a magáét keresgéli erdő szélén. Párját vadgalamb szokta elkergetni, vagy befogják. Bús giliczéhez bús dal illik, ilyen is az éneke:

Ablakomba' három cserép muskátli,
Azon szokott bús gelicze mökhálni,
Bús gilicze mindég aszt énekölje:
Árva l'ány az, kinek nincs szeretője.

(Ó-szent-Iván.)

Legszebben s érthetőbben találtuk a giliczét szeretőre alkalmazva a következő dalban, hol az árván maradt szerető magát bús giliczének magyarázza ki:

Az ég ajján, a fő'd színén — *Én vagyok a bús gilicze,*
Nincsen ojan *árva* mint én! — Ki a párját êvesztötte,
Árva vagyok, mind a madár, — Egy' vad galamb êkergette.
Egygyik ágrul másikra szál'. — Holtig fáj a szívem érte.

(Szőreg.)

Magát giliczének véve, tehát a giliczét jelképnek használva kezdi a dalt emebben:

Digitized by Google

Búsul a gilicse madár, Búsulok is, bánkodok is,
Mindön erdő szélire jár, R'ám fér én r'ám, ha sírok is.
(Deszk.)

Hasonló a 32. számú katona dal is, melynek kezdete: »Bús gerlicze jaj de szomorún szól«, ez a szomorúan szóló gilicze, ki után a rózsája is búsul, senki más, mint a dal szerző; a szomorúság pedig azért van, mert — mint a dalban tudtunkra adja — be van sorozva.

Nem különben bús giliczének nevezi magát az árván maradt szerető eme dalban is:

Szőreg város szép hejjön van, Mit sírsz, mit rísz bús gilicze?
Mert a templom közepin van, Gyün még néköd párod ide!
R'ászá'lott a bús *gilicze*, Mit ér néköm a más párja,
Ki a párját elvesztötte. Ha az enyim be van zárva.

Be van zárva kaliczkába:
Ferencz Jóska ládájába,
Elveszött a láda kûcscsa,
Ki nem szabadulhat soha.
(Szőreg.)

Mennyire visszás eme, nép- és műköltés vers szakaszaival kevert változata:

Szöged város szép hejjön van, Ha én bús gilicze vônék,
Mert a templom közepin van, Babám ablakjára szál'nék,
R'ászá'lott a *bús gilicze*, Ott is csak aszt danulgatnám:
Ki a párját elvesztötte. Ébren vagy-é kedves babám?

Ébren vagyok, nem aluszok,
Csak tè rúlad gondolkozok,
Igy jár, aki szeretőt:
Éjjel-nappal nem nyugodhat.
(Szeged.)

Párja vesztett giliczéről emlékszik meg az első vers szakaszban a szerelmes; a másodikban már ő szeretne bús gilicze lenni, hogy babája ablakján dalolhatna, de elfelejti, hogy a templom tetején búsongó gilicze elvesztette a párját s így, ha ő is ilyen lenne, előbb fel kellene keresnie és csak ha feltalálhatná, akkor szállhatna babája ablakjára.

Nem keressük eme népköltésünkkel ellentétben álló dal szerzőjét, megelégszünk, hogy mint nem népköltésünk szerint való dalt megjelölhettük. E dal szerzője az 1. vers szakaszt a néptől vette kölcsön, a 2. vers szakaszt Czuczor *(költeményei* 1858. kiadás II. 5.) eme soraiból:

Ha madár lehetnék, Szeretőm ablakán
Gili madár lennék, Éjnap turbékolnék.

Digitized by Google

alakította át. Czuczor (idézett műve II. 59.) dalát alkalmazta 3. vers szakasznak is:

Sötét az éj, csendesség van, Minden nyugszik mély álomban. De én rózsám *ébren vagyok, Rólad ébren álmodozok.*

Tanulság, hogy a tiszta népies dalokban van rendszer, értelem, de az utánzatból nagyon kirí az ügyetlenség.

Szaporíthatnók az adatok számát még néhánynyal, de az eredmény nem lenne más, mint a kimutatott. Búsuló szerető jelképe a gilicze a velünk érintkező népek népköltésében. Az *oláhban; Moldován: Román népd.* 86., *tótban, Sueberényi: Tót népd.* 31., a *németben: Kisfaludy-társaság évlapjai* XII. 135. lapján találunk állításunkat igazoló példát.

Nyárfa

A végetérő szerelemnek a jelképe.

Ha valamely dalban nyárfáról van szó, elválásra, bánatos hangra gondolunk. Levele többnyire hulló és sárga a népdalban, kizöldelésében csak a hű szerető bízik:

Látod-é te, kis lány Aszt a száraz nyárfát? *Mikor* az *kizöldül,* Akkor *mögyök* hozzád.

Hiszöm a Teremtőm: Kizöldül az én fám, Termött ága hajlik, *Elgyün* az én rúzsám.

De biz' abból semmi sem lesz, mert:

Száraz fa levele. Barna kis lány szerelme.

Távul estem tűle, Távul estem tűle.

(Szőreg.)

Még világosabban szól a besorozott katona:

Kedves babám ál' az pitar ajtóba', Onnan nézi, hogy babája katona; Ne sírj rúzsám nem ér a' mán sömmit, *Száraz nyárfa soha ki nem virít.*

(Ó-szent-Iván.)

A távozni kénytelen katona dalában többször feltaláljuk a nyárfát:

Hideg szél fúj, zörög a nyárfa levél, Bálint Jóska masérozik fő'felé, Kérdi tűle Ko'sút' Lajos: mi újság? Nagy az adó, gyászba' van Magyarország.

(Szőreg.)

Állításunkat bizonyítják I. kötetünk 22. 25., II. 37. 51. 57., III. lapján levő dalok is.

Digitized by Google

Rozmaring

A egymást vég nélkül szeretők virágja.

Az örökké tartó szeretetet az a sajátsága fejezi ki, hogy mindig zöld:

Rozmaringom ára van szoktatva: Télön-nyáron zö'd annak az ága,
Télön-nyáron zö'd annak az ága, Kedves babám, tè vagy igaz árva.

(Szőreg.)

A szeretőket a sors elszakaszthatja, de egymás iránt viselő szeretetöket meg nem semmisítheti, a véget nem érő szerelem = a rozmaring összekapcsolja őket:

Amoda van kerek erdő. *Égygyik hajlik vállamra,*
Úgön nagyon meszsze van, *Másik a galambomra*
Közepibe' közepibe' Ugyan kedves, kis angyalom.
Szép, *két szál rozmaring van:* Látlak-é még valaha?

(Szőreg.)

A székely balladában, Kádár Kata és Miklós úrfi halála után egyikből rozmaring nyől (Kriza 7. l.), mintegy jelzi az örökös szeretetet, melyet a halál sem semmisíthetett meg.

A halni készülő szerető óhajtása, hogy sírjára rozmaringot vessenek, mi természetesen szeretetének a jelképe:

Ha mökhalok, l'ányok eltemessetök.
A síromra rozmaringot vessetök!
Hullajcsá' rám égy'-két könyvet anygyalom!
Talán mögérdemlöm tűled, galambom?!

(Deszk.)

Mint az örökös szerelem jelképe, előfordul az esküvő alkalmával; II. kötetünk 211. lapján említettük, hogy a zászló tetején levő almába rozmaring van szúrva, nagyon helyesen, mert az örök hűség, szeretet jelképe; örökös szeretet illik a házasulókhoz. A menyasszony koszorújába is rozmaringot tesznek, oda is való:

Szép a rozmaringszál bukorba', Fő'töszik a szép lány fejire,
Ha *mökkötik zö'd koszorúba,* Úgy késérik az esküdőre.

(O-szent-Iván.)

Mentűl háborítlanabb a szeretet, annál erősebb a népdal rozmaringja, míg ha gyönge, akkor a szerelmeskedés gátolva is van:

Kis kertömbe' rozmaringszál de gyönge.
Fő'fojik a sövényöm tetejire;
Rozmaringszál fő'sijet az ég felé,
Jaj de *ritkán* fekszök a babám mellé.

(O-szent-Iván.)

Digitized by Google

A magyar népköltés tanúsága szerint az egymást hűen szeretők szerelme, ha egymáséi nem lehetnek is, ezzel az élettel véget nem ér; azért nem nevezhetjük tiszta népiesnek eme, különben szívből fakadó dalt; de a hervadó rozmaring is ellent mond tiszta népiességének:

Magos a szögedi kórház fala, Elhérvatt a rozmaring levele.
Még is begyühetné' rúzsám rajta; Magam is elhérvattam mellette,
De nagy závár van az én ajtómon, Mejjemre tűzöm hérvatt kóróját.
Nem gyühecz' be rajta kis angyalom! Úgy várom el halálom órájját.'
(Szőreg.)

Népdalainknak a rozmaringról tett vallomásával megegyező a magyarországi *oroszok* népköltéséé; lásd *Fincicky Mihály: Magyar-orosz népdalok* 89. 141. lapját.

Tölgyfa

A nem tartós, gyenge szeretet jelképe.

Sajátságos, hogy a magyar a tölgyfát nem erősnek, hanem *törős*nek veszi; az ágát vette figyelembe s ezen az alapon ítélt:

Lá'd mögmon'tam bús gilicze: Erigy' el a ző'd erdőbe.
Fészket né rakj az út szélre, Annak is a közepibe,
Mert az úton sokan járnak, Ott sé' rakjá' mindön fára.
Bús fészködre r'átanálnak. Csak dijófán az ágára;

Mert a *tő'gyfa ügön törős*,
A dijófa ügön erős.
(Szőreg.)

A tölgyfát emlegető dalok tehát könnyen végét szakajtó szeretetről zengenek, mint:

Ágas-bogas, sűrű tő'gyfa Nem is vót még ma víg napom,
Nem láttam a rúzsám még ma, *Homájba borút csillagom.*
(Deszk.)

Nem látja kedvesét, bizalmatlankodik szeretetében, elveszettnek hiszi magára nézve szeretőjét.

Megszakadó szerelmet jelez a tölgyfa e katona dalban is:

Ágas-bogas, száraz tő'gyfa. Édös anyám beíratott,
Járnak én utánnam sírva. Mikô bő'csőbe ringatott;
Járnak én utánnam sírva· Édös anyám möksiratott,
Katonának vagyok írva. Mikô édös tejet adott.

Sírhat az az édös anya:
Kinek két fija katona,
Összeborul mind a kettő.
Úgy sír, mind a sebös eső.
(Török-Kanizsa.)

Digitized by Google

E dalban csak úgy van helyesen használva a tölgyfa, ha a *járnak*-ban a szeretőjét is belefoglalja, ki szintén sírva jár utána s járhat is, mert szeretetök múlóban van.

A magyarral megegyez a magyar-*orosz*, mint ez *Fincycky : Magyar-orosz népdalok* 15. 33. 65. lapján levő adatokból látható.

Ellenkezőleg, *erős*-nek veszi a tölgyfát a *tót* népdal, innen az erős, hervadhatatlan szerelemről szóló dalban a tölgyfa van alkalmazva :

A makkból tölgyfa lesz és daczol a vészszel.
Szerelmünk is megnő s hervadhatlan lészen.

(*Szeberényi* i. m. 173.) Erőseknek mondja daluk, minő a tölgy a trencsén-, turócz-, zólyom- és liptóbeli legényeket. (U. o. 172.)

Gyüjtésünkkor több oly nem tiszta népies dalt és változatot jegyeztünk le, melyet érdemesnek ítéltünk megmenteni, ezért itt közöljük. A *nem népiesek* közül bemutatjuk a közetkezőket :

Repülj fecském ablakára.
Kérd, hogy nyissa meg szavamra,
Mond, ezüstös lapot vevék,
Rá aranynyal írom nevét.

Arany betűvel lesz írva,
Hogy a rózsám keres sírva
Ne sírj babám, eszszemadta !
De borulj a karjaimra.

Képét gyémánt lapra festem,
Rubin kő ládába teszem,
Azon leszek : hogy nevének
Nagy ünnepet szenteljenek.

Karjaimmal átölellek,
Szívem majd hogy meg nem reped,
Érted, hogy ha nem láthatlak :
Bús szívem is árván marad.

(Egyházas-Kér.)

Csöndes patak fojdogál,
Az én szivem sírdogál,
Sírok érted még élök,
Még bennem tart a lélök.

Lám mögmon'tam, hogy úgy tégy :
Hozzám igaz szí'vel légy,
Vagy hogy űjj lé mellettem,
Vagy hogy möny nyel elűlem !

Sír a szömöm, könyvedzdzik,
Piros szömöm váltódzdzik,
Szívem gyászba öltözik,
Koporsóba költözik.

Fáj a szívem, mögvallom,
Kedves, édös galambom :
Réjád való nésztömben
Maj' mögreped a szivem.

(Monostor.)

Pohár a kezembe',
Rúzsám az ölembe',
— Hej, dínom-dánom,
Itt van az én párom !

Csókolom a száját,
Rúzsa szín' orczáját.
— Hej, dínom-dánom,
Itt van az én párom !

Szüret után édös
Haza viszlek kedves !
— Hej, dínom-dánom,
Itt van az én párom !

(Szőreg.)

Digitized by Google

Este későn ne járj hozzám,
Mert sokan vigyáznak én r'ám;
Ha elgyüsz is, csöndessen járj.
Ablakomná' hal'gatódzdzál!

Zárós ajtóm nyitva tartom,
Fris' galambom bebocsá'tom.
Töszök széköt, lëültetlek,
Vetök ágyat, lëfektetlek;

Jó hajnalba' fő'sörkentlek,
Csókot adok, eleresztlek.

(Török-Kanizsa.)

Vót szeretőm szép, de hamis,
Hamis még a zúzája is;
Engöm mondott kedvesinek,
Mást csókolt a hamis lélök.

Fölfogattam Isten előtt,
Hogy nem tartok töb' szeretőt;
Ha tartok is, ojat tartok,
Kivel böcsületöt vallok.

(Egyházas-Kér.)

Népies változatok a következők:

Nincsen apám, nincsen anyám,
Szenynyes üngöm, gatyám,
Elindultam házasonni,

De nem gyünnek hozzám;
Mert mind ojan kis lány lakik êre:
Rá sê' néznek a szögén legénre.

(Csóka.)

Istenöm, Istenöm!
Mi bajom én néköm?
Talán a szerelöm
Fogott körül engöm?

Szerelöm, szerelöm,
Átkozott gyötrelöm,
Mé' nem termöttél mög
Mindön fa tetejin?

Mindön fa tetejin,
Dijófa levelin,
Hagy szakajtott vóna
Mindön szögény legény.

(Lőrinczfalva.)

Mindön ablak alatt úgy van:
A dijófa párostû van;
Lám az enyim alatt nincsen,
Mer' szeretőm écs csöp sincsen.

(Szőreg.)

Nyis' ki rúzsám kit bezártá'!
Mert êgyütt mán a kit vártá',
A kit régön óhajtottál,
Két szömöddel csalogattál.

(Ó-szent-Iván.)

Van neköm êgy', piros kendöm,
Tavaj vötte a szeretőm,
De nem annám êgy' rúzsájé',

Nem is annám êgy' rúzsájé',
Êgy' rúzsájé', rozmaringé',
Nem is annám száz forinté'.

(Ó-szent-Iván.)

Zől'd a kökény, ha mögérik fekete,
Nem vagyok én mindön kis l'ány kedvire;
Monygyad rúzsám, hogy' hordozzam magamat,
Hogy füsüljem eszt a göndör hajamat.

(Lőrinczfalva.)

Digitized by Google

Kanálisbul gyün égy hajó.
Húzza asztat tizenhat ló.
Mönné' jobban húzza a ló:
Anná' jobban gyün a hajó.

Bár csak esne, vagy szél fújna:
Hogy a hajó nè indulna,
Hogy a babám itt maranna,
Vélem égygyütt mulatozna.

(Padé.)

Kimöntem én az erdőbe,
Baltát vittem a kezembe',
Beleváktam dijófába,
Két felé hajlott az ága.

Gyere babám, igazîd mög,
A jó Isten úgy álgyon mög;
Igazîd mög kis angyalom,
Nè nyomja lè a kalapom!

(Padé.)

Két nyárfa köszt fő'sütött a hòd világ,
Enyim vat tè, öszszömatta, gyöngygyvirág!
Öszszöm aszt a csókra á'ló kis szádat.
Kivel sokat csókoltad az orczámat:
Úsz szeretlek mind a mézes kalácsot,
A faluba' mék sè' tugygyák a l'ányok.

(Majdán.)

Bum, bum, bum, bum, bum, bum, bum!
Bum, bum, bum, bum, bum, bum, bum!
Fölsütött a hòdvilág,
Bum, bum, bum, bum, bum, bum, bum!
Bum, bum, bum, bum, bum, bum, bum!

Enyim vagy tè gyönygyvirág!
Öszszöm aszt a czúkorszopó szép [szádat,
Engöm szeres', nè a csalfa anyádat!

(Ó-szent-Iván.)

Sárga rigó mos' hul'ajti a tallát.
Ez az anya mos' taníti a fiját.
Édös anyám, nem köl' neköm gazdag l'ány.
Job, lösz neköm az a szögény, árva l'ány!

(Szőreg.)

Föcsög mán a fecske.
Gyűj' el hozzám este.
Verd mög a kapumat,
Mögvetöm ágyamat.

Szól a kakuk madár
Maj' röggel is lösz mán.
Fordûj felém babám.
Maj' magad maracz' mán!

(Szőreg.)

Hajnal, hajnal, hajnal akar lönni.
Az én rúzsám haza akar mönni.
Möny'el, möny'el, ha jónak indultál.
Látom rúzsám, hogy mögszomorottál!

(Gyála.)

Digitized by Google

Ejnye, ejnye, jaj de boldog élet:
A m'ik kis lán gazda legént szeret;
Gazda legén nem mén kubikolni,
Este elgyün a bálba elvinni.

Jaj Istenöm, jaj de bajos élet:
A m'ik kis lán szögén legént szeret:
Szögén legény elmén kubikolni,
Otthun hagygya babáját búsulni.

Ejnye, ejnye, jaj de boldog élet:
A m'ik legén gazda kis lánt szeret;
Gazda kis lán nem mén szögálani,
Este a babáját csókra vári.

Jaj Istenöm, jaj de bajos élet:
A m'ik legén szögény kis lánt szeret;
Szögény kis lány elmén szögálani,
Otthun hagygya babáját búsulni.

(Monostor.)

Tuba rúzsa de nedves a levele,
Mi történik mindön éjjel lé veled?
Aszt feleli tuba rúzsa szép szája:
A babája könyve hullott lé rája.

(Szőreg.)

Öszöm az Istenöd anynyát,
Rajtam kívül nè szeres' mást!
Rajtam kívül ha szerecz mást,
Mögver a jó Isten, möglázsd!

(Józova.)

Harangoznak, este van a faluba',
Kedves babám itatni mén a kútra,
Jaj Istenöm, bús szívemnek de nehéz:
Hogy a babám nem is köszön, r'ám sè' néz.

(Monostor.)

Az ég ajja fehérre van meszelve,
Az én szívem feketére van festve.
Feketére festötte a búbánat:
Esküdőre viszik az én babámat.

(Szőreg.)

Mi haszna mán, hogy szeretőt tartottam,
Bús szívemre nagy bánatot hajtottam?
Föltekintök a csillagos egekre,
Hul la könyvem keservessen a fő'dre.

(Józova.)

Kis kertömbe fönyő't mán — hej! — égy' baraczkfa,
Tetejibe' fészket rakott égy' csóka,
Csóka madár tojik kéket, feketét.
Tanálok én szép szeretőt, ha elmék!

(Monostor.)

Fakó lovam rugi-vági a hídlást,
Itt köl' hannom Oroszlámos faluját!
Oroszlámos faluját én nem bánom:
Csak a benne maratt babám sajnálom!

(Rábé.)

Fölsütött a fényös csillag az égre,
Ugyan babám, jutok-é még eszödbe?
Hon nè jutná', el sè' felejthetlek,
Jóságodé' holtig emlögetlek.

(Majdán.)

Zavaros a Tisza vize nyárba',
Ha kihajtya a szél a partyára.
Kihajtya a zápor cső szele,
Ugyan rúzsám, jutok-é eszödbe?

Jutol babám écczör esztendőbe',
Akkor is, ha bú szál' a szívemre,
Akkor is, ha bú szál' a szívemre,
Szájjon babám párja a tijedre!

(Lőrinczfalva.)

Digitized by Google

Házam előtt kivirákzott æ májva,
Nincsen ojan kasza, a ki lêvágja;
Maj' lêvágja az őszi szél, a nagy fagy.
Kedves babám marathacz' mán magadnak!
(Egyházas-kér.)

1. A refrain A-Sz. II. 50., Ko. I. 94. 153. 193. II. 157. 195. lapján található.

2. A refrain.

3. Változatát is megleltük:

L'ányok, l'ányok, nê ögyetök sönkivê, Mert a legény ojan, mint a jeges fa:
Kiváltképpen a mostani legénynyê! R'ásüt a nap, lêolvad a jég rúla.
(Szőreg.)

8. Csókán az első sort így hallottuk dalolni: »Nem forog a malom, áll a vitorlája.«

12. A 2. v. szakasz pár sora találkozik *N.* II. 134., *Kőv* 91., Ko. I. 86. 88. levővel.

17. Czuczor (Költeményei II. 10.) »*Mi bajod kis barna leány*« dalának a 2 utolsó vers szakaszából van átalakítva.

26. Az 1. v. sz. összevág Kőv. 86., Ko. I. 183. lapján találhatóval s a következőkkel:

A patika garádicscsa Márván: széna nem lösz soha,
Márván kűbű' van kirakva, Én sê' löszök árva soha!
(Deszk.)

A patika garádicscsa A patika környes-körű'
Márván kőbű' van kirakva; Tejjes szökfű nyitta körű'.
A patika körű' márván Én is lêszakajtok égygyet,
Nem löszök én mindég árván! Rúzsám ús sétálok véled!

Én is lêszakajtok égy' párt.
Rúzsám ús sétálok hozzád!
(Lőrinczfalva.)

a 2. v. sz. az alább olvasható 42. számú dal 2. vers szakaszával, a 3. vers szakasz pedig E. I. 45. II. 22., A—Sz. I. 41., Ko. I. 125. lapján levővel hasonlítandó össze.

27. Találkozik E. II. 86., P. 46., N. II. 122. III. 175., A—Sz. I. 63., Ko. I. 141. lapján levővel s az alább, 36. szám alatt közlöttnek a 2. v. szakaszával.

33. Ily változatban is lejegyeztük:

Halálmadár szá'lott a hászfalára, Mögsiratytya Hódi Trêszka mégmá'ma,
Szeles Pista mökhal — hej! — nem [sokára! Mer' nincs ojan legény az egész tájba'.
(Szőreg.)

Digitized by Google

35. Változata a következő:

Bujdosik a rigó madár a rétön, Én is elmék, itt hagyom a hazámat,
Párját k e r e s magának a vidékön, Benne hagyom piros barna babámat.
(Egyházas-Kér.)

36. A 2. v. sz. változatait lásd feljebb, a 27. számúban elősorolva.

38. A 1. 2. vers szakasz első sora Cs. II. 24., E. I. 38. II. 200. III. 28., N. III. 155.; a 3. v. sz. utolsó sora N. III. 195. lapján van.

42. A 2. v. szakaszt vesd össze a feljebb közlött. 26. számú dal 2. v. szakaszával.

43. II. kötetünk 50. lapján levő 23. számú dallal látszanak egymást kiegészíteni, ezen kívül a 2. v. szakaszt vesd össze az E. I. 98. II. 12. 167., P. 66. N. II. 141. 146. B. I. 52. 107. A—Sz. I. 9. 74. Ko. I. 111. lapján található változattal és a következő számú 3. vers szakaszával.

44. Az 1. v. sz. összevág Kőv. 86., Ko. I. 183. lapján levővel; a 2. vers szakaszt a 4. lapunkon közlött adatunk 4. 5. vers szakaszával; a 3. v. szakaszt pedig a megelőző dal 2. vers szakaszával hasonlítsd össze. Egybevethető még E. I. 45. II. 22., A—Sz. I. 41., Ko. I. 125. I. kötetünk 35. lapján olvashatóval. Lejegyeztük a következő, dalunk 1. v. szakaszával találkozó hagyományt is:

Ha lévetöm a szűröm, a subám, Lêhajtom fejem az asztalára,
Betekintök az rúzsám ablakán, Sűrű könyvem hul' az abroszszára,
(Szőreg.)

48. Találkozik II. kötetünk 30. lapján levő 2. számú dalával.

50. Az utolsó 3 sorát így is hallottuk dalolni:

Aszt is a babám var'ta ki rajta, Vart ki rajta má'szor is
Mökcsókollak szá'szor is!
(Csóka.)

54. A 2. vers szakasza megvan N. II. 94. lapján, vesd össze Ko. II. 116. lapján olvashatóval.

58. Találkozik az alább közlött 64. számúval.

64. Vesd össze a feljebb bemutatott 58. számúval

70. Az 1. v. sz. eleje találkozik N. II. 102., A Sz. I. 80. lapján közlöttel és a következőkkel:

Sűrű csillag borítytya be az eget. Mögüzenöm a szeretőm anynyának.
Nem láttam én még ma a szeretőmet, Másikat kereshet az ű l'ányának!
Mögüzenöm a szeretőm anynyának: Ha ű engöm nem szeretött vejinek.
Kereshet mán szeretőt a l'ányának! Jó az Isten, majd ád neköm különbet.
(Szőreg.)

Sütét fölhő beborítytya az eget, Nê hid' rúzsám, nem úgy mongyák a hogyvót,
Észője az írígy a szeretőmet; Szögé' l'á'ra pé'zé' vöszik mög a szót.
(Lőrinczfalva.)

Digitized by Google

Az 1. v. sz. utolját E. I. 62. III. 45. P. 43. N. I. 293. II. 106. Ko. I. 141. lapján találtuk.

71. Egyenlőtlen szótaggal bíró vers szakaszaiért közöljük. Itt az az eset fordul elő, hogy dalolás közben a mely sorokban több szótag van, mint a nekik megfelelő vers szakaszéiban, ott 2 hosszú szótag hangjára 3 rövidet dalolnak.

74. Az 1. vers szakasz változata N. I. 249., A – Sz. I. 91. lapján olvasható.

77. Az I. vers szakasz P. 56. lapján van.

Digitized by Google

Hazafiúi és katona dalok jegyzete.

Áld vagy átkoz, dicsér vagy gyaláz a nép, rettenthetetlenül teszi. Felmagasztalja az előtte kedves embereket, leteszi az kit megvet. Lelkesül a harczra, ha szereti uralkodóját s meg van békülve a czéllal, melynek elérésére vérét kell ontania: zokog az ellenkező esetben. Az ily szívből jövő dalok keletkezésük korára vallanak. A történetirónak tehát katona és hazafiúi dalainkat kell tekintenie, ha a népnek valamely korról szóló ítéletét akarja megismerni. Korra nézve valami kiválóan nevezetes dalt ezúttal sem valánk szerencsések följegyezni. Ó-szent-Iványon beszéltek a hetvenes években elhalt Réti-Kovács nevű emberről, ki alkalmilag többször eldalolta a *tatárok*-ról szóló dalt, melyben el volt mondva, mint fűzték szíjra s kínozták a tatárok a magyarokat; másik dalában pedig asszonyról volt szó, ki többed magával csolnakon ment be *Kerektó* nevű víz közepére, hova a tatárokat becsalta s társai segítségével, mikor a tatárok a vizet gázolták, agyonverte őket; de a dalból idézni egy vers szakaszt sem voltak képesek. Jegyzetünkben közlendő adatok közt még legrégibb Gyarmathi *Balassa* Bálint (*költeményei* 1879. kiadás 163. lap) 1589-ben keltnek állított költeménye, melyet Illés Antal az eddig ismerttől a ritkított sorokban eltérően tud:

Boldogtalan vagyok.
Mer, kínyajim nagyok.
Mint holt-eleven járok.
A szokatlan dolgot
Mely nehéz mögszokni!
Mit im' már nem tudom;
Régi időm elmúlt,
Most másképpen fordult.
Ó', én édös barátom!

Őszi harmat után
Végre mikor asz'tán
Fujdogál a hideg szél,
Nem sok üdő mulván
Sárgul, hul'dogálván
Fárul a gyönge levél.
Zö'd erdő harmatytyát.
Piros csizmám nyomát
Hóval lepi be ja tél.

Es szömejim sirván.
Könynyejim csurdulván.
Néznek csak keserves-
[sen;
Bús szívem zokogván,
Csak mög nem hasadván,
Bánkódik nagy erőssen;
Ki mijatt naponkint
Látok szomorú kint.
Szenvedök én testömbe'.

Istenöm, mit tögyek?
Im' má' huva lögyek?
Mire jutok véktire?
Ha *csak* búval élök.
Ezöntúl mit érök.
Élök-é még kedvemre?
Vagy mind holtig árván
Járok csak bút látván,
Mögyök keserűségre.

Mind búval enyyivel,
Vagy ennél is többel
Ifjúságom mint *éltem?*
Job' lösz a darvakkal,
Vagy más madarakkal

Digitized by Google

Őszszel búcsúmat vön-
[nöm,
*M*önnöm oj országra.
Hun írígyim soha
Nem szólhatnak elle-
[nöm!

Talán elmöntömmé,
Búcsú vétölömmé
Ha útamat küvetöm:
Gonosz írígyimnek,
Kik mos' réjám törnek,
Nyelvük ékerülhetöm!
Ha nem látnak, talán
Nem szólhatnak réjám.
Igy kedvük betö'thetöm.

Azért szerelmödre
Világod kedvedre
Éld ezöntúl, kévánom;
De én fáracscságom,
Kedves virágszálom,
Érötted nem sajnálom!
Légy jó egésségben,
Addég még az Isten
Éltet, szívül *kívánom*

Szívem, Isten hozzád
Mögbocsás', ha szolgád
Vétött ű beszédiben.
Mert noha nehözen,
De tűled elmögyön.
Ki tégöd szán szíviben.

Lösz-é *véle* szömben?
Láthad-dé e testben?
Maga tugygya az Isten.

Im' mán sójmocskádat.
Kit gyöngén tartottál,
Karjajidon hordosztál
Klárisokkal *kötött*
Kófium*okkal* varott
Lábzsinoron *hordosztál.*
Bocsád' el békivé
Szögént, hogy mönynyön-é.
Réjá né haragugygyál.

(Monostor.)

Nem ismeretlen e dal Józován sem, ha jól emlékszem, *Töt* nevezetű pásztor ember tudott belőle, de nem ily teljesen.

Csak töredékesen, de annál eltérőbben szól emez:

Ősi harmat után,
Sárgán hul'dogálván
Fárul a gyönge levél.
Zöld erdő harmatytyát,
Piros csizmám nyomát
Hóval lepi be a tél.

Úgyan hát mit érök.
Ha ezután élök,
Élök-é még kedvemre?
Vagy holtig bút látván,
Bús szívem zokogván
Csakhogy mög nem ha-
[sadván.

Bús szívem zokogván.
Én szömejim sírván,
Csak néznek keservessen.
Bánkódok erőssen.
Sírok keservessen.
Szenvedök én testöm-
[ben.

Darvajim, darvajim,
Ó' édös darvajim,
De mindön nap szál'tok
El házam elejin.
Jobb' vóna még néköm,
Darvakkal elmönni.

Jobb' vóna még néköm
Darvakkal elmönni,
Vagy más madarakkal
Őszszel búcsút vön*ni,*
Messzire bujdosni,
Más országra mönni.

(Lőrinczfalva.)

Bezerédyre készült dal töredéknek nevezte az elmondó a következőt

Lécsukatytya a várát
Itt hagygya a hazáját.

Elviszi az ágyúját
Mindön monícióját.

(Hosszúhát.)

Csakhogy Bezerédy nem bujdosott ki, hanem mint hazaárulót érdeme szerint kivégezték.

Digitized by Google

A kuruczok viselték a sárga csizmát, aligha tévedek, ha ebből a korból eredettnek tekintem eme töredéket:

Astapika nê vakarôdz, Sárga csizma a lábadon,
Haj, vídûj! Mit búsulsz?

(Szőreg.)

A megsértett nemzeti büszkeség keresetlen szavait találjuk a következő dalban:

Hej, ijen-ojan teremtötte, Azért kérlek nê had'
Sanyarú életytye! Tê hű magyar nemzet:
Mit ma — — — Hogy itt duskáskogygyon
Hônap öd' mög Ijen együtt-mönt németöt.
Êbatta némötytye! Ha morog ellenöd:
Vesztél vôna országodba' Üzsd jô fejbe ûtet.
Magyar nemzetünknek Redves fogajival
Mögszégyönítője. Nê ögye kinyered.

Ördögök bújjanak Húszd lê bugyogóját,
Gója lábajidba, Vettezsd lê ruháját,
Hoszszú, fecske farkú Sózd be néki bűrit,
Csúfságos frakkodba, Törd öszsze a csonytyát!
Zsilléröket szödő Harapófogóval
Hoszszú bugyodódba, Húzgáld ki a fogát.
Fittös-fôtos, csúfos Tüzes vassal égezsd
Czipellős sarkodba! Ő lapis — — —!

Hej, hogy ide gyüttél Azért möny', ha jó köl'
Tê átkozott sereg. Viszsza Svábországba.
Azûtátû fogva Ide nê gyűj' többet
Nyelved ügön pörög! Mi kedves hazánkba;
Hatalmadat nyûtod Nê légy nemzetünknek
Szögény magyarokra. Itten gyalázója.
Jáfét fijajira Eltakarogy' innét
És unokájira. Êbatta vak lova!

Frisse.

Úcczu ijjen teremtötte, Haj-sza-sza,
Ringyös-ronygyos rosz' némötytye! Tra-sza-sza!
Ha mögfogom lábodat, Némötnek nagy
Két rosz' rühes inadat, Hm, hm — — —,
Kitekeröm tagodat, Êbatta rosz' fatytya,
Öszszeveröm csontodat. Magyarnak bolongya!

(Az Úcczu ijjen kezdetű vers szakasz ismétlése után :)

Digitized by Google

Őszszel búcsúmat vön-
[nöm,
*M*önnöm oj országra.
Hun írígyim soha
Nem szólhatnak elle-
[nöm!

Talán elmöntömmê,
Búcsú vétölömmê
Ha útamat követöm:
Gonosz írígyimnek,
Kik mos' réjám törnek,
Nyelvük êkerülhetöm!
Ha nem látnak, talán
Nem szólhatnak réjám,
Igy kedvük betö'thetöm.

Azért szerelmödre
Világod kedvedre
Éld ezöntúl, kévánom;
De én fáracscságom,
Kedves virágszálom,
Érötted nem sajnálom!
Légy jó egésségben,
Addég még az Isten
Éltet, szívül *kívánom*

Szívem, Isten hozzád
Mögbocsás', ha szolgád
Vétött ű beszédiben.
Mert noha nehözen,
De tűled elmögyön,
Ki tégöd szán szíviben.

Lösz-é *véle* szömben?
Láthad-dê e testben?
Maga tugygya az Isten.

Im' mán sójmocskádat,
Kit gyöngén tartottál,
Karjajidon hordosztál
Klárisokkal *kötött*
Kófium*okkal* varott
Lábzsinoron *hordosztál.*
Bocsád' el békivê
Szögént, hogy möny-
[nyön-ê.
Réjá nê haragugygyál.

(Monostor.)

Nem ismeretlen e dal Józován sem, ha jól emlékszem, *Töt* nevezetű pásztor ember tudott belőle, de nem ily teljesen.

Csak töredékesen, de annál eltérőbben szól emez:

Ösi harmat után,
Sárgán hul'dogálván
Fárul a gyönge levél,
Zöld erdő harmatytyát,
Piros csizmám nyomát
Hóval lepi be a tél.

Ugyan hát mit érök,
Ha ezután élök,
Élök-ê még kedvemre?
Vagy holtig bút látván,
Bús szívem zokogván
Csakhogy mög nem ha-
[sadván.

Bús szívem zokogván.
Én szömejim sirván,
Csak néznek keservessen.
Bánkó*dok* erőssen,
Sírok keservessen.
Szenvedök én testöm-
[ben.

Darvajim, darvajim,
Ó' édös darvajim,
De mindön nap száll'tok
El házam elejin.
Jobb' vóna még néköm,
Darvakkal elmönni.

Jobb' vóna még néköm
Darvakkal elmönni,
Vagy más madarakkal
Őszszel búcsút vön*ni,*
Messzire bujdosni,
Más országra mönni.

(Lőrinczfalva.)

Bezerédyre készült dal töredéknek nevezte az elmondó a következőt

Lécsukatytya a várát'
Itt hagygya a hazáját.

Elviszi az ágyúját
Mindön monicziójját.

(Hosszúhát.)

Csakhogy Bezerédy nem bujdosott ki, hanem mint hazaárulót érdeme szerint kivégezték.

Digitized by Google

A kuruczok viselték a sárga csizmát, aligha tévedek, ha ebből a korból eredettnek tekintem eme töredéket:

Astapika nè vakarôdz, Sárga csizma a lábadon,
Haj, vídûj! Mit búsulsz?

(Szőreg.)

A megsértett nemzeti büszkeség keresetlen szavait találjuk a következő dalban:

Hej, ijen-ojan teremtötte, Azért kérlek nè had'
Sanyarú életytye! Tè hű magyar nemzet:
Mit ma — — — Hogy itt duskáskogygyon
Hònap öd' mög Ijen együtt-mönt némöt,
Èbatta némötytye! Ha morog ellenöd:
Vesztél vôna országodba' Űzsd jó fejbe ütet.
Magyar nemzetünknek Redves fogajival
Mögszégyönítője. Nè ögye kinyered.

Ördögök bújjanak Húszd lè bugyogóját,
Gója lábajidba, Vettezsd lè ruháját,
Hoszszú, fecske farkú Sózd be néki bűrit,
Csúfságos frakkodba, Törd öszsze a csonytyát!
Zsilléröket szödő Harapófogóval
Hoszszú bugyodódba, Húzgáld ki a fogát.
Fittös-fôtos, csúfos Tüzes vassal égezsd
Czipellős sarkodba! Ő lapis — — —!

Hej, hogy ide gyüttél Azért möny', ha jó köl'
Tè átkozott sereg. Viszsza Svábországba.
Azûtátû fogva Ide nè gyűj' többet
Nyelved ügön pörög! Mi kedves hazánkba;
Hatalmadat nyûtod Nè légy nemzetünknek
Szögény magyarokra, Itten gyalázója,
Jáfèt fijajira Eltakarogy' innét
És unokájira. Èbatta vak lova!

Frisse.

Úcczu ijjen teremtötte, Haj-sza-sza,
Ringyös-ronygyos rosz' némötytye! Tra-sza-sza!
Ha mögfogom lábodat, Némötnek nagy
Két rosz' rühes inadat, Hm, hm — — —.
Kitekeröm tagodat, Èbatta rosz' fatytya,
Öszszeveröm csontodat. Magyarnak bolongya!

(Az Úcczu ijjen kezdetű vers szakasz ismétlése után :)

Digitized by Google

Traj hurka, fír gömböcz, Fél Málé, fétürű,
Majd húsvét napja lösz! Hürű, tűrű, rűrű!
(Szaján.)

Adatunk még használható szavakban maradt fent, de *Abafi Lajos* gyüjteményében oly változatát látom *Mátray Gábortól* lejegyezve, melynek sorai csak tetemes kihagyásokkal s jegyzetben közölhetők, összehasonlitásul álljon ez is itt:

Országunkban futkározó, ebadta németye,
Nincs kenyerünk miattatok, veszsz meg teremtette!

Hova tetted víg kedvemet ebadta németje,
Néked — —, néked — —, edd meg teremtette!

Mit ma — —, holnap edd meg, ebadta németje,
Sovány — — titytyen-totytyan, veszsz meg teremtette.

— — — — mást fél lotytyan, ebadta németje,
Horgos lábod titytyen-totytyan, kutya teremtette!
(Pest 1820.)

Már II. kötetünk 195. lapján jeleztük, hogy a nép ajkán élő dalok változnak, hasonló példákat találunk a következőkben, melyek eredetileg *bujdosó* dalok voltak, ma már a *vándorlókra* vannak alkalmazva:

Isten választ mindeneket.
A vándorló legényeket,
Engemet is elválasztott
Vándorló életre,
Bátor szívvel el is megyek
Az ország szélére.

Elbúcsúzom városomtól,
Ki kell menni víg hazámból.
Csak azt tudom: hol születtem
És felnevelkedtem,
De az elmém nem tudhatja:
Hol lészen életem.

Vándorlóvá lettem rózsám,
Nem t'om: hol lesz végső órám!
Ha az útban elvégezem
Vándorló életem,
Egyedül csak az Istennek
Ajánlom én lelkem.

Isten hozzád édes rózsám,
Szépen szóló gyöngy violám!
Kezed, orczád s alakodat
Ezerszer csókolom,
És azután grácziádba
Magamat ajánlom.

Én Istenem, arra kérlek:
A vándorlókat segítsed,
Küldj utánuk segítséget
A vándorlásukban,
Adj nékik hát vígasztalást
Szomorúságukban!

Anyám, anyám, édes anyám,
Készítsd a vándorló ruhám!
Mert ő maga parancsolja
A királyi felség:
Három esztendőt vándor'jon
A mester legénység.

Elbúcsúztam szüleimtől,
Testvérimtől, szeretőmtől,
Nem kell nekem gazdálkodás
Sem pedig feleség,
Mert én nekem *kedvem tartja*
Vándorló ékesség.

Digitized by Google

Csillagoknak teremtője,
Árváknak gondviselője,
Légy minekünk kalauzunk
Mi vándorlásunkban,
Adj minekünk vígaszságot
Szomoríságunkban.

Isten hozzád Szőreg város!
Benned lakásom nem káros;
El kell mennem, nincs mit tennem
Tudják azt mindenek,
A kik nekem jót kívánnak,
Köszönöm nékiek!

Több kézíratban feltaláltuk e nem legsikerültebben átalakított dalt, melynek egyik sorában azt mondja, hogy kedve tartja vándorolni a másikban meg már panaszkodik, hogy el kell menni, nincs mit tenni! Ha a *vándorló* szó helyébe a *bujdosó* szót tesszük, látni fogjuk, hogy eredetileg bujdosó dal volt. Különben is sorai találkoznak *Thaly*: *Adalékok a Thököly-* és *Rákóczi kor irod. tört.* I. 250 — közlött bujdosó dallal. Hasonló dal a következő is:

Be van a város kerítve,
Jaj, hogy menjek ki belőle!
Olyan rózsát hagyok benne,
Meghasad a szívem érte.

Nézz ki rózsám ablakodból,
Most megyek ki a városból,
Most búcsúzom barátimtól
És tűled kedves rózsámtól.

Nincs szebb élet a mienknél,
A vándorló legényeknél:
Mert porcziót nem fizetünk,
Mikor tetszik elmehetünk.

Van zsebemben egy rossz bankó,
Most vagyok én a vándorló,
Megpróbálom a vándorlást,
Ezt a keserves bujdosást.

Minden város édes hazám
Minden asszony édes anyám,
Minden jó ember jó atyám,
Minden jó asszony jó anyám.

Zöld erdőbe esteledtem,
A pintlimet levetettem,
Én Istenem, adj jó szállást
Éjszakára megnyugovást.

Megúntam már a vándorlást,
Hegyen-völgyön masírozást.
Én Istenem elégeld meg,
Hazám földjét hagy lássam meg!

Két utolsó vers szakaszának soraiból *Thaly* említett műve 252. lapján találunk néhányat. Hogy eredetileg nem vándorló dal volt, mutatja két utolsó sora is, melyben Istent kéri, hogy elégelje meg már a vándorlást, helyesebben *bujdosást*, hogy láthassa meg hazáját, mit a vándorlónak nincs oka kérnie, csak a bujdosónak.

Az újabb szabadságharczra emlékező dalokból e helyt közöljük ezeket:

Városháza kapujába'
Kinyílt a rúzsa magába',
Hajlik annak mindön ága
Az őrsereg kalapjára.

Édös apám beíratott:
Mikô bő'csőbe' ringatott,
Édös anyám möksiratott:
Mikô édös tejet adott.

(Lőrinczfalva.)

Digitized by Google

Veri az tambúr az dobot.
Szödik az magyar honvédot,
Szödik az magyar honvédot:
Kit az Ko'sút' besorozott.
(Hosszúhát.)

Szöged város most ő'tözött fegyverbe
Engöm is hín, mönynyek segiségire;
El is mögyök, itt hagyom a hazámat.
Benne hagyom az én kedves babámat!
(Deszk.)

Három színü magyar zászlók lobognak,
Körülötte sok szép lányok zokognak,
Nè sírjatok hű szerető léjányok,
Lögyön drágáb' kedvestökné' hazátok!

Csak úgy önként ál'tam az 'ászló alá.
Kedves hazám szeretete vitt réjá;
Mán a goló, mind a zápor úgy esik,
Harczolok én utolsó csöp' vérömig.

Feleségöm, gyerökömet itt hagyom,
A hazámé' magam is oda adom.
Nagy a hőség a magyarok szívibe',
Mögláczik a járásába', szinibe'.

Gyerökömet a bő'csőbe' itt hagyom.
Életömet a jó Istenre bízom.
Kis pej lovam hátárá magam vetöm,
Fegyverömet ódalamra fő'kötöm.

(Rácz-Keresztúr.)

Székács Pál: *Honvéddal*-ából nem pusztán a most közlött, hanem a következő dalnak a 2. vers szakasza is él a nép ajkán:

Ko'sút' Lajos Szögedig igyeközött,
Hogy a magyart mind magához tériese;
De még az úton szalattak elibe,
A koszorút úgy hánták az ölibe.

Aszt beszélik oda lènt és oda föntt:
Hogy a magyar napja mán nyugonni mönt!
Rajta! a ki lelkötök van, rajta hát
Maj' möglássuk, ki iszsza mög a borát!

Hosszúhát.)

Azé', hogy én gyönge legény vagyok,
Én viselöm eszt a fényös kardot.
Viselöm én eszt a nehéz puskát,
Agyon lüvöm aszt a kutya muszkát.
(Csóka.)

Három felé visz az út, visz az út,
Azon mönt ki a Ko'sút', a Ko'sút',
Mon'tam neki szöröncsés jó napot.
Mögemelte a sejöm kalapot.
(Lőrinczfalva.)

A szabadságharcz után kelt katona dalokon meglátszik a levertség, a katonának nem szívesen való menés:

Mos' tő'töttem be a huszonégy' évet.
Besorozott katonának a némöt;
Itt köl' hanni apám, anyám, szeretőm,
Isten tugygya: hun lösz az én temetőm!
(Deszk.)

Digitized by Google

A hun az a csillag ragyog
Én is oda való vagyok,
De mán én r'ám as sė' ragyog:
Mer' én szögény huszár vagyok.

Szögény huszár jó katona,
As sė' tugygya: hun a lova,
Becskereki istállóba'
Szénát öszik a jászolba'.

Édös anyám, ha keres ken':
Becskerekön keressé' ken',
Ott lösznek az új rėgruták,
Kinek göndör haját nyírják.

Göndör hajam ha lėvágják:
Rúzsám kötőjibe rakják;
Ninesen anynyi hajam szála:
Mönynyi könyvem hullott r'ája.

Szépen kėröm hannagy uram:
Nė vágja lė göndör hajam!
Asz hannagy úr asz' feleli:
Ferencz József így röndöli.

(Szőreg.)

Édös anyám is vôt nėköm,
Keservessen tartott éngöm:
Écczaka font, nappâ mosott,
Jaj, de keservessen tartott.

Édös vôt az anyám teje,
Keserű a más kinyere;
Ki nem hiszi, tróbájja mög,
Mindön magárul tugygya mög.

Nem szólok én, csak hal'gatok,
Mert idegön hejjön vagyok;
Nem szól az idegön vendég,
Mégis van bánatytya ölég.

Édös anyám, ha keres kend,
Döbröczöny felé gyű'jön kend!
Ott vannak az új rėkruták,
Kinek göndör haját nyírják.

Édös anyám sok szép szava
Kit mög nem fogattam soha,
Mögfogannám még valaha,
Ha valaki jót mondana.

(Majdán.)

Ėkijátom magam
Szöged várossába',
Mökhallod-ė kedves babám
Szüget falujába'?

Ha hallod, ha nem is,
Nem töhetök rúla;
Möglátod-ė kedves babám:
Be vagyok sorozva?!

(Ó-szent-Iván.)

Végig mönten kaláraji Nagy-ûczán,
Betekéntök kedves babám ablakán:
Nyûcsd ki babám két karodat, ölėj mög.
Októbėrba' visznek engöm, siras' mög!

(Klárafalva.)

Digitized by Google

A szőregi templom előtt
Vörös zászló a nép előtt,
Sok szép hajadon sírdogál
Még a doktor fölvizitál.

Erigy' haza feleségöm,
Né szomorîd a cselédöm,
A' van írva a csákómra:
Tíz évig löszök katona.

A gőzösnek hat kereke
Bárcsak ízré-porrá törne!
Hogy engöm el né vihetne
Âra az idegön fő'dre.
(Szőreg.)

Hej, elvisznek katonának,
Ferencz József strázsájának,

Eszömbe jut régi legénségöm.
Még a prófont sêm esik jô néköm.
(Gyála.)

Verd mög Isten ki a kocsit csinájja:
M'é' nem ál' mög a csárda ajtajába',
Igenyöst visz ki a kilső országba,
Ott hèrvaszt mög égy', nagy, kű kaszárnyába'.
(Klárafalva.)

De szeretnék a császárral beszélni:
Szabad-é még l'ány szeretőt tartani?
Ha nem szabad l'ány szeretőt tartani,
Én sè' fogom ű fölségit szôgálni.
(Szőreg.)

Jaj de szépen szól az magyar banda,
Magyar baka masérozik rajta,
Masérozik Lemberg várossába,
Âra a nagy idegön országba.

Jaj, Istenöm! hoty köl' ott mökszokni?
Hoty köl' ott a polák l'ánt szeretni?
Ha ölelöm: karjajim elhalnak,
Ha csókolom: könyvejim hullanak.
(Szőreg.)

Huszár vagyok, huszár,
Nem bakancsos németöt,
Ucczu, paripámra
Töszöm a nyergöt!

Âd a császár néköm
Lénungot, kinyeret,
Mégis csak aszt mondom:
Hunczut a németöt!
(Rácz-Keresztúr.)

Más hang szólal meg az újabb katona dalokban, mi a nemzetnek és királynak egymáshoz való közeledése következménye.

Gyerünk pajtás vígan a sorozásra!
Né hal'gassunk r'á az aszszony sírásra!
Mert az aszszony gyönge madár, hagy sírjon,
A ki legény âra r'á sè' hal'gasson!
(Szőreg.)

Digitized by Google

Ablakomba' kiszáratt a néfelejcs,
Kedves babám mán engömet nem szerecz',
Ha nem szerecz', bejá'lok katonának,
Párja löszök én az árva madárnak.

Mikor engöm katonának elvisznek :
A csillagok feketébe ő'töznek,
Fényös csillag maj' léhánynya a gyászszát,
Ferencz Jóska most adott komisz ruhát.
(Szőreg.)

Szélös levele vagyon a dohánnak,
Nem magamtû á'tam be katonának,
Édös anyám íratott be bakának,
Hogy hű szolgája lögyek a császárnak.
(Gyála.)

A jó írószoba szó helyett irodaszobát használ eme dalban ; az *iroda* szót, mint rosszul képzettet nem érti, azért teszi közbeszédben is mellé a szoba szót :

Ha bemögyök az *iroda* szobába,
Ráborulok törvénszék asztalára,
Sarkantyúmat ol szomorún pöngetöm,
De szomorú ez a három esztendő.
(Egyházas-Kér.)

Húsz éves koromig nevelt az anyám,
De asz'tán a császár gondot visel rám,

Nè sírj anyám, nè siras',
Viszszagyüvök még,
Viszszasegít valaha
A csillagos ég.

Nè sírj anyám, nè siras',
Viszszagyüvök én,
Viszsza segít engömet
A csillagos ég.

Október elejin be köl' rukkolni,
Fújják a trombitát, lóra köl' ülni ;
Kis pej lovam trabba mén,
Viszsza-viszszanéz,
Száz ablakbúl száz kis lány
Könyves szömmel néz.
(Egyházas-Kér.)

Édös anyám fija vôtam húsz évig,
Ferencz Jóska fija löszök tíz évig ;
Akkô löszök harmincz éves ifijú,
Ugyan babám, êválalsz-ê még akkô?
(Deszk.)

Digitized by Google

Minek neköm ez a világ,
Ha nem vagyok benne virág?!
Most akartam virág lönni,
Katonának el köl' mönni.

(Egyházas-Kér.)

Sárga szöget veretök a csizmámba,
Árva kis l'ánt szeretök, de [hijába!
Árva kis l'ánt szeretnék, de nem [löhet:
Mert a császár katonának elvitet.
Ha elvitet, maj' csak viszsza is [hozat,
Újra látom az én, kis galambomat!
Akkor osz'tán ojan boldogul élök:
Hogy még Ferencz Jóskával sé' [cserélök.

(Szőreg.)

Föltekintök a csillagos egökre,
Mind léhul'tak a csillagok a [földre,
Mind léhul'tak a csillagok a [fő'dre,
Az én szívem bú-bánattal van tele.
Az Isten is katonának teremtött,
Az a hunczut pap is annak [körösztölt,
Az Isten is katonának teremtött,
Az a németöt katonának beszö- [dött.

Ezörnyöczszázhetvenkettedik évbe'
Hej! elgyütt mán az októbér eleje,
Osztogatytyák mán nékünk az levelet,
Isten tugygya huvá visznek bennünket.

(Szőreg.)

Ha fölülök a gőzös tetejire,
Új-Aradig ki sém szál'ok belüle;
Irok viszsza oj' szomorú levelet,
Bocsásson mög a jó Isten, ha löhet!

(Szőreg.)

Kipattant az gőzkocsi ablakja,
Honvéd huszár könyeköl ki rajta,
Édös anynya jaj szóval siratytya:
Hogy a lekszöb' fija lött katona.
Né sirasson éngöm édös anyám,
Viszszagyüvök majd három év mulván,
Viszszagyüvök, legé'nek maradok,
Aszt vöszök el: a kit én akarok.

(Ó-szent-Iván.)

Édös anyám, jaj de fényös a puskám!
De még mijen magos sarkú a csizmám?
A csizmámat magosab'ra veretöm,
Édös anyám katona az én nevem.

(Egyházas-Kér.)

Digitized by Google

Szép a katona életytye,
De nehéz a viseletytye:
Komisz kinyér, sűrű héle,
Meszsző' leves mindön dé're.
(Szőreg.)

Ide hallik a gőzös masina,
Magyar huszár masérozik rajta,
Masérozik Traun várossába,
Dalmáczija tulsó oldalára.
(Deszk.)

Isten hozzád Szőregnek várossa,
Möglátlak-é tégöd még valaha?!
El köl' mönni meszsze a csatába,
Nem is gyüvök viszsza hamarjába';
Bánat könyv hul' mind a két szömömbül,
El köl' válni kedves szeretőmtül!
(Szőreg.)

Ver' mög Isten, ki ja gőzöst csinálta,
Mé' vitt éngöm Szérajóva Bosnyába!
Dráva vize sok magyart elhérvasztott,
De sok édös anyát mögszomorított!

Édös anynya sűrűn írja levelit,
Égyre hija haza kedves gyerökit;
Né kűgygye a levelet az ezredbe,
Föltaná'ja a régi temetőbe'.

Ver' mög Isten, ki gőzöst csinálta,
Mé' vitt éngöm Szérajóva Bosnyába!
Eszt nem hittem vóna babám, de soha:
Harmincz éves korba' lögyek katona.
(Egyházas-Kér.)

Édös anyám rúzsafája
Engöm nyílott utojjára,
Gróf Andrási lészakajtott,
Bosznyijába' éhérvasztott.
(Szőreg.)

Ezredös úr kiatta a parancsot:
Nyóczbeliek vöhettök szép kalapot!
Kalap mellé szabacscságos virágot,
Has sírjanak a becseji kis lányok.
(Lőrinczfalva.)

Ágas-bogas a dijófa teteje,
Kitelt mán az öreg huszár ideje,
Kezibe' van szabacscságos kis könyve,
Hogy kitelt az öreg huszár ideje.
(Lőrinczfalva.)

Öreg huszár kitőtötte idejit,
Alig várja szaba'cságos kis könyvit,
Büszkén mongya az szöbönyi lá-
[nyoknak:
A csizmámba kapczának sé' húználak!

A csizmámra sárga patkót tötetök,
Nemsokára árva kis lánt szeretök,
Árva kis lánt, kinek nincs édös-
[anynya,
Né átkozzon engöm a mustohája.
(Monostor.)

Digitized by Google

Öreg huszár kitő'tötte idejit,
Zsebre tötte szabacscságos kis könyvit,
Büszkén mongya a szebönyi lányok-
[nak:
A csizmába kapczának sé' húználak!

Nyis' ki anyám ző'd leveles kapu-
[dat,
Ereszd be a régiláris fijadat!
Örömre gyüttem én haza, nem búra,
Komisz élettű' vagyok szabadúva.

Beeresztlek édös fijam, vártalak,
Három éve, mijúta nem láttalak.
(Egyházas-kér.)

Csak az édes anya vigasztalhatatlan, nem felejti a fiát, utánna jár :

Édös anya tejjel-vajjal neveli a fiját,
Alighogy húsz évet betö't, katonának írják,
Három orvos vizitájja, mellette az anynya,
Mindég csak aszt sírja-rijja: katona a fija.

Édös anya levelet írt katona fijának:
Gyere haza kedves fijam, halálomra várlak!«
Viszszaír az ezredös úr: »Nè várja a fiját!
Ű fölsége táborába' nyergöli a lovát.«

Édös anynya mög is kapta a gyászos levelet,
Hogy olvasta a könyeji keblire kiestek,
A két szömit fölemeli magos mönyországba:
»Jaj Istenöm, látom-é még fijam valahára?«
(Csóka.)

Sárga szöme van a kukuriczának,
Barna legén ben'maratt katonának,
Édös anynya bánatytyába', bújába'
Êsétált a szebönyi kaszárnyába.

»Erigy haza édös anyám, né siras',
Ha haza érsz, minygyá' levelet írass!
Aszt is írd mög: barna kis lány kit szeret,
Hogy mögvár-é három évig éngömet?!

Sétál âra égy' szép barna katona,
Kérdi tűle, hogy hun van az ű fija?
De a fija mögüsmerte szavárul,
Kinézött a kaszárnya ablakábul:

Ha ű éngöm három évig mög nem vár,
Borijja be talpig a fekete gyász!«
(Monostor.)

2. Több sorában találkozik a Rákóczi-nótával: Th. IV. 208., melynek elnépiesedett változatául tűnik fel. A Rákóczi-nóta töredékesen népünk frataiban is feltalálható. Mint tudjuk, Thaly (IV. 209—242.) a Rákóczi nótával részletesen foglalkozott, feltüntette a változatokban a betű külömbségét is. A mi néhány versszakaszunk szinte mutat egyes sorában eltérést az eddig ismert változatoktól, részint tehát ezért, részint hogy az elnépesedettel könnyen össze lehessen hasonlítani, közlöm ezt is:

Digitized by Google

Haj, Rákóczi, Bercsényi,
Régi magyarok vezéri,
Bezerédi!
Hová lettek országunknak
Ékes csillagi,
Nemzetünknek érdemei,
Vitéz hadnagyi,
Bocskai!
Az ellenség mindenfelül
Őket emészti,
Űzi, kergeti,
Búval epeszti,
Közénkbe sem ereszti;
Jaj hát szegény nemzetünket
Miképpen veszti!

Rajtunk tenger: a fegyver,
Mert a német **mint a disznó**
Közöttünk hever,
Mutogatja magát mint
Ékes gavallér,
Nemzetünket kínzó pallér,
Nem szán, mint hóhér,
A kit ér:
Addig veri
Mig ő neki mindent nem ígér!
Látod mely kövér,
Bőrében sem fér,
Mégis mindig kér!
Alig van már országunkban
Miatta kenyér.

Igy országunk, jószágunk
Legfőképpen mimagunk
Miként nyavalygunk;
Az idegen nemzetségnek
Rabjai vagyunk.
Kinek hajdan parancsoltunk:
Most már szolgálunk,
Adózunk;
Régi szép szabadságunkból
Kiforgattattunk,
Jaj meg kell halnunk!
Meg sem maradunk,
Ellenségünk közt lakunk.
Jaj hát bizony *nem ok nélkül*
Kesergünk, sírunk.

Jaj régi szép magyar nép
Az ellenség téged miként
Szaggat és tép!
Mire jutott állapotod,
Romlandó cserép.
Mint egy ékes eleven kép
Valál olyan szép
Magyar nép!
De a sasnak körme között
Fonnyadsz mint a lép,
Szegény magyar nép,
Mikor lesz már ép?
Megromlott már mint cserép,
Jaj hát szegény magyar nemzet
Jóra mikor lép!

Thaly több változatból szedte össze 6 vers szakaszból álló Rákóczi nótáját. Nálunk kettő, tudniillik a Thaly 4. és 6. vers szakasza hiányzik. Továbbá a nálunk 1. vers szakasz Thalynál 2.; a mi 2. v. szakaszunk Thalynál 5.; a 3. megegyez; a mi 4. v. szakaszunk Thalynál az 1. Meg kell még jegyeznek, hogy a dűlt sorok elütnek Thaly változataitól, a vastagabb betűkkel nyomottak nincsenek meg.

3. Vers sorai közül több megegyez a Rákóczi nóta elnépiesedett, megelőző számú változatával; pár sorát a *tréfás versek* 7. számú adatában találjuk. Hagyományunk ma már többnyire csak *köszöntő* alakban hallható; összevetésül álljon itt a következő:

Digitized by Google

Aszt kévánom a magyarnak:
Agygyon Isten mindön jót!
Lögyön tele, mind az iccze,
Mind a pincze,
Mind a veröm, mind a bôt,
Mind ezelőtt régön vôt!

Lögyön szolga a magyarná',
Mind a némöt, mind az olá',
Mind a rácz és mind a tót,
Mind ezelőtt régön vôt;
Hogy nè lögyön sè' nadrágján,
Sè' dolmányán
Sömmi fôt!

Ezön bornak szőlőtőke
Vôt a neve,
Ző'd vôt a levele,
Gömbőjű a szöme,
Édös is a leve.
Tölgyfába töltetött borocska!

Ez a bor oj' jó bor!
Ma szívvídámító,
Hônap embör bolondító.
Ugyan tè bor!
Hun van benned
Az a nagy erő?
Ha én belüled iszok,
Miért vagyok oj' vakmerő?!

Igyunk az ércz pintösbül
Arany színű bort!
Igyunk még oj' vidámok
Nem löszünk:
Hogy az kedvesünkhöz
Elmöhetünk!

Jaj de mán,
Tênnap este jis
Haragudott r'ám:
Hogy oj' borszagú
Vôt a szám;
De én akkor aszt mondám:
Csókojjá' mög kedves rúzsám!

De mire én asz' feleltem...
Mönynyek tová'b', teringette!
Jáj, én aszt de szégyöllöttem,
Hogy ij' haszontalant töttem!

Mék sè' vôt az haszontalan,
Mert a bornak jó íze van.
Az én babám még égygyet szólt.
De az mán egész nyájas vôt,
Az ajkamra csókot nyomott,
De asz'tán nem tudom: mit szólt?

Agygyon Isten mindön jót,
A mi tavaj szűken vôt!
Högyön-vő'gyön
Jó búzát,
A szögénybű'
Jó gazdát!
A némötnek bugyogót.
Lögyön rajta ezör fôt,
Tótnak pedig jó kaszát:
Hagy arasson
A magyarnak jó búzát!

(Szőreg.)

Köszöntőnk érthetetlenségéből s nyelvéből láthatjuk, hogy a dalhoz nem tartozó sorok írásos ember tollából kerültek ki.

4. Az 1. 2. v. szakasz változata Th. IV. 407. lapján olvasható. Költeményünk szerzője jó módban élt, mert arany kapu félfáját emlegeti. Úgy mutatja be magát, mint kinek egyedül kell kimennie; más mindenki maradhat, csak ő nem. Thaly e költemény idézett változatáról azt véli, hogy éppen nem lehetetlen, miszerint Rákóczi fejedelem szerezménye, a mint azt a hagyomány tartja.

7. 8. Az 1. v. sz. E. II. 106., B. 1. 90. lapján van.

Digitized by Google

9. Az 1. v. sz. 2 e. sora E. I. 425. III. 5., Szín. 211., N. II. 129. 189. III. 206., B. I. 35., A—Sz. I. 61., Ko. I. 46. 110. II. 80. és alább a 63. lapon fordul elő.

10. A 3. v. szakasz pár sorát Ko. I. 144., Kőv. 66. lapján találtuk.

13. Az eleje a kurucz korból eredt Th. III. kötetének XXX. lapján van; a 2. v. szakaszt Ko. I. 128. és II. kötetünk 192. lapján közöltük.

15. Az 1. v. sz. változata M. III. 30., N. II. 208., Ko. I. 174. lapján található.

17. A 3. v. szakasz 2 utolsó sorát lásd II. kötetünk 48. lapján.

18. A 3. v. sz. pár sora N. I. 296., Kőv. 34. lapján van.

20. A 3. v. szakasz N. II. 175. lapján olvasható.

21. A 2. v. szakasz M. II. 79., K. 237., Ko. I. 169. és I. kötetünk 36. lapján van közölve.

22. Az 1. v. sz. pár sora találkozik M. I. 5. 52., N. II. 173. és I. kötetünk 34. 35. II. 49. lapján levővel.

23. Az 1. v. sz. pár első sora találkozik N. II. 173.; a 2. v. szakaszé pedig Ko. II. 134. és I. kötetünk 46. lapján közlöttel.

24. A 2. v. szakaszt E. III. 161., P. 51. 59., N. II. 24., B. II. 75., Ko. II. 100. 142. és II. kötetünk 169. lapján olvastuk.

26. A 2. v. szakaszt lásd I. kötetünk 32. lapján s ennek jegyzetében.

29. A 2. v sz. pár sorát E. II. 34. 35. 189., K. 216. 217., N. II. 189., Ko. I. 139. lapján találtuk meg.

30. Az 1. v. sz. pár sora N. II. 42., Ko. I. 150. és I. kötetünk 35. 44.; a 2. v. szakaszé pedig N. II. 42., Ko. I. 150. lapján van.

35 Az 1. v. szakaszt hasonlítsd össze E. I. 367. lapján találhatóval.

36. Az elejét N. II. 172., Ko. I. 148. 155. II. 96. lapján olvastuk; a 2. vers szakasz pár sora a következő dalban van meg.

37. Az 1. v. sz. Ko. II. lapján; a 2. v. sz. a megelőzőben van közölve.

40. Pár sorát N. I. 284., Ko. I. 146. II. 241. lapján találjuk.

41. A 2. v. sz. pár sora N. II. 55. 64., I. kötetünk 50. II. 175. lapján olvasható.

42. Hiányosan találjuk a Ko. II. 130. lapján.

43. Vesd össze I. kötetünk 40. lapján közlöttel.

44. Változata I. kötetünk 45. lapján van.

45. Az elejéből Ko. I. 152., az utoljából N. III. 138. lapján találunk pár sort.

46. 47. Az 1. versszakaszt lásd Ko. II. 97., és II. kötetünk 46. lapján.

50. A 3. v. sz. változata B. II. 88., A—Sz. I. 94., Kőv. 28. lapján olvasható.

51. Az 1. v. sz. pár sorát Ko. II. 128., a 2. v. szakaszét Ko. I. 158. 164 és II. kötetünk 184. lapján közlöttük.

Digitized by Google

52. Az 1. v. szakasz 2 e. sorát Ko. I. 124. lapján mutattuk be.

53. Találkozik N. II. 90. levővel s a következővel:

Édös anyám bejá'lok katonának,
Jaj de szépen föl6'tözök huszárnak:
Bal lábomat föltöszöm a kengyelbe,
Rész csákómat út töszöm a fejembe.
Ha fölülök kis, pej lovam hátára,
Lêtekintök a négy kesej lábára.
Lovam lába indulóra van ál'va,
El köl' mönni Bosnyijába csatára.

(Térvár.)

59. Hasonlítsd össze I. kötetünk 49. lapján levővel.

60. Pár utolsó sorával találkozik eme tánczszó:

Hûz r'á czigány! disznót adok,
Nem dúri föl az udvarod!

(Szőreg.)

Digitized by Google

Pusztai és pásztor dalok jegyzete.

Nem nagy ideje, mikor még dicsőség volt a nép előtt: hires betyárnak lennie; ma kezd változni az egész, a mivelődés hatása nagy változást idéz elő. Nagyot fordult a világ; a betyárt kivégezni tartja ma dicsőségnek a nép fia, mi ma — mikor kiveszőben a pusztai élet, a ménesek, gulyák, juh nyájak száma egyre kevesbbedik, szántóföldé lesz a legelő — éppen nem dicsőség. Mig nem volt felszántva a járása s minden bokor szállást adott a betyárnak, akkor dalolt volna a hányiveti legény ily hangon, mint a következő dalban, megtanították volna a betyárok imádkozni:

Édös anyám fölnevelt kend fijának,
Esztendőre *fölö'tösök zsandárnak,*
Tallas kalapot töszök a fejembe,
Puskát, kardot ide annak kezembe.

Puskát, kardot ide agygyák kezembe,
Belesziírom hirös bétyár mejjibe,
Mögfordítom hirös bétyár mejjibe',
Kérdöm tüle: lopsz-é még életödbe'?

Zsandár uram, né fordîja, jaj de fáj!
Életömbe' soha sé' löszök bétyár.

(Szőreg.)

Hanem azért még az újabbak közt is kerül dal, melyben szép életnek van mondva a betyár élet:

Még asz'onygyák a zsandárok: — Ihajla! —
Mire isznak a bétyárok?
— Csuhajla! —
Szép élet a bétyár élet,

Ėty' pár csikót fö'nyergölni,
Ötöt-hatot mellékötni,
— Csuhajla! —

(Lőrinczfalva.)

Zö'd erdőbe' a lakásom,
Bukor mellé vetöm ágyom.

Úgy fekszök a bukor mellé:
Mind a legény a lány mellé.

(Deszk.)

Né kerezsd aszt, hogy én hun nevelköttem,
Csakhogy dérék bétyár lött én belülem:
Cseréj mellett nyö'ttem föl mint az gomba.

Digitized by Google

Zsidót öltem húsz esztendős koromba,
Zö'd erdőbe' ha r'ám érik az álom,
Gyöpön vetött nyoszojám fö'tanálom.
(Gyála.)

Hortoványi pusztába' sokat jártam, Vármögyétü' én nem röttöktem soha,
Vármögyévê jaj de sokat csatásztam; Hat pisztoj van az én subám ajjába';
De mög nem fokhatták a lovamat, Gyertök elő vármögye kutyáji;
Mert nem attam mög nekik magamat. Mögrövidül éltetök napjaji.
(Rácz-Keresztúr.)

Mindez a kellemetlenség azért van, hogy mulathasson, elhez pénz kell, hogy pénze legyen, addig rabol, míg belül nem kerül a lakaton, miről meg van győződve kedvese is, csak önmaga hiszi, hogy nem kerül kézre; pedig utoljára is életével lakol:

Amoda égy' falka birka, Kutyakaparási csárda
Gyerünk pajtás, üljünk lóra, Göböjjel van körülál'va,
Vessünk égy párt a nyerögbe, A hajcsárok paripája
Jó vacsora lösz belüle! Nyerög alá vannak ál'va.
(Szőreg.)

Este kezdöm a lovamat nyergölni, Nê szeg' mög a piros almát mögrohad,
Röggelig tart a szörszámot rárakni, Nê szomorîd a szívemet, möghasad.
Még röggêre hat ökröt köl' hajtani, Nê szomorîd a szívemet hijába,
Sok a kontóm, abbû ki ké'k fizetni. Úgy is elmész a Rádaji markába.
(Klárafalva.) (Ó-szent-Iván.)

Kis Gyuriná' három czigá' hegedül, Zsandár uram nê kösse mög kezemet,
A háromnak magam járom egyedül, Bizonyossan mögmondom a nevemet:
Rajtam csapnak a padéji zsandárok, Laczi bétyár, Rúzsa Sándor a nevem,
Mökkötöznek, mind barmot a mészáros. Bárki kérdi, nem vesztöm böcsületöm.
(Lőrinczfalva.)

Sütéten süt a hôdvilág, szép üdő, Nem félök én a vármögye kezitül,
Bétyár legén futkározik a mezőn, Kitagadom a főbírót a székbül.
Még az é'jel el is lopja a Bimbót,
Kupicz embör azér' agygya a bangót. Ez a bétyár pakszust kér a lovárul,
El is mén ű a nótárus urához,
Pakszust kérnek a lovamrû de korán, Nem köl neköm sêm nótárus sêm bíró,
Nem vagyok még tizenhat éves bétyár, Van bétyárbul ölég pakszus csináló.
(Csóka.)

Digitized by Google

Kisz-Szigetön nevelköttem húsz [évig,
Húsz év után tizènhárom hónapig,
Én loptam el a Rádaji négy lovát,
Azért keres engöm az egész világ.

Rádaji úr égy', kis kertöt kerítött,
Közepibe fogojházat épitött,
Nyôczvan ezör fogoj lakozik benne,
A Vér Annus mindég aszt kerü'- [gette.

(Szőreg.)

Bètyár embör lába alatt jaj de zörög a haraszt.
Éjjel-nappal mindég kaszál a paraszt,
De a bètyár fölnyergöli a lovát,
Elhajti a szögény paraszt jószágját.

Ha Szőregön bètyár embör nem vôna,
Szögén' szolga káromkonni sè' tunna;
De a bètyár möktaníti a szolgát,
Szolga pedig imátkozni a gazdát.

Még a gazda a vacsorát êvégzi,
Addig bètyár az ökrejit êhajti,
Akkor gazda lèvöszi a kalapját,
Imátkozik, szint' úgy tépi a haját.

Ki van verve mind a ménös, mind a ló,
Gyere haza akasztófára való!
Gyere haza akasztófára való,
Hat zsandá'ral kerestet a fübíró.

(Szőreg.)

Új a czizmám, vágott ôrú szögedi,
Kis pej lovam kesej lábú, túrkevi,
Kedves rúzsám piros barna, bács- [kaji,
Magam vagyok csongorádvármö- [gyeji.

Keve alatt foktam föl égy', pej [lovat,
Virattára r'ám is verték a vasat;
Keve alatt foktam föl égy pej [lovat,
Virattára r'ám is verték a vasat.

Szépen kèröm a kapitány uramat,
Engegygyék mög eszt a kevés bajomat!
Lopok lovat, daru szőrü paripát,
Egész világba' sè' tanájja párját!

(Szőreg.)

Hul la csillag nyári este az égrül,
Hul la könycsöp a rúzsám két [szömibül;
Nè sírj rúzsám, nè sirassál en- [gömet,
Vasra verték lábomat és kezemet.

Gyere rúzsám, búcsúzzunk el ész [szóval,
Búcsúzzunk el mind gilicze száz [csókkal,
Isten tugygya: lácz-é többet anygyalom,
A szögedi fogságba' lösz lakásom!

(Szőreg.)

Digitized by Google

A szögedi városháza de sárga,
Abba van a bétyár gyerök bezárva,
Vas van verve két kezire, lábára,
Mos' vajja ki mit tött bétyár korába'.
(Ó-szent-Iván.)

Jaj de sárga a szolgabiró háza,
Abba vannak a bétyárok bezárva,
Jaj Istenöm, de nehéz eszt próbálni,
Mindön órát fértájonként számolni.
(Török-Kanizsa.)

Nem úgy van mán, mint vôt régön,
Nem az a nap süt az égön,
Három féle a sugárja,
Nincsen az babámnak párja.

Bôthajtásos az én szobám,
Még a napsugár sé' süt rám,
Hát a fényös hôd sugárja
Hos sütne gyászos orczámra.
(Térvár.)

Ha fölülök a bugaczi halomra,
Úgy nézök a szép, legelő baromra;
Mögindult a bal szárnya a cserénynek,
Minygyá' láttam hijja van az ökörnek!

Másnap röggel az ökröm fölolvastam,
Harminczhat darabbal töb're taná'tam;
Oda hívom az öregeb' bújtárom:
Vigyáz' Imre, a baj el nè tanájjon!

Ha fölülök kis pej lovam hátára,
Beszalajtok jankováczi pusztába,
Ott tanálok én a bíró fijára.
Gyere pajtás ű'j föl lovam hátára,
Beviszlek a kedves babád ágyára!

Mikô töttem gyönge lábom kengyelbe
Akkô csapták rész fokost a fejembe;
Job' lött vôna lèfekünnöm, alunnom.
Mint sèm jankováczi pusztán mökhalnom!
(Józova.)

A betyár dalok mellett a rovatunkba tartozók közül legtöbb szól a juhászokról:

Juhász vagyok, gyöngyen élöm életöm,
Nem parancsol a vármögye énneköm,
Nem parancsol a nótárus, a bíró,
Úgy élök mint zö'd erdőbe' a rigó.
(Józova.)

Kis-szügeti juhászlegény vagyok én,
Tizénhárom szél gatyába járok én,
Magossarkú, ránczosszárú a csizmám,
Nem járok én többet a l'ányok után.
(Ó-szent-Iván.)

Én vagyok a Kárász bujtár-számadó,
Kimönynyetök a Nagy-kocsma udvarbû!
Kocsmárosné, néköm szép l'án't agyon ken',
A melléje czitromos bort hozzon ken'!

Jó bort iszok, dijófával tüzelök,
Kis pej lovam csárda előtt enyelög,
Bal ôdalára csúszott mán a nyerög,
Nem jó nyergölte föl az a rosz' gyerök;
Möktanítom a fijamat nyergölni,
Hoty köl' a l'án't sütétbe mögölelni.
(Padé.)

Sík a puszta, nyélik benne gyöngyvirág,
Van határa, szélös mind égy' kis világ,
Pej paripán váktatok el hoszszába'
Országúton a gyálaji csárdába.

Fölfekütt mán kocsmáros úr az ágyra,
Asztalnál iszik a bujtár bújába',
Asztalnál iszik a bujtár bújába',
Ölelgeti a babáját bújába'.
(Deszk.)

Digitized by Google

Ha mögdöglik a falkámbul ëgy' birka.
Mök së' nyúzom, még ki nem gyün
[a gazda.
Vizsgájja mög jó gazduram: mi baja?
Mán birkámnak nem kedves a nya-
[vaja.

(Gyála.)

Ëcs csöppet së' sijessünk,
Itt a jó gyöp, ötessünk!
Közepibe' van ëgy förás,
Ott esik a jó itatás, jó itatás!
(Egyházas-Kér.)

Vötam csikós, vötam gujás,
Vötam Új-Szögedön csordás,
Vötam esztendős kezibe',
Isten szabadics mög tüle!
(Szőreg.)

Találtunk a földmíveléssel foglalkozók körébe vágó dalt is:

A ki legény, gyüjjön velem kaszálni,
Mög tudom a kaszáját kalapálni,
Vágok ojan sűrű röndöt a rétön:
Kilencz kis lány nem gyü'tye föl a
[hétön.
(Lőrinczfalva.)

A ki legény, gyüjjön velem kaszálni,
Maj' möglássuk: ki tud szöb' röndöt
[vágni!
Vágok ojan sűrű röndöt a rétön:
Mind az a szép sűrű csillag az égön.
(Szőreg.)

1. Betű rímes dalunk töredékét Ko. II. 137. lapján mutattuk be.

2. A 2. vers szakaszát illetőleg lásd feljebb a 46. lapon levő 9. számú dalnak a jegyzetét.

5. A 2. v. szakasz utolja találkozik N. II. 192., A—Sz. I. 89. lapján találhatóval és a következőkkel:

Esik eső nagyváradi pusztába',
Káromkodik a számadó bujtárja;
Erigy babám, fordíd mög az elejit,
Në legëjje a rozmaring levelit.
(Szőreg.)

Amoda van sűrű ágnak levele,
Amott legel az én falkám eleje:
Nem hallom a Vezér ürüm csöngőjit,
Eregy' kis l'ány, fordíd mög az elejit!
(Ó-szent-Iván.)

Kis Szügetön löttem csikós, nem gujás,
Ustor fitytyög ödalamon, karikás,
Ustoromat kivágom a ló után,
Ús sétálok a galambom udvarán.

Erigy babám fordíd mög az elejit,
Lë në vögyék száz talléros csöngőjit!
Mögfordítottam mán én az elejit,
Lë jis vötték száz talléros csöngőjit.

(Gyála.)

6. 7. Pár sorban találkoznak egymással.

10. Az 1. és 3. vers szakaszának pár sora Csehó Pista nótájában fordul elő; lásd az I. kötetünk 9. lapján s ennek jegyzetét; nem különben az 1. v. szakaszból pár sort találtunk E. I. 213. II. 153.; Szín. 47., K. 198.; N. II. 198—200., Ko. I. 160. 164. lapján és alább a 16. számú adatunkban.

Digitized by Google

11. Az 1. vers szakaszt lásd Cs. IV. 20., Kőv. 13., Ko. I. 167. II. 146. lapján; a 2. v. sz. találkozik Ko. II. 85. lapján közlöttel és a következő 19. 20. számú adatunkkal; a 6. v. szakaszt a II. kötetünk 186., a 7. v. szakaszt pedig az I. kötetünk 5. lapján levővel vesd egybe.

16. A 2. vers szakaszát illetőleg lásd a megelőző 10. számú közleményünket.

18. Az 1. v. sz. változata I. kötetünk 47. lapján van.

19. Soraiból a fentebb közlött 11. számú hagyományunkban és Ko. II. 164. lapján találunk.

20. Az első vers szakaszt lásd a megelőző 11. számú jegyzetben.

Digitized by Google

Bor dalok és köszöntők jegyzete.

Régi korból reánk maradt bordalaink népiességökkel és vallásos színezetökkel válnak ki a korunk költöttei közül; jellemző korunkra, jellemző őseinkre. Őseink kitörő kedvökben is megmaradtak vallásosaknak:

Dícsértessék a Jézus — Mindörökké, ammen!
Ammen, ammen, ammen,
Mindörökké ammen!

Uram Jézus, segîj mög,
Eszt a kis bort igyuk mög!
Édös anyám, Márijám,
Boldokságos Szűz anyám,

Azon kérlek tégödet:
Vid' be möny'be lelkünket!
(Szőreg.)

Nem is dal, könyörgés, fohászkodás. Közlünk nem népiest is, melyben a barátságra buzdítják egymást:

A magyarban barácscságot éleszt a bor,
Lángol attul a szeretet, buzogva fôr,
Nagy szívűek a magyarok, úgy is lácczik,
Bennük a nömös lélök tüze szikrádzik.

Hogy aszt a tüzet ki né hagygyuk alunni,
A jó bornak olajával köl' locsolni;
Csattoktassuk poharinkat hármassával;
Mutassuk mög: hogy' él az magyar égymással!
(Szőreg.)

Hasonlókat lelünk a népiesek közt is:

De szép madár a sült kappany czintányéron!
Jó bor teröm Szöged alatt a Tarjányon;

Igyál jó barátom,
Tűled nem sajnálom,
Sokájig élj! aszt kévánom,
Sok búbánat né'kül szöröncséssen!
(Egyházas-Kér.)

Digitized by Google

Igyál pajtás, jó a szá'lás,
Igyál pajtás, jó a szá'lás!
A feleségöm nem szeret,
Egy' hunczuté' engöm mögvet;

Jaj, de káros,
Jaj, de káros!
Hoz' bort kocsmáros!

Elmégy rúzsám, engöm itt hacz',
Bús szívemre bánatot hacz'!
Oja't, mind egy' küves halom,
Érted halok mög angyalom!

Jaj, de káros,
Jaj, de káros!
Hoz' bort kocsmáros!

(Szőreg.)

Ej! iszok azér' veletök,
Hogy sokájig éjjetök
Jó barátim!

Ha veletök
Nem löhetök,
Jaj, de bánom!

Mer' unalmas
Egy' magányos
Dínom-dánom!

(Józova.)

Ma minden áron elmésnek akar látszani a dal szerző:

Ságor, ugy-é, jó bor?
Ságor, itt a jó bor,
Kôstojja mög ságor:
Ugy-é ságor, jó bor!
Ságor, biz' e' jó bor!

(Szőreg.)

Ságor, ugy-é, jó bor?
Ugy-é jó bor, ságor?
Ugy-é ságor, jó bor?
Jó bor, ugy-é ságor?
Ugy-é ságor, jó bor?

(Deszk.)

A változatok közül felsoroljuk a következőket:

Kocsmárosné, angyalom:
Az iccze teli ájjon!
Hej! mögadom az bor' árát,
Nem kívánom az kárját,

Igyuk az bort mógygyává
Nè gondojjunk árává,
Hej! csináltatytya az kiráj:
A mi ja boré' dukál.

Szeretöm az fehér bort,
Még jobban az vörös bort,
Hej! mert az magyar vérbül lött:
Vörös bor azé' termött.

(Szőreg.)

Igyunk még van benne! (Isznak.)
Ha nincs, hoz' bele!
Möginná még kutya gégéd
Ha lönne benne!

(Térvár.)

Fehér bor, vörös bor,
Minygyá' r'ám kerül a sor!
Ha még éccző' kerülne:
A szívem is örülne.

(Ó-szent-Iván.)

Fehér szőllő, fekete egrös bor,
Iszok mikor csak r'ám kerül a sor,

Digitized by Google

Nem kérdözöm sokájig: mil' színű?
Iszok égygyet az egésségömé'.
(Deszk.)

Igyál Jankó,
Fizess! nem jó,
Itt marad a kankó
Vagy pedig a pej ló.
Ha nincs bangó,
Van rész kongó,
Elgyün ám a pej ló,
De még a szűr kankó,
Igyál csak té, Jankó!
(Jázova.)

Bort ide, bort, kedves rózsám, haja, haj!
Ha még meg nem hültél hozzám, haja, [haj!
Bortól éled a szerelem,
Bortól vidul bús kebelem, haja, haj!

Mind bohó, ki a bortól fél, haja, haj!
Csak a szőke Tiszának él, haja, haj!
Hisz Isten a bor özönnel
Még egy gunyhót sem öntött el, haja, [haj!

Míg a kancsót töltve látom, haja, haj!
Marad egy jó hív barátom, haja, haj!
Addig mindig vígan élek,
Fél világgal nem cserélek, haja, haj!

Ha bú-bánat epeszt olykor, haja, haj!
Felvidít egy jó kulacs bor, haja, haj!
Iszom, a bú messze széled,
Lelkem újra kedvre éled, haja, haj!

Ide kedves, a kancsókkal, haja, haj!
S egy pár gondot űző csókkal, haja, haj!
Úgy sem csókolsz többé soha:
Ha elfed bús sírom moha, haja, haj!

Az élet szép tavaszára, haja, haj!
Rideg ősz száll nem sokára, haja, haj!
Előlünk, mint egy pohár bor,
Eltűnik a szép virágkor, haja, haj!

Az öröm, mely itt tenyészik, haja, haj!
Buborékként elenyészik, haja, haj!
Ma vigadok, talán holnap
Sírom felett süt fel a nap, haja, haj!

Isten neki, bort iszok hát, haja, haj!
Használom a jelen órát, haja, haj!
Az'tán ha int a koporsó,
Jó éjszakát boros hordó, haja, haj!

Míg utolszor nem virrad rám, haja, haj!
Pincze lesz az én palotám, haja, haj!
Ott keressen fel a halál,
Ott bizonnyal otthon talál, haja, haj!

Ha meghalok, majd elásnak, haja, haj!
Mi gondja lesz arra másnak! haja, haj!
Csak te, kedves, cziprus helyett
Szőllőt ültess sírom felett! haja, haj!

Hagy lássák majd ki ott járnak, haja, [haj!
Hantim mijen bor hőst zárnak, haja, [haj!
Hagy mondhassák a jámborok:
Itt nyugszik egy vitéz torok, haja, haj!

Lányka, majd ha síromhoz jösz, haja, [haj!
Könnyek helyett borral öntözz, haja,
Mert a víztől, kedves lélek, [haj!
Még a síromban is félek, haja, haj!
(Szőreg.)

Digitized by Google

E szép szóra : jurátus, jurátus,
Ej de ráillik a tus, a bor tus!
Többet ér ez mint a jus, mint a jus,
Élj hát vele jurátus, jurátus!

Ős apánk is szent Ivó, szent Ivó
Nem volt soha víz ivó, víz ivó;
Hogy éltében tusozott, tusozott,
Azért szentté változott, változott.

Lám maga is a Krisztus, a Krisztus
Jól tudta, hogy mi a tus, mi a tus,
A vizet megmásítá, másítá,
Mondá, hogy ez de hitvány, de hitvány.

A víztől lett víz özön, víz özön,
Minden elmult a földön, a földön,
Ha bor özön lett volna, lett volna,
Noé most is tusozna, tusozna.

Egy kupa szőlő levél, szőlő levél,
Lesz fátyolunk szemfedél, szemfedél;
A koporsó nagy hordó, nagy hordó,
Igy jár a ki borivó, borivó.

A ki tust hallsz, ne légy bús, ne légy bús,
A hol bort látsz oda fuss, oda fuss!
Mert nem lehet jurátus, jurátus:
Ki nem tudja, mi a fuss, mi a tuss!

Akó, pálcza czímerünk, czímerünk,
Legyen írva felettünk, felettünk;
Boros pincze temetőnk, temetőnk,
Kellner sírba eresztőnk, eresztőnk!
(Szőreg.)

1. Az eleje találkozik Kőv. 92., Ko. I. 201.; a közepe Ko. II. 122. lapján található dallal.

3. Változatát E. I. 174., Szín. 68. lapján leltük meg.

4. Az első sora találkozik II. kötetünk 184. lapján közlöttel.

7. Vesd össze Cs. I. 76., E. I. 179. 181. II. 210. III. 76. lapján levővel.

8. Pár sorát N. II. 190. 211. lapján találjuk.

14. Találkozik II. kötetünk 62. lapján bemutatottal.

15. 16. Pár sorát a II. kötetünk 62. lapján közlöttük.

Digitized by Google

Gúnyolódó dalok jegyzete.

Gúnyolódó dalaink legtöbbje — az erkölcstelenségen kívül — ma a viseletet ostorozza, kimondhatjuk: nem ok nélkül. A viselet szinte megkülönböző a népekre nézve, minő a nyelv, zene, táncz; benne is a néplélek nyilatkozik, a nép sajátsága tükröződik vissza s a ki ez ellen vét, kiérdemli a megszólást, a gúnyt. Hajdan, mikor még őseink hosszú időn keresztül nem változtatták a viseletet, ily dalok nagy számban nem teremhettek, elegendő volt a más, közéjük keveredett népek viseletét gúny tárgyává tenni; ilyen gúnyolódása mellett egyúttal feljajduló dalunk ez

Minapába' kedves pajtás
Bécs felé útasztam,
Még is, pajtás, paripámon
Kedvemre sétáltam;
Anynyi némett gyütt elémbe,
Elbámultam seregében.

Kérdi: pajtás, hogy mi nemzet,
Vagy huva sijet ez?
Mon'tam néki, hogy mind némett,
Jaj, ki nè félhetne!
Mer' ű csuda az èbatta!
Még is fé're a kaskéta.

Nészd el pajtás mily kényössen
Hányi-veti lábát,
Sijetteti Buda felé
A két rühes inát.
Mer' ű csuda, az èbatta!
Mégis fé're a kaskéta.

Té's is pajtás mán ezután
Bugyogóba' sétálsz,
Annak rühes ránczaiba'
Csak tetűket tanálsz;
Nem lösz kalpag az fejedön,
Sem kócsag tal süvegödön.

Isten hozzád mán ezután
Szép zsinóros nadrág!
Karmazsinbû varott csizmát
Nem lát Magyarország!
Gyűlöli eszt a némöcscség,
Isten hozzád szép, magyar nép!

(Szőreg.)

de ma, mikor népünk saját gyermekei közül nem egyet lát minduntalan viseletet változtatni, oka van adva az ilynemű dalok szaporodásának. Nem is mulasztja el a nép dalba szőnni, akár tetszik neki az új divat, akár nem:

Digitized by Google

A szőregi Nagy-ûcczán — Mídèr van a dèrèkán,
Nagy-ûcczán — Púdèr van a pofáján,
Sétál ész szép, barna lány, — Az ám csak a szép kis lány,
Barna lány! — De szép lány!

(Szőreg.)

A »mídèr« ellen több dalban szólal fel, mi arra enged következtetni, hogy a meg nem romlott magyar ízléssel sehogy sem eggyez össze. Nem lehet mondani, hogy ellenezné a divatot, megenged a nép sokat, csak sajátságával ellenkezőt nem. Míg ha tetszik neki az új viselet, meg is dícséri dalában; így Szőregön szép a sárga selyem kendő, hosszú szárú czipő, a kopogós; tetszik a komót czipő is. A zsemlye színü kötőt dícséri a dal, mint:

Akkor szép a kis lány, mikor csoportozik,
Mikor a Nagy-ûcczán sétál végig,
Fehér nyakán *sárga sejöm kendő*,
Sárga kendő, *hosszú szárú czipő*.

(Szőreg.)

Kopogós a czipőm, — Szödröt szöttem az erdőbe',
A kit tènnap vöttem, — Mind szétszötte a szoknyám,
Aranyos a patkó a sarkán, — Szét van szödve bús szívem is
Valahányat lépök, aszt kopogja: — Mijûta nem jársz hozzám.
So' sè' szerettél igazán. (Szőreg.)

Nincsen ojan szép kis l'ány, — *Kis czikidli a karján*,
Szép kis l'ány, — *Arany gyürü az újján*,
Mint a szőregi, kis lány, — *Komót czipő a lábán*,
Szép kis lány: — A lábán.

(Szőreg.)

A *czikidli* karon hordó garaboly. Divatos a hosszú kivarott zsemlye színű kötő:

Elfagyott a kukuricza levele, — *Két újnyivâ hosszabb a szoknyájáná'*,
Ki van varva barna, kis lány kötője, — Ez a divat a szőregi lèjányná'.

(Szőreg.)

Ennek a kis *lá'nnak hosszú a kötője*,
Mon'tam neki csütörtökön este: vágjon el belüle;
Nem vágott, nem vágott a sömmire való,
Csak a szőke, barna legényökre kacsin'gatni való.

(Szőreg.)

Digitized by Google

Barna kis l'ány gyere ki a szőlőbe,
Szögygyünk szőlőt zsömje színü kö-
[tődbe!
Nem mögyök én ken'del ki a szőlőbe;

Mökcsal engöm, a kend szöme, fekete,
Mökcsal engöm, mökcsali a szivemet,
Gyöngyvirágnak elhervanni nem lö-
[het!

(Szőreg.)

A mi neki nem tetszik, megszólja, ha nem megszólni való is, mint a tápaiak háton való gyékén hordása, mely igaz, hogy nem szép, de foglalkozásukból eredő:

Tápén nincsen *czénkalán,*
Nincs is ottan szép lejány;
A ki van is, hát mit ér?
Hátán a szövött gyékén.

Deszken nincsen czénkalán,
Nincs is ottan szép lejján;
A ki van is, hát mit ér?
Csizkötője térgyig ér.

Szőregön van czén kalán,
Van is itten szép lejány;
A ki van is sokat ér:
Mindön este bálba mén.

(Szőreg.)

Szemébe akad a népnek a czifra nyomorúság is:

Az aradi hírös lányok, — hêre tyü-tyü-tyű! —
Szép czifra ruhába' járnak — hêre tyü-tyü-tyű! —
Fölül csipkés, alul ronygyos — hêre tyű! —
Az ű náluk na' divatos. Hêre tyü-tyü-tyű!

Az aradi hírös lányok — hêre tyü-tyü-tyű!
Kényössen és büszkén járnak — hêre tyü-tyü-tyű! —
Ê'gyik szőke, másik barna — hêre tyű! —
A harmadik csupa csajha. Hêre tyü-tyü-tyű!

(Csóka.)

Csicsónénak három lánya,
Háromnak van egy' szoknyája.
Csicsóné, galambom,
Tê rád illik a csókom!

Csicsójéknál ég a világ,
Most varik a tarka dunnát.
Csicsóné, galambom,
Tê rád illik a csókom!

(Csóka.)

E népdal a mult évtized első felében járta be a hazát, mikor némelyek a sajtóban egyre bizonyítgatták, hogy e dal egészen új, most kelt; megnevezték Csicsónénak a lakását is és így tovább. Csicsóné létezését megengedjük; de hogy a nép éppen őt tisztelte volna meg e dallal legelőször s hogy a dal a mult évtizedben keletkezett, ezt az állítást kifogásoljuk. A mult évtizedben csak a már meglevő

Digitized by Google

dalt alkalmazták Csicsónéra s a mi a régiből hasznavehetetlen volt ezúttal, annak helyét pótolták újjal. Mi már a hetvenes években lejegyeztük eme változatát:

Csicsájéknál ég a világ,
Most varik a pipi dunnát,
Csicsáné, galambom,
Tê rád rakom a csókom!

Négy sarkára ződ pántlikát,
Közepibe éty kis babát.
Csicsáné, galambom,
Tê rád rakom a csókom!

(Apácza.)

A változatok közül felsoroljuk a következőket:

Magyar l'ány ojan l'ány:
Mellé sê' hagy űlni.
Zsidó l'ány ojan l'ány
Mög akar ölelni.

A rácz l'ány ojan l'ány:
Mindég aszt akarná,
Hogy a magyar legény
Ölelné, csókolná.

(Szőreg.)

Kis paprika, nagy paprika mid erős
Mán — — ba' mindön kis lán viselős;
Úty köl' neki, mér' nem vigyáz magára,
Minek hal'gat zsidó legény szavára.

(Lőrinczfalva.)

Harangoznak a szőregi toromba',
Ejnye, kis l'ány, m'é' nem mégy a templomba?
Nem möhetök, mer' nincsen pirosítóm,
Êfogyott a pirosítóra való.

(Szőreg.)

Nyilas Panna fölő'tözött fehérbe,
Kivitték a magyar gőzös elébe,
Magyar gőzös el is vitte meszszire,
Lêtötte a nagy patika elébe.

Patikárus Pista bácsi gyű'jön ki,
Három pakli pirosítót hozzon ki!
Három pakli pirosító nem drága
Simik Miska zsebibe' van az ára.

(Csóka.)

Kulik Örzsét möglűtték
Méj árokba temették,
Fekete fő'd hu'lott rá,
Masa Jancsi borût rá.

Masáné is *harakszik*,
Hogy a fijât danulik;
Möntű' jobban harakszik,
A'ná' jobban danulik.

(Egyházas-Kér.)

Digitized by Google

Meszelik a kemönczét — sütétbe'!
Meszelik a kemönczét,
Ölelik a mönyecskét — sütétbe'!

Édös anyám gyûcs mécsöt — sütétbe'!
Édös anyám gyûcs mécsöt,
Fokdosik a csöcsömöt! — Sütétbe'!

Édös l'ányom nem bántyák — sütétbe'!
Édös l'ányom nem bántyák,
Csak körül tapogatytyák! — Sütétbe'!

(Szőreg.)

Kértem én az Istenömet:
Hogy agygya mög az enyimet.
Mög is atta a kincsömet,
Gyűlölöm a szöröncsémet.

Szép is vôna, csak hogy pisze.
Bandsal az égygyik szömire.
Mikor mén, a lába kaszál.
Hát hogy kék akkô néköm mán.

(Szőreg.)

Kocsmárosné, galambom!
Nincsen gatya madzdzagom;
Feleségöm az éjjel
Fogával szötte széjjel;
Hop', hop' rúzsám, hop', hop', hopp!

M'é' nem mon'tad szombaton,
Vöttem vôna pijaczon!
Mert az a bôt nyitva vôt.
Kibe' gatya madzdzag vôt.
Hop', hop' rúzsám, hop', hop', hopp!

(Deszk.)

Édös Katiczám,
Riczá, riczá, riczáczá
Agy' égy' marék len —
Csícse-rícse, csécsecsé'!

Kapum eleje,
Bőre, bőre, rerere
Ki sé' merök mön
Bőre, bőre, bőrere.

Kigyün az oláj,
Czigá-rigá, rigá gá'
Mond égy' jó szörön
Csére-rícse, csicsé csé'.

Mer' néköm aszt mon
Rugyó, rugyó, rugyógyó:
Hogy én beteg vagy
Rugyú, rugyú, rugyúgyú

Az én feleség
Sére, sére, ség, ségöm
Úgy forog mintégy'
Karikaririkácska.

(Ó-szent-Iván.)

Az asztalon a palaczk,
Most bolondul a paraszt.

Hej, radnóra, radnóra,
Sári lányom sodróra!

Digitized by Google

Az asztalon a lepény,
Mos' bolondul a legény.
Hej, radnóra, ramóra,
Sári lányom sodróra!

Az asztalon a kalács,
Mos' bolondul a kovács.
Hej, radnóra, ramóra,
Sári l'ányom sodróra!

(Szőreg.)

Csizmadija czé,
Csizmadija dé,
Csizmadija gé,
Csizmadija czé.

Czizmadija tetves,
Csizmadija redves,
Csizmadija czé.

(Csóka.)

Beültem én a kuczkóba juhásznak,
Ott gondoltam legelőt a birkának,
Kilencz forint hatvan krajczár a béröm,
Nagy-Péntökön gyünnek értem szekérön.

(Szőreg.)

Mökhalt a juhász,
Oda a juhász!
Ki monygya mán a pulinak:
Ide te, puli ne!

Mökhalt a csikós,
Oda a csikós!
Ki monygya mán a csikónak:
Hó ne, csikó ne!

Mökhalt a gujás,
Oda a gujás!
Ki monygya mán a tinónak:
Haj ne, tinó ne!

Mökhalt a kanász,
Oda a kanász!
Ki monygya mán a disznónak:
Ide ne, síma ne!

Mökhalt a zsidó,
Oda a zsidó!
Ki kijá't be az ablakon:
Mi van eladó?

(Padé.)

Üssed dádé a vasat!
Hagy dagagygyon a hasad;
Majd úgy ölsz, majd úgy ölsz
Kövér balhát hasadon.

Iccza, dádé, koháré,
Ėd darabot csapjá' lė,
Csurgazsd végig a szádon,
Hagy csurogjon hasadon;

Majd úgy ölsz, majd úgy ölsz
Kövér balhát hasadon.

(Szőreg.)

Zsidó mén a pinczébe,
Kancsó van a kezibe'.
Üzsd mög ménkű a zsidót,
Re—re—re!
Hagy törje el a kancsót.

(Egyházas-Kér.)

A mi kutyánk mögázott,
Vartunk neki nadrágot,
Kikű'ttük a hidegre.
Viszszagyültt didörögve.

(Lőrinczfalva.)

Digitized by Google

Sári néni gödőlénynye
Kiballagott a szőllőbe,
Mögütődött a tőkébe,
Viszszaugrott a bögrébe.

(Törők-Kanizsa.)

3. Pár sora N. I. 316. lapján található.

10. Az 1. v. szakasz változata N. I. 224. lapján van.

15. Néhány sorát E. III. 90., II. kötetünk 87. lapján találjuk; lejegyeztük változatát is:

A kókaji lencsének, Fölköti az kis kendőjit
Bácskaji mönyecskének Az kontyára,
Híre vagyon: Szömit-száját igazgatytya
Kacsíntásra.

(Térvár.)

17. Tápéről került halászokat csúfoló dal. Mind a *Kikinyért*, mind a *Tigért* halászni szokták; de Tápénak a Tigér vize mellett levő falu részét is *Tigér*-nek mondják.

Digitized by Google

Vegyes dalok jegyzete.

A népköltés kiterjed mindenre, mi a népet közelről érdekli; a mint lefesti benne az érzelmeit a nép, dalban szövi állapotát is, melyet legkönnyebben a rovatunkban levő adatokból ismerhetünk meg. Beszédében bármint takargatja hibáit, itt bevallja:

Makaji, makaji határon
Arattam, arattam a nyáron;
Min' mögittam a részöm,
Azé' nincs, azé' nincs kinyeröm.
(Szőreg.)

Nincsen pé'zöm, de maj' lösz,
Ha a zsidó ot'hun lösz;
Eladom a rokkomat,
Kimulatom magamat.
(Csóka.)

Végig fodros a lékrim,
Vasárnap sincs mit önni;
Tajték pipa, fa kilincs,
Iccza te!
Kinyér mög égy falat sincs.
(Csóka.)

Csakúgy érdemesnek tartja a fodros szoknyát készítő szabó halálároll megemlékezni, mint Szeged veszedelméről:

Mögájjatok, mögájjatok még szőregi l'ányok!
Nem lösz mindég fodros a szoknyátok:
Mökhalt mán a ti szabótok, êtört az ollója,
A kivel a fodrot szapta szoknyátok ajjára.
(Szőreg.)

A szögedi városháza de tiszta,
Három heti Tisza vize lemosta,
El is mosta Szöged várost örökre,
Talán többet nem is lösz fölépítve?
Fölépíti Ferencz József, a kiráj,
Kifizeti Szöged város nem soká'.
(Szőreg.)

Különös fogalma van a katonaságról a tulajdonost illetőleg:

Nincsen a császárnak anynyi huszárja:
Mint Tisza Kálmá'nak vagyon bakája;
Ámbár a császárnak sok a huszárja,
— Idra — bidra — még sincs anynyi huszárja:
Mint Tisza Kálmá'nak vagyon bakája.
(Szaján.)

Digitized by Google

Felemlítjük még a következő, jobbára változatokat:

De szép hintó, de szép ló, de szép ló,
De szép vendég fogadó, fogadó,
Ott isznak a legényök,
Szögény huszár legényök,
Öszszömatta!
Szögény huszár legényök!

(Klárafalva.)

Kútágason ál' a szarka,
Szaján felé ál' a farka,
Ârû várunk vendégöket:
Böcsületös vendégöket.
Sári néni, bum, bum, bum!

(Lőrinczfalva.)

Fő'gyütt mán a Dönczö' szekér.
Ágyamba' csörög az egér;
Kéj fő' gazda, möny' a ker'be,
Éhön-szomjan vár a szürke!

(Lőrinczfalva.)

Maj' möglázsd, maj' möglázsd:
Mündön szentök nap után
Fujdogál a hideg szél
Hul la fárul a levél.

(Klárafalva.)

Télön nem jó: hideg van,
Nyáron sé' jó: meleg van,
Őszszel sincsen jó üdő:
Mindég esik az eső.

(Szőreg.)

Á'lok, á'lok a tó partyán égyedül,
Âra gyün az édös anyám, kikerül;
Hogy is löhet égy' anyának oj' szíve:
Hogy a fiját elátkozza örökre?

Végig möntem édös anyám udvarán,
Térgyön ál'va könyörgök az ablakán:
Édös anyám, bocsásson mög még écczör,
Kezit-lábát mökcsókolom ezörször.

(Szőreg.)

Kutya kaparási csárda
De gyászba van beborulva!
A kéménye nem lácczik ki,
Csak a gója kerepöl ki.

(Hosszúhát.)

Hûz rá czigány, múlik a nyár,
Ús sé' muzsiká'sz neköm má';
Ne égy' forint a bőgődbe,
Késércs ki a temetőbe!

(Hosszúhát.)

Mi füstölög ott a síkon távolba'?
Talán biz' az édes anyám gunyhója!
Messze jártam, máshol is volt jó dolgom,
Jaj de szívem csak azt mondja: jobb otthon!

Késő ősszel száll a fecske messzire,
Kikeletkor meg visszatér fészkire,

Digitized by Google

Bár messze járt völgyön, bérczen és síkon,
Jaj, de mégis azt csevegi: jobb otthon!

Elviszik a nyalka huszárt táborba.
Sok szép lányt lát és világot jártába',
Nyer szerelmet, dicsőséget mindenhol,
Jaj, de mégis azt gondolja: jobb otthon!

Alkonyatkor a fényes nap áldozik,
Jár, hol talán szebb a tető és a sík;
De hajnalon, — elhagyott bár nyugoton, —
Visszajön és azt sugár'za: jobb otthon!

(Szőreg.)

9. 10. Változatát E. III. 79. lapján a bordalok közt olvassuk.

Digitized by Google

Tréfás versek és versikék jegyzete.

Népünknél egész megszokottá kezd válni a rímes sorok használata; minden nehézség nélkül talál bármely sorra rímet, vagy legalább asszonánczot s így ismertebb tréfás mondásai könnyen verses sorokká válnak. De a nép nem pusztán a tréfás, hanem a közkeletnek örvendő szólásokat, közmondásokat is kezdi rímes sorokká alakítani. Arany János: (*Prózai dolgozatai* 11. lapján) megjegyezte, hogy közmondásaink régibb alakjukban leginkább csak a rythmus zöngelmével birtak, csak hogy ez sem fog sokáig tartani. A nép a sűrűn használt közmondásokat és szólásokat is rímes sorokká változtatja. Addig forognak, gördülnek a nép ajkán, míg nagy részök végre is rímes alakot nyer; mert a nép játszi kedvéből is mond rá rímet. Közbeszédben tapasztaljuk, ha az eggyik azt mondja: »Ide vele!« a másik már utána mondja: »Itt a nyele!« vagy kártyajátszás közben az eggyik alig mondja ki a játékszínt: »Mak'«, már a másik ráfeleli: »A ki nálam nem lak'!« és így tovább, a nép megfigyelői számtalan ily nyilatkozványait jegyezhetik le a népléleknek. Így tesz a közmondásokkal és szólásokkal is. Beszédben közönségesen az eggyik csak az első sorát mondja a következő versikének, a többit hozzácsatolja környezete:

Lögyön lúd, ha kövér! Ha annak: vöd' ê!
Gágározzon, ha fehér! Ha ütnek: szalagy' ê!
(Szőreg.) (Deszk.)

Maj' ha fagy! Répa teröm
Hó lösz nagy. Vastag, nagy!
(Csóka.)

A következőkben már az első sornak utána mondja a többit is:

Isten hírivel a fagyon, Erős, mint a söreczet:
Még nem enged nagyon! Három iccze égy' főzet.
(Deszk.) (Csóka.)

Digitized by Google

Nem bolon' a vármögye,
Hogy a vakot bevögye!
(Ó-szent-Iván.)

Isten neki fa körösz',
Ha étörik, másik lösz!
(Csóka)

Igérd mög, nė ad' mög,
Nem szögényít a mög!
(Török-Kanizsa.)

Nem félök a *mén* kűtű',
Csak a *gyün* kűtű'.
(Szőreg.)

4. Pár sorát N. II. 327., Ko. II. 178. lapján találtuk.
12. Pár sora találkozik E. I. 181. lapján közlött bor dallal.
13. Változata E. I. 184. N. II. 210. Ko. II. 172. lapján van.

Digitized by Google

Dajka rímek, gyermek versikék, dalok s játékok jegyzete.

A gyermek világ megőrzötte kincseink közül éppen a gyermekek költötték a legkevesebbet, a legtöbbjét csak kölcsönvették és a mennyire tehették, saját felfogásuk szerint valóvá alakították át. Mint első megtekintésre látható, a gyermekek költését leginkább a csúfolódó versikék közt találjuk. A legkezdőbb költés ez, ha ugyan a pusztán csak a hang és érzés után menő rímfaragás neve lehet: költés. Rímet rímre mondani kívánja a hangzat, érzését kifejezni készti az ifijú tűz. Volt alkalmunk megfigyelni az ily költést. Lőrinczfalva lakosai az uraság kénye-kedve szerint változnak, eggyik megy, másik helyébe jön s e szerint kell változni a gyermekek ajkán is a lakosokat gúnyoló versnek. Ily lakás cserélés után nem sokára írtam le eme gúnyolódót:

Váczi mögási,
Pap papoli.
Ugri átugri.
Bőgő bőgőzi,
Borbé' borotváli.
Kántor elénekőli,
Németöt nézi,
Darázs mökcsipi,
Csincsák csináli,
Szíveri mögveri.
Kontér kotyoktati,
Köles mökkavari.
Maruzs fojik,
Rúzsa kinyílik,
Bijacsi na'csacsi,
Lekszöbb embör Kis Laczi.

Görbe möggurgulyázi.
Pakaji mögvakari.
Márkit fő'mártik,
Kiráj legnagyob' úr.
Varga mögmari,
Pálinkát üvegbe dű'tik,
Sövén mögsózi,
Sirovicza sír.

És így szedték a gyermekek eggyik úccza nevét a másik után a mellé mondott szóval rímbe, csak arra vigyáztak, hogy a név a mellé

Digitized by Google

mondandó szóval rímeljen s kivált az új lakosokat olyanoknak ne mondják, a milyenek nem. Ha eggyik-másik az új lakosra erősebb kifejezéseket használt, a többi legott ellenkezett, hogy hogyan mondhatnak olyant róla, mikor nem oly rossz. E néhány sorból látjuk, hogy a gyermekek elő- és utó-rímezésre törekszenek s leginkább a névszót veszik figyelembe, ahhoz mérten faragják a rímet és a legritkább esetben vannak tekintettel a személy tulajdonságaira.

A nem csúfolódó versek között csak elvétve találunk gyermek szerzette sorokat, de annál többet gyermekies színezetűt. A dajka mi népünk nyelvén szüle jelentésű is, rímes sorait a gyermek felfogása szerint költi, kifejezéseiben a gyermek nyelvhez alkalmazkodik, melyben az »aludj el«-t a *csicsis*, a »bújj el«-t a *bujis*, »fáj«-t a *bibis*, »láb«-at a *bábó* jelenti és így tovább. Itt találjuk a leggyengédebb kifejezéseket is: *magzatom, galambom, virágom*. Az ily felnyőltek által a gyermekek számára költött versek is csekély számúak. Nagyobb számúak a hangutánzók, ezek között is az állatutánzók, melyek azonban csak részben élnek a gyermekek ajkán, nagy részöket felnyőltektől jegyeztük le. Figyelemre méltók a sebesen mondani való versek (90—98.), mind megannyi telve előrímmel (alliteratio). Sok féle szempontból tehetjük vizsgálódásunk tárgyává e gyermek versikéket, mit tenni e helyen nem lehet feladatunk, azért még csak a következőket érintjük. Mi a gyermek világ hagyományai közé soroztunk minden oly verset, mely a gyermekek ajkán él s körükhöz tartozik; továbbá azokat, melyek a felnyőltek között maradtak ugyan fent, de hason nemű verseket a gyermekek is ismernek. E versek között találtunk ráolvasásokat is, hozzá tehetjük nem is csekély számmal. Egy ideig haboztunk, hogy az oly ráolvasásokat, minők a 27—31. számúak hova sorozzuk: ide-e, vagy a ráolvasók közé? Végre is a népet akarjuk ismertetni, ide kellett soroznunk, mert a nép ma már nem tulajdonít ezeknek az igéknek oly erőt, mint hajdan, vagyis hiányzik a hit a népnél, hogy ezek az igék gyógyító erővel birnak, ez pedig a ráolvasók alkotó része. Egyéb ráolvasóinkban, minők a 34—38., vagy kiolvasóinkban 47. 48. babonázó verseinkben 124. 125. és hogy többet ne említsünk, a felsőbb lényt idéző adatokban 149. 150. minden meg van a mi a babonáskodáshoz szükséges, de mivel a gyermekek ajkán élnek, világukhoz tartoznak, e helyt mutattuk be. Különben is megjegyezhetjük, hogy babonáskodáshoz tartozó sorok nem csak a gyermek versekben, hanem a népköltés minden ágában találhatók s még sem fogjuk az ilynemű adatokat a babonák rovatába felvenni, hanem a sajátjukba. A beosztásra vonatkozólag felemlítem továbbá, hogy mivel módomban volt válogatni, a mennyire tehettem, teljesen ismeretlen adatokat közlöttem, a változatok jó részét itt a jegyzetekben sorolom fel, hasonlóképpen az oly játékokat, melyek úgy szólván leírásból állanak, milyenek:

Rángatós bika. Kötőfékeket kötnek össze s a földre teszik kör alakban, belől van egy a *bika*, fő gondja a kötelet összeszedni, mit hogy

Digitized by Google

meg ne tehessen, »a többi kint rángati« a kötelet. Ha a bika összeszedi a kötelet, a kit vele először megüt, az lesz a bika.

(Lőrinczfalva.)

Köteles bika. Földbeszúrt ostor nyélre kötőféket kötnek, az ostornyélre = karóra kalapokat tesznek. A ki a kiolvasáskor *bika* lett, megfogja a kötőfék végét s a karó körül körbe szaladva őrzi a kalapokat, hogy társai le ne kapkodják, mert különben a hányszor leszedik a kalapokat, annyi esztendős lesz, a 3 esztendős bikát pedig *kiházasítik*. A kit szaladgálása alatt megrug, az lesz a bika. A kit kiházasítanak, bekötik a szemét, fél lábát rá kell tennie a karóra, ezalatt »hajigálik a lába alatt a kalapokat.« Mikor ezzel készen vannak, mászva kell a bikának a kalapokat keresni, a kiét »elsőb' möktanáli, az a bika.«

(Lőrinczfalva.)

Zsák. Zsákot úgy játszanak, hogy kettő megfogja egymás kezét, mint mikor zsákot visznek s a harmadik ezek kezére hasal. Viszik egy darabig, azután lejön, felváltja az eggyik zsákolót. Igy folytatják sorban, míg kettő össze nem beszél közülök s a harmadikat kész akarva le nem ejti; mire perelés, esetleg sírás következik.

(Csóka.)

Czipó. Körbe állanak, a körön kivül egy gyermek a másikat kergeti s ha eléri, összefonyott kendővel reá csap, mi alatt hajtogatják:

Attam czipót, nem köllött!

Mikor 3-szor megkerülte a kört a kergetett, kiválaszt valakit, kinek a helyére áll, ezután a kiválasztott kergeti a volt kergetőt.

(Csóka.)

Csűdözö. Páros számú játsza. A két legnagyobb gyermek *agygya*, vagyis az eggyik azt mondja: *Agy!* a másik feleli: *Végy!* mire az első választ: *Eszt-é, Pistát!* Ezután a másik választ ugyan ily módon. Mikor már két részre vannak ekként a játszó gyermekek választva, akkor *fognak*. A két legnagyobb eggyike szárat fog kezébe, a másik feljebb fogja, de úgy, hogy a keze a társáét érje: erre az első következik feljebb fogni, igy fognak, míg a szár, vagy bot végére nem érnek, a kinek a száron legfelül van a keze, az pártjával bent marad *ütni*; az ellenpárt *kimén*, eggyet kivéve, a ki bent marad, adogatni = a *csűdöt főtönni*. Most *tőké*-re (= kis szék, lehet két egymásra fektetett tégla is) *potost* = ágast tesznek úgy, hogy az eggyik vége a földet érje, a másik a tőkét és erre a végére teszi az adogató a *csűd*-öt (= kis alma nagyságú s alakú fa.) A tőkétől két lépésre kifelé vonást húznak a földre, ezt nevezik *büdös*-nek. Minden gyermeknek van két kar nagyságú botja, mellyel joga van a csűdöt kiütni, mi akként történik, hogy a botot úgy vágja

Digitized by Google

a csűdhöz, hogy a csűd is, bot is kiszálljon. Az ütő párt sorrendet tartva üt. Mikor kiütötte a csűdöt, kiszalad a botjáért, hogy behozza. Ha a kintlevők gyorsan be bírják hajtani az adogatónak a csűdöt, hogy ez a tekével előbb megütötte a potost, mint a ki ütött, akkor a botja *kint marad,* vagyis vissza kell arra a helyre tennie, a hova kiszállt a botja. Ezután a másik bottal üt s kiszalad a botot behozni. Ha előtte már másoknak a botjok kint maradt, azokat is iparkodik behozni, de ezekkel a gazdájok üthet csak, miért is megtörténik, hogy a magáét nem hozhatja be, csak a másokét s így társára kerül a sor ütni. Behozván a botját, mindaddig üt, míg mind a két botja kint nem marad, vagy mint mondják, kint nem sült. Ha a bot kiszállt, a csűd bentmaradt, akkor azt mondják: *ki'sült,* t. i. a bot, ezután más bottal kell ütnie; de ha a csűd kiszállt, a bot a büdösön belől maradt, joga van *kiköpni* (a botot), vagyis ha a büdösig ki bír köpni, akkor a bot eggyik végét a lába fejére teszi, a másik végét kezével tartja s így a botot meglógázva, kirugja tíz lépésre s ott marad a bot, míg ő, vagy társa be nem hozza. Mikor kezd ütni, a kint levők kalapjokat tartva kiabálják:

Kalap alatt az ürge,
Ki nè koczogj meszszire!
(Egyházas-Kér.)

Kalap alatt az ürge,
Ki nè üsse meszszire!
(Csóka.)

Kalap alatt az ürge,
Ki nè szájjon meszszire!
(Lőrinczfalva)

Mikor a csűd *száll,* ezt kiabálják:

Kalap alatt, konyt alatt,
Ide szájjon a kalapba!
(Egyházas-kér.)

Sós a kalapom,
Gyűjjön a teke bele!
(Csóka.)

Ha a kintlevők megkapják a csűdöt, vagy ha mind kisült a bot, akkor bejönnek ütni, a bentlevők pedig kimennek kapni. Csókán nem fognak, mint Egyházas-Kéren, hanem *mérkőznek,* a csűd neve *teke,* melyet nem ütnek, hanem *verélnek* s a potost *verélő*-nek mondják. A mérkőzésnél pedig legalább is két ujjal kell a felüllevőnek a botot fogni, különben húsz lépésre kell kidobnia úgy, a mint a mérkőzésnél megfogta a botot; másképpen az ellenfél a győztes.

Pópikázó. A pópika a hordó gyugótól abban különbözik, hogy mind a két vége eggyenlő vastagságú. Téglára zsendelyt tesz körösztbe, a zsendely eggyik végére helyezi a pópikát, a másikra bottal ráüt a ki bent-

Digitized by Google

van, mire a pópika felszáll magosan s a kint levők kézzel, vagy kalappal igyekszenek megkapni. A ki megkapja, az jön be ütni, emez kimegy. (Csóka.)

Papozó. Nagy karót szúrnak le a földbe, ez a: *pap,* ettől mintegy 3 bicska távolságnyira szúrja le mindenki a maga kis karóját, ezek a: *kis papok.* A ki a kiolvasásnál győztes volt, kis *bicskát* takar tenyerével, mire sorban reá ütnek s a szerint, ki melyik oldalra ütött, két részre állanak. Ekkor a kinek a kezében van a kis bicska, *megcsókolja* a *bicska két oldalát* s megmutatja. Ezután a kik arra az oldalra ütöttek, a melyen a bicska írásos oldala = *trücske* = *prücske* volt, azokat a bicskának *prücskire* való fordulása illeti, a többieket pedig az irástalan oldala = *símája.* E szerint sorba ülnek a karó körül s a kinél a bicska van mondja:

Édös, kis bicskám, fordûj símájárû! vagy ha az ellenkező oldalra való: *prücskirû*'-t mond a *símájárû* helyett, mire felveti a bicskát s ha nem fordul az az oldala felfelé, a melyiket mondott, akkor a másik mondja a mondókát; míg ellenben ha úgy fordul, akkor a *földbe vágja a bicskát* s oly hosszúságot mér a *pap* felé, a mily mélyen a bicska belement a földbe s a *kis papot* erre a helyre szúrja le. Igy folytatják; a ki a *paphoz* ért a *kis papjával,* az nézi, a többi folytatja. Mikor már eggyen kívül mind oda ért a paphoz, akkor a ki legelőször beért, a bicskát a földbe szúrja, kört kerít a bicska körül úgy, hogy a bicska a kör közepére essék, azután a papokat a körbe elgyugja. Míg ő mindezt teszi, addig annak, a ki nem jutott el a *papig,* a szemét befogják és *sárból készített galuskát* = *kása* adnak a kezébe s befödött szemmel 3-szor körül vezetik a *pap* körül, melyet külön helyre gyugott el a ki legelőször beért a paphoz. Ezután azt mondják:

Töd' lé ide a kását!

mire leteszi, tovább vezetik, eleresztik; ekkor 3-szorra meg kell találnia a *papot,* azután a *kis papokat,* ha ezeket is megtalálta, azt mondják neki:

Kerezsd a kását!

Ha ezt is megtalálta, akkor a többiek a *zsidók* s ő kiabálhatja:

Zsidó, zsidó, mékhelló!
Az árokba' döglött ló!
Fekügy' mellé, nyom' mög jò!

De ha nem találja el, akkor őt gúnyolják. (Szőreg.)

Fecskéző, Csókán: *Gójásnak.* Az eggyik felhajtja karja nagyságú botját, a másik mikor lefelé jön, iparkodik visszaütni botjával; ha eltalálja egy *fecskéje,* illetőleg *gólyája* van. Szerepjüket váltogatva folytatják. (Egyházas-kér.)

Digitized by Google

Leütő, leütőcske. Az eggyik a mutató ujjára krajczárt tesz, a másik a krajczárjával úgy iparkodik leütni, hogy mikor a földre esik a pénz, mind a két krajczár *írásával*, vagy *sassával* legyen fölfelé, akkor elnyerte a másik krajczárját, különben, ha *felemás*-t mutat, elvesztette. Ha *griffivel* = *irlával* játszanak, akkor arra kell vigyáznia, hogy leütése után ne essék a két griffi egy arasztnál messzebb; mert csak akkor nyer a ki leütötte, ha el birja arasztolni.

(Csóka.)

Falhoz verő. Sorrendet tartva verik a falhoz *verő*jüket = gombjukat, vagy ha pénzre játszanak, akkor krajczárjukat; akinek a verője oly közel esik a másikához, hogy *el birja arasztolni* (t. i. arasztnyira esik), az a másiknak a verőjét elnyeri és újra ver mindaddig, míg csak nyer, ha pedig a földön levő verőt mind elnyerte, akkor erősen a falhoz üti verőjét, hogy a ki utána következik, el ne birja nyerni. A mint valaki nem talál, a soros következik.

(Csóka.)

Lukba hányó. Gombot, vagy pénzt 8—10 lépésről kis lukba iparkodnak vetni, a kié legközelebb van a lukhoz, vagy benne van, összeszedi a többi pénzt s egymásra rakja úgy, hogy az *írás* mind fölfelé legyen s négy krajczárosával (= *verő, búgér,* Szegeden *suszter tallér)* úgy üt a rakás pénz szélére, hogy mentül több a képes felére (= sas) forduljon, ezeket elnyerte, azután folytatja a fölverést, míg ha nem birja felütni a pénzt a másik felére, az következik utána, a ki a lukhoz legközelebb vetett. Ha kettő is bele vet a lukba, vagy az eggyik pénze a másikét megüti, akkor azt mondják: *trücs!* s újra vetnek.

(Csóka.)

Verőcske, Szegeden: *Kapós,* Lőrinczfalván: *Csürhe.* A mérkőzésnél a legfelső lesz a verélős, a mellette levő az adogató (Szegeden a legalsó az adogató) a többi kimegy kapni. A ki kint megkapja a kiütött labdát, az bemegy adogatni, az adogató verél ezután, míg a ki verélt eddig, kimegy kapni.

(Csóka.)

Méntás lapta, Szegeden: *Várbahajigáló* a neve. Hosszú, keskeny négyszeget húznak bottal a földre, ez a *ménta,* másképpen: *vár.* A vár két végén áll két játékos, a többi bent a várban. A váron kívülállók egymásnak hajigálják a labdát, ha a kinek hajítja, megkapja a labdát, joga van a várban levőket vele megütni; erre a vár szélen állók elfutnak s a várban levők közül a ki leghamarabb felkapta a labdát, igyekszik vele a várból az elszaladtak valamelyikét megütni, ha megüti, sze-

Digitized by Google

repet cserélnek ; ellenben ha nincs neki *macskája*, Szegeden: *lova*, akkor a várból ki kell mennie s nézni, hogy a többi játszik, ha van neki macskája s nem üti meg a szaladót, egy macskával kevesebbet számítanak neki. A macskát akkor szerzi, ha a várszélén állóktól a lapdát, mikor egymásnak hajítják, vagy ő hozzá vágják, megkapja, vagy ha a váron kint levő megakarja ütni a labdával s ő félre ugrik, hogy nem ütheti meg. A várban levőknek csak akkor szabad a kint levőket megütni, ha a labda a várban van, ha kigurul belőle, nincs joguk hozzá nyúlni. A kinek 10 macskája van, az kijön a vár szélére annak a helyére, a kitől a tizedik macskát kapta akár labda kapással, akár félreugrással.

(Csóka.)

Lovas méta. A játékosok fele félkörben négykéz lábra térdel, ezek a *lovak*, *szamaraknak* is nevezik őket, a másik fele a ló hátára ül, ezek a gazdák, kik a ló hátán ülve dobálják egymásnak a labdát. Ha valaki a neki dobott labdát nem kapja meg, akkor a lovak közül a ki leghamarabb felkapja, iparkodik valamelyik gazdához vágni, de a kört átlépnie nem szabad. Ha megütötte valamelyik gazdát, akkor a gazdák és lovak szerepet cserélnek.

(Csóka.)

Iskolás labda. »A kijé a labda, az keszd elsőb. Előszö' gyün a *kezes*«. Háromszor a falhoz vágja s megkapja a labdát; ezt követi a *félkezes;* tudniillik először jobb kézzel vágja 3-szor a falhoz s kapja meg a labdát, azután a bal kézzel teszi ugyanezt. Most jön a *lábas:* a lába alatt vágja a falhoz 3-szor s kapja meg a labdát, majd a jobb lába alatt hajtja fel 3-szor s kapja meg a jobb kezével, ugyanezt teszi a bal lábával és kezével is. Következik a *fejes*, fejét az égre nézve a falhoz támasztja, úgy dobja fel 3-szor, hogy érje a falat. Ha ezt is megkapta, végre jön a *dobás:* úgy vágja a földre a labdát, hogy a falra ugorjon s megkapja; ezt is 3-szor kell tennie. Ezt nevezik *iskolá*nak, a kinek 10 iskolája van, az a *király*. A ki egyszer sem ejti el a labdát, végig játsza a 10 iskolát, de ha elejti, társa következik. Ha ismét reá kerül a sor, ott folytatja az iskolát, a hol elejtette a labdát. A királynak *pá'czája* van s ha társai elejtik a labdát, reájok vág.

(Lőrinczfalva.)

Büdös, Szegeden: *Méta*. Páros számú játsza, legalább is hat. Közönségesen úgy oszlanak két részre, hogy mindeggyik párton legyen jó kapó és jó ütő, ha egymás közt nem birnak megalkudni, akkor mérkőzéssel döntik el, hogy ki melyik párton legyen s kik maradjanak bent verélni, kik menjenek ki kapni. A kint levők közül egy be jön adogatni. A bent levők mindeggyike háromat üt = verél, a harmadik ütés után,

Digitized by Google

ha sikerül neki, kiszalad a *nagy büdösbe*, Szegeden *nagy métának* is mondják, mely az ütő helytől oly távol van, hogy a jó verélős mintegy húsz lépéssel tovább birjon kiütni ; ha nem alkalmas az idő a kiszaladásra, bentmarad a *kis büdös*ben. A kis büdös az ütő hely mellett van. A ki a nagy büdösbe kiszalad, *kép* eggyet. Mikor az utolsó üt, be kell szaladni, mert ha ez alatt a 3 ütés alatt egy sem bir beszaladni, vagyis mind kint sül, akkor az ellen párt jön be verélni. Az ellenpárt verél akkor is, ha a labdával sikerül neki a verélők közül eggyet a kis és nagy büdös közt megütni, vagy a kiütött labdát megkapni. Ha az utolsó ütő ütése alatt egynek sikerül a bejutás, akkor ennek az ütése alatt is beszaladhatnak, míg ha többen szaladtak be, akkor az utolsónak a verélése alatt kell befutni s a kis büdöst leköpni. Szegeden 3-szor kellett a kiütött labdát megkapnunk, hogy bemehessünk ütni.

(Csóka.)

Iskolás gyermeket kérdezi a másik, megtanult-e már írni? Ha tud írni, leíratja vele egymás alá a következő fákat:

Sza-fa.	A-fa,	Ir-fa,
Már-fa,	Ki-fa,	Ta-fa.

Majd a *fa* szótagot mindenhonnan kitörli s a mi megmaradt, elolvastatja a másikkal: *szamár a ki írta ;* de ha a gyermek ismeri már a fogást, az *ír-fa* helyett *mond*-fa-t ír s ő törli le a fa szótagot.

(Csóka.)

A változatok közül ide jegyezzük a következőket:

(Gyermek vers.)

Tüzet látok,	Ég a ruhám,	Fatál, fatál!
Nem lássátok,	Nè hagygyátok!	(Lőrinczfalva.)

(Mikor vad ludat látnak szállni, kiabálják:)

Vad lúd, vad liba,	Gyünnek ken'tök,	Hoznak ken'tök,
Hijjatok a lakziba!	Lösznek ken'tök;	Ösznek ken'tök!

(Szőreg.)

(Macskát czirógatva mondja:)

Cziróka-maróka,	Hová tötted?	A templomba,
Mit főszté'?	Póczikára;	Mind mögötte a
Kápisztás húst.	Még éjártam Cziróka!	Pap cziczája;

(Lőrinczfalva.)

Digitized by Google

Cziczûs-ka, Hattá'-ê? Eregy', vöd' lè! Hát majd én.
Maczûs-ka Ha'tam. Nem bî-rom. Itt nin-csen.
Mit fősz-té'? Hun van? Itt a kisz szék! Mind mögöt-te
Száraz tész-tát. Póczocs-kán. Êrű' sê'. Pap macs-kája.

(Ezután a macska szőrét dörzsölve mondja:) Mind, mind!

(Csóka.)

(Egy lélegzet alatt mondandó el:)

A kis fűrjecske Háromat bele toja, Hetet bele toja,
Fészket rakott, Négyet bele toja, Nyôczat bele toja,
Égygyet bele toja, Ötöt bele toja, Kilenczet bele toja,
Kettőt bele toja, Hatot bele toja, Tízet bele toja.

(Lőrinczfalva.)

(Kiolvasók:)

Csim, csim, Csónyik bácsi, Nem pompári,
Csila muli dezentor, Csonka bibillári. Rosz' katona
Bár csak gyünne Szívem Sári, Gyí!

(Lőrinczfalva.)

Hadalma, Tê kerezsd! — — —,
Dadalma, Terpencs város, Szalagy' ki!
Tótika, Kancsúba (Csóka.)

Engedi-bengedi, Ábêl-fábêl, Nosztrum, tráusz!
Czúkor kel, Dominé, (Szőreg.)

Êmöntem én Az én babám Hoszszú kis mönyecske,
A szőlőbe Jô mögverögetni. Kerűj' az ölembe!
Szőlőt csipögetni, Dím-dám, De nem az ölembe,
Utánnam gyütt Karaláb, Tüzes gelebömbe!

(Szőreg.)

Csiri biri kan veréb, Ednám, pédnám, ké kájzer,
A bolondot kű'd êréb'! Ottó, Albêrt sózú, sájzêr,
(Egyházas-Kér.) Az ki van.
(Lőrinczfalva.)

(Lásd az I. kötetünk 82. lapján a leírását a változatában:)

Tányéricza-babicza,
Tarka kukuricza!

(Csóka.)

Digitized by Google

(Töredéke s leírása I kötetünk 81. lapján van.)

Czicza-macza, Ha jó czicza vôná': De rosz' czicza vagyô.
Czicza-macza, Egeret is fogná', Egeret sê' fogô.
(Szőreg.)

(Leírása a II. kötetünk 83. lapján található:)

Êmönt Ördög a vásárra, Csűr csavarító!
Czipót kötött a hátára, (Lőrinczfalva.)

(Lásd a II. kötetünk 84. lapját:)

Czibő, czibő, Létörted mán Kis ajtómnak
Czibőricske! A szarvamat, Kis kulcsocska;
Magó, magó, A kis nyúl mög Ez a róka táncza!
Magóricska! A farkamat. (Szőreg.)

(Körbe fogódzanak s dalolják:)

Hej, galuska, galuska! Aszt üzente Gyuri Jurka:
Kifordított galuska! Fordûj hátra Jankó!

(A kiszólított kifelé fordulva járja tovább, míg mind kifelé nem fordult.) (Deszk.)

(Kettő összefogódzik s forog, a harmadik pedig a kettőt kerüli, mire dalolják:)

Túrút öttem, Pántlikámat,
Elejtöttem, Aran szélű
As sê' tuttam Papucskámat,
Huvá töttem, Kapsz szoknyát,
Szél fújja Aszszonyom!

(A kerülő az eggyiket elkapja s forog, a másik pedig kerülő lesz.)
(Szőreg.)

(Körbe fogódzkodnak, egy a kör közepére megy, ezután körbe forognak s dalolják:)

Czitkom, czitkom! Szita, szita, péntök, Igön tiszta,
Vagyon-ê szép lányod? Szerelöm csütörtök, Benne forog
Vagyon, vagyon, Zab szêrda, Sándor Anna
De sömmire való! (A középen levő tán- Igön nyalka.
Ad' neköm esztet! czolni húz eggyet.) Rêbika, Rêbika,
Majd kapod esztet. A katonák Kis büdöske!
Regimenytye

(Erre a ki először a körben volt, a többi közémegy és a tánczra kapott marad bent, úgy folytatják.)
(Szőreg.)

Digitized by Google

(Körbe állanak, egy a közepére megy és körbe forog, a többi dalolja:)

Hej, vára, vára! Egre várát hogy' agygyák? Ves' ki vára.
Egre vára! Két kis pé'zé' forgassák, Ves' ki!

(A középen levő tánczra húz valakit:)

A viloját akkò szödik, Nasz szerelmöt Kis kormányos,
Mikô veled álmodozik, Hajtott. Kis mönyecske,
Sê' ajtaja, Fára esött Aran prémös
Sê' ablakja, Gêrêndája, A szoknyája,
Sétáros kapuja, Kitört êgygyik Csíkorgatos
Benne maratt Lába. A czipője,
Csitri Mári Ez az ûccza Kéményített
Húzzátok ki Huszároké, Fátyolatytya.
Tánczra! Elvégezött Fára esött
Fölkereködött Bêtyároké, Gêrêndára,
A szoknyája, Sári lipity-loty! Kitört êgygyik
Lába.

(A körbeforgott kijön, a tánczrahúzott bent marad, ha folytatják.)

(Szőreg.)

(Körbe állva forognak, velök forog a kör közepén levő s dalolják:)

Lányok mönnek Elszögygyük hajnalba'. A lányának!
A toro'ba Vékon karcsú Ég a gyêrtya,
Gyöngyös koszorúba', Mönyecske, Ha möggyûtyák,
Âra mönnek Minek hînak Ha a páros
A legényök Tégödet? Tánczot járják.
Sárga sarkanytyúba'. Nyûtogató Járjad, járjad
Ha tűk lányok vônátok, Ördögnek. Jó katona,
Nekünk köszönnétök. Fûjad a sípot, Hagy vigagygyon
Hoszszú a ti ruhátok, Járjad a tánczot! Ez az ûccza!
Föjjeb' böcsűnétök; Zibit-zabot Happ, happ!
Hap' rúzsa, viloja, A lovának,
Most érik az alma, Gyönygykoszorút

(Elhúz eggyet, ki ha ujra kezdik, a középre megy; a többi párosan tánczol.)

(Lőrinczfalva.)

(Körbe fogódzanak, egy a körön kívül marad, egy pedig bemegy a körbe, azután körbe menve dalolják:)

Elvesztöttem Pára pille, Fehér kóró;
Zsebkendőmet; (Tapsolnak.) Jaj, jaj Miska bácsi!
Felit felibű', Pillankóró, Az galambját
Felit harmadábû. Isten kóró. (Megszünnek tapsolni.)

Digitized by Google

Sindöj kúpja, Kupa gilicsöcske! Barna legény.
Török ország Elvesztöttem Csókot kéván érte;
Illen-billen, Zsebkendőmet, De asz'onygya
Tádarom, Mögver anyám érte, Édös anyám:
Tádarom, Mögtaná'ta Hon nè agygyak érte

(Befonyott kendővel kergeti a belső a külsőt, míg 3-szor meg nem kerüli a kört, mire kihúz a kergetett valakit a körből. Ha tovább is játszák, akkor a kihúzott a körbe megy, a ki bent volt: kívül megy a körön, a kit kergettek: a többi közé vegyül.)

(Szőreg.)

(Körbe szaladgálva kergetik egymást, a ki az előtte szaladót utoléri, kilöki a sorból; ez alatt dalolják:)

Ez az ûccza de szép ûccza, Csókot annék orczájára,
Rozmarin'gal van kirakva; De nem i'lik a ragyára;
Aszt is tudom, ki' rakta ki, I'lik a piros barnára:
Csecse Misa péngálta ki. Öszszömatta Misájára.

Gyönygyöt, gyönygyöt a lányának, Vén az uram, nem szeretöm,
Gyönygy koszorút az anynyának! Vén a csókja, nem kedvellöm;
Soha világ életömbe' Ifijú csók illet engöm,
Soha nem nésztem legénrè, Barna legén szeret engöm.

Ténnap előtt nésztem égyre, Bár szeretne, bár elvönne,
Tele van a falu vége. Bár piros papucsot vönne:
Érött kökény, kecskerágó, Aran csatost tizénkettőt,
Ragyás legény Lengyel László, Három aranyos féketőt!

(Lőrinczfalva.)

(Összefogódzanak, egy a középre megy, forognak:)

Karó högyön kis madárka, Agygyon Isten gyönygyszöm esőt,
Mindön tajigácska, Mossa öszsze mind a kettőt!
Hajlott anya, termött anya, Igy járják a tánczot,
Ölèj a kit szerecz! Amúgy járják a tánczot,
(Tánczra húz eggyet a középső.) Török czicza, török macza,
Eszt ölelöm, eszt csókolom, Kúri Boriskája!
Kifordítom, — — rugom.

(A tánczra húzott bent marad, a ki bent volt, kimegy.)

(Lőrinczfalva)

Digitized by Google

(*Kis kácsa-játék.* Lásd II. kötetünk 89. lapját.)

Kis kácsa fürdik
Fekete tóba',
Fijáhô készül
Lengyelországba.
Hajlott ága
Hajlott,
Termött ága
Termött,
Levelibe'
Kis mönyecske,
Öleld a kit
Szerecz'!
(A középen levő eggyet tánczolni húz.)
Eszt ölelöm,
Eszt csókolom,
Kifordítom,
Betaszítom.
Haja, haja gyöngye,
Kis mönyecske.
Madaji kecske.
Az elejin, az elejin
Csak habot üssünk,
A hátûján, a hátûján
Csak lassan mönynyünk!
Fart ide, dombos!
Fart alá, mocskos!
Szójj ki vén bolondos!
(A ki régen bent van, kimegy a többi közé, emez húz eggyet tánczra.)
Mögfijadzdzott
A mi kutyánk
Kettőt a szalmába,
Égygyik bukta,
Másik bimbó,
Id' mög pálinkába!
Hej, bukta, bukta!
Sallári Kata,
Pecsönye sütő
Két pé'szt vetöttem
A hegedűbe,
Még sé' jutottam
A legelsőbe;
Forgass mög,
Forgass mög
Karika módra,
Pöngess mög.
Pögess mög
Krajczári módra!
A szélösi udvarán,
Udvarán
Mindön délbe'
Dobogám, dobogám:
Ki fölköti
A gatyát, a gatyát,
Annak adom
A leányt, a leányt.
Én fölkötöm
Kardomat, kardomat,
Ad' néköm a
Lányodat, lányodat!
Haja lánczos,
Labanczos,
Fekete fodros,
Fátyolos.
A ki vén bolondos.
(ki régebben van bent; kimegy, emez tánczra húz eggyet.)
Termött, termött
Ên nagy fa,
Tengöri Mariska,
Friss mönyecske.
Madaji kecske.
Még asz'on'gya
Szajkó,
Várad alatt
Jankó.
Hazudik a
Szajkó,
Mer' katona
Jankó.
Leborult viloja,
Kerti majoranna.
Fejemre töszöm
Üveg koronámat,
Melléje töszöm
Arany koronámat.
Karaláb, karaláb
Sűrű csattonája.
A nyulacska
Kicsike, kicsike,
Eget, földet befussa,
Paripámat fáraszsza,
A nótámat szí'kasztya.
Néköm is vôt
Kis lányom,
Haját fontam
Hat ágra,
Hat ágába
Zsinórra,
Talpig érő fátyolba,
Kék paradicsom,
Lilijom,
Hal'gazsd mög rúzsám,
Mit mondok:
Vagy életöm,
Vagy halálom.
Már énnéköm
Mök köl válnom,
Édösöm, kedvesöm.
Otorai kecske,
Szőregi mönyecske,
Ugorj ki belüle!
Lilijom, lilijom!
(Deszk.)

Digitized by Google

(Lásd változata leírását II. kötetünk 91. N. II. 309. 310. lapján.)

Gazda : Kecske, kecske, mit kereső' a szőlőbe' ?
Kecske : Szőlőt önnék, ha vôna !
Gazda : De nem gyütté' ê kapá'ni ! ?
Kecske : Êgyüttem önni.
Gazda : Hát ha bemék ?
Kecske : Én mög kimék.

(Török-Kanizsa.)

Gazda : Mit csiná'sz tê, kis nyulacska ?
Nyul : Szőlőt öszögetök a ker'be' !
Gazda : Hát ha bemék ?
Nyul : Én mög kimék ;
Itt is a luk,
Emit is a luk,
Kiszaladok !

(Háromszor kell a kört a nyúlnak megkerülni.)

(Klárafalva.)

(A csősz lefekve alvást színlel, mialatt a többi a füvet szaggatja a csősz körül és kiabálja :)

Lopom, lopom a búzát.

(A csősz erre felkel s a kit elfog, a falhoz állítja, kinek ott kell állania, mig egy másik elfogott fel nem váltja, mire ő lesz a csősz, a volt csősz pedig a tolvajok közé vegyül. A tolvajoknak a falhoz kell szaladniok, hogy a csősz meg ne foghassa őket ; a falnál jobb kezöket körbe forgatva mondják :)

Kulcs házam, kulucs, klucs !

(Csóka.)

(Van egy *Angyal, Ördög* és *Súgdosó* a gyermekek közt. Míg a súgdosó a földön ülő gyermekeknek nevet ad, addig az Angyal és az Ördög félrehúzódik, hogy ne halljon semmit. Mikor kiáltják, hogy : »lőhet !«, a súgdosó elé áll az)

Angyal : Czinczilin !
Súgdosó : Ki van oda ki'?
Angyal : Zördög a Drummóba, Zanygyal az arany pá'czába ide be' !
Súgdosó : Mit keres ?
Angyal : Festéköt.
Súgdosó : Minőt ?
Angyal : Mindön féléset.

Digitized by Google

Súgdosó : Tessék választani!
Angyal : Arany gyöngyöt.

(Ha van gyöngy nevet kapott gyermek, fölkel s az Angyalé lesz, de ha nem találja el egynek se a nevét, oda kiáltanak :)

Kosár a nyakadba,
Ugorj a Tiszába!

(Háromszor kérdez az Angyal, azután az Ördög, ki azt mondja: *Bambalan!* s az első feleletet így változtatja: *Anygyal az arany páczába, zördög a Drúmóba ide be!* Mikor a gyermekek nevét kitalálták, az Ördög és az Angyal eggyenkint lógázzák, vagyis kezénél fogva előre azután hátra húzzák s kérdik :)

Anygyal vagy-é?
Ördög vagy-é?
Vágd a kutya — — — az ôrod!

(Ha nem nevet, az Angyalé, ha nevet az Ördögé.)
(Lőrinczfalva.)

(Csúfolódók.)

(Bikára.)

Bika, bika, sótartó, Úri kutyának való. Nagy üstöt a hátára!
Van-é húsod eladó? Kést, kést a bikának, Üt bika,
Van, van, de nem jó, Föró vizet a nyakának, Joj, joj, joj!
(Hosszúhát.)

(Katalin bogárra :)

Száj', száj' Katalin! Kerék alá töszlek, Mő're visznek
Sós kútba vetlek. Onnat is kivöszlek, Engöm katonának?
Onnat is kivöszlek, Száj' el Katalin! (Egyházas-Kér.)

(Prücsökre :)

Bara alatt jártam, A mint ott kóvájgott,
Trücsök Miskát láttam, És lósóskát rágott.
(Csóka.)

Nevekre.

(Jóskára :) (Klapkára :)
Jóska, Jóska, Klapka, Klapka, kalapka,
Trótyócska! Huvá — a macska?
(Csóka.) (Szőreg.)

Digitized by Google

(A kit csúfolni akarnak az N. N. helyébe mondják a nevét :)

Szíl-szál, Nótárusné Süssél rúzsám
Szalma szál, Sütötte, Mászszô is,
Kilencz apró N. N. Mökcsókollak
Pogácsa, Mögötte. Szászszô is!

(Csóka.)

(Lopóra :) (Húgyosra :)

Lopó, lopó, loptató, Tűz láng égető, Húgyos, lobonygyos,
Kerék alá csúsztató, Veszött kutya kergető. Kendörmagos, olajos!

(Csóka.) (Török-Kanizsa.)

(Haragtartóra :) (Nyírott hajúra :)

A ki én rám harakszik, Nyírott csikó tavaji,
Vastag — — marakszik! Nem kár vôna a mezőre kicsapni!

(Csóka.) (Szőreg.)

(Disznó öléskor.)

Ájka-májka, Úri hunda, kopott hunda!
Fekete nadájka! Bújjon a lukadba!

(Lőrinczfalva.)

1. Az elejét I. kötetünk 76. lapján s a következő számú altatóban találjuk és ezekben :

Csicsis', bubukáj' el! Csicsis', buji' Béli,
Csicsis', bubukáj' el! Alugy' el galambom!

(Deszk.) (Szőreg.)

3. Az utolját II. kötetünk 74. lapján közlöttük. Több változata ismeretes előttünk, minők :

Csicsiskáj' ê, Csicsis' bujikám, Csicsis', bûj-bûj
Bumbujjá' ê! Magzatom! Elaltasson,
Jézus elaltasson, Jézus elaltasson, A Mária
Mária vêraszszon! Mária viraszszon! Fölvéraszszon!

(Tápé.) (Szőreg.) (Térvár.)

Csicsis', bûj-bûj elaltasson,
Szűz Mária, Jézus anyja fölvêraszszon!

(Ó-szent-Iván.)

E változatokról s a mely versünkben Mária, vagy Boldogasszony előfordul, bővebben *Boldogasszony ősvallásunk istenasszonya* értekezésünkben emlékeztünk meg.

Digitized by Google

4–6. Vesd össze a II. kötetünk 74. lapján levő változatával és ennek jegyzetével; ily változata a következő is:

Csicsis' baba! nincsen papa, Mer' elvitte a kis czicza.
(Hosszúhát.)

11. Pár sorát I. kötetünk 82. lapján közlöttük, lásd ennek a jegyzetét.

14. Találkozik N. I. 350. lapján levővel.

17. 18. Változata II. kötetünk 74. lapján, ennek jegyzetében és a következőben található:

Ez êmönt vadászni, Ez êmosogatott, A lukba.
Ez möglűtte. Bátyám uram, Bezzê'de, bezzê'de
E' mögfokta, Mő're szalatt a nyúl? Szalad a nyúl,
E' haza vitte, Êre szalatt Kusz, kusz, kusz, kusz!
(Csóka.)

19. 20. Változata N. I. 343., Ko I. 210. lapján található s a következőkben:

Ál' a baka Ál' a baba, Istenkének
Istenkének, Ál' a, ál' a, Ál' a baba,
Ál', ál', ál'! Ál'!
(Szőreg.) (Monostor.)

Jár bábóján, Szál' a varnyú,
Jár, jár, jár! Szál', szál'!
(Szőreg.) (Klárafalva.)

24. 25. Némi eltéréssel megvan I. kötetünk 75. lapján.

33. Lásd alább a 238. számú adatunkat.

34. 38. Hasonlítsd össze I. kötetünk 76. lapján levővel. Figyelemre méltó változatok a következők:

Gaz esött a szömömbe, Gaz esött a szömömbe, Gaz esött a szömömbe,
Isten atta, Isten látta kivötte. Köröszt anyám zsebibe,
Boldogaszszon kivötte. (Mutatójával dörzsöli a szemét.) Isten keze kivötte.
(Szőreg.) (Ó-szent-Iván. (Egyházas-Kér.

(Mutatójával dörzsöli:) Pille, pille, Es' ki, es' ki, szömömbű',
Toklász van-ê benne? Mi esött a szömömbe? Vöd' ki Isten belüle?
Mész van-ê benne? Az úr Isten möglátta, Mi van benne (köp.)
Szalmaszál van-ê benne? Boldogaszszony kirászta. Gaz van-ê benne?
(Ó-szent-Iván.) (Egyházas-Kér.) (Térvár.)

Digitized by Google

Szálka esött szömömbe, Isten galuskája, Szömöm szömöm pillája,
Isten tugygya, vögye ki! Es' ki belűle! Czigány aszszony — — —
(Rácz-Keresztúr.) (Majdán.) (Szőreg.)

39. 40. Változatát I. kötetünk 76. II. 74. lapján közlöttük.

41. 42. Az elejének változata N. I. 350. 351. 356. II. 270. A—Sz. II. 88. Ko. I. 210, II. 182. lapján van, az utolját II. kötetünk 81. lapján közlöttük. Felemlítjük még a következőket:

Süs' föl nap, Maj' mögfagy; Hoszd ê fijam a horgot,
Szen' Györ' nap, Terîd el a Har rántom lê a napot!
Aran bárán Köpönyegöt, Vöd rád köpönyegöd;
Kertöm alatt Agygyon Isten Agygyon Isten jó melegöt!
Jó melegöt.
(Szőreg.) (Lőrinczfalva.)

43. Esőzéskor mondják ezt is:

Es' eső, Árpa rozogygyon! Még anná' jis nagyob'
Meleg eső! Az én hajam Mind a Tisza hoszsza!
Búza bukorogygyon, Ojann lögyön:
Zab szaporogygyon, Mind a csikó farka! (Szőreg.)

44. 45. Részben ismeretes N. I. 252., Ko. I. 210. lapjáról s a következőből. A 45. számút gólyára is alkalmazzák:

Gójját látok, (Hátra hány a kezével): Vállamra hányom!
Szeplőt mosok, Mind a két (Szőreg.)

Lejegyeztük ezt is:

Fecskét látok, (Vállán keresztülcsapkod.)
Szeplőt mosok, Mind a hátam mögé hányom!
(Deszk.)

46. Lásd a megelőzőt! Mondják így is:

Gójját látok, Gója, gója, gilicze, Pétör bácsi hegedül,
Szeplőt mosok, Mitül vérös a lábod? Viktor néni tánczol.
Mind a bornyú Német gyerök vákta,
— — — ragagygyon! Tót gyerök gyógyította, (Ó-szent-Iván.)
(Török-Kanizsa.)

47. 48. Soraiból K. 130., N. I. 357., A—Sz. II. 84. lapján olvastunk. Ismerjük továbbá a következő változatokat:

Csiga-biga, gyere ki! Ha nem gyüsz ki, Csiga-biga, gyere ki!
Sír az anyád ide ki'. Bunkós bottá kerget ki! Ég a házad ide ki'!
(Lőrinczfalva.) (Csóka.)

Digitized by Google

Csiga-biga, gyere ki, Bunkos bottâ kergeti.
Apád anyádat (Monostor.)

50. Vesd össze K. 131. lapján találhatóval.

57. Lejegyeztük ezt is: *Dissnó* (esős időben:) Eresz' be kanász! kanász!

(Mikor már az ólban van:) Ejnye, de bolon' vôtá'!

(Csóka.)

61. Fehér Anna balladánk ismeretes átokjából való, lásd II. kötetünk 167. lapján.

64. Ily változatát ismerjük:

Kakuk, kakuk!
Te büdös tót! te büdös tót!

(Csóka.)

72. Változatára is akadtunk:

Fő'mék a Jézushon juhásznak, Êlejtöttem gamós botom.
Fő'mék a Jézushon juhásznak. Lêmék érte!
(Leereszkedőben:) (Majdán.)

76. Változata: Kicsi a dijó, de jó!

(Csóka.)

83. Változata:

Nagy harang: Úrnak! úrnak! *Nagy második:* Déz bunda!
Kics csöngetyű: Szögénnek: Szögénnek! *Mind* a nagy harang kivételével: Ringy-rongy!

(Csóka.)

86. Változata:

Hegedű: Kinyéré'! dohányé'! *Furujás:* Mökfizet! mökfizet!
Primás: Ád az úr! ád az úr! *Bőgő:* Ha akar! ha akar!
Kontrás: Nen t'om biz én Ád az úr-é? *Öreg bőgős:* Kan kutya a gödörbe', A mönyecske mellette.

(Csóka.)

88. Az utolsó pár sorának változata A—Sz. II. 102. lapján van.

92. 96. Változata A—Sz. II. 93. lapján fordul elő.

99. 100. Változata N. I. 344. II. 305., A—Sz. II. 81.

105. Változatát N. II. 251.; A—Sz. II. 88. lapján olvastuk. Szőregen az utolsó sora helyett: »vasárnap vigadozunk«-ot mondanak.

106. 107. Pár sora fel van jegyezve a N. II. 267. lapjára.

Digitized by Google

108. Más változata is ismeretes:

Mögáj', maj' mögmondom apádnak: Oszt' rá — — —!
Egér lukba hántad a kinyeret, (Lőrinczfalva.)

109. Más szórendű változata:

Az új ruha elszakagygyon,
A gazdája mögmaragygyon!
(Szőreg.)

110. Találkozik a N. II. 272., Ko. I. 226. lapján közlöttel s a következőkkel:

Kûdû, kûdû vajacska, A ki teli nem agygya, (vagy:)
Zsebömbe — a macska, Nyajja ki! A ki nem ád, nyajja ki!
(Csóka.) (Szőreg.)

111. Változata I. kötetünk 76. lapján van.

112. Vesd össze a 239. számúval.

113. Változata. (A gyermekek váltva teszik egymás fölé kezök fejét s csípve húzgálják:)

Ránt, ránt, csipödött!

(Majd körbe forgatják kezöket:)

Kavar, kavar, kavar!
(Csóka.)

114. Változatát lásd a II. kötet 81. lapján s jegyzetében. *Csókán* a 3. sor helyett ezt mondják: Térgyig való sajáta.

115. 116. Változatát ismerjük, »ôromvére fü«-nek hívják a növényt, melyet 3-szor orrukba taszítanak s mondják:

Ôrom vére eregy el, Tarka kutya szalagy el!
(Lőrinczfalva.)

117. 118. Változatát II. kötetünk 81. lapján közlöttük. Felsoroljuk a következőket is:

Bába gúnár gugorogy' föl! Gá-gá gúnár gugorogy' fő'!
Kukoricza káka! Gugoriga gága!
(Lőrinczfalva.) (Monostor.)

123. Feljegyeztük változatát is. (Két gyermek összebeszél, az egyik egy harmadikat felszólít:)

Gyere, kérjünk az Istentű' pé'szt!

Digitized by Google

(Kalapot fognak a foguk közé s mondják:)

Agygyá' Isten pé'szt, agygyá' Isten pé'szt!

(Ezalatt a másik összebeszélt levizeli a kis gyermeket s kinevetik.)

(Lőrinczfalva.)

126. 127. Vesd össze II. kötetünk 75. lapján levő változatával s ennek jegyzetével. A 126. számúval megegyez az egyházaskéri azzal eltéréssel, hogy a 2. sorban: »Bíbor nádon«-t mond. Ilyen a következő is:

Égygyöm, kettőm, Kuk, láncz!
Hábor, némöt, (A *nagyujját* teszi arra,
Ökör bika, a kire a láncz szó ke-
Karika, bíbicz, rül s ez a humó.)

(Lőrinczfalva.)

A lőrinczfalvai kiolvasó utolsó sorában Csókán a *kuk* helyett *kup*-ot mondanak.

128. 129. 130. Soraiból II. kötetünk 75. lapján s a jegyzetében elősorolt változatokban találunk; ily változatot többet feljegyeztünk, minők:

Ögyedöm-bögyedöm, Kis ánygyomat Káricz küvet
Űz-bűz. Kijáltya, Törnek.
Lakatom Bérnát, Kertbe Endri volnék,
Hajdú táncz; Kutyúkának. — — — —,
Hajdú sógor Sípolnak, Köles szömet
Mit kijált? Dömbölnek Szödögélnék.
Áncz, váncz, tót!

(Szőreg.)

Ögyedöm-bögyedöm, Búj a lóba,
Fakakas, Ott hal'gas'!

(Klárafalva.)

131. Változatát II. kötetünk 78. lapján mutattuk be.

132. Találkozik a II. kötetünk 78. lapján levővel és a következővel:

Orona-borona, Engecz-bengecz, Bíbicz-klicz!
Kerek ajjú kukora, Városi lebbencz, (Hosszúhát.)

133. Változata I. kötetünk 79. lapján s ennek jegyzetében van megjelölve; felemlitjük ezt is:

Ebbő, kebbő, három, négy, Új-Szögedre virágé',
Kis galambom huvá mégy? Térjé' viszsza Istené'!

(Szőreg.)

Digitized by Google

134. Változata I, kötetünk 77. lapján s ennek jegyzetében van ismertetve. Utolsó sorai II. kötetünk 79. lapján találhatók. Többékevésbbé ütnek el tőle a következők:

Pad alatt, pad alatt
Két *kesztyü*, (vagy:
kettőre),
Szól a rigó
Az erdőbe',
Sirmán, boszorkány, (vagy:
Csíp-csáp, szalma szál),
Szabó Pál
Kiváló,
Bújl (vagy: humj!)

(Ó-szent-Iván.)

Pad alatt, pad alatt
A fő'd alatt
Sárga csikó
Nyerög alatt,
Lófuttató,
Futtató,
Nem vagyok én
Félnyakú,
Isten lovát
Patkolom,
Rézzel szögezöm,
Vas pá'czával
Kongatom:
Kum, kum, Pétör bácsi,
János bácsi,
Válaszszé ken ki
Valamíket,
Ezök közül eszt!

(Török-Kanizsa.)

135. Változata N. II. 303. lapján van, melynél teljesebb emez:

Égy' ellőre,
Két kettőre,
Három hatra,
Hat kilenczre,
Tő'cs ki tízre!
Ez elejtő,
E' fő'kapó,
E' jó, hátba —
Buffogtató!
Sárga csikó,
Bársony nyerög,
Szalagy gyer'ök,
Mer' mögverlek,
Mer' az ülepödre verök!

(Szőreg.)

136. Kevésben tér el a fent közlöttől emez:

(Tenyerökbe köpnek s mondják a humónak:)
Enynyi kényó vére csöppenynyön ki a szömödbű, ha lácz'!
(Ha mindemellett is leselkedik a humó, akkor reákiáltanak:)

Őröndöm — bőröndöm,
— — — karmold föl!

(Szőreg.)

143. Soraiból P. 141. Ko. II. 186. lapján találunk.

144. Pár első sora II. kötetünk 204. és feljebb a 287. lapon van.

146. Töredékesen II. kötetünk 84. lapján közlöttük, lásd ennek a jegyzetét is.

147. Az eleje P. 141. Ko. I. 220.; az utolja E. I. 498. 415. ko. II. 192. lapján olvasható.

148. Soraiból II. kötetünk 88. 90. I. kötetünk 87. lapján találtunk.

149. 150. Változatát N. II. 267. 268. lapján olvastuk. Ide jegyezzük ezeket is:

Digitized by Google

(A gyermekek besetétik a szobát, leülnek a szoba közepére, egy közülök, ki az egészet rendezi, állva marad a középen, kezében sós kenyeret tart a Kópé számára, azután rákezdik:)

Gyűj' föl Kópé Kopogatni, Szen' Györ' lászlót
Loboktatni! Itt csörög, Itt börög
Gyün mán, Gyün mán! (Szőreg.)

(Mikor a pitarba becsukik a gyer'ököt, asz'ongyák:)

Gyűj' föl Kópé Kopogatni, Aran béka Látogatni!
Gyüj' föl Gomba, Szen' Györ' Gomba Szen' Györ' Gombát Köszönteni!
Itt apád, Itt anyád, Sós kinyeret Öszik!
(Erre a gyermek el kezd sírni, mire kieresztik.)
(Szőreg) (Gyála.)

Kéj föl Kópó Kopogatni,
Szent György Gyurkát Látogatni!
Apád, anyád Sós kinyeret öszik.
(Térvár.)

153. Vesd össze A—Sz. II. 75. 76. lapján levővel.
155. 156. Változatát II. kötetünk 93. lapján mutattuk be.
157. 158. Pár sorát P. 146. lapján olvastuk.
163. 164. Változata A—Sz. II. 84. lapján van.
165. Találkozik a Ko. I. 227. lapján közlöttel.
169. 170. Változatára A—Sz. II. 70. Ko. I. 231. lapján akadtunk.
172. Vesd össze I. kötetünk 90. lapján találhatóval s jegyzetével, továbbá a következővel:

Sváb, sváb, karaláb, Dögöjjön mög az apád!
(Török-Kanizsa.)

173. Pár sorát II. kötetünk 94. lapján közlöttük.
176. Teljesebb a N. II. 163. A—Sz. II. 66. lapján találhatónál.
177. Töredékét Ko. I. 232. lapján mutattuk be, változata ez:

Zsidó — zsidó, Mêhêndó, Az árokba' Döglött ló,
Erigy hozzá, Szob' mög jô!
(Török-Kanizsa.)

178. Egyházas-Kéren azt kérdezik a zsidótól: »Mikô lösz Bűrbe' vásár?« Lőrinczfalván! »Sógor! mikor lösz Irhán vásár?«
180. Az utolját A—Sz. II. 72. lapján olvastuk.
186. Változatát Ko. I. 233. lapján közlöttük.
188. Vesd össze Ko. I. 233. lapján levővel.
191. Teljesebb alakjára találtunk a nyomtatás alatt:

Digitized by Google

Á, bé, czé, csé, Tejet ád,
Bornyú láb, Még anná' is
Fogd a lábát, Többet ád!
(Lőrinczfalva.)

Á, bé, czé, dé, Tejet ád,
Bornyú láb, A mit is ád, kicsit ád,
Fogd a farkát, Mind tê öszöd aszt mög ám!
(Monostor.)

192. Töredékét I. kötetünk 93. lapján mutattuk be.

196. Pár sorát I. kötetünk 91. lapján közlöttük, más változata ez: »Ádám, ördög ül a hátán!« (Csóka.)

197. Töredéke A—Sz. II. 78. lapján olvasható.

209. Változata Ko. I. 229. lapján van.

216. Találkozik I. kötetünk 93. lapján levővel.

221. 222. 223. Változatát lásd N. II. 261. A 72. számú adatunk utolsó sorát; hol: »Fehérvári bugyogó«-val, hol »Kalamári bugyogó«-val cserélik fel Lőrinczfalván.

225. Szőregen emígy mondják: Fényösékné' kínt űlnek,
Szippancsékná' várik.

228. Az eleje N. II. 260. lapján van, hallottuk ily változatát is:
Pöndöl Zsuska, Szalagy török,
Nagy haluska, Gyün a muszka!
(Szőreg.)

229. Változata I. kötetünk 94. lapján van.

234. Két utolsó sorát A—Sz. II. 86. lapján olvastuk.

235. 236. Az eleje A—Sz. II. 64. lapján található.

237. Vesd össze N. II. 105. Ko. I. 180. lapján levő dallal.

238. Lásd fentebb a 33. számút.

239. Változata fentebb a 112. szám alatt van.

242. Pár sora II. kötetünk 93. lapján olvasható.

248. 249. 250. Találkozik N. II. 275., Ko. I. 233. és II. kötetünk 95. lapján közlöttel. Lejegyeztük ezt is:
(Egyik:) Jó écczakát! Mind têveled hájjon!
(Másik:) Hatvan czigánt, (Monostor.)

Digitized by Google

Szokások jegyzete.

Veszelődő szokásaink közűl némelyiknek csak verses maradványát jegyezhettük le. Igaz, hogy töredékek, de szokásainkból fentmaradtak és így nem kellett az elnevezésben a »Szokások« megjelölése mellé holmi »köszöntők«-et, vagy »versek«-et oda jegyeznünk. Bemutatott szokás töredékeink között a »Sirató«-k közkeletűeknek ugyan nem mondhatók, mert ki hogyan tud siratni, úgy siratja el halottját, mástól kölcsön nem veheti, kivált az olyan, a melyik siratójába bele szövi hitves párja egész életét, felejthetetlen szavait; ezek a gyászos perczek alatt kelnek s itt legközzelfoghatóbban jelentkezik népünk költő tehetsége: mind e mellett is e rovatban foglalhatnak helyet, mert a halottat elsiratni ősi szokás, a gyászertartások maradványa.

1. *Kántáló.* Az 1. versszakasz változatát I. kötetünk 98. lapján közlöttük. Ha olyan helyre vetődnek kántálni, a hol disznótor van, ezt is elmondják:

Itten disznót öltek,
Vérös hurkát ösznek,
Ha nem annak belűle:
Fullagygyanak mög tűle!
(Szőreg.)

2. *Ugyanaz.* Vesd össze I. kötetünk 97. lapján levővel.

3. *Karácson köszöntő.* Részben a »Keljetek fel pásztorok!« ének változata, részben találkozik a N. I. 14. 36. 45. 103.; Ko. I. 5. II. 3. és gyüjteményünk II. 98. lapján találhatóval.

4. 5. *Betlehemezők.* »Szalonnás jó estét!« bekezdését lásd N. I. 4. 30. 57. 71., Ko. I. 1. II. 1. 17. lapján s a következőben; a »Kelj fel Koridon«-t Ko. II. 2. 5. gyüjteményünk I. 101. lapján és a következőben. »Jobb ez a gazda« bekezdést N. I. 4. l. és a következőben, a »Bárcsak régen fölébredtünk«-et N. I. 6. Ko. I. 4., gyüjt. I. 102.; az egészet vesd össze Ko. II. 4. lapján levő 2. számúval, és a következővel.

6. *Ugyanaz.* »Nyiss ajtót« kezdetü sorai N. I. 6. 64. 70. Ko. II. 1. 4. a »Vígan zengjetek« pedig N. I. 50. 74. lapján olvasható: az egészet hasonlítsd össze a megelőzőkkel.

Digitized by Google

7. 8. *Ódericsolók.* Maga az elnevezés *szláv* eredetre vall, *Miklosich: Die Schlavischen Elemente in Magyarischen* 543. szám, de a szokást, a veszszőzést, megtaláljuk a velünk rokon *mordvaiaknál* is: *M. T. Akad. Értek. a nyelv és szépt. köréből* XII. kötet IX. szám 27. lap.

9. 10. *Három király játékok.* Változatukat Ko. II. 49—52. lapján közlöttük; a 9. számút vesd egybe N. I. 131. és II. kötetünk 98. lapján levővel.

15. *Pancsilusozó.* Mint a versből kivehető: hajdan nem a zsidót ütötték, hanem Pilátust, mely szokás megeggyező a szászrégeni *Pilátus verő*-vel: *Etnographia* II. évfolyam 49. lap.

Digitized by Google

Imádságok és ráolvasók jegyzete.

Kincseink ismerői tanulva fogják összehasonlítani imádságainkat a 16. századból fentmaradt, *Bornemissza Péter: Ördögi kísértetekről* művében található bűbájos imádságokkal, továbbá gyüjteményünkben levő ráimádkozóinkkal, illetőleg ráolvasóinkkal s ezeknek más népeknél lelhető változataival és nem fogják kérdezni, miért vettük fel imádságainkat gyüjteményünkbe; miért nevezzük kincseknek? Nincs terünk e helyen velök behatóan foglalkozni, ezt máshol tesszük meg; itt csak nyelvkincseink gyüjtői figyelmébe ajánljuk az ily imádságok feljegyzését. Az e fajta imádságokat ma már jobbára csak az öreg asszonyok imádkozgatják, és a koldusok *éneklik* is, jobban mondva: *dúdolják*. Énekelni többet hallottam, de mivel a koldusok megtudták, hogy ki akarom nyomatni, nagyon ovatosak voltak s igy csak ezt jegyezhettem le ének után:

Én kilépök
Én házambû,
Föltekintök
Magos mönyben,

Ott látok égy'
Kis kápolnát,
Kívül aranyos,
Belül irgalmas.

Abba' vagyon
Krisztus Urunk,
Térgyig vérbe',
Könyékig könyvbe';

Előtte ál'
Két próféta.
Mönynyetök el
Most próféták

A fekete
Fő'd színire,
Hirdessétök
Mindönkinek.

Ó', Évának
Fijaji,
Eszt mögillik
Hallani,

Jézus előtt
Állani,
Térgyet — fejet
Hajtani!

Első aszszony
Anna aszszony,
Mária szülő.
Kis Jézuska

Kajifásnak
Udvarába'
Kű oszlophon
Kötösztették;

Vas ustorral
Ustoroszták,
Tüvisökkel
Koronászták.

Őjjed, őjjed
Az embört!
Én nem ölöm
Itélöm.

È hun gyünnek
Anygyalok,
A mönynyeji
Szép 'ászlók!

Kik poklokat
Föltörték,
A szent vérit
Fölszötték.

Öt ezör, mondom,
Hat ezör, mondom,

Digitized by Google

Hét ezör, mondom, Háromszô
Bizonyomra mondom: Elmonygya,

Hogy a ki eszt Vélem gyün az
Napjába' Örök dücsőségbe!

(Szegedről Szőregre járogató koldustól.)

Lejegyeztem a következőket is:

Szôj kakas, Kén szomjan szomjazik,
Kéj fő' szép. szűz Márija, Écs csöp' vére csöppentik,
Mögfogták a zsidók Az angyalok fölvöszik,
Krisztus Urunkat, A kehöjbe létöszik,
Körösztfára feszítötték, Aszt mondá három
Vas szögekkel á'talverték, Istennek drága szent anynya:
Tüskös koronával koronászták, Hogy a ki eszt röggel fölkel-
Eczettel, epével itatták tibe' este lefektibe' 3-szor el-
Mind zsidót úgy csúfolták. mongya:

7 halálos bűntűl fejtődzik.

(Deszk.)

Mivel mán besütétödött, Szent lélökkel ögyetömbe'
Kérünk Teremtőnk tégödet! Élvén örök dücsőségbé'
Hozzánk kögyelmösségödet Tarcs mög Uram minket
Mutazsd szokott őrzésödet! Vigyázásunkba',
Sátányok mökköttessenek, Őriz' mög Uram minket.
Lelkünk el nè fertőzzenek. Alvásunkba',
Enged' eszt nekünk Hogy békivel nyugogygyunk,
Kegyes Atya, Fijú fölségössen, Röggêre fő'viragygyunk! Amen.

(Szőreg.)

Ráolvasóinkról is más helyt fogunk részletesen szólani. Mi e rovatban csak azokat az adatokat közöljük, melyeket a nép is ráolvasóknak tart még mindig; ellenben a gyermekek közt fentmaradt ilynemű hagyományokat, mint például a *kiolvasók*, melyeknek a nép erőt nem tulajdonít, a nép felfogása szerint való rovatba osztottuk be.

11. 12. 13. Változatát II. kötetünk 111. lapján közlöttük.

15. Lásd I. kötetünk 108. lapját.

17—24. 29. Lásd II. kötetünk 111. *Wenzig: Westslawischer Märchenschatz* 219. lapját. Mondáink közt a változatát a 173. lapon 14. szám alatt közlöttük.

29—32. Találkozik *Bornemissza: Csusrol való bay* bűbájos imádsággal; lásd a *M. T. Akad. Érték. a nyelv- és szépt. köréből* III. kötet IV. szám 90. lapját.

Digitized by Google

38—42. Gyüjteményünk I. 116. II. 112. a megelőző jegyzetben idézett *értekezés* 92. és *Kreutzwald-Neus : Mythische und Magische Lieder der Ehsten* 97—100. lapján találtuk a változatát.

43. 44. Vesd össze I. kötetünk 116. II. 112. s *Grimm : Deutsche Mythologie* CXLII. lapján levővel.

45—49. Részletesen foglalkoztunk vele a *M. T. Akad. Értek. a nyelv- és szépt. köréből* XIV. kötet. V. szám 9—13. lapján. Versünk változatát lásd *Krauss : Sitte und Brauch der Südslaven* 547. lapján, hol nem a Hold, hanem *Vila* házasítja a fiját.

Digitized by Google

Mesék és rokon nemüek jegyzete.

Hagyományaink legértékesebb adatait ezután már nem a népdalok közt kell keresnünk, hanem a nép elbeszéléseiben, a prózában. Erre utalnak bennünket a most közölt teremtő s egyéb becses mondáink, melyek a magyar népköltés-tár gyöngyei közé sorozandók. Teret akarunk nyerni egyéb érdekes adataink bemutatására, ezért e helyt csak érintjük eme, eddigelé egészen ismeretlen, őseinknek a világteremtéséről és alakulásáról szóló hagyományainkat. Itt akarjuk bemutatni a következő érdekes adatokat. Él népünk ajkán *Szent Istvánról* emlékező töredékünk, melyben első királyunkat a *tenger partján* látjuk játszani, éppen ezért, mert tengerről van benne szó, e hagyományt eredetileg nem reá vonatkozónak, csak reá alkalmazottnak kell vallanunk:

Szent István és a király.

Mikor Szent István gyer'ök vôt, ű mán játékot csinált a tengör partyán: várat csinált kavicsokbul. Azután a kiráj âra mönt szolgájival égygyütt; hogy nem köszöntek neki: mögharagudott, hogy ű mán várba' van, várnak ura oszt nem köszönnek! Mijen ostobák! — asz'ongya — az embör mellett elmönnek osz'tán nem köszönnek. Osz'tán kérdöszte a kiráj, hogy mit mondott ?! Asz'ondom, hogy én is csak kiráj vagyok a magam várába'! Segícsesön az Isten! a mit el is kapott.

(Szöreg.)

Más hagyományunk meg Babilonba utaztatja első királyunkat s jobbjának fentmaradását is különösen adja elő:

Szent István jobbja.

István kiráj mikô Babilonba útazott az édös anynyával, az édös anynya asz'on'ta, hogy az Isten sé' dű'lheti ê (a babiloni toronyt); Szent István ezön anynyira mögboszszankodott, hogy pofon vákta az édös anynyát, azé' vágatta lé a maga kezit, a mölik még most is mögvan.

(Deszk.)

Ipolyi (Arnold: Magyar Mythologia 73. 168.) Szent Istvánt mint hőst mutatja be, egyik palócz adat szerint *tá'tus* volt:

Digitized by Google

István kiráj ugrátása.

Szent István kirá' tá'tus vôt; Őtét üldözték mingyig. Még Ágasváron vôt, mikô elsőt hárángoszták, oszt' mikô bèhárángoszták, ott vôt szent kútná' (a verebélyinél) oszt' á lovának a négy lábá most is ott van a termés kőbe': István kiráj ugràtásnak hívják.

(Ságújfalu.)

*Bűbájos*nak mondja népünk Mátyás királyt:

Mátyás király bűbájos volt.

Mátyás királnak ojan könyve vôt, hogy oda olvasta a kit akart az ágyábû: bűbájos vôt. Êmönt a törökhön oszt' sènki sè' látta, muzsikált nekik, mék sè látták, keresték, nem taná'ták; akkô mon'ta: A' muzsikál mos' tè néktök, a kitül féltök. Mögengette fogatni magát; röggê keresték, nem taná'ták. Mikô mögölték, akkô mon'ták: Szúrjad, szúrjad, mos' szúrod a magyarok mindön igasságát. Szózat.ha'lacczott az égbül hogy a harangok szôjanak, mer' mökhalt Mátyás királ, oda az igasság!

(Szaján.)

Ide jegyezzük eme hagyományunkat is:

Átilla kardja.

Mikor *Átillá*nak a kargya lèesött az égbül bódéjával (= markolatjával) esött lèfelé oszt' lèmönt anynyira, hogy nem láthatta mög sönki sè'. Oszt' a gujásának 3 éves jószága, vemhös jószága sántított. Nézi, hát látytya, hogy fojik a vére, âra mönt, hát látta, hogy vérös a kard is. A botytyával kiásta oszt' Átillának á'talatta, evvel vôt Átillának ojan ereje, hogy az egész világon körösztül mönt. Az Úr Isten avval ajándékoszta mög. Aszt a kardot eltemették vele êgygyütt, ma jis keresik, de nem tanálhatik mög

(Gyála.)

Kéziratban találtunk a nép ajkán élő mondánk verses alakjára:

Miért nincs német a mennyországban.

Mondá az Úr Isten egyszer Szent Mihálynak:
A németek talán a dögön kószálnak?
Már sok század elmult, hogy megteremtettem,
De még ekkoráig hasznukat nem vettem.

Magyar, görög, tót, rácz jönnek trónusomhoz,
Fáradságuk után ülnek asztalomhoz;
Németet nem látok a mennyei karba',
Mond meg hová raktad őket a patvarba?!

Digitized by Google

Feleli Szent Mihály: Mióta tétettem,
Szent akaratodból serpenyőssé lettem,
Németet feljönni még soha sem láttam,
Még a lajstromomban nevét sem találtam.

Hogy' lehet az Mihály? mondá a felséges,
Igen sok a német, az nem lehetséges:
Hogy mind elmaradjon, mint Noé hollója,
Ne jusson eszébe kegyes alkotója!

Atyám! — úgymond Mihály — engedelmet kérek,
Isten engem úgy se'! egyet sem ismérek!
Ha nálamnál őket jobban nem isméred,
Tudom, számon tőlem egyiket sem kéred!

Nosza tehát, fiam, ülj a szebbik lóra,
Menj el a világra, tanuld ki valóra!
Mi dolog, hogy annyit késnek a németek?
Hozz eggyet magaddal, kivel beszélhetek!

Add Uram hát nékem valami jeleit:
Miről ismerjem meg a német feleit?
Mivel tudakozni sokat nem akarok,
Sörényénél fogva eggyet majd felhozok!

Könnyen találsz fiam, Mihály, németekre,
Mondá az Úr Isten, csak nézz e jelekre!
Nedves órr, görbe láb, strimfli és czipellő,
Paróka, bugyogó, azon luk: szelelő.

No, de czifra állat! — mond Mihály magában —
El is megyek tüstént, hogy legyek nyomában!
Noha csömört hozok — tudom — a hátamon,
Fölkeresem bár túl legyen a pokolon.

Elindul urának parancsolatjára,
Szokott gyorsasággal leszáll a világra,
Akadt egyenesen Nagy-Magyarországra,
Talált egy szegletben nagy német csordára;

A kik közül egy vént mindjárt megszólított:
Kéri, menjen véle, hogy szép mennyországot
Láthasson, a milyent egy német sem látott,
Nyerjen üdvösséget, örök boldogságot!

Digitized by Google

Erre nagy mérgesen a német így szóla:
Szákrament, ik ké niksz, ne mén, ne mén óta,
Apám ment bogolba, én is mének óta,
Mit megfan csinálik magunk mennyországba'?

Bogol van sok német, ott fan nagy fígasság,
Ott megfan trallala, hopszaszsza fígasság,
Ott megfan trallala, hopszaszsza fígasság,
Én nem menem kenddel el csak a mennyország.

Ebadta németje! kifogok rajtatok!
Kiszorítok eggyet, véle felnyargalok!
Pozsoni Dunánál kezde sétálgatni,
Látott ott a parton eggyet — — — —.

Mosolyogva mondja Szent Mihály magában:
Nem — — — többé német e világban,
Megragadá neki jól a parókáját,
Viszi az ég felé, mint karvaly prédáját.

Balra fordította mind szemét, mind száját,
Mivel nem nézhette német rút pofáját.
Midőn így útaznék német madarával,
Imígyen beszélget Szent Mihály magában:

Lesz ma nagy nevetés magas mennyországban,
Ha ezt bemutatom a kurta nadrágban!
Haza téve Mihály nagy útazásáról,
Leugrik örömmel aranyos lováról.

Mutatni akarja, miért fáradozott?
Tekint a kezére, csak parókát fogott.
Hová lettél Német? ördög ... de nem mondom,
Úgy is a kezemből az vitt el, jól tudom

Hiába' fáradtam, napszámom elveszett,
Levált a paróka, a kopasz elveszett!
Bemegy szomorúan Ura elejébe,
Tartja a parókát fényes kezeibe'.

Szemével nem látott, mert nagy vala gondja,
Hogyan mentse magát?! röviden ezt mondja:
Megbocsáss, Teremtőm! hiába' fáradtam,
Megjöttem, németet magammal nem hoztam!

Digitized by Google

Hogy így járjak vele, azt vajjon ki' hitte?
Itt a haja, magát az Ördög elvitte,
Nem bánom azonban, mert tőle fiaid
Megcsömörltek volna minden angyalaid;
Mert szebbek erdőkben a legrútabb vadak.
Szebbek az Ördögök, mint a német hadak.

(Kézirat.)

Verses alakban él a nép ajkán Reginának Krisztus Urunktól való megáldatása:

Krisztus Urunk és Regina.

Mikô Krisztus Urunk
Ezön a fő'dön járt,
Èmönt Rêginához,
Ruházatot kévánt.

»Édös szögényejim,
Nem athatok sömmit,
Hét árvával vagyok,
Fonyásommal tartom.

Èty kis pé'zöcském van,
Aszt is mástul kértem.«
»Erigy ki tê, Pétör,
Tekincs az egekre!

A mit oda kínt lácz,
Idê bent is mond ê!«
»Az angyalok mongyák:

Szent vagy tê, Rêgina!
A Szent Rêginának
Terítött asztala.«

(Deszk.)

1. **Nap, Hold, Csillag kiszabadítása.** Az eddig elé ismert meséink között a legbecsesebb. Oly sok érdekes adatot foglal magában, hogy részletes méltatása ívekre terjedne. Változatát kőzlötte már *Mt.* III. 3. lapján, megvan *Ipolyi* gyüjteményében is *201*-es számmal. *A Tátos* névvel jelölve; Ipolyi *Magyar mythologiá*jában a 288. 237. 264. lapon idézi. Sem Merényi, sem Ipolyi változata nem mérkőzhetik a most bemutatottal régi felfogás tekintetében, mely szerint a *Nap, Hold, Csillag* élő lény, személy; ilyent ma csak az oly félreeső helyen találhatunk, mint Lőrinczfalva, hol a míveltség hatásának nyomai még nem igen jelentkeznek a népköltésben. A mese tárgya, hogy a napot, holdat ki kell szabadítani, megvan a *finn Kalevala*-ban; ide vonatkozó megjegyzéseket közlöttünk a *M. T. Akadémia Értek. a nyelv- és szépt. köréből XIV. köt. V. számú* füzetében.

2. **Bandi.** Ősz ember helyett Ördög tanítja a fiút tudákosságra és pedig akként, hogy lesózza *Ipolyi* gyüjteményében a 23. számú mesében; összedarabolja a békából lett asszony is G. I. 170., porráégeti a Durumó *N. III. 362.* lapján; akasztófától megmentett ember foglalkozik vele *Ipolyi* 30. számú meséjében. Lopva tanulja el az Ördög írásából a titkos mesterséget *Ipolyi* 52. sz. meséjében és G. III. 116. lapján. Hasonnemű tanításokat

Digitized by Google

találunk az *oszmán-törökben Kúnosnál: Oszmán-török népköltési gyüjtemény, A varázsló*; a *szászoknál: Haltrich Deutsche Volksmärchen, Der Erzzauberer und sein Diener*; a *szerbeknél Karadschitsch: Volksmärchen der Serben* 54., az *oláhban Schott: Walachische Märchen* 193. lap. Bandi *viszás tettével* megeggyeznek népköltés-tárunkban olvasható *Bolond Jankó*-k cselekedetei.

3. **Az átkozott pipöre tyúk.** Töredékesen és eröltetett befejezéssel van bemutatva N. I. 438. lapján.

4. **A kis nyúl.** Vesd össze *A. 270. 295. 303., Erdélyi: A nép költészete* 193. lapján levővel. A *németben Grimm, Kinder und Hausmärchen: Von dem Tode des Hühnchens*; a *szászoknál Haltrich* idézett művében: *Tod des Hühnchens* czim alatt fordul elő a változata.

10. **Mijûta vannak szilíndök kutyák?** Hagyományunk elejét II. kötetünk 140. lapján közlöttük.

13. **Kristóf a föld kulcsát kapja.** Változata II. kötetünk 148. lapján olvasható.

14. **Krisztus Urunk köve.** Sorai megeggyeznek a 151. 152. lapon bemutatott ráolvasókéival.

16. **Krisztus Urunk mög az opsitos katona.** A gabona gyujtás I. kötetünk 153. és N. III. 409. lapján van közölve.

25. 26. **Éva teremtéséről.** Változatát II. kötetünk XVIII. lapján a *Bevezető*-ben mutattuk be, megtaláltuk *Krauss: Sitte und Brauch der Südslaven* 184. lapján. Az itt közlött *teremtő* és *vízözön* mondákról lásd *Világunk alakulásai néphagyományainkban* értekezésünket.

Digitized by Google

Csali mesék jegyzete.

Csali meséink között különös, legalább népköltés-tárunkban eddig elé ismeretlen alakúra akadtunk. Páratlanságán kívül annál érdekesebb, mivel nem minden alap nélkül engedi felvetni azt a kérdést: vajjon a verses csali mesék egy részét nem dalolták-e hajdan a gyermekek előtt?! Nem feledjük mi el e kérdés felvetésénél, hogy a csali mese tárgya csak úgy meríthető a versből, illetőleg a dalból is, mint a prózából: csak a czélnak megfelelő legyen; de más részről azt sem szabad szem elől tévesztenünk, hogy a csali meséket többnyire kis, meséért epekedő, dallal keltő, dallal fekvő gyermekeknek szokta a nép elmondogatni. Figyelembe veendő továbbá, hogy mesénk változata, melyet *Kv.* I. 235. lapján közöltünk, ma már tiszta próza és nem csak hogy mint csali mese ismeretes a nép előtt, de tárgya, szerkezete oda mutat, hogy eredetileg is csali mesének költötték. Hogy hajdan végig verses alakban volt ismeretes és dalolták, mutatja a bekezdés, hol a dalos elmondja: miről szól a *nótája* és nem a meséje. Mindenesetre figyelemre méltó jelenség s megérdemli, hogy ebből a szempontból kiindulva kutassunk:

Hub' bojhos kutya.

Nótám szömbúzárû, Szép négy ökrömrű',
Szép, kis kakasomrû, Szép feleségömrű',
Szép, négy hízómrû, Hup' bojhos kutyámrû . . . . .
Szép, két paripámrû, (Felhagy a dalolással, mesél:)

Vôt a világon égy' kûdús, vôt neki ész szöm búzája, úgy kûdulta. Este bekérecczött égy' hászhon, kérdöszte: Van-é neki hálása itten? Attak neki hálást; mökkérdöszte, hogy a búzát hová tögye? Asz'on'ták neki: Tögye az ablakba. Êmönt kérögetni. A kis kakas mögötte a búzát, êvitte a szomszédba a kis kakast; kérdöszte: van-é neki hálássa itten? Attak neki hálást; mökkérdöszte, hogy a kakast huvá tögye? Asz'on'ták neki: Tögye az ólba! Êmönt kérögetni. A disznók mögötték a kakast; elhajtotta a 4 hízó disznót. Este mögén' bekérecczött égy' hászhon; kérdöszte: van-é neki hálása itten? Attak neki hálást; mökkérdöszte, hogy a disznókat huvá tögye? Tögye az istállóba! Asz'on'ta, ha 4 hízó disznót agyonrukdosi a ló, êvöszi a 2 paripát. Êmönt kérögetni. A 2 ló

Digitized by Google

agyonrukdosta a 4 hízó disznót, êhajtotta a 2 lovat. Este mögén' bekérecczött égy' hászhon; kérdöszte: Van-é neki hálássa itten? A ttak neki hálást; mökkérdöszte, hogy a lovakat huvá tögye? Tögye az ökör istállóba! Ha az ökrök agyondöfködik a lovakat, évöszöm a 4 ökröt. Êmönt kérögetni. Az ökrök agyondöfkötték a lovakat, êhajtotta a 4 ökröt. Este mögén' bekérecczött égy' hászhon; kérdöszte: van-é neki hálássa itten? Attak neki hálást; mökkérdöszte, hogy az ökrit huvá tögye? Hagygya kin'! Ha êlopik, akkô êviszöm a lekszöbbik l'ányát. A ökröket êlopták. A l'ánt beletötte a zsákba, fövötte a hátára, êmönt kérögetni. Este bekérecczött mögén' ahhon a hászhon. Bemönt vacsorá'ni, oszt' oda tötte a l'ánt a konyhába. A l'ány kijá'tott, hogy vögyék ki! Kivötték, beletöttek én, nagy, bojhos kutyát. Röggê fövötte a hátára, êmönt kûdulni; a kutya elkeszdött sivalkonni a zsákba'. Édös feleségöm, nê ríjjá', maj' ha oda érünk a tó szélire, öszünk! Oda értek a tó szélire, kiôtta a zsákot, a kutya kiugrott, akkô mögijett a kûdús, fölugrott, utánna szalatt: Huh' bojhos kutya, gyere viszsza! A kutya viszszafordût, a kûdús mögijett: Hup' bojhos kutya, szalagy' ê! Szalad a bojhos kutya, hu' ni! (Valemelyik gyermek felé kap, mint ha arra szaladna a bojhos kutya.)

(Deszk.)

Több verses csali mesénk él ma is a gyermekek ajkán, melyet dallamszerűen mondanak el, mint:

Mese, mese, Bûj a lukba,
Fa kakas, Ott hal'gass!

(Ó-szent-Iván.)

Mese, mese, Tehén farkát
Mes' ketté, Rág' ketté!

(Szőreg.)

A változatok közül lejegyeztük a következő *bossantót,* melyet a mesélő addig mondogat, míg nem kérik, hogy hallgasson:

Tót, Tötte idább', vötte lê,
— — vôt égy' fôt, Monygyam-é továb' vagy sê?

(Csóka.)

2. Soraiból A. 327. és I. kötetünk 157. lapján találunk néhányat; ismerjük eme változatát is:

Vôt a világon égy' embör, Fő'szalatt a fára,
Szakála vôt kendör, Beleesött a sárba,
Möggyullatt a kendör, Beleesött a lepedőbe,
Êszalatt az embör; Kivitték a temetőbe.

(Lőrinczfalva.)

Digitized by Google

3. Pár sora I. kötetünk 157. lapján olvasható.

4. Változata Ko. II. 222. és II. kötetünk 155. lapján van.

5. A befejezése jobban megfelel a csali mese kellékeinek, mint *A.* 326. lapján levő.

6. Hasonlítsd össze *Ko.* II. 221. és az *I. kötetünk* 157. lapján levővel.

8. Változata N. II. 410. lapján van, melyet mi is lejegyzettünk, mondhatjuk, szebben elmesélve:

Vót, hu' nem vót, vót a világon égy' kiráj, összeszötte a tülköket. Várat akart belűle csináltatni, beásztatta. Ázik a tülök, ázik, még most is ázik! No, jó, hagy ázzon, majd ha mögázik, csináltat belűle várat, tülök várat, — majd akkor én is tovább' mondom.

(Szőreg.)

Digitized by Google

Tanálgatós mesék jegyzete.

A népköltés legtöbb ága inkább kedvtelőűl, mint észfejlesztőűl szolgál a népnek; az észtfejlesztők között első helyet a tanálgatós mesék foglalják el. Kötekedő kedvből adják fel ugyan egymásnak, de megfejtésökkel sokszor ugyancsak foglalkoztatják az észt. Felosztásunkat követve nehezeknek a *tárgyat leírókat* kell neveznünk. Leíróknak mondjuk azokat, melyek a tárgyat képekben írják le és ezek a legnehezebbek, ilyen a következő:

Elű' mögyön nédula, Szőr nadrágja,
Keze-lába korcsoja, Szilágyi bárson szakálla?
Szőr maga [Kecske.]

(Szőreg.)

Itt a kecske ember képében van elénk állítva: van neki keze, lába, nadrágja: Vagy: »Törpe zsidó möny'be néz? Tüvin a kápiszta« (Térvár.); a káposzta van személyesítve. A leírók közé soroztuk azokat is, melyekben a tárgy jellemző vonásait látjuk egymás mellé állítva, leírva; ezek már sokkal könnyebbek a megelőzőknél, mivel képes beszéddel nem kell bajlódnunk, csak oly tárgyat kell keresnünk, melyre a vonások reáillenek; milyen a »Mög is *sütik*, mög is *főzik*, mék *sé' öszik* mög? Hurkának a czüvekje« (Deszk.) Sokkal egyszerűebbek és könnyebb megfejtésűek a *tárgyat elmondók*, melyek a feleletet a kérdésben a hangzók rövidítésével adják meg, mint: Tónaludátusz?« Tón a lúd át úsz. (Térvár.) »Ju'ál'is ménis, sikuton poris?« Juh áll is, mén is, sík úton por is. (Szőreg.) Némelyikben még a hangzók sem rövidülnek meg, csak a szavakat mondják egybe: »Dunaásis, rontis, viszis fátis?« Duna ás is, ront is, visz is fát is. (Szőreg.) Vagy még ennyit sem tesznek, hanem rendesen elmondják a feleletet: »Két fél kinyér égy' egész, félnek fele negyed rész; mennyi a'? Annyi a': két fél kinyér = égy' egész, félnek fele = negyed rész. (Szőreg.) Ezeknél a tárgyra nem is kell gondolnunk, csak a kérdésre vigyáznunk. Ebbe a csoportba osztottuk be azokat a tanálgatósakat is, melyekben a megfejtésnél nem az egész kérdésre, csak egy szóra kell gondolnunk, mert ezen fordul meg a kérdés, ezeket *szón fordulók*-nak nevezhetjük; ilyen a: »*Mi'?* csinálták eszt a templomot? Pé'zé'« (Szőreg.)

Digitized by Google

Ugyan ebben a csoportban kaptak helyet az oly tanálgatósak, melyekbe a tárgynak csak egy jellemző vonása van belefoglalva.

3. Sorai találkoznak II. kötetünk 156. lapján levő »száraz malom«-féle tanálgatóssal, melynek változata:

Rő, rő, Búza van a Vas a bugojája?
Rötyike, Bögyibe', (Száraz malom.)

(Deszk.)

5. Folyónak van mondva N. II. 371. lapon.

6. Vesd össze K. 348. 352. lapján levő változattal.

Digitized by Google

TARTALOM.

	Lap.
A betyár	197.
A Birkák eredete	181.
Ablakomba' három cserép .	223
Ablakomba' kiszáratt a . .	248.
A bojtár	203.
A bor eredete	180.
A bujdosó	14.
A Csirkés-tyúk eredete . . .	180.
A csókaji határba'	81.
A csókaji legényök	73.
A csókaji lèjányok	73.
A czigányok várat épitöttek .	83
Ad' mög Isten zö'd mezőnek	64
A fő czinkos	18
A fűzfa is lèhajtotta levelit .	30.
A gőzösnek hat kereke . .	35
A gyalázatba kevert . . .	14.
A gyálaji csárda mos' borult be	53.
Agygyon Isten, agygyon Isten	44.
Agygyon Isten, jó écczakát .	121.
Agy' Isten pészt	103.
Agy' jót Jézus	86.
A hatodik pusztafaluba' . .	82.
A hun az a csillag ragyog .	241.
A ki engöm nem tart jónak	77.
A ki ezön könyvnek szorul .	119.
A ki én rám haragszik . .	288.
A ki legény gyűjjön velem	255. 255.
A királyfi	208.
A kis fűrjecske fészket . .	281.
A kis nyúl	168.
Akkor szép a kis lány . .	262.
A kókaji lencsének . .	76. 267.

	Lap.
A kutyává vált ember . . .	172.
Aladáron azé' nem jó . . .	64.
Alsóváros nem hazám . .	26.
Alugygyá' el, csicsi'ká'j el .	85.
A magyarban barátságot éleszt	257.
A megbabázott menyasszony	204.
A mi kutyánk mögázott . .	266.
Amoda égy' falka birka . .	252.
Amoda égy' kerek erdő . .	211.
Amoda van égy' fa	83.
Amoda van kerek erdő . .	226.
Amoda van sűrű ágnak . .	255.
A mögesött szöméj . . .	19.
Anna	1.
Apa monygya anyának . .	86.
A patika garádicscsa . 232.	232.
A rab	17.
A rab keservei	16.
A rabló	198.
A rabságra esett	14.
Astapika nè vakarôdz . . .	237.
A számadó	210.
A Szentföld elnyerése . . .	177.
A szerelmes rab	203
Asz' gondolom, hogy az eső	31.
A szögedi kaszárnya . . .	59.
A szögedi városháza de sárga	254.
A szögedi városháza de tiszta	268.
A szögedi városháza kapuja	57.
A szőregi Nagy-ûccán . .	262.
A szőregi templom előtt . .	242.
A szőregi ûccza kűvel van .	30.
Aszt akarja a gaszda . . .	71.

Digitized by Google

	Lap.
Aszt kévánom a magyarnak	248.
A temető közepibe'	31.
A toronyba' harangoznak . .	30.
A vízözön	182.
A vízözön előjele	182.
Az aradi hírös l'ányok . .	263.
Az asztalon a palaczk . . .	265.
Az átkozott pipöretyúk . .	166.
Az egér kirágta Noé bárkáját	183.
Az elszánt betyár	13.
Az erdőbe' kék iboját . . .	39.
Az erdőbe rúzsafa van . .	67.
Az ég ajja fehérre van . .	231.
Az ég ajján, a fő'd színén .	223.
Azé', hogy én gyönge legény	240.
Az Országút eredete . . .	181.
Az Ördögnek nincs lelke . .	178.
Az öreg zsidónak akkó van .	77.
Az új ruha elszakagygyon .	292.
Az Úr-Jézus áldozatytya . .	70.
Á, bé, czé, csé	296.
Á, bé, czé, dé . 115. 115. 115.	296.
Ácsi, ácsi baba	87.
Ádám teremtéséről	179
Ágas-bogas a dijófa	245.
Ágas-bogas sűrű tő'gyfa . .	227.
Ágas-bogas száraz tő'gyfa .	227.
Áj, mög pille	111.
Ájka-májka fekete	288.
Áj-váj, kecske máj	89
Ál' a baba . . . . . 289.	289.
Áldás, békesség	90.
Ál'ok, ál'ok a kapuba' . . .	31
Ál'ok, ál'ok a tó partyán . .	269.
Ángyom, ángyom asszony .	76.
Án-tán, tubikám	105.
Árok, árok, de mé járok . .	38.
Árok parton szól a haris . .	26.
Árva vagyok, árvának . . .	33.
Ási, ási répa	108.
Átilla kardja	303.

	Lap.
Balladák és rokon nemüek.	1—25.
Balog	204.
Bandi	163.
Barna kis l'ány gyere ki . .	263.
Barna Pétör	198.
Bara alatt jártam	287.
Bába gúnár gugorogy . . .	292.
Bába Roza	205.
Bálint Örzse belenéz . . .	74.
Betlehemezők	123—137.
Beültem én a kuczkóba . .	266.
Be van a város kerítve . .	239.
Bevezető	VII—XIX.
Bétyár embör lába alatt . .	253.
Bécsi kendő lobogós . . .	27.
Bibics, bibics	89.
Bija mama, bija	89.
Bika, bika sótartó	287.
Bíbáj, bíbáj kecske	89.
Bíró szép Istvá'né lánya . .	215.
Boldogtalan vagyok	234.
Bor, búza, békesség	100.
Bordalok és köszöntők .	69—72.
Bor fölött mondott köszöntők	72.
Bort hoz' kocsmárosné . .	69.
Bort ide, bort kedves rózsám	259.
Boszniába elindult a . . .	60.
Bosznyijábul gyün égy' . .	60.
Bódi Éla fehér slingölt . .	75.
Böröcz Náni	202.
Budapes'rül rúzsa vizet . .	39.
Bum, bum, bum, bum, bum .	230.
Bújdosik a rigó madár . . .	233.
Bús gerlicze jaj de szomorún	52.
Búsul a gilicze madár . . .	224.
Büdös (játék)	279
Csali mesék . 185—187.	308—310.
Csáki szép Katicza	207.
Csehoj István	205.
Cselő csákó borozdára . . .	121.
Csicsájéknál ég a világ . .	264.

Digitized by Google

	Lap.
Csicsis' baba	85. 289.
Csicsis' bubukáj' el	288.
Csicsis' buji' Béli	288.
Csicsis' bujikám	288.
Csicsis' bujis'	86.
Csicsis' bumbú, nincsen . .	85.
Csicsis' bûj-bûj . . .	288. 288.
Csicsis' el, bujis' el	85.
Csicsiskáj' ê	288.
Csicsónénak három lánya .	263.
Csiga-biga . 91. 91. 290. 290.	291.
Csik, csik, csik, csik . . .	87.
Csim, csim	281.
Csipke bukor, kormos agyag	79.
Csipödöm, csipödöm . . .	108.
Csipödött, csipödött	102.
Csiri-biri kan veréb	281.
Csirip, csirip az új ruha . .	101.
Csizmadija czé	266.
Csizmadija dikics	114.
Csizmadija legé'nek	114.
Csizmadija, pipaszár . . .	114.
Csíp, csíp, csíp, csíp . . .	87.
Csójos szélin, jobb kéz . .	74.
Csóka, Szaját, Bijodra . . .	81.
Csöndes patak fojdogál . .	228.
Csősz-játék	286.
Csúfolódók keresztelő nevekre	115. 116. 287.
Csúfolódók vezeték nevekre . . .	117. 118. 287.
Csűdözö(-játék)	275.
Czibő, czibő	282.
Czicza-macza	282.
Cziczûs-ka	281.
Czigá', czigá'	112.
Czigán, czigán	112. 112.
Czinczilin (-játék)	286.
Czinöge madár	5.
Czipő (-játék)	275.
Cziróka-maróka	280.
Czitkom, czitkom	282.

	Lap.
Dajka rímek, gyermek versikék, dalok s játékok	85—121.
De kék színű a	29.
De mög csalt égy' legény . .	36.
De szeretnék a császárral .	242.
De szép hintó, de szép ló .	269.
De szép madár a sült . . .	257.
Dícsértessék a Jézus . . .	257.
Déli szellő fujdogál a . . .	68.
Dúj', dúj' el	85.
Ebbő, kebbő, három . . .	293.
Ebbül öttem futottam . . .	81.
Ej! iszok azér' veletök . .	258.
Ejnye, ejnye jaj de boldog .	231.
Elfagyott a kukuricza . . .	262.
Elkészült mán a szőregi . .	49.
El köl' mönnöm az	48.
Elmönt Szögedre a	33.
Elű', elű kolompos . . 120.	120.
Elveszött a török	197.
Elvesztöttem	283.
Engedi-bengedi	281.
Engödelmet kérök	31.
Engő-bengő	105.
Ennek a kis l'ánnak . . .	262.
Enynyi kényó vére	294.
Erdő, erdő jaj de szép . . .	32.
Es, es, es, de jó ez a . . .	71.
Es' eső, meleg eső	290.
Esik eső . . . . . 91.	255.
Es' ki, es' ki . . . . . 90.	289.
Estę, este, későn	35.
Este kezdöm a lovamat . .	252.
Este későn kiá'lok a . . .	33.
Este későn nê járj hozzám .	229.
Estelödik, alkonyodik . . .	67.
E szép szóra: jurátus . . .	260.
Ez a csárda fehérre . . .	41.
Ez a kis l'án csak égyre . .	75.
Ez a templom épült . . .	83.
Ez az ég, ez az ég	36.

Digitized by Google

	Lap.
Ez az ûccza de szép . . .	284.
Ez êmönt nyúlászni	87.
Ez êmönt vadászni	289.
Ezör esztendje annak . .	45. 45
Ezörnyôczszáz47. 55 55. 55. 82.	244.
Ezredös úr kiatta	245.
Êkijá'tom magamat Szöged .	241.
Êmönnék én 36	281.
Êmönt Ördög a	282.
Êre-âra Orsovára	47.
Êveszött a sárga csikó . .	106.
Écs csöppet sê' sijessünk . .	255.
Êgyedöm-bögyedöm	104.
Êgy' ellőre . . . . . 105.	294
Êgy' érik a megy . . . 99.	100.
Êgy', kettő, három . . 101.	105.
Êgygyöm, kettőm . . 104.	293.
Êdös anya téjjel-vajjal. . .	246.
Êdös anyám bejá'lok . . .	250.
Êdös anyám, édös anyám .	51.
Êdös anyám fija vôtam . .	243.
Êdös anyám fölnevelt kend .	251.
Êdös anyám is vôtt neköm .	241.
Êdös anyám. jaj de fényös .	244.
Êdös anyám rúzsafája . . .	245.
Êdös anyám tögye el a . .	57.
Êdös Katiczám	265.
Él a magyar, ál' Buda még .	45.
Élök-é, halok-é?	102.
Én eladom én l'ányomat . .	108.
Én vagyok a Jóska koma 101.	254.
Ên vagyok az a hírös . . .	64.
Éva teremtéséről . . . 179.	179.
F'akó lovam rugi-vági . . .	231.
Falhoz verő (-játék)	178.
Farkas Julcsa . . . . . 10.	218.
Fáj a kis l'á'nak a szíve . .	29.
Fecskét látok . . . 91. 91.	290.
Fecskéző (-játék)	277.
Fehér bor, vörös bor . . .	258.
Fehér szőllő, fekete egrös . .	258.
Ferencz József mos' lött . .	56.
Fényösékné' kin' . . . . 118.	296.
Fé're tűlem bubánat . . .	72.
Fija rabolta anya	196.
Föcsög mán a fecske . . .	230.
Fölsütött a fényös csillag .	231.
Fölszántom az kertöm . .	46.
Föltekíntök a csillagos . . .	244.
Föl van a sárga nyergölve .	53.
Fön'szál la pacsírta	38.
Fő'gyütt mán a Dönczö' . .	269.
Fütyűj'! fütyűj'	89.
Gaz esött a szömömbe 289.	289. 289.
Gá-gá gunár	292.
Gîja mama gîja	120.
Gombol, gombol, gombolház .	100.
Gója, gója, gilicze	290.
Gójját látok . . . . 91.	290. 290.
Gőzösön mén a barát . . .	115.
Gugorogy' fő' . . . . 102.	102.
Gujás, gurgundijás	114.
Gyere kérjünk az Istentű' . .	292.
Gyere mámához, gyere . .	88.
Gyere mi felénk	121.
Gyere mi nálunk	121.
Gyere vélem bújdosni . . .	32.
Gyerünk, mönynyünk az . .	69.
Gyerünk pajtás vígan a . .	242.
Gyôcs az üngöm, fehér gyôcs	27.
Gyôgyúj, gyôgyûj	89.
Gyün a csősz	114.
Gyűj' föl . . . 91. 295.	295. 295.
Gyűj' ki bolon'	103.
Ha az Istent szeretöd . . .	119.
Ha bemögyök az . . . . 51.	243.
Hadalma	281.
Ha én asztat tuttam vôna .	28.
Ha fölülök a . . . . . 244.	254.
Ha fölülök kispej lovam . .	65.
Ha Görgeji vezér	50.
Haj bögrére	106.
Hajma ráté, répa, retök . .	80.

Digitized by Google

	Lap.
Hajnal, hajnal, hajnal akar	230.
Haj, Rákóczi, Bercsényi	247.
Halálmadár szá'lott a . .	32. 232.
Ha lèvetöm a szűröm	233.
Ha'lod pajtás mit	38.
Halottak napjára	143.
Halott siratók	144.
Halott virrasztó	144.
Ha mögdöglik a falkámbul	255.
Ha mögitta a borát	71.
Ha mökhalok l'ányok	226.
Hamus Julcsa	202.
Hangutánzók . . .	92—98. 291.
Hannagy uram, nem	54.
Harangoznak a szőregi	264.
Harangoznak, este van a	231.
Haza felé a szekeröm	29.
Hazafiúi és katona dalok	43—62.
Három alma de piros	36.
Három éle van a sásnak	30.
Három felé visz az út	240.
Három király játékok	138—140.
Három rúzsa nyilik az	28.
Három színű magyar	240.
Házam előtt kivirákzott	232.
Hej, högrére, högrére	107.
Hej, czigán lá', czigán lá'	28.
Hej, elvisznek katonának	242.
Hej, galuska, galuska	282.
Hej, gombolom, gombolom	36.
Hej, ijen-ojan teremtötte	237.
Hej, karácson, karácson	100.
Hej, Kikinyér, Kikinyér	76.
Hej, mikô lösz Gyűr'be	143.
Hej, török, lengyel és	78.
Hej, vára, vára	283.
Héja, héja, lakatos	111. 111.
Hétfőn hevernek	100.
Hideg szél fúj, zörög a	225.
Hogyan jutott Urbán	176.
Hogyan tört el a Nagy-Dönczöl	181.
Hortoványi pusztába' sokat	252.
Hoszd ê fijam a horgot	290.
Hoszd ê Jézus a bábóját	88.
Hosz' föl Isten én rám is	47.
Hová mégy némöt	112.
Hódi István	206.
Hódi Trészka paszúrt főzött	74.
Hu, hukk	102.
Hul la csillag nyári este	253.
Hun az olló?	106.
Huszár vagyok, nem	242.
Húgyos, lobonygyos	288.
Húsz éves koromig nevelt	243.
Hûz r'á czigány!	269.
Hűtlen feleség	201. 202.
Iccza, szívem, Jusztínka!	75.
Ide hallik a gőzös	245.
Igyál, igyál Rozália	70.
Igyál Jankó, fizess!	259.
Igyál pajtás	67. 258.
Igyunk még van benne	258.
Illés Annus sétál a	197.
Illés létrejövetele	178.
Imádságok és ráolvasók	145. 159. 299. 300.
Inas, gyûcs gyértyát	114.
Iskola kerülő	117.
Iskolás labda(-játék)	279.
Isten álgyon mög	121.
Isten báré Boriska	86.
Isten galuskája	102. 290.
Isten hozzád	53 245.
Isten küvecskéje	102.
Istennyila beleesött	90.
Istenöm, Istenöm	53. 229.
Isten választ mindeneket	238.
István király ugrátása	303.
Itt nyugszik Kis-	83.
Itt vagyon mán	78.
Jaj de bánom, hogy én	79.
Jaj de kutya kedvem	71.
Jaj de magos az aradi	49.
Jaj de nagyon keskönyv	37.
Jaj de sárga a	254.

Digitized by Google

	Lap.
Jaj de szép a tiszta . . .	35.
Jaj de szépen szól az . . .	242.
Jaj Istenöm néköm	42.
Jaj, jaj, jaj, jaj	43.
Jár a baba, jár, jár	88.
Jár bábóján	289.
Járok-kelök én	31.
Jegyzetek	193—312.
Jézus, Mária, szent József .	121.
Jó bor, erős bor a	71.
Jó écczakát	121. 296.
Juhász legény	4.
Juhász vagyok, gyöngyen . .	254.
Kalmár Pétör	9.
Kanálisbul gyün égy' . . .	230.
Kanász, disznók után . . .	114.
Kani, kani dagasztani .	110. 110.
Karácson köszöntő	123.
Karikába gyűröm a	66.
Karó högyön kis	284.
Kasza Pali	219.
Kántálók	122. 297.
Kása, Isten áldása	110.
Kása Örzse	5
Kecske, kecske, mit kereső' .	286.
Kecskeméti gavallérok . . .	22.
Kedves babám	37. 225.
Kerekecske, dombocska . .	87
Kesergő leány	6.
Kéj föl Kópó	295.
Kéj föl magyar, gyün a . .	121.
Kényó vére csöpenynyön . .	106
Kék ruhába' gyün a . . .	56.
Kértem én az Istenömet . .	265
Két nyárfa köszt	230
Kiál'ottam az ûcczára . . .	54
Kifekütt a kutyám a . . .	29.
Kimöntem én az erdőbe . .	230
Kinésztem az ablakon . . .	35.
Kipattant a gőzkocsi . . .	244.
Kis Gyuriná' három . . .	252.
Kis Kata mögégött a . . .	204
Kis kácsa (-játék)	285.
Kis kánya, mögégött a . .	111.
Kis kertömbe' este-röggel fúj	59.
Kis kertömbe' fő'nyőt mán .	231.
Kis kertömbe' hérvadozik . .	39
Kis kertömbe' rozmaringszál .	226
Kis paprika, nagy paprika .	264.
Kis-Szigetön nevelköttem . .	253.
Kis-Szügeti juhász legény .	254.
Kis-Szügetön löttem csikós .	255
Kiszáratt a rétön mind a . .	64.
Kiszáratt a tóbû mind a . .	65.
Ki van festve a Turiné háza	32.
Kocsmárosné angyalom . .	258.
Kocsmárosné barna l'ánya .	75.
Kocsmárosné galambom . .	265
Kopogós a czipőm, a kit . .	262.
Ko'sút' Lajos levelet . . .	46.
Ko'sút' Lajos Szögedig . . .	240
Kócsag tallam, szép trucz .	47.
Kópé idézők . . . . 110.	110.
Köteles bika (-játék) . . .	275.
Kristóf a föld kulcsát kapja .	173.
Krisztus, társasága és a rácz	173.
Krisztus Urunk mög az opsitos katona	174.
Krisztus Urunk és Regina . .	306.
Krisztus Urunk köve . . .	173.
Kukkuri bárán	102.
Kulik Örzsét möglütték . .	264
Kutya atta csirízösse . . .	83.
Kutyakaparási csárda . . .	269.
Kútágason ál' a szarka . .	269.
Kûdû, kûdû . . . . 101.	292.
Laura	219.
Lá'd mögmon'tam bús . .	227.
L'ányok, l'ányok né ögyetök	232.
L'ányok mönnek	283.
Látod-é té, kis l'ány aszt a .	225.
Látom a csizmádnak . . .	79.
Lécsukatytya a várát . . .	236.
Léégött a rétön a	74.
Léfeküttem az ágyra . . .	27

Digitized by Google

	Lap.
Lêütő(-játék)	278.
Lipatyúk-lapatyúk	112.
Locsolkodó	143.
Lopó, lopó, loptató	288.
Lovas méta (-játék)	279.
Lóg a lába, lóga	86.
Lösz még bál az új-szögedi .	29.
Lukbahányó(-játék)	278.
Madarason, Katymáron . .	81.
Magas a szögedi kórház . .	227
Magossan szál' a vad . . .	32.
Magyar baka indítytya föl .	60.
Magyar l'ány ojan l'ány . .	264.
Maj' mög lázsd, maj' . . .	269.
Makaji, makaji határon . .	268.
Malom alatt kis kakas . . .	119.
Ma van péntök, hônap . .	28.
Mán Szebönbe' mögfujták a .	58.
Mán Szőregön fölkerült az .	27.
Mátyás király bűbájos volt .	303.
Mátyást köszöntő	142.
Megmenekült betyár . . .	220.
Meszelik a kemönczét . . .	265.
Mesék és rokon nemüek	160—184.
Mê ! apád tehene . . 119.	119.
Mêntás lapta(-játék)	278.
Még Aradon szépen szóllott .	50.
Még asz'ongyák a	251.
M'é' kurta a nyúl farka? . .	171
Mén a gőzös alá s felé . .	62.
M'é' nincs huszár a mönyorországba'	175.
Mibül lött a farkas	171.
Mi esött a szömömbe? . 90.	90.
Miért folyt Noé bárkája? 183. 184	184.
Miért nincs némöt a menyországban?	303
Miért nincs Szilveszternek nadrágja?	177.
Mi füstölög ott a síkon . .	269.
Mi haszna mán, hogy . . .	231.
Mijé' kűdött úr aszszony .	108
Mijûta homájos az Országútytya?	181.
Mijûta van a dohány? . .	179
Mijûta vannak szilindök kutyák	171.
Mikô elmönt az Ko'sút' . .	50.
Mikô lösz Bűrbe'	295.
Mikô még én élő vôtam . .	84.
Minapába' kedves pajtás . .	261.
Mindön ablak alatt úgy van	229.
Mindön képpen jô van . .	71.
Minek az a csizma, a ki . .	42.
Minek neköm ez a	244.
Mióta haragszik a kutya a nyúlra	171
Mióta nem akar a mezei egér házi egér lenni	170
Mióta nem esznek a zsidók disznóhúst	172.
Mióta Sántít a Sánta l'ány?	182.
Mióta zavarja a kutya a nyulat?	170.
Mit csinász tê, kis nyulacska?	286.
Mit szeretne Gergely? . . .	177.
Mônár Márit pötyke kis . .	74.
Mos' keszdenek az urak . .	51.
Mos' tő'töttem be a	240.
Mögáj' bíró, mögáj' nem . .	78.
Mögájjatok, mögájjatok . .	268.
Mögáj', maj' mögmondom	101. 292.
Mögá'jon ken' bátyám uram .	79.
Mögégött az aradi	34.
Mökhalt a juhász	266.
Nagy fának jó az . . .	30.
Nap, hold, csillag kiszabadítása	160.
Nem bánom én	58. 78.
Nem cserélök dohány zacskót	65.
Nem êre van a faluháza . .	113.
Nem forog a malom . . .	27.
Nem gondoltam kincsöm . .	38.
Nem ide való születés . . .	79

Digitized by Google

	Lap.
Nem is czudarkodok . . .	46.
Nem loptam én életömbe' .	68.
Nem meszsze van ide Makó .	70
Nem ragyog mán fényös . .	42.
Nem úgy van mán, mint . .	254.
Né kerezsd aszt, hogy én .	251.
Né néz' hátra, mén a . . .	106.
Né szeg' mög a piros . . .	252.
Némöt Miska	21.
Némöt csüng a	112.
Némöt nyúlik a	112
Nészd, hogy bömböl a . .	43.
Néz' az égbe mit	106.
Nincsen a császárnak . . .	268.
Nincsen apám, nincsen . .	229.
Nincsen néköm sehun . . .	34.
Nincsen ojan szép kis . . .	262.
Nincsen pé'zöm, de maj' . .	268.
Nincsen roszszab', mind a .	63.
Nincsen magassab' az erdőbe'	26.
Nosza-pajtás, vöd' föl hát .	70.
Nyár üdőbe' meleg van . .	110.
Nyilas Panna fölő'tözött . .	264.
Nyírott csikó tavaji	288.
Nyis' ki rúzsám az . . . 38.	229.
Obrányicza, gerebje	113.
Okos, mint a kos . . 118.	118.
Orona-borona, kerek . . .	293.
Országunkban futkározó . .	238.
Ódericsolók	138.
Ókusz-pókusz, tojás	89.
Ôrom vére eregy' el . . 102.	292
Ögyedöm, bögyedöm 104 104.	104.
104.	293. 293.
Öleget ittunk, öttünk mán .	71.
Öreg huszár kitő'tötte . 245.	246
Ö'szöm az Istenöd	231.
Ősz az idő, szántani kék . .	63.
Őszi harmat után	236.
Pad alatt, pad alatt 105.	294. 294.
Panczilusozó	142.
Pap lögyön belűled	86
Papozó(-játék)	277.
Part alatt jártam	108.
Parton van az kedves . . .	40.
Patkó	198.
Perczel Móricz jó vigyázó .	48.
Pestvármögyeji őrsereg . .	49.
Pille, pille . . . . . 111.	289.
Pohár a kezembe	228.
Pópikázó(-játék)	276.
Pöndöl Zsuska . . . 118.	296.
Pusztai és pásztor dalok	63 - 68.
Pű, pű! Boldogaszszony . .	90.
Rabságba esett	16.
Rácz-Körösztúr felű' fúj . .	41.
Rácz, rácz, kovédácz . . .	113
Rángatós bika(-játék) . . .	274.
Ránt, ránt, csipödött . . .	292.
Repülj fecském ablakára . .	228.
Rész tepszibe' sül a . . .	73.
Révészök nótája	3.
Risz'-rosz' meszelő	65.
Rívó, picsogó . . 118. 118.	118.
Rossz leány	220.
Rozmaringom âra van . . .	226.
Rózsa Mári	12.
Rúzsa Sándor	13.
Sánta bicze nótáros . . .	118.
Sárga csikó, csöngős csacsi .	120.
Sárga csikó(-játék)	106.
Sárga dinynya, görög . . .	120.
Sárga lábú csirke	53
Sárga rigó aszt fütyülte . .	36.
Sárga rigó mos' hu'lajti . .	230.
Sárga szöget veretök a . .	244.
Sárga szöme van a	246.
Sárga városháza	52.
Sárgára van a városháza . .	59.
Sára néni gölődénye . . .	267
Sebesen mondani valók . 98	99
Sík a puszta, nyélik . . .	254.
Sindöjözik a szögedi . . .	54.

Digitized by Google

	Lap.
Sógor! mikô lösz	295.
Sógor ugy-é jó bor? . 258.	258.
Sör-é, bor-é	102.
Sörös Pista	212.
Súg a szamár a	119.
Süs' föl nap . . . . . 90.	290.
Sütét fölhő beborítytya . 40.	233.
Sütétön süt a hôdvilág . .	252
Sűrű csillag borítytya be . .	233.
Sűrűn szokott az	38.
Sváb, sváb, karaláb . . 112.	295.
Szabó Julcsa	11.
Szabó Palkó	211.
Szabó Pál	23.
Sza-fa, már-fa	280.
Szakajtottam éty' pár . . .	26.
Szalad a nyúl a	119.
Szalagygyunk . . . . 101.	120.
Száj' lé gója a	106.
Száj' lé Ördög rúla	101.
Száj', száj' Katalin	287.
Szál' a varjú	289.
Szálka esött szömömbe . .	290.
Száraz fő'dbe	37.
Száz forintott attam én . .	30.
Szen'-Miklósra mögyök . . .	51.
Szent István jobbja	302.
Szent István és a király . .	302.
Szerelmes dalok	26—42.
Szerettelek kis ideig . . .	31.
Széka, széka	111.
Szécsi Jóska . . . . . 9.	217.
Szédűj', szédűj'	86.
Szélös levele vagyon a . .	243.
Széna, szalma, szalonna . .	100.
Szép a gazda ha fölül a . .	70.
Szép a huszár ha fölül a . .	59.
Szép a katona életytye . .	245.
Szép a rozmaringszál . . .	226.
Szép Mariska	12.
Szép Örzsébet	213.
Szép, szép, lóg apád . . .	118.
Szigeti gányó	114.

	Lap
Szíl-szál, szalma szál . . .	288.
Szokások	122—144.
Szomorú mán járásom . .	41.
Szomorúság néköm	44.
Szopik a kis nyúl	87.
Szöb' a páva . . . . 111.	112.
Szödörvári Kata	2.
Szöged város most ő'tözött .	240.
Szöged város szép hejjön . .	224.
Szögény Pali nasz szamár .	117.
Szökött katona	197.
Szömöm, szömöm	290.
Szőke Roza	7.
Szőreg város nagy	77.
Szőreg város szép hejjön van	227.
Szücs Kláris	216.
Szücs Maris	7.
Taknyos, fiknyos	118.
Talpra vitéz magyarok . . .	46.
Tanálgatós mesék 188—192. 311.	312.
Tapsi, tapsi . . . . 88.	88.
Tavaj, tavaj, tavaj	28.
Tálas Piros fehér tunikája .	75.
Tánczi, tánczi, gunczi . . .	88.
Tányéricza-babicza	281.
Tápén nincsen czénkalán . .	263.
Táti monygya máminak . .	86.
Tekeröm, tekeröm gombojagba	88.
Teli hordó borrâ ájjon . . .	69.
Templom ajtó végig . . .	119.
Té rajtad gilva	104.
Télön nem jó: hideg van . .	269.
Tisza partyán fűzsfa erdő . .	67.
Tisza vize Szöged alatt . .	40.
Tiszán, Dunán mén a . . .	45.
Tizönnégy esztendős . . .	68.
Toklász van-é	289.
Tót Paliná' kisütött a . . .	82.
Tökre tököt, makra	118.
Tréfás és csufolódó dalok	73—77.
Tréfás versek és versikék	81—84.
Tréfás versikék . . 84. 271.	272.

Digitized by Google

	Lap.
Tuba rúzsa, de nedves a . .	231.
Túrút öttem	282.
Tüzet látok	280.
Tűbű szokott az ágáczfa . .	37.
Uccza bocskor	110.
Ugyan kis l'ány, mit fogattál	37.
Uram részög, mindég . . .	76.
Új a csizmám, vágott ôrú .	253.
Új-Aradon vöttem és sárga .	39.
Új esztendőt köszöntők . 141.	142.
Úrfijak császárok	72.
Üssed dàdé a vasat	266.
Vad lúd, vad liba	280.
Valkonyaji István	25.
Van égy' kis ház	29.
Van-é veréhre való	113.
Van neköm égy', piros kendöm	229.
Vasárnap elmögyök a . . .	40.
Vas kalap	100.
Váczi mögási	273.
Vágom, hasítom	90.
Vármögyeház udvarába' . .	57.
Városháza kapujába . . .	239.
Vegyes dalok	78—80.
Verd mög Isten . . 50 242	245
Verd mög uram	41.
Veri az tambúr az	240.
Verjed kovács a	114
Verőcske(-játék)	278.
Végig fodros a lékrim . . .	268.
Végig mönnék, végig . . .	58.
Végig möntem a szőregi . .	35.
Végig möntem kaláraji . .	241.
Vôtam mán én Becse alatt .	48.
Vôtam csikós, vôtam gujás .	255.
Vôt paripám ész szíjhátú . .	66.
Vôt szeretőm szép, de . . .	229.
Zaklatik a lovam a nagy	67.
Zavaros a Tisza vize . . .	231.
Zöld az erdő, zöld a mező .	34.
Zöld Marczi	20.
Ző'd a kökény . . . . 57.	229.
Ző'd erdőbe' a lakásom . .	251.
Zsák(-játék)	275.
Zsidó mén a pinczébe . . .	266.
Zsidó-bidó bèkhèndló . . .	113.
Zsidó-zsidó, mèhèndó . . .	295.
Zsidó, zsidó, vak apád . . .	113.

Digitized by Google

JAVITÓ.

46.	lap	25.	sor	katonának	helyett	katonáknak
48.	„	21.	„	Szérvijányak	„	Szérvijá'nak
48.	„	27.	„	visza	„	viszsza
63.	„	12.	„	gadzám	„	gazdám
80.	„	29.	„	égygyet	„	égygyet
99.	„	17.	„	Érig	„	Érik
104.	„	10.	„	Csíczó	„	Czíczó
116.	„	12.	„	kalapos	„	kapalos
129.	„	13.	„	Meg	„	Meleg
135.	„	5.	„	Csipó	„	Czipó
142.	„	16.	„	színére	„	színire
183.	„	25.	„	lúkat	„	lukat
192.	„	12.	„	Míkö	„	Míkô
202.	„	18.	„	Héhány	„	Néhány
206.	„	21.	„	Édös	„	Édös
209.	„	11.	„	léüljek, léüljjek	„	léüljjek
210.	„	17.	„	Gyüsz-é	„	Gyüsz-é
211.	„	4.	„	Szab	„	Szabó
216.	„	41.	„	Szűts	„	Szűcs
217.	„	4. 12. 17.	„	fonóba	„	fonyóba
220.	„	9.	„	Mivel	„	Kivel
221.	„	8.	„	Hajjatok	„	Hajjatok
223.	„	18.	„	költeményeiben	„	a költeményeiben
223.	„	24.	„	utódok	„	az utódok
228.	„	2.	„	járnak-ban	„	járnak-ba
228.	„	30.	„	szömöm	„	színöm
229.	„	2.	„	késön	„	késön
229.	„	29.	„	kendöm	„	kendőm
230.	„	26.	„	Édös	„	Édös
232.	„	9.	„	refrain	„	refrain I. kötetünk 13-ik lapján és *Arany*: Írószobám-jában található.
234.	„	3.	„	az	„	azt a
236.	„	2.	„	Lösz-é	„	Lösz-é
246.	„	38.	„	elnépesedettel	„	elnépiesedettel
251.	„	3.	„	lennie	„	lenni
259.	„	27.	„	ki	„	kik
261.	„	16.	„	mid	„	mind
271.	„	26.	„	következőkben	„	megelőzőkben
273.	„	30.	„	úccza	„	úccza lakosainak a
289.	„	18.	„	baka	„	baba

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

SEP 19 1964 ILL
301 122

Digitized by Google

27252.48
Szeged nepe.
Widener Library
003381679
3 2044 089 110 258